

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 198987

UNIVERSAL
LIBRARY

(ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳೂ ಪ್ರಕಾಶಕರಿಂದ
ಕಾದಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.)

ಪ್ರಕಾಶಕರ' ಬಿನ್ನಹ.

ಈ ಕಾದಂಬರಿಯು ರಾಜಕಾರಣ ಸಂಬಂಧದ್ದಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಾರದ ವಿಷಯಗಳೇ ಇಲ್ಲಿನ್ನೆ ಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಇದು ಎಲ್ಲ ವಾಚಕರಿಗೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವದು. ಅಂತೆಯೇ 'ನವಲಪುರದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ' ಪುಸ್ತಕವು ಪುಣೆಯ ಕೇಸರೀ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಶಃ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡು ಮುಗಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಕೂಡಲೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದ ಅಗಣಿತ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವದಕ್ಕೆಂದು ಶ್ರೀ ಕೇಳಕರರು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಿ ಪ್ರತಿಗಳ ಎರಡು ಆವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಾಯಿತು!! ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮಹತ್ವವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಮಹಾನ್ ಮಹಾನ್ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸದಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇಂಥ ಉದ್ದೋಧಕವಾದ ಈ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಾಚಕರ ಸಲುವಾಗಿ. ನಾವು ಶ್ರೀ ಕೇಳಕರರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ಮಾದರಿಯ ಕಾದಂಬರಿಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯದೆನ್ನಬಹುದು. ಕಾರಣ ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗರು, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯವರು ಅತ್ಯವಶ್ಯ ಓದಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇವೆ; ಹಾಗೂ ಓದುಗರು ಎರಡೆರಡು ಸಾರೆ ಓದಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂಜಲವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬರೆದು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರುತ್ತೇವೆ.

ಆನಂದವನ,
ತಾ|| ೨೦-೧೦-೩೫ }

ಪ್ರಕಾಶಕ.

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ಪುಟ

೧ ಗೆಳೆಯರ ಹಳೇ ನೆನಪು.	೧
೨ ಚೋಜಿಗ ಮಹಾರಾಜ	೧೩
೩ ಮಿತ್ರಲಾಭ	೨೬
೪ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನನೊ-ಪತ್ತೇದಾರನೊ?	೩೮
೫ ಪತ್ರದಿಂದುಂಟಾದ ಗೊಂದಲ	೫೦
೬ ತಂದೆ-ಮಗಳ ಪ್ರೇಮಕಲಹ	೬೨
೭ ಚಂಡಾಳ-ಚೌಕಳಿಯ ಗುಜಗೋಷ್ಠಿ	೭೩
೮ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಭೂತಭವಿಷ್ಯತ್ತು	೮೫
೯ ವಿದ್ಯಮನೊ? ಹೆರೂನ್-ಆಲ್-ರಶೀದನೊ?	೯೬
೧೦ ಡಬೀರರ ವಿಮಲೆ	೧೦೭
೧೧ ಒಂದು ಬಾರಿನೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟ ಗುಂಡುಗಳೆಷ್ಟು?	೧೨೦
೧೨ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದೊಳಗಿನ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ	೧೩೨
೧೩ ಈ ಖೋಡಿಯನ್ನು ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾಗಿ ಮಾಡುವಿರಾ?	೧೪೪
೧೪ ಪ್ರಭಾಕರನ ನೈಸಿಂಹಾವತಾರ!	೧೫೬
೧೫ ನ್ಯಾಯದೇವತೆಯ ನಿದ್ರಾಭಂಗ	೧೬೮
೧೬ ಮಿನ ನುಂಗಿದ ಮಾಣಿಕ	೧೮೦
೧೭ ಅಣ್ಣನ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ	೧೯೨
೧೮ ಮನೋಹರನ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಂತ್ರ	೨೦೪
೧೯ “ಕಥೆ ಕಥೆ ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾಕಾ ದೇವಿ....”	೨೧೫
೨೦ ಮಿನದ ಹೊಟ್ಟೆ ತೀಳುವ ಚೂರಿ	೨೨೮
೨೧ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇರಿಯ ವಿರೋಧ	೨೩೯
೨೨ ಕ್ಷೌರಿಗನ ಹಡಪದೊಳಗಿನ ಶಕುನವಂತಿ	೨೫೧
೨೩ ಚೋಜಿಗರಾಯನ ಚೋಜಿಗದ ಜಾಹೀರನಾಮೆ	೨೬೩
೨೪ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದ ನಜರಾಣಿ	೨೭೫
೨೫ ಸಾಕಿದ ಗಿಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನ	೨೮೮
೨೬ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪ	೩೦೦
೨೭ ಸಂಸಾ ನೀ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಮೊದಲನೇ ಮುಕ್ತಾಮು	೩೧೨ ರಿಂದ ೩೨೮

ಚೋದ್ಯಪುರದ ಚೋಜಿಗರಾಯ!

೧ ಗೆಳೆಯರ ಹಳೇ ನೆನಪು.

ಈ ಚೋದ್ಯಪುರ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ 'ಚೋದ್ಯಪುರ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತನಾಮವನ್ನು ಇಡುವಾಗ ಅದನ್ನು ಯಾರು, ಯಾವ ಚೋಜಿಗದ ಉದ್ದಿಶ್ಯವಾಗಿಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ; ಆಸರೆ ಆ ಹೆಸರಿಟ್ಟ ನಂತರದ ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ನೋಜಿಗವು ಉಂಟಾದದ್ದೇನೋ ನಿಜವು; ಮತ್ತು ಆ ಚೋಜಿಗದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ನಾವೀಗ ನಮ್ಮ ವಾಚಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸತಕ್ಕವರುತ್ತೇವೆ. ನೋಜಿಗವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ; ಅದು ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ಹಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡೂಕಂಡು ಯಾವನೊಬ್ಬ ಒಡಬಂದೇಶ್ವರನು:—“ದೇವರೇ! ಇದೇ ಏನು, ನೀನೊಳ್ಳೇ ನೋಜಿಗದ್ದೆಂದು ತೋರಿಸಿದುದು! ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳು ಕೂಡ ಇಂಥ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ವಾಟಿಯ ಮೇಲೆ ದಿನಾಲು ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ” ಎಂದಂದಾನು.

ಯಾವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯೇ ಆಗಿಲ್ಲವೋ ಇಂತಹ ಸಂಗತಿಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಚೋದ್ಯಪುರದ ಹೆಸರಿನ ಚರ್ಚೆಯು ಇತ್ತೀಚೆಗೊಮ್ಮೆ ನಡೆದಾಗ ಒಬ್ಬ ನಾಗರಿಕನು: “ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದರಂತೆ ಗತಿಸಿದ ಐದು ಪೀಳಿಗೆಯ ನಿಗ್ರಹದ ರಾಜಸತ್ತೆಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಳಿಯಗೊಟ್ಟರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೇ ಸರಿ” ಎನ್ನಲು, “ಐದು ಪೀಳಿಗೆಯ ಬಳಿಕಾದರೂ ಮಾನವ ತೀಲದ ಆಶದೋರುವ ರಾಜನು ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಜನರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದೇ ನೋಜಿಗವು!” ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಹೇಳಿದನು. ಚೋದ್ಯಪುರ ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳಿಸುವಂತಹದಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಪಟ್ಟಣದ ಜನರು ಮಾಡಿದ ಪಟ್ಟಣದ ಅಂತಸ್ವರೂಪದ ಹೊಲಸು ಮತ್ತು ದುರ್ಗಂಧಗಳು ಕೂಡ ನೋಜಿಗಗೊಳಿಸುವಂಥವೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಚೋಜಿಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಮಾತಾಡುವುದಾದರೂ ಎಷ್ಟು? ಆದುದರಿಂದ ಇಂದು ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಏನು ನಡೆದಿದೆಯೆಂಬುದನೇ ನೋಡುವಾ ನಡೆಯಿರಿ.

ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ ಜನರ ರಾಜಧಾನಿಯೆಂದರೆ, ಅದರ ರಚನೆಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಬಹುಶಃ ಒಂದೇ ಪಡಿಕಟ್ಟಿನದಾಗಿರುವದು. ಅರಮನೆಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ ಜೆಜ್ಜಾಗಿ ಉದ್ದಗಲುಳ್ಳ ಒಂದು ಬೀದಿಯಿರುವದು. ಅದರ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮತ್ತು ಶೆಟ್ಟಿ ಸಾವುಕಾರರ ಮನೆಗಳಿರುತ್ತವೆ ಆ ಬೀದಿಯಲ್ಲೇ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾರಂಜಿಯಿರುವದು. ಊರೊಳಗಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವ-ದೇವಸ್ಥಾನವೂ ಅದೇ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ. ಪರಸ್ಥಳದ ಮನುಷ್ಯನು ಆ ಊರ ಬೇರೆ ಕಡೆಯ ಅಗನೆಯಿಂದ ಈ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಕೆಲ ಮಾಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿದನೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅದು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣವಿರುವದೆಂದು ಅನಿಸುವದು; ಆದರೆ ಆ ರಾಜಬೀದಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆತನು ತುಸು ಬದಿಗಾದನೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಆ ಪಟ್ಟಣದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದು ಬರುವದು. ರಾಜಬೀದಿಯು ಗಿಂಟು ಘಟು ಅಗಲಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೂಡುವ ಓಣಿಗಳು ಹದಿನೈದು ಘಟು ಕೂಡ ಅಗಲಿರಲಾರವು; ಎತ್ತು ಇಲ್ಲವೆ ಕುದುರೆಯ ಎರಡು ಗಾಡಿಗಳು ಎದರು-ಬದರಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಯಲಾರವು. ಎದರು ಬದರಿನ ವಾಹನಗಳ ಪರುಗಳು ತುಸು ಒಗರಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದೀತು. ರಾಜಬೀದಿಯು ಮಾತ್ರ ಉಡುಗಿ ಜಳಜಳ ಮಾಡಿರುವಂತಹದು. ಮಿಕ್ಕ ಓಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಸದ ಗುಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ, ಹೇಸಿಗೆಯನ್ನೂ ಬಜ್ಜಲ ಹರಿಗಳನ್ನೂ ದಾಟುತ್ತ ಮೂಗು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡೇ ಅಡ್ಡಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಓಣಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಆಜೇ ಬದಿಗಾದ ರಂತೂ ಅಲ್ಲಿ ದಾರಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸಂದಿಗಳು! ಕಂಡ ಕಂಡ ಹಾಗೆ ನೊಟ್ಟಿಡೊಂಕಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆಗಳು. ಅವುಗಳ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮೂಹದೊಳಗಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹದೊಳಗಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ದಾರಿ ತೆಗೆಯುವದು. ಹಾಗೆ ಅದರೊಳಗಿಂದ ಸಾರಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಡಬಗಳ್ಳಿಯೇ ಡಬಗಳ್ಳಿಯು! ಸಂಸ್ಥಾನೀ ರಾಜಧಾನಿಯ ಒಂದೇ ಚಿಕ್ಕ ಪಟಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಎಲಾಯತಿ ಯೊಳಗಿನ ರೋಲ್ಲ ರಾಯಿಸ ವೋಟರು, ಒನಪಿನಿಂದ ನಡೆಯುವ ಆನೆ, ಕುಟುಂಬ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವ ಸೂಕರ ಮತ್ತು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಡಬಗಳ್ಳಿ ಇವುಗಳ ಸಮಾವೇಶವು ಹೇಗೆ ದೊಡ್ಡಾಟವಿಲ್ಲದಂತೆ-ಸಹೋದರರಂತೆಯೂ ಕಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಂತೆಯೂ-ಸುಖದಿಂದ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜೋದ್ಯಪುರ ಪಟ್ಟಣದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ರಮ್ಯವೂ ಶೋಭಾಯಮಾನವೂ ಆದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ ಉದ್ಯಾನವಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿದ್ದವು. ಒಳ್ಳೇ ದಟ್ಟವಾದ ಗಿಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಒಂದು ಶೋಭ

ಇದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಆಕಾಶಚುಂಬಿತ ವೃಕ್ಷಗಳಿದ್ದವು. ನಡುವೆಗಲಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಯಾಸದಿಂದಲೇ ನೇರುವಂತಿತ್ತು. ಇದರಂತೆ ಆ ತೋಪಿನ ಆಚೇಬದಿಗೆ ಕೆಲ ವಂತರದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಮನೇಲದ ಮೈದಾನವಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ನೂರಾರು ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಹುಡುಗರು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಆಟವನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಹಾಗೂ ಯಾರಿಗೆ ಸ್ವಂತದ ಕುದುರೆಗಳಿದ್ದವೋ ಆ ತರುಣರು ಆ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತೋಪು ಮೈದಾನಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಶಲ ತೋಟಗಾರರಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿಕ್ಕದೇ, ಆದರೆ ಸುಂದರವಾದ ಉಪವನವಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಹೂವಿನ ಗಿಡಗಳು ಯಾವ ಋತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸುಗಂಧಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆಯಾಗದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಆ ಉಪವನ ಪ್ರದೇಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಶಿವಾಲಯವಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಪ್ರಾಕಾರ ದೊಳಗಿನ ಬುರುಜಿನಂತಹ ಒಂದು ಎತ್ತರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಕಾದ ಕಲ್ಲುಕಟ್ಟಿಯಿದ್ದಿತು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದ ವಾಯುಭಕ್ತಿಯೊಂದು ಬರುವ ಋಷಿ-ವೋಜಿನ ಜನರು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಂದರೆ, ಆ ಹತ್ತಿಂಟು ಗುಂಪಿಯ ಭೂಪ್ರದೇಶವು ಊರೊಳಗಿನ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಿಯಾಕರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಿಂದ ನಾಲ್ಕಾರು ಗಳಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯ ವರೆಗೂ ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ರಹದಾರಿಯು ಸಂತತವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂದು ಆ ಶಿವಾಲಯದ ಬಳಿಯ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಇಬ್ಬರು ತರುಣರು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಿಸಿ ಇಂದ್ರನು ಉದಯಿಸತೊಡಗಿದ್ದನು. ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣತೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು; ಅದರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವ ಒಂದೊಂದು ನಸುಗಾಳಿಯ ತಿರಿಯು ನಡುವೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅದರೊಡನೆ ಆ ಉಪವನದೊಳಗಿನ ನಿಶಿತಗಂಧದ ಹಾಗೂ ನಿಶಿಯಲ್ಲೇ ಅರಳುವ ಹೂವಿನ ಗಿಡಗಳಿಂದ ಆಗ ತಾನೆ ಅರಳುತ್ತಿದ್ದ ಹೂಗಳ ಮಾದಕ ಸುಗಂಧವೂ ಬಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದವುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು:—ಭಾನ್ಯಾ, ಇಂದು ನನ್ನ ನಿನ್ನ ಭೆಟ್ಟಿಯು ಈ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕರದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆದ ಕೂಡಲೆ ನನಗೆ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ನೆನಪಾಯಿತು.

ಭಾ:—ನನಗೂ ಅದೇ ನೆನಪಾಯಿತೋ ಶಂಕಾ! ಆದರೆ ಈಗ ನಮ್ಮ ಆ ನೆನಪು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯಿತು. ಆ ಬಾಲ್ಯತ್ವವು ಎಂದೋ ಹೊರಟು ಹೋ-

ಯಿತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೆ ಕೆಡಕೆನಿಸುವದಿಲ್ಲವೇ?

ಶಂ:—ಆ ನೆನಪು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಬಾಲ್ಯ ತೃವೇ ಅಲ್ಲವೇನು? ಇತ್ತ ನೋಡು, ಈಗ ನನ್ನ ಮನಃಚಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ದೇನಂದರೆ—ನೀನೂ ನಾನೂ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ದೇವರಿಗೆ ಹೂಗಳನ್ನೆತ್ತುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಈ ಬದಿಯ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವೆವು.....

ಭಾ:—ನೆನಪಿನದೇ ಆದರೆ, ನಾನೂ ನಿನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹೇಳ ಬಲ್ಲೆನು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿನ್ನ ಜಂಭವೇ ಬೇಡ.

ಶಂ:—ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ.

ಭಾ:—ನಾವು ಹೂವೆತ್ತಬಂದಿದ್ದೇವೆ; ಆದರೆ ಹೂವೆತ್ತುವ ಇಬ್ಬರ ಪಾಲಿನ ನಿರುಪದ್ರವಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಗಿಡಗಳ ಲ್ಲಡಗಿರುವ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಹುಲ್ಲಿನ ಗೂಡುಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿ, ಮಾವಿನ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ತೋಟಗನ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವ ಇಬ್ಬರು ಪಾಲಿನ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ.....

ಶಂ:—ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಯ ಹೂಗಳೊಳಗಿನ ಅರ್ಧ ಹೂಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವೆ; ಹಾಗೂ ನಾನು ನನ್ನ ಬಳಿಯ ಮಾವಿನ ಕಾಯಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಧ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವೆ....

ಭಾ:—ಮತ್ತು ತೋಟಗನು ಸಂಶಯದಿಂದ ಗದ್ದರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ, ನೀನು ಒಳ್ಳೇ ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಇಮ್ಮಡಿ ಆವೇಶಗೊಂಡು ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ: “ಖಾಸಗೀ ಕಾರಭಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ನಿನ್ನ ಮೈಯವು ಸಡಲಿಸೇನು” ಎಂದು ಬಾಯಿಂದ ಅನ್ನುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಂದ ಬೇಬಿನೊಳಗಿನ ಮಾವಿನ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಿಚುಕಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ!

ಶಂ:—ಅಹುದೋ-ಅಹುದು. ಸರಕಾರೀ ತೋಟದೊಳಗಿನ ಮಾವಿನ ಕಾಯಿ ಕದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಚಿಕ್ಕಹುಡುಗನಿಗೆ ಹಕ್ಕೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆಗಿನ ಆ ಕಳವಿನ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಹೇಯವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಭಾ:—ಎಲಾ, ಆಗಲಾದರೂ ಅದು ಕಳವೆಂದು ಎಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು? ನಿನಗೆ ಸ್ಮರಿಸುವದಿಲ್ಲವೇ ಅದು, ನಾನೂ ನೀನೂ ಆ ತೋಟಗನೊಡನೆ ನ್ಯಾಯಾಡಿ-ಕಡಿಬಿಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಖಾಸಗೀ ಕಾರಭಾರಿಸಾಹೇಬರು ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಆ ಉಪವನದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದರೆಂಬದು?.....

ಶಂ:—ಹೌದಲೇ-ಹೌದು; ಮತ್ತು ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಋದ್ಧ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಇದ್ದರು! ನಾವು ಅವರ ಪರಿಚಯದವರೆಂದು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಕೌತುಕ

ಪಟ್ಟರು.

ಭಾ:—ಆದರೆ ನಿವ್ಲಾತ ಪತ್ತೇದಾರರಂತೆ “ರಾವಸಾಹೇಬ, ಇಂದು ಎಷ್ಟು ಮಾವಿನಕಾಯಿ ಕೆಡವಿದಿರಿ?” ಎಂದು ಅದೇ ವಿಷಯದ ಸವಾಲು ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಕೂಡಿಯೇ ಅವರು ಹಾಕಿದರು! ಆ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವದೇನು? ಆ ಧೂರ್ತ ತೋಟಿ ಗನು ಒಳ್ಳೇ ಹೊಯ್ಯಾಲಿತನದಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಮುಜುರೆ ಮಾಡುತ್ತ:— ಹುಡುಗರೇ ಅವರು! ಮಾವಿನ ಕಾಯಿ ತಿಂದರೆ ಅವರ ಹಲ್ಲುಗಳು ಇನ್ನೂ ಚಳಿಯುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅಂದಮೇಲೆ ಅವರೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಕರಕರನೆ ತಿನ್ನಬೇಕು! ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕದಿಯಲೂ ಬೇಕು! ನಮ್ಮಂತಹ ಮುದುಕರಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಕರೆದು ಮಾವಿನಕಾಯಿ ಕೊಟ್ಟರೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದಾಗುವದೇ ಸರಕಾರ!” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶಂ:—ಬಳಿಕ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಕ್ಕರು! ಮತ್ತು ನಾವೂ ಒಳ್ಳೇ ಸಂಭಾವಿತ ತನದ ವೇಷದಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಅವರು ದೂರ ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಅವರನ್ನಣಕಿಸುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೇ?

ಭಾ:—ಅಹುದು. ಅದು ಸರಿಯೇ. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಾದರೇನು? ಅವರು ಸಂಭಾವಿತನದ ವೇಷತಾಳುವವರೇ ಆಗಿದ್ದ ರಲ್ಲವೇ? ಅವರ ಆ ಕುಂಚಾರನ ತಿಗಿರಿಯಂತಹ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಪಾವಾಡವೇನು?—

ಶಂ:—ತಲೆತೂಲಿಯೆದ್ದಾಗ ಬಡಕೊಳ್ಳುವ ಶುಂಠಿಯು ಪಟ್ಟಿಯಂತಹ ಭವ್ಯವಾದ ಗಂಧದ ಬೊಟ್ಟೀನು?

ಭಾ:—ಅವರ ಆ ಉದ್ದಾದ ಕಲ್ಲಿಮೊಸೆಗಳೇನು? ಅವುಗಳ ಹುರಿಕಟ್ಟೀನು? ಅಯ್ಯಯ್ಯಪ್ಪಾ!

ಶಂ:—ಎಲೋ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ವೈಭವವೆಲ್ಲ ಕೂಡಲು ಬೆಳೆಸುವದರಲ್ಲಿ ಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಆಗಿನವರ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ವಿಪರೀತವಾದವೆಂಬದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನಮ್ಮ ಆಧುನಿಕ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮುಸುಡೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದಾದರೂ ಮೊಸೆಯ ಕೂಡಲಿರುವದೇ? ಮತ್ತು ನನ್ನ ನಿನ್ನ ಮುಖಗಳ ಮೇಲಾದರೂ....

ಭಾ:—ಅದರಂತೆಯೇ ಬೇರೆ ರಿವಾಜುಗಳೂ. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವ ಪಟ್ಟಿಯವನ ನಡುವಿಗೆ ಬಿಗಿದ ಶುದ್ಧ ಚರದ ಶೆಲ್ಲೆಯೂ, ಬೆಳ್ಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಬಂಗಾರದ ಮುಲಾಮು ಮಾಡಿಸಿದ ಆತನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕೋಲೂ,.....

ಶಂ:—ಮತ್ತು ಬೆಳಕಿಗೆಂದು ತಂದ ದೀವಟಿಗೆಯಾದರೂ ಬೆಳ್ಳಿಯದೇ. ಅದರ ಎಣ್ಣೆಯ ಬುದ್ಧಲಿಕೆಯಾದರೂ.....

ಭಾ:—ಆದರೆ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ. ಈಗ ನಾವು ಆ ಬಣ ವೈಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಜೇಷ್ಟ್ರ ಮಾಡೋಣವಂತೆ ಬೇಕಾದರೆ; ಆದರೆ ಆಗಲಂತೂ ಆ ವೈಭವವನ್ನು ಕಂಡು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕುಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ಮತ್ತು ಆ ಆ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಹುಬ್ಬುಗಳು ಹೇಗೆ ಎರಡೆರಡು ಬಿಡುಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಸರಿಯುತ್ತಿದ್ದವೆಂಬುದು ನೆನಪಿಲ್ಲವೇ?.....

ಶಂ:—ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯ ಅಳತೆಯೇ ಹಾಗೆ ಚಿಕ್ಕದಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದಿಗೆ ನಮಗೆ ಕುಳ್ಳನಾಗಿ ತೋರುವನೋ, ಆಗ ಅವನು ಎರಡಾಳು ಎತ್ತರದವನೆಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾ:—ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜವೈಭವವಿಷಯದ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಶಂ:—ಸತ್ಯ; ಸತ್ಯವಿದು. ನನಗಂತೂ ಆಗ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೆಂದರೆ, ಪುರಾಣಗಳ ವರ್ಣನಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳಿರುವ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಇಂದ್ರನೇ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಭಾ:—ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಅವರೇನು ಪಾತಾಳದೊಳಗಿನ ರಾಕ್ಷಸರಂತೆ ತೋರುವರೇ?

ಶಂ:—ಅಲ್ಲ, ಹಾಗಲ್ಲ. ಅವನು ಮನುಷ್ಯರೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನೇ; ಆದರೆ ಆತನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಿಗಿಂತ ತುಸು ಮೇಲ್ತರಗತಿಯ ಮನುಷ್ಯನೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಭಾ:—“ನಾ ವಿಷ್ಣುಃ ಪೃಥಿವೀ ಪತಿಃ” ಎಂಬ ವಚನವು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿಂದ ಇನ್ನೂ ದೂರ ಸರಿದಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ.

ಶಂ:—ಅದು ಹೊರಟು ಹೋಗಿದೆ; ಆದರೆ “ಶುಚೀನಾಂ ಶ್ರೀಮತಾಂ ಗೇಹೇ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟೋಽಭಿಜಾಯತೆ” ಎಂಬೀ ವಚನದ ಮೇಲಿನ ನಂಬಿಗೆಯು ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಾರಿ ಹೋಗಿರುವದಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿಜವು. ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದೊಳಗಿನ ಕರ್ಮವಿಪಾಕ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಟಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕೇವಲ ಜನ್ಮಮಾತ್ರದಿಂದ ರಾಜ್ಯಪದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿತ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವೇ ಅಹುದೆಂದೆನಿಸುವದು; ಮತ್ತು ದತ್ತಕ ಆಗಿ ರಾಜ್ಯಪದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಂತೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವು! ಹಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪದಕ್ಕಿಂತ ಬಡವರ ಮನೆತನಗಳೇ ಸಹಸ್ರ ದಶಸಹಸ್ರ ಪಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು “Theory of chance” ಅಂದರೆ ‘ಸಂಭವ ಸಿದ್ಧಾಂತ’ದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪದಪ್ರಾಪ್ತಿಗಿಂತ ಬಡವರ ವಾರಸಾ ಹಕ್ಕು

ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವವೇ ಸಹಸ್ರ ದಶಸಹಸ್ರ ಪಟ್ಟಿನಿಂದ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ತೋರುವ ದಿಲ್ಲವೆ?

ಭಾ:—ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಪದದೊಳಗಿನ ಜನರ ಚರಿತ್ರಗಳನ್ನವಲೋಕಿಸಿದರೆ 'ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟ' ವೆಂಬುದು ಸ್ತುತಿವಚನವಾಗಿ ಅನಿಸದೆ, ನನಗಂತೂ ಅದು ನಿಂದಾವ್ಯಂಜಕ ಶಬ್ದವಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಯೋಗ'ವೆಂಬ ವೊದಲಿನ ಶಬ್ದವು ಮರೆತು ಹೋಗಿ, 'ಭ್ರಷ್ಟ'ವೆಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಶಬ್ದವು ಅವರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯದಿಲ್ಲಗಳಿಯುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಈ ಭ್ರಷ್ಟಯೋಗಿಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ದುರ್ದೇಸೆ ಯಾಗಲೆಂದೋ ಏನೋ, ಹಲವು ಕುಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಸಂಧಿಯನ್ನು ದೇವರು ಅವರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪದದ ಮೇಲೆ ಕೊಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದೂ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಂ:—ಆದರೆ ಅವರ ಕುಕರ್ಮಗಳ ಬೊಬ್ಬಾಟವಾಗಬೇಕು, ನಿಂದೆ ಯಾಗಬೇಕು ಇವುಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಅವರ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯೇ ಕಾರಣವಲ್ಲವೇ? ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜರಂತಹ ದುಷ್ಟ-ನಷ್ಟ-ಕುಕರ್ಮದ ಜನರು ಗೋಚರವಾಗುವದಿಲ್ಲೇನು?

ಭಾ:—ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಕುಕರ್ಮದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಜನರು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಡ ಕೊಡದು; ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜಾಜನರಂತೆಯೇ ತಮ್ಮ ಕುಕರ್ಮಗಳ ಉಪೇಕ್ಷೆಯು ಜನರಿಂದಾಗಬೇಕೆಂದು ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಪದದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜಾಜನರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿ ಕೊಂಡು ಬಿಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಬೇಡವೆಂದಾರೆನ್ನುವರು? ರಾಜ್ಯ ಪದದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವಾರದಿದೆ? ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಪದ, ಆ ಪದದ ವೈಭವ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಲಭಿಸಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಮರಳಿ ಅದೇ ರಾಜ್ಯಪದದಿಂದ ಲೋಕನಿಂದಿಯು ಮಾತ್ರ ಆಗಬಾರದು ಇವೆರಡೂ ಸಾಧಿಸುವದು ಹೇಗೆೋ!

ಶಂ:—ಆದರೆ ಭಾನ್ಯಾ, ರಾಜಧರ್ಮದಂತೆಯೇ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮವೆಂಬುದೊಂದು ಏನಾದರೂ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಪ್ರಜೆಗಳು ಸ್ವತಃ ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಮೇಲೆ ರಾಜನಿಗೆ ಹೆಸರಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವುಂಟಾದೀತು. ಧರ್ಮವೆಂಬುದು ಇಬ್ಬಣಗಳಿಗೂ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ರಾಜನೇನು? ಪ್ರಜೆಯೇನು? ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಖಣಿಯೊಳಗಿನ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲವೇನು? "Pot calling the cattle black" ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಣ್ಣುಡಿಯು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಹೆಗಲೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವ ಮಹಾಶಯರಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬ

ವ್ಯಕ್ತಿಗಾದರೂ ಮೂರೂಮುಕ್ಕಾಲುಗಳಿಗೆಯ ಕೈಗಡದ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ, ತಿಳಿದೀತು ರಾಜನಾಗುವದು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಕೆಲಸವೆಂಬದು.

ಭಾ:—ಅಂದರೆ ರಾಜವೈಭವವನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸುವದು ಸುಲಭ; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಬಹು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂಬದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೇ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು?

ಶಂ:-ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ-ಮಗದೊಂದಿಲ್ಲ; ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ವೈಭವದ ಹೊಟ್ಟೆ ಕಿಚ್ಚೇ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು! ತನ್ನ ವೈಭವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ. ಭಾವೀ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜೀವದ ಸುತ್ತೇ ಎಲ್ಲ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳು! “ತಾನು ಮುಣುಗಿದರೆ ಮೂರು ಲೋಕವೇ ಮುಣುಗಿತೆ”ಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆ ನಾವು ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಗತಿಯು ಏನಾದರೇನು? ಆದರೆ ನಾವು ಜೀವದಿಂದಿರುವ ವರೆಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಶಃ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ವೈಭವ ಮತ್ತು ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗಬೇಕು, ಅಂದರಾಯಿತು.

ಭಾ:—ಬಿಡೋ, ನಮಗೇಕೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಆ ಇಲ್ಲದ ಉಸಾಬರಿಯು? ದೇವರು ನಿನ್ನನ್ನೂ ರಾಜನಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ; ನನ್ನನ್ನೂ ರಾಜನಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವ ಹಾಗೆ ಮನಸೋಕ್ತ ಉಪಭೋಗಿಸುವಂತಹ ವೈಭವವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ ರಟ್ಟಿ ಮುರಿದು ದುಡಿಯಬೇಕು; ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಉಣ್ಣಬೇಕು. ನಿಜವಾದ ಸುಖವು ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ.

ಶಂ:—ಒಳ್ಳೇ ಮಾತನಾಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮಾಸ್ತರಿಕೆಯೇ ರಾಜ್ಯವು ಮತ್ತು ಸೂಟಿಯೇ ವೋಕ್ಸವು. ನಾನು ಇದೇ ಮತದವನಾಗಿದ್ದೇನೆ; ಹಾಗೂ ಆ ವೋಕ್ಸವನ್ನು ಪಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಈ ಸಾರೆ ಊರಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಷವಾದರೂ ಈ ಸೂಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಭಿಟ್ಟಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಿತೆನ್ನಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾದರೂ ನನ್ನಂತೆ ನಿನಗೂ ಈ ಸಾರೆಯು ಸೂಟಿಯನ್ನು ನಮ್ಮೂರಲ್ಲೇ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅಕಲ್ಪಿತ ಇಚ್ಛೆಯು ಈಗ ಬಹು ದಿನಗಳ ತರುವಾಯ ಉಂಟಾಯಿತೆಂಬದೇ ಕಾರಣವು. ಎಂದಿನಂತೆ ನನಗೆ ಈ ಸಾರೆಯು ನನ್ನ ಛಾತ್ರವರ್ಗದೊಳಗಿನ ರಾಜಕುಮಾರನ ಸಂಗಡ ಮಹಾಬಳಿಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋಡುವ ಆಹ್ವಾನವು ಬಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತ್ತಕಡೆಗೇ ಬರಬೇಕೆಂದ ನನಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅನಿಸಿತು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ನಿಷಯದ ಆಕರ್ಷಣವೇ-ಪ್ರೇಮವೇ-ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಅದು ಮಹಾಬಳಿಶ್ವರದೊಳಗಿನ ತೀತ ಸುಖಕ್ಕೂ ವೋಹಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ಭಾ:—ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಮಹಾಬಳಿಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ನೆವವಾದರೂ

ಇರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನನಗೆ ಅಂಥ ಯಾವ ನೆವವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಇತ್ತ ಬಾರದಿರಲಿಕ್ಕೆ. ಇವು ವರ್ಷದ ಕೊನೆಯ ದಿವಸಗಳು. ನಾನು ಮಾಡಿದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನೆಗೆಲಸ, ಹೊಲಗೆಲಸ, ಕಚೇರಿ-ಕಟ್ಟಿಯ ಕೆಲಸಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದ್ದು, ಈ ಕೆಲಸಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಗೆ ನನ್ನ ನೆರವಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಈ ಜೋಡ್ಯಪುರಸಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ತಾಳಿರುವದೋ, ಅದರಿಂದ ಮನೆ-ಮಾರುಗಳ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಹಾನಿಯಾದರೂ ಇಲ್ಲವೆ ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನು ನನ್ನನ್ನು ಮನಸೂಕರಾಯನೆಂದು ಆಡಿಕೊಂಡರೂ ನನಗೆ ಊರಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾನಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಲಿ?

ಶಂ:—ಅಂದಬಳಿಕ ಇದೇ ಸಾರೆ ಅದೇತಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದೆ?

ಭಾ:—ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವೇ; ಅಲ್ಲದೆ ಇತ್ತಕಡೆಗೆ ಬರುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತತವಾಗಿ ಅನಿಸುವ ಲಜ್ಜೆಯು ನನ್ನನ್ನು ತೊಲಗುವ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ, ಅದು ಈ ಸಾರೆ ಸಫಲವಾಗುವ ಯೋಗ ಬಂದಿತೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಅಂತೆಯೇ ನಾನೊಳ್ಳೋ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ.

ಶಂ:—ಭಾನ್ಯಾ, ನೀನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆಂದಾದರೂ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿದ್ದೆ ಯೇನೋ? ಹೇಳಿದರೂ ಕೂಡ ಅದು ನನಗೀಗ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಒತ್ತಾಯವೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನಂತೆ ನನ್ನದೂ ಈ ಜೋಡ್ಯಪುರವೇ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ-ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮಹದಂತರವಿದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ, ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಸ್ಮರಣದ ಹೊರತು ಈ ಊರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪ್ರೇಮಬಂಧನವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮಾತು ಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಮನೆ-ಮಾರು, ಆಪ್ತಸಂಬಂಧಿಕರು ಮುಂತಾದುದೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ; ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಲಜ್ಜೆಯನಿಸುವದಕ್ಕೆ ತನಗೆ ತಾನೇ ಆಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಬಂಧು-ಬಳಗದ ಗಡ್ಡೆಯು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದೋ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನೀ ಪುರುಷನಿಗೆ ಲಜ್ಜೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಅಡಚನೆಯದೇ ಆಗುವದು.

ಭಾ:—ಶಂಕರಾ, ನಾನು ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಆ ಕಾರಣವನ್ನು ಎಂದೂ ಹೇಳಿಯೇ ಇಲ್ಲ; ಅಂದಮೇಲೆ ನಿನಗದರ ನೆನಪಾದರೂ ಹೇಗಾಗಬೇಕು? —

ನಾನು ಅದನ್ನು ಹೇಳದಿರುವದಕ್ಕೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ. ನನಗೆ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಜ್ಜೆಯನಿಸುವದೋ, ಅದು ನನ್ನ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಯಾವ ದುಷ್ಟತನದ ಮೂಲಕವೂ ಆಗಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನನ್ನಿಂದಲೇ ನಡೆದ ಒಂದಾನೊಂದು ದುಷ್ಕೃತ್ಯವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು.

ಶಂ:—ಏನಂದಿ? ನಿನ್ನಂಥವನಿಂದ ದುಷ್ಕೃತ್ಯವೇ? ನನಗಂತೂ ಅದು ಸಖಿಯನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಏನಾದರೂ ಅನ್ನುತ್ತಿರುವೆಯಷ್ಟೇ?

ಭಾ:—ದುಷ್ಕೃತ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು? ಆದರೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ಯಾವ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದಲೂ ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಏನು ಘಟಿಸಿತೋ ಅದು ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಅಜ್ಞಾನ ತನದಿಂದಲೇ; ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಬಲಮೆಯಿಂದ. ಅದೆಲ್ಲ ನಿಜ; ಆದರೆ ಆ ನನ್ನ ಕೃತಿಯಿಂದ ಈ ಜೋದ್ಯಪುರದ ಒಂದು ಕುಟುಂಬದ ನಾಶವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು! ಅದು ಆಗ ನನಗೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ನಾನು ದೊಡ್ಡವನಾದ ಬಳಿಕ ನನಗದು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಅವಗತವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಡುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ದುಃಖವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಆ ದುಷ್ಕೃತ್ಯವು ಮತ್ತೊಂದೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬರಿಯ ಸುಳ್ಳು ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳುವದಾಗಿತ್ತು. ಆ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿರದಿದ್ದರೂ, ಏನು ಆಗಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಅದು ಆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಏನಾದರೂ ಆಗದಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ನೆವಾದರೂ ಆದೇನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಖೊಟ್ಟಿ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿದದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ನಾಮೆಯಂತೂ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು; ಆದರೆ ನನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ಒಬ್ಬ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಹುಡುಗನು-ಇದೇ ಈ ಜೋದ್ಯಪುರದ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾಗರಿಕನು-ನ್ಯಾಯಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರಿನೀರಿನ ತಿಕ್ಕಿಗೆ ಗುರಿಯಾದನು! ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಇಡೀ ಊರು ನನ್ನ ಕಡೆಗೂ, ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೂ, ನನ್ನ ಮನೆತನದ ಕಡೆಗೂ ನಿಂದಾವ್ಯಂಜಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿತ್ತು! ಅದರಲ್ಲಿ ಊರವರ ದೋಷವಾದರೂ ಏನಿತ್ತು? ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಜನರು ನನ್ನ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯೂ ತೀರಿಕೊಂಡನು. ನಾನೂ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಈ ಊರಿಗೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಆ ಸಂಗತಿಯ ವಿಸ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವೇ ಆಯಿತು; * ಆದರೆ ಜನನಿಂಜಿತವಾದರೂ ಮನನಿಂದೆಯು ತಪ್ಪುವದೆಂತು?

ಶಂ: — ಅದೇಕೆ? ಜನರು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರ್ದೋಷಿಯೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವ

ರಷ್ಟೇ? ಅವರು ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಆರೋಪವನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು; ಅಂದ ಬಳಿಕ?

ಭಾ:—ಎಲಾ, ಜನರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದಾದ ತಪ್ಪು ಸ್ವಾರ್ಥಪರಾಯಣತೆ ಯದಲ್ಲೆಂಬದಿಷ್ಟೇ ತಿಳಿದ ಸತ್ಯಸಂಗತಿಯು; ಆದರೆ ಯಾವ ಖೊಟ್ಟಿ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಕೃತಿಯು ಘಟಿಸಿತೋ ಅದು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯಿತಷ್ಟೇ? ಅಲ್ಲದೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಡಬೀರರ ಪ್ರಭಾಕರನು-ಯಾವಾತನ ಕೂಡ ನನ್ನನ್ನು ಆರೋಪಿಯೆಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ನನಗೂ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಎಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೋ, ಆತನಿನ್ನೂ ಫಾರಿಯೇ ಆಗಿರುವ ನಲ್ಲವೇ? ನನ್ನನ್ನೇನೋ ಬೇಗನೆ ಕ್ಷಮಿಸಿ ನೆರೆಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಟ್ಟರು; ಯಾಕಂದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ದರಬಾರದ ನಿಜವಾದ ಸಿಟ್ಟು ಪ್ರಭಾಕರನ ಮೇಲೆಯೇ ಇತ್ತು. ಆತನನ್ನು ತಪ್ಪಿತಸ್ಥನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಸಮ ವಯಸ್ಕ ಹುಡುಗನ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವರು ನನ್ನಿಂದ ಪಡೆದರು; ಹಾಗೂ ಆಗ ನನಗೂ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟ ನಾಟಕ ಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾನಿಯೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ವಾಪ! ಆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಮಾತ್ರ ಮನೆ-ಮಾರುಗಳನ್ನು ತೊರೆದನಲ್ಲವೇ? ಮತ್ತು ಅದೂ ನನ್ನ ಆ ಸಾಕ್ಷಿಯ ನೆವದಿಂದಲೇ?

ಶಂ:—ಭಾನಾ, ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಕೆಟ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿದ್ದೀತೆಂಬ ದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕೂಡ ನನಗಿದುವರೆಗೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಭಾ:—ನಿನಗೆ ಆ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ನೀನು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಆ ಮೇಲೆಯೂ ನನ್ನ-ನಿನ್ನ ಭಿಟ್ಟಿಯು ಇಂದೇ ಇಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದೆ! ಇರಲಿ. ಆಗ ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಿಯು ಸುಳ್ಳುತ್ತೆಂದು ನಾನು ಅದಾರ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು? ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅದರ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇದುವರೆಗೂ ಇದ್ದಿತು. ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ದುಃಖಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದೆನು.

ಶಂ:—ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಸಾರಿಯು ಸೂಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಚೋದ್ಯಪುರಕ್ಕೆ ನೀನು ಯಾವ ಆಶೆಯಿಂದ ಬಂದೆ?

ಭಾ:—ಆಶೆಯಿಷ್ಟೇ; ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಬೇಗನೆ ಪಟ್ಟವೇರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಸಿಗುವದು. ಅದರಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತುತದ ನಷ್ಟನೂ ದುಷ್ಟನೂ ಆಗಿರುವ ದಿವಾಣನು ದಿವಾಣ ಪದದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾದನೆಂದರೆ, ಒಂದಾನೊಂದು ವೇಳೆ ಹೊಸ ಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ

ಪ್ರಾರಂಭವಾದೀಶು; ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸುಖದ ದಿನಗಳೂ ಒದಗುವ ಸಂಭವ ವುಂಟು.

ಶಂ:—ನಿನ್ನ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಯಾವ ಕೇಸಿನಲ್ಲಿ ಡಬೀರರ ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆಯೋ ಆದರಲ್ಲೇನಾದರೂ ಲಾಭ ದೊರೆಯುವದೆಂಬ ಆಶೆಯು ನಿನಗೆ ತೋರುವದೇನು?

ಭಾ:--ಇಂದಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಾಗಿ ಅಂಥ ಆಶೆಯೇನೂ ತೋರುವದಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿಜವೇ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಂತಹ ಯಾವದೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದರೂ ಸ್ವತಃ ಡಬೀರರ ಆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಹಾಜರಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಅವನದಂತೂ ಇನ್ನೂ ಪತ್ತೆಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ! ಈ ಸಾರೆ ಹೇಗೂ ನಾನು ನಾಲಾರುತಿಂಗಳ ರಜೆಯನ್ನೇ ಪಡೆದು ಬಂದಿರುತ್ತೇನಿಲ್ಲೆಗೆ. ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಿಗೆ ತೀರ ಸೋತಿರುತ್ತಾನೆ; ಅದರಿಂದ ಮನೆತನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅಧಿಕಾರ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿದರೆಂದರೆ, ಒಂದಿಲ್ಲೆಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾಕರನ ವಿಷಯದ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವರ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಲಿರುವೆನು. ಅದರಿಂದ ಲಾಭವಾಗಲಿ-ಆಗದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದ ರಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲಿನ ಒಜ್ಜಿಯಾದರೂ ಹಗುರಾಗಿ, ನಾನು ಸುಖಿಯಾದೇನು! ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ನನ್ನ ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನವರಿದ್ದು ಒಳ್ಳೇ ಚಪಲರೂ ಕುಶಲರೂ ಆಗಿ ತೋರುವರು; ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತ ಯಾವ ಮೆಟ್ಟಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದೇ ಆಗಿದೆ.

ಆ ಇಬ್ಬರು ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಭಾವಣವು ನಡೆದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕುದುರೆಯು ಖೇಕರಿಸುತ್ತ ಖೇಕರಿಸುತ್ತ ದೇವಾಲಯದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿ ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಜೋದ್ಯಪುರದ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೇ ಆರೋಹಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿಳಿದರು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಪಾಯಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿದ್ದ ರೇಷ್ಮೆಯ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಕುದುರೆಯ ಲಗಾಮಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪಟ್ಟಿಯವನ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಜೋಪದಾರನ ಕೋಲೂ, ಮೇಣಬತ್ತಿಯ ಲಾಂದರವೂ ಇದ್ದವು. ಆ ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಕುದುರೆಯ ಬಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಶಾದಾಸ! ಎಂದು ಚಪ್ಪರಿಸಿ, ದೇವಾಲಯ ದೊಳಗಿನ ಜನರ ಸಲಾಮು ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ದೇವದರ್ಶನ ಕೈಂದು ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕರು; ಮತ್ತು ದೇವದರ್ಶನ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ, ನಮ ಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದ ಅರಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿ ಡರು. ಭಾನು-ಶಂಕರರು ಬುರುಜಿನ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡೇ ಸಂಸ್ಥಾನ

ನಿಕರ ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಶಂಕರನು ಅನ್ನುತ್ತಾನೆ:

ಶಂ:—ಭಾನ್ಯಾ, ಏನೇ ಅನ್ನು; ಈ ಹೊಸ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ನೀರೇ ಬೇರೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಈ ಚೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳ ದೈವದಲ್ಲೇನಿದೆ ಯೋ ಇರಲಿ!

ಭಾ:—ನಾನಂತೂ ಇದೇ ಆಶೆಯ ಮೂಲಕ ಬಹು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಈ ಊರ ದರ್ಶನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ಅಧಿಕಾರ ಧಾರ ರಣ ಸಮಾರಂಭವು ಬೇಗನೆ ಆಗತಕ್ಕದ್ದಿದೆ. ಅದಾಯಿತೆಂದರೆ, ಕಾರಸ್ಥಾನಗಳ ಚಕ್ರಗಳು ಗರಗರನೆ ತಿರುಗಹತ್ತುವವು. ಆ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಪ್ರಕರಣವು ಎಲ್ಲ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತುಹತ್ತಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಪಾವಿ ಆ ಡಬೀರರ ಪ್ರಭಾಕರನು ಜೀವದಿಂದಿರುವನೋ-ಸತ್ತಿರುವನೋ ಪತ್ತೆಯೇ ಇಲ್ಲ; ಅಂದಮೇಲೆ ಆತನ ನಿರ್ಣಯವು ಹೇಗಾಗುವದೋ ಆಗಲಿ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಸ್ವಕ್ಕಂತೂ ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ವನೇ. ನಾನು ಆಗ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದೇನೋ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ದೆನು; ಆದರೆ ಆ ಬಿಡುಗಡೆಯಿಂದ ನನಗೆಂದೂ ಸುಖ-ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ರೋಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಾವನೊಬ್ಬನು ಬಾಹ್ಯ ಜಗತ್ತಿನೊಡನೆ ಹೇಗೆ ನಡೆಯುವನೋ, ಕೇವಲ ಅದರಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆ ಕಟ್ಟಿನ ಖೊಟ್ಟಿ ಆರೋಪವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯಾಯವು ನನಗಾಯಿತು! ಅಲ್ಲದೆ ಮರಳಿ ನಾನೇ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಬೇಕಾಯಿತು! ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನ ತಂದೆಯು ಹಾಗೆ, ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಹೀಗೆ! ಅಂದರೇನು? ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಅಮಲ್‌ದಾರರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಂಜುವವರು; ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ಖೊಟ್ಟಿ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರು. ಇರಲಿ. ನಡೆ; ಹೊತ್ತಾಯಿತು!

ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿ ಭಾನುವು ಚಟಕ್ಕನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತನು. ಆ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಗೆಳೆಯನೂ ಎದ್ದನು. ಬಳಿಕ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನಿಳಿದು ದೇವಾಲಯದ ಮಹಾದ್ವಾರದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋದರು.

೨ ಚೋಜಿಗ ಮಹಾರಾಜನು.

ನಾವು ಯಾವ ಕಾಲದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಿರುವೆವೋ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಚೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಕಾರಣವು ಕುದಿಹಿಡಿದು ಉಕ್ಕುವ ಭರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹಳೇ ಮಾಲಕರು ತೀರಿಕೊಂಡು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ

ತರುವಾಯ ಪ್ರಸ್ತುತದ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರೂ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರು ಅಜ್ಞಾನ ರಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಅವರು ರಾಜಕುಮಾರ ಕಾಲೇಜದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು; ಅದ ರಿಂದ ಅಧಿಕಾರದ ಸೂತ್ರಗಳು ದಿವಾಣರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಏಜಂಟ ಸಾಹೇಬರ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾದ ತನಿಖೆಯಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುರುಪಯೋಗಿಸಿದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹೋಗಿ, ಹೊಸ ಅಮಲು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಾರಂಭ ವಾದೀತೆಂಬದರ ಮಾರ್ಗನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಅಪ್ಪ ತೊಂದನೇ ವರ್ಷವು ಮುಗಿದು, ಅದರೊಡನೆ ರಾಜಕುಮಾರ ಕಾಲೇಜದ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಮುಗಿಯುತ್ತಲೆ ಅವರು ಪರದೇಶ ಪ್ರವಾಸದ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಂಡರು; ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು!

ಆ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಮಹಾರಾಜರು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದರು. ರಾಜಕುಮಾರ ಕಾಲೇಜದ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರ ರಿಪೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರ ಅಭ್ಯಾಸ, ಚಟುವಟಿಕೆ, ನಡವಳಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಸ್ತುತಿಪರವಾದ ವಿವ ರಣವಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರ್ಕಾರದವರು ಅವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಸಮರ್ಪಿಸುವದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಹೊಸ ಮಹಾ ರಾಜರು “ಆಡಳಿತದ ತುಸ ಅನುಭವ ಒಂದ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪ ಅಧಿಕಾರಗಳೇ ಸಾಕು; ಆದರೆ ಉಳಿದ ಅಧಿ ಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ನಾವು ಕೇಳಿದಾಗ ನಮಗೆ ಸಿಗುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗದೇಕು” ಎಂದು ತಾವೇ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ನೌಕ ರಿಯ ಅವಧಿಯು ಮತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಮತ್ತು ಅದರೊಡನೆಯೇ ಜೋಡ್ಯ ಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳ ನಿರಾಶೆಯು ಮಿತಿಮೀರಿತು!

“ಇನ್ನು ನೀವು ಲಗ್ನವಾಗುವಿರಾ?” ಎಂದು ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಏಜಂಟನು ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನು ಕೇಳಲು, “ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿರು ವದೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆ” ಎಂದು ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಈ ಹೊಸಬರ ನಡವಳಿಕೆಯು ಕೂಡ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಂತೆ ಒಳ್ಳೇ ಠೀವಿನದಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬದು ಜನರ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರೆತೊಡಗಿತು. ನಿಜವಾಗಿ ಯೋಚಿ ಸಿದರೆ, ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಆ ಕೇವಲ ಸಾಧುಪದ್ಧತಿಯ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಜೆ ಗಳಿಗೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯಾವ ರಾಜನು

ಇಷ್ಟು ಸಾಧು ನಡವಳಿಕೆಯವನಿರುವನೋ ಆತನು ಹುಚ್ಚನಾಗಲಿ, ಎಕ್ಸಿಪ್ತ ಪ್ರ-
ಕೃತಿಯವನಾಗಲಿ, ಅಹರೇ ಸ್ವಭಾವದವನಾಗಲಿ ಆಗಿ, ಮತ್ತೆ ದಿವಾಣರ ಹಾಗೂ
ಹಳೇ ಆಡಳಿತದ ಜನರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ಆಗುವದೇನೆಂಬ ಮತ್ತು ಅವರ ಆಳಿಕೆಯೇ
ದೃಢವಾಗುವದೇನೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ. ನೋಡಿರಿ!
ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಜೋದ್ಯವುರ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ಗೋಳು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.
ದುರ್ದೈವ ತೀರಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಕೆಡಕು ಕೆಡಕೆಂದು-ಚಲೋದು ಚಲೋದೆಂದು!

ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನಸ್ಸಿಕ್ಕಿತಿಯು ಬ್ರಿಟಿಶ ಮುಲುಖಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ
ಎಂದಿಗೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಅವಗತವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಶರ ಸತ್ತೆಯ ಪ್ರದೇಶವು
ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಜೆಗಳ
ಪಾಲಿಗೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಮರ್ಯಾದಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ
ಆದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿಪರೀತ ಸ್ಥಿತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವದೊಂದು ಸಂಸ್ಥಾನೀ ರಾಜ್ಯವು
ಒಂದು-ಒಂದೂವರೆ ಸಾವಿರ ಮೈಲಿನ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಒಂದೆರಡು ಲಕ್ಷ ಜನಸಂಖ್ಯೆ
ಹಾಗೂ ಹತ್ತೆಂಟು ಲಕ್ಷ ಆದಾಯದ್ದಿದೆಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೂ ಕನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜಾ
ಜನರಿಂದ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ರಾಜಸತ್ತೆಯ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರ, ವೈಭವ
ಮತ್ತು ಅನುಭವಗಳು ಯಥಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅನು
ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಪಿಂಡ-ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ನ್ಯಾಯದ ದೃಶ್ಯಯೋಗವು
ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗಿನ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರದೇಶ, ಬ್ರಿಟಿಶ ಪ್ರದೇಶ ಇವುಗಳ
ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತುದಿಗೆ
ನಡೆದ ಪ್ರಕಾರವು ಎರಡನೇ ತುದಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಗೊತ್ತು ಕೂಡ ಆಗುವದಿಲ್ಲ;
ಆದರೆ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಪಿಂಡದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಾಲವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ
ಸಂಗತಿಗಳು ಘಟಿಸಹತ್ತಿದರೆ ಅವುಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಪಿಂಡದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು
ಅಣುರೇಣುಗಳಿಗೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಆದೀತು.

ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಾಬುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗಿಂತ ತುಸ ಕಡಿಮೆಯಾದ
'ಕರ್ತುಂ ಅಕರ್ತುಂ' ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ ಆತನು ಯಾವ
ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲನು; ಅಥವಾ ಯಾವ
ನೊಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನು ತೀರ ಬಡವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಯಾನು. ಅವನು ಯಾವ
ನೊಬ್ಬನ ಕೊರಳಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಅಳಿಯನನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಂತೆಯೇ, ಬೇಕಾದವನ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂ-
ಡೆಯು ಆಕೆಯೊಡನೆ ಲಗ್ನವಾಗಿ ಆತನ ಅಳಿಯನೂ ಆದಾನು! ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ
ಪ್ರಜೋತ್ಪಾದನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣದಾನಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಮತ್ತೆ-

ಮೈ ಅದೇ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರಾಣ ಕೂಡ ಹೀರಿಯಾನು! ಬೇಕಾದಂತಹ ಸಾವುಕಾರನ ಮನೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಹಾಳು ಮಾಡಿಯಾನು; ಹಾಗೂ ಹಾಳು ಬಿದ್ದ ಭೂಮಿಯ ಮಾಲಕನಿಂದ ಅದನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅರಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸ್ಯಾನು! ಯಾವನೊಬ್ಬ-ದಿವಾನಾ-ಹುಜ್ಜ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಕೃಪೆಯಾದರೆ ತುಸ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆ ದಿವಾನಾ ಮನುಷ್ಯನು ಆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಿವಾಣನೇ ಆದಾನು; ಮತ್ತು ದಿವಾಣನ ಮೇಲೆ ಅವಕೃಪೆಯಾದರೆ ಆತನನ್ನು ಅವನು ದಿವಾನಾ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಾನು! ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಮುಂಬಯಿಯ ಸಟ್ಟಾ ಬಝಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ದಾರಿದ್ರ್ಯತೆ ಇವುಗಳ ಅದಲು ಬದಲು ಒಂದೇಸವನೆ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿರುವದೋ, ಕೇವಲ ಅದರಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ಅದಲುಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿನ ಚಲನವಲನವೂ ಪಿಂಡಾಂಡದೊಳಗಿನ ಚಲನವಲನವೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಪಿಂಡಾಂಡದ ಚಲನವಲನದ ಪ್ರಮಾಣವು ಮಾತ್ರ ತೀರ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರದ್ದಿರುತ್ತದಷ್ಟೆ.

ಇಂಥ ಸಣ್ಣ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯು ಸುಖವು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿರುತ್ತದೋ, ಅದರಂತೆಯೇ 'ರಾಜವೈಭವ' ನೋಡದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಅವರಿಗಿರುತ್ತದೆಂಬ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ವೈಭವವನ್ನು ಭೋಗಿಸತಕ್ಕವನು ರಾಜನೇ; ಆದರೆ ವೈಭವವನ್ನು ನೋಡುವ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಅದರ ನೋಟದಿಂದಲೇ ತಾವೂ ಅದನ್ನು ತುಸ ಭೋಗಿಸಿದೆವೆಂಬ ಆಭಾಸವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಹುಣ್ಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರಸನ ಮೆರೆವಣಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕು; ಹರವದ್ದೇ ಏಕಾಗಲೊಲ್ಲದು-ಜರದ ನಿಶಾನೆಯು ಮೆರೆಯಬೇಕು; ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಅರಸನು ಪ್ರಜೆಗಳೊಡನೆ ಭಾಗ ವಹಿಸಬೇಕು; ದರಬಾರವು ಕೂಡಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಗಾರಿ ನೌಬತ್ತುಗಳು ಮೊಳಗಬೇಕು; ಕಾಳಿಯು ಊದಬೇಕು. ಕುಸಿಮದ್ದಿನವೇ ಏಕಾಗಲೊಲ್ಲವು, ತೋಫು ಹಾರಬೇಕು; ಹಳೇ ಮಾದರಿಯವೇ ಇರಲೊಲ್ಲವೇಕೆ, ಆದರೂ ಬಂದೂಕಗಳ ಬಾರುಗಳಾಗಬೇಕು; ತೋರಿಕೆಗೇ ಏಕಾಗಲೊಲ್ಲದು, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಬಣ್ಣದ ಉಡುಪಿನ ಶಿಪಾಯಿಗಳ ಕವಾಯತು ಆಗಬೇಕು; ಹರಿದಾಸರವೇ ಆಗಲೊಲ್ಲವೇಕೆ, ಆದರೆ ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶೃಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಲ್ಕಾರು ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿದ ಸ್ವಾರರು ಇತ್ತಿಂದತ್ತ-ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕಾಣಬೇಕು; ಕಗ್ಗ ಕೂಳಿನದೇ ಏಕಾಗಲೊಲ್ಲದು, ಊರೂಟಗಳ ಸಮಾರಂಭಗಳಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು; ಮುದುಕಿ-ತದಕಿ ಪಾತರದವರೇ ಇರಲೊಲ್ಲವೇಕೆ, ಆ ಜನರ ನಾಚು-ರಂಗು ಹಾಡು-ಬಾರಿಸುವ ದರ್ಬಾರೀ ನಾಚು-ರಂಗು

ಆ ಇಬ್ಬರು ಗೆಲೆಯರಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಸಂಭಾವಣ ನಡೆದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕುದುರೆಯು ಖೇಕರಿಸುತ್ತ ಖೇಕರಿಸುತ್ತ ಆ ದೇವಾಲಯದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದಿತು.....

ಪುಟ ೧೨ ಸಾಲು ೨೦ ರಿಂದ

గళాగబీకెందు సంస్థాని ప్రజిగళ ఇజ్ఞయిరుత్తదే; మత్తు అదు సణ్ణ పుట్ట సంస్థానదల్లి కణడ ఈడేరుత్తిరుత్తదే.

అదరే బ్రటిత ములువినల్లి అదొందొ ఇరువదిల్లి. నోడిదిత్తెల్ల హాళి హాళు! అధికారిగళల్లియ సవణ శ్రీశృ అధికారియు ప్రజిగళ దృష్టిగే సహసా బిళలారను; మత్తు ఒవోమ్మే కండరొ ఆతన మ్మేగే హళి పద్ధతియ యావ వ్యేభవవు అంటికొందిరలారదు. బ్రటిత ములువినల్లియొ ఆధళితద సంసారవిదే; అదరే అదిల్లవు కేవల “సంన్యాసియ సంసార” దంతయే సరి! ప్రజిగళ మట్టిగంతొ వ్యేభవవు సాహేబర విభాతియ, అదరే బిళియ భస్మదే! ఇదక్కి ప్రతియాగి సంస్థాని ప్రజి గళగి సుఖవు దీళు; అదరే అదు తమ్మ రాజనింద దొరితిరదీళు. అవ రిగే రాజన బగ్గి స్వత్వవు తొరువదు. మనస్సనొళగిన సాంక్రమిక వ్యేభ వవు స్వత్వదిందలే తొరుత్తదెంబదు నిజవిరబకుదీను?

ఈ బగ్గియింద జోజిద్యపురద హొస మహారాజను ప్రజిగళిన్ను హెజ్జా గి విరసనగొళిసిదను! ఆతన అరమనేగి అంతఃపురవే ఇరలిల్లి! అరమనే యొళగిన బీకాద కడెగళల్లి సుత్తికొండు బరలిక్కి యారిగొ ప్రతిబంధ విరలిల్లి; మత్తు హాగే అడ్డా డువవనిగి అకస్మాత్తా గి మహారాజరు కణ్ణి గి కండరే, అవరన్న సామాన్యమనుష్యురింద వింగడిసి తిళకొళ్ళలిక్కి బరువరి తిరలిల్లి. అవరు తమ్మ మ్మేయిల్లొండు స్వజ్ఞ వాద శర్టుకాక, తలగొండు సాదా టొప్పి గే ఇల్లవే బిక్కరుమాల సుత్తువరు. అవర మ్మేమేలే బంగార- ముత్తు-రత్న గళ ఆధరణగళిల్లి. కామూరిగే కలాబత్తిల్లి. బాయల్లి తాంబూల విల్లి. బీత్తక్కి బిళ్ళి-బంగారద బీడిగళిల్లి. అవరు యారొడనేయొ తుళ్ళ తాదశకవాద ఏకవచనదింద మాతనాడుత్తిద్దిల్లి. యావనొబ్బను అవరిగే ఒండు క్కొయింద సలాము మాడిదరే, అవరు అవనిగి ఎరడొ క్కొ గళిన్ను జొడిసి తలెబాగి నమస్కరిసువరు. యారొబ్బరు భేటియాగ బీకెందరే ‘న’కారవిల్లి. భేట్టి గే బందవనే అవరొడనే మాతాడలిక్కి బీసత్తు హొరటు హొగబీకా! అవరు దారి హిడిదు సాగిరువాగ హెణ్ణు మక్కళ కడెగే కణ్ణెత్తి కణడ నోడరు! హిగే మహారాజర సంసారద ఒండు అంగద వణణనవిదు. ఇన్నొలగ్గ వాగద్దరింద అవర ఎరడనే అంగద బగ్గి మాతాడువ అవశ్యకతయే టుళిదిరలిల్లి. ఇదీను అరమనేయొ అధవా యావుదొండు మతవో? ఎండు అవర అరమనేయన్ను నోడిడ

ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇನ್ನು ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಲೋಕೋತ್ತರ ಪ್ರಕಾರವೇನಾದರೂ ಕಂಡೀತೆಂದರೆ, ಅವರು ಇನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಪ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವರು. ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ, ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರ ಹಿಂದೆ ಚಲೋ-ಕೆಡಕು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಿರದ್ದರಿಂದ, ಅವರೊಂದು ಬಗೆಯ ಶಂಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಗರ್ಕರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತೀರ ವಿಪರೀತವಾಗಿತ್ತು. ಯಾವುದಕ್ಕೆ 'ರಾಜಯೋಗ'ವೆಂದೆನ್ನಬೇಕೋ, ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೊಸ ಯಜಮಾನರಿಂದ ಹೊರಟು ದಿವಾಣರ ಮೈಮೇಲೇರಿಕುಳಿತಿತ್ತು. ದಿವಾಣರು ದೇಹದಿಂದ ಎತ್ತರಾಗಿಯೂ ಧಷ್ಟವುಷ್ಟರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಅವರ ವಯಸ್ಸು ಐವತ್ತೈದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ತಲೆ ಹಾಗೂ ಮೋರೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳೆಲ್ಲ ಬೆಳ್ಳಗಾಗಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಅವರು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಲವು ವೊದರಾದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ತೊಡೆದು, ತಾರುಣ್ಯದ ಆಭಾಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಣನೆಗಳು ದೊಡ್ಡವೂ ಹುರಿಕಟ್ಟಿನವೂ ಆಗಿದ್ದವು; ಅವರು ಕಲ್ಲೀವೊನೆ ಕಾಯಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂಜಾಸಿನ ಕೂದಲುಗಳು ಗೋಣಿನ ಮೇಲೆ ಇಳಿಬಿದ್ದಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ದಿನಾಲು ಮುಖಕ್ಕಾರ, ಸುಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನ ಮತ್ತು ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಪವನದಾಕಾರದ ಕೇಶರೀಗಂಧದ ಬೊಟ್ಟು! ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯು ಇಂಥಿಂಥ ಮುತ್ತಿನ ಮೇಲ್ಮೂರುವು! ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಂಗಾರದ ಕಟ್ಟಿನ ಚಾಳೀಸು. ಅದು ಚಿನ್ನದ ಸರಪಳಿಯಿಂದ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಬಿಟ್ಟಿರುವದು. ತಲೆಗೆ ತುರಾಯಿಯುಳ್ಳ ರೇಶ್ಮೀ ಮುಂಡಾಸ! ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ಮುತ್ತಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸುರಮಾ-ಕಾಡಿಗೆ. ಕಿವಿಯ ಹೊದರಿನಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧ ತೈಲಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಫಾಯಾ-ಅರಳೆ. ಬಾಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಕೆಂಪಾದ ತ್ರಯೋದಶಗುಣೇ ತಾಂಬೂಲ. ಮೈಯೊಳಗೆ ಕೆಂಪು ರೇಶ್ಮೀಯ ಉದ್ದನ್ನ ಕೋಟು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಾಜೀರಾವೀ ಲೀವಿಯ-ನಾಗಪುರದಂಚಿನ-ಹೊದೆಯುವ ದೋತರ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಹಿಡಿಕೆಯ ಕೋಲು. ಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ರಿಷ್ವವಾಚ್. ಬೆರಳೊಳಗೆ ವಜ್ರದುಂಗುರ. ಕಾಲೊಳಗೆ ಕರಕರವೆಂದು ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡುವ ಹಸರು ಬಣ್ಣದ ವೊಗಲಾಯೊ ಜೋಡು! ತಾತ್ಪರ್ಯವೆನೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ದೇಶದೊಳಗಿನ ಹಳೇ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವದು ತೋರಿಕೆಯ ವೈಭವವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದೋ ಒಲ್ಲವೂ ಆ ದಿವಾಣರ ಮೈಮೇಲೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ವೈಭವದೊಳಗಿನ

ಇನ್ನೊಂದೇ ಸಂಗತಿಯು ಹೇಳುವುದುಳಿಯಿತು. ಅದೇನಂದರೆ, ಅವರ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಅಬುಂಡವಾದ ಅವಾಚ್ಯ ಬೈಗಳು!

ಮಹಾರಾಜ ಜೋಜಿಗರಾಯರಿಗೆ ಈಗ ದೊರೆಯುವ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಅಲ್ಪವಾಗಿದ್ದವು; ಆದರೂ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದ ಸಮಾರಂಭವು ಮಾತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ದೊರೆಯುವಾಗಿನಂತೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅಲ್ಪವಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣವು ಸಂಪೂರ್ಣವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಎನ್ನಿಲ್ಲದರೂ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣಕ್ಕೆ ಸಮಾರಂಭದ ಸ್ವರೂಪವು ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದೀತು? ಆದರೆ ಆ ಸಮಾರಂಭವು ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆ ಉತ್ಸಾಹವು ಸ್ವತಃ ಆ ಮಹಾರಾಜರದಾಗಿರದೆ, ಇತರೇ ಜನರದಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಇತರೇ ಜನರಲ್ಲಿ ವೋಲೀಟೆಕಲ್ ಎಜಂಟೆ ಸಾಹೇಬರ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬ ಮಿಸೆಸ್ ಮಕಸ್ವಿನೀ ಇವರು ಮೊದಲನೆಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಸಾಹೇಬರು ಕಲೆಕ್ಷರ ರ್ಯಾಂಕಿನವರು. ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವದಿರದ್ದರೂ, ಇದೊಂದೇ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಅವರ ಕೈಕೆಳಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಅವರು ಜೋ-ದ್ಯವುರಕ್ಕೆ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಆದರ-ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಯಾಕಂದರೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗಾದರೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮೆರೆಯಲಿಕ್ಕೂ, ಜಂಭಬಡಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಅದೊಂದೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಪ್ರಸಂಗವಿರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಎಲ್ಲೆಯವರೆಗೆ ಮಾನೆಯ ಮಾಲಕನು-ರಾಜನು-ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದಿವಾಣನು ಎಜಂಟೆನ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೂ, ಅದು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಕಾವಲುಗಾರನು ದುಡ್ಡಿನಾಶೆಗಾಗಿ ಯಾವನೊಬ್ಬ ದುಡ್ಡಿಸ್ತನ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಷ್ಟೇ ಬೆಲೆಗಂಡೀತು! ಆ ಎಜಂಟೆಸಾಹೇಬರು ಬೇಗನೆ ಆ ಬೆಲೆಯ ಹಾಗೂ ವೋಲೀಟೆಕಲ್ ಎಜಂಟೆನ ಅಧಿಕಾರ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಬೆಲೆಗೆ ವರ್ಗಾಗಿ ಹೋಗತಕ್ಕವರಿದ್ದ ಮೂಲಕ, ಅಧಿಕಾರದಾನ-ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣಗಳ ಶುಭಸಂತೋಷದಾಯಕ ಪರೋಪಕಾರದ ಕಾರ್ಯವು ತಮ್ಮ ಗಂಡನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಇಂಥ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಮಾನ-ಸನ್ಮಾನಗಳು ಕಲೆಕ್ಷರನ ರುಕ್ಸ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಬೇಕು? ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮುಲುಖಿನೊಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಅದು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯಬೇಕು; ಮತ್ತು ಬೇಟಿಯು ಆಡಂಬರವಾದರೂ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಆ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಈ ಮೊದಲಿನ ಭೆಟ್ಟಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅವುಗಳ ವಿಷಯದ ಅವರ ಗುಣವರ್ಣನವು ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೂ ಆ ಗುಣವರ್ಣನವು ಹುಸಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು; ಯಾಕಂದರೆ ಆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಿತ್ತಿ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಖುದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದರೆಂದರೆ, ತಮಗೆ ಅವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುವಾಗಲೂ ಕೂಡ ಅವರು ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಿತ್ತಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದ ತಾನೂ ತನ್ನ ಗಂಡನೂ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ಸಲುವಾಗಿ, ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರದ ಹೊರೆ ಹೊರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೋದವೆಂದರೆ, ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಗೂ ಕೆಲ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವದು! ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಉದ್ಗಾರ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರೂ, ಆ ಸಂಗತಿಯು ದಿವಾಣರ ಮುಖದಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಆ ಮೇಲೆ “ಕಾಣಿಕೆ! ಕಾಣಿಕೆ!” ಎಂದು ಬಾಯಿಂದ ಅನ್ನದೆ, ಆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವ ಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮದ ರಾಜಮಾರ್ಗವು ನಿರಾತಂಕವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಭೆಟ್ಟಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ಅರಮನೆಯ ಮೋತೀಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಮುತ್ತಿನ ಒಂಟಿಕೆ ಸರವು ಒಳ್ಳೇ ಮೋಹಕವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದಿತು, ಮತ್ತೊಂದು ಭೆಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯದೊಂದು ಹಸ್ತಿದಂತದ ಚವರಿಯ ಸುತ್ತಿಗೆಯಿದ್ದರು. ಮಗದೊಂದು ಭೆಟ್ಟಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಜ್ರ-ವೈಢ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಕೆಚ್ಚಲುತ್ತಿ ಒಂದು ಅತ್ತರದಾಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗಿ, ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಿಗನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅವೋಘವಾದ ಸುತ್ತಿಯ ಮಳೆಯನ್ನೇ ಕರೆದದ್ದನ್ನು ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ, ತನ್ನ ಗಂಡನು ಆ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಮೊದಲೇ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣ ಸವಾರಂಭವಾಗದೇಕೆಂದು ಆ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬಳ ಉತ್ಕಟೇಚ್ಛೆಯಿತ್ತು.

ಆ ಸವಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಆಗುವ ಖರ್ಚು, ಅದರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಸಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಏಜಂಟ ಸಾಹೇಬರವು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಜಮಾನರನ್ನು ಕೇಳುವವರಾರು? ಯಾಕಂದರೆ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಮೊದಲಿನ ಕೆಲಸಗಳವು; ಆದರೆ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಜೊತೆಗೆ ದೇಣಿಗೆ-ದೇಕಾರಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಯಜಮಾನರ ಮುಂದೆಯೇ ಇರಿಸಬೇಕಾಯಿತು;

ಯಾಕಂದರೆ ಆ ದೇಕಾರವು ಅವರ ಮಾಲಕಿಯ ಜೀನಸಿನದಿದ್ದು, ಅವರ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಅದಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಯಜಮಾನರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಾಬಿನ ವಿಷಯದ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದರು; ಆದರೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡಿಸುವ ಆ ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮ್ಯತನವಿರಬೇಕೆಂದು ಯಾವ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಗ್ರಹತಾಳಲಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರದಾನದ ಸತ್ಯವನ್ನೊದುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ದರಬಾರದ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಇರಗೊಟ್ಟರು; ಆದರೆ ಅದೊಳಗಿನ ಪಾತರದವರ ಸಾಚು-ರಂಗಿನ ಬದಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷಗಾಯಕನ ಗಾಯನವನ್ನು ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸಿದರು. ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ಹಿಂದಿನ ದಿವಾಜುಗಳ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರಲ್ಲದೆ, ಏಜಂಟ ಸಾಹೇಬರೂ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರೂ ನಾಚು-ರಂಗಿನ ಶೋಕನವರಿರುತ್ತಾರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರು:-ಶೋಕವಿರದೇನು ಮಾಡೀತು? ವಾರವನಿತೆಯರ ಹಾಗೂ ವಂಶ ಸರಂಪರವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಬೀದಿ ಬಸವೆಯರ ವ್ಯವಸಾಯ ನಡೆಯಿಸುವವರ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವ ರಾಜ-ಮಹಾರಾಜರ ವರ್ಗವು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಯೆಂದು ಎಲಾಯತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ನಮ್ಮ ರಾಜರುಗಳ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಸಾಹೇಬಜನರಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಇವರೇಕೆ ಕಳೆಕೊಂಡಾರು? “ಖುದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಕೂಡ-ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಜೊತೆಗೆ-ಬಾಲ್ಯದೊಳಗಿನಂತೆ ಕುಣಿಯುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಿದ್ದರೆ, ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗುವದೆ” ಎಂದು ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ. ಎಲಾಯತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಭ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತೇನೆ.

ಇದರಂತೆ ದರ್ಬಾರು ನೇರವೇರಿದ ನಂತರದ ಆನೆಯ ಮೇಲಿನ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಮಹಾರಾಜರು ರದ್ದುಪಡಿಸಿದರು; ಹಾಗೂ “ಮುಂದೆ ಲಗ್ನವಾದಾಗ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಒಳ್ಳೆ ನೋಗಸಾದ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಡಿಸೋಣವಂತೆ! ಈಗಿನ ನನ್ನ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಏಜಂಟ ಸಾಹೇಬರು ಅಂಚಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುವಾಗ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಮಡಮ್ಮಳಿರುತ್ತಾಳೆ; ಆದರೆ ಆಗ ನಾನು ಒದ್ದಿಂಟಿಗನೇ ತೋರುವೆಲ್ಲವೇ? ನನಗಾರಿವರು!” ಎಂದು ನಗೆಜೇಷ್ಟ್ರಗಂದರು. ಆ ಭಾವಿ ಲಗ್ನ-ಮೆರವಣಿಗೆಗಳ ಹವಾಲಿಯನ್ನು ಒಹು ಜೇಷ್ಟ್ರಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೂ ಆ ವಿಷಯದೊಳಗೆ ಕಂಡು ಬಂದ ಅವರ ನಿರಪೇಕ್ಷ ತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಯಾವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಇದನ್ನು ಈ ಹರೆಯದ ಮಹಾರಾಜನು ನುಡಿಯುತ್ತಿರದೆ, ಒಬ್ಬನೊಬ್ಬ ದಿನ ಹೋದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವನೋ ಎನೋ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುವಂತಿತ್ತು. ದರಬಾರದ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಮದ್ದು ಹಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದ್ದಿತು.

ಮಹಾರಾಜರು ಅದಕ್ಕೆ “ಅದೇ ದುಡ್ಡನ್ನು ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಅನ್ನದಾನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಏನಿಯೋಗಿಸಿದರೆ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ರುಚಿಸೀತು” ಎಂದರು. ಮಹಾರಾಜರ ಈ ತಿದ್ದುಪಾಟಿಗೆ ಏಜಂಟ ಸಾಹೇಬರ ಶಿಫಾರಸಿನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಆ ಮೇಲೆ ಇನಾಮು-ಕಾಣಿಕೆಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೊರಟಿತು. ಆಗ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿ, ಸವಿವದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲೆಂಬ ದನ್ನು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮೆಲ್ಲನೆ:—“ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಸಮರ್ಪಣ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವು ದೈವಬಲದಿಂದ ನಮಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಧನ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆವು, ಎಂದು ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ಮೂರು ಮೂರು ಸಾರೆ ಅಂದಿರುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರು: “ಹಾಗೆನಿಸುವದು ಅವರಲ್ಲಿಯ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆಯ ದೋಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅವರ ಆಭಾರಗಳನ್ನು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸುವೆನು; ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸತ್ಕೃತ್ಯವು ದೇವರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸುರಸ್ಕಾರವಾದೀತು.” ಆದರೆ ಆ ಮೊಳ್ಳು ಪರಲೋಕದ ಹವಾಲಿಯು ರುಚಿಸದ್ದರಿಂದ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು:— “ಆದರೂ ಅಭಿನಂದನದ ಗುರ್ತೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವದು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಅದನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಒರೆದಿಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದರು; ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಅವರ ಶುಟಿಯ ಮೇಲೆಯೇನೋ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಸರಳವಾದ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಡದೆ, ಅವರು:— “ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ಈ ಮೊದಲಿನ ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆಯ ಭಿಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅಡ್ಡಾಡಿ ನೋಡಿದ್ದರು. ಆಗಲವರು ಮೋತೀಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಆ ಮುತ್ತಿನ ಒಂಟಿಕೆಯ ಸರವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯೆದುರಿಗೆ ನಿಂತು ತಮ್ಮ ಕೊರಳೊಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದ್ದರು; ಹಾಗೂ ಆ ಹಸ್ತದಂತದ ಚವರಿಯು ಮತ್ತು ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಅತ್ತರದಾಣಿಯ ಕಲಾಕುಸರಿಯ ಕೆಲಸಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹು ಶ್ಲಾಘಿಸಿದರೆಂಬದು ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿತು” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಜೋಜಿಗರಾಯ:—ಅವರು ಆ ಜೇನಸು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರನ್ನು ಬಳಿತಾಗಿ ಹೊಗಳಿದರೆಂದಿರಲ್ಲವೆ?

ದಿವಾಣ:—ಅಹುದು ಸರಕಾರ!

ಜೋ:—ಹಾಗಾದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಿ; ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ಬಂದರೆಂದರೆ, ಆಯಾ ಕಾರಾಗರರ ಹೆಸರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಚಲೋ ಸರ್ವಿಫುಕೀಟನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ಅವರ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ; ಅಂದರೆ ನಾವು ಅವು

ಗಳನ್ನು ಅವರವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ದರಬಾರದ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಕಳಿಸಿ ಬಿಡೋಣವಂತೆ. ಅವರ ಆ ಶಿಫಾರಸಿನಿಂದ ಪಾಪ! ಆ ಬಡವರ ಭಾಗ್ಯೋದಯವಾದರೂ ಆದೀತು; ನನ್ನೊಡನೆ ಅವರದೂ ರಾಜ್ಯಾರೋಹವು!

ದಿವಾಣ:—ಆದರೆ ಗುಣವರ್ಣನ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರು ಆ ಒಂಟಿಳಿ ಸರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೊರಳೊಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ನಕ್ಕಿದ್ದರು. ಆ ಚವರಿಯಿಂದ ಗಾಳಿಬೀಸಿಕೊಂಡು—“ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ, ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಾಗ ಈ ಚವರಿಯಿಂದ ನೋಣಗಳು ಜೆನ್ನಾಗಿ ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಡಬಹುದಲ್ಲವೇ?” ಎಂದಂದಿದ್ದರು; ಮತ್ತು “ಈ ಅತ್ತರದಾಣಿಯು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯೆ”ಂದೂ ಅಂದಿದ್ದರು.

ಜೋ:—ಹೀಗಲ್ಲವೆ? ಒಳ್ಳೆದು! ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ, ಈ ಮೂರೂ ಜೀನಸುಗಳ ಯೋಗ್ಯ ಬೆಲೆಯು ಏನಾದೀತೆಂದು ನಿಮಗನಿಸುತ್ತದೆ?

ದಿ:—ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಸರಾಸರಿ ಹತ್ತೇ ಸಾವಿರ.

ಜೋ:—ಇಷ್ಟೇಯೋ! ಅಷ್ಟೆಂದರೆ ಅತ್ಯಲ್ಪವೆನ್ನಬೇಕೇ?

ಆಗ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಇನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು “ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಮೂರೂ ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಬಿಡಿರಿ ಕಾಣಿಕೆಯ ಲಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ” ಎಂದು ಅಂದಾ ರೆಂದೆನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ಹಾಗೆನ್ನದೆ “ಆದರೆ ಮಡಮ್ಮಸಾಹೇಬರು ಈ ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ನೀ-ವೆಂದಾದರೂ ವಿಚಾರಿಸಿರುವಿರೇನು?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು.

ದಿ:—ಓಹೋ. ಅವರು ಬೇಡ-ಬೇಕು ಎಂದೆನ್ನುತ್ತ ಹೇಗಾದರೂ ತಕ್ಕೊಂಡಾರು.

ಜೋ:—ಅವರು ಹಾಗೆ ಬೇಡ-ಬೇಕೆನ್ನುವದರ ಕಾರಣವು ಅವರಿಗೆ ಈ ಜೀನಸುಗಳ ಬೆಲೆಯು ಹೆಚ್ಚೆನಿಸುತ್ತಿರುವದೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾದರೆ ನಾವಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಋಷಿಯಿಲ್ಲೆಂದೇಕೆ ಅನ್ನಬಾರದು? ಒತ್ತಾಯವೇತಕ್ಕೈ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಷಯದಲ್ಲವರಿಗೆ?

ದಿ:—ಮಹಾರಾಜ! ಬೆಲೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಆ ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬರ್ಥದಿಂದ ನಾನನ್ನೆಲ್ಲ.

ಜೋ:—ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವ ಅರ್ಥದಿಂದೆಂಬದನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಲ್ಲಿರೀ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ! ಗೊಢ ಭಾಷೆಯದೇತಕ್ಕೈ?

ದಿ:—ನನಗನಿಸಿತೆನಂದರೆ, ಏಜಂಟ ಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸಿ, ಕೈಯೊಳಗೆ ಅಧಿಕಾರಸೂತ್ರದ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಅಧಿ

ನಂದನ ಮಾಡುವರೆಂದ ಬಳಿಕ, ಒಳ್ಳೇ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳುವವರ ಬಾಯಿಗೂ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ರೀತಿಯಿದೆ.....

“ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಿಠಾಯಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಸಿಹಿಯಿರುತ್ತದಂತೇ ಯೋರೋಪಿಯನ್ನ ಜನರಿಗೆ ಅದು ಸೇರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ!” ಎಂಬ ಮಹಾರಾಜರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೇಳಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಸ್ತಬ್ಧರಾದರು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರೇ ದಿವಾಣರನ್ನು ಕುರಿತು ಪುನಃ—ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ, ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆಕಾದಿರಿ? ಬಾಯಿಗೆ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮಿಠಾಯಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆನಿಷ್ಟೇ.

ದಿ:-ಮಹಾರಾಜ! ನಾನು ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಅರ್ಥದಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಾಗೆಂದೆನು.

ಜೋ:-ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಅಲ್ಪ ಲಾಕ್ಷಣಿಕವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ತೀರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಏಕೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವಿರಿ? ನಾವೀಗ ವ್ಯವಹಾರ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆವಲ್ಲದೆ, ಕಾವ್ಯದೊಳಗಿನ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅನ್ವಯ ಹಚ್ಚಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ!

ದಿ:—ಛ! ಛೇ! ಹಾಗೇಕಾದೀತು? ಈ ಮೂರು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಮಾರಂಭದ ಸಲುವಾಗಿ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಜೋ:-ಹೀಗೆಯೇ? ಈಗ ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು; ಆದರೆ ಎಜಂಟ ಸಾಹೇಬರು ಸರಕಾರೀ ನೌಕರರು. ಕಾಣಿಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದೆಂಬ ಮನಾಯಿಯು ಅವರಿಗಿರುತ್ತದೆಂಬದು ದಿವಾಣರೇ, ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇನು?

ದಿ:—ಅದು ಗೊತ್ತಿದೆ; ಅಂತೆಯೇ ಆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಡಮ್ಮಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಆ ಕಾಣಿಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳಾದರೂ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂಥವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ.

ಜೋ:-ಎಜಂಟಸಾಹೇಬರು ಸರಕಾರೀ ನೌಕರರಿರುವಂತೆ, ಮಡಮ್ಮಸಾಹೇಬರಾದರೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಲೇಡಿಗಳಿರುವರು. ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಡಾಣಾಡಂಗುರವಾಗಿ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದು ನಮ್ಮಿಂದ ಹೇಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯಾರು? ಅಲ್ಲದೆ ನೀವು ಆ ಮೂರರ ಜಿಲ್ಲೆ ಹತ್ತುಸಾವಿರವು ಕಡಿಮೆಯೆಂದಿರಿ; ಆದರೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರವೆಂದರೆ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೇ?

ದಿ:—ಇಂಥ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಮಾರ್ಗಗಳು ಹಲವಿವೆ. ಆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೆಲಸವಾಗುವದು.

ಜೋ:-ಹಾಗಾದರೆ ಆ ವಿಷಯದ ನಿಮ್ಮ ಯೋಜನೆ ತಿಳಿಸಿ ನೋಡೋಣ.

ದಿನಾಣಸಾಹೇಬರು:—ಆದರೆ ಗುಣವರ್ಣನ ಮಾಡುವಾಗ ಅವರು
ಆ ಒಂಟಿಲೆಯ ಸರವನ್ನು ಕೊರಳೊಳಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ
ನೋಡಿ ನಕ್ಕಿದ್ದರು.....

ಪುಟ ೨೩ ಸಾಲು ೫ ರಿಂದ

ದಿ: —ಅದು ಬಹು ಸುಲಭ ಕೆಲಸ. ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಆ ಮುತ್ತಿನ ಒಂಟಿಳಿ ಸರವನ್ನು ಅವರ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕುವ ಹೊವಿನ ಹಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಹಾರಗಳು ಅದಲುಬದಲಾಗದಾರದೆಂದು ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರ ಹೊವಿನ ಹಾರಕ್ಕೆ ಕೆಂಪು ರಿಬನ್ನನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಬಾಲಿಕೆಯರು ಕೂದಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಹಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಹಾರ ಹಾಕುವ ಕೆಲಸವು ಯಾರ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದರೂ ಅವರಿಗೆ ಆ ಗುರ್ತು ಒಡೆದು ಕಂಡೀತು! ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಬಂಗ್ಲೆಗೆ ಕೊರಟು ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಆ ಹಾರವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ, ಅದರೊಳಗಿನ ಆ ಒಂಟಿಳಿ ಸರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಾನವರಿಗೆ ವೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿಡುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಆ ಮುತ್ತಿನ ಸರವು ಹೊವಿನ ಹಾರದೊಡನೆ ಸಹಜ ಬಂದಿದೆಯೆಂಬ ನಮ್ಮ ತಪ್ಪು ಅವರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದೀತು.

ಜೋ: —ಮತ್ತು ಅವರು ಆ ನಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವರೋ? ಅಥವಾ ಆ ತಪ್ಪನ್ನು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಅವಮಾನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಆ ನಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ನಮ್ಮ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದೆ, ತಮ್ಮ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಾರೆನ್ನುವಿರಾ? ಒಳ್ಳೇದು, ಇನ್ನು ಚವರಿಯ ಬಗ್ಗೆ?

ದಿ: — ಕುದುರೆಯ ಸಾರೋಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹೇಬ ಜನರು ಕುಳಿತರೆಂದರೆ, ಅವರ ಬಳಿಯ ಪಟ್ಟೀದವನ ಕೈಗೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವ ನೋಣಗಳನ್ನು ನಿವ್ವಾರಿಸಲಿಕ್ಕಿಂದು ಈ ಚವರಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಆತನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ “ಇದು ಬಂಗ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು; ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ” ಎಂದು ತಿಳಿಸುವದು.

ಜೋ: —ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ; ಆ ರತ್ನ ಖಚಿತ ಅತ್ತರದಾಣಿಯ ಗತಿಯೇನು?

ದಿ: —ಸಾಹೇಬ ಜನರು ಸುಗಂಧ ತೈಲವನ್ನು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಗೊಡುವ ದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಬಕದಲ್ಲಿ-ಅಂದರೆ ಚಿಕ್ಕ ತಬಕದಲ್ಲಿ-ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಗುಲಾಬದಾಣಿಯನ್ನೂ ಆ ಅತ್ತರದಾಣಿಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಅವರ ಮುಂದಿರಿಸಿದರೆ, ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ಆ ತಬಕಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವರು. ಬಳಿಕ ಆ ಇಡೀ ತಬಕವನ್ನೇ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರಾಯಿತು.

ಜೋ: — ಮತ್ತು ತಬಕ ಸಹಿತವಾಗಿ ಅವರು ಆ ಜೇನಸುಗಳನ್ನು ಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಬಿಡುವರು, ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೆ? ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರೇ, ಆ ಅತ್ತರದಾಣಿಯು ಮೂರುಸಾವಿರದ್ದಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಡುವ ತಬಕವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ನೀವು ಬೇಕಂತ ಸಣ್ಣ ತಬಕವೆಂದು ಅಂದಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಆ ಅಂಬೋಣವು-ಸರಿಸ್ಕಾ

ನದ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯ ರಿಟ್ರಿಂಚಮೆಂಟಿನ ನಿಮ್ಮ ಧೋರಣವು- ನನಗೆ ಹೊಳೆ ದಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ಇರಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಆ ರಿಟ್ರಿಂಚಮೆಂಟಿನ ಧೋರಣದ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಲೇಬೇಕು. ಅಂತೆಯೇ ಹೇಳುವದೇನಂದರೆ, ಆ ಸಮಾರಂಭದ ಪಟ್ಟಿಯೊಳಗಿದ್ದ ಈ ಇನಾಮು-ಕಾಣಿಕೆಯ ಕಲಮನ್ನೇ ಕಾಟು ಹಾಕಿಬಿಡಿರಿ!

ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಎಲ್ಲ ಶ್ರಮ, ಎಲ್ಲ ಮುತ್ಸದ್ಧಿ ತನ, ಎಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಮನೋರಥಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತವು, ನೀರೊಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಂಡೆ ಯಂತೆ ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಯಿತು; ಮತ್ತು ಮಡಮ್ಮಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಏನೆನಿಸೀತೆಂಬ ಅಂಜಕೆಯು ಮಾತ್ರ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಅವರೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು; ಆದರೆ ದಿವಾಣರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆನು?

೩ ಮಿತ್ರಲಾಭ.

ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭವು ಪೂರೈಸಿತು; ಆದರೆ ಅದು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಆಯಿತು. ಸಮಾರಂಭವಾದದ್ದು ಸಂಸ್ಥಾನದ್ದು, ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಟ್ಟದ್ದು; ಸ್ವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯದಲ್ಲವೆಂಬ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಉದಾಸೀನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಧರಿಸಿದ್ದರು. ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸಮರ್ಪಣದ ಶಾಸನಪತ್ರವನ್ನು ಏಜಂಟೆ ಸಾಹೇಬರು ಓದಿ, ರಿವಾಜಿನಂತೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರು ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಮಾ- ಡಿದ ಭಾಷಣವು ಮಾತ್ರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ರಾಜ-ಮಹಾರಾಜರ ಭಾಷಣದಂತಾಗಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸರಕಾರದ್ದೆಂದು ಒಂದೇ ಒಂದು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೂ ಔಪಚಾರಿಕ ವಾಗಿಯೂ ಆಭಾರ ಮನ್ನಿಸಿದರು! ಏಜಂಟೆಸಾಹೇಬರ ವ್ಯಕ್ತಿಶಃ ಉಲ್ಲೇಖ ವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಂತತವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಭಾರ ಪ್ರದರ್ಶನವೆಂದು ಯಾವುದನ್ನೂ ನುಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ 'ಎಚ್ಚರಿಕೆ-ಎಚ್ಚರಿಕೆ!' ಎಂದು ಜಾಗ್ರತಪಡಿಸುವವರಂತೆ: "ಚಾರ್ಜನ್ನು ಕೊಡ-ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಭಾಂಡಾರದೊಳಗಿನ ಸಿಲ್ಕು ರಕಮು ಎಣಿಸಿ ಕೊಡ- ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮವಿರಹಿತವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಗುಮಾಸ್ತರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಆಡಳಿತ- ನ್ಯಾಯದಾನಗಳ ಮಾತು ಹಾಗಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕಳೆದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ

గళ జౌకశియన్ను ప్రారంభిసిరుత్తేనే. అదు పూర్వేసిద బళిక ఎల్ల కాగద-పత్రగళన్ను నోడి, ప్రజేగళ తకరారు-కృషియత్తు గళేనిరువవోణ అవుగళన్ను పరాంబరిసిద నంతరవే నాను దివాణసాహేబరింద జాబ్ తకొండేనేదేను; హాగు అదక్కాగియే నాను సద్యక్కే అప్ప అధికార గళన్ను స్వీకరిసిరుత్తేనే. అదరంతయే నాను సంపూర్ణ అధికారగళ న్ను స్వీకరిసువవరేగే ఈ దివాణ సాహేబరు తమ్మ నౌకరియల్లై ఇరు వరు; మత్తు ననగే నేరవాగువరు. ఇంథ ప్రసంగగళల్ల ఇనాము-కాణికేగళన్ను కేడివ, సేరమనేయొళగిన బందిగళన్ను బంధముక్త గొళిసువ రివాజు ఇరుత్తదేంబదు ననగొ గొత్తిరుత్తదే; ఆదరే నాను మనస్సనల్ల యోజిసిద మేరేగే హళే ఆడళితవన్ను బేరే బేరే రితియింద నోడికొండ మేల, యారిగే ఏను హానియాగిదే? యారిగే యావ అన్యాయ వాగిదే? ఇదెల్ల తిళిద బళిక నాను కేడిబడుదాద ఇనాము-కాణికే గళే నిజవాద ఇనాము-కాణికేగళు! ఆ మేల నాను యావ బందిగళ న్ను బంధముక్త మాడేను ఇల్లవే యార తిక్కు కడిమి మాడేను అదే న్యాయవాద బంధముక్తతేయు! నాను ఇందిగే జౌకశియ హేరతు యారనొక్క త్వాఘిసలిచ్చి సువదిల్ల; యారనొక్క హళియువ ధ్యేయవనొక్క మాడువదిల్ల. మానవరేల్లరొ తప్పుమాడువరే ఎందు నాను నన్నన్ను హిదిదు ఎల్లరిగొ అన్నుత్తేనే; ఆదరే రాజ్యాధికారక్కు నిజవాగియొ "ఈశ్వర సత్త"యేన్ను వప్పు గంభీర స్వరొపవిరువదేందు నన్న దృఢవాద నంబిగేయిరుత్తదే. అంతయే నాను తోరికేగాగి శృంగరిసల్లట్ట కాగ దద కుదురేగళన్ను కుణిసలిచ్చి సువదిల్ల; మత్తు అదక్కాగి సవశ్రేష్ఠ బ్రిటిత సరకార వొదలు మాడికొండు, నన్న తిర క్షుల్లక నౌకరన వరేగే హాగు తిర కడిమి దజియ ప్రజియవరేగే ఎల్లరొ నన్నన్ను క్షమిస బడుదేందు నాను నంబిరుత్తేనే."

రాత్రియల్లా ద ఔతణద కాలక్కు ఏజంట సాహేబరు మహారాజర అందిన భాషణబ బగ్గే బడు స్తుతిసిదరు; ఆదరే అదే రాత్రి సరకారద మేలధికారిగళ కడిగే యావ కేవల గుప్త Confidential పత్రవు ఏజంట సాహేబరింద హేరిగబేళాగిరుత్తదో, ఆ పత్రుల్ల అవరు:- "ఈ జోడిగరద సంస్థానికను ననగంతొ ఒళ్ళే జోడిగదవనాగియే తోరుత్తానే. ఈతన జేలి-కేడకుతనగళ నిశ్చిత దిసేయు ఇందిగే నిధ

ರಿಸ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರವು ಈತನ ಆಡಳಿತದ ಕಡೆಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ನಡುನಡುವೆ ತನಿಖೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಈತನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪೌರ್ವಾತ್ಮ ಜನರ ಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಂತಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬ ದೇಶದ ಹಳೇ ರಾಜನು ಸತ್ತನು; ಆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯಸ್ಥ ರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆಗ ಪುಧಾನಿಯು ಆನೆಯ ಸೆಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಪಟ್ಟಣ ತುಂದಿಲ್ಲ ಮೆರಿಸಿದನು. ಆಗ ಆ ಆನೆಗೊಂದು ಬಗೆಯ ದಿವ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿ, ಅದು ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊರಹೊರಟು, ಅಗನೆಯ ಹೊರಬದಿಗಿರುವ ಧರ್ಮಶಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ರಗಟೆಯನ್ನು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಓರ್ವ ಘಕೀರನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಆ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿತು; ಬಳಿಕ ಮಂತ್ರಿ ಷುಂಡಲದವರು ಆ ಘಕೀರನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಆ ಊರ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದರು' ಎಂದು ಕೇಳಬರುವ ಕಥೆಯಂತಾಗಿದೆ. ಪುರಾಣ-ದಂತಕಥೆಗಳು ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಆ ರಗಟೆ ಹೊತ್ತ ಘಕೀರನು ಮುಂದೆ ಹೇಗೆ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನಾಳಿದನೆಂಬದನ್ನು ಅವು ತಿಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇರಲಿ. ಆದರೆ ನಾನು ಹೇಳುವ ದೃಷ್ಟಾಂತವು ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಸಾಕು. ಜೋದ್ಯಪುರದ ಈಗಿನ ಮಹಾರಾಜರು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶ್ರುತರಿರುವರು. ಇವರ ಮನಸ್ಸೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವರು ತುಚ್ಛ ಹಾಗೂ ತೋರಿಕೆಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಡವರ ಮನೆಯ ಬಡ ಹುಡುಗನನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮೂಲಕ ಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಹುಟ್ಟುಗುಣವು ಇವರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲವೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ದುರ್ಗುಣಗಳೂ ಇವರಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಸತಕ್ಕ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದರೆ ಇಂದಿಗೆ ಇವರು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಯಸ್ಸನ್ನು ವಿೂರಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಲಗ್ನ ವಿಷಯಕ ಮಾತೆತ್ತಿದರೆ, ಇವರು ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಮ್ಮತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಸಮ್ಮತಿಗಳನ್ನೀಯುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಹರೆಯದ ಅವಿವಾಹಿತ ರಾಜನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಜೋದ್ಯಪುರದೊಳಗಿನ ಪ್ರೌಢಕುಮಾರಕಿಯರ ಸುದೈವವು ಫಲಿಸಿ ತೆನ್ನಬೇಕೋ? ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಗದ ದುದೈವವು ಋಲವತ್ತರವಾಯಿತೆನ್ನಬೇಕೋ? ಇದು ಕಾಲಾಂತರದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯತಕ್ಕ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದವರು ಇವರ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ತಟಸ್ಥವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ತಾಳುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ." ಹೀಗೆಂದು ಬರೆದರು.

ಮಡಮ್ಮಸಾಹೇಬರ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆ ತಾಟಸ್ಥ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾರಾಜರು ಅವಿವಾಹಿತರಾದುದರಿಂದ ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ಇವರ

ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಕಡೆಗೆ ಗಂಡಸರೇ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಯುರೋಪೀಯ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಗಂಡಸರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಡೆಯುವ ರೂಢಿಯಿದ್ದರೂ, ಕಾಲಿದಾಸ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ: “ಸರ್ವಾ ಸಂಗ-ಧೇಷು ವಿಶ್ವಸತಿ” ಇದೇ ಸತ್ಯವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತಂತಹ ಸಂಸ್ಕಾನದ ಒಡತಿಯು ಭಿಟ್ಟಿಯಾದರೆ ಯುರೋಪಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಹಸ್ಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಕೂಡಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅಶಿಕ್ಷಿತ ಒಡತಿಯರ ಗಂಟು ಬಿದ್ದರೂ ಸ್ವಂತದ ಪ್ರಾಧಿಯನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸುವ ಸುಖವಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾನೀ ಒಡತಿಯ ಮೊಳಕೈವರೆಗಿನ ಆ ಬಳೆಗಳು, ಒಂದೇ ದಿವಸದ ಮುಟ್ಟಿಗೆಂದು ಕಾಲಲ್ಲಿ ತೊಡಿಸಿದ ಅನಭ್ಯಾಸದ ಆ ಒಣಟು-ಸ್ವಾಕಿಂಗು, ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಚಂದ್ರಮನಂತಹ ಕುಂಕುಮದ ಆ ದೊಡ್ಡ ಬೊಟ್ಟು, ಮೂಗಿನೊಳಗಿನ ಆ ಮುತ್ತಿನ ಮುಗದಾಣ, ಉಪಯೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದ, ಆದರೆ ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಸಿಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾರೀ ಬೆಲೆಯ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಬಣ್ಣದ ಆ ಕರವಸ್ತ್ರಗಳು; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾರದಿಷ್ಟ ರೂ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಯಾವುದೊಂದು ಶಬ್ದವು ತಿಳಿಯಿತೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಆ ಅಜ್ಞಾನ-ದಡ್ಡತನಗಳ ಹುಚ್ಚು ನಗೆ, ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾದ ದುಭಾಷಿಯು ಇತ್ತಣ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಅತ್ತಕಡೆಗೂ ಅತ್ತಣ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಇತ್ತಕಡೆಗೂ ಹೆಳುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ನಡೆಸಿದ ನಿರರ್ಥಕ ಆ ಗೋಣು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವಿಕೆ, ಆ ಹೊಂಕಾರ ಗೆಯ್ಯುವಿಕೆ; ಮೇಜಿಗೆ ಕುಳಿತು ಚಹ ಕುಡಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟತೆಯ ಭೀತಿಯಿಂದ ಕುಡಿಯಲೋ-ಬೇಡಲೋ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯಿಸುಂಟಾದ ಆ ಗೊಂದಲ; ಇಂತಹ ಒಂದಲ್ಲ-ಎರಡಲ್ಲ ಹಲವು ಮನರಂಜನದ ಸಾಧನಗಳು ದೊರೆತು, ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಯುರೋಪಿಯನ್ನು ಮಡಮ್ಮಗಳು ಸಂತ್ಯಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಆ ಮೋಜನ್ನಾದರೂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಈ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಆ ಜೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಅತ್ತ ಅದೂ ಇಲ್ಲ-ಇತ್ತ ಇದೂ ಇಲ್ಲ ಹೀಗಾಗಿತ್ತು. ಆದರಿಂದ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರ ಮೇಲಿದ್ದ ಅವರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಅಸಂತೋಷವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿತು; ಮತ್ತು ಮರು ದಿವಸ ಜೋದ್ಯಪುರದಿಂದ ಬರಗೈಯಿಂದ ಮೋಟರನ್ನಾರೋಹಿಸಿ ಹೊರಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಯಾವಾಗ ಬಂದಿತೋ, ಆಗಲಂತೂ ಅವರು ಮಹಾರಾಜರೊಡನೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಶಿಕ್‌ಹ್ಯಾಂಡನ್ನಾದರೂ ಮಾಡದೇಕಾಯಿತು; ಆದರೆ ಅವರು ದಿವಾಣರೆದುರಿಗೆ ತಮ್ಮಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಮುಂದು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ದುರದುರನೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋದರು!

ರಾಜಧಾನಿಯ ಜನರದಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು. ಅವರ

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದರಬಾರವು ಮನಸೋಕ್ತವಾಗಿ ಆದೀತೆಂದಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಆದ ಸಮಾರಂಭವು ಅತ್ಯಲ್ಪವೇ. ಆದದ್ದರ ಮರದಂಡಲವನ್ನಾದರೂ ವಿಜೃಂಭಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಅವರದಿತ್ತು. ಅನ್ನವು ತಂಗಳದಾದರೂ ಒಗ್ಗರಣೆ ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ರುಚಿಕರವನ್ನಾಗ ಮಾಡಬರುವಂತೆ ಸಮಾರಂಭವನ್ನಾದರೂ ಅದೇ ಬಗೆ ಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ದರಬಾರದ ಸಲಹೆಗಾರನಿಗೆ ಅರಸುಮನೆತನದ ಕುಲಾಚಾರದ ಸ್ಮರಣೆಯಾಯಿತು; ಯಾಕಂದರೆ ಗೊಂದಲ ಹಾಕಿಸುವ ಆ ನೆವದಿಂದ ಸೂಳೆಯರನ್ನು ಕುಣಿಸಬರುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಗೊಂದಲಿಗನ ಕಥೆಯು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಂದ ಮನಮೆಚ್ಚುವ ಲಾವಣಿ ಗಳನ್ನೂ ಅನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಕೀರ್ತನ ಸಪ್ತಾಹದ ನೆನ ವಾಯಿತು. ಯಾಕಂದರೆ, ಋಣಾನುಬಂಧಿಗಳಾದ ಹರಿದಾಸರಿಗೆ ಬಿದಾಗಿ-ದುಡ್ಡು ಕೊಡಿಸುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಸ್ತರ ಕೈಯೊ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ದೆಚ್ಚು ಗಾಗುವ ಸಂಭವ ಎರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಕುಸ್ತಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ಯಾವದೂ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರು! ಅಲ್ಲದೆ “ರಾಜ್ಯಾ ರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭದ ಗುಡಿ-ತೋರಣ ವೊಂದಲಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳೆಲ್ಲ ಇನ್ನು ಇಪ್ಪ ತ್ತಾಲ್ಕು ತಾಸುಗಳಲ್ಲಿ ನಾವಶೇಷವಾಗಬೇಕು” ಎಂಬ ಹುಕುಮನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದರಂತೆ ಅಮಲು ನಡೆದು ಎರಡೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ನಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭವಾ ದೊಡನೆ ಮಹಾರಾಜರು ಲಗ್ನವಾಗಿ ಚತುರ್ಭುಜರಾಗುವ ಎರಡನೇ ಸಮಾರಂ- ಭವು ಬೇಗನೆ ಆದೀತೆಂದೂ; ಹಾಗಾಯಿತೆಂದರೆ, ವೊಂದಲನೇ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಕಮಾನು-ತೋರಣಗಳು ಆ ಎರಡನೇ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಆನಾಯಾಸ ಉಪಯೋಗವಿದ್ದಾವೆಂದೂ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಆ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಪಾಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕಾರ ಸಮಾರಂಭದ ನಂತರ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಸರಕಾರೀ ವೋಟಾರು ಅರಮನೆಯ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಅದರೊಳಗಿಂದ ದೇಶೀ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರವಾಸೀ ಉಡುವು ಧರಿಸಿರುವ ಒಬ್ಬ ತರುಣ ಗೃಹಸ್ಥನು ಕೈಯೊಳಗೆ ಕೋಲು, ಚಿಕ್ಕ ಬ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಕೊಂಡು ಕೆಳಗಿಳಿದನು. ಕೊಡಲೆ ಒಬ್ಬ ಪಹರೆಯವನು ಅವ ನನ್ನು ಕುರಿತು ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ:—“ಮಹಾರಾಜ ಸಾಹೇಬರು ಆಗಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನು- ಸಟ್ಟುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಾವು ಕೊಂಚವೂ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ

ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರದ ಕೋಣೆಗೊಯ್ದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಿರಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅತಿಥಿಯೂ ಸಹಾಯವನೂ ಮೆಚ್ಚಿಲುಗಳನ್ನೇರಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಋದ್ಧ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸಹಾಯವನು ಅವರಿಗೆ ಮುಜುರೆ ಮಾಡುತ್ತಲೆ, ಮಹಾರಾಜರು:—“ಕೆಳಗೆ ಹೋಗಿ ಇವರ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿರಿಸು; ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಚಹವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೇ ಕಳಿಸಲು ಹೇಳು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು; ಹಾಗೂ ಅತಿಥಿಯು ಕೈ ಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ದಿವಾಣಖಾನೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಅವನನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡರು; ಮತ್ತು ಸದ್ಗದಿತ ಕಂಠದಿಂದ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ:—ಮನೋಹರಾ, ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಭಿಟ್ಟಿಯಾದೆ!”

ಮನೋಹರ:—ಸರಾಸರಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಾದವು.

ಜೋ:—ನೀನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಬಂದೀಯೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದೆನು; ಆದರೆ ಕಡೆಗೂ ನೀನು ಬಾರದ್ದರಿಂದ ನನಗೆಷ್ಟು ಖೇದವಾಯಿತೆನ್ನಲಿ?

ಮ:—ನೀವು ಹೇಳಿದ ಹೊರತು ನನಗದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೇ? ನನಗೂ ಅದರಂತೆಯೇ ದುಃಖವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಮಾಡಲೇನು? ಆ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ನೋಡಿ, ಕಣ್ಣಿನ ಬರವನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ನನ್ನ ದೈವದಲ್ಲಿಯೇ ಇರದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅದಿರಲಿ. ಇನ್ನು ಆ ಖೇದದ ಬಗ್ಗೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಬೇರೆ ಹಲವು ಸಮಾರಂಭಗಳು ಆಗತಕ್ಕವೇ ಇವೆ. ಯಜಮಾನ ಸಾಹೇಬರ ವೈಭವವಿದೆ, ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆ, ನೋಡಿ ಬಿಡೋಣ! ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ಜೋದೈವ್ಯಪುರದಲ್ಲಿರದಿದ್ದರೂ ಸವಿೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ದೂರವೆಂದರೆ, ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರವಾಸ!

ಜೋ: --ಏನಂದಿ? ನನ್ನ ವೈಭವ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣೇ? ನೀನು ಎದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇದೇ ಬುದ್ಧಿವಂತಕೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ಬಂದೆಯೇನು! ನೀನು ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಖೇದವಾಯಿತೆಂದು ನಾನು ಅಂದದ್ದು ನನ್ನ ವೈಭವ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿನ್ನವೆರಡು ಕಣ್ಣು ಕಡಿಮೆಯಾದವೆಂದೇನು? ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಜಿನ್ನಾಗಿಯೇ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದೆನ್ನಬೇಕು! ಅದಿರಲಿ. ನಾನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ತೋರಿಕೆಯ ವೈಭವದ ಭೋಕ್ತಾರನೆಷ್ಟಿರುವೆನೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಜಿನ್ನಾಗಿಗೊತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ ಆ ಹಾಳುತೋರಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ನೂರಾರು ಜನರನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಎರಸ

ಗೊಳಿಸಿದನೆಂಬದು ನಿನಗೆಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿದೆ? ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕಾರದ ದಿನದ ವರೆಗೆ ನಾನು ಪರಾವಲಂಬಿಯೇ ಆಗಿದ್ದೆನು. ಅದರಿಂದ ನಾನು ಬೇಡ-ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಅಬ್ಬ ಸ್ವಲ್ಪ ವೈಭವವು ಪೋಲೀಟಿ ಕಲ್ ಎಜಂಟನ ಹುಕುಮಿನ ಮೇರೆಗೆ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತತ್ತು; ಆದರೆ ಅದು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯಾರಿಗೂ ಕಾಣದಿರುವದು ಖಂಡಿತವು. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗಾದರೂ ನಿನ್ನ ಗೈರ ಹಾಜರಿಯ ಮೂಲಕ ಅದೇ ಶಿಕ್ಷೆಯು! ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ವೈಭವ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ದೊರೆಯಲಿ-ದೊರೆಯದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರವಾಸದ ತೊಂದರೆಯು ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಆಗಕೂಡದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ.

ಮು:—ಭಲಿ! ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೆ ಮತ್ತೆ ಈ ಜೋದ್ಯಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನೇ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರುವಿರೇನು?

ಜೋ:—ಹಾಗಲ್ಲೋ; ನಿನ್ನನ್ನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಜೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರವಾಸದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು? ನನ್ನ ವೈಭವ ನೋಡುವ ನಿರಾಶೆಯ ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀನು ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಶೇವಾಯುಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುವದು!

ಮು:—ಅಂದರೆ? ಇದರ ಅರ್ಥವೇ ನನಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಜೋ:—ಕೃತಿಯು ಘಟಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು; ಅರ್ಥ ತಿಳಿದು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇನಿದೆ?

ಮು:—ನಿಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ-ಗಿಧಿಕಾರಗಳ ಆಗ್ರಹ ನಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೇನು ಕೊರತೆಯಿದೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಈ ಬಗೆಯ ಬಲುವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ಜೋ:—ಭಾವು! ಪ್ರೇಮದ ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆಯೇ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಜೀವಾಳವಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮದ ಜನರೇ ಒತ್ತಾಯವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಇತರೇ ಜನರು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬೊಬ್ಬಾಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಮು:—ಆದರೆ ಈ ನಿಮ್ಮ ಒತ್ತಾಯವನ್ನು ಸಹಿಸಿ ನಾನು ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾಡುವದೇನು?

ಜೋ:—ಇದುವರೆಗೆ ನೀನು ಗಳಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆಯು, ಎತೇಷವಾಗಿ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯು ಮತ್ತು ಅನುಭವದ ಲಾಭವು ನನಗೂ ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಆಗುವದೇ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವು. ಮತ್ತೇನು?

ಮು:—ಅದು ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದವು?

ಜೋ:—ನನ್ನ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಾಗಿ.

ಮು:—ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ದರಬಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಡಚಾ ದಂತಹ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ನೀವು ನನಗೆ ಹೇಳುವಿರಾ?

ಜೋ:—ಅದು ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಗಡಚಾದದ್ದು ಹೇಗೆ?

ಮು:—ತಮ್ಮ ರಾಜನಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳಾಗುವವೋ, ಅವುಗಳ ಪ್ರೇರಕನು ಅವರ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಆದರೆ ಈತನು ತಲೆ ಒಡಕೊಂಡು ಹೇಳಿದರೂ ರಾಜನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಬಾರದು. ಇದೇ.

ಜೋ:—ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದಾಗ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದಾದ ಎಲ್ಲ ಅವರಾಧಗಳ ದೋಷವನ್ನು ನೀನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಈಗಲಾದರೂ ಮಾಡೆಂದರಾಯಿತು! ನೀನು ಸಣ್ಣವನು ದೊಡ್ಡವನಾದೆ; ಅದರೊಡನೆ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ನಿನ್ನ ಬಂಧುಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವದ ಉದಾರತೆಗಳೂ ದೊಡ್ಡವಾಗಿರುವವು; ಬೆಳೆದಿರುವವು.

ಮು:—ನೀವು ಸಣ್ಣವರು ದೊಡ್ಡವರಾಗಿ ಅದರೊಡನೆ ತಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕಿಡಿಗೇಡಿತನ ಮಾಡುವ ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವೂ ಬೆಳೆದಿರುವವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯಲೋ, ಏನು? ಮತ್ತು ನೀವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆನ್ನುವಿರಾ?

ಮಹಾರಾಜರು ನಕ್ಕು:—ಅವಶ್ಯವಾಗಿ. ರಾಜನೆಂದೆನ್ನುವದು ಮತ್ತೇ ತಕ್ಕ? ತಮ್ಮ ಲಹರಿಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ ಇಂಥ ಒಂಗಾರದಂತಹ ದೀಶ ಮತ್ತು ಕಾಲಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುವವು?

ಮನೋಹರನು ಜ್ಞಾನಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಮಾಡಿ, ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗರೆದು.—ತೋರಿಕೆಯ ವೈಭವದ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿಮಗೆ ಹೇಗಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ನನಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ; ಆದರೆ ಇಂದಿಗೆ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಈ ವೈಭವಹೀನ, ರುಕ್ಷ ವೇ ಏಕಾಗಲೊಲ್ಲದು; ಆದರೆ-ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣದ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಕಂಡು ತನಗಾದ ಆನಂದವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತೇ ಚಿಕ್ಕದಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ? ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಜೀವದಿಂದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಜೋ:—ಅವರು ಯಾರು?

ಮು:—ನನ್ನ ತಾಯಿಯು.

ಮಹಾರಾಜರು ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದು ಗದ್ದದಿತ ದನಿಯಿಂದ:—ಎಚ್ಚರ! ಬಲು

ಎಚ್ಚರ! 'ನನ್ನ' ತಾಯಿಯೆಂದೆನ್ನದೆ 'ನಮ್ಮ' ತಾಯಿ ಎಂದು ಹೇಳು! ಮನೋಹರಾ! ಅವಳು ನಿನಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟವಳು; ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಪುತ್ರಪ್ರೇಮವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದಳು. ಇಂದು ನೀನು ದೇಹಂತ ಅವಳ ನೆನಪು ತೆಗೆದದ್ದು ಒಳತೇ ಆಯಿತು; ಆದರೆ ನೀನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಮೊದಲೇ ಅಥವಾ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಮುಂಚೆಯೇ ನಾನು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ನೆನಪು ನಿರಂತರದಲ್ಲುಳಿಯುವಂತೆ ಏನು ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆಂಬದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ ಬಾ; ಅಂದರೆ ತಿಳಿದೀತು ನಿನಗೆ.

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಜೋಡೆಗರಾಯನು ಮನೋಹರನ ಕೈ ಹಿಡಿದು, ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ಒಳಗಿನ ಕೋಣೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಬಣ್ಣ ತೊಡೆದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಚಂದವಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಚೌಕಟ್ಟು ಕೂಡಿಸಿ, ಅದರೊಳಗೆ ಒಂದರ ಬದಿಯ ಲೆಂಡೊಂದರಂತೆ ಮೂರು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ತೂಗಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಮನೋಹರನ ಮೃತತಾಯಿಯ ಫೋಟೋವಿದ್ದು, ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಮನೋಹರನ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸ್ವತಃ ಜೋಡೆಗರಾಯನ ಫೋಟೋಗಳಿದ್ದವು; ಮತ್ತು ಆ ನಡುವಿನ ಫೋಟೋದ ಮೇಲೆ ಆಗ ತಾನೆ ಅರಳಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂವಿನ ಹಾರವು ತೂಗಗಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ಫೋಟೋದುದರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ, ಗದ್ಗದಕಂಠದಿಂದ ಜೋಡೆಗರಾಯನು:-ಮನೋಹರ! ಈ ಮಹಾತಾಯಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದವೇ ಇಂದಿನ ನನ್ನ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ವೈಭವಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ನಾನುತೂ ತಿಳಿದಿರುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟ ತಾಯಿಯ ನೆನಪು ನನಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದರೂ ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ತರುವಾಯ ತೀವ್ರವೇ ಗತಿಸಿದರು. ಅಂಥ ನನ್ನ ಅನಾಥ ಅಸಹಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಳು ನನ್ನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದಳೋ, ಹೊಟ್ಟಿ-ಒಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಳೋ, ಅವಳೇ ನನ್ನ ತಾಯಿಯು; ಮತ್ತು ನಿಜವಾದ ಅಧಿಪಾತ್ರಿದೇವತೆಯು! ನಾನು ದತ್ತಕನಾಗಿ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಯಜಮಾನನಾದ ಮೊದಲನೇ ದಿವಸ ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣವು ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಆ ಇಡೀ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಭಜನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಆನಂದಭರದಿಂದ ಅವಳು ಆಗ ಸ್ಫುಂದಿಸುತ್ತಲೂ ನನ್ನ ದೈವತೆರೆಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಳೋ ಅಥವಾ ನಾನು ಅವಳಿಂದ ನಿರಂತರ ದೂರ ಹೋಗುವೆನೆಂಬ ದುಃಖದಿಂದ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಅದೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ! ಮನೋಹರ! ಈ ಮಹಾತಾಯಿಯ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ತೀರಿಸಲಿ? ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಹೂ ಕಾಯಿ ಬಿಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳೇಕೆ ಜೀವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ? ರಾಜ್ಯಪದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ನಾನು ತ್ಯಜಿಸಿದೆ

ನೆಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ, ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಳೋ ಎನ್ನೋ? ಅವಳು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಬೇಕೆಂದದಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರೀಸೂತ್ರದ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಾವ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು? ಇಂದಿಗೆ ಅವಳು ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಅವಳ ಸ್ವಂತ ಕೈಯಿಂದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಉಪವನ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಪುರಾಣ-ಕೀರ್ತನಗಳ ಅನುಕೂಲತೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಮತ್ತು ದಿನಾಲು ಆಕೆಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಹೂವೇರಿಸಿದ ನಂತರವೇ ಊಟಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಅವಳು ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟೇನೆಂದು ನಿನಗನಿಸುವದೇ? ಅದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನೀನಿನ್ನು ಈ ಜೋಡ್ಯಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು; ಅದೂ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ. ನಿನ್ನದಾದರೂ ನಿನ್ನ ಊರಲ್ಲೇನಿದೆ? ಮತ್ತು ನಿನಗೆ ಆ ಕುಗ್ರಾಮ ವಸತಿಯಲ್ಲಿ ವನರಂಜನೇ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮುಂಬಯಿಯಂತಹ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದು ಒಂದಾನೊಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನಿರಿಸುವದಷ್ಟೇ? ಅಂದಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆ ಇಡಬಾರದು? ನಾನು ಅದರ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು. ನಿನಗೆಹೊಟ್ಟಿಯ ವಾಡಿಗಾಗಿ ಧಂದೆ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮತಾಯಿಯ ಕೈಯು ಬಂದೇ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮುರಿ ಮುರಿದು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಹೇಗೆ ತಿಂದ್ರೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈಗಲೂ ತಿನ್ನೋಣ. ಇನ್ನು ಪರೋಪಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಎಂದರೆ ಮುಂಬಯಿಯ ಜನರಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಪಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಪರೋಪಕಾರವಿರುವದೆಂತಲ್ಲ; ಬೇರೆ ಕಡೆಯ ದುಃಖಿತ ಜನರನ್ನು ಸುಖಿಗಳನ್ನಾಗ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಅದೇ ಪುಣ್ಯವು ಲಭಿಸಿತು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟೆ ನೆಕ್ಕಿಟಿರಿಯಾಗುವದು ಮತ್ತಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ಸೇರದಿದ್ದರೆ-ಸೇರದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಖಾಸಗೀ ಸಲಹೆಗಾರಿಕೆಯ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರನೂ ಲೌಕಿಕಸ್ಥನೂ ಮಿತ್ರನೂ ಡಾಕ್ಟರನೂ ಎಂದು ನೀನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ. ಹಾಗಾದರೇನು ಸಮ್ಮತಿಯಿದೆಯೇ? ಒಡನುಡಿ; ಅಂದರೆ ನಾಳೆಯಿಂದ ಅರಮನೆಗೆ ಸವಿೂಪದಲ್ಲಿಯೇ, ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬಿಡಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿನಗಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು.

ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಹಳೇ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ಮರಣೆಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ವ್ಯವಹಾರದ ಶಂಕೆಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಮುಂದು ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಮನೋಹರನ ಸಲುವಾಗಿ ಜೋಜಿಗರಾಯನೇ ಸ್ವಂತ ಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ ಮನೋಹರನಾದರೂ ಮತ್ತೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು? ಅಂಥ ಹುಟ್ಟು ಅಖಂಡವಾದ ಪ್ರೇಮಪಾತವನ್ನು ಮನೋಹರನಿಂದಾದರೂ ಛೇದಿಸಬೇಕೆಂದೆನ್ನಿಸಿತೇ? ಕಡೆಗೆ ಮನೋಹರನು

ಸಮೃತ್ತಿಯನ್ನಿತ್ತ ಬಳಿಕ, ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂಬ ದರ ನೆನಪೆಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಮನೋಹರನನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು! ಮತ್ತು ಮರುದಿನದಿಂದಲೇ ಮನೋಹರನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಡಾಕ್ಟರ, ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಖಾಸಗೀ ಸಲಹೆಗಾರ ಹಾಗೂ ಬೇಕಾದಾಗ ಪ್ರಾಯ ವ್ಹೇಟ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಆ ಜೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರದ ನಾಗರಿಕನಾದನು.

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಲಾಭವೆಂಬದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಆ ಲಾಭದ ಮಹತ್ವವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗಿಂತ ಅರಸರುಗಳಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಅವಗತವಾಗತಕ್ಕದ್ದಿದೆ. ಮಿತ್ರನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯು ಒಂದು ಸುಭಾಷಿತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ:—

“ದದಾತಿ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತಿ, ಗೂಢಮಾಖ್ಯಾತಿ ಪೃಚ್ಛತಿ
ಧುಂಕ್ತೇ ಭೋಜಯತೇ ಜೈವ ಪಡ್ವಿಧಂ ಮಿತ್ರಲಕ್ಷಣಂ”

ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಲಕ್ಷಣಗಳು ರಾಜಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ರಬಹುದು? ಆತನು ರಾಜನಿಂದ ಜೀಕಾದ್ದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಾನು; ಅಥವಾ ಸೆಳೆಕೊಂಡಾನು; ಆದರೆ ಯಾವನು ಖುದ್ಧ ರಾಜನಾಗಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ರಾಜಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರರಾಜನಿಗೇನು ಕೊಟ್ಟಾನು? ರಾಜನು ತನ್ನ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಬೇರೆ ಜನರನ್ನು ದಿನಾಲು ಹೇಗೆ ಕರೆದಾನು? ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕರೆದಾಗಲೂ ಆತನ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಜನರ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಗಳಲ್ಲಿ ಯ ಅಂತರವು ಉಪ್ಪವಾಗದಂತೆ ರಾಜನ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಆತನ ಲೋಭಿಗಳಾದ ಪರಿಚಾರಕರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಖುದ್ಧ ರಾಜನ ಇಚ್ಛೆಯೇನಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ. ಇನ್ನು ರಾಜನ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಉಣ್ಣುವ ಜನರು ರಾಜನನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕರೆಯುವರು? ರಾಜನ ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ತನ್ನ ವನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು; ಅದರಲ್ಲೇ ನಾದರೂ ಅಭ್ಯಂತರವಾದೀತೇನು? ಈ ಬಗೆಯ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕರೆಯುವವನು ಗರ್ಕಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಯಾರ ಮನೆಗಾದರೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಅಡಿಗೆಯವನು, ಬಡಿಸುವವನು, ಆತಿಥ್ಯವು ಇವ ರೆಲ್ಲ ರಾಜನ ಸ್ವಂತದ ಜನರೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದ ರಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಕೆಯ ಕಾರಣವು ರಾಜನ ನಿತ್ಯನೇವೆ ಮಾಡುವವರ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರಿಂದ ಅದು ಯಥಾಸ್ಥಿ ತವಾಗಿ ಆಗಲಾರದೆಂಬದಿದ್ದರೂ, ರಾಜನಿಗೆ ಎಷ ಪ್ರಯೋಗಾದಿಗಳ ಬಾಧೆಯಾಗಕೂಡದೆಂಬದೇ ಅಂತಃಕಾರಣವಿರುತ್ತದೆಂದು ಹಳೇ ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ಕರೆಯುವವನಿಗೂ ಅದು ವಿಹಿತವಾ ಗಿಯೇ ಅನಿಸುವದು; ಯಾಕೆಂದರೆ, ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಊಟದೊಳಗೆ

ಯಾವದೊಂದು ವಿಷದ ಇಲ್ಲವೆ ವಿಕಾರದ ಪರಾಧವು ಹೋಯಿತೆಂದರೆ, ಅದು ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಆಗಿದೆಯೆಂದೆನ್ನದೆ, ಬೇಕಂತ ಹಾಕಿದರೆಂದು ಜನರು ಸಂಶಯಪಡುವರು. ಇನ್ನು ಕಟ್ಟಕಡೆಗುಳಿಯಿತು, ಮಿತ್ರಲಕ್ಷಣವು. ಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಗುಪ್ತ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದು-ಹೇಳುವದು; ಆದರೆ ರಾಜನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತಾದರೂ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿರುವದು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ವಿಶ್ವಾಸವು ಪ್ರಾಯಶಃ ದುರುಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ರಾಜನನ್ನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಂತಹದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲೇನಿರುವದು? ಇನ್ನು ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದಂತೆ ರಾಜನಿಗೂ ತನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸದವರಾದರೂ ಇರದಿದ್ದರೆ ಸರಿಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅವನು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ನಂಬುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಆ ಜನರು ಮನೆಯ ಚಾಕರರು, ಮುಖಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವವರು, ಬಾಲಬಡೆಯುವವರು, ವಿದೂಷಕರು ಇಂಥವರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ; ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜನು ವ್ಯಸನಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಜನರ ಹೊರತು ಆತನ ಇಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯಗಳು ಸಾಧಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರಿಂದಿದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ಗತಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ರಾಜನಿಗೆ ರಾಜನೂ, ಧನಿಕನಿಗೆ ಧನಿಕನೂ, ಕಳ್ಳನಿಗೆ ಕಳ್ಳನೂ ಮಿತ್ರರಾಗುವದೇ ವಿಹಿತವು; ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಜನು ನಿತ್ಯದ ಗೆಳೆಯನೆಂದು ಹೇಗೆ ಲಭಿಸಿಯಾನು? ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳ ಬಂಧನವು ಏಕೋಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರ ಇದುವರೆಗಿನ ದಿನಗಳು ರಾಜಕುಮಾರ ಕಾಲೇಜದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಕಳೆದಿದ್ದ ಮೂಲಕ, ಬೇವದ ಗೆಳೆಯರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯರಿಟಾಗುವಂತಹ ಜಬಾಬುದಾರಿಯು ಅವರ ಮೇಲೆ ಇದುವರೆಗೂ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಾಲೇಜದಲ್ಲಿ ಜವಾಬುದಾರಿಯೇತರದು? ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವದು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಂತದ ಟ್ಯೂಟರಿಂಗಿರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡಾಂಗಣದ ಮೇಲೆ ಆಡುವದೊಂದೇ ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯವು! ಮಹಾರಾಜರು ಪರದೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗರಾಗಿಯೇ ಹೋದದ್ದು. ಅವರು ಬೇಕಂತ ಹಾಗೆ ಹೊರಡುವ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನೇ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಅದು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಪರದೇಶಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ದಿನಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಅಡ್ಡಾಡುವದು ನೋಡುವದು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಾಡುವದಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಸ್ನೇಹಬೆಳೆಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮರಳಿ ಬಂದು ಜೋಡ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಧಾರಣದ ನಂತರ ಮಾತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಮಿತ್ರಸಂಗತಿಯು

ಅವಶ್ಯಕತೆಯನಿಸತೊಡಗಿತು. ಅದು ಆವಶ್ಯಕವಾದಾಗಲೇ ಮನೋಹರನು ಪರ ದೇಶದಿಂದ ಬಂದ ಕಾರಣ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಒಳು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನಂತೆ ದೊರೆತ ಗೆಳೆಯನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಾರ ದೆಂದು ಅವರು ಅವನನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ನಿರಂತರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

೪ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನನೋ-ಪತ್ತಿದಾರನೋ?

ಜೋದ್ಯಪುರಪಟ್ಟಣದ ರಾಜಬೀದಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಒಂದು ವಿಶಾಲ ವಾದ ಮೇಲುಪ್ಪರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಡಬೀರರ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮನೆಯು ಕೇವಲ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ಒಂದೋಬಸ್ತಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲವ ನೊಮ್ಮೆ ಇಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಯಾವನೊಬ್ಬನು ಹಾರಿಯು ಕೋಲನ್ನು ಪ ಯೋಗಿಸಿ ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿದನೆಂದರೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಬಹುದು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆ ಮನೆಯ ಇಡಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲು ಎಂದೂ ತೆರೆದಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ದಿಡ್ಡಿಪಾಗಿಲದಿಂದಲೇ ಹೋಗ ಬರುವ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಬೇಕು. ಅದರೊಳಗಿಂದ ಹೋಗಿ ಬರುವಾಗ ತಲೆ ಬೊಗ್ಗಿಸಲೇ ಬೇಕು; ನಡ ತೆಗ್ಗಿಸಲೇಬೇಕು; ಆದರೆ ಒಳಹೊಕ್ಕ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ದಿಡ್ಡೀಪ್ರವೇಶದ ಕಷ್ಟವು ದೂರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಯಾಕಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಸ್ವಚ್ಛತೆ-ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಲ್ಲಿನ ನುಣುಪನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊಳಪನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಯಾರೋ ಈಗತಾನೆ ಅರಿವೆ ಯಿಂದ ಒರಸಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಆ ಮನೆಯ ಪಡಸಾಲೆಗಳ ಪ್ರತಿ ಯೊಂದು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ತಂತಿಯ ನೆಲವಿನಂತಹ ಕುಂಡವು ತೂಗ ಗಟ್ಟಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಹೂಗಳ ಒಂದೊಂದು ಬಳ್ಳಿಯು ಹಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಎದುರಿಗೇ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಫೋಟೋಗಳು ತೂಗಗಟ್ಟಿರುವುದು ಕಾಣಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವುಗಳ ಲೊಂದು ಇಂಗ್ಲಡದ ಪ್ರಸ್ತುತದ ಸಾರ್ವಭೌಮರದು; ಮತ್ತು ಅದರ ಜೊತೆಗೇ ಜೋದ್ಯಪುರದ ಈ ವೊಡಲಿನ ಮಹಾರಾಜರದು. ಇದರಂತೆಯೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಒಡೆದು ಕಾಣುವಂತಹ ಅಲ್ಲಿಯ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳೆಂದರೆ, ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗಗಟ್ಟಿದ್ದ ಧೂತಕಾಲದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ, ಅಜ್ಜಾಗಿರಿ, ಖಡ್ಗ, ಬಂದೂಕುಗಳು. ವೈಭವದ ಈ ಚಿಹ್ನೆ ಗಳನ್ನು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ-ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾಲಗಳ ಸ್ಮೃತಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆಗಿ, ದೈವಲೀಲೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬೆಳಗಿನ ಎಂಟು ಗಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಡಬ್ಬಿರರ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ನಿತ್ಯ ನಿಯಮದಂತೆ ಸ್ನಾನ-ಸಂಧ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಮೈಮೇಲೆ ಶಾಲುಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು, ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲಿನ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಡಿಗೆ ಆತು ಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರು ಗಡಿಯಾರದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು; ಕಣ್ಣಿಗೆ ಉಪನೇತ್ರಗಳನ್ನು ಎರಿಸಿದರು; ಬಾಯಲ್ಲಿ ಚಿರೂಟವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕಡ್ಡಿ ಕರೆದರು. ಅತ್ತಿತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊರಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ತುಸ ಚಕಿತರಾದರು. ಯಾಕಂದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರ ಆಳಾದ ದೌಲತನು ಗಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಟಪಾಲಿನ ಕಾಗದಗಳನ್ನಿರಿಸಿ, ಆಂಜನೇಯನಂತೆ ಒಡೆಯನ ಆವೃಣೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಪಕ್ಕದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತಿರತಕ್ಕವನು; ಆದರೆ ಇಂದು ಟಪಾಲಿನ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳು ಗಾದಿಯ ಮೇಲಿರಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ದೌಲತನೂ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಕ್ಷಣಕಾಲ ತಡೆದು, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ ದೌಲತನನ್ನು ಕೂಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು:

ಭಾ:—ದೌಲತ, ಎಲಾ ದೌಲತ, ದೌಲ್ಯಾ, ಏ ದೌಲ್ಯಾ. ಮಗನೇ, ನಿನ್ನ ಕಿವಿ ಹೋದವೋ ಏನು? ನಾನು ಇತ್ತ ಗಂಟಲೊಡಕೊಂಡು ಒದರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ನೀನು ಅತ್ತ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾದರೂ ಏನು?

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ನಾಲ್ಕನೇ ಕೂಗಿನೊಡನೆಯೇ ದೌಲತನು ಅಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಬಂದನು; ಮತ್ತು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಅವನನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ದನಿಯನ್ನು ತುಸ ತೆಗ್ಗಿಸಿದರೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ:-
ದೌಲತ.

ದಾ: . ಏನು ಧನಿಯರೇ? ಭಾ:—ಬರಿಯ ಏನೆಂದೇನು ಕೇಳುತ್ತೀ? ಇದುವರೆಗೆ ನೀನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ದೇನು?

ದಾ:—ಆಜೇ ಕಡೆಯ ದಿವಾಣಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಮೇಜು-ಖುರ್ಚಿಗಳನ್ನೊರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು.

ಭಾ:-ಖುರ್ಚಿಗಳನ್ನೊರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಇದೇ ವೇಳೆಯೇನು? ಗಡಿಯಾರದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡು; ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಹೊಡೆದಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳು, ನೋಡುವಾ.

ದಾ:—ಎಂಟು ಬದಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಭಾ:—ಮತ್ತು ಎಂಟರ ಮೇಲೆ ಇಡಿಯ ಎಳು ಮಿನಿಟುಗಳಾದವಲ್ಲ! ಅವು ನಿನಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೇ?

ದಾ:—ಹೌದು ಧನಿಯರೇ, ನನಗೇನು ತಿಳಿದೀತು ಗಡಿಯಾರವು? ಆದರೆ ತುಸ ಹೆಚ್ಚು ವೇಳೆಯಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಭಾ: - ನೋಡಿರಿದನ್ನು! ಈತನು ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೆಯೆಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಎಲಾ, ಎಂಟು ಹೊಡೆದು ಮೇಲೆ ಏಳು ಮಿನೀಟಾದರೂ ಇಂದಿನ ಹೊಸ ಪತ್ರ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳಿಲ್ಲವೆ?

ದಾ: - ಪತ್ರ ಪತ್ರಗಳಿಲ್ಲವೆ? ಧನಿಯರೇ, ಇನ್ನೂ ಟಪಾಲೆ ಬಂದಿಲ್ಲ.

ಭಾ: - ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಈ...ಮಗನಿಗೆ? ಎಲಾ, ಪತ್ರಗಳು ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಟಪಾಲು ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂಬದು ತಿಳಿಯಿತು; ಆದರೆ ಟಪಾಲೆಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ?

ದಾ: - ಧನಿಯರೇ, ನನಗದೇನು ಗೊತ್ತು?

ಭಾ: - ಹಾಗಾದರೆ ನನ್ನನ್ನಲ್ಲದೆ ಊರಗೌಡನಿಗೆ ಕೇಳಲೋ? ಹೋಗು, ನೋಡಲು ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗು; ಮತ್ತು ನೋಡು, ಟಪಾಲು ಬಂದಿತೋ ಇಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು! ಹೊತ್ತಿನ ಬೆಲೆಯು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಆಣೆ!

'ಹೋಗು' ಎಂದ ಶಬ್ದದೊಡನೆಯೇ ದಾಲತನು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಹೋಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮುಂದಿನ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವನ್ನು ಅವನಿಗುದ್ದೇಶಿಸಿ, ಕೆಲವು ಆತ್ಮಗತವಾಗಿಯೇ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು:

ಭಾ: - ಇಂಗ್ಲಿಷರ ರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ, ನಿಯಮಿತತನದ ಮಾದರಿಯಂತೆ ಹೀಗಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾದರೆ ನೋಡಿರಿ ನಮೂನೆಯನ್ನು. ಹತ್ತು ಮಿನೀಟುಗಳೆಂದರೆ ಅದೇನೂ ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲವೆ ಟಪಾಲಿಗೆ? ಸುಳ್ಳೇ ಇವರ ಜಂಬವು! ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಅವನೆಯಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಈಗಿನಂತೆ ಆಗ ಒಣ ಜಂಬವನ್ನಾದರೂ ಬಡಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.....

ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಆತ್ಮಗತ ಸಂಭಾಷಣವು ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಏಕೋಪ್ರಕಾರ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅವರ ಟಾಯಿಮ್‌ಟೇಬಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಟಪಾಲಿನಿಂದ ಬಂದ ಪತ್ರ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೋದುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಹೊರತು ದೇರೆ ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವರಾದರೂ ಆ ಬಿಡುವಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಿಯಾರು? ಆದರೆ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಯಾವದೊಂದು ಬಂಡೆಯು ಅಡ್ಡಾದರೆ, ಅದು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಬದಿಗಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಆತ್ಮಗತಭಾಷಣದ ಗತಿಯೂ ಆಯಿತು.

"ಸುಭೇದಾರರು ಫಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ"ಂಬ ವರದಿಯು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಬಂದಿತು; ಮತ್ತು ಆ ವರದಿಯ ಹಿಂದೆಯೇ "ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರವರೇ? ನಾನು ಮೇಲೆ ಬರಲಿಯಾ?" ಎಂಬ ಬಹು ಸೌಮ್ಯತನದ ಮರ್ಯಾದೆಯುಕ್ತ, ಆದರೆ ತೀರ ಎಳೆದು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮುದ್ದು ಸುಭೇದಾರರೇ ಅಂದದ್ದು ಕೇಳಿಸಿತು; ಹಾಗೂ ಆ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಎದುರುತ್ತರದ ಇಲ್ಲವೆ

ಅಪ್ಪಣೆಯ ದಾರಿ ಕೂಡ ನೋಡದೆ ಖುದ್ಧ ಸುಘೋದಾರರು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಅದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು: “ಬ್ರ; ಕೂಡ್ರಿ” ಎಂದು ಅನ್ನಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ಪತ್ರ-ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳ ಆಶೆಡೊರೆದು ಉಪನೇತ್ರಗಳನ್ನಿಳಿಸಿಟ್ಟರು. ಆಗ್ತು ಭಾಷಣದ ಬದಲು ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಸುಘೋದಾರರಿಗೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಟಾಯಿಮ್‌ಟೇಬಲ್ಲಿನ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕೇನಾದರೂ ನೆವ ಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಅವರು ಸಹಜವಾಗಿ ತೆಗೆದರು. ಅದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ವಿಚಾರಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನ ಗತಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಸು:—“ಇಂದು ನವರಿಯು ಅದೇಕೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದೆ? ಟಿಪ್ಪಣಿ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲವೇ?” ಕೆಲಕೆಲವು ಭಾಸಿಕ ಕರ್ಮಗಳ ಜನರು ತಾವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ನೋಡುತ್ತ ಪಾಠಗಳಿಗೆ ನಾದರೂ ವ್ಯತ್ಯಯವುಂಟಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಅನ್ನಹತ್ತುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಮಿತತನಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಬೈಯತೊಡಗಿದರು.

ಭಾ: ಸುಘೋದಾರರೇ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಾಳ-ಮೇಳಗಳದೇತರಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದೇ ಇಲ್ಲ. ಎಂಟರ ಬದರ ಎಂಟೂಕಾಲಾಯಿತು! ಇಷ್ಟು ತಡವೇಕಾಗಬೇಕು? ಇದೇನು ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ರೀತಿಯೇ?

ಸು: ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯದೂ? ಪೋಷ್ಯಮನ್ನನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಜೀಲ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಆಗಲೆ ಹೊರಟಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರ ಕೂಡಾದರೂ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನು ಹರಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ? ಆ ಮಗನಿಗೇನು? ತಡವಾಯಿತೆಂದರೆ. ಇತ್ತ ಗಡಿಯಾರವಿಟ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಜನರ ಕೆಲಸ ಕೆಡುತ್ತದೆಂಬದರ ಪರಿವೆಯು? ನಾಯಿಯು ವೇಗದಿಂದ ಕಾಶಿಗೆ ಹೊರಟರೂ ಅದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲ ತಲುಪುವದು? ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ನಾಯಿಯು ಬೊಗಳಿಗೆ ಬೊಗಳುತ್ತ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡ ಕಲ್ಲು-ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂತ್ರ ಹೊಯ್ಯುತ್ತ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವಂತೆಯೇ, ಈ ನಮ್ಮ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನ ಜನರು! ಎಡೆಯ ಕುಂಟೆಗೆ ಹೂಡಿದ ಇಲ್ಲವೆ ತೆನೆ ರಾಶಿ ತುಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಎತ್ತಿನ ಬಾಯಿಗೆ ಕುಕ್ಕಿಹಾಕುವಂತೆ, ಈ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನ ಜನರ ಬಾಯಿಗೂ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಖಾತೆಯ ವರಿಸ್ತರು ಕುಕ್ಕಿಹಾಕಬೇಕೆಂದು ನನಗಂತೂ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆ; ಅಥವಾ ಭಾವೂಸಾಹೇಬ, ಪಾಪ! ಆ ಒಡ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನನ ತಪ್ಪು ಅದರಲ್ಲಿ ರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು; ಏನೇನು, ಆ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನರಾದರೂ ಏನು ಕಡಿಮೆಯವರೇ? ಹೊರಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಜೀಲಗಳು ಬಂದು ಅವರ ಎಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದರೂ ಅವರ ನಡುಮನೆ

ಯೊಳಗಿನ ಕೆಲಸವು ತೀರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಅಳುಬುರುಕ ಹುಡುಗರನ್ನಾಡಿಸುವ, ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ಮಡದಿಯರೊಡನೆ ಕಿವಿಮಾತನಾಡುವ, ಚಹ ಕುಡಿಯುವ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರ ವೇಳೆಗಳು ಆಗಲೇ ಇರುತ್ತವೆ! ಒಳಗೆ ಮನೆ, ಹೊರಗೆ ಅಫೀಸು, ಪೋಷ್ಠ ಖಾತೆಯವರು ಈ ಉಭಯ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅನನುಕೂಲತೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತೆ ಗಡಿಯಾರದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ:— ಸುಭೇದಾರರೇ, ಹಾಗೆಯೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಎಂಟು ಹೊಡೆದು ಹದಿನೇಳು ನಿಮಿಷಗಳಾದವು. ಇಂದು ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ, ಪೋಷ್ಠಮಾಸ್ತರನ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಏನಾದರೂ ಅಸಫಾತವಾಗಿರುವದು ಮಾತ್ರ ಖಂಡಿತವು. ಇನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಟಪಾಲವೋಟಾರು ಬೊಕಬೊಲಾಗಲಿ; ಅಥವಾ ಟಪಾಲನ್ನು ದರವಡೆಬೋರರು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿರಲಿ; ಇಲ್ಲವೆ ಮೇಲಗಾಡಿಯೇ ಹೂಡಿ ಹಾಯ್ದಿರಲಿ ಆಗಿರಬೇಕು; ಆದರೆ ಇಂದಿನ ಪ್ರಕರಣವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಇಂದು ಏನೋ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುವದೇ ನಿಜ. ಸುಭೇದಾರರೇ, ಈಗ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಸುರಕ್ಷಿತ ನಡೆದ ದಿನವೇ ಎರಳ. ಯಾವ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಅಘಟಿತ ಘಟನೆಯೇ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಲೋಕದ ಗತಿಯು ಏನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ.

ಸು:—ನನ್ನ ಅಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಿಳಿಯುವದೇನಂದರೆ, ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳೋ ಮುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ವಿಹಿತವಾಗುವದೆಂದು.

ಭಾ:—ಛೇ! ಛೇ! ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದೀತು?

ಸು:—ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡಿರಿ. ನನ್ನ ಜಮಾಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಗಳಿಗೆಂದಾದರೂ ಒಂದು ಪೈ ಕೂಡ ಖರ್ಚು ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಆಣೆ.

ಭಾ:—ಸ್ವಂತದ ದುಡ್ಡು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿಯೇ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಗಳನ್ನೋದಬೇಕೆಂದು ತಾಸ್ತವಿದೆಯೇ? ಯಾರೊಬ್ಬರು ತಾವು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಬಕ್ಕೆಯ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ನಾಚಿಕೆತೊರೆದು ಮಂದಿಯ ಮನೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಎತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ಯುವರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ.

ಇದನ್ನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನುಡಿದರು; ಆದರೆ ಬೇರೆಯವರ ಮನೆಯ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ತಂದುಕೊಂಡು ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಓದುವ ದುಶ್ಚಟವು ಖುದ್ದ ಆ ಸುಭೇದಾರರಿಗೇ ಇದ್ದಿತು. ಅಂತೇ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಆ ನುಡಿಯು ಒಂದಿಷ್ಟು ಸುಭೇದಾರರ ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿತು. ಆದರೆ ಅವನೆಂತಹ ವಸ್ತಾದಿಯು! ಎಂತಹ ಎದೆಗಾರನು! ಅವನು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ

ಕೊಂಡು:—ಓದಿದರೆ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಪುಕ್ಕಟಿಯಾಗಿಯೇ ಓದಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ ತತ್ತ್ವವೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನೊದುವದೆಂದರೆ, ಅದೊಂದು ದುಶ್ಚಟವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಈ ತನ್ನ ವಾಕ್ಯಲೃವು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ನಟ್ಟೀತೆಂಬದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಲೆ, ಸುಭೇದಾರನು ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತ: ತಮ್ಮಂತಹ ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಗೆ ಅದೊಂದು ಬಗೆಯ ವ್ಯಸನವೇ ಆಗಿದೆ; ಆದರೆ ವ್ಯಸನವನ್ನಾದರೂ ಖರ್ಚು-ಕಂದಾಯಗಳಲ್ಲದಂತೆ ಪರಭಾರೆ ಸಾಗಿಸಿದರೆ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಾದರೂ ಉಳಿಯುವದೆಂದು ನಮ್ಮಂತಹ ಜನರು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ರೋಗವು, ಇನ್ನೇ ಅಲ್ಲ ಹೃದ್ರೋಗವು! ಅಂದಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕೇಕೆ? ಈಗ ತಾನೆ ತಾವೇ ಅನ್ನಲಿಲ್ಲವೇ, ಯಾವ ವೃತ್ತಪತ್ರ ತೆರೆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಘಟಿತ ಘಟನೆಗಳೂ ಅನರ್ಥಗಳೂ ತುಂಬಿರುವವೆಂದು?

ಭಾ:--ಇದು ನಿಜ; ಆದರೆ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನು ನಾವು ಓದದಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲವೆ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳು ಅನರ್ಥದ ವೃತ್ತಕೊಡುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೂ ನಡೆಯುವ ಅನರ್ಥಗಳು ನಡೆಯುವವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಅವೆಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವವು? ಅಂತೆಯೇ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನೊದಿದವೆಂದರೆ, ನಾವೂ ಲೋಕದೊಡನೆಯೇ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ನಡೆದಿದ್ದೇವೆಂಬಂತೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನೊಳಗೆ ಅನರ್ಥಗಳೇನು ಕಡಿವೆ ಇವೆಯೋ! ಒಂದು ಕಡೆ ಬೆಂಕಿಯು ಅನಾಹುತ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಭೂಕಂಪ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ನೆರೆಹಾವಳಿ.....

ಸುಭೇದಾರನು ಆ ನೆರೆಹಾವಳಿಯ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಡೋಣಿಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ದೂಡುತ್ತ:—ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಕೊಲೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಸುಲಿಗೆ.....

ಭಾ:—ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಆತ್ಮಘಾತ, ಮತ್ತೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಘಟನೋಟ.....

ಸು:—ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಬಂಡು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ನಡೆದೇ ಇವೆ; ಆದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ನಮ್ಮಂತಹ ಹರೆಯದ ಜನರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ಆಘಾತಗಳು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಹನವಾದಾವು; ಆದರೆ ತಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಹಿಸಲೆತ್ತಿಸಬಾರದು. ತಮಗೆ ಈಗ ಅಪರ ವಯಸ್ಸು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ತಾವನ್ನು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು; ಮತ್ತು ತಾವು ಲೋಕದವರ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕೊಂಚವೂ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಕೊಡದೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಹೊಟ್ಟಿಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಿರಿಯುವ ಸುಭೇದಾರರ ಈ

ಉದ್ಧಾರಗಳಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ತುಸ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು. ಕೆಚ್ಚಲಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿದ ಬಳಿಕ ಗೋವು ಹೇಗೆ ತೊರಿಸುವದೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಕೆಲ ಜನರು ವೋಡಿನ ಸಂಭಾಷಣದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಕೆಲವು ಆಕಳುಗಳು ನೊದವೊದಲು ತೊರಿಸಿದರೂ, ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವಷ್ಟು ಹಾಲು ಹಿಂಡುವದಿಲ್ಲ; ಒರೇ ಕೈಹಸಿಯಾಗುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಲಿನಾಶೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಅದನ್ನೂ ನಿಷ್ಫಲವನ್ನಾಗಮಾಡುತ್ತವೆಂಬ ಅನುಭವವು ಆ ಸುಭೇದಾರನಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಬಂದಿತು. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ:—

ಭಾ:-ನಾನೊಬ್ಬನು ಜಗತ್ತಿನ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಆಗುವದೇನು? ಯಾವಾತನು ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವನೋ ಆತನೇ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವವನು? ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನದೇ ಏನು, ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದರೂ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲೇನಿದೆ, ಹೇಳಿರಿ ನೋಡೋಣ! ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಗತಿಯು ಹೀಗೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು?

“ಊ ಹೂಂ!” ಎಂದಂದು ಸುಭೇದಾರರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಇಳಿವೋರೆ ಮಾಡಿ, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು. ಬಳಿಕ ಒಂದು ನಿಮಿಷದ ವರೆಗೆ ದೀರ್ಘಶ್ವಾಸ ಬಿಟ್ಟು, ದುಃಖಪ್ರದರ್ಶನಗೈದರು; ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ದೋತರದ ಸೆರಗಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಕೂಡ ಒರಿಸಿದರು. ಏನಾದರೂ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಹನಿ ನೀರು ಕೂಡ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದ ಆಕಷ್ಣವಾದ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕಾಡಿಗೆಯು ಮಾತ್ರ ದೋತರದ ಸೆರಗಿಗೆ ಹತ್ತಿತಷ್ಟೆ! ಸುಭೇದಾರರು ತಮ್ಮ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಗೆ ದಾಯಿ ಬರುವದಕ್ಕೆಂದು:—ಮಾನವನ ಕೈಯೊಳಗೆ ಹೆಚ್ಚೇನೂ ಇಲ್ಲೆಂಬದು ನಿಜವೇ; ಆದರೆ ಇದ್ದದ್ದನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಭಾವೂಸಾಹೇಬ, ತಮ್ಮ ಮಾಡು-ಮಟ್ಟವ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದ ಮಗನಾದ ಪ್ರಭಾಕರನು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದರೆ ತಾವೇ ತಕ್ಕ ಮನೆತನದ ಬಣ ಚಿಂತೆ ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಆದರೆ ದೈವವು ಕೊಡುತ್ತದೆ; ಕರ್ಮವು ಒಯ್ಯುತ್ತದೆಂದು ಅನ್ನುವದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ.

ಭಾ:— ದೈವವಿರಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕರ್ಮವಿರಲಿ, ಅವನು ಸತ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದೇ ನಾನು ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ?

ಸು:— ಅಹುದಹುದು; ಮತ್ತು ಆತನು ಸತ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದೇ ಮುಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವದು.

ಭಾ:— ಮಾಡಬಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯದೇನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಿದೆ?

ಸು:— ಭಾವೂಸಾಹೇಬ, ಹೀಗೇಕೆನ್ನುವಿರಿ? ಈ ಜೋಡ್ಯಪುರದ ಸಂಸ್ಥಾನ ದೊಡ್ಡನೆಯೇ ತಮ್ಮ ತೈನಾತವೂ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳುವದು

ಹೇಗೆ? ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಾದರೆ ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಹೆಸರು ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಪುರುಷ ಸಂತಾನವೇ ಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದು ಔರಸದ್ದಿ ರದ್ದಿರಲಿ ದತ್ತು ಅಂತಾ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಯಿಷಾಹೇಬರು ಸಮರ್ಥರಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ದುದೈವದ ಮೂಲಕ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ತೈನಾತ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ವಂಶಪರಂಪರ ವಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಗಂಡಸರೇ ಮಾಡತಕ್ಕವರು. ಅದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ಕಾಲವು ವಿಪರೀತವಾಗಹತ್ತಿದೆ. ಗತಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜರವರಿಗೆ ತೈನಾತಗಳು ಹೇಗಾದರೂ ಉಳಿದವು; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರು ಪಟ್ಟವೇರುವ.....

ಭಾ: —ಅವರು ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಏನಾದೀತು?

ಸು:—ಭಲೆ! ತಾವು ಕೇಳಿಯೇ ಇಲ್ಲವೇನು, ದತ್ತಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ಅವರ ಯೋಚನೆಯನ್ನು! ಅವರು ಸುಧಾರಕರಿರುತ್ತಾರ್ರೀ.

ಭಾ:—ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಅವರೇ ದತ್ತು ಬಂದಿರುವರಲ್ಲ! ಅದರ ಗತಿಯೇನು?

ಸು:—‘ಕುಲಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕೊಡಲಿಯ ಕಾವು’ ಎಂದೆನ್ನುವುದಿದಕ್ಕೇ! ಸ್ವತಃ ದತ್ತಕ ಬಂದವನೇ ದತ್ತಕಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮುಳುಗಿಸದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿನುಳಿಯುವುದು ವೋಚು! ಆದರೆ ಅವರ ಸ್ವಂತದ ದತ್ತವಿಧಾನವು ಸತ್ಸಾವೇಲ್ವಾಗಿತ್ತು? ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರ್ಕಾರದವರು ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಅಧಿಕಾರ ನಡಿಸಿ ವೊದಲು ಅವರನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದರು; ಹಾಗೂ ಆ ಮೇಲೆ ಹಳೇ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರ ಹುಚ್ಚು ತಿಳುವಳಿಕೆಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಅವರ ಉಡಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರು! ಅದಿರಲಿ. ಅವರು ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲೆಲ್ಲರೇಕೆ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ದಯವಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ದತ್ತವಿಧಾನವನ್ನೊಮ್ಮೆ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡಿರಿ ನೋಡುವಾ. ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಪರಿವೆಯಿರದಿದ್ದರೂ ಬೇರೆಯವರ ಮನೆತನದ ಒಗ್ಗಿಯಾದರೂ ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮಿಂದ ತೈನಾತು ಮುಳುಗಿದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಕೆಡವಗೊಡಬೇಡಿರಿ. ಮುಂದುಕಿ ಸತ್ತದ್ದಕ್ಕೆ ದುಃಖವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಯಮನು ಕೊಬ್ಬೀರುವನೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚನೆ! ಇದು ತೈನಾತದ ವಿಷಯವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ತಮಗೆ ತಮ್ಮ ಪಿಂಡೋದಕ ಕ್ರಿಯೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಡವೆ? ತಾವು ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಿರುತ್ತೀರಿ; ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರಿರುತ್ತೀರಿ. ನಿಪುತ್ರಿಕರಿಗೆ ನರಕವೇ ಗತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ತಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂತಿಲ್ಲ. ತಾವು ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಸ್ವಾರ್ಥ, ಪರಾರ್ಥ, ಪರಮಾರ್ಥ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗಿವೆ.

ಭಾ:—ಆದರೆ ನಾನು ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ನಮ್ಮ ತೈನಾತು ನಡೆದೇ

ನಡೆದೀತೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಖಾತ್ರಿಯೇನು?

ಸು:—ಅದರ-ಸಿದ್ಧತೆಯೆಲ್ಲ ಆಗಿಹೋಗಿದೆ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಾವು ಎಳ್ಳಷ್ಟ ಯೋಚಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತೈನಾತ ನಡಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಹುಕು ಮಿನ ಮೇಲೆ ಸಹಿ ಇಕ್ಕಲಿಕ್ಕೈಂದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ದತ್ತಕವಿಧಾನ ವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅರ್ಜಿಯು ಬಂದೊಡನೆಯೇ, ಹುಕುಮಿನ ಮೇಲೆ ಅವರ ಸಹಿ ಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ತಮ್ಮ ತೈನಾತದ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಮಗಿಂತಲೂ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಯೋಚನೆಯಿದೆ. ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ಅವರು ಮುತ್ಸದ್ದಿ ಗಳು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು ಬಹು ದೂರ ಲಕ್ಷ್ಯ ತಿ ಎರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾ:—ನಾನು ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೂ ಅಂಥ ಹುಡುಗನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಿಗಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆ ಮುಹೂರ್ತವೂ?

ಸು:—ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಾನು ಈ ಮೊದಲೇ ತೆಗೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಜಮಾನಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ನನಗೆ ಫಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಸಾರೆ ಬಜಾಯಿಸಿ, ಅದನ್ನು ತಮಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಬೇಕಾದ ಹುಡುಗನನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿರಿ; ಆದರೆ ಸ್ವಗೋತ್ರದೊಳಗಿನ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಹುಡುಗನೇ ಆಗ ಬೇಕೆಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ನಾನೂ ತಾವೂ ಒಂದೇ ಡಬ್ಬರರ ಉರ್ಫ ಸುಭೇದಾರರ ಮನೆತನದವರು. ಹುಡುಗನು ನನ್ನ ಜಾಜೀರಾಯನಂತೆ ಬಿಕ್ಕವನಿರಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸುಭೇದಾರರು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿರಾಮಕೊಡದೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ನಡನಡುವೆ ಹೊಂಕಾರ ವೀಯದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಆ ಪೇಚನೆೊಳಗಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಆಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಆಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಾಲತನು ಟಪಾಲು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ಬಂದನು; ಮತ್ತು ಟಪಾಲು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯ ವನ್ನೂ ಮರೆತು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾಲತನು ತಂದ ಟಪಾಲನ್ನು ಅವರು ಒಳ್ಳೇ ಉಲುಕೋಚಿತನದಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡರು. ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲಿನ ಪಾಕೀಟು ಗಳನ್ನೂ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳ ಮೇಲಿನ ಕಾಗದಗಳನ್ನೂ ಹರಿಯುವಾಗ ಟಪಾಲಖಾತೆ ಯನ್ನು ಅವರು ಮತ್ತೆ ಹಳೆಯಹತ್ತಿದರು.

ಭಾ:—ಎಂಥ ಅನಿಯಮಿತತನವಿದು? ಯಾಕೋ ದೌಲತ! ಪೋಷ್ಠ ಮನ್ನನೇನೆಂದನು? ಇಷ್ಟು ತಡವಾದ ಬಗ್ಗೆ ಏನಾದರೂ ಹೇಳಿದನೇನು? ಮೇಲ್ ಗಾಡಿಗೆ ಆಪಘಾತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನನಗನಿಸಿದುದು ನಿಜವಷ್ಟೇ?

ದಾ:—ಆದೇನಿಲ್ಲ. ಟಪಾಲು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಬಂದಿತಂತೆ; ಆದರೆ ಧಣಿಯರೇ, ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ತಪ್ಪುಗಂಟಾಯಿತು. ನಾನು ಆತನನ್ನು ಮುಂಜಾಗದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆತನು ಈ ಮನೆಯ ಹಿಂದಿನ ಓಣಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ನಮ್ಮ ಅವನವರಿಗೆ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟು, ಇತ್ತ ತಿರುಗಿ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ನಾನು ಆತನಿಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆತನಿಂದ ತಮ್ಮ ಟಪಾಲನ್ನು ಇಸಕೊಂಡು ಬಂದೆನು.

ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದರು! ಸೋಜಿಗ ಗೊಂಡರು! ಟಪಾಲನ್ನೊಡೆದು ಪತ್ರಗಳ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ವಿಚ್ಛೇದಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಕೈಗಳು ಕ್ಷಣಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿಬಿಟ್ಟವು! ಮತ್ತು ಅವರು ಹುಬ್ಬು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿಸಿ ದೌಲತನ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಕೆಲ ನಿಮಿಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅವರ ಜಾಯಿಂದ ಪಿಟ್ಟಿಂಬ ಶಬ್ದವು ಕೂಡ ಹೊರಡದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಚಿಕ್ಕಿತ್ತೆಯು ಸೋಜಿಗವನ್ನು ಜಯಿಸಿತು. ಆಗ ಅವರು:—ದೌಲತ, ಏನಂದಿ? ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನು ಹಿಂದಿನ ಓಣಿಯಿಂದ ಬಂದು ಯಾರಿಗೆ ಪತ್ರಕೊಟ್ಟನೆಂದೆ?

ದಾ:—ಧಣಿಯರೇ, ಅವನವರಿಗೆ.

ಭಾ:—ಏನೆನ್ನುತ್ತೀ? ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲೇ? ನಮ್ಮ ಮನೆಯವಳಿಗೆ? ಆತನು ನಮ್ಮವಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟನೇ? ಅದನ್ನು ಆ ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನು ಕೊಟ್ಟನೇ? ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಹತ್ತಲಜಾಗಿಲಿನಿಂದ ಬಂದು ಕೊಟ್ಟು ಹೋದನೇ?

ದಾ:—ಹೌದು; ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಟ್ಟನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮುಖವು ನಸುಗೆಂಪಾಯಿತು. ಹುಬ್ಬುಗಳು ಗಂಟಿಕ್ಕಿದವು; ಆದರೂ ದೃಷ್ಟಿಯು ಒಳ್ಳೇ ಏಕಾಗ್ರವಾಯಿತು ಸುಭೇದಾರರ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾದ ವಿಘ್ನ ಬಂದಿತು. ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು ನಡುವೇ ಬಾಯಿಹಾಕಿದರು. ದೌಲತನು ಹೇಳುವ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕುತ್ಸಿತ ವಿಚಾರವೂ ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆಹಾಕಹತ್ತಿತು; ಆದರೂ ಸಂಭಾವಿತತನದ ಆಡಂಬರವನ್ನಿಳಿಸುತ್ತ ಅವರು:—ಭಾವೂಸಾಹೇಬ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನು ಎತ್ತಕಡೆಯಿಂದ

ಬಂದರೂ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲತೆ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾಲ್ಕು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಾಕು. ಹಿಂದಿನ ಓಣಿಯೇನು, ಮುಂದಿನ ಜೀವಿಯೇನು? ಮತ್ತು ಪತ್ರ-ಪಾಕೀಟಿನ ಮೇಲೆ ಯಾರ ಹೆಸರಿರುವದೋ, ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಸ್ವತಃ ಅದನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪೋಷ್ಠಮನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಅವರ ವರಿಷ್ಠರಿಂದ ಹಾಗೆ ಒಟ್ಟು ಸೂಚನೆಯೇ ಇರುತ್ತದಂತೆ.

ಭಾ:—ಹೆಂಗಸರ ಹೆಸರಿನ ಪತ್ರಗಳಿದ್ದರೂ ಆ ಮನೆಯ ಗಂಡಸರ ಪತ್ರಗಳ ಜೋತೆಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇ? ಅವರ ಆ ಪತ್ರಗಳನ್ನಾರಾದರೂ ಕದಿಯುವರೋ ಏನು? ಏನೋ ವರಿಷ್ಠರ ಸೂಚನೆಯಿರುತ್ತದಂತೆ ಹೀಗೆ! ಪತ್ರಗಳು ಪೋಷ್ಠ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿರುವವರೆಗೇ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ವರಿಷ್ಠರ ಅಮಲು; ಆದರೆ ಅವರ ಆ ಅಮಲನ್ನು ಮಂದಿಯ ಮನೆಗಳಲ್ಲಾರು ನಡೆಯಗೊಟ್ಟಾರು? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರೇ ಎಲ್ಲ ಆಡಳಿತಗಳಲ್ಲಿ ವರಿಷ್ಠರು; ಗಂಡಸರದೇ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವು! ಹುಚ್ಚುಮುಂಡೇಗಂಡ ಪೋಷ್ಠಮನ್ನು, ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲದಿಂದ ಟಪಾಲು ಹಂಚಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದರೆ, ಆತನ ಕಾಲೇ ಮುರಿಯುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆತನ ಕಡೆಗೇ ಎಲ್ಲ ದೋಷವಿದೆಯೆಂದು ಅದಾರು ಹೇಳಬೇಕು?

ಮುಗಿಯಿತು; ಸುಭೇದಾರರ ಸಾವೋಪಚಾರವು ನಿರರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಚಿತ್ತವು ಕ್ಷೋಭದ ಮೂಲಕ ಯಿಚ್ಛೆಟ್ಟಿದ್ದ ಪತ್ರಗಳನ್ನೋದುವ ಕಡೆಗೂ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಸುಭೇದಾರರು ತೆಗೆದಿದ್ದ ದತ್ತಕದ ಆಗಂತುಕ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹೇಗೆ ಉಳಿಯಬೇಕು? ಅವರು ಪತ್ರ ಮತ್ತು ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನೆ ತಿರುತಿರುವು ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ಸಾಕು; ನೀವು ಹುರಟು ಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಸುಭೇದಾರರಿಗೆ ಅಬೊಂದು ಬಗೆಯ ಸೂಚನೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂತಹ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೂಚನೆಗಳಿಂದ ಬೋಧಪಡೆಯುವ ಗೃಹಸ್ಥರೇ ಅವರು? ಅವರು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಮಾತೆತ್ತಿದರು:

ಸು:—ಹಾಗಾದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ಆಗಲೆ ತೀರಿದ ದತ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಮಾಡುವದು? ಹುಡುಗನನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಾನು ತಮಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ತಪ್ಪಿಸಕೂಡದು. ಹುಡುಕಹತ್ತಿದರೆ ಹುಡುಗನು ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂತಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬೇರೆ ಯಾವನೂ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕರಳನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿರುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಬಾಚೀರಾಯನು ನಮ್ಮ ಒಡವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರನು; ಮತ್ತು ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ನನ್ನ

ಆತನಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇನೂ ಆರೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಮನೆತನದ ಹೆಸರು ಉಳಿಸಬೇಕಾಗಿ ದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಡಬೀರರ-ಸುಭೇದಾರರ ಮನೆತನದ ವಂಶವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಬೇಕಾಗಿ ದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರ ತೈನಾತ ನಡಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ನನ್ನ ಹುಡುಗನನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಉಡುಪಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಸುಭೇದಾರನು ಎಂದೂ ಹಿಂದೆಗೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಸುಭೇದಾರನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಉಪಟಪಂಜರಿಯನ್ನು ಪರಿಸುತ್ತಲಿ ದ್ದನು; ಆದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಅತ್ತ ಕಡೆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಬಾಯಿಂದ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಗುಣುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಕೈಯಿಂದ ಟಪಾಲಿನ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಿರುವಿ ತಿರುವಿ ಒಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಸುಭೇದಾರರು ದತ್ತ ಕದ ಮಾತು ನಡೆಸಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅತ್ತ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಕಣ್ಣೆ ದುರಿಗೆ ಆ ಪೋಷ್ಠ ಮನ್ನನ ಚಿತ್ರವೇ ಇನ್ನೂ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲೊಂದು ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಸ್ವಂತಕ್ಕೂ ಸುಭೇದಾರರಿಗೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ,—

ಭಾ:—ಸುಭೇದಾರರೇ, ಆತನು ಪೋಷ್ಠ ಮನ್ನನಾಗಿರಬೇಡಿ ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸ ನಿರಜೀಕೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ಪಞ್ಚ ಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಬರಹೋಗುವ ಬುದ್ಧಿಯು, -ಬೇಕಾದರೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನಿರದಕ್ಕೆ-ಅವನಿ ಗೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಅವನು ಪತ್ತೆದಾರನೇ ಆಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಟಪಾಲಿನ ಪತ್ರಗಳು ಹೇಗೆ ಬಂದವು? ಪೋಷ್ಠಿನವರಿಗೆ ಸರ ಕಾರದವರು ಪತ್ತೆದಾರಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ವಹಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗಬಾರದ ಕೆಲಸವು ನನ್ನ ಮಗನ ಕೈಯಿಂದಾದದ್ದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳಾದವಲ್ಲ? ಹೀಗಿದ್ದೂ ಈ ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸರು ನನ್ನ ಮನೆಯ ದಾರಿಯನ್ನಿನ್ನೂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಸುಭೇದಾರನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ನೋಡಿದನು: ಛೇ! ಛೇ! ತಮಗೆ ಇಲ್ಲದ ಸಂದೇಹವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆತನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪತ್ತೆದಾರನಲ್ಲ, ಪೋಷ್ಠ ಮನ್ನನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎರೀಷವೇನಿದೆ?

ಆದರೆ ಈ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಕಲ್ಪನಾತರಂಗಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನ ಗತಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಎದ್ದು ನಿಂತು:—“ಹಾಗಾದರೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನೇ ಆ ಪತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಬೇಕು; ಅಂದರೆ ನಿರ್ಣಯವಾದೀತು” ಎಂದಂದರು.

ತೀರಿತು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ, ಸುಭೇದಾರರು ಕುಳಿತು

ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ದತ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಏನೋ ಹೇಳತಕ್ಕವರಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಅವರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಲೆಂದು ನಮಸ್ಕಾರ ಕೂಡ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು; ಮತ್ತು ಹಿಮ್ಮುಗ್ಗಲಿನ ಮೇಲುಪ್ಪಿಗೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಆಗ ಸುಭೋದಾರರೂ ಮುಮ್ಮುಗ್ಗಲಿನ ಅಟ್ಟದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

೫ ಪತ್ರದಿಂದಂಟಾದ ಗೊಂದಲ.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯ ಮುಂಚೆ ಹತ್ತಿಂಟು ನಿಮಿಷ ಭಾಗೀರಥಿ ಬಾಯಿ ಊರ್ಘ ಮಾಯೂಸಾಹೇಬರು ಮೈತೊಳಕೊಂಡು ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯ ತುಳಸಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಅಪಾರೋ ಬಡಿದರು. ಆ ಬಾಗಿಲದಲ್ಲಿ ರಹದಾರಿಯರ ಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ಮೊದಲು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಓಣಿಯಲ್ಲಾಡುವ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಹುಡುಗನು ಮೋಜಿಗಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಾಗಿಲ ಬಡಿದಿರಬಹುದೆಂದೆ ಅವರಿಗನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಯಾರೋ ಬಾಗಿಲ ಬಡಿದರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; “ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿರಿ ಬಾಗಿಲು” ಹೀಗೆಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಯೂಸಾಹೇಬರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ತಡೆದು, ಹಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತೊತ್ತನ್ನು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಕರೆದು: ...“ಗಹಿನೀ, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ನೋಡು, ಹೊರಗೆ ಯಾರು ಕೂಗುತ್ತಿರುವರೆಂಬದನ್ನು!” ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಗಹಿನಿಯು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುತ್ತಲೆ, ಒಬ್ಬ ಪೋಪ್ಪಮನ್ನನು ಒಳಗೆ ಬಂದು: —“ಮಾಯೂಸಾಹೇಬರೇ, ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ನಾನು ಈ ಹಿಂದಿನ ಓಣಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಚುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಮನೆಯ ಒಡತಿಯರ ಹೆಸರಿನ ಪತ್ರವು ಹೊರಟಿತು. ಅದರಿಂದ ಇತ್ತಿಂದ ಇತ್ತೇ ಇದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಕೂಗಿದೆನು. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಕೆಲಸವೇ ಫುರ್ಯೆಸಿತು! ರಾವಸಾಹೇಬರ ಪತ್ರಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ; ಈ ಓಣಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಮುಮ್ಮುಗ್ಗಲಿಗೆ ಹೋದೆನೆಂದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡುವೆನು. ಶಕ್ಯವಾದಷ್ಟು ಅವರವರ ಹೆಸರಿನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಅವರವರಿಗೇ ತಲುಪಿಸಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ವರಪ್ಪರ ಹುಕುಮಿರುತ್ತದೆ. ಅದೂ ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ನಾನು ಹೋಗುವಾಗ ಬಾಗಿಲವನ್ನಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ” ಎಂದೆಂದು ಗಹಿನಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪತ್ರಕೊಟ್ಟು ಆತನು ಕೂಡಲೆ ಹೊರಬಿದ್ದು ಕದವನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡನು.

ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಿಂದ ಗಹಿನಿಯು ಕ್ರಮವು ಕಡಿನೆಯಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಯಾಕಂದರೆ ಅವಳು ಆ ಕದದವರೆಗೆ ಹೋಗಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಒಳಚಲಕಹಾಕಬೇಕಾಯಿತು. ಅವಳು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು: "ಮಾಯೊಸಾಹೇಬ, ಈ ಕಾಗದವನ್ನೆಲ್ಲಿಡಲಿ?" ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ತುಳಸೀಕಟ್ಟಿಯ ಒಂದು ಮೂಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟು ತೋರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಂಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿ ಅದನ್ನಿರಿಸಿ, ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಅದರ ಮೇಲೊಂದು ಕಲ್ಲುಟ್ಟು ಹೋದಳು. ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತುಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳುಳಿದಿದ್ದವು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಪತ್ರವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ಪತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹು ಆಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾದ್ದರಿಂದ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಮಾಡುತ್ತ ಅವರು ಆ ಪತ್ರವಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲ ನಿಂತು, ಅದರ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿಯೇ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳು ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವರ ಆತ್ಮಸಂಯಮನವು ಸಡಿಲಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಕೊಟ್ಟು, ಹೂವಿರಿಸಿದರು; ಅಜಮನ ಮಾಡಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ನೀರು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರು; ಮತ್ತು ಅವಸರದಿಂದ ಪೂಜಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಬಕದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಟ್ಟು ಭರನೆ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡರು. ಆ ಪತ್ರದ ಮೇಲಿನ ವಿಳಾಸ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲ ವೇಳೆಯು ಹತ್ತಿತು; ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನವೇ ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ ತರ್ಕವೇತಕ್ಕೇ? ಹೀಗೆಂದನಿಸಲು, ಅವರು ನಿಂತು ನಿಂತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಆ ಸಾಕೀಟನ್ನು ಹರಿದರು; ಮತ್ತು ಒಳಗಿನ ಕಾಗದವನ್ನು ತಿರುತಿರುವು ನೋಡಿದರು. ಅದರಿಂದ ಅವರ ಸರ್ವಾಂಗಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಂತಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಲಿನಿಂದ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ದನಿಯು ಕೇಳಿಸಿದಂತಾಗಲು, ಅವರು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಉಡುಲಲ್ಲೇ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡರು; ಮತ್ತು ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕರು.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಅವರ ಹಿಂದೆಯೇ ಹಿತ್ತಲಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ಈ ಮೊದಲು ಅವರು ಅಡಿಗೆಮನೆ, ಸಡುಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಶೋಧಮಾಡಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಯೂ ಸಿಗದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಿತ್ತಲಿಗೆ ಬಂದರು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ಸವಿೂಪದ ಬೀದಿ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಒಳಹೊಕ್ಕರು. ಅದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತೆ ಅವರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಖಾಸ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಭಿಟ್ಟಿಯಾದರು. ಯಾವುದೊಂದು ಗುಪ್ತ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚು ಕವಾದ ಸಂಗತಿಯು ಸ್ಫೋಟವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಾಗ ಇಬ್ಬರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೋ ಅದೇ ಸ್ಥಿತಿಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬ-ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರದಾಯಿತು. ಭಾವೂಸಾಹೇ

ಬರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪಗೊಂಡಿದ್ದರು; ಆದರೂ ಆ ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಯುಕ್ತಿ-ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ತಾವೊಳ್ಳೇ ಋಷಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಮುಖರ್ಯಾದಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಯಾಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಾವು ಕೇವಲ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಿರುವೆಂಬ ಖಾತ್ರಿಯಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಏನೋ ಒಂದು ಗುಪ್ತವಿರಸಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ, ಕಪಟದ ನಾಚಿಕೆಯ ಕಳೆಯು ಅವರ ನೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಮಾಯಾಸಾಹೇಬರ ಆ ಖಾಸ ಕೋಣೆಗೆ ಸಹಸಾ ಎಂದೂ ಬಾರದಿದ್ದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಇಂದು ಬಂದಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಮಾಯಾಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಋಚಿಯನ್ನು ಮುಂದಿರಿಸಬೇಕೆಂದೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಆಗಿ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಋಚಿಯನ್ನು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು; ಮತ್ತು ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದರು:

ಭಾ:—ತುಳಸಿಯ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳು ಪೂರೈಸಿದವೇ?

ಮಾ:—ಪೂರೈಸದೇನು ಮಾಡಿಯಾವು?

ಭಾ:—ಆಲ್ಲಾ ಅಂದೆ, ಏನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನಡುವೆ ವಿಘ್ನ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿತು; ಅಂತೆಯೇ ಕೇಳಿದೆನಿಷ್ಟೇ?

ಮಾ:—ಛೇ! ವಿಘ್ನವೆಂತಹದು? ಮತ್ತು ನಾನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ನೂರಿನ್ನೂರು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ? ತೀರ ಹೆಜ್ಜೆಂದರೆ ಐವತ್ತೇ.

ಭಾ:—ನಿನ್ನ ಪತ್ರವೊಂದನ್ನು ಪೋಷ್ಪಮನ್ನನು ತಂದುಕೊಟ್ಟನೆಂದು ದೊಲತನಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನಗೆ ಪತ್ರ ಬಂದಿದೆಯೇ? ಯಾವಾಗ ಬಂತು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ಯಾರಿಂದ ಬಂತು? ಅದರಲ್ಲಿನು ಬರೆದಿದೆ? ಮುಂತಾದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯಿಂದ ಪಾಪ! ಆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಮುಂದುಗಾಣದಾದಳು. ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಉತ್ತರವೇ ಹೊರಡದಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಬೇಕಂತ ಧರಿಸಿದ್ದ ಸೌಮ್ಯತನದ ವೇಷವೂ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವರು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ:— ಏಕೆ, ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ? ನೋಜಿಗವೇ ಸರಿ! ನಾನು ಗೋಡೆಗೆ ಕೇಳುತ್ತೇನೇನು? ಅಥವಾ ನಾನು ಮೂರ್ಖನೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆನೋ? ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ನೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ-ಬೇಕಾದರೆ?

ಪ್ರಸಂಗವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿಕರಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಮಾಯಾಸಾಹೇಬರು ತೀರ ಮೆತ್ತಗಾಗಿ: ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡುವುದು? ಹೇಳುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನೆಂದೆನೇ?

ಭಾ:—ಹೇಳು ಹಾಗಾದರೆ, ಎಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರ ಬಂದಿದೆ? ಯಾರು ಬರೆದಿರುವರು? ಅದರಲ್ಲಿನು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ!

ಮಾಯಿಣಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತೆ ಸ್ತಬ್ಧರಾದರು. ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬದೇ ಸೂಚಿಸದಾಯಿತು!

ಭಾ:—ಹೇಳುತ್ತೇನೆನ್ನುತ್ತೀ; ಆದರೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಮಾ:—ಅದೇಕೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ? ಮತ್ತು ಹೇಳದಿರಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಕಾರಣವೇನು? ಆದರೆ ವೊದಲು ನನಗೆ ಇತ್ತ ಕೇಳಬೇಕೆಂದೆನಿಸುವದೇನಂದರೆ, ನನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿ ಯಾವುದೊಂದು ಪತ್ರ ಬಂದರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡಲೆ ಇಷ್ಟು ಗೊಂದಲವನ್ನೇಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕು? ಇದು ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಶೋಭಿಸುವದೇ?

ಭಾ:—ಅದು ಮಾತ್ರ ಶೋಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿನಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪತ್ರ ಬರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬಾರದು. ಇದಾದರೂ ಸರಿ ದೋರುವದೇ?

ಮಾ:—ಇತ್ಯ! ಪತ್ರ-ಪತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಎಷ್ಟವು? ಇದಿ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದು ಬಂದೇ; ಮತ್ತು ತಮಗೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲೆಂಬದಕ್ಕೆ ಅದೂ ಬಂದು ನಾಲ್ಕೆಂಟು ದಿನಗಳಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಅದು ಪರಭಾರೆ ತಲುಪಿದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ನಾನೇನು ಆ ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನಿಗೆ “ಮನೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನನ್ನ ಪತ್ರವನ್ನು ನನಗೇ ತಂದುಕೊಡೆ” ಎಂದು ಹೇಳ ಹೋಗಿದ್ದೆನೋ?

ಭಾ:--ನೀನು ಹೇಳಹೋಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆತನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಮುಂಜಾಗಿಲಿಗೆ ಬರುವವನು, ನಿನ್ನ ಪತ್ರ ಕೊಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಇಂದಿರ ಹಿತ್ತಲ ಜಾಗಿಲಿಗೇಕೆ ಬಂದನು?

ಮಾ:—ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ?

ಭಾ:—ಅದೇನೇ ಇರಲಿ. ನಿನಗೆ ಬಂದ ಪತ್ರವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಯಾರದು? ಅದರಲ್ಲಿನು ಬರೆದಿದೆ?

ಮಾಯಿಣಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತೆ ಗಾಬರಿಗೊಂಡರು; ಆದರೆ ಆಪ್ತರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೇನೋ ಹೊಳೆಯಲು, ಅವರು:—ಆ ಪತ್ರವಲ್ಲವೇ? ಅದು ನನ್ನ ದೂರಿನ ಸಂಬಂಧದ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮಳೊಬ್ಬಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ತಿಳಿಯಿತೇ?

ಭಾ:-- ಈ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವವಳು ದೂರಿನ ಸಂಬಂಧದ ನಿನ್ನ ಹೊಸ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನೇ ಕಾಣುತ್ತಾಳಲ್ಲವೇ?

ಮಾ:—ಹೊಸಬಳೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವಳನ್ನು ತಾವು ನೋಡಿಲ್ಲೆಂಬ ದೇನೋ ನಿಜವು,

ಭಾ:—ಇರಲಿ. ಅವಳು ಆ ಪತ್ರವಲ್ಲದೇನು ಬರೆದಿರುವಳೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳ ಬಾರದೇ? ಎಂದೂ ಬಾರದ ನಿನಗೆ ಇಂದು ಪತ್ರ ಬಂದದ್ದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಕೌತುಕದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆನಿಷ್ಟೇ.

ಮಾ:—ಬರೆದಿರುವಳು ಕ್ಷೆ ಮ ಸಮಾಚಾರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು. ಮತ್ತೇನು ಬರೆಯಬೇಕು? ಆಕೆಯು ಅತ್ತ ದೂರ ಭಾಗಾನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಅದರಿಂದ ಬರೆದಿರುವಳು ಅತ್ತಿತ್ತಣದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು.

ಭಾ:--ಹೀಗಲ್ಲವೇ? ಇರಲಿ. ಹಾಗಾದರೇನೂ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತೋರಿಸು ನೋಡೋಣ, ಆ ಪತ್ರವನ್ನು. ಅದರಲ್ಲೇನು ಬರೆದಿದೆಯೆಂಬದನ್ನಾದರೂ ನೋಡೋಣ. ಭಾಗಾನಗರವೇ ಅದು! ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ಮೊಗಲಾಯಿಯ ರಾಜಧಾನಿಯದು! ಅಂದ ಮೇಲೆ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯಾದರೂ ಒಳ್ಳೇ ಮನೋರಂಜಕವೇ ಆಗಿರಬೇಕು.

ಮಾ:—ಇಶ್ಯ! ಅದರಲ್ಲೇನಿರಬೇಕು? ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳೊಳಗಿನ ಸಂಗತಿಗಳಿಗಿಂತ ಅದರಲ್ಲೇನು ಮನೋರಂಜನವಿದ್ದೀತು? ಹಾ! ನೆನಪಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳೂ ಪತ್ರಗಳೂ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನನ ಶೈಯಿಲ್ಲದ್ದವು. ದೊರತವೇನು ತಮಗವು?

ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗಂಡನು ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನೊಡುವ ಚಟವುಳ್ಳವನಿರುವನೆಂಬದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಚ್ಛಾ ನದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಅವರು ಆಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು; ಆದರೆ ಅದೇ ಅವರಿಗೆ ತುಸು ಮೆಯ್ಯಡರಿತು. ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ತೊಡಗಿಸುವ ಹೆಂಡತಿಯ ಆ ಪ್ರಯತ್ನವು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಹೊಳೆಯಲು, ಯಾರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಮರ್ಮ ತೆಗೆದೊತ್ತನಿಸಿ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ರೇಗಿದರು; ಆಗಲವರು:-ತಿಳಿಯಿತು-ತಿಳಿಯಿತು; ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಹೊರದಾರಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೇಡ. ಏನಾದರೂ ನಾನು ಅನುಭವಿಕ ಪೆನ್‌ಶನ್‌ದಾರನಿರುತ್ತೇನೆ! ನಿನ್ನೀ ಝಣ್ಣಿ ಕಿಸಿಂದ ನಾನೊಂದಿಗೂ ಮೋಸ ಹೋಗುವವನಲ್ಲ. ಹೂಂ, ಕೊಡು ಆ ಪತ್ರವನ್ನಿತ್ತ. ನೋಡಿಯಾದರೂ ನೋಡೋಣ, ಭಾಗಾನಗರದ ಸಂಗತಿಯೇನಿರಬೆಯೆಂಬದನ್ನು? ಹೆಂಗಸರಾದರೂ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಮಾರ್ಪಕವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಬಹು ನಿಪ್ಪಾತರಿರುತ್ತಾರಲ್ಲವ.

ಇದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಸಿಟ್ಟಾಗುವ ಸುಸಂಧಿಯು ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಅನಾಯಾಸದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಇಂಥ ಸುತ್ತಿಸರ ವರ್ಣನವು ಎಂದಿಲ್ಲದೆ ಇಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮುಖ

ದಿಂದ ಹೊರಡುವದೆಂದರೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಎಂದೆಂದು ಅವರ ಮನುಷ್ಯ ವನ್ನೇ ತೆಗೆದಂತಾಗುವದೆಂದು ಆ ಉಭಯತರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಸಿಟ್ಟಿನ ಆವೇಶವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು:— ಸುಮ್ಮನೆ ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾತನಾಡುವದಿಷ್ಟೇ? ಹೆಂಗಸರ ಓದು-ಬರೆಯುವ ವಿಷಯವು ಮತ್ತಾವಾಗಲಾದರೂ ಹೊರಟಿತೆಂದರೆ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಅನ್ನುವದು. ತಮ್ಮ ಇಡಿ ಆಯುಷ್ಯವೇ ಹೆಂಗಸರ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಕಳೆ ಯಿತು; ಹೀಗಿದ್ದು ಇಂದೇ ಎಂದಿಲ್ಲದ ಆ ಕೌತುಕವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತೋ ಅದಾ ರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಹೆಂಗಸರು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ನಿಪುಣರಂತೆ-ಮಾರ್ಮಿಕ ರಂತೆ! ಬೆಂಕಿಬಿದ್ದಿತು, ಅವರ ನಿಪುಣತನಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಮಿಕತನಕ್ಕೂ!

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರವು ತಮಗೇ ತಿರುಗಿತೆಂದೆನಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಛೋಳೇಭಾವಿಕತನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು; ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಪ್ರಾಂಜಲತನದ ಆವಿರ್ಭಾವವಾದಿಂದ:—ಬಿಡು ಬಿಡು, ಆ ನಮ್ಮ ನಿರಂತರದ ವಾದವನ್ನು; ಆದರೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸು, ಆ ಪತ್ರ ದಲ್ಲೇನು ಬರೆದಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು.

ಮಾ:—ಆದರೆ ನನಗೆ ಮೊದಲು ತಮ್ಮನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕೆಂದೆನಿಸುವದೇ ನೆಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವದು. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಡಸರು ಲಕ್ಷ್ಮಿವಿರಿಸದಿದ್ದರೆ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೇನು?

ಭಾ:—ಏನಂದಿ? ನಾನು ಲಕ್ಷ್ಮಿವಿರಿಸದಿದ್ದರೆ ನಡೆಯದೇನೆಂದೆಯಾ? ನಡೆ ದೀತು; ನಡೆಯದೇನು ಮಾಡೀತು? ಆದರೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೇಳುವದೇ ನುದರೆ, ನಾನು ಅದರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿವಿರಿಸಿದರೂ ನಾನೇನು ಪರಕೀಯನಿರುವೆನೆ? ನೀನೇ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ. ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದರೆ, ಆ ಪತ್ರವನ್ನೇ ತೋರಿಸು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಓದಿ, ನಿನಗದರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸು ತಿಳಿಸು ಅನ್ನುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಪತ್ರವನ್ನೇ ತೋರಿಸುವ ಭಾಗಬಿತ್ತು! ಗಂಡನ ಆ ಸಂಶಯ ಪಿತಾಚಿಯನ್ನೂ ಉಲುಕೋಚಿ ತನವನ್ನೂ ಕಂಡು ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆ ಪತ್ರವು ಅಲ್ಲಿಯೇ-ಅವರ ಉಡಲಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಹರಿದೊಗೆದೆ ನೆಂದು ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಅವರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿತು; ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಒಳ್ಳೇ ಧೈರ್ಯ ತಾಳುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರು ಆ ಬಗೆಯ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಯೂ ಬಿಟ್ಟರು; ಆದರೆ ಆ ಧೈರ್ಯ

ಕ್ಯಾಗಿ ಎಂದೂ ಮಾಡದ ಅತ್ಯಂತ ಕಪಟನಾಟಕವನ್ನು ಅವರು ಅಂದು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅವರು ಆಗ ಒಳ್ಳೆ ವ್ಯೂಹವಾದ ಹಾಗೂ ತೀರ ಕರುಣಾಜನಕವಾದ ದನಿಯಿಂದ:—“ತೀರ ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡುವುದು? ಇದು ನೋಡಿರಿ, ನಾನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಹೆಂಡು ಕೂಡ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಅಂಗೈಯುಗಲದ ಒರೆಯ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರದ ಚೀಟಿಯದು. ಓದಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನಿಟ್ಟೀನು ಮಾಡುವುದು? ನಾನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಆಣೆಮಾಡಿ ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಾನಗರದ ವರ್ಣನವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೂಡ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವಳು ತೀರಿಕೊಂಡ ಹಾರಿಕೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೂಡ ನಾನು ಈ ವೊದಲೇ ಕೇಳಿದ್ದೆನು. ಆ ಸುದ್ದಿಯು ಸುಳ್ಳೆಂದೂ ಬರೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಜೀವಿಸಿರುವದೆಂದೂ ಇಷ್ಟೇ ಆ ಪತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವಂತಿತ್ತು. ಆದೂ ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೆಂಡು ಜಿಲ್ಲಿದೆನು. ತಿಳಿಯಿತೇ? ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನೂ ಸಂಗತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೇನು ಗೊತ್ತು, ಆ ಪತ್ರವು ತಮಗೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂಬುದು? ಈಗ ಲಾದರೂ ಖಾತ್ರಿಯಾಯಿತೇ?” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಭಾವು: —ಹೀಗೇನು? ವೊದಲು ಆಶೆದೋರಿ, ಕಡೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ತೆಗೆನಲ್ಲದೊಡಿಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲವೇ? ಪತ್ರವನ್ನು ಹರಿದೊಗೆದೆನೆಂದ ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ವೋಸಪಡಿ ಸುತ್ತೀಯಾ? ಆದರೆ ಇದು ಒಳಿತಲ್ಲ. ನಾನು ನಗರ ಕೊತವಾಲನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವನಿರುತ್ತೇನೆ; ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಸಾಹೇಬನ ತಿರಸ್ತೆದಾರನೂ ಆಗಿದ್ದೆನು ಈ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೆಯ ಆಟದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವೋಸಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕಿಸಬೇಡ. ಒಳ್ಳೆದು, ನೋಡಿಕೊಂಡೇನು. ಈ ನನ್ನ ಇಳವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೀಗೆ ಕಪಟವನ್ನಾಚರಿಸತೊಡಗಿದೆಯಾ? ಒಳ್ಳೆದು, ಒಳ್ಳೆದು....ಎಂದೆಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿಂದ ಕಾಲನ್ನಪ್ಪಳಿಸುತ್ತ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೊರಬಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗತವಾಗಿಯೇ ಗುಣುಗುಟ್ಟುತ್ತ ಅವರು ಅಟ್ಟದ ದಾರಿಯ ಹಿಡಿದರು. ಆಗ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಒಂದು ಕಠಿಣ ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾದಂತೆನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಂಕಟವಡುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಗಿಂತ ಸಂಕಟಮುಕ್ತವಾದ ನಂತರವೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಳುಬರುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವರಿಗೂ ಆಗ ಅಯಿತು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ದೂರ ಹೋದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರು ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲವನ್ನಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರು. ಋರ್ಜಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಉಡಿಯೊಳಗಿನ ಪತ್ರ ತೆಗೆದು ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಸಾರೆ ಓದಿ ಮುಗಿಸಿದರು; ಮತ್ತು ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಅಳುವು ತಡೆಯದ್ದರಿಂದ, ಅದು ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಕೇಳದಾರದೆಂದು ಬಾಗಿಲಿಗೆ

ಒಳಚಲಕ ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡಾಗಿ, ಎತ್ತರವಾದ ತಲೆಗಿಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಮೋರೆಯಿರಿಸಿ ಅಳತೊಡಗಿದರು.

ಇಂದು ಯೋಗಾಯೋಗವು ಒಂದೇಸವನೆ ಅವರ ದೆನ್ನೇ ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಶ್ರುಗಳಿಂದ ತೊಯ್ದ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರ ಮುಖವು ಇನ್ನೂ ತಲೆಗಿಂಚಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ: —“ಮಾಯೊ, ಏ ಮಾಯೊ! ಮಾಯೊ! ಅದೆಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿರುವೆಯವ್ವಾ ಹೀಗೆ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ? ಮಾಯೊ, ಮನೆಯೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಗಲೆಲ್ಲೆಯಲ್ಲ!” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕೂಗಿದ ಕೂಗು ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಸಿಕ್ಕೊಂಡರು; ಬಳಿಕ ಅವರು ‘ಯಾರವರು, ಏನುಲಾ? ಬಂದೆನವ್ವಾ. ತಡೆ, ಚಲಕ ತೆಗೆಯುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಕೂಗಿಯೇ ಹೇಳಿದರು,

ಇಂಥ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಕೂಡುವ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಳಚಲಕ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಗುಪ್ತರಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಮಲೆಗೆನಿಸಿದ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಅವರ ಆತ್ಮಾನಂದವಾದ ಕೂಗಿನಿಂದಲೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಳು; ಮತ್ತು ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರ ಕೈಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಅವರನ್ನು ತೀರ ತನ್ನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಜಡ್ಡಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ವೊದಲು ಅನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು:—ಇಂಪು ಮತ್ತೆ ಬವಳಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬ ರಿಂದ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯುವ ವೊದಲೇ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವರ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿತು. ಅದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಬವಳಿ-ಗಿವಳಿಯೇನೂ ಬಂದಿರದೆ, ಇವರನ್ನು ಆಳ ಹಚ್ಚುವ ಬೇರೆಯಾವದೋ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಆಗಲೆ ತರ್ಕಿಸಿದಳು; ಹಾಗೂ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರನ್ನು ಪ್ರೇಮಭರದಿಂದ ತಪ್ಪಿಕೊಂಡು:—ಮಾಯೊ, ಹೇಳು, ಏನಾಯಿತೆಂದನ್ನೆಲ್ಲ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳು. ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀಯೇ? ಆತ್ತು ಆತ್ತು ಕಣ್ಣು ಉಬ್ಬಿಹೋಗಿವೆ; ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಸೆರಗು ತೊಯ್ದು ಹೋದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪನು ನಿನಗೇನಾದರೂ ಕೊಳ್ಳಿ ಮಾತನಾಡಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಖಂಡಿತವು! ಅವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಅಹುದೋ-ಅಲ್ಲೇ? ನಿನಗೆ ಬವಳಿ ಬಂದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹುಚ್ಚಿನ ಲಹರಿ ಬಂದಿದೆ! ಅವರ ಸ್ವಭಾವವು ನಿನಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದು ನೀನು ಹೀಗೇಕೆ ಮಾಡುತ್ತೀ? ಅವರಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಿಯಾರು? ಅವರಿಗೆ ಹುಚ್ಚಿನ ಲಹರಿ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಅದು ತಗ್ಗುವದೇ ಕಠಿಣ!” ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ವಿಮಲೆಯು ತಾಯಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ

ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡಳು.

ಪರಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರ ದುಃಖವು ಹಗುರಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಅವರು ಶಾಂತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ:—“ತಂಗೀ, ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಇಂದು ಹಾಗೇನೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ನನಗೂ ಅವರ ಹುಟ್ಟುಗುಣವು ಗೊತ್ತಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ; ಆದ ರಿಂದ ನಾನು ಅವರ ಮಾತನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನನಗಿಂದು ಅಳುವೇಕೆ ಬಂದಿತೆಂಬದರ ಕಾರಣವು ಇತ್ತ ನೋಡು ಆನಂದ, ದುಃಖ ಮತ್ತು ಯೋಚನೆಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಇದನ್ನು ಓದಿದರೆ ನಿನಗೆಲ್ಲವೂ ತಿಳಿಯ ಬಂದೀತು” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ವಿಮಲೆಯ ಕೈಗಿತ್ತರು. ಅವಳು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅವರು ಮತ್ತೆ:—“ನೀನೇ ಹೇಳು, ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಅವರ ಕೈಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೇಗೆ ಕೊಡಲೆಂಬದನ್ನು? ಮತ್ತು ಕೊಡದಿರುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ‘ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಸು; ಮತ್ತೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೆರೆ’ ಎಂದೆನ್ನುವಂತೆಯೇ ನನ್ನ ಅವಸೆ ಯಾಯಿತು! ಹುಟ್ಟು ಸ್ವಭಾವದಂತೆ ಅವರು ಬಗೆಬಗೆಯು ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ನನಗೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಅಂದರು; ಆದರೆ ಆ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಿ ಗುದ್ದಿದ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡೆನು; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಒಂದಿಷ್ಟು ಕಪಟ-ವೋಸಗಳನ್ನೂ ಆಚರಿಸಿದೆನು. ಕಡೆಗೆ ಅದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಹಿಸದ್ದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಅಳುವು ಬಂದಿತು. ನೀನು ಈಗ ಬಂದದ್ದು ವಿಹಿತವೇ ಆಯಿತು. ನನ್ನ ದುಃಖವೆಲ್ಲ ಹಗುರಾಯಿತು. ನನ್ನ ಯೋಚನೆಯು ತೀರಿತು. ನೀನು ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇಲೆ ನನಗಾವ ಚಿಂತೆಯೂ ಅನಿಸುವದಿಲ್ಲ” ಎಂದಂದರು. ವಿಮಲೆಯು ತಾಯಿಯು ಆ ಭಾಷಣವನ್ನು ಒಂದು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು; ಮತ್ತು ತಾನೇ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದುತ್ತಿರುವ ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಕಿವಿಯಿಂದ ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರ ಭಾಷಣವು ಕಟ್ಟಾದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು:—“ಮಾಯಿ, ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಯಾರು ಕಳಿಸಿರುವರೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತೇ? ನಿನಗದು ತಿಳಿದೇ ಇದ್ದಿತು; ಆದರೂ ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೇಳುವೆನು” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.

ಮಾ:—ಅಹುದು; ಬಹುತರವಾಗಿ ತಿಳಿದಂತಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ನೀನೂ ಅಹು ದೆಂದರೆ ನನ್ನ ತರ್ಕವು ಸಟಿಯಾಗುವದು. ಆ ಇಡಿ ಪತ್ರವನ್ನೇ ಒಮ್ಮೆ ಓದು ನೋಡೋಣ. ಹೀಗೆಂದು ಅವರು ಮತ್ತೆ ಬಾಗಿಲವನ್ನಿಕ್ಕಿ, ಒಳ ಚಿಲಕವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಕಿದರು. ವಿಮಲೆಯು ಆ ಪತ್ರದ ಮಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಸರಿಪಡಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ—

“ಅವನೇನು ರಾಮನಲ್ಲ; ಆದರೂ ಆತನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸವನ್ನನುಭವಿಸಿದನು. ನೀನೇನು ಕೈಕೇಯಿಯಲ್ಲ; ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಸವತಿ ಮತ್ಸರದ ಖೊಟ್ಟಿ ಆರೋಪವು ಬಂದಿತು. ರಾಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ವನವಾಸದ ಕೊನೆಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು; ಅದರಂತೆಯೇ ವನವಾಸವನ್ನನು ಭೋಗಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಬಲದಿಂದ ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈಗ ಕಾಲವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಾಂಡವರು ಹದಿಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಮನೆಮಾರುಗಳನ್ನು ತೊಂದಿದ್ದರು; ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಕಡಿಮೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ತೋರುತ್ತದೇನೋ ಜೆನ್ನಾಗಿ; ಆದರೆ ಕೊನೆಗಾಗುವದೇ ನಿಜವು. ಜೀವಂತಳಾಗಿದ್ದರೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವೆ; ಆಶೀರ್ವಾದವೂ ಲಭಿಸಿತು. ಸಾಧುಗಳು ಅಮಾಸಿಯ ಸರ್ವಣಿಗೇ ದರ್ಶನವೀಯುವರು. ಅನುಸೂಯೆಯೆದುರಿಗೆ ಜಟಾಧಾರಿಯಾದ ದತ್ತಾತ್ರೆಯನು ಹೋಗಿ ನಿಂತಾಗ, ಅವಳು ಆತನಿಗೇನೂ ಅಂಜಲಿಲ್ಲ.”

ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯೇ ಓದಿ ವಿಮಲೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. “ಮಾಯಿ, ಕೇಳಿಕೊಂಡೆಯಾ?” ಎಂದು ತಾಯಿಗೆ ಅನ್ನುತ್ತ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಓದಿ, ಅದರಿಂದಲೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾಧಾನವಾಗದಿರಲು, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಓದಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅವಳು ಹಲವು ಸಾರೆ ಆ ಪತ್ರದ ಪಾರಾಯಣಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿದಳು. ಮಾಯಿ ಸಾಹೇಬರಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ತಿಳಿದಂತೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಿಳಿಯದಿರುವಂತಹ ಹಾವಭಾವಗಳಿಂದ ಆ ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ವಿಮಲೆಯೇ ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು: “ಈ ಪತ್ರವು ಒಂದಿಷ್ಟು ಗೊಂಥವಿದೆ; ಒಂದಿಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ, ಇದರ ಅಕ್ಷರಗಳೇನೂ ನನ್ನ ಪರಿಚಯದವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಾಯಿ, ಒಳ್ಳೆ ಸುಂದರವಿರುವವಲ್ಲವೆ?”

ಮಾ:—ಆ ಅಕ್ಷರಗಳ ಪರಿಚಯವು ನಿನಗೆ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಆತನು ಫರಾರಿಯಾದಾಗ ನೀನಿನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವಳಿದ್ದೆ; ಆದರೆ ಆ ಅಕ್ಷರಗಳು ನನಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಯಾಕಂದರೆ ನಾನು ಆಗ ಒಳ್ಳೆಶುತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಆದರೆ ಕದ್ದು ಆತನಿಂದ ಓದು-ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅವನು ನನಗೆ ಬರೆದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಠಗಳ ಮೂಲಕ ಆತನ ಅಕ್ಷರಗಳು ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿದಂತಿರುತ್ತವೆ. ನಾನು ಆಗ ಪ್ರಸ್ತುತದ ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನವಳಿದ್ದೆನು.

ವಿ:—ಮಾಯಿ, ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಆತನು ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಮಾಡಿರಿಸಿರುವನೋ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ?

ಮಾ:—ನಾವು ಒಂದೇ ವಯಸ್ಸಿನ ತಾಯಿ-ಮಗನ ಜೊತೆಯು; ಮತ್ತು ಮನೆಯ ಯಜಮಾನರ ಒಂದು ಮಾದರಿಯ ಸಿಟ್ಟಿನ ಸ್ವಭಾವದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಭಾ

ಕರನದು ನನಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಆಧಾರವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು!

ವಿ:—ಹಾಗಾದರೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಸವತಿ ಮತ್ಸರದ ಖೊಟ್ಟಿ ಆರೋಪ ಒಂದಿತಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಸಂಗತಿಯು ಅರ್ಥರಹಿತವಾದದ್ದೇನು?

ಮಾ:—ಅದು ಆತನ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತಿಕೆಯೇ! ಮಾಡು-ಮಟ್ಟುವ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಮಗನು ಮಲತಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಜತಾಯಿಯಂತೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವುದು ಅವಳಿಗಿಂತ ಆತನ ಸುಗುಣವನ್ನೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಡ ಆತನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ ಆತನ ಹೆಚ್ಚು ವೇಳೆಯು ಮನೆಗೆಲಸಗಳಿಗಿಂತ ಹೆರವರ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಮೇಲಾಗಿ ಆತನ ವೃತ್ತಿಯು ಒಳ್ಳೇ ಗಂಭೀರವಾದದ್ದು. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಹುಡುಗರ ಹಾಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವನ್ನು ಒಂದೇ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ನಿನ್ನ ನೆನಪಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಆತನು ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗಂತೂ ನೀನು ಆತನನ್ನು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಪರೋಪಕಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜನರ ಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿರುತ್ತೀ. ನಾಳೆ ಆತನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದನೆಂದರೆ, ಮತ್ತು ಮಿಕ್ಕ ಪೇಶುಗಳ ನಿವಾರಣವಾದರೆ ನೋಡಿಯಂತೆ, ಆತನು ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕೌತುಕಪಟ್ಟಾನೆಂಬದನ್ನು! ಆತನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನವೆನಿಸಿತಂದಿ? ಆದರೆ ನನಗೆ ಆತನ ಆಗಮನದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಂಜಿಕೆಯೇ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿ:—ಮಾಯಿ, ನಾವಿನ್ನು ಮುಂದಿನ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ತೊಡಗಬೇಕು. ಆತನು ಬಹುಶಃ ನಾಳಿನ ಅಮಾಸಿಯ ರಾತ್ರಿಯೇ ಬರಬಹುದೆಂದು ಆತನ ಪತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತಾನು ಯಾವ ವೇಷದಿಂದ ಬರುತ್ತೇನೆಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಅವನು ತನ್ನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಿಹಿತವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಯಾರಿಗೂ ಗುರ್ತಾಗದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಯುಕ್ತಿಯೇ ಬೇಕು; ಆದರೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಆತನು ತೀವ್ರವೇ ಪ್ರಕಟವಾಗದಿರಲಾರನೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದಾನು. ಬೇಸರಿಯದೇನು? ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ನೋಕ್ಷವೋ ಮೋಕ್ಷವೋ ಎಂಬದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು ಆತನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಾಯಿ, ಆತನ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವು ಖಂಜೀರವಿರುವಂತೆ ತೋರುವದಲ್ಲವೆ?

ಮಾ:—ಆತನು ಹಾಗೆಯೇ ಗಟ್ಟಿಮಸ್ಸಿನವನಿದ್ದನು-ಇರುವನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಕರ್ಣವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಭಾಕರನು ಒಂದು ದಿನ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಕಾಣದಾದನು, ನಾನು ಆಗ ಚಿಕ್ಕವಳೇ ಆಗಿದ್ದೆನು.

ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಗೊಂಡೆನು. ಮುಂದೊಂದು ದಿವಸ ಸರಕಾರದವರು ಆತನಿಗೆ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಆತನ ಗೃಹಾಜರಿಯಲ್ಲೇ ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯೆಂದರೇನೆಂಬದು ಕೂಡ ಆಗ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಇನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬರಲಾರನು, ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಲಾರನೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾಲ್ಕಂಟು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ನಾನು ಅಜೋರಾತ್ರಿ ಒಂದೇಸವನೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆಗ ಅಳುವದನ್ನಾದರೂ ಕದ್ದೇ ಅಳಬೇಕಾಗುತ್ತತ್ತೇ ಹುಡುಗೀ! ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಳುವದಕ್ಕೆ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಜನಕರ ಭೀತಿಯನಿಸುತ್ತಿತ್ತವ್ಯಾ.

ವಿ:—ಹಾಗಾದರೆ ಈಗೇನೊಳ್ಳೋ ದಿಟ್ಟಳಾಗಿರುವೆಯೇನು? ನಾನು ಆಗಲೆ ಬಂದಾಗ ಹಾಗೆಯೇ ಅಪ್ಪನಿಗಂಜಿ ಬಾಗಿಲಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಳು ತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೇ?

ಮಾ:—ತಂಗೀ, ಇದುವರೆಗೆ ಹೀಗೆ ಅಂಜಿ ನಡೆದನೆಂತೇ ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಪಾರಾದವು. ನಿನ್ನ ಮಾತೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ನೀನು ಅವರ ಮಗಳು; ನಾನು ಹೆಂಡತಿಯು! ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವರ ಅಂತಹ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಇದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ನೀನು ಕಲಿತವಳು; ಬುದ್ಧಿವಂತಳು! ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾತನಾಡುವವಳು, ಜಗಳಾಡುವವಳು. ಇಂಥವಳು ಇವರಿಗೆ ಹೆದರುವೆಯಾ? ಆದರೆ ತಂಗೀ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟಲಾರೆನವ್ಯಾ. ದೇವರು ನಿನಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಧೈರ್ಯ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿ ಬೆಳಸಲಿ! ಪ್ರಭಾಕರನು ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ನಾನು ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವೆನು. ನನಗೆ ನನ್ನ ತವರು ಮನೆಯಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ಅತ್ತಕಡೆಯ ಬಳಗವಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತೀ. ಇಂದಿನದೇ ನೋಡು, ಪ್ರಭಾಕರನ ಈ ಪತ್ರವು ಹೀಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೂ, ನೀನು ಈಗಲೆ ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟೇಬಿದ್ದಿತು. ಅದನ್ನು ದೇವರೇ ಕೂಡಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ನೀನು ಬರದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಮತ್ತು ಹಾಗಾದಾಗ ಅಳುವುದರ ಹೊರತು ನನಗೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ತೋಚುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ನೀನೇ ಬಂದಿರುವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀಗಿಸುವೆ; ಸಂಬಾಳಿಸುವೆ.

ಬಳಿಕ ವಿಮಲೆಯು ತಾಯಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಿಗಿದವ್ವಿ:—ಮಾಯಿ, ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನನಗೂ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣುವನು! ಆದರೆ ಆತನಿನ್ನೂ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಲ್ಲಿರುವನೆಂದರೂ ಸಲ್ಲಬಹುದು. ನಾವು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಧೈರ್ಯಕೊಟ್ಟು, ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು; ಮತ್ತು ನಿನಗನಿಸುತ್ತಿರು

ವಂತೆ ಅಪ್ಪನು ನನ್ನದೇನಾದರೂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವವಿದ್ದರೆ, ಅತ್ತಕಡೆ ಯಿಂದಲೂ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಬಂದರೊಳ್ಳಿದೇ ಅಲ್ಲವೆ? ನಡೆ ಹಾಗಾದರನ್ನು. ನಾವು ಅತ್ತ ಸಹಜ ಹೋದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಹಿತ್ತಲದೊಳಗೆ ಹೋಗೋಣ; ಹಾಗು ಅಲ್ಲಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಕೋಣೆಯ ನೆಲಮನೆಯೊಳಗಿನ ಸ್ಥಳವು ಹೇಗಿರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿ ಬರೋಣ. ಅದೇ ಅವನಿಗೊಳ್ಳೇ ಬಂದೋಬಸ್ತಿನ ಸ್ಥಳವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಡುಗಿ ಸಾರಿಸಿಟ್ಟರೆ, ಆತನು ಬಂದನೆಂದರೆ ಕೂಡ್ರಲಿಕ್ಕೂ ಮಲಗಲಿಕ್ಕೂ ಅವನಿಗನುಕೂಲ ಸ್ಥಳವಾದೀತು.

ಬಳಿಕ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಆ ಕೋಣೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಕರನ ಸ್ವಾಗತದ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗಿದರು.

೬ ತಂದೆ-ಮಗಳ ಪ್ರೇಮಕಲಹ.

ಬಿಡುವಿದ್ದಾಗೆಲ್ಲ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಚಿರೂಟ ಸೇದುತ್ತ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಓದಲಿಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳಿರದಿದ್ದರಂತೂ ಅವರು ಬೇರೆ ಏನೂ ಮಾಡದೆ, ಬರಿಯ ಚಿರೂಟ ಸೇದುತ್ತ ತಾಸುಗಟ್ಟಿ ಲೋಡಿಗಾತು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಂತೆಯೇ ಇಂದು ಅವರು ಕುಳಿತಿರಲು, ವಿಮಲೆಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಸಂತೋಷವೆನಿಸಿತು. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಚಿರೂಟನ್ನು ಎಸೆದು ಬಿಟ್ಟರು; ಮತ್ತು ಕೈ ಹಿಡಿದು ಅವಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡರು. ತೀರ ದುರ್ನಡತೆಯ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲ ಲೋಕೋತ್ತರ ಗುಣಗಳಿರುತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ಆ ಗುಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಲೋಕದವರು ಅವರೊಳಗಿನ ದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರು. ನಮ್ಮ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಲ್ಲಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮಗಳ ವಿಷಯದ ಪ್ರೇಮವು ಲೋಕೋತ್ತರವೇ ಆದುದರಿಂದ, ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಭ, ಸಂಶಯ, ಭೋಳಿಭಾವಿಕತನ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ದುರಾಗ್ರಹ ಮುಂತಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕ್ಷಮಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ವಿಮಲೆಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ ತಾಯಿಯು ಗತಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಅವರು ಅವಳನ್ನೊಳ್ಳೇ ಸುಖ-ಸವಾಧಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆಕೆಯು ಬೇಡಿಬೇಡಿದ್ದನ್ನಂತೂ ಅವರು ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಅಲ್ಲದೆ, ತಾವೂ ಬೇಕಂತ ನೆನಿಸಿನಿಸಿ ಸೂಚಿಸಿ ಅವಳ ಅಚ್ಚೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳಿಗಾಗಿ ಎಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚುಮಾಡಬೇಕೆಂಬದರ ಲೆಕ್ಕವೇ ಅವರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನಿಟ್ಟು ಅವಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಿಸಿದ್ದರು; ಅಲ್ಲದೆ, ಸ್ವಂತದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ 'ಶಾರದಾ ಮಠ'

ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬಾಲಕಿಯರ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ತೆರೆಯುವದನ್ನುವಳು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲು, ಅವರು ಆ ಮಠಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಕೊಡುವದೇ ವೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲ ಖರ್ಚನ್ನು ತಾವೇ ವಹಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕ ಇವಾರತನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟರು; ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಟ್ಟರು; ಮತ್ತು ಆ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವೋಫತೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವದಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಕರ ಸಂಬಳ ಮುಂತಾದ ಖರ್ಚಿಗೆ ಪ್ರತಿತಿಂಗಳಲ್ಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಬಡ್ಡಿಯು ರೂಪದಿಂದ ಹಣ ಸಿಗುವಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಮೂಲಧನವನ್ನೂ ಜ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಠೇವಾಗಿಟ್ಟರು. ಇದರ ಹೊರತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಣ್ಣ-ದೊಡ್ಡ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಅವಳಿಗೆ ಬಕ್ಷೀಸೆಂದು ಕೆಲ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಿಮಲೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಕಡು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು:— ತಂಗೀ, ನೀನು ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗ ಬಂದೆ? ಬರುವಾಗ ನನಗೆ ಮುಂಗಡ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲವೇಕೆ?

ವಿ:—ನಾನು ಆಗಲೆ ಬಂದೆನು. ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಮೇಲಕ್ಕೇ ಬರಬೇಕೆಂದೆನು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಯಾರೋ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ, ಮಾಯಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇದುವರೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆನು.

ಭಾ:—ಒಳ್ಳೇದು, ನಿನ್ನ ಶಾರದಾ ಮಠದೊಳಗಿನ ಬಾಲ ಬಾಲಿಕೆಯರ ಶಿಕ್ಷಣವು ಹೇಗೆ ನಡೆದಿದೆ?

ವಿ:—ಹೇಗೆ ಏನು ಸಾಗಬೇಕು? ಸಾಗುತ್ತಿರುವದೇ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರು ಕಲಿಯುವದೇನು ಮತ್ತು ಕಲಿಯುವದೆಷ್ಟು? ಆದರೆ ಶಿಕ್ಷಣದಂತೆ ನಾನು ಅವರ ಆಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರ ವೇಳೆಯೆಲ್ಲ ಆನಂದದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುವದು. ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಶಿಕ್ಷಣವು ಏನಾಗುವದೋ ಆಗುವದು; ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ಈ ವೊದಲು ನನಗೆ ಎರಡುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಅವುಗಳ ವೋಜು ವೋಜಿನ ಹೊಸ ಆಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಸಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಹುಡುಗರೆಲ್ಲ ಮನೆಗೆ ಕೂಡ ಹೋಗಲಾರದೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಆನಂದಮಗ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಭಾ:—ಸಾಕುಮಾಡು ಆ ನಿನ್ನ ಹುಡುಗರ ಕೌತುಕವನ್ನು. ಕಂಡಕಂಡವರ ನಾಲ್ಕು ಮನೆಯ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾನೂ ಕೋಡು ಮುರಿದಂತಹ ಆಕಳವು ಕರುಗಳ ಹಿಂದಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಂತೆ ಆದರಲ್ಲಿಯೇ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ನಾನು ನೀಗೆ ಆ ಎರಡುನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತಿನಿಸಿಗೊಂದು

ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಾಳು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲವೆ?

ವಿ:—ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ಹೀಗೆನ್ನ ಹತ್ತಿದರೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ದೇನು. ತಿಳಿಯಿತೇ? ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲೂ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳ ಆನಂದವೇ ಆನಂದವು; ಮತ್ತು ಅಷ್ಟು ಹುಡುಗರನ್ನು ಒತ್ತಿಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿರಬಹುದೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ನಾನು ನಿಮಗೆ ನಮ್ಮ ಸಾಲೆಗೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಒಂದು ನೋಡಿರೆಂದು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವೆನು; ಆದರೆ ನೀವು ಬರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ನೀವು ನನಗೆ ತಿನ್ನಿಸಿರೆಂದು ಇನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಿರಷ್ಟೇ? ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಕಂಡ ಕಂಡಾಗ ತಿನ್ನಿಸು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಚಿಕ್ಕಮಗುವೆ? ಮತ್ತು ಆ ನನ್ನ ಸಾಲೆಯ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕೊಂಡು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅವರಾದರೂ ಎಷ್ಟೆಂದು ತಿಂದಾರು? ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಐದು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮಿಥಾಯಿ ತಂದು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಿದೆನು; ನಾನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ತಿಂದೆನು. ಉಳಿದ ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ದೇಶೀ-ವಿದೇಶೀ ಆಟಿಗೆಗಳನ್ನು ತರಿಸಿದೆನು. ಇನ್ನು ಆ ಹಣದ ವಸ್ತು-ಒಡವೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದರೆ, ನೀವು ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿಸಿದ್ದು, ಅವು ನಡುಮನೆಯೊಳಗಿನ ತಿಜೋರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸದಾಗಿವೆ; ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಇಂದು ತಮಗೊಂದು ಮಾತು ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳಲೇನಿರಿ? ಸಿಟ್ಟಾಗಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲಷ್ಟೆ?

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆಂದಾದರೂ ಸಿಟ್ಟಿಗೇಳುವೆನೇ?

ವಿ:—ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣವು ಅದೇಕೆ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ? ಓದುಬರೆಯುವ ಆ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಅದೇನು ಪಾಪ ಮಾಡಿರುವರು?

ಭಾ:—ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಿೂ? ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಾವೆಂದೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲವೋ, ಅವು ಈಗ ಕಾಣಹತ್ತಲು ಅವೆಲ್ಲ ನಮಗೆ ವಿಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಅನವಶ್ಯಕಗಳೆಂದು ತೋರುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ನೀನೇ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ, ಸಾಲೆ ಕಲಿತು ಹೆಂಗಸರೇನು ಹೊಟ್ಟಿಹೊರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆಯೇ?

ವಿ:—ಹೊಟ್ಟಿ ಹೊರೆಯುವದಕ್ಕೆಂದೇ ಕಲಿಯತಕ್ಕದ್ದೇನು? ಅದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವೆಂಬದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೇನು? ಅಪ್ಪಾ ಹಾಗಾದರೆ ನೀವೇತಕ್ಕೇ ಓದು ಎರಿ, ದಿನಾಲು ಇಷ್ಟು ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನು? ಅವುಗಳನ್ನೋದಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟಿ ತುಂಬುವದಿದೆಯೇ?

ಭಾ:—ತಿಳಿಯಿತು-ತಿಳಿಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ-ಮಗದೊಂದಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರ

ಕಟಾಕ್ಷವೂ ನನ್ನ ವೃತ್ತಪತ್ರವಾಚನದ ಮೇಲೆಯೇ ಇದೆ! ತಂಗೀ ಅವುಗಳ ನೋಡಿದರೆ ನಾವು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದೇವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದಷ್ಟೇ.

ವಿ: — ಹಾಗಾದರೆ ನಾವು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇನು ಜಗತ್ತಿನ ಹೊರಗಿರುವೆವೋ ಅಥವಾ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದಿರುವೆವೋ? ಈ ಲೋಕವು ಹೇಗೆ ಸಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ನಮಗೂ ತಿಳಿಯಬಾರದೇನು? ಅದಿರಲಿ. ಅಪ್ಪಾ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕೊಡುವುದು ವಿಪರೀತವಾಗಿದ್ದರೆ, ನೀವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರರನ್ನಿಟ್ಟು ನನಗೇಕೆ ಕಲಿಸಿರಿ? ನಾನು ಹೇಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮಗಳೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಹೆರವರು ಮಂದಿಯ ಮಕ್ಕಳು. ಇನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರರನ್ನಿಟ್ಟು ಕಲಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಅವರಿಗಿರದಿದ್ದರೆ ಆ ದೋಷವು ಆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳದೋ, ಅವರ ಪಾಲಕರದೋ? ತಮ್ಮ ಹುಡುಗರೇನು ಮಂದಿಯವೇನು ಎಲ್ಲವೂ ಹುಡುಗರೇ ಅಷ್ಟೇ? ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡು ರೊಕ್ಕವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಮಂದಿಯ ಹುಡುಗರ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆಂದು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿದರೆ ತಪ್ಪೇನು? ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರಿಗೂ ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀವು ಮಾಸ್ತರರನ್ನಿಡತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು. ಅವಳಿಗಾದರೂ ಓದು ಬರೆಯುವದರ ಹೊರತು ವೇಳೆಗಳೆಯಲು ಬೇರೆ ಸಾಧನಗಳೇನಿವೆ? ಇನ್ನು ಅವಳು ನಿಮಗೆ ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಅಣ್ಣನಿಂದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಕಲಿತದ್ದೇ ಬೇರೆ; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟಿಷ್ಟು? ರೋಷವೆಷ್ಟು? ನಾನು ಹೇಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮಗಳೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಅವಳಾದರೂ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಮಗಳೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ವಿಮಲೆಯ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದಾದರು. ಅಂತೆಯೇ ಆ ವಿಷಯ ಬದಲಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು: — ಅದಿರಲಿ. ತಂಗೀ, ಅತ್ತಿತ್ತಣದ ಏನಾದರೂ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳು ನೋಡೋಣ, ಎಂದರು.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಅಂಶ ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಭಾಕರನ ಸಂಬಂಧದ ಮಾತೆತ್ತ ಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಆ ಮಾತು ತುಸು ಜವಾಬುದಾರಿಯದೆಂದೂ, ತಂದೆಯನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆಯೇ ಅದನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಅವಳು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು: — “ಅಪ್ಪಾ, ಇದೇನರಿ? ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳೇತರವು? ಅವು ಈಗಿನ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳಲ್ಲೇ ಜಿನ್ನಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನೀವೇ ಹೇಳಿರೊಂದು ಅದ್ಭುತದ ಇಲ್ಲವೆ ನೋಜಿಗದ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು. ನೀವು ಇಂದು ಹೇಳಲೇ ಬೇಕು. ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡುವವಳೇ ಅಲ್ಲ” ಎನ್ನಲು, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಇದುವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೊರಹೊರಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇದೊಳ್ಳೇ ಸಮಯವೆಂದೆನಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರು: —

ನೋಜಿಗದ ಸುದ್ದಿಗಳು ವ್ಯತ್ಯವತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆಂತಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಕಡೆಗೂ ಬರಿಯ ಕೇಳಲಕ್ಕೇ ಅಜೇಕೆ, ತಂಗೀ, ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಅಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವವ್ಯಾ.

ವಿ:--ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಂಥ ಅದ್ಭುತ ಇಲ್ಲವೆ ನೋಜಿಗದ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಿರಿ, ನೋಡೋಣ.

ಭಾ: ಅದ್ಭುತವಲ್ಲವಿದ್ದರೇನು? ಅವಳು ಪ್ರಭಾಕರನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕದ್ದು ಹಿಡುಕಿರಲು ಕೃತಳೆಂದು ಆಗಲೆ ನೀನೇ ಅನ್ನಿಲ್ಲವೆ? ಆಗ ಆ ಕಳವಿನ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾಡಿದ್ದರ ನುಪು ಗೊಲೆಯಿರ್ದೀತೇ?

ವಿ:--ಅಪ್ಪಾ, ನೀ ವಂದಿದ್ದು ನನಗೆ ನಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕಳವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು; ಆದರೆ ಫಲವಾನು ಮತ್ತೆ ಸಕರಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು?

ಭಾ:--ತಂಗೀ, ಕಳವಿನ ಕಡೆಗೆ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾಡಿದವರಿಗೇ ಆ ಫಲವು-ಇನಾಮು-ದೊರತುನದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಅವಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕಳವಿನ ಕಡೆಗೆ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಇನಾಮು ನನಗೇ ದೊರಕಿತು.

ವಿ:--ಅಪ್ಪಾ, ಹೀಗೆ ಏನೇನಾದರೂ ಹೇಳಬೇಡಿರಿ. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ, ಏನೆಂಬುದನ್ನು?

ಭಾ:--ತಂಗೀ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಕದ್ದು ವತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ!

ವಿ:--ಅವಳೆಂದರೇನು? ಭಾ:--ಮನೆಯವಳಿಗೆ; ನಿನ್ನ ತಾಯಿಗೆ.

ವಿ:--ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ನನ್ನ ಹೇಜ್ಜೆನುಚುತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ಅವಳಿಗೆ ಬಂದ ವತ್ರಗಳೆಷ್ಟು ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ?

ಭಾ:--ಇಂದಿನ ರಂಗತೆಯೇ ಇದು; ಹಳೇ ಮಾತಲ್ಲ.

ವಿ:--ಹೀಗೆಯೋ? ಅದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಯಾವಾಗ ಬಂದಿದ್ದವು?

ಭಾ:--ಮತ್ತೆ ಎಂಬಂತೆ ನನಗೆ ಹೆಸಾಗಿ ನೆನಪಿಲ್ಲ.

ವಿ:--ಇವೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಇಂದಿನ ವತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವಳು ನನಗೆ ಆಗಲೆ ತಿಳಿಸಿರುವಳು; ಮತ್ತು ನಿಮಗೂ ಅವನ್ನು ಹೇಳಿದಳಂತೆ; ಇಷ್ಟೇಅಲ್ಲದೆ ಆ ವತ್ರದೊಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೂಡ ನಿಮಗೆ ವಿಶದಪಡಿಸಿರುವಳಂತೆ. ಅಪ್ಪಾ, ಆ ವತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೇನಿತ್ತು? ನಮ್ಮ ಕಾಯಿಯ ದೂರ ಸಂಬಂಧಿಕಳೊಬ್ಬಳ ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರದ ವತ್ರವು ಭಾಗಾನಗರದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಆ ಭಾಗಾನಗರವೆಲ್ಲಿ, ಈ ಜೋದ್ಯವುರವೆಲ್ಲಿ? ನಾನು ಕೂಡ ಅವಳನ್ನೆಂದೂ ನೋಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಮಾಯಿಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆಯೇ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿರುವಳಂತೆ; ಆದರೆ ಭಾಗಾನಗರದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಾರಿಕಾ

ಬೇನೆಯು ಹೆಚ್ಚಿ ದ್ವಿತೀಯ ವರ್ಷವಾನವು ಅದೀಕವಶ್ಯಕ್ಕೆ ಹರಡಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಆ ಬೇನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು, ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಕ್ಷೀಮದಿಂದಿರುತ್ತೇವೆಂದು ಅವಳು ಮಾಯಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿರುವಳು. ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಹೆಂಗಸರು ತಮ್ಮ ಇಡೀ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಗೆ ಯಾವಾಗಾದರೊಮ್ಮೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೀ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬರೆದ ಈ ಮೂಲಕವು ಯಾವ ಪತ್ರವೂ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಬಂದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಂತಹ ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವಳು ನಿಮಗೆ ಏನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಮತ್ತು ಬಂದುವೇಳೆ ಹೇಳಿದರೂ ನಿಮಗದರ ನೆನಪಾದರೂ ಹೇಗೆ ಉಳಿಯುವದು?

ಭಾ:—ಹಾಗೆಯೂ ಇಲ್ಲವೇ; ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಹರಡಿದೆಯೆಂದು ಕಾರಣವೇನಿತ್ತು? ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಅಕ್ಕಿ ಬೇಕು ತಿತ್ತೇ? ಉಣ್ಣೆ ಅಕ್ಕಿ ಬೇಡು ತಿತ್ತೇ? ಅದನ್ನು ಅವಳು ನನಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ನನು ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು?

ವಿ:—ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಅದರ ಕೆಲವು ಹೇಳುವುದು? ಮಾಯಿಯ ಕೂಡ ಕುಳಿತು ಸುಖಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಮಾತಾಡು. ಅಭ್ಯಾಸವು ನಿಮಗೆಂದಾದರೂ ಇದೆಯೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬಿಡುಬಿಡುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಮೋಡಿಗಾಗಿ ಅವಳು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ನಿಮಗೂ ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ಮನೆತನದ ಬೇಕು-ಬೇಡೆಂಬ ವ್ಯವಹಾರದ ರೂಢಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದೆಯಾದರೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೀರಾ? ಪತ್ರ ಬರೆದವಳು ಅದಕ್ಕೆ ದೂರದ ಸಂಬಂಧಗಳೇನೋ ಅಹುದು; ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಕ್ಷೀಮದ ಮೂಲಕವು ನಿಮ್ಮ ತನಕ ಬರುವ ಸಂಬಂಧವೇನು? ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯ ಭಾಗಾನುಸರವಾನಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದಷ್ಟನೇ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಳೋ ಲೋಕದ ಒಲ್ಲವು! ಅವಳ ಆ ಪತ್ರದ ಅಕ್ಷರಗಳೆಂದರೆ, ನಾಯಿ ನರಿಗಳ ಕಾಲಗಳೇ ಸರಿ! ಅಂಥ ಪತ್ರವನ್ನು ನಿಮಗೆ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಹೆಂಗಸರ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಹೆಂಗಸರೇ ಬಲ್ಲರು.

ಭಾ:—ಸಾಕು--ಸಾಕು. ಅದನ್ನು ಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಬೀಡು. ತಂಗೀ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೇಳು, ಈ ಪತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೇನೂ ಜವಾಬ್ದಾರೆಯೇನಿರುವದಿಲ್ಲವೆ?

ವಿ:—ಅಪ್ಪಾ, ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಹಾಗೆನಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಭಾ:—ಮಗಳೇ, ತಿಕ್ಕಣದ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನ ಮಜಲು ಒಹು ದೂರ ಮುಟ್ಟಿದೆಯೆನ್ನಬೇಕಾಯಿತು.

ವಿ:—ಅಪ್ಪಾ, ಹಾಗಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಂಶಯವಿರಬೇಕೆಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮಜಲೇ ಬಹು ದೂರ ಮುಟ್ಟಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ಅವನ

ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ವಿಚಾರಗಳುಂಟಾಗಿರಬಹುದೆಂದನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಲೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಭಾ: — ತಂಗೀ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ನಾನು ಈ ಮೂರನೇ ಲಗ್ನದ ಗೊಂದಲದಲ್ಲೇಕೆ ಬಿದ್ದೆನೋ ತಿಳಿಯದು! ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದವೆಂದರೆ ಪಾರಾದೆನು.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಬಾಯಿ ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೆ, ಎಮಲೆಯು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ದೂರ ಸರಿದು ನಿಂತಳು; ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ಮರಳಿ ಬಂದು ತಂದೆಯ ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ರದೆ, ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು, ಆತನನ್ನು ದುರ ದುರನೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಆಗ ಆಕೆಯ ದನಿಯು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ತುಸು ಎರಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವಳು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿ ಹೇಳಿದಕೇನಂದರೆ;

ವಿ: — ಶಿವ! ಶಿವ! ಶಿವ!!! ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಇಂಥ ಹೇಸಿ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡುವವಾದರೂ ಹೇಗೆ? ನಾನು ಸಣ್ಣ ಬಾಯಿಲೆ ದೊಡ್ಡ ತುತ್ತು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ಅವನಂತಹ ಕೇವಲ ಶುದ್ಧ ಪವಿತ್ರ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ನೀವು ಸಂದೇಹಪಡಹತ್ತಿದರೆ, ನಿಮಗೇನೆನಬೇಕೋ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಮಗಳ ಈ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ತುಸು ಮೆತ್ತಗಾದರು; ಮತ್ತು ಯಾವನೊಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿಯು ತನ್ನ ಅಪರಾಧವು ಮಂದಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತೆಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡುವನೋ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದ ದೈನ್ಯವಾಣಿಯಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು:—“ತಂಗೀ, ಹಾಗಲ್ಲ, ಹಾಗಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ ಅಂದೆನು” ಎಂದರೂ ಎಮಲೆಯು ತಂದೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮದ ಮೂಲಕ ಯಾವನೊಬ್ಬ ನಿಷ್ಠುರ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಆವೇಶದಿಂದ ಒದರಿ, ಅವಳು:— “ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ? ಅಪ್ಪಾ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮಗಳದ್ದೇನೆ; ಮತ್ತು ವೊಮ್ಮೆ ಗಳೆಂದರೂ ಶೋಭಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನೀವು ನನಗೆ ನಿರ್ಭಯವೆಂದರೂ ಅನ್ನಿರಿ; ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯ ತೋರಿದ್ದನ್ನು ಆಡದಿರುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕಟಾಕ್ಷವೆಷ್ಟಿರುವದೆಂಬದು ನನಗರಿಯದೇ? ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ಕಲಿಯಗೊಟ್ಟಿರುವರೇನು, ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ನಿಮ್ಮ ನಿಸ್ಸೀಮ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ. ನನ್ನ ಹುಚ್ಚು ಚಾರದ ಅಚ್ಚೆಯೆಂದು ನೀವದನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿರುವರಷ್ಟೆ?”

ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಎಮಲೆಯು ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ಬಂದಿತು,

ಅದರಿಂದ ಅವಳು ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡದಾಳು. ಪ್ರೇಮಭರದಿಂದ ಅವಳು ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಿಂದೆದ್ದು ಅಜ್ಜಿಯಿಂದ ತಂದೆಯ ಸಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು ಅನ್ನುತ್ತಾಳೆ:—ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮಗಳು; ಮತ್ತು ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ. ಆದರೆ ನಾಯಿತು? ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ದಕ್ಕಾದರೂ ಕೆಲ ಮರ್ಯಾದೆಯಿರುತ್ತದಷ್ಟೇ? ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಆಚರಣವು ಒಳ್ಳೆ ಸವಿತ್ರವಾಗಿರುವದರಿಂದ, ದಿನಾಲು ಬೆಳಿಗ್ಗೆದ್ದು ಅವಳ ಚರಣತೀರ್ಥ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ಮಾಲಕಿಯ ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ನಿಮಗವಳ ದಿಲೆಯು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ!

ಆ ಮಾತ್ರಿಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಹತ್ತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ನಿರುತ್ತರರಾದರು; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಖೇದವನ್ನೂ ತಾಳಿದರು. ಇನ್ನು ಈ ಹುಡುಗಿಯ ಭಾಷಣವು ಮುಗಿಯುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಅವರಿ ಗನಿಸಿತು. ಆಗ ಆ ಮುದುಕನ ತಲೆಯಿಂದೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು:

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ಇರಲಿ. ನಾನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನಿಂದ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ತಂಗೀ, ನೀನು ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆಷ್ಟೋ ಅಭಿಮಾನವೆನಿಸುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ವಿಮಲೆಯು ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರಳಾಗಿದ್ದರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಕೂಡ ಸುಮ್ಮನಿರ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ, ನಾನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣದ ವೈರಿಯಿರುವೆನೆಂಬನ್ನು. ತಂಗೀ, ನಾವು ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನರು! ನಿಮ್ಮ ಹಾಗೆ ನಮಗೆ ಯಾತರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವಾಗ ಮತ್ತು ಏನು ಮಾತಾಡ ಬೇಕೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ? ಅದೆಲ್ಲವೂ ಇರಲಿ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಹೋಗಲು, ಅದರದೊಂದು ರಾಮಾಯಣವೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ತಂಗೀ, ಇನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ.

ವಿಮಲೆಗಾದರೂ ತನ್ನ ದನಿ ಬದಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೆವವೇ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದ ರಿಂದ ವಾದದ ಆ ವಿಷಯವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೆನಸುನಕ್ಕು, ಅವಳು ಅಜ್ಜಿಜ್ಜಿಯಿಂದ:—“ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಸುದ್ದಿಯದು ರಾಮಾಯಣ ವಾಯಿತು! ಅದರಂತೆ ನನ್ನ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತವಾಗದಿರಲೆಂದರೆ ಸಾಕು. ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ನನ್ನ ಸಂಗತಿಯು ಒಂದು ವೋಜೆನದಿದೆ. ಅಪ್ಪಾ, ನಿನ್ನೆ ದೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಸಂಗತಿಯು ಘಟಿಸಿತು.

ಭಾ:—ಏನದೇನದು? ಅದನ್ನು ಬೇಗನೆ ತಿಳಿಸು.

ವಿ:—ಆಗ-ನಮ್ಮ-ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು.....

ಭಾ:—ಯಾರು, ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು?

ವಿ:—ಹೀಗೇಕೆ ಮಾತಾಡುವಿರವ್ಯಾ? ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಅಣ್ಣನೇ! ನಿಮ್ಮ ಮಗನಾದ ಪ್ರಭಾಕರನೇ. ತಿಳಿಯಿತೇ?

ಭಾ:—ಮುಂದೇನಾಯಿತು?

ವಿ:—ಅವನು-ನಿನ್ನೆ-ರಾತ್ರಿ ಬಂದನು,- ಮತ್ತು-ನನ್ನ-ಎದುರಿಗೆ-ನಿಂತು-ಕೊಂಡನು.-ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು-ಯಾವುದೆಂದು-ಮೂಕ-ಕಂಬದಂತೆ-!

ಅವಳು ಈ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಒಹು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಜಪ ಮಾಡುವವರು ಮನೆಗಳನ್ನೆಣಿಸುವಂತೆ ಉಚ್ಚರಿಸಿದಳು; ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನಂತೂ ಒಳ್ಳೆ ಹಿಡತದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವು 'ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು' ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕಾದರೂ ಸಂಬಂಧವಾಗಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ 'ಬಂದನು; ಮತ್ತು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತುಕೊಂಡನು.' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಬರುವದೇ ವೊದಲು ಅದ್ದು ತವ್ವ! ಮತ್ತು ಒಂದರೂ ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವದಂತೂ ಸರಮಾದ್ದು ತವ್ವ!! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆಯು ತುಸ ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾಗಬೇಕು; ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಕರನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಹೊರಬೀಳಬೇಕು. ಇದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವಳು ಹಾಗೆ ನುಡಿದಿದ್ದಳು. ಕಡೆಗೆ ಅವಳ ಯುಕ್ತಿಯು ಸಾಧಿಸಿತು; ಯಾಕಂದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನ ಹೆಸರು ಮತ್ತೆ ಕಿರಿಗೆ ಬಿದ ಕೂಡಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮೆಟ್ಟಿ ಬಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಅವಿಶ್ವಾಸದ ದನಿಯಿಂದ: ಏನು? ನೀನು ಅನ್ನುವುದಾದರೂ ಏನು? ಪ್ರಭಾಕರನು ನಿನ್ನೆ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತನೇ? ಹುಚ್ಚಿಯು ನೀನು! ನಿನ್ನೆಗೆ ಹುಚ್ಚುಗಿಟ್ಟು ಹಿಡಿದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಹುಚ್ಚಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೇನು? ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಿಲ್ಲದಂತಾದವನೇನೋ ಬಂದನಂತೆ! ಸೆರೆಯನೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಇಡಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗಿನ ಯಾವುದೆಂದು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಆತನಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರದವರು ಅವನನ್ನು ಅಂದಮಾನ ದ್ವಿವಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಕಳುಹಿಸಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಾಣಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇಸಿ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವನೇ! ಅಂತೆಯೇ ಮಗಳೇ, ನಿನ್ನೆಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿರುವದು.

ತಂದೆಯು ತನಗೆ ಹುಚ್ಚೇ ಹಿಡಿದಿದೆಯೆನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗ, ತಾನು ಆ ಹುಚ್ಚಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ತುಸ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವನ ಇಂಥ ಮತವೇನೆಂಬುದಾದರೂ ತಿಳಿದೀತೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ವಿಮಲೆಯು ತನ್ನ ಆ ಅದ್ಭುತ ಪುರಾಣವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಆಕೆಯು ಆಗ ತುಸ ನಕ್ಕು, ಆದರೆ ಉನ್ನತನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಂದೆ, ಮತ್ತೆ

ಒಂದೊಂದೇ ಶಬ್ದವನ್ನು ಎಳೆಎಳೆದು ಅನ್ನಪತ್ತಿದಳು:

ವಿ:— ನನಗೆ ಹುಚ್ಚೇ ಹಿಡಿದಿರೆಯೆನ್ನಿ, ಬೇಕಾದರೆ; ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ಆತನು ಒಂದುವೇಳೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನಿಸಿ ಬರಲಿ; ಇಲ್ಲವೆ ಆಕಾಶದೊಳಗಿಂದ ಹಾರಿ ಬರಲಿ; ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟೆನೆಂದರೆ,....

ಭಾ:— ಬಂದೇಬಿಟ್ಟೆನೆಂದರೇ? ಹಾಗೊಂದು ಮೊಳೆ ಬಂದರೂ ಅವನು ಮೊದಲಿನ ಸ್ವಭಾವದವನೇ ಆಗಿದ್ದರೆ, ನನಗವನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ; ನಾನವನಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವವನಲ್ಲ; ಆತನ ಮೋರೆ ಕೂಡ ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ವಿಮಲೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಾಶೆಗೊಂಡಳು. ಗುಡ್ಡದ ತುದಿಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ನೂಕಿದಂತೆ ಅವಳಿಗನಿಸಿತು. ಅವಳೆಂಬ ತನ್ನ ಮನಸೋದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವ ದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳುತ್ತಾ: — ಹರ ಹರ! ನನ್ನ ಆಶಾ ವಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರಾ ಬತ್ತಿಹೋಯಿತು! ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾಗುತ್ತ ಬಂದರೂ ಅಪ್ಪಾ, ಅಣ್ಣನ ಮೇಲಿನ ನಿಮ್ಮ ಸಿಟ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ? ಪ್ರಭಾ ಕರಣ್ಣನು ಮರಳಿ ಬಂದರೆ, ನೀವು ಆತನ ಮೋರೆ ಕೂಡ ನೋಡಲಾರಿರಾ? ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಪರಾಧವನ್ನಾದರೂ ಆತನೊಂದು ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವ ನಿಂದ ಸರಕಾರದ ಅಪರಾಧವಾಗಿದ್ದೀತು; ಆದರೆ ಆತನು ನಿಮ್ಮ ಅಪರಾಧವನ್ನೇನು ಮಾಡಿರುವನು?

ಭಾ: — ಅಪರಾಧವಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು? ಸಂಸ್ಥಾನದ ದರ್ಬಾರಿನ ಅಪರಾಧವೇ ನನ್ನ ಅಪರಾಧವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ತಂಗೀ, ನೀನಾಗ ಚಿಕ್ಕವ ಳಿದ್ದೆ. ಅದರಿಂದ ನಿನಗದರೊಳಗಿನದೇನು ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ಈಗ ಹೇಳಿದರೆ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ತಿಳಿದೀತು. ಅಂತೆಯೇ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು: ಪರೋಪ ಕಾರದ ಇಲ್ಲದ ಉಸಾಬರಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಾನಾತನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ ಬೀಸ ತ್ತೆನು; ಆದರೆ ಆತನು ನನ್ನ ಆ ಮಾತು ಕೇಳದೆ, ದರಬಾರದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಿದನು. ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿದನೆಂತಲ್ಲ; ಮೇಲೆ ರಾಜ ದ್ರೋಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕನು! ಮತ್ತೆ ಬುದ್ಧ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಕೊಲೆಯ ಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು! ತಂಗೀ, ವಿಮಲಾ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ತನ್ನ ಇಡೀ ಜನ್ಮವನ್ನು ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದವನು. ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಬ್ರಿಟಿಶ ಮುಲುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ದರಬಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿರುವನು. ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿದವನು. ಅದರಿಂದ ನನಗೆಷ್ಟೋ ಉತ್ತಮ ಸರ್ತಿ ಘಟುಗಳೂ, ಒಹುವಾನದ ಉಡುಗು ಗಳೂ ದೊರೆತಿರುವವು. ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡು ಸಂಪಾದಿ

ಸಿದೆನು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕರೀ ಕೂದಲುಗಳು ಬೆಳ್ಳಾಗಿ, ಪೆನ್‌ಶನ್ ಪಡೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಭಾಕರನು-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನನ್ನ ಮಗನು-ಹೀಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೂ ಕೊಲೆಗಾರನೂ ಆಗುವದು ನಿನಗಾದರೂ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸೀತೇ? ಆದರಿಂದ ನನಗೆಷ್ಟು ಅಾಂಭನವೆನಿಸಿದ್ದೀತು? ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಕೊಲೆಯ ಖಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ವೊದಲೇ ಆತನು ಫರಾರಿಯಾದನೆಂದು ವಿಹಿತವಾಯಿತು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನಾಗಿ ಆತನನ್ನು ದರ್ಬಾರಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವಿತ್ತು! ಆದದ್ದಾಯಿತು; ಆದರೆ ಸಟಿ-ದಿಟಗಳ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನೇ ಇಲ್ಲ. ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಸಂಗಡಿಗರೊಡನೆ ಆತನ ನಿರ್ಣಯವೂ ಆಯಿತು. ಆತನ ಗೈರ ಹಾಜರಿಯಲ್ಲೇ ಅವನಿಗೆ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಸಿಕ್ಕಾಗ ಚೌಕಶಿ ಮಾಡದೆ ಆತನನ್ನು ಅಂದಮಾನ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವ ಹುಕುಮೂ ಆಯಿತು; ಮತ್ತು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ, ಅವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿಯೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರು.

ವಿ:—ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗದೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವಿರಾ? ಅಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಕೊಲೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಆರೋಪವಿದ್ದೀತು; ಆದರೆ ಅದರ ಸಟಿ-ದಿಟಗಳ ಖಾತ್ರಿಯನ್ನು ನೀವು ಸ್ವಂತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೀರೇನು?

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ಅದರಲ್ಲಿ ಖಾತ್ರಿಯೇನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು? ಅವನು ಓಡಿಹೋದ-ಫರಾರಿಯಾದ. ಅಂದಮೇಲೆ ಆತನ ಗುಹ್ನೆಗೆ ಪುರಾವೆಯದೇನು ಕಾರಣವು? ಅಲ್ಲದೆ, ಆತನ ಸ್ವಭಾವವು ಎಷ್ಟು ಸಿಡಕಿನದಿದ್ದಿತು? ಅವನು ತಲೆತಿರುಗಿದವರ ಹಾಗೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು? ಇದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಆಗಬೇಕು? ಆತನು ಈಗ ಬಂದರೆ ನೀವೇನು ಮಾಡುವಿರೆಂದು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆ. ಏನು ಮಾಡುವೆನೆಂದೆಯಾ? ಈ ವೊದಲು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಈಗಲೂ ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುವೆನು. ದರಬಾರದೊಳಗಿನ ನನ್ನ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಬಿಲೆಯು ಇಂಥ ಹುಡುಗನಿಗಿಂತ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತೋರುತ್ತದೆ. ತಿಳಿಯಿತೇ? ಕುಸಂತಾನಕ್ಕಿಂತ ನಿಸ್ಸಂತಾನವೇ ಲೇಸು!

ಆಯಿತು! ಹೋಳೀಹುಣ್ಣಿವಿಯೇ ಆಗಿಹೋಯಿತು! ಇನ್ನು ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು, ವಿಮಲೆಯು ಬೇರೆ ವಿಷಯ ತೆಗೆಯುವದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು: --“ಅಪ್ಪಾ; ಅದಿರಲಿ ಬಿಡಿರಿ. ಸುಮ್ಮನೆ ವಾದವೇತಕ್ಕೇ?” ಎಂದಳು. ಇಂಥ ಅಪ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಕಟುತರ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಕೊನೆಗೆ ಏನಾದರೂ ಹಾಸ್ಯ-ವಿನೋದದಿಂದಲೇ ಸಮಾಪ್ತಿ

ಗೋಸದಿದ್ದರೆ ವಿಹಿತವಾಗುವದಿಲ್ಲಂಬದನ್ನು ತೀದ ಅವಳು, ಒಂದು ಯುಕ್ತಿ ಮಾಡಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ಅವಳೊಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗರೆದು ತುಸ ಸ್ವಾಮ್ಯತನದಿಂದ:-
ಅಪ್ಪಾ, ಕಡೆಗೆ ನಾನು ಅಂದಂತೆಯೇ ಆಯಿತಲ್ಲವೆ? ಭಾ:—ತಂಗೀ, ಆದೇನು?

ವಿ:—ನಾನೂ ನೀವೂ ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಅದ್ಭುತ ಇಲ್ಲವೆ ನೋಡಿ ಗದ ಹೊಸ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳುವದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ ವನ್ನೆ? ನೀವು ಹೇಳಿದ ಸುದ್ದಿಯು ರಾಮಾಯಣವಾಯಿತೆಂದದಿರಿ; ಅದರಂತೆ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ಭಾರತವಾಗಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಆಗಲೆ ಅಂದಿದ್ದೆ ನು; ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಅದು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಿಹೋಯಿತು!

ಭಾ:—ಹೀಗೆಯೋ? ಅದು ಹೇಗೆ ಹೇಳು ನೋಡುವಾ.

ವಿ:—ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು ಒಂದು ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಂತಾಯಿತೆಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ನಾನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದೆನು; ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸತಕ್ಕವಳಿದ್ದೆ ನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲೆಯೇ ನೀವು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ಮೂಲಕ ಆ ನನ್ನ ಶಬ್ದಗಳು ನನ್ನ ಬಾಯೊಳಗೇ ಉಳಿದು ಬಿಟ್ಟವು.

ಭಾ:—ಆ ಶಬ್ದಗಳಾವವು?

ವಿ:—ಅಣ್ಣನು ಒಂದು ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಂತಾಯಿತು! ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಬೆಳಗಿನ ಜಾವವೇ ಅದು; ಮತ್ತು ಆಗ ನನಗಂತಹ ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವಪ್ನ ಬಿದ್ದಿತಲ್ಲರೀ! ಇದು ಅದ್ಭುತವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು? ಅಪ್ಪಾ, ನನಕೆನಲ್ಲ ಕಂಡ ಸ್ವಪ್ನಗಳು ನಿಜವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಅನ್ನುವರಲ್ಲ; ಅದು ನಿಜವೇ?

ಭಾ:—ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ವಪ್ನವೇ ಅನ್ನು. ನಡೆ ಹಾಗಾದರೆ, ನನ್ನ ಸುದ್ದಿಯೇ ಹೊಸದು; ಮತ್ತು ನಿಜವು. ನಿನ್ನದು ಕೇವಲ ಸುಳ್ಳು.

ಹೀಗೆಂದು ಆ ಮುದುಕನು ಪ್ರೇಮಭರದಿಂದ ತನ್ನ ಮಗಳ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟನು.

೨ ಚಂಡಾಳ-ಚೌಕಳಿಯ ಗುಜಗೋಷ್ಠಿ.

ಇಂದು ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟಸಾಹೇಬರ ಕಚೇರಿಯು ಜನರಿಗೆ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯ ಮೇಜವಾನಿಯಿದ್ದಿತು. ಆ ಕಚೇರಿಯು ಜೋಡ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪದೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ವಾರ್ಷಿಕ ತಪಾಸಣಿಯ ಕೆಲಸವೇ ಭೆಟ್ಟಿಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ಉದ್ದೇಶವು; ಆದರೆ ಆ ಭೆಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಗುಸ್ತು ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕೆಲಸಗಳ ನಿಕಾಲೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಖುದ್ದ ಯಜಮಾನರು ಮತ್ತು ಖುದ್ದ ಎಜಂಟಸಾಹೇಬರು ಇವರ

ಭೆಟ್ಟಿ-ಪ್ರತಿಭೆಟ್ಟಿಗಳು, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ದರಬಾರಹಾಗೂ ಒಂದು ಸಮೀಚೀನ ವಾದ ಔತಣ-ಖಾನಾ, ಇಷ್ಟಾದವೆಂದರೆ ಸರಕಾರೀ ಕೆಲಸವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪೂರೈಸಿದಂತಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅರ್ಧ ಸರಕಾರೀ, ಖಾಸಗೀ ಹಾಗೂ ತೀರ ಖಾಸಗೀ, ಅಂದರೆ ಗುಪ್ತ ಕೆಲಸಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು; ಮತ್ತು ಖುದ್ದ ಯಜಮಾನ-ಏಜಂಟಿಸಾಹೇಬರ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಒಂದೇ ದಿನವು ಸಾಕಾದರೆ, ಇನ್ನುಳಿದವರ ಅವಾಂತರ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಕೆಲಸಗಳ ಅಂತರಂಗ ಮಾಹಿತಿಯು ಯಜಮಾನರಿಗೂ ಏಜಂಟರಿಗೂ ಕೂಡಿಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೂ ಅವರೆದುರಿಗೆ ಆ ಕೆಲಸಗಳಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನಾಚಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಳವು ಎನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಏಜಂಟಿಸಾಹೇಬರೂ ಕೂಡಿಯೇ ರಾಜಧಾನಿ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಬೇಟಿ ಮುಂತಾದ ನೆವದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುವ ಹಳೇ ರೂಢಿಯು ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಜೋಡ್ಯಪುರದ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾದ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದನು. ಆತನು ಭೆಟ್ಟಿ-ಪ್ರತಿಭೆಟ್ಟಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನಿಟ್ಟನು; ಆದರೆ ದರ್ಬಾರವನ್ನು ಅಷ್ಟು ಭವ್ಯವಾಗಿ ನೆರವೇರಿ, ಕೆಲಸದ ಮಟ್ಟಿಗಷ್ಟೇ ಕೂಡಿಸಿದನು. ಔತಣಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಹತ್ತಿಂಟು ಜನರಿಗೂ ನಿಮಂತ್ರಣವನ್ನೀಯಲಿಲ್ಲ. ಭಾಷಣಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರವನ್ನಿಕ್ಕಿ, ಕೇವಲ ಬಾದಶಹರ ಹೆಸರಿನ ಜಯಘೋಷವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟನು. ಬೇಟಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗಂತೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅರ್ಧಊಂದ್ರವನ್ನೇ ತೋರಿಸಿದನು! ಅದರಿಂದ ಏಜಂಟಿಸಾಹೇಬರು ಬಂದ ಮರುದಿನವೇ, ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಸುಂಕವಿಲ್ಲೆಂಬಂತೆ ಹೊರಟರು; ಆದರೆ ತಿರಸ್ತಿದಾರರ ಕಜೇರಿಯು ಒಂದು ದಿನ ಹಿಂದುಳಿಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯ ಮೇಜವಾನಿ ಹೊಡೆಯುವುದುಳಿದಿತ್ತು. ಕಾರಕೂನ, ಶಿಪಾಯಿಗಳ ಇನಾಮು-ಬಕ್ಷೀಸುಗಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು ಇಡೀ ದಿವಸ ನಡೆದೇ ಇದ್ದಿತು. ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮೇಜವಾನಿಯೂ, ನಾಚು-ರಂಗಿನ ಬೈತಕಗಳೂ ಆದ ಮೇಲೆ ಕೇವಲ ಹಿತಗುಜದ ಎರಡು-ಮೂರು ಖಾಸ ಜನರು ಮಾತ್ರ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮೂರನೇ ಅಂತಸ್ತಿನ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಟೆ ಕೊಚ್ಚುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಖಾನಾದ ಸಮಾರಂಭವು ಕೆಳಗಿನ ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೀರಿಹೋಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಪಾನದ-ಕುಡಿಯುವ-ಸಮಾರಂಭವು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಭಾಷಣವು ಒಳ್ಳೇ ಸಂಪಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೇನು ನೋಜಿಗವು?

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಭೇದಾರರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಅವರಿಗೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರವೇಶವಿದ್ದದ್ದೇ. ಸುಭೇದಾರರ ಬೇಳೆಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಹತ್ತರ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಂದಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸುಭೇದಾರರ ಮಗನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರಿಗೆ ದತ್ತಕಾಗುವದರಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಾಭವಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನೇನಾಗುವದೋ ಅದಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಪ್ಪುಕಾರ ಹಚ್ಚಿ ಹೇಳುವ ಕೆಲಸವು ಅವರದೇ ಆಗಿತ್ತು.

ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ: - ಸುಭೇದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಬೇಟೆಯು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು?

ಸುಭೇದಾರ:—ಬೇಟೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸಾಧಿಸಿದಾಗಲೇ ನಿಜವು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ದತ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತು-ಕಥೆಗಳನ್ನೇನೋ ಆಡಿರುತ್ತೇನೆ.

ದಿ:—ಅದಕ್ಕೆ ಅವರೇನೆಂದರು?

ಸು:—ನನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯ ವೋಹಿನಿಯು ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರದಿದ್ದೀತೆಂದು ತಮಗನಿಸುವದೇ? ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೆ, ನಾನು ತಮಗೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳಿಡುತ್ತೇನೆ, ಮನುಷ್ಯನು ಮುದುಕನಾದನೆಂದರೆ, ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಅಂಜುಬುರುಕ ಹಾಗು ಶಕ್ತಿಹೀನವಾಗುತ್ತದೆ; ಹಾಗಾಯಿತೆಂದರೆ, ಆತನಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಯಿತೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ದಿ:—ಆದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಇವೆರಡೂ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೋ-ಬಾರದೋ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸಂದೇಹವೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ; ತೀರ ಇತ್ತೀಚೆಗಿನ ಅವರ ಸಂಗತಿಯು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಚರಿತ್ರವು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ, ಅವರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಭಾಷಣವು ಹೇಗೆ ಹೇಗೋ ಅನಿಸಿತು! ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಂದಾಗದಂತಹ ಪಾತಕವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಾರದೆಂದು ನನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಮತವಿದೆ.

ಸು:—ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದ ವೋಚೇನೆಂದರೆ, ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಪಾಪಾಚರಣವು ಎಷ್ಟು ಅಧಿಕವೋ, ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಧರ್ಮಾಚರಣವು ಉತ್ತರಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಯಾರು ಯಾವ ಗಿಂಡಿಯೊಳಗಿಂದ ತಮ್ಮ ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನನೋಕ್ತವಾಗಿ ಮಧ್ಯಪ್ರಾಶನ ಮಾಡಿದ್ದರೋ, ಅದೇ ಗಿಂಡಿಯೊಳಗಿನ ಗಂಗೆಯೊಳದವು ಕೈ ಮೇಲೆ ಬೀಳದ ಹೊರತು ಊಟದ ಆಪೋಶನವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಂತಹ ಒಂದೆರಡಲ್ಲ, ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನ ಪೆನ್‌ಶನ್‌ದಾರರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿರುತ್ತೇನೆ. ವೊದಲಿನ ಅಭಿಕ್ಷಯಭಕ್ಷಣದ ಅಜೀರ್ಣಕ್ಕೆ ಮದ್ದೆಂದು ಅವರು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಉಪೋಣಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪೋಣಗಳನ್ನು ನಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ವೆನ್‌ಶನ್ನಿನ ಅರ್ಜಿಗೆ ಸಹಿ ಮಾಡುವಾಗ ಕೈ ಬೆರಳುಗಳೊಳಗಿಂದ ಯಾವ ಧರ್ಮದ ಹುಡುಕಿ ಮೈ ಅವರ ಮೈಯನ್ನಡರಿ ಬಿಡುವುದೋ, ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಅವರನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ.

ದಿ:—ಭಲೆ! ಹಾಗಾದರೆ. ನಾವಿನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಯಿತು! ಯಾಕಂದರೆ, ಮುಂದಿನ ವರ್ಷವೇ ನಾವು ವೆನ್‌ಶನ್ ಸಡೆಯತಕ್ಕವರು; ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಲಘು ಮುದುಕರಂತೆ ಧರ್ಮದ ಹುಡುಕಿಗೆ ಎಡೆಗೊಡಬಾರದೆಂದು ನಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಸು:—ತಮ್ಮ ಮಾತೇ ಬೇರೆ. ನಾನು ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡಹೋದರೂ ಅದು ನಿಂದೆಯೇ ಎಂದು ಭಾಸವಾದೀತು! ಧರ್ಮದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಂದೆ ಬಂದರೂ ಅದರ ಪಾಶವು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಗಟ್ಟಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಖಂಬೀರರ ರೀತಿಯೇ ಇದು.

ದಿ:—ಅದಿರಲಿ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇನೆಂದರೆಂಬದನ್ನು ನೀವು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?

ಸು:—ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮಾನಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಎದುರಿಗೆ ನಾನು ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ದುರ್ಬೋಧು ಹಿಡಿಯಲು ಮತ್ತು ಸರಲೋಕದೊಳಗೆ ನಿವೃತ್ತಿಕರಿಗಾಗಿ ಒಡಿಸಿಟ್ಟ ನರಕವನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ಕೂಡಲೆ ಅವರು:—“ಒಳ್ಳೇದು. ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೀನೆ” ಎಂದು ಅಂದರಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದಂತೆ ತೋರಿಸು. ನಾವೀ ವೇರೂ ಒಂದೇ ಗೋತ್ರಜರಲ್ಲವೆ? ಆಯಿತು. ಅದೆಲ್ಲವೂ ಆಯಿತು. ಆದರೆ....

ಎಂದೆಂದು, ತಾನಿನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಅದ್ಭುತ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಕ್ಕವನೆಂಬದರ ಒಂದು ವೋಚಿನ ಕಪಟದ ಅಪಿರಾಧವನ್ನು ಆ ಸುಭೇದಾರನು ಮಾಡಿದನು. ಆತನು ತನ್ನ ಮುಟ್ಟುಗಳನ್ನೇರಿಸಿದನು. ಮೈಮುರಿದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಎರಡೆರಡು ಸಾರಿ ಆತ್ತಿತ್ತ ಹೂರಳಿ ನೋಡಿದನು. ಕಿವಿಯಾನಿಸಿ ನೋಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಕೆಮ್ಮಿದನು. ಖೇಕರಿಸಿದನು. ದನಿಯನ್ನು ಕಿರಿ ಸಪ್ತಕಕ್ಕಿಳಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು:—ಆದರೇನು? ನಡುವೇ ನೋಣ ಸೀತೀತೇನು? ಆ ಮುದುಕನ ಮನಸ್ಸು ಧರ್ಮದ ಹುಡುಕಿ ನಿಂದ ಎಷ್ಟು ತುಂಬಿರುತ್ತದೋ, ಅಷ್ಟೇ ಚಂಚಲವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸು:—ಛೇ! ನಾನು ಚಂಚಲತನದ ದೋಷವನ್ನು ಆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಡಲಾರನು. ನನಗೆ ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಅವ್ವರಲ್ಲಿ ಪೋಷ್ಯಮನ್ನನು ಹಿತ್ತಲಬಾಗಿಲಿಂದ ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರಿಗೊಂದು ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದನೆಂಬ

ಸುದ್ದಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವದೇನು? ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಸವಾರಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಾಳಬಿಟ್ಟಿತು! ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನಲ್ಲೊಂದ ಹೊರಟು ಬರಬೇಕಾಯಿತು.

ದಿ: - ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಸಂದರ್ಭವು ತಿಳಿಯಿತು; ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇಕೆ ತಾಳ ಬಿಟ್ಟರೆಂಬದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಅದು ನಿಮಗೂ ಹೊಳೆದಿದ್ದೀತು.

ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿಹೀನರ ವೇಷ ಧರಿಸಿ, ಸುಭೇದಾರನು ಬಸವಣ್ಣನಂತೆ ತಲೆ ಯನ್ನಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತ:—ಛೇ! ನನಗದೇನೂ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲವ್ವಾ!

ದಿ:—ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಇನ್ನು ದೇಗನೆ ಆ ತಮ್ಮ ತರುಣ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ದಿಟ್ಟು, ಎಂದೂ ತಿರುಗದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋಗತಕ್ಕವರು. ಅಂದಮೇಲೆ ಹಿಂದುಳಿಯುವ ಆ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಾದರೂ ತಮಗೆ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಸಂಗಡಿ ಗನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡವೇ? ಆ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ ಅದಾಗಿರಬಹುದು. ಅದಿರದಿದ್ದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಏಕೆ ತಾಳಗೆಡುವರು? ಮಾಯೊಸಾಹೇ ಬರು ಪರಸ್ಪರ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನಷ್ಟೇ ಮಾಡುವರು; ಮನೆಗೆ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಗೆಳೆಯ-ಮಿಂಡನನ್ನೊಬ್ಬ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಭಾಗ್ಯ ವೆಂದೇ ಅನ್ನಬೇಕು.

ಸುಭೇದಾರರು ಮತ್ತೂ ಹುಚ್ಚು ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು:—ಛೇ! ಛೇ! ನಾನಂತೂ ಹೀಗೆ ಯಾರ ನಂದೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರೆನು.

ದಿ:— ಛೇ! ಛೇ! ನಿಮಗೆ ಮಂದಿಯ ನಂದೆ ಮಾಡುವದು ಹೇಗೆಂಬದು ಗೊತ್ತೇ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಪಾಪ!

ಸು:—ಆದರೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ತರ್ಕವೇನೆಂಬದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?

ದಿ:—ನಮ್ಮ ತರ್ಕವನ್ನೇನು ಹೇಳಬೇಕು? ಆ ಪತ್ರವು ಆ ಮಾಯೊಸಾಹೇ ಬರ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಿಯಕರನಿಂದ ಬಂದಿರಬೇಕು; ಆ ಲಘು ವೋಷ್ಠಮನ್ನನು ಕುಂಟಲತನದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಆ ಖಾಸಗೀ ಪತ್ರವನ್ನು ಟಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು ಪತ್ರವು ಟಪಾಲಿನಿಂದ ಬಂದಿತೆಂ ದರೆ ಅದು ಪರವೂರಿಂದಲೇ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಸಹಜ ಅನುಮಾನವಾಗಿ, ಆ ಪತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯಪಡದಾರದೆಂಬ ಇಂಗಿತವೇ ಅದಿರಬಹುದಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಭಾವೂ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ಒಳ್ಳೇ ರೊಚ್ಚು ಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಒಳ್ಳೇದಾಯಿತು. ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಮಾದರಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಕುಟುಂಬವೇ ಆದಾಗಿದೆ.

ಸು:—ಅದು ಹೇಗೆ?

ದಿ:—ಹೇಗೆನ್ನುವಿರಾ? ತಂದೆಯು ನೌಕರಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಳ್ಳುನೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಹಣ ಗಳಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಈಗ ಅದರ ಬಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ನೈವೇದ್ಯವೈಶ್ಯದೇವ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬನಾದ ಮಗನು ಬದ್‌ಮಾಷನೂ, ರಾಜದ್ರೋಹಿಯೂ, ಕೊಲೆಗಡಕನೂ ಆದನು. ಹೆಂಡತಿಯ ವಿಷಯವನ್ನಂತೂ ನಾವೀಗ ಮಾತಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇವೆ; ಮತ್ತು ಒಡ್ಡೊಂಟಿಗಳಾದ ಅವರ ಮಗಳು ಲೋಕದ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನೇ ತೊರೆದುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾಳೆ!

ಸು:—ಆದೇನರೀ? ಅವಳು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾದರೂ ಏನು?

ದಿ:—ಮಹಿಲಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಮತ್ತು ವಸತಿಗೃಹಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಲ್ಲವೆ ಅವಳು? ಆಯಿತು ಹಾಗಾದರೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿಯರಿಗೆ ಓದು ಒರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಬೇಕು; ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರಿಯಕರರಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆಯುವ ದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು, ಇದೇಅಲ್ಲವೆ ಆ ಮಹಿಲಾವಿದ್ಯಾಲಯದ ಧೈಯವು? ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದರೆ, ಕುಂಟಲ ಕಸಬಿನ-ಹಾದರಗಲಿಸುವ-ತಾಲೀಮಖಾನೆಗಳೆಂದು ನಾನಂತೂ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲೇನು? ಸುಭೇದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಈ ಡಬೀರರ ಮನೆತನವು ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಹುಳಿತುಬಿಟ್ಟಿದೆಯೆಂದಂತಾಯಿತು.

ಸು:—ಒಂದೇ ಗೊತ್ತಾದ ಹಾಗೂ ಒಂದೇ ಅಡ್ಡ ಕೆಸರಿನವರಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಕುಟುಂಬಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತವೇನು? ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಔರಸ ಮನೆತನವು ನಿಸ್ಸಂತಾನವಾದೀತು; ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಅವರಿಗೆ ದತ್ತಕ ಕೊಟ್ಟು, ಆ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಕಲಮನ್ನೆಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆಂದನ್ನು ನೋಡುವಿರಂತೆ! ನನ್ನ ಬಾಜೀರಾಯನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರ ಶಾಖೆಯೊಳಗೆ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ತೀರಿತು. ಅವರ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ ಹುಳವನ್ನು ನಾನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಬಿಡುವೆನು.

ದಿ:—ಸುಭೇದಾರರೇ, ನೀವು ಎಂಥ ಪರಿಶೋಧಕಾರಿಗಳಪ್ಪಾ! ಮತ್ತು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ರತಕ್ಕ ಆ ಲಕ್ಷಾಂತ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಹುಳಗಳನ್ನು ನೀವೇ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವವರಲ್ಲವೆ?

ಸು:—ಅದು ಮಾತ್ರ ಹಾಗಲ್ಲ. ಆ ಕೆಲಸವು ನನ್ನೊಬ್ಬನಿಂದಿ ಆಗಲಾರದು. ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ನೆರವು ಬೇಕು; ಮತ್ತು ನಾನದನ್ನು ಪಡೆಯುವವನೇ! ನನ್ನ ಬಾಜೀರಾಯನು ನಾಳೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ದತ್ತಕ ಮಗನಂತೂ ಆಗಲಿ; ಆ ಮೇಲೆ ನೋಡುವಿರಂತೆ, ಆ ರೋಕ್ಕದ ಹುಳಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಡು

ವೆನೆಂಬದನ್ನು. ಆ ರೊಕ್ಕಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಖರವಾದ ಬಿಸಿಲು ತಾಕಿತೆಂದರೆ, ಅದರೊಳಗಿನ ಹುಳಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶಗೊಂಡಾವು.

ದಿ:—ಹೀಗೆಯೋ? ಈಗಿನ ನಿಮ್ಮ ಪ್ಲ್ಯಾಸು ವಿಹಿತವಾಯಿತು; ಆದರೆ ಆ ಇಮಾರತಿಯ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನು? ಯಾಕೆಂದರೆ ದತ್ತವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಪ್ರತಿಕೂಲರಿರುತ್ತಾರೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ತ್ರೈನಾತ ನಡೆಯ ಬೇಕಾದರೆ ದರ್ಬಾರದ ಮಂಜೂರಿಯು ಬೇಕು. ಯಜಮಾನ ಸಾಹೇಬರು ಅದನ್ನು ಇನ್‌ಕಾರಿಸಿದರೆ, ಮೇಲೆ ಪ್ರೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗ ಬೇಕಾದೀತು. ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದೆಂದರೆ, ಅಂತಸ್ಕ ದರಬಾರ ಖರ್ಚನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಶಿರಸ್ತಿದಾರ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೈಂದು ಏದು ಸಾವಿರದ ಸಿದ್ಧತೆ ಬೇಕು. ಈಗಲೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವ ಮಾರವಾಡಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಿಡಿರಿ.

ಸು:—ರತನಚಂದನಿಗೆ ಆಗಲೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ; ಮತ್ತು ಆತನನ್ನು ತಮ್ಮ ಡೆಗೆ ಆತನ ಕೆಲಸಕ್ಕೈಂದು ಈ ಮೊದಲೇ ಕಳಿಸಿದ್ದೆನು. ಆಗ ಅವನು ತಮ್ಮೆದು ರಿಗೇನಾದರೂ ತೆಗೆದಿದ್ದನೋ?

ದಿ:—ತೆಗೆದಿದ್ದನು; ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಆತನು ತುಸು ಒಡ್ಡ ಮುರಿಯುತ್ತಾನೆ. “ಹಣವು ಸಿದ್ಧವಿದೆ; ಆದರೆ ಅದು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಿಲ್ಲ. ಆಸಾಮಿಯಂತೂ ಹೀಗೆ!” ಎಂದಂದನು.

ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಸುಭೇದಾರನ ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡದೆೊರೆತರೆ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವರೇ? ಸುಭೇದಾರನಿಗೆ ಆ ಮಾತು ನಟ್ಟಿತು; ಆದರೆ ಆತನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾರವಾಡಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ರೇಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸುಭೇದಾರನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ:—ಆ ಮೂರುಜುಟ್ಟದ ಲಘಂಗನು ‘ಆಸಾಮಿಯು ಹೀಗೆ’ ಎಂದಂದನಲ್ಲವೆ? ಒಳ್ಳೆದು. ಮಾರವಾಡೀ, ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುವೆನು, ಈ ಆಸಾಮಿಯು ಹೇಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು!

ಆದರೆ ಆ ಕುಚೇಷ್ಟೆಯೊಳಗಿಂದಲೇ ಕುಚೇಷ್ಟೆ ತೆಗೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸುಭೇದಾರನು ಮತ್ತೆ:—ನನ್ನದಂತೂ ಇರಲಿ; ತಮ್ಮ ಜಾಮಿನಾದರೂ ಆತ ನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಾದೀತಲ್ಲವೆ?

ದಿ:—ನಾನು ಜಾಮಿನಾದೇನು; ಆದರೆ ಕೇವಲ ಬಾಯಿಮಾತಿನಿಂದ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ನಾನು ದಿವಾಣನಿದ್ದೇನೆ. ಬರಹ ಮೂಲಕ ಇಂಥ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತೊಡಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಬಾಯಿ ಮಾತಿನಿಂದ ನಾನು ಆತನಿಗೇನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತೋ, ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟ

ದ್ದೇನೆ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೆ ಯೋಚನೆ ಬೇಡ.

ಸು:—ಅಂದರೇನು? ಬೇಟೆಯನ್ನೂ ನಾನೇ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕು; ಗುಂಡನ್ನೂ ನಾನೇ ಹೊಡೆಯಬೇಕೇ?

ದಿ:—ಛೇ! ಛೇ! ಅದೇಕೆ? ಬಂದೂಕು ಬಾರ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧನೇ ಇರುವೆನಲ್ಲ! ಹಾಗಾದರಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸುಭೇದಾರರೇ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗೆ ದತ್ತಕನಾಗಿ ಹೋಗುವ ಹುಡುಗನು ನಿಮ್ಮ ಮಗನು; ನನ್ನ ಮಗನಲ್ಲ. ಔರಸ ಪುತ್ರನನ್ನು ಹಡೆಯುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ಜನಕ ತಾಯಿಯು ಹೇಗೆ ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುವದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಔರಸ ಪುತ್ರನನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗೆ ದತ್ತಕ ಕೊಡುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ಜನಕ ತಂದೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬದಂತೆ ದತ್ತವಿಧಾನದ ಮೇಜವಾನಿಗೆ ಹಾಜರಿದ್ದು, ಮೃಷ್ಠಾನ್ನ ಭುಂಜಿಸುವ ಕೆಲಸವು ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮಂತಹ ತ್ರಯಸ್ಥರದಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೆಂದಾದರೂ ಇಲ್ಲೆಂದೆನೇ? ನೀವೇ ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣ.

ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಹೀಗೆ ಕಡ್ಡಿಯಿಂದಲೇ ಕಡ್ಡಿ ಕೊಡವಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಸುಭೇದಾರನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನರ ಬಹು ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು; ಆದರೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೇನು? ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಸಿಟ್ಟು ರಟ್ಟಿಯೊಳಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಅವನು ಅದನ್ನು ನುಂಗಿಕೊಂಡು, ಆರ್ಜವವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ:—ದತ್ತವಿಧಾನವಂತೂ ಆಗಲಿ! ಆ ಮೇಲೆ ಮೃಷ್ಠಾನ್ನಗಳಿಗೇನು ಕೊರತೆ? ಆದರೆ ಆ ವಿಷಯದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ತುಮಕರ್ತುಮ ಶಕ್ತಿಯು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೈಲಾಗದ ನನ್ನಿಂದ ಏನಾಗುವಂತಿದೆ? ರತನಚಂದನಿಗೆ ತಾವೇ ಮೂರವತ್ತು ಹಾಕಬೇಕು; ಮತ್ತು ಸರಕಾರ ದರಬಾರದೊಳಗಿನ ದತ್ತಕದ ಪರವಾನಿಗೆಯ ವಿಷಯದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟ್ ಸಾಹೇಬರ ವರೆಗೂ ತಾವೇ ವಾರುಗಾಣಿಸಬೇಕು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮವನೇ ಆಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿರೆಂದರಾಯಿತು.

ಹೀಗೆಂದು ಸುಭೇದಾರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಕಾಲುಗಳನ್ನೇ ಹಿಡಿದನು; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ 'ಪ್ರಸಂಗ ಬಿದ್ದಾಗ ಕತ್ತೆಯ ಕಾಲನ್ನೂ ದರೂ ಹಿಡಿ' ಎಂದೆಂದುಕೊಂಡನು.

ಇದಾದ ಮೇಲೆ ಅತ್ತಿತ್ತಣದ ಹರಟೆಗಳಾದವು. ಬಳಿಕ ಆ ಸಂಭಾಷಣದ ಒಲವು ಜೋದ್ಯಪುರದ ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರಾದ ಜೋಜಿಗರಾಯರ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿದು, ಅವರ ಕುತ್ತಿತ ಟೀಕೆಗಳಿಗಾರಂಭವಾಯಿತು.

“ಏನರೀ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ಈ ಸಾರೆಯು ನಿಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಆದರಾತಿಥ್ಯವೊಂದು ಬೇರೆ ಬಗೆಯದೇ ಆಗಿದೆಯಲ್ಲ?” ಎಂದು ತಿರಸ್ತಿದಾರನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ದಿ:—ಇಷ್ಟಾದರೂ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಭಾಗ್ಯವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಈ ಕ್ರಮವೇ ಮುಂದೂ ಸಾಗಿದರೆ ಈ ಜೋಡ್ಯಪುರಕ್ಕೆ ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟ್ ಸಾಹೇಬರ ಭಿಟ್ಟಿಯು ಚಟುಕ್ರಾಧ್ಯದಂತೆ ಆಗಿ ಹೋದೀತು! ನನ್ನದೇನು? ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇವಾನಿವೃತ್ತವಾಗುವವನು! ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ತಿರಸ್ತಿದಾರ ಕೆಯ ಐದು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಪಾರಾಗಬೇಕಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ತಿರಸ್ತಿದಾರನು ಕಣ್ಣು ಬಡಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ:—ನೀವು ಹೋಗುವರೋ-ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನ ಸಾಹೇಬರೇ ಹೋಗುವರೋ, ಅಂದರೆ ಅಧಿಕಾರಭ್ರಷ್ಟ-ಸಂಸ್ಥಾನ ಜ್ಯೋತರಾಗುವರೋ ಇದನ್ನಾರು ಹೇಳಬೇಕು?

ಸು:—ಅಹುದಹುದು. ಈ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಗೆ ಜಿಗುಳಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಒಂಗಾರಕ್ಕೆ ಕುಂದಣ ಹಾಕಿದಂತೆ ಒಳ್ಳೇ ಬಲವಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ? ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಮಾತ್ರ ತಂತಿಯ ಮೇಲಿನ ಕಸರತ್ತು ಮಾಡುವ ಡಂಬರವನಂತೆ ಒಳ ಕಾಡುತ್ತಾರೆ; ಯಾವಾಗ ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದಾರೆಂಬ ನಿಯಮವೇ ಇಲ್ಲ.

ತಿರ:—ನಿಮ್ಮ ಹೊಸ ಯಜಮಾನರ ಬಗ್ಗೆ ಊರ ಜನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವಾದರೂ ಏನಿದೆ?

ದಿ:—ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಭೇದಾರರೇ ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವರು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಬಲ್ಲರು.

ತಿರ:—ಏನರೀ ಸುಭೇದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನ ಸಾಹೇಬರು ಹೇಗಿರುತ್ತಾರೆ?

ಸು:—ಹೇಗಿರಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕಣ್ಣು-ಮೂಗು ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ರಬೀಕೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ.

ತಿರ:—ಜನರಂತೂ ಅವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ.

ಸು:—ಹೊಗಳತಕ್ಕವರೇ! ಹರೆಯದ ಹುಡುಗ! ಒಡೆದು ಕಾಣುವನು! ಉಡುಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳು ಕೇವಲ ಸಾಣಾ ಇದ್ದರೂ ಶಿಸ್ತಿನಿಂದ ಧರಿಸುವನು. ಅಂದಮೇಲೆ ಜನರು ಹೊಗಳದೇನು ಮಾಡುವರು?

ತಿರ:—ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಒಳ್ಳೇ ವಿದ್ವಾಂಸರಿರುವರೆಂದು ಕೆಲವರನ್ನು ತ್ತಾರೆ.

ಸು: ಅಹುದು! ವಿಧ್ವಾಂಸರಲ್ಲದೇನು? ಸುತ್ತಲೂ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು, ನಡುವೆ ಅದೃಶ್ಯರಾಗಿ ಕೂಡುತ್ತಿರುವುದೇನೋ ನಿಜವು. ಆಗ ಅವರು ಓದುವರೋ, ನಿನ್ನೆ ಮಾಡುವರೋ ಅದಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

ಶಿರ: — ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಒಳ್ಳೇ ಉದ್ಯೋಗಿಗಳಿರುವರೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಸು: — ಉದ್ಯೋಗವೆಂತಹದು? ಬೇಕಾದರೆ ಅವರನ್ನು ಕಿಡಿಗೇಡಿಗಳೆಂದೆನ್ನಿರಿ. ತುಸ ಹೊತ್ತಾದರೂ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ ಆಣೆ. ಮೈಮುರಿ ದುಡಿಯುವದರಲ್ಲೇ ಬಾಲ್ಯತನವು ಕಳೆಯಿತು. ಆದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವದೆಲ್ಲಾ ಗುತ್ತದೆ? ಅಂತೆಯೇ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಚಿವುರುತ್ತ ನಡೆದಿರುವರು.

ಶಿರ: — ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಒಳ್ಳೇ ಮರ್ಯಾದತೀಲಿರಿವಂತೆ.

ಸು: — ಮರ್ಯಾದತೀಲಿರೇ? ಛೇ! ಹೇಡಿಗಳೆನ್ನಿರಿ ಬೇಕಾದರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ ಸರಕಾರದ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಟ್ಟವು ಲಭಿಸಿತು; ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಧಾಟು, ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆ ಮುಂತಾದವು ಹುಟ್ಟುಗುಣಗಳೇ ಆಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಭಿಕ್ಷುಕರ ಪೋರನು ಜಂಬ ಮತ್ತು ಸೊಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಡತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೂ ಅವು ಅವನಿಗೆ ಲಭಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?

ಶಿರ: — ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಒಳ್ಳೇ ಉದಾರರೂ ಕೈಸಡಿಲು ಬಿಟ್ಟು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವವರೂ ಇರುತ್ತಾರಂತೆ.

ಸು: — ಪುಕ್ಕಟೆಯ ದುಡ್ಡು! ಹಾಳು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವರ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನದೇನು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ?

ಶಿರ: — ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಭಿಕ್ಷುಕರ ಪರಾಂಬರಿಕೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರಂತೆ.

ಸು: — ಅಹುದು. ಸ್ವಬಾತಿಯವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರೇಮವೇ ಹಾಗಿದೆ!

ಶಿರ: — ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವದಿಲ್ಲವಂತೆ.

ಸು: — ಇಲ್ಲಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಿರಬೇಕಷ್ಟೇ?

ಶಿರ: — ಅವರ ಅಮಲು ಒಳ್ಳೇ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗುವದಂತೆ.

ಈಗ ಮಾತ್ರ ನಡುವೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕದ ಹೊರತು ದಿವಾಣರಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿರಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಲಿವೊನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈ ಎಳೆಯುತ್ತ: — ಹೋಗಿರಿ ಹೋಗಿರಿ. ನನ್ನಂತಹ ಚತುರ ದಿವಾಣನಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯವರು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದಮೆಲು ನಡಿಸುವ ಮಾತೇ ಎತ್ತಕೂಡದು. ಬಹಳವಾದರೆ 'ಮುತ್ತಲ

ಹೂವಿನ ಬಣ್ಣ ಮೂರೇ ದಿನ'ವೆಂಬಂತಾದೀತು. ಕೂಳಿನ ಹಸಾಪಿ ಹುಟ್ಟಿದವ ರಂತೆ, ಇವರ ಕೆಲಸ ನೋಡಲಿಯಾ? ಅಥವಾ ಅವರ ಕೆಲಸದ ಚೌಕಶಿ ಮಾಡ ಲಿಯಾ? ಇಲ್ಲವೆ ಅದನ್ನು ಶಿಸ್ತು ಹಚ್ಚಲಿಯಾ? ಎಂದು ಅವರು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಮಾಡಿಯಾರು; ಹಾಗು ಮುಂದೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆ ಆಡಳಿತದ ಅಜೀರ್ಣವಾ ದಂತಾಗಿ, ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಾರು ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಿ ಯಾವುದೊಂದು ಸರ್ವ ತದ ತುದಿಯ ಮೇಲೆ ತಂಪುಹವೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತ. ಆ ಮೇಲೆ ಇತ್ತ ನಾವಿದ್ದೇವೆ; ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತವಿದೆ. ನೋಡಿಕೊಂಡೇವು; ಮತ್ತು ಈ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಆಡಳಿತದ ಹಸಾಪಿಯಾದರೂ ಇವರಿಗೇಕೆದೆ ಎಂದದನ್ನು ಹೇಳಲೋ?

ಶಿರ: — ಹೇಳಿರಿ ನೋಡೋಣ.

ದಿ: — ಇನ್ನೂ ಲಗ್ನವಾಗಿಲ್ಲೆಂದು. ಲಗ್ನವಾದ ಕೆಲ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರ ಸಮಾಚಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ದಿನದ ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು ತಾಸುಗಳೂ ಸಾಲುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶಿರ: — ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೊಂದು ಚಲೋ ವಧುವನ್ನು ನೋಡಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಅಂದರೆ ನಿಮಗುಂಟಾಗಿರುವ ಈ ತೊಂದರೆಯು ತುಸ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತು.

ಸು: — ಶಿರಸ್ತಿದಾರಸಾಹೇಬರೇ, ಅವರಿಗೆ ವಧುಗಳಿಗೇನು ಕೊರತೆ? ಆದರೆ ಯಜಮಾನಸಾಹೇಬರು ಬಾಸಿಂಗ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೊಂದು ಸಿದ್ಧರಾಗ ಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಇದುವರೆಗೆ ಇಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನ ಯಾವ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾದರೂ ಅವಿವಾ ಹಿತನಾಗಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿರುವಿರಾ?

ಶಿರ: — ನಮ್ಮ ಏಜಂಟಸಾಹೇಬನಂತೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ! ಅವನು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕರೆದು, ಮೆಲ್ಲನೆ: — “ಏನು ಶಿರಸ್ತಿದಾ ರರೇ? ಇವನಾವ ಕ್ಯಾಥೊಲಿಯನ್ ಮಂಕನೋ ಪೋಪನೋ ಈ ಜೋದ್ಯಪುರಡ ಸಟ್ಟವನ್ನೇರಿದವನು. ಇವನು ಲಗ್ನವಾಗದ ಆಣೆ ಮಾಡಿಯೇ ಸಟ್ಟವನ್ನೇರಿರು ವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ” ಎಂದೆಂದು ನಕ್ಕನು.

ಸು: — ಅವರು ಲಗ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಬಾಯಿಂದೇನೂ ಆಣೆ ಮಾಡಿರು ವಂತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಹಾಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರೆ ಅದಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಅವರ ಜನ್ಮವು ಹೀಗೆ ಲಗ್ನವಿರಹಿತವಾಗಿಯೇ ಕಳೆಯುವದೆಂದು ನನಗಂತೂ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದಿರಲಿ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರು ಇನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗ ಹೊರಟರೂ ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಮುದಿಹಣ್ಣು ಅದೆಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಬೇಕು?

ದಿ: — ಅದೇಕೆ? ಭಾವುಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರ ಮಗಳಾದ ವಿಮಲೆಯಿರುವ

೪೫. ಹೇಗೂ ಅವಳನ್ನೂ ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿರುವಳು.

ಸು:—ಅಹುದರೀ-ಅಹುದು! ಯಾವನೊಬ್ಬ ಆಯ್-ಸಿ-ಎಸ್. ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ಗಂಡನಾಗಬೇಕೆಂದು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ಪಣ ತೊಟ್ಟು ಕುಳಿತಿರುವಂತೇನೋ ಕಾಣುವುದು ನಿಜ; ಆದರೆ ಅವಳು ಲಗ್ನವಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗುವಳೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅದಾರು ಹೇಳಬೇಕು?

ಶಿರ:—ಒಂದುವೇಳೆ ಆದಳೆಂದರೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ; ಯಜಮಾನಿಯೂ ವಿದುಷಿಯೂ. ಆ ಮೇಲಿನ ಆಡಂಬರವನ್ನೇನು ಹೇಳಬೇಕು? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟರೂ ಆ ದಂಪತಿಗಳು ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಬೈಲುಗಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ! ಹೀಗೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ದಿ:—ಛೂ! ಅವರೇನು ಆಡಂಬರವನ್ನಿಳಿಸುವರು? ಆಡಂಬರ ಮಾಡುವವರ ಮುಸುಡೆ ನೋಡಿರಿ! ಆಡಂಬರ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಹಳೇ ಯಜಮಾನರನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕು. ಅವರ ಆ ಲೋಕೋತ್ತರ ಆಡಂಬರದ ಗಂಧವು ಕೂಡ ಇವರಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಶಿರ:—ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಹಳೇ ಯಜಮಾನರನ್ನೆಂದೂ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಅವರ ಆಡಂಬರವು ಹೇಗಿತ್ತೆಂಬದನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿರಿ ನೋಡೋಣ.

ದಿ:—ಈ ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಬಹಳವಾದರೆ ಒಬ್ಬ ವಧುವನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗಿ, ಅವಳನ್ನೇ ಕಂಡಕಂಡಲ್ಲಿ ಮೆರಿಸುವವರು! ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಹಳೇ ಯಜಮಾನರ ಝನಾನಖಾನೆಯೆಂದರೆ, ದರಬಾರದ 'ಅಠರಾ ಕಜೇರಿ'ಗಳನ್ನುಳಿದು, ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಕಾರಖಾನೆಯೇ ಅದಾಗಿದ್ದಿತೆಂದನ್ನಿರಿ ಬೇಕಾದರೆ! ಹೋದ ಹೋದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕಳೇ! ಅವರ ಅಂತಃಪುರದ ವೈಭವವನ್ನೆಂತು ವರ್ಣಿಸುವುದಿದೆ? ಸಾಲಕನೂ ಭೋಕ್ತಾರನೂ ಎಂದು ಆತನಿಗೇ ಅನ್ನಬೇಕು! ಅವರ ಹೆಸರಿಂದ ಕುಂಕುಮ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಒಂದೇ ಬೈತಕಿನಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕುಂಕುಮದ ಭರಣಿಯೇ ಸಾಲದಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ದಸರೆಯ ಹಬ್ಬದ ದಿವಸ ಅವರ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಹೊರಟಿತೆಂದರೆ, ಪಟ್ಟದ ಗಂಡಾನೆ-ಹೆಣ್ಣಾನೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಝನಾನಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳ ಸಾಲೇ ಸಾಲಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ಆ ಗುಂಪಿನೊಳಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನನು ನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹದೊಳಗಿನ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕೇ ಇಂದ್ರನ ಏಶ್ವರ್ಯವೆನ್ನಬೇಕು! ನಮ್ಮ ಈ ಹೊಸ ಯಜಮಾನರೆಂದರೆ, ತಟ್ಟು ಕುದುರೆಟುನ್ನೇರಿ ಹೊರಟಿರುವ ಭಟ-ಬಿಕ್ಕು ಕರೇ ಸರಿ!

ಶಿರ:—ಅದಿರಲಿ. ಇವರು ಲಗ್ನವಾದರೂ ಮತ್ತೆದತ್ತ ಕದ ಪ್ರಸಂಗವೇಅನ್ನಿರಿ.

ದಿ:—ಆದರೆ ಇವರಿಗೆ ದತ್ತಕ ಸಂಸ್ಥೆಯೇ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲೆಂದು ಕೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಇವರು ದತ್ತಕದ ವಿರುದ್ಧ ಕಾಯಿದೆ ಮಾಡಲಿರುವರಂತೆ!

ಶಿರ:—ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ 'ತೂಕಡಿಕೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಹಾಸಿಕೊಟ್ಟಂತಾ'ದೀತು. ಇವರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಇವರ ಆ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನೇ ಮುಂದು ಮಾಡಿ, ಈ ಜೋಡ್ಯವುರ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಖಾಲಿಸಾ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಮುಲಖಿಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವರು ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ದತ್ತಕವನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಮಾಡುವದು? ನಿಮಗೋ-ನನಗೋ? ಮತ್ತು ದತ್ತಕದ ಅರ್ಜಿ ಕೊಡುವವರಾರು? ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಂತೂ ಆ ಅಧಿಕಾರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. "ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಸತ್ತನು. ಅದರಿಂದ ಅವನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವನ ಅಪ್ಪಂದಿರಾದ ನಾವು ಬಂದಿರುವೆವು. ನೀವು ಸುಮ್ಮನೆ ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಿರಿ. ಯಾವನೇ ರಾಜನಿರಲಿಲ್ಲನೇಕೆ? ನಿಮಗೇಕದು? ರಾಜ್ಯವು ನಡೆದಿದೆಯಷ್ಟೆ?" ಎಂದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಜೊಕ್ಕಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುವದು.

ಇರಲಿ. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಹಲವರ ಕುಜೇಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಲವು ಬಗೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಸೆರೆಯ ಅಮಲು ಆ ಮೂವರಿಗೂ ಏರಿತು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವರ ಜಾಯಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಲಾಸಗಳು ಹೊರಟವು, ಅವರ ಕೈಯಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಜೇಷ್ಟಿಗಳಾಗಹತ್ತಿದವು ಇವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸದಿರುವದೇ ವಿಹಿತವು! ಹೊಟ್ಟಿಯೊಳಗೇನೂ ಉಳಿಯದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಸತ್ಯ ಮಾತಾಡುವದು, ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ವಕ್ರೈತ್ಯಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವದು, ಈ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೆರೆಗುಡುಕರನ್ನು ಯಾರೂ ಸರಿಗಟ್ಟಲಾರರು.

ಆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯತ್ತು.

ಪ್ರೋಷ್ಟಿನೊಳಗಿಂದ ಬಂದ ಪತ್ರದ ಪತ್ತೆಯನ್ನು ಹತ್ತಗೊಡದೆ, ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯು ಅದನ್ನು ಹರಿದೊಗೆದನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಭಾಗಾನಗರದಿಂದ ಯಾವಳೊಬ್ಬ ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಿಂದ ಆ ಪತ್ರ ಬಂದಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದ ಅವಳ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸ ಕೂಡದಿರುವದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರ ಸ್ವಭಾವವು ನೊಡಲೇ ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತವಾದದ್ದು. ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಆಚರಣದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಏನೂ ಹುಚ್ಚು-ಹುಳುಕು ಅವರಿಗೆ ಈ ಮೊದಲು ಕಂಡು ಬರದಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರತಿಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಬರಲಾರದು. ನಿಷ್ಠಾವಂತನಾದ ನಳರಾಜನು ಕಾಲು ತೊಳೆದಾಗ ಕಾಲಿನ ಹಿಂಬಡಕ್ಕೆ ನೀರು

ಹತ್ತದ ಬಿಂದುವಾತ್ರ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿಂದ ಕಲಿಯು ಆತನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಪರೀಕ್ಷಿತ ಮಹಾರಾಜನು ಹಾವಿನ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ನೀರಲ್ಲಿ ಮಹಾಲು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೆಲಿಸಿದರೂ, ಬಾಗವಾನಳ ಬುಟ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಬಾರೀಹಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತಕ್ಷುಕನು ಬಾಲದ ಹುಳದ ರೂಪದಿಂದ ಆ ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷಿತನನ್ನು ಕಚ್ಚಲಿಲ್ಲವೆ? ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಡತೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಪುರುಷರ ಸಂಶಯವಾದರೂ ಇದೇ ಬಗೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ತಕ್ಷುಕರಂತೆ ಆ ಸಂಶಯವು ಪುರುಷ ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ದೇಕಂತ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ಅದರ ಭೂಮಿಕೆಯು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಿರುವದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ತುಸ ನೆವವುಂಟಾದರೆ ತೀರಿತು; ಆ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾಲದ ಬಾಲದ ಹುಳದಂತೆ ಆ ಸಂಶಯವು ಕೂಡಲೆ ವಿಷಯುಕ್ತವಾದ ಹಾವಿನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸುವದು; ಇಲ್ಲವೆ ಅರಳಿಯ ಗುಂಪಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಕಿಡಿಯಂತೆ ಅದು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಚ್ಚಾಲಾರೂಪದಿಂದ ಉರಿಯು ಹತ್ತುವದು!

ಮನುಷ್ಯನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಯಾದನೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಭ್ರಮೆಯು ಬಾಧೆಯು ವಿಫಲಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನು ಓದುವದೂ ಸೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂಪಾನೊಂದು ದಿನ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳು ಕಡಿಮೆ ಬಂದರೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಸರಕಾಲೇ ನೌಕರಿಯ ಕಾಲದ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡುವರು.

ಇಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಇಗೇ ಮೇಲೆಗೆ ಆ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಭೇದಾರರ ಸವಾರಿಯು ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿತು. ದತ್ತಕ ಸಂಬಂಧದ ಉಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಂದು ಆಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ಸುಭೇದಾರರು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆತನದವರೇ ಆದ ಒಬ್ಬ ದೂರಿನ ಆಪ್ತರು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಸುಭೇದಾರರೊಡನೆ ಮಾತು-ಕಥೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಉಭಯತರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ರಹಸ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದರಂತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾದ ತಿರಸ್ಕಾರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸುಭೇದಾರರ ಅನುಸರಣಪ್ರಿಯ ಸ್ವಭಾವದ ಮೂಲಕ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಬಾಯಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ಆದೇಶವು ಹೊರಟಿತೆಂದರೆ, ಸುಭೇದಾರರು ಕೂಡಲೆ ಅದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧತೆ ತೋರಿಸಬೇಕು; ಅದರಿಂದ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆ ಕೆಲಸವೂ ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದು ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ತಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾಗದಗಳು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಿಗದಾಗಲು, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸುಭೇದಾರರನ್ನು ಕುರಿತು:—ಸುಭೇದಾರರೇ, ಹತ್ತಿರಿ ಆ

సద్వలన మోలము; మత్తు ఆ మత్తియు కలగియు మోలన కేంపు రేత్తియు అరివేయెలగిరువ కాగదగళన్న కేగి తక్కింకొచ్చి నోడతొడ, ఎన్నలు,

భావూసాహేబర ఆ కలసవన్న మాడువ సంధియు సుభేదారరిగి పవణయంతయో తోరితు. కనడలే అవరు జటికృనే సద్వలన్నేరి ఆ కాగదగళన్న తేగేదు భావూసాహేబర ముందిరిసిదరు; మత్తు భావూ సాహేబరు అవుగళన్న నోడతొడగువప్పరల్లియే:—“తావేతక్కి తొందర పడువరి? ధనగద కృహత్తి తమ్మ జాళిసు కేట్టితు. నానే తేగేదు యావ యాప కాగదపత్తగళిరువవేంబదన్ను జేళుత్తేనే.”

ఈ యుక్తియింద భావూసాహేబర మనీయ కాగద-పత్తగళ మేలే తమ్మ కృయాదిదరే అదు సుభేదారరిగి ఇప్పవే లగిత్తు; ఆదరే సుభే దారరు అదకాగి యావ కారణవన్ను ముందు మాడిద్దరొ, అదే అదక్కి తుస విఘ్న కరవాయితు. భావూసాహేబర మనీయల్లి, అదొ కృగి హత్తువంతే, యావదొందు సామానిన మేలే ధనగవే? ఇదు కాలత్రయ దల్లియొ ఘటిసద సంగతియు. ఆ ధనగయిందరే అదు బరే సామానిన మేలిరదే, తమ్మ మయాదేయ మేలే తొరల్పడువ కసవే ఎందు ఆ సంసారదక్కి ముదుకవిగే అనిసత్తిత్తు; అదే భావనీయింద అవరు సుభేదారరన్ను కురితు:—“ఁసందిరి: సుభేదారరే? నమ్మ మనీయల్లి సామానాగళ మేలే కసవే డిగేందొ ఆగలిక్కిల్ల. నోడిరి బేకాదరే, కృహజ్జి నోడికొచ్చి. ధనగద ఒందు కణవాదరొ దొరతరే, పణ తొట్టిను; దండ తేత్తేను!

సుభేదారను ఆ స్వజ్ఞతేయ కౌతుకవన్నే తోరి:—“భలే! ఇదక్కి అన్నజేకు స్వజ్ఞతేయిందు!” డిగేందు లగుబగనే కాగదగళన్ను తిరు తిరువి నోడలారంభిసదను. నాల్కారు కాగదగళన్ను నోడుత్తలే అవను:—భావూసాహేబరే, ఇదంతొ నిమ్మ సర్టిఫికేటిస మడికే యాగిదే.

భా:—సరి-సరి. డాగాదరే ననగే బేకాగిద్ద పుడికేయే దొరే తంతాయితు. ఇందు తుస బిడువిద్ద మొలక, ఆ సర్టిఫికేటుగళ న్నారిసి అవుగళదొందు జిక్క పుస్తక భాసిడబేకేందెసిద్దరింద అవు గళన్ను నోడబేకేందిదేనే.

సు:—అదంతొ డిరదిన కేలసవాదితు. డళియ నేనవుగళు అవ

ರವು ಅವರಿಗೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವಿಷಯಸರತ್ಪದಿಂದ ಜೀರೆಯವರಿಗೂ ಮನೋರಂಜಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಇಂತಹ ನೆನಪುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಬರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ನೌಕರಿಯ ಅನುಭವವೆಂದರೆ, ಅದೊಂದು ಕಾಲದ ಐತಿಹ್ಯವೇ ಅನ್ನಬಹುದು. ನಾನು ಇದರೊಳಗಿನ ಒಂದೊಂದೇ ಸರ್ತಿಫಿಕ್ರೀಟು ತೆಗೆದು ಓದಲೇ? ಅಂದರೆ ಆ ಸಂಬಂಧದ ಅವಾಂತರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಾವು ನನಗೆ ಹೇಳುವಿರಂತೆ.

ಸ್ತುತಿಪರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಓದಿದರೂ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಆ ಎರಡನೆಯವರ ಕೈಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮೂರನೆಯವನು ಓದಿ ಹೇಳಿದನೆಂದರೆ, ಆ ಸುಖವು ತ್ರಿಗುಣಿತವಾಗುತ್ತದೆ! ಅದರಿಂದ ಸುಭೇದಾರರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಪರವಾನಿಗೆಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ದೊರಕಿತು. ಬಳಿಕ ಅವರು ಒಂದೊಂದೇ ಸರ್ತಿಫಿಕ್ರೀಟು ತೆಗೆದು ಓದುವ ಕ್ರಮ ನಡೆಸಿದರು.

ಸು:—ಇದು ನೋಡಿರಿ, ಈ ಮೊದಲನೇ ಸರ್ತಿಫಿಕ್ರೀಟನ್ನು. ಇದರ ಕೆಳಗೆ 'ಎಡಮುಟ್ಟ' ಅಥವಾ 'ಅಡಮುಟ್ಟ' ಎಂಬ ಸಹಿಯ ಅಕ್ಷರಗಳಿರುತ್ತವೆ.

ಭಾ:—ಅಹುದುಹುದು. ಅಡಮುಟ್ಟ ಸಾಹೇಬನ ಸರ್ತಿಫಿಕ್ರೀಟೇ ಅದು. ಆ ಅಡಮುಟ್ಟ ಸಾಹೇಬನೆಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನು. ಅವನು ಅದಲ್ಲೇನು ಬರೆದಿರುವನು?

ಸು:—“ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರನು ನನ್ನ ತಿರಸ್ತೆದಾರನಿದ್ದನು; ಆಗ ಎರಡೆರಡು ಕತ್ತಿಗಳೊಡ್ಡಿಯು ಟವಾಲನ್ನು ಇವನೊಬ್ಬನೇ ನಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು!”....ಭಾವೂಸಾಹೇಬ, ಇದರ ಭಾಷೆಯು ತುಸು ಸಂಗಿಗ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವೆ?

ಭಾ:—ಛೇ! ಛೇ! ಸಾಹೇಬನವರು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಗಿಗ್ಧವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಒನ್ನೊಮ್ಮೆ ತ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿಯಾರು; ಆದರೆ ಅವರ ಹೇತುವು ಮಾತ್ರ ಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಸ್ತುತ್ಯವೂ ಆಗಿರುವದರಿಗೆ. ಆ ಸರ್ತಿಫಿಕ್ರೀಟನ್ನು ಛಾಪಿಸುವದೇ. ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೆಲಸದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯ ಮತ್ತು ಚಟುವಟಿಕೆಯ ದಾಖಲೆಯಿದೆ. ಹೂಂ, ಮುಂದೆ ಸಾಗಲಿ.

ಸು:—ಕಾರ್ನಾಯೋ, ಕರೇ ನಾಯಿಯೋ ಎಂಬ ಎಂತಹದೋ ಸಹಿಯಿದೆ ಈ ಎರಡನೇ ಸರ್ತಿಫಿಕ್ರೀಟಿನ ಮೇಲೆ.

ಭಾ:—ಹಾ! ನೆನಪಾಯಿತು. ಆ ನಮ್ಮ ಕರೇ ನಾಯಿ ಸಾಹೇಬನಂತಹ ಸುಸ್ವಭಾವದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ದೊರೆಯಲಾರನು. ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚು ನಾಯಿಯಂತೆ ಅವನು ಮೈಮೇಲೆ ಏರಿ ಬಂದಾನು; ಆದರೆ ಎಂದೂ ಹಲ್ಲು ಹಚ್ಚುತ್ತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಇರಲಿ. ಅವನು ಆ ಕಾಗದದಲ್ಲೇನು ಬರೆದಿರುವನು?

ಸು: —ನಮ್ಮ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ವಿಲಾಯತಿಗೆ ಹೋದರು; ಅದರಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸರಬರಾಯಿಯನ್ನು ಅವರು ಬಹು ಚನ್ನಾಗಿ ಇರಿಸಿದರು. ಸರಬಾಯಿ ಮಾಡಬೇಕು, ಡಬೀರರೇ!

ಭಾ: —ಒಳ್ಳೆದು. ಈ ಸರ್ವೀಫಿಕೇಟನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ಅನಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬರಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಯಾವಾತನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ಇಲ್ಲವೆ ಮಂದಿಯ ಸರಬರಾಯಿಯನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನೋ, ಆತನೆಂಥ ಅಮಲ್ದಾರನು? ಇರಲಿ, ಇದನ್ನೂ ಛಾಪಿಸುವದೇ. ಮುಂದೆ.

ಸು: —ಇದು ಬಾಲಗೇಯ್ಲೋ ಬಲಗೈಯೋ ಎಂಬ ಸಹಿಯ ಕಾಗದವು. ಇದರ ಅಕ್ಷರವು ಎಷ್ಟು ಗಿಜೆಬಿಜಿಯಾಗಿದೆಯನ್ನಲಿ! ಮಾಸ್ತರನು ಈತನಿಂದ ಸಾಲೆಯಲ್ಲೆಂದೂ ಖರಡು ತೀಡಿಸಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಭಾ: —ಛೇ! ಛೇ! ಬಹು ಜನ ಸಾಹೇಬರ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಹಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆ ಗಿಜೆಬಿಜಿ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಸುಂದರವೆನ್ನುವ ರೂಢಿಯಿದೆ. ಅದಿರಲಿ. ಆ ಬಲಗೈ ಸಾಹೇಬನೇನೆನ್ನುತ್ತಾನೆ?

ಸು: —“ಮಿಸ್ತರ ಡಬೀರನು ಕೊತವಾಲನಾಗಿದ್ದಾಗ ಆತನ ಸರ್ಕಲ್ನಲ್ಲಿ ದಿನವಹಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಳವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಒಹುತರವಾಗಿ ಯಾರ ಫರ್ಯಾದಿಯೂ ದಾಖಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಒಗೆಯಾಗಿ ಆತನ ಅಮಲು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತು.” ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ಈ ವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಜನರು ವಿವರೀತವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು; ಕಾರಣ ನೀವು ಇದನ್ನು ಛಾಪಿಸಿಕೊಡದೆಂದು ನನಗಂತೂ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾ: —ಜನರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಾವೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ? ‘ಅಮಲು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದ್ದಿತು ಎಂಬದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಸ್ತುತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಸರ್ವೀಫಿಕೇಟನ್ನಂತೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಹೀಗೆಯೇ ಮಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಸರ್ವೀಫಿಕೇಟುಗಳ ವಾಚನ, ಟೀಕೆ, ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ, ಮಂಜೂರಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ, ಆ ರೇಶ್ಮಿಬಟ್ಟೆಯನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೊಡವಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಸರ್ವೀಫಿಕೇಟುಗಳ ಪುಡಿಕೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ, ಸುಫೇದಾರರು: — ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ತಮ್ಮ ಅಮಲ್ದಾರರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಈ ತಮ್ಮ ಸರ್ವೀಫಿಕೇಟುಗಳು ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ತಮ್ಮ ಸರ್ವೀಫಿಕೇಟುಗಳೆಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಭೂಷಣವಾಗಿರದೆ, ಈ ಡಬೀರ-ಸುಫೇದಾರರ ಮನೆತನದ ಭೂಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ನಾನು

ತಮಗೆ ಬಿನ್ನಯಿಸುವದೇನಂದರೆ, ಈ ಸರ್ತಿಫಕೀಟುಗಳನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ, ಇವುಗಳ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಬೇಕು.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು. ಅವರು ಸುಪ್ರಸನ್ನ ವೊಗದಿಂದ: ನೌಕರದಾರನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಒಕ್ಕೀಸು ಇಲ್ಲವೆ ಭೂಷಣವೆಂದರೆ, ಸರ್ತಿಫಕೀಟುಗಳದೇ ಆಗಿದೆ. ದುಡ್ಡೇನು, ಎಂದು ಸಿಕ್ಕೀತು; ನಾಳೆ ಖರ್ಚಾದೀತು; ಆದರೆ ಸರ್ತಿಫಕೀಟುಗಳೊಳಗಿನ ಗೌರವವೇ ಬಾಳತಕ್ಕ ವಸ್ತುವು; ಮತ್ತು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಸಂಪಾದನೆಯು, ಎಂದು ನಾನಂತೂ ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗೇನನಿಸುವದೋ-ಅನಿಸಲಿ.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಆ ಕಡೆಯ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸುಭೇದಾರನ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಸರ್ಪದಂಶವಾದಂತಾಯಿತು. ಸಾತ್ವಿಕ ಸಿಟ್ಟೇ ಅದು! ಅಂದಮೇಲೆ ಹಾಗೇಕೆನಿಸಬಾರದು? ಸರ್ತಿಫಕೀಟುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಡುವ ಉದಾರತನವನ್ನು ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಇದೀಗಲೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು:— “ನಿಮಗೇನನಿಸುವದೋ-ಅನಿಸಲಿ” ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೇನು ಅನ್ಯಾಯವೆನ್ನಬೇಕೋ? ವಿಪರೀತ ನ್ಯಾಯವೆನ್ನಬೇಕೋ? ಆಗ ಸುಭೇದಾರರು ಅಳುವೋರೆಯಿಂದ:—ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೆ, ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ಈ ಮಾತು ತಮಗೆ ಒಪ್ಪುವದೇ? ತಮ್ಮ ಸರ್ತಿಫಕೀಟುಗಳನ್ನು ನಾನು ಆಗಲೆ ಹೊಗಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಅಂದಮೇಲೆ ತಮಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಂದೇಹವೇಕುಂಟಾಯಿತು, ನನಗೆ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನನಿಸುವದಕ್ಕೆ? ಯಾವಾತನಿಗೆ ಈ ಸರ್ತಿಫಕೀಟುಗಳು ದೊರೆತವೋ, ಅಂದರೆ ಯಾವಾತನು ನೌಕರಿಯ ಕಠಿಣಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸುಯಶ ಸಂಪಾದಿಸಿದನೋ, ಅಂದರೆ ಯಾವನ ಕರ್ತವ್ಯಬುದ್ಧಿಯು ಇಷ್ಟು ಲೋಕೋತ್ತರವಾಗಿದೆಯೋ, ಅಂದರೆ ಯಾವಾತನು ತಂದೆಯೆಂದು ಮಗನೆದುರಿಗೆ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯನೆಂದಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಕ್ಕವನಾಗಿರುವನೋ, ಆತನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕೂದ್ರಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬದೇ ನನ್ನ ಪಣವು! ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ದತ್ತವಿಧಾನದ ತಿಥಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ತಿಳಿಸಿರಿ. ದತ್ತಕದ ಈಶ್ವರೀ ಸಂಕೇತವಿರದಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಇಷ್ಟು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಏಕುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ನಾನು ಬೇರೆ, ತಾವು ಬೇರೆ, ಹೀಗೆ ನಾನು ತಿಳಿಯುವದೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹುಡುಗನ ದೈವದಲ್ಲಿ ಈ ದತ್ತಕದ ಯೋಗವಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ನನಗೆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ತಮಗೆ ಆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯತೀತಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಏನನಿಸುತ್ತದೋ ಅನಿಸಲಿ! ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾಕರನು ಜೀವದಿಂದಿ

ದ್ದರೆ, ನನ್ನೇ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವು ಅನವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಆತನು ಕರಿನೀರಿಗೆ ಹೋದ ಮೂಲಕ ನಿಮಗುಂಟಾಗಿರುವ ದುಃಖವೂ, ನನ್ನ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ನಿಮಗೆ ದತ್ತಕ ಕೊಟ್ಟು 'ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈತನು ನನ್ನವನಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮವನೇ ಆದನು' ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ನನಗಾಗುವ ದುಃಖವೂ ಒಂದೇ ಪಡಿಕಟ್ಟಿನವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ನಿಷ್ಠಾ ತ ನಟನಂತೆ ಸುಭೇದಾರರು ತಮ್ಮ 'ನಿಷ್ಕ್ರಮಣ'ವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ಸುಭೇದಾರರು ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೊಬ್ಬರೇ ಆತ್ಮಗತವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಈ ಸುಭೇದಾರನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನನ್ನ ಸರ್ವಿಸಿಕ್ಕೀಟುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಖರ್ಚಿನಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಛಾಪಿಸಿ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಡುವ ನಂತೆ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಆತನು ನನ್ನ ಏಷಯವಾಗಿ ಒಳ್ಳೇ ಆದರವುಳ್ಳವನಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಗನಿಸಲು, ಅವರು ಆ ಸರ್ವಿಸಿಕ್ಕೀಟುಗಳ ಪುಡಿಕೆಯನ್ನು ಸುಭೇದಾರನಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಳಾದ ದಾಲತನನ್ನು ಕೂಗಿದರು. ಬಳಿಕ ಅವರೊಂದು ಚೀಟಿ ಬರೆದು, ಆ ಚೀಟಿಯನ್ನೂ ಆ ಸರ್ವಿಸಿಕ್ಕೀಟುಗಳ ಪುಡಿಕೆಯನ್ನೂ ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು:—“ಇವುಗಳನ್ನು ಖುದ್ದ ಸುಭೇದಾರರಿಗೇ ಮುಟ್ಟಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಉತ್ತರ ತರಬೇಕೆ”ಂದು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲೊಬ್ಬ ಜಟಾಧಾರಿಯಾದ 'ಬುವಾ' ಬಂದಿರುವ ವರದಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿತು; ಅಪ್ಪಣೆ ದೊರೆತ ಕೂಡಲೆ ದಾಲತನು ಆ ಬುವಾನನ್ನು ಮೇಲೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಬಿಟ್ಟು, ತಾನು ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಆ ಜಟಾಧಾರಿಯಾದ ಬುವಾನು ಮೈಮೇಲೆ ಶಾಲು ಹೊತ್ತಿದ್ದನು. ಬಗಲೆಲ್ಲೊಂದು ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷೆಯ ಮಾಲೆ, ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಶೀಕಡೆಯವರಂತೆ ಸಿಂಧೂರದ ನಾಮ! ಈ ಬಗೆಯ ವೇಷದವನಿದ್ದನು.

ಬ್ರಿ, ಕೂಡ್ರಿ ಎಂದಾದ ಕೂಡಲೆ, ಬುವಾನು ಬಾಯಿಂದ ಏನೂ ಮಾತನಾಡದೆ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ಟಕಮಕವೆಂದು ಒಂದೇಸವನೆ ನೋಡತೊಡಗಿದನು; ಮತ್ತು ಸಾಮುದ್ರಿಕ ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ನಿರ್ಭಣಿಯಿಂದ ಕೈಕೊಡಿರೆಂದನು. ಕೂಡಿರೆಂದೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತ, ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಅವರ ಕೈಯನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡನೆಂದರೂ ಆಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರಿಗೂ ಸಾಮುದ್ರಿಕರಿಗೂ ಈ ಬಗೆಯ ಅತಿಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬಹುಶಃ ಕ್ಷಮ್ಯವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಫೀಯ ಕರಾರಾದ ನಂತರವೇ ಪಕ್ಷ ಕಾರನ ಕಾಗದಗಳಿಗೆ ಕೈಹಚ್ಚುವ ವಕೀಲರಂತಹ ವೃತ್ತಿಯು ಈ ಬುವಾ ಜನರದಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ, ನಿಸ್ಸೃಹತೆ ಮತ್ತು ಗೂಢ ವಿದ್ಯೆಯ ಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳ ಬಲದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಕಡ್ಡಿಯಂತೆ ತಿಳಿಯುವ ಹಕ್ಕು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ! ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಟಿ-ದಿಟಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಮುಂದೆ ಆಗಲಿ-ಆಗದಿರಲಿ; ಆದರೆ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಜಟಿ, ಕೈಯೊಳಗಿನ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಮಾಲೆ, ಮೈಮೇಲಿನ ಶಾಲು ಮತ್ತು ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ಶಾಕ್ತಪಂಥದ ಸಿಂಧೂರದ ನಾಮ ಇವುಗಳು ಮಾತ್ರ ಮೇಲಿನ ಗುಣಗಳು ಅವರಲ್ಲೆತ್ತವೆಂಬದಕ್ಕೆ ಗೃಹೀತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೆಂದೂ, ಮುಂಗಡದ ಅಧ್ಯಾಸನೆಂದೂ, ಜಾಮೀನಿನೆಂದೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವದೋ, ಅದರೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಇರುವದು ಸೋಜಿಗವೇ ಸರಿ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ದೈವದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಯೋಗವೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಕರೆಕಳುಹದೆ ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ತಮ್ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆದು ಬರುವ ಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಆತನು ಒಂದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆತನ ಗಂಟು ಬೀಳುವದು! ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯ ಪಾಗು ಅದರ ಭಕ್ತ್ಯದ ಗಂಟು ಬೀಳುವದರ ವಿಷಮಾಂಸಿಯನ್ನಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ-ಸಾಮುದ್ರಿಕರು ಬರಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಜಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಹುಲಿಯು ದನಕರುಗಳ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಯೋಗಾಯೋಗಗಳ ಉಪವತ್ತಿಯು ಒಂದೇ! ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಕೈಜಗ್ಗಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಹುಲಿಯ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಪಶುವಿನಂತೆ ಸ್ತಂಭಿತರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು! ಮುಂದೆ ಕೆಲಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕಾರಂಭವಾಯಿತು:

ಭಾ: — ಬುವಾಸಾಹೇಬರ ಸವಾರಿಯು ಎತ್ತಕಡೆಯಿಂದ ಆಗಮಿಸಿತು?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬುವಾನು ಒಂದು ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೆಂದು ಉತ್ತರವಿತ್ತನು. ಅರ್ಥವಾಗದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳೆಂದರೆ, ಭ್ರಮದ ವಾತಾವರಣವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿದ ಧೂಪದಂತೆಯೇ ಸರಿ!

ಭಾ: — ಬುವಾಸಾಹೇಬರೇ, ತಾವು ಎಲ್ಲಿಯವರು? ಇಂದು ಇತ್ತೆತ್ತ ಬಂದಿರಿ?

‘ತುಸ ತಡೆಯಿರಿ’ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಗೋಣಿನಿಂದ ಸಂಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ, ಆ ಬುವಾನು ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವಿಹೀನ ಶ್ಲೋಕ ಹೇಳಿದನು.

ಭಾ: — ಅಲ್ಲಾ ಅಂದೆ, ತಾವು ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿರುತ್ತೀರಿ?

ಇನ್ನು ಶೋಕಗಳ ತೋಫಿನ ಹೊಡತವು ಸಾಕೆಂದೂ ಅನುಸರಣರೂಪ ಭಾವಣದ ಕಾಲಾಳುಗಳನ್ನು ಮುಂದೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲೆಂದೂ ಬುವಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು:—ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂತಹದು? ಅಧ್ಯಯನವೆಂತಹದು? ಶಾಸ್ತ್ರವು ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವಿತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದದ್ದು; ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಯನವೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇನ್ನು ತಾವು ಕೇಳುತ್ತಿರುವದರಿಂದ, ಈ ಗುರು ನಾಥನ ಮನೆಯ ಹುಚ್ಚನು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ-ಸಾಮುದ್ರಿಕಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಕೈ ನೋಡುತ್ತ-ನೋಡುತ್ತ ಆತನು 'ಗುರುರಾಯ-ಗುರ್ರಾಯ-ಗುರ್ರಾಯ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಒತ್ತರದಿಂದ ಜಪಿಸತೊಡಗಿದನು. ಸಾಮುದ್ರಿಕವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಏನು ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅದರಿಂದ ಆ ಬುವಾನಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯವೆನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಹಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಅವನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ-ಒಮ್ಮೆ ಖೇದ, ಒಮ್ಮೆ ದುಃಖ-ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸಂತೋಷ; ಒಮ್ಮೆ ಆಶ-ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿರಾಶೆ! ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ವಿಕಾರಗಳ ದ್ಯಂದ್ಯಯುದ್ಧವೇ ಆತನ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯ ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಸಾಮುದ್ರಿಕ ಫಲಗಳಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯತ್ತುಗಳ ಕಥನ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರವನ್ನೇ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಆ ಬುವಾನಿಗಾಯಿತು; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಉತಾವಳಿತನಂದಿರು:—ತಾವು ನನ್ನ ಕೈನೋಡಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವದು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆ, ಎಂದಂದರು.

ಜ್ಯೋತಿ:—ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಮರೆಯಲಿ? ತಮಗೆ ತೀವ್ರವೇ ಕುಲದೀಪಕನಾದ ಮಗನು ಲಭಿಸತಕ್ಕವನಿದ್ದಾನೆ.

ಆದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ವಿಚಾರಮಗ್ನರಾದರು. ಆಗ ಆ ಬುವಾನು:—ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ವಿಚಾರವನ್ನೇನು ಮಾಡುವಿರಿ? ತಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ದೇವರು ಅಮರ ಸಂತತಿಯನ್ನೊದಗಿಸಿಕೊಡಲಿಲ್ಲೆಂದದನ್ನು ನಾನರಿಯೇನೇ? ತಮಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನಿರಬೇಕು; ಆದರೆ ಇಡಿ ಜನ್ಮ ಆತನ ವಿಯೋಗವಾಗಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಯೋಗವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಸಂತಾನವಿಲ್ಲೆಂಬದೂ ಇಲ್ಲ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

ಭಾ:—ಇತ್ತ ಇದೂ ಇಲ್ಲ; ಅತ್ತ ಅದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಕುಲದೀಪಕನಾದ ಮಗನು ಲಭಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?

ಜ್ಯೋತಿ:—ತಮಗೆ ಲಭಿಸತಕ್ಕ ಸುಪುತ್ರನು ದತ್ತಕದವನು! ಮತ್ತು ಆ

ಯೋಗವಾದರೂ ಓಫ್ರವೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಒಳ್ಳೇದು. ನಾನಿನ್ನು ಹೊರಡಲೇ?

ಆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಕೇವಲ ನಿರಪೇಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಕಂಡನು; ಮತ್ತು ಆತನಿ ಗೇನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕೇವಲ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಕ್ಕೆಂದು ಭಾವಿಸಾಹೇಬರು ಆತನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲ ಕ್ಷಣ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ:—ಬುವಾಸಾಹೇಬರೇ, ನನಗೂ ಈ ನಿಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ ದಲ್ಲಿ ತುಸ ಗತಿಯಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಜ್ಯೋ:—ತಿಳಿಯಿತು-ತಿಳಿಯಿತು. ವ್ಯಾಸಂಗವಿದ್ದದ್ದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಯಿತು.

ಭಾ:—ಛೇ! ಛೇ! ವ್ಯಾಸಂಗವೇತರದು? ತುಸ ಗತಿಯಿದೆ. ಅದೂ ಇತ್ತೀ ಜೆಗೇ.

ಜ್ಯೋ:-ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅಂತರ್ಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸಂಗತಿಗಳ ಜ್ಞಾನವು ತೀವ್ರವೂ ತಪ್ಪದೆಯೂ ಆಗಹತ್ತುತ್ತದೆ.

ಭಾ:—ಪೆನ್‌ಶನ್ ಪಡೆಯುವ ವೊದಲೇ ನನಗೀ ಚಟವಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಬೇರೆ; ಈ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಬೇರೆ. ಇಷ್ಟೇ.

ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಯಿತೆಂದರೆ ತುಸ ವಿನೋದವೂ ಸೂಚಿಸುವದು; ಯಾಕೆಂದರೆ, ಆಗ ಮನಸ್ಸು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವೂ ಪ್ರಸನ್ನವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಜ್ಯೋ: - ಅದು ಬೇರೆಯೆಂದರೆ ಹೇಗೆ?

ಭಾ: - ಅದು ಹೀಗೆ. ನಿಮ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಷ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ನವಗ್ರಹಗಳ ಅವಶ್ಯ ಕತೆಯಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನೌಕರಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವರೆಗೆ ನನಗೆ ಎರಡೇ ಗ್ರಹಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಜ್ಯೋ:—ಅವಾವು? ಭಾ: - ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ.

ಜ್ಯೋ:-ಅವುಗಳಂತೂ ನಮ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರದೊಳಗಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಗ್ರಹಗಳು.

ಭಾ:—ಆದರೆ ನನ್ನ ಸೂರ್ಯನಾರೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ?

ಜ್ಯೋ:—ಈ ಬಡ ಹುಚ್ಚನಿಗೇನು ಗೊತ್ತು?

ಭಾ:—ನನ್ನ ಸೂರ್ಯನೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಕರ್ಜೇರಿಯೊಳಗಿನ ಸಾಹೇಬನ ಮು: ಚರ್ಚೆಯು! ಆ ಮುಖಚರ್ಚೆಯು ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ನಾನು ಅಂದಿನ ನನ್ನ ಶುಭಾಶುಭ ಯೋಗ-ಶಕುನಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅದೇ ಗ್ರಹ ದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಸಂಸಾರ ಸುಖಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಉಷ್ಣತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಹೇಬನ ಆ ಮುಖಚರ್ಚೆಯು ದಿನದಂಥೆ ಬಿಳಿಭಾಯದ ಬಣ್ಣದ್ದಾ

ಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಅಂದಿನ ಗ್ರಹಗಳು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸುಖದ ಮಳೆ ಯನ್ನೇ ಕರೆಯಹತ್ತುವವು; ಆದರೆ ಆ ಮುಖಚರ್ಯೆಯು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೆಂಪದರಿ ತೆಂದರೆ, ಆ ಬಳಿಕ ಮಿಕ್ಕ ಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ದ್ವಾದಶ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದವು! ಹಿಂಗಾಯಿತೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಸುಖಕ್ಕೆ ದೇಸಿಗೆಯುಂಟಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ತಾಪವೇ ತಾಪವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ನನ್ನ ದಿನಮಾನ-ಋತುಮಾನಗಳು ಆ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಜ್ಯೋತಿ: — ಹಾ! ಹಾ! ಹಾ! ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿನೋದವಿರುವಂತೆ, ಸತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದಿರಲಿ. ತಮ್ಮ ಚಂದ್ರನಾರು?

ಭಾ:— ಸರಕಾರೀ ನೌಕರನ ಚಂದ್ರನೆಂದರೆ, ಆತನ ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಂಡತಿಯ ಮುಖಬಿಂಬವು! ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಾದ ಎಲ್ಲ ಒಗೆಯ ಪೀಡೆ-ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಕುಟುಂಬದ ಮುಖಚಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಸಾಧನವೇನಿರಬೇಕು? ಅದಿರಲಿ. ಆದರೆ ನಾನು ತಮಗೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು-ಕೇಳಲೋ!

ಜ್ಯೋತಿ:— ಕೇಳಿ; ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಮೃದಂಗದ ಮೇಲೆ ಜಾರಿಸುವನು ಛಾಪು ಹಾಕಿ ನುಡಿಸುವಂತೆ, ಗುರ್ರಾಯನು ನುಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಈ ದೇಹವು ನುಡಿಯುವದು.

ಆದರೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವ ಮೊದಲೇ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿರಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಹೇಳಿದ ಉತ್ತರಗಳೆಲ್ಲ ಸಂತಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತುಸ ಅದಲು ಬದಲು ಮಾಡಬಗುತ್ತದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಮತ್ತೆ:—ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ತ್ರಿಪ್ರತ್ಯಾಧಿಕಾರದೊಳಗಿನದೋ, ಪಂಚಪ್ರತ್ಯಾಧಿಕಾರದೊಳಗಿನದೋ?

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಮೊದಲು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು, ಆ ಮೇಲೆಯೇ ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೊಳ್ಳೇ ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನವು ಒಡೆದು ಕಾಣಬಾರದೆಂದು, ತ್ರಿಪ್ರವರ-ಪಂಚಪ್ರವರಗಳಂತೆ ತೋರುವ ಆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ತುಸ ವಿನಯವನ್ನು ತಾಳಿ:—ತಮ್ಮಂತಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರೆದುರಿಗೆ ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರವೆಷ್ಟರದು? ನನಗೆ ಜ್ಯೋತಿಷದ ಚಟವಿದ್ದರೂ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಐದೈದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವು ನನ್ನದಲ್ಲ; ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಅಷ್ಟಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಒಂದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಜ್ಯೋತಿ:— ಹಾಗೆಯೂ ಆಗಬಹುದು.

ಭಾ:— ನನಗೆಷ್ಟು ಒನ ಹೆಂಡದಿರ ಯೋಗವಿರುತ್ತದೆ?

ಒವಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರ್ಕದ ಗಣಿತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆತನೆದುರಿಗಿನ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಮತ್ತು ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯ ಘೋಟೋಗಳಿದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನವರಿದ್ದು, ಅವರ ಕುಟುಂಬವು ಮಾತ್ರ ತರುಣ ವಯಸ್ಸಿನದಿತ್ತು. ಆಗ ದ್ವಿತೀಯ ಕುಟುಂಬವೆಂದು ಹೇಳ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು:— ತಮಗೀಗ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿಯಿರಬೇಕೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾ:— ಛೇ! ತುಸ ತಪ್ಪಿತು. ನನಗೀಗ ಮೂರನೇ ಹೆಂಡತಿಯಿರುತ್ತಾಳೆ.

ಜ್ಯೋತಿ:— ಸರಿ ಸರಿ! ಹಾಗಾದರೆ ತಪ್ಪಿತ್ತೆಲ್ಲ? ನಮ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಷಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಯಾಯೋಗ ನೋಡುವಾಗ ವೊದಲನೇ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಯಾಕುದರೆ, ಗಂಡಸರ ವೊದಲನೇ ಲಗ್ನವು ಆಗಿಯೇ ಆಗ ತಕ್ಕದ್ದು. ಅದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಭಾರ್ಯೆಯ ಯೋಗವೆಂದರೆ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿ, ದ್ವಿಭಾರ್ಯಾ ಯೋಗನೆಂದರೆ ಮೂರನೇ ಹೆಂಡತಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ತಮಗೆ ಇದೇ ಅರ್ಥದಿಂದ ದ್ವಿಭಾರ್ಯಾಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆನು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಡುವನೆಯು ಅಟ್ಟದಿಂದ:— “ಅಪ್ಪಾ, ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಬರಲ್ಯಾ?” ಎಂಬ ಉಲುಕೋಚಿತನದ ಹಾಗು ತುಸ ಸಿಟ್ಟಿನ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಬಂದಿತು. “ತಂಗೀ, ದಾರವ್ವಾ!” ಎಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವತ್ತರು. ಒಳಿಕೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೂ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ಒವಾನು ಅವರವರದಿಂದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನಿಳಿಯಹತ್ತಿದನು. ಅವನನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ವರೆಗೆ ಕಳಿಸಿ ಒಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಗಾದಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಕುಳಿತು, ಚೆರೂಟ ಹೊತ್ತಿಸಿದರು.

೯ ವಿಕ್ರಮನೊ, ಹರೂನ-ಅಲ್-ರಶೀದನೊ?

ಇಂದು ಶ್ರಾವಣ ಒಹುಳ ಅಮಾಸಿಯು. ಅಮಾಸಿಯೆಂದರೆ ಕಾರಿರುಳಿನ ಪರಮಾಧಿಯು! ಆದರೆ ಅದೇ ಕಾರಿರುಳೇ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯ ಪೀಠಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರೋಗಗಳು ಅಮಾಸಿಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ವರೆಗೆ ಬಲಿತು ಮೃತ್ಯುವನ್ನಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ; ಆದರೆ ಅಮಾಸಿಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು ವಿೂರುವ ವರೆಗೆ ಯಾವ ರೋಗಿಯು ಒದುಕಿರುವನೋ, ಅವನು ಮುಂದೆ ಗುಣ ಹೊಂದುವ ದಾರ ಹಿಡಿದನೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ

ಅಮಾಸಿಯೆಂದರೆ ಒಂದು ಯುಗಾಂತರದ ಸಂಧಿಕಾಲವೇ ಸರಿ. ನಮ್ಮ ಜೋಡ್ಯ ಪುರದ ಈ ಕಥಾನಕದಲ್ಲೂ ಈ ಅಮಾಸಿಯು ಹೀಗೆಯೇ ಯುಗಾಂತರಗೊಳಿಸುವಂತಹದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು.

ಇಂದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಆ ಇಬ್ಬರು ಮಿತ್ರರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತರಲು, ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಮನೋಹರನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ:—ಮನೋಹರ, ನಾನು ಈ ವೊಡಲು ಐವತ್ತು ಸಾರೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಇಂದು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ನನ್ನ-ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನೇನೂ ಎಣಿಸಕೂಡದು. ಬಾಲಮಿತ್ರತ್ವದ ಸಂಬಂಧವೇ ನಮ್ಮ ನಿಜ ಸಂಬಂಧವು. ನೀನು ನನಗೆ “ಮಹಾರಾಜ-ಮಹಾರಾಜ, ಬರುವುದಾಗಬೇಕು. ತೆರಳುವುದಾಗಬೇಕು” ಮುಂತಾದ ಬಹು ಮಾನವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸುವುದು ಕೊಂಚವೂ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಮನೋಹರ:—ನೇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಪದದ ಗತಿಯೇನು?

ಜೋ:—ರಾಜ್ಯಪದದ ಮೂಲಕ ಪ್ರೇಮಲಮಿತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಸುಖವು ನಷ್ಟವಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ, ಆ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೂಡ ನಾನು ಸಿದ್ಧನಿದ್ದೇನೆ. ಕೇವಲ ರಾಜನೆಂದು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಸರಿಕತನದಿಂದ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡುವದಕ್ಕೂ ವ್ಯವಹರಿಸುವದಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಆತಂಕವಾದರೆ, ನಾನು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಗಿನ ಬಂದಿಜನಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ಭೇದವೇನುಳಿಯಿತು?

ಮ: ಮಹಾರಾಜರೇ, ಇಲ್ಲದ ಆಗ್ರಹ ತಾಳುವದರಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಂತೆ ಕೇವಲ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನನಗೂ ಅನಿಸುವದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಿರೇನು? ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯು ನಿಮಗಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಮಂದಿಯು ದೆಸೆಯಿಂದಾದರೂ ನಾನು ಕಾಯಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಜನರಲ್ಲಿರುವಾಗ ನನ್ನಿಂದ ತಪ್ಪಿ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಅಮರ್ಯಾದೆಯಾಗ ಕೂಡದೆಂದು, ಖಾಸಗಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯು ರೀತಿಯನ್ನು ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಉದಾರರೂ ಸ್ವಪರಭೇದ ರಹಿತರೂ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಭಾವನಾ ವಿರಹಿತರೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ನೀವೀಗ ರಾಜ್ಯಪದದ ಮೇಲರುತ್ತೀರಿ. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿರುತ್ತೀರಿ. ಬಾಲ್ಯಮಿತ್ರನೆಂದು ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನಿಡದಿದ್ದರೆ ಜನರು ನನಗೆ ನಕ್ಕಾರು? ಜನರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹುಚ್ಚನೆಂದೂ ನನ್ನನ್ನು ಮೂರ್ಖನೆಂದು ಉನ್ನತನೆಂದು ಎಂದೆಂದಾರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯಂತೆ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ನನ್ನದು ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿಗೆ; ಆದರೆ ಆ ತಾಯಿಯು ಇಂದು ಬೇರೊಬ್ಬರ ಅಪಳಾದರೂ ನಾಲ್ಕು ಜನರೆದುರಿಗೆ ನಿಮಗೆ ‘ಬಾಲ್ಮೀಕಿ-ಹೋಗೋ’

ಎಂದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳೇ? ಅವಳೂ ನೀವೂ ಕೇವಲ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಪೇಮದಿಂದ ಬಾರೋ-ಹೋಗೋ ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದರೂ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಿವಿ ಹಿಂಡಿದ್ದರೂ, ತಪರಾಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅದು ಮಂದಿಯ ಎದುರಿಗಲ್ಲ! ಬೇರೆ ಯಾರ ಮುಂದಾದರೂ ಅವಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮಹಾರಾಜ ಎಂದು ಸಂದೇಶಿಸದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ. ಬಹುಮಾನ ಮಾಡುವದು ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸ್ಥಾನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕೇ ಇರುತ್ತದೆ. ದಿಲೀಪ ರಾಜನು ಅಜಸನ್ನು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ತನ್ನ ಆ ಮಗನಿಗೇ ರಾಜನೆಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಶ್ರೀ ಶಂಕ ರಾಚಾರ್ಯರು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಉಪಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸುವರೋ, ಆಗ ಆ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಅಭಿವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯವು ಬೇಕಾದರೆ ರಾಜನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಾಯಿಯಿಂದಲೂ ಮಹಾರಾಜನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕು. ಇನ್ನು ಇದರ ಸೇಡೆಂದು ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಒರೇ ಮನೋಹರನೆಂದೆನ್ನದೆ, ಮನೋಹರಸಂತನೆಂದು ಕರೆದರೆ ನಾನು ಆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಸಹಿಸುವೆನು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮೊದಲೇ ಸುಧಾರಕರೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವರೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸಂತಯ ಬಂದಿದೆ; ಆದರಲ್ಲಿ ಈ ಎಕ್ಸಿಪ್ಟ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಶೂನ್ಯ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವಾಗುವದು ಬೇಡ. ನಿಮ್ಮ ದತ್ತ ವಿಧಾನವಾದಾಗ ನಾನೂ ನೀವೂ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜ್ಯನೆಂದರೆನೆಂಬದರ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ನಿಮಗೆ ಭಾಗ್ಯವಂತರೆಂದೇಕೆನ್ನಬೇಕೆಂಬ ಮರ್ಮವು ತಿಳಿಯುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವನು ನಾನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಆ ಭಾಗ್ಯವು ಹೇಗೆ ಎಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವರು ನೀವೂ ಆಗಿರುತ್ತೀರಿ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯೇನೂ ಜೋಯಿಸಳಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅವಳು ಈ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಕಣ್ಣಿನ ತೇಜದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ರಾಜಯೋಗವು ಕಾಣುತ್ತದೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು!

ಜೋ: — ಆದರೆ ಮನೋಹರ, ಇಂದಿನ ನನ್ನ ವೇಷ-ನಡತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳೇನೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು?

ಮ: — ನಿಮ್ಮ ಈ ಸಾದಾವೇಷವನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳಿಗೆ ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತೆನ್ನುವಿರಾ? ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಳು: “ಈ ಹುಡುಗನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಂತೆಯೇ ಆದನು. ಹುಡುಗನೇನೋ ಜೋಜಿಗದವನೇ! ಯಾಕಂದರೆ ಇಂಥ ರಾಜ್ಯವು ಲಭಿಸಿಯೂ ತಾನು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ!” ಎಂದೆನ್ನದಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಜೋ: — ಆದರೆ ನಾನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಕೆಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನಿರುವೆನೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತ್ರ ಅವಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಕಾತುಕವೆನಿಸದೆ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೆಡಕೆನಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

“ಮಹಾರಾಜ, ತಾವು ಮತ್ತೇನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತೀರಿ?” ಎಂದು ಮನೋಹರನು ಸಾಶ್ವತ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದನು.

ಜೋ: — ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನರು ಪ್ರೇಮಲರೂ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನವರೂ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ರಾಜನು ಉದಾರತನ ತೋರಿಸುವ ಆಗಿನವರ ಕಲ್ಪನೆಗಳೂ, ನನ್ನಂತಹ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ರಾಜನ ಕಲ್ಪನೆಗಳೂ ಕೂಡುವದು ಕಠಿಣವೇ ಸರಿ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಭಾವಿಕವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ವಭಾವದವಳಿದ್ದಳು. ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ರುದ್ರಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಕೋಟಿ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಅನ್ನ ಸಂತರ್ಪಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ದಾನ ಧರ್ಮ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ರಾಜ್ಯದಾನ ಮಾಡುವ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವಳಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಮ: — ಮತ್ತು ಅದು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯದ ಹೊರತು, ನನಗಾದರೂ ಸೇರಿತೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ನನಗೆ ಆ ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣ.

ಜೋ: — ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನರಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಯಾವ ಅರ್ಥದಿಂದ ತಮ್ಮದೆಂದು ಅನಿಸುವದೋ, ಆ ಅರ್ಥವು ಹೊಸ ಮನ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದು ಲಾರದು. ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಥವು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ರಾಜನೆಂದಿತ್ತು. ಈ ಹೊಸ ಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಅರ್ಥವು ರಾಜನೂ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಕೂಡಿಯೇ ಎಂಬಂತಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಯಾವ ರಾಜರು ಮನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಬೇಗನೆ ಅದರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವರು.

ಮ: — ಮಹಾರಾಜರೇ, ಈ ನಿಮ್ಮ ಸಮತ್ವದ ವಾದವು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಇಂಪಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಯುರೋಪ-ಅಮೇರಿಕಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ರೊಮ್ಮೆ. ಆ ಜನರು ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದರೂ ಲೋಕಸತ್ತೆಯನ್ನು ಗವಸಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮೂರ್ಖರ ಗುಲಿಯ ಒಗೆ ಅವರಿಗೆ ಬೇಸರಿಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಕುಂಟಲಿಯ ಆಟದ ಕುಂಟಿ ಕುಂಟಿ ಕಾಲು ದಣಿದವೆಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಬದಲು ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುಂಟಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಬದಲು ಕುಂಟುವವನಿಗೆ ಮರಾಠೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ನವರಾ” ಅಂದರೆ ಗಂಡನೆಂದನ್ನು ತ್ತಾರೆ.

ವಾತ್ಸಲ್ಯದೇಶಗಳೊಳಗಿನ ದನೆದು ಹಣ್ಣಾದ ಲೋಕಶಾಹಿಯು ಡಿಕ್ಕಿಟ್ಟರ ಸ್ವರೂಪದ ಗಂಡನನ್ನು ತನ್ನ ಸೊಲೆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರ ನಡವಲಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ! ಇತ್ತ ನಿವು ಸಮಾನತ್ವದ ತುಂಬಾಂವುನ್ನು ಗವನಣೆಗೆಯೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದು, ಲೋಕಶಾಹಿಯ ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ಅಳುಗೀತವನ್ನು ಹಾಡಲಿಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತೀರಿ! ಇದು ವಿಪರೀತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲವೆ? ಮುಸೋಲಿನಿ, ಹಿಟ್ಟರರಿಗೆ ತುರಂಗವಾಸವನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸಿದ ನಂತರವೇ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೋ, ಅದು ನಿಮಗೆ ಈ ಉಡಲಿನಿಂದ ಆ ಉಡಲಿಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ದೊರಕಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದು ಅವರಂತೆ, ಅಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಅಂತಿಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಏಕತಂತ್ರದಿಂದ ನಡಿಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಲೋಕಶಾಹಿಯ ಇಲ್ಲದ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯ ಹೆಚ್ಚುವ ಇದಿಲಕ್ಷಿಯು ನಿಮಗೇಕೆ ಗಂಟುಬಿದ್ದಳು?

ಜೋ:- ಎಲೋ, ಮುಸೋಲಿನಿ, ಹಿಟ್ಟರರೊಳಗಿನ ಬಲವು ಅವರ ಸ್ವಂತ ದ್ದಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಅದು ಪ್ರಜೆಗಳದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಅವರ ದೇಹದಲ್ಲೆ ಕೇವಲ ಸಂಕ್ರಾಮಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆಷ್ಟೇ. ಈ ಡಿಕ್ಕಿಟ್ಟರರು ಬೇಟೆಯ ನಾಯಿ, ಹಸಿದ ಹುಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕೊಬ್ಬಿರದ ಟೆಗರು ಇವುಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವರನ್ನು ಕಣ್ಣೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಬಿಡುವ ಅಥವಾ ಬೇಟೆಯ ಕೆಲಸವಾಯಿತೆಂದರೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳುವ ಬೇಟೆಗಾರರೇ ಬೇರಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ರಾಜರಾದರೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಡಿಕ್ಕಿಟ್ಟರರೇ ಆಗಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಮುರಾಗ್ರದ ಒಲವು ಕೇವಲ ಅವರೊಬ್ಬರದೇ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ದೇಶದೊಳಗಿನ ಜನರ ಬೆಂಬಲವು ಅವರಿಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಪದಚ್ಯುತರಾದಂಥ ಎಲ್ಲ ರಾಜರು ಪರದೇಶಗಳಿಗೇ ಹೋಗಿ, ಪರಕೀಯರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಆದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಈಗಿನ ಡಿಕ್ಕಿಟ್ಟರರು ನಾಳೆ ಅಧಿಕಾರ ಭ್ರಷ್ಟರಾದರೂ ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ವಾಸಿಸುವರು; ಹಾಗೂ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತು: —“ಅಧಿಕಾರದ ಒಡೆಯರು ನೀವು. ಬಪ್ಪಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಡೆಸಿದೆವು. ನೀವು ಅದನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಂಡರೂ ವಿಹಿತವೇ. ಅದನ್ನು ಮತ್ತಾರಿಗಾದರೂ ಕೊಡಿರಿ. ನಾವು ಸುವ್ಯನಿದ್ದು ನಿಮ್ಮ ವೋಜು ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡುವೆವು.” ನಿಮ್ಮ ಮುಸೋಲಿನಿ, ಹಿಟ್ಟರರಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳೇ ಡಿಕ್ಕಿಟ್ಟರೆಂದು ನೇಮಿಸಿದರೆ, ನಾನು ಅವರ ಮುಖಂಡನಾದೇನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಆದರೆ ಆ ಮುಖಂಡತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವರಾಗಿಯೇ ನನಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕು.

ಮು: —ಯುರೋಪ-ಅಮೇರಿಕೆಯ ಜನರೆತ್ತ, ಈ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳೆತ್ತ?

ನೀವು ವೊದಲು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು; ಆ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ಮುಖಂಡತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಜೋ:—ನಿಜ; ಕೇವಲ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆಯೇ ನುಡಿದೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ದಿನಾಲು ರಾತ್ರಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗಲಿಕ್ಕೆ ನಡುನಡುವೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸತಕ್ಕವನು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳು ಬೇಗನೆ.

ಮ:—ಅವಾಸಿಯ ಒಳ್ಳೆ ಮುಹೂರ್ತ ಹುಡುಕಿದಿರಲ್ಲ! ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ನೀವು ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವದೇ ಏಕೆತವಾಗಿದೆ.

ಜೋ:—ಅದೇಕೆ? ಮ:—ಅದೇಕೆಂದರೆ, ಪಟ್ಟಣದ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾತ್ರಿಯೊಳಗೆ ತಿರುಗುವದು ನಿಮಗೆ ಅಪಾಯಕರವಾಗಿದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿದರೆಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚು ಹುಳುಕುಗಳನ್ನೆಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದು ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಒಳಿಯ ಜನರು ಮಹಾ ಘಾತುಕರರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಜನಪರಿವಾರವು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದೋ, ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಹೆಸರು ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವದು!

ಜೋ:—ನಾವು ಸ್ವತಃ ಸದಾಚಾರಿಗಳಿದ್ದರೆ ತೀರಿತು; ಆ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೇಕೆ ಅಂಜಬೇಕು?

ಮ: ಭಲೆ-ಭಲೆ! ಅರಸರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿಪರೀತವಾಗಿಯೇ ಅಂದೇನು. ಅವರು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂವೊದಲು ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೇ ಅಂಜಬೇಕು; ಬಳಿಕ ಅವರೊಂದು ವೆಳೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸದಾಚಾರಿಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಡೆದೀತು.

ಜೋ:—ಹೀಗೆ ವಿಪರೀತ ಮಾರ್ಗವೇಕೆ?

ಮ:—ಅದ. ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ. ರಾಜರುಗಳ ಮಾರ್ಗವು ಹೀಗೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೋಗುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹವೇಕಿರುವದೆಂದದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಲಿ ನೋಡೋಣ.

ಜೋ:—ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನಾನು ಪಟ್ಟಣದೊಳಗೆ ಇಂಥ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂಬದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅತ್ತಕಡೆಯ ಬೀದಿಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಉಡುಗಿ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ.

ಮ:—ಇದೊಳ್ಳೆ ನೋಜಿಗವೇ ಸರಿ! ಹಾಗಾದರೇನು, ಮಹಾರಾಜರು

ಯಾವ ಬೀದಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವದೋ, ಆ ಬೀದಿಯ ಜನರು ಊರೊಳಗಿನ ಕಸವನ್ನೆಲ್ಲ ತಂದು ಅಲ್ಲಿ ಚಲ್ಲಬೇಕೋ? ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಹಾಗೆ ಚಲ್ಲಲೊಪ್ಪದಿದ್ದರೆ, ಗ್ರಾಮಸೇವಕರು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬೇಕಂತ ಮಾಡಿಡಬೇಕೋ?

ಜೋಡ್ಯ:—ಏನಾದರೊಂದು ಹೇಳುತ್ತೀ! ಅದರಂತೆ ನಾನು ಯಾವಾಗ ಯಾವ ಬೀದಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದೀತೋ, ಆಗ ಆ ಬೀದಿಯ ರಹದಾರಿಯನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು, ನಾನು ರಾಜಧಾನಿಯ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವೆನೋ, ಯಾವುದೊಂದು ಕಟ್ಟಡವಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿರುವೆನೋ ಇಲ್ಲವೆ ಸುಡು ಗಾಡಿನೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟಿರುವೆನೋ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗುವದು.

ಮ:—ಹಾಗಂದರೇನು? ನೀವು ಹೊರಟಾಗ ನಿಮ್ಮ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜನ ಸಂದಣಿಯ ಮೂಲಕ ನಿಮ್ಮ ಗಾಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ನೋಟರಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗ ತೆಗೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒರಬೇಕೇ? ಅಂದರೆ ನಿಮಗೆ ಆ ಮಾರ್ಗಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹತ್ತುನಿಮಿಷಗಳ ಒದಲು, ಹತ್ತು ಕಾಸು ಹಿಡಿಯುವವು.

ಜೋಡ್ಯ:—ಮತ್ತೆ ನುಡಿದ, ಬುದ್ಧಿವಂತಸ್ವನಂತೆ! ನಾನು ಹೊರಟಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಕು, ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡವರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮ-ರಾಮ, ನಮಸ್ಕಾರ, ಸಲಾಮು-ಮುಜುರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಯಾಗಿ ರಾಮ-ರಾಮ, ನಮಸ್ಕಾರ, ಸಲಾಮು ಮಾಡುವಾಗ ನನಗೆ ಸಾಕು ಸಾಕಾಗಿ, ನನ್ನ ತುರಿಯಿಟ್ಟ ಮೂಗನ್ನು ತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೂಡ ನನಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಬಾರದು.

ಮ:—ಛೇ! ಎಂಥ ಮೂರ್ಖ ಜನರವರು! ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಯಾವ ಪ್ರಜೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಸಲಾಮು ಮಾಡಕೂಡದು; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ತುರಿಯಿಟ್ಟ ತಮ್ಮ ಮೂಗನ್ನು ಕೂಡ ತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೈವತ್ತಕೂಡದು! ಯಾಕಂದರೆ ಹಾಗೆ ಕೈ ಎತ್ತುವದೇ ನಿಮಗೆ ಮುಜುರೆಯೆಂದು ತೋರುವದು! ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ದೈವಕ್ಕೆ ದೋಷ ಕೊಟ್ಟು ಯಾವನೂ ತನ್ನ ಹಣೆಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಕೂಡದು! ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ನಿಮಗೆ ರಾಮ-ರಾಮವೆಂದೆನಿಸುವದು!

ಜೋಡ್ಯ:—ನೀನು ಏನೇ ಹೇಳು; ನಾನು ನನ್ನ ತಕರಾರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವವನೇ. ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಊರ ಕಸವೆಲ್ಲ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನನ್ನುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಇಂಥ ಕಡೆಗೇ ಹೋಗುವೆನೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಯಿ

ತೆಂದರೆ, ಊರ ಬೇರೆ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಕಸ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆಂಬದು ನನಗೆ ಕಾಣಬರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ದಾರಿಯೊಳಗಿನ ರಹದಾರಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ರಾಜಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ, ಅದು ಕೇವಲ ರಾಜನಿಗಾಗಿಯೇ ಕಾದಿಟ್ಟದಾರಿಯಾಗಿರದೆ, ಯಾವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳೊಡನೆ ರಾಜನೂ ಹೋಗಿ ಬರಬಹುದೋ ಇಂಥ ದಾರಿಯೆಂಬರ್ಥವು. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಸಲಾಮು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಕೃತ್ರಿಮತನವೇ ಸರಿ. ಯಾವಾತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಿಷಯದ ನಿಜವಾದ ಆದರವಿರುವದೋ, ಅವನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು. ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ, ರಾಜನೆಂದು ನಾನು ಹಗಲು ಹೊರಬೀಳುತ್ತೇನೆ; ಕುದುರೆ, ವೋಟಾರು, ಶಿಪಾಯಿ, ಸರಂಜಾಮುಗಳ ಘಟಿನಿಂದ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಈ ಎಲ್ಲ ನಾಟಕ-ಫಾರ್ಸು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ಕವಾಯತಿನ ಈ ಘಾಸಿಪಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಬುದ್ಧಿಗೂ ಬೋಧಗೊಳಿಸಲು ಶಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಮ: ... ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ಇದಕ್ಕೇನು ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಕಿದ್ದೀರಿ? ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳು ನಿಮಗೆ ಸೇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಜನರು ಮಾಡಕೂಡದೆಂಬ ಖಾಸ ಹುಕುಮನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬೇಕೋ? ಇಲ್ಲವೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಬೇಕೋ?

ಜೋ: — ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಮಾತ್ರ ಆದೀತು; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವೂ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಗುರ್ತಿಸುವವರೇ. ಅಂತೆಯೇ ರಾತ್ರಿಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಗುತ್ತಿರುಗಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಲೋಕಸ್ಥಿತಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಬೇಕು, ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶವೇ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಸಮಯ ತಪ್ಪಿಸಿ ಅದ್ದಾಡಿದರೆ, ಲೋಕಸ್ಥಿತಿಯ ನಿಜರೂಪವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡೀತು. ಯಾವ ಚಿತ್ರವು ಅಕೃತ್ರಿಮವಾದದ್ದೋ ಅದೇ ಮನೋಹರವು.

ಮ: — 'ಮನೋಹರ' ಎಂದು ತಾವು ಅಂದದ್ದು ನನ್ನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿಯೋ, ಚಿತ್ರವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿಯೋ?

ಮನೋಹರನ ಈ ಚಾಪಲ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಜೋಜಿಗರಾಯನಿಗೆ ನಗುವು

ಬಂದಿತು. ಅದರಿಂದ ನಕ್ಕು, ಅವನು: — ನಾನು ದ್ವಯಾರ್ಥದಿಂದಲೂ ಅಂದೆನು.

ಮ: — ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ಅದಕ್ಕೊಂದು ಉತ್ತರಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗೆ ಯಾವ ಮನೋಹರ ಚಿತ್ರ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ನಿಮಗೆ ಈ ಮನೋಹರನು ಹೇಳುವನು. ದಾರಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಒಂದುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕತ್ತಲೆಯಾಗಿರುವದು. ಒಣೆಯೊಳಗಿನ ದೀಪಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವವನು ಎಣ್ಣೆಯ ದುಡ್ಡನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಹಾಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಲಾಂದರದೊಳಗಿನ ಬತ್ತಿಗಳು ದುಃಖದಿಂದ ನೊರಗಿ ಉದಾಸಗೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿರುವವು! ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಕಸ-ಕಡ್ಡಿ ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೂ, ಹೊಲನು ನೀರು ಚಲ್ಲಲಿಕ್ಕೂ, ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೂ ಜನರಿಗೆ ನಾಚಿಗೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆನಿಸುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಹೋದ ಕಡೆಗಳ ದಾರಿಗಳನ್ನು ಡುಗಿಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆಯೆ ನಿಮ್ಮ ತಕರಾರು ಆಗ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹೇಸಿಗೆ ತುಳಿಯುತ್ತಲೇ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು. ಕಾಗಳತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ದಾರಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣದಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ನಡೆಯಬೇಕಾದೀತು; ಅದರಿಂದ ತೆಗ್ಗು-ದಿನ್ನೆಗಳ ಹಾಗು ಸಂದಿಗೆಂದಿಗಳ ಪರಿಚಯವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆದೀತು; ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಾಲು ಕೂಡ ಒಳದೀತು; ತಲೆಗೆ ಪೋಟಿ ಬಿದ್ದರೂ ಬಿದ್ದೀತು! ಶಾಂತತಾಪ್ತಿಯರಾದ ಯಾವ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನಿಕ್ಕಿ ಜಿಲಕೆ ಕೊಂಡಿಗಳನ್ನು ಜಡೆದಿರುವರೋ, ಅವರು ನಿಮಗೆ ಕಾಣಿಸಲಾರರು; ಅದರಿಂದ ಪಾಪ! ಅವರು ತಮ್ಮ ಸುಖಗಳನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು? ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ, ಯಾವ ಜನರು ರಾತ್ರಿ-ಅಪರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾರಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲ ಜನರು ಲಘಂಗರೂ, ಬದ್‌ಮಾಷರೂ ಆಗಿರತಕ್ಕವರು. ಅವರ ಭೆಟ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಮಗೇನು ಜೋಧವಾಗಬೇಕು? ಸಾಕಷ್ಟು ಸೆರೆ-ಗಾಂಜಿ ಅಘುಗಳನ್ನು ಭಂಜಿಸಿಯೇ ಸ್ವಂತದ ದುಃಖವನ್ನು ಯಾರು ಮರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ, ಅಂಥ ಅವರು ತಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಅವರು ಅದನ್ನು ಹೇಳದ್ದರಿಂದ ಹಾಗು ಅವರ ಮನಸೋಕ್ತ ಜೈನಿಬಾಜಿಯನ್ನು ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸುಖಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂದು ನಿಮ್ಮ ವಿಪರೀತ ಗ್ರಹವಾಗಬಹುದು. ಯಾವ ಜನರು ಯಾವ ನಿಶೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅಡ್ಡಾಚುತ್ತಿರುವರೋ, ಅವರ ವಿಚಾರವಾದರೂ ಜನರಿಗೆ ಇಷ್ಟದ ದುಃಖವು ಹೇಗುಂಟಾಗುವದೆಂಬ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಇಂಥ ಜನರು ಬಾಯಿಗಿಂತ ಕೈಯ ಮೇಲೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಅವಲಂಬನವಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳೂ ನಿಮಗೆ

ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಅಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವನು ಅವರಿಗೆ ಶತ್ರುವಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆದರಿಂದ ಅವರು ಕೂಡಲೆ ಜಗಳಗಂಟತನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರಂತೆ ರಾಜನು ತನ್ನ ಬೇವವನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೇಕೆ ಗುರಿಮಾಡಬೇಕು? ಇನ್ನು ಬಿಂದಿಯ-ಯಾರ ಮಾಲಕಿಗೂ ಒಳಪಡದಿದ್ದ-ನಾಯಿಗಳು ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮ ದುರಿಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಮಾತನಾಡುವವು; ಆದರೆ ಆ ಜೊಗಳುಕೆಯು ಅವುಗಳ ದೇಹಸ್ವಭಾವದ ನಿದರ್ಶಕವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೂ ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಬೋಧವೂ ಆಗಲಾರದು. ಇನ್ನು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕಳವು-ದರವಡೆಗಳಾಗುತ್ತವೆನ್ನಬೇಕೆ? ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ನಡೆದಿರುವುದೂ ಕೇಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ.

ಜೋಬಿ: -- ನೀನು ಎಷ್ಟು ಮುರಿಹಾಕಿದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ಬೇತನ್ನು ಬದಲಿಸಲಾರೆನು. ನೀನು ಪರ್ಣಿಸಿದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮನೋಹರವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಅದೊಂದು ಒಗೆಯಿಂದ ಬೋಧಪ್ರದವೇ ಆಗಿಲ್ಲವೇನು? ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿಯೇ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮ: -- ನಾನು ಹೇಳಿ ನಿಮ್ಮ ಬೇತನ್ನು ಬದಲಿಸುವನೆಂಬ ಉಮೇದನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ತಾಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಸಲಹೆಯನ್ನೇ ಕೇಳಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದೆನಿಷ್ಟೇ; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕೂಡ ಸ್ನೇಹಿತನೆಂದು; ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟೆ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಂತಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟೆ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಒಲವು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಅದರಂತೆಯೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮರುದಿನವೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಗಂಟು-ವೊಟ್ಟಿ ಕೀಳಬೇಕಾಗುವದವನಿಗೆ. ಅದಿರಲಿ. ಮಹಾರಾಜರೇ, ಬಹು ಯೋಗ್ಯ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಬಗವಾದದ ಬಾದಶಹರಾದ ಹರೂನ್-ಅಲ್-ರಶೀದ ಇಲ್ಲವೆ ಅವಂತಿಯ ವಿಕ್ರಮರಾಜರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನೋದಿ ನಿಮಗೀ ಬೇತು ಹೊಳೆದಿರಬೇಕೆಂದು ನನಗನಿಸಿದೆ. ಅವರ ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯವಾದ ಲೀಲೆ-ಲಹರಿಗಳನ್ನು ಅನುಕರಣ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯೇ ನಿಮಗೆ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆಂದು ಮನೋಹರನು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ನಾಟಕದ ಅನಿರ್ಭಾವದಿಂದ ಮಹಾರಾಜರೆದುರಿಗೆ ಬೀಗ್ಗಿ ಸಲಾಮು ಮಾಡಿ: -- “ಬಂದಗೀ ಖಲೀಫಸಾಹೇಬ, ಬಂದಗೀ! ತರಿಸಿನ್ನು ಕೃತ್ರಿಮ ಗಡ್ಡ-ವಿೂನೆಗಳನ್ನು; ಮತ್ತು ಹೊರಡಲಿ, ಈ ನಿಮ್ಮ ಜೋಡ್ಯಪುರಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಆರೆಬಿಯನ್ ನಾಯಿಟ್ಟಿನ ಹೊಸ ಆವೃತ್ತಿಯು!

ಜೋಬಿ: -- ಕೃತ್ರಿಮ ಗಡ್ಡ-ವಿೂನೆಗಳೇತಕ್ಕೊ? ನಾನೇನು ಕಳ್ಳನಿರುವೆನಿ?

ಮ: -- ಅರೆಹುಡ್ಡೆಂದು ಇದಕ್ಕೇ ಅನ್ನುವರು! ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾದರೆ

ದಿನದ ಈ ನಿಮ್ಮ ಸಾಧಾ ಉಡುಪಿನಿಂದ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಬೇಕು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಷಾಂತರವು ಅವಶ್ಯವು. ಅದು ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಿದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬರಲೊಲ್ಲದು? “ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗುವ ನಾನೇನು ಕಳ್ಳನೇ?” ಎಂಬ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ, ಪ್ರಜೆಗಳ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ಕದ್ದೇ ನೋಡಬೇಕು; ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರು ಬೀದಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಡಗುವರು, ದಾರಿಯೊಳಗಿನ ದಟ್ಟಣೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವರು, ಸಲಾಮು ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವರು ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೀವು ಆಗಲೆ ಮಾಡಿರುವಿರಿ. ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗುವ ರಾಜನ ಹಾಗೂ ಕಳ್ಳನು ಮಾಡುವ ಕಳ್ಳನ ರಾತ್ರಿಯ ಸಂಚಾರದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಏಕೋಪ್ರಕಾರವಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃತ್ರಿಮಗಳಾದ ಗಡ್ಡ-ವಿಡನೆ, ಗುಪ್ತ ಲಾಂದರ, ಕರಿಯ ಉಡುಪು, ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಇವೆಲ್ಲ ಇರಬೇಕಾಗುವವು; ಮತ್ತು ಕೀಲೀಕೈಗಳ ಗೊಂಚಲ ವನ್ನೂ ಸಂಗಡ ತಕ್ಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಜೋ: --ಅವುಗಳೇತಕ್ಕೋ?

ಮ: --ಮಂದಿಯ ಮನೆಯ ಕೀಲಿ ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ! ತಾವು ಲೋಕಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಹೋದಾಗ ಅದು ಯಾವುದೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕೀಲಿ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ?

ಜೋ: --ಮಾಡು-ಮಾಡು, ನನ್ನ ಜೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾಡು.

ಮ: --ಇದರಲ್ಲಿ ಜೇಷ್ಠಿಯೇತರದು? ಅದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗ ಹೊರಟಾಗ, ಸಶಸ್ತ್ರ ಅಂಗರಕ್ಷಕ ಶಿಪಾಯಿಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದೊಯ್ಯುವಿರೋ-ಇಲ್ಲವೋ? ನಾನಿದನ್ನು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಗೆ ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ.

ಜೋ: --ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಸರಳವಾಗಿ ಮಾತನಾಡು; ಅಂದರೆ ಸರಳವಾದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟೀನು. ಅಹುದು. ಯಾವನೊಬ್ಬ ಸಶಸ್ತ್ರ ಶಿಪಾಯಿಯನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹೋಗುವದು ಅಪಾಯದ್ದಿದೆ. ನಾನು ಹಾಗೇಕೆ ಮಾಡೇನು?

ಮ: -ಹಾಗೇಕೆಂದರೆ? ಒಬ್ಬರೇ ಹೋದರೆ ಧೈರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು. ಧೈರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಂತೆ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಹೆಚ್ಚು. ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಂತೆ ಭೂಷಣವು ವಿಶೇಷ. ಭೂಷಣವು ವಿಶೇಷವಿದ್ದಂತೆ ಮಹಾರಾಜರ ಮಹಾರಾಜತ್ವವೂ ಅಧಿಕವು. ‘ರೋಮಾನ್ಸ್’ ಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ಏರಿಕೆಯ ರೂಪಾಂತರವೇ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ಅದಕ್ಕೆ ತಡೆಯೇಕೆ?

ಜೋ: -ಒಳ್ಳೆದು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಲಹರಿಯವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆಯಾ?

ಮು: — ಹಾಗೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲೇನು ಕೆಟ್ಟಿತು? ಲಹರಿಯ ಸ್ವಭಾವವು ಅರ ಸರುಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಣವೇ ಆಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಆ ಹಕ್ಕೂ ಅವರಿಗಿದೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ನಕ್ಕು: — ಅರಸರುಗಳು ಲಹರಿಯವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿಕೃತಗೊಳಿಸಿ, ಅವರ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವ ಜನರಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯವರಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮನೋಹರನಿಗೆ ಆ ಗಸ್ತಿಯ ಉಪಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಹು ಚಿಂತೆಯೆನಿಸಿತು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ವೊಡಲೇ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ದೂಷಿತ ಮನ ಸ್ಕರು; ಅದಲ್ಲದೆ, ಪಟ್ಟಣವೆಂದ ಬಳಿಕ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬೀದಿಗಳೊಳಗಿನ ಸಂದಿ- ಗೊಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬದ್‌ಮಾಷ ಜನರು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಹಜವು. ಹಗಲಿ ನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಬಹುದು. ಆಗ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ ಯಾವ ಹೊಲ್ಲದ ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗುವವೆಂದು ಮಹಾರಾಜರು ತಕರಾರು ಮಾಡುವರೋ, ಅದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿಪರೀತವಾಗಿಯೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾಗುವದು; ಯಾಕೆಂದರೆ, ಆಗ ಸಾಕ್ಷಿ ಭೂತವಾಗಿ ನೋಡುವವರು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರರು; ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಾರಾಜರು ಕೃತಿಮ ವೇಷ ಧರಿಸಿ ಅಡ್ಡಾಡುವವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿ, ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಲಾಯದೊಳಗಿನವನೊಬ್ಬ ನಂಬಿಗೆಯ ಸವಾರನನ್ನು ಕರೆದು, ಮನೋಹರನು ಮಹಾರಾಜರ ಗುಪ್ತ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಯೋಗ್ಯ ಬಂದೋ ಬಸ್ತನ್ನು ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ತಿಳಿದರೆ ಅದು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸೇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವರ ರೋಮಾನ್ಸವು ವಿರಸವಾದೀತೆಂದು ಇದರ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹತ್ತಗೊಡಬೇಡೆಂದು ಆ ಸವಾರನಿಗೆ ಬಜಾಯಿಸಿ ಹೇಳಿದನು.

ಇರಲಿ. ಇತ್ತ ಅದೇ ಅವಾಸಿಯ ದಿವಸ ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಕೆಲ ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ಯೋಜನೆಯು ನಡೆದಿತ್ತು. ಅದೇನೆಂಬದು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾದೀತು.

೧೦ ಡಬೀರರ ವಿಮಲೆ.

ವಿಮಲೆಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೂ ಉಲೂಕೋಚಿತನದಿಂದಲೂ ಕೂಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೂ ವಿಮಲೆಯು ಆ ದಿವಾಣಖಾನೆಯನ್ನು ಬಂದು ಸೇರಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟೀಬಿದ್ದಿತು. ಆಕೆಯು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅವಸರದಿಂದ ಕೂಗಿದಂತೆ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ತೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಆಗ ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಅದರಿಂದ ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಈ ಮೊದಲು ಮುಮ್ಮ

ಗ್ಗಲಿನ ಅಟ್ಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಿನ ಅಟ್ಟದಿಂದ ಒಂದಾಗ ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಮತ್ತು ಸುಭೇದಾರ ಇವರಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಅವಳು ಮರೆಗೆ ನಿಂತು ಕೊಂಡು ಅದಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಸುಭೇದಾರರು ಹೊರಟು ಹೋಗಲು, ಅವಳು ಮತ್ತೆ ಈ ಅಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅವನ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನೂ ಮರೆಗೆ ನಿಂತೇ ಕೇಳಿದಳು. ಅವೆರಡೂ ಸಂಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವಳಿಗೆ ಬಹು ಕೆಡಕೆನಿಸಿತು. ಮರೆಗೆ ನಿಂತು ಕೇಳಿದ್ದ ಎರಡೂ ಸಂಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ದತ್ತಕದ ವಿಷಯವು ಅವಳ ಕಿವಿಗೆ ನೊಟ್ಟನೊದಲೇ ಬಡಿದುದರಿಂದ, ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಅನಿಸಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ದತ್ತಕದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸೂಚಿಸುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೆ ಆ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನ್ನು ಅವಳೆಂದೂ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ; ಅದರಂತೆ ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರ ಬಾಯಿಂದಲೂ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಇದರ ಕಾರಣವು ಹೀಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಜೀವಾವಧಿಯ ಎಲ್ಲ ಬಂದಿಗಳೂ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಭಾಕರನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವ ಆಶೆಯನ್ನು ಅವರೇಕೆ ತಾಳಿರಬಾರದು? ರಾಜ್ಯಾರೋಹಣವಾದರೆ, ರಾಜನಿಗೆ ಪುತ್ರರತ್ನ ಲಭಿಸಿದರೆ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವ ವಿಶೇಷ ಕಾರಣ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ, ಅಂಥ ಆನಂದದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿಗಳ ಬಂಧಮುಕ್ತತೆಯಾಗುವ ರೂಢಿಯಿರುವಂತೆ, ಯಾವದೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಒಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಭಾಕರನೂ ಬಿಡಲ್ಪಡುವನೆಂದು ಅವರೇಕೆ ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು? ಈ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯು ತೀರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಭಾಕರನ ಮೇಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಸಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಆತನು ಎಂದೂ ಮರಳಿ ರಬಾರದು; ಇಲ್ಲವೆ ಫರಾರಿ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸತ್ತುಹೋಗಬೇಕು ಹೀಗೆನಿಸುವಷ್ಟು ಆ ಸಿಟ್ಟಿನ ತೀವ್ರತೆಯಾಗುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಆ ಉಭಯ ತಾಯಿ-ಮಗಳಿಗೂ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ದತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿದರೂ, ತಮ್ಮ ಮೃತ್ಯುಕಾಲವು ತೀರ ಸವಿೂಪಿಸುವ ವರೆಗೆ ಅವರು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಆಲೋಚನೆ ಕೂಡ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರನ ಬಗ್ಗೆ ನಿರಾಶೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದರೂ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ ಹಾಗೂ ಮಗಳು ಇವೆರಬ್ಬರು ವಾರಸದಾರರು ಇದ್ದೇ ಇದ್ದರು; ಮತ್ತು ಮಗಳ ಮೇಲಂತೂ ಅವರ ಪ್ರೇಮವು ಮಗನಂತೆಯೇ ಇತ್ತು; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಲೂ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ನುನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ದತ್ತಕದ ಕಲ್ಪ

ನೆಯು ದಾರದಿರುವದು ಸಂಭವನೀಯವಾಗಿತ್ತು. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಂದರೆ, ಹೇಗೆ ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಇಂದು ತಾನು ಕೇಳಿದ ದತ್ತಕದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಹೊಸದೆಂದು ಅವಳ ಖಾತ್ರಿಯಾಯಿತು; ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದು ಮರೆಗೆ ನಿಂತು ಕೇಳಿದ ಎರಡೂ ಸಂಭಾಷಣ ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದತ್ತಕದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪುರಸ್ಕಾರವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ರಿಂದಲ್ಲ. ಸುಧೇದಾರ-ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರಿಂದಲೇ ಆಗಿದೆಯೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಹು ವಿಸ್ಮಯ ಗೊಂಡಳು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯಿಂದಲೇ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿ ಗೊಮ್ಮೆ ಅನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಅಲ್ಪವಿಚಾರದ ನಂತರ ಅವಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಅನಿಸಿತೇನಂ ದರೆ, ಅವಳೇನು ಸಭ್ಯೆ ಗೋವು! ಈ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಮಹತ್ವವನ್ನು ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಅವಳಿಗೆಲ್ಲ ಕೊಡುವನು?

ಅದರಿಂದ ದತ್ತಕದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಈಗಲೇ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತ ನಾಡಕೂಡದೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಅವಳು ತಂದೆಯ ಕೂಡ ಗೊಡ್ಡು ಹರಟಿ ಗೆಂದು ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ತೆಗೆದಳು; ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಗಳೊಳಗಿನ ಒಂದೆರಡು ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. 'ನಿಮಗೆ ಹಾಲು..ಗೀಲು ಏನಾದರೂ ಕೊಡಲೇನೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. 'ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಡ'ವೆಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಹೇಳುತ್ತಲೇ 'ಒಳ್ಳೇದು ಬರುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ನುಡಿದವಳೇ, ಅವಳು ತಟ್ಟನೆ ಒಳ ಅಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. 'ಇಷ್ಟು ಅವಸರದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ ಒಂದ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವೇನಿತ್ತೆ' ಎಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೂ ಅವಳನ್ನು ಆಗ ವಿಚಾರಿಸಲಿಲ್ಲ!

ವಿಮಲೆಯು ಅಟ್ಟದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾಯೂಸಾಹೇ ಬರ ಸೋಮವತಿಯ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗಿರುವರೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಗುರ್ತಿನವನೊಬ್ಬ ಬಾಗವಾನನ ಕಡೆಯಿಂದ ನೂರೆಂಟು ಕಮಲಗಳನ್ನು ತರಿಸಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬರಬರಸಿ ತಬಕದಲ್ಲಿಡುವ ಕೆಲಸವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಅದ ರಿಂದ ವಿಮಲೆಯೂ ಅವರ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡತೊಡ ಗಿದಳು. ಆಗ ಮಾಯೂಸಾಹೇಬರು ಸಹಜವಾಗಿ:—“ತಂಗೀ, ಆ ನಮ್ಮ ಬಾಗ ವಾನನ ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು. ಇಂದು ಸೋಮವತಿಯ ಅಮಾ ಸಿಯು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರಾವಣ ಸೋಮವಾರ. ಅದರಿಂದ ಇಂದು ದೇವರಿಗೆ ಕಮಲಗಳನ್ನೇ ಪರಿಸಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಅನಿಸಿತು. ನನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಇವುಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟನು” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಒದ್ದೆ ಪಂಜೆಯಿಂದ ಕಮಲಗಳನ್ನೊರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವಿಮಲೆಯು:—ಮಾಯೂ,

ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ನಾಸ್ತಿ ಕಳಿಸು; ಆದರೆ ದೇವರಿಗೇರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಮಲ ಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡೆಂದು ನೀನು ಬಾಗವಾನರ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಲು ಆತನು ಹೇಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಮಾತು ನಡೆಸಿದನೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ನೀನು ಈ ನೂರೆಂಟು ಕಮಲಗಳನ್ನು ದೇವರಿಗರ್ಪಿಸಿ, ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವದೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡರೆ, ಅವನಾದರೂ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡ ಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಮಾ:— ನಡೆಸಿಕೊಡದೇನು? ನಡಿಸಿಯೇ ನಡಿಸುವನು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಏನಾದರೊಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವಾರ್ಥಮೂಲಕವಾದದ್ದಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಜನರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂಥದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಅದನ್ನೇಕೆ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು?

ವಿ:— ಮಾಯಿ, ನಿನ್ನ ವಿಚಾರಸರಣಿಯು ಸರಳವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭಾಕರ ಣ್ಣನ ಪತ್ರಬಂದ ಮೇಲೆ ಇಂದಿನದೇ ಮೊದಲನೇ ಅಮಾಸಿಯು. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಇಂದು ಆತನು ಸೂಖರೂಪದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಕಮಲಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿದ ನಂತರ ದೇವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಾಡಿದರೆ, ಆತನು ಅದನ್ನು ಸಫಲಗೊಳಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರ ದಾದರೂ ಹಾನಿಯಿದೆಯೇ? ನಿನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಕೇವಲ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಅಲ್ಲದೆ ಅಣ್ಣನಾದರೂ ಸಹಿಸಿದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಗಳ ದುಃಖವು ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನಂತಹ ಪುಣ್ಯವಂತಳ ಆತ್ಮದ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಆ ದೇವರಿಗೆ ನಾನು ಹೆಸರೇಕೆಡಬಾರದು?

ವಿಮಲೆಯು ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗತಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಉಡುಪು-ತೊಡವಿ ನಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯೂ, ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಕಡೆಗೂ ಅವಳ ಒಲವಿದ್ದಿತು. ಅವಳು ಮೈಮುಚ್ಚು ಎಂತೆ ನೆರಗಿರಿಸಿ ಸೀರೆ ಯುಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದು ಭಾರೀ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಿರುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯು ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಡೆದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಒಳ್ಳೇ ರೇಶ್ಮಿಯ ಪೋಲಕವನ್ನು ತೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಅದು ಸೀರೆಯ ಉದ್ದನ್ನೆ ನೆರಗಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರ ತುದಿಗೆ ಝಾಲರ ಎರಡೆ ತೀರ ಸಾದಾ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಲೊಳಗೆ ರಬ್ಬರಿನ ಚಪ್ಪಲಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಅವಳು ಬರಿಗಾಲಿನಿಂದ ಎಂದೂ ಹೊರಡದ್ದನ್ನು ಯಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲವೆಂಬತಿರಲಿಲ್ಲ, ಮನೆಯಿಂದ ತುಸ ಅಂತರದ ಮೇಲಿದ್ದ ವೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅವಳು ದಿಢಾಲು ಬರಿಗಾಲಿ

ನಿಂದಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಮಾರ್ಕೆಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ದೂರ ವಾಯುವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಅವಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬೂಟುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಗೋಟು-ಪಾಟಿಗಳೂ, ಬಿಲ್ಲಾವರಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು; ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಜಿನ ಬಿಲೋರಿ ಬಳಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಣೆಗೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು; ನವನೀತಿಯ ಜನರಂತೆ ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ತೀರ ಚಿಕ್ಕ ಬಿಂದುವನ್ನಿರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದಿನಾಲು ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಅವಳ ಕಪ್ಪುಕೂದಲುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಹಾಗೂ ಹೊಳಪಿನವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವು ಒಳ್ಳೆ ದಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಉದ್ದವಾಗಿ ಬೆಳೆದದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹಿಕ್ಕಿ ಹಿಂಡಿ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಉಂಗುರಗೂದಲುಗಳೆರಡರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬರುವ ನೊಟ್ಟು ಬಟ್ಟೆ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತೀಡುವ ಆಸಕ್ತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅದನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೂದಲುಗಳ ಮುಡಿಕಟ್ಟುವದು ದ್ರಾಹ್ಮಣಧರ್ಮವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಮಾತ್ರ ವೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸುವ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅಪ್ರಯೋಜಕ ದಂಡಕವು ಅವಳಿಗೆ ಮಾನ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವಳು ಅವ ಸರದಲ್ಲಿ ದ್ದಾಗ ತಾನೇ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಹಿಕ್ಕಿ, ಹಿಂಡಿ ಅವುಗಳ ಮುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಮಯವಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ತಾಯಿಯ ಕೈ ತೆರವಿದ್ದರೆ ಅವಳು ಬೇಕಂತ ತಾಯಿಯ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಕೂರುವಳು, ಮತ್ತು ಅವಳಿಂದ ಜಡೆ ಹೆಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದಿತೆಂದರೆ, ಜಡೆ ಹೆಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಗೃಹಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿರುವ ಈ ಹುಡುಗಿಯು ಹೆಳಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಳೆಂದರೆ ತಾಯಿಗೂ ಪ್ರೇಮವೆನಿಸುವದು; ಮತ್ತು ಜಡೆ ಹೆಣೆಯುವದು ಮುಗಿದು ತುದಿಗೆ ಗಂಟುಹಾಕುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯು ಮಗಳ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಉತ್ಸಾಹದ ಏಟನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಬರುವಂತೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕೊಡುವಳು! ಒಂದು ದಿನ ವಿಮಲೆಯು ವಿನೋದದಿಂದ ತಾಯಿಯನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ:—“ಯಾಕವ್ವಾ, ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುವೆ? ನಾನೇನು ನಿನ್ನ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದೆನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಮಾಯಿಪಾಹೇ ಬರೂ ವಿನೋದದಿಂದಲೇ:—“ತಪ್ಪಲ್ಲದಿದ್ದರೇನು? ಇದುವರೆಗೆ ನೀನು ನನ್ನ ಸಮಯವನ್ನು ಎನಿಯೋಗಿಸಲಿಲ್ಲವೆ?” ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿಮಲೆಯು:—“ಲಗುಬಗನೆ ಜಡೆ ಹೆಣೆದು ಮುಗಿಸುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಡುವೆ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲದ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ

నానేల్లి నినేగే హేళిదే ను?” అన్నలు, “తంగి, ఓండుగడే నీనేల్లి దోరకు వవళు ఓగే స్వస్థానికి? నీను యావాగలూ అవసర-గొండలగళ్ళియే ఇరువే. అంతయే నాను నీన్న హేళికి బీకంక తుస తడమాడుత్తీనే; మత్తు ఇంధ సుందరవాద కడదలన కాలుగళు క్కేయల్లి బండవందరే, జడే హేణియువ తమ్మ కౌశల్యవన్న తోరబీకేండు అదారిగే అనిసలిక్కెల్లి? హేళికి హేళలాయితు; మత్తు మాతిగే మాతాయితు!” హేళలు హాకువవళిగి జడే హేణిసికొళ్ళువవళు నమస్కార మాడువవిరుత్తదే. అదన్న జడే హేణిసికొండ బళిక విమలాయు ఎరడేరడుసారే మాడుత్త బాయించ:—
 “మాయీ, ఒండు నమస్కారవు హేళలినదాయితు; ఎరడనేదు నీన్న ప్రేమక్కాగి. తిళియితే? గొత్తిట్టుకే.” ఎండు అన్నుత్తిద్దళు.

ఆ మనేయల్లి ఎంక, నణ, తీనరంతే మొవరే జనరు! అవరల్లియ భావ్రాసాహేబరు తమ్మ అట్టడ మేలిన దివాణబానే, దివాణబానేయొళ గిన గాది హాగు క్కేయొళగిన జీరొట్ట ఇవుగళ్ళన్నేందొ బిడతక్కవరల్లి. తాయీయ హగలు హొత్తు మ్మేలిగేగింక మొయిల్లియే హెళ్ళు కళియువదు. అదరింద విమలాయు మనేయల్లిద్దళిందరే, బర-హోరగువవరొడనే మాతు-కథేయాడువదు, అతిథి-అభ్యాగతర పరామర్ష తళిక్కొళ్ళువదు, ఇదరంతే యే మనేయొళగిరద బీనసుగళ్ళన్న పోటియొళగింద తరసువదు, ఆళు-హోళుగళ కడయింద ఎల్ల మనేగేలసగళ్ళన్న మాదిసికొళ్ళువదు ఇవ్లె కేలసగళు విమలాయ కడేగే బరుత్తిద్దవు; మత్తు అవళు అవుగళ్ళన్న మనఃపూర్వకవాయిం, శుత్నాహందిలూ మాడుత్తిద్దళు. మనేయొళగి స్వజ్ఞతేయిరిసువ విషయదల్లి మాత్ర విమలాయ మతవు భావ్రాసాహేబర మతక్కే హొండుత్తిత్తు; మత్తు ఒవ్లొమ్మే ఆదరే తాయీయొడనేయే తుస మతధేదవాగుత్తిత్తు. మాయీసాహేబర స్వజ్ఞతేయ దృష్టియు ఓత్త లొళగిన తుకూరకట్టిహాగు నడుమనే-అదిగే మనేగళ మట్టిగే ఇరు త్తిత్తు; మత్తు అవుగళ్ళన్నెల్ల అవరు స్వజ్ఞతేయిరిసుత్తిద్దరు. తాత్పర్యవే నందరే, ఒట్టరిగే ఒండు, ఇన్నొట్టరిగే ఇన్నొండు ఓగే ఈ తుదియింద ఆ తుదియ వరగిన ఆ మనేయు బహు స్వజ్ఞపూ, నిమలపూ, ప్రసన్నపూ ఆగి తోర, ఆ జీవోద్యమపుర పట్టణదల్లి అంతక బీరే మనేయే సిగువంతిర లిల్లిండు బీకాదవరు పణతొడబహుదాగిత్తు.

విమలాయు తన్న ఒండు..బరహగళ్ళన్నంతల తాను మాదియే

ಮಾಡುವಳು; ಅಲ್ಲದೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಚೀಟಿ-ಚಪಾಟಿಗಳನ್ನೂ ಅವಳು ಮುಂದರಿದು ಹೋಗಿ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು; ಮತ್ತು ಅವಳು ಏನು ಮಾಡುವಳೋ ಅದು ನಿರ್ದೋಷವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಅವಳ ತಾಯಿಯಂತೆ ಅವಳ ತಂದೆಯ ಖಾತ್ರಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ದುರ್ಭವದಿಂದ ವಿಮಲೆಯ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯೆಲ್ಲವೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಆ ಮನೆಯ ಪ್ರಸಂಜವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಮಗನು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಇಂದಿಗೆ ಆತನ ಲಗ್ನವಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಹುಡುಗರು ಆಡುತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಆತನು ಫರಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳನ್ನೆ ಗಲಿ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ವಿಮಲೆಯೂ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಬಳಿಕ ಸಂಸಾರ ಬೆಳೆಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಆದರೂ ಇದ್ದದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಗಿನ ಮನೆಯ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲವೂ ವಿಮಲೆಯ ಕಡೆಗೇ ಬಂದಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಅವಳು ಅದನ್ನು ಬಳಸಿ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದ್ದಳು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯು ಕುಲದೇವತೆಯ ಉಡಿತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಮುತ್ತೈದೆಯರನ್ನು ಕರೆದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಅದರ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳು ಹೇಗೆ ಸನ್ನದ್ಧಳೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಯಾವನೊಬ್ಬನು ಆಸ್ತರಿಷ್ಟರೊಳಗಿನ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಅತಿಥಿ ಮನುಷ್ಯನು ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಅವನೊಡನೆ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಮಾತು-ಕಥೆಯಾಡಿ ಆದರಾತಿಥ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಅವಳು ಸನ್ನದ್ಧಳೇ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತು-ಕಥೆಯಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾರೂ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ, ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಮುದುಕ ಆಳು, ಮುದುಕಿಯಾದ ತೊತ್ತು ಇವರೊಡನೆ ಅವಳು ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕೂಡುವಳು; ಮತ್ತು ಅವರೊಡನೆಯೇ ಹಾಸ್ಯ-ವಿನೋದವನ್ನು ಮಾಡುವಳು.

ಆದರೆ ಮಿಕ್ಕ ವೇಳೆಗಳೆಯುವ ಆಕೆಯ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವೆಂದರೆ, ತಾನು ಸ್ವಂತಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಛಾತ್ರಾಲಯವು. ಸ್ವಂತದ ಮಕ್ಕಳರದಿದ್ದರೂ ಮಕ್ಕಳ ಮಾನಸಶಾಸ್ತ್ರವು ಅವಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಅವರೊಡನೆ ನಗೆದಾಡಿ-ಕೆಲೆದಾಡುವಲ್ಲಿ, ವೋಜಿನ ಜಗಳಾಟದಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಅವಳ ವೇಳೆಯು ಎಷ್ಟು ವಿನ್ಯಯೋಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದರ ಸದ್ವಿನಿಯೋಗವೇ ಆಯಿತೆಂದು ಅವಳಿಗೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡುವ ದುಸ್ತನ್ನು ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯೇ ತನಗೆ ಕೊಡುವನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಅವಳಿಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಕೊಂಚವೂ ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ತಂದೆ ಇಲ್ಲವೆ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಜೇಷ್ಠೆಯಿಂದ ಜಗಳಾಡಿ: --“ನನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗ

ದಿರುವ ವರೆಗೆ ನಾನೀ ಮನೆಯ ಮಗನೇ ಆಗಿರುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಪಾಲಿನ ಖಚೀನ ಹಣವು ಮಗನಷ್ಟೇ ನನಗೆ ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ನಾನು ಎಲಾಯತಿಗೆ ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ಅದರ ಒಡ್ಡಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ನಾನೀಗ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಸಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಹುಡುಗರ ತಿಕ್ಕಣವು ಕೇವಲ ವುಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಡೆಯದೆ, ಕಿಂಡರ ಗಾರ್ಡನ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಟಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಆ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ಮನರಂಜನೆ ಮಾಡುವ ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಅವಳಿಗೆ ತೋಚುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದರಿಂದ ಅವಳಿಗೂ ಉತ್ಸಾಹವುಂಟಾಗಿ, ಹುಡುಗರು ಆನಂದದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಅವಳು ಆ ಛಾತ್ರಾಲಯವನ್ನು ತೀರ ಖಾಸಗಿ ಸ್ವರೂಪದ ನ್ನಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸರಕಾರೀ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಕರೆಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅಸಭ್ಯರಾದ ಯಾರನ್ನೂ ಅವಳು ಆ ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಎಮಲೆಯು ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾದ ನಂತರ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ವೊದಲು ಅವಳಿಗನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಎಳೆಂಟು ತಿಂಗಳು ದೂರವಿರಬೇಕಾಗುವದೆಂದೂ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲೆಂದೂ ಯೋಚಿಸಿ, ಅವಳು ಆ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಾಯಕೋರ್ಟ್ ಪೀಠದ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಮಾಡಿ ಪಾಸಾದಳು; ಆದರೆ ಅವಳು ಕಾಯಿದೆಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದುದು ವಕೀಲೀ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಕೇವಲ ಉಮೇದಿಗಾಗಿ. ಅವಳು ಜೋದ್ಯಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿದುರಿಗೆ ವಕೀಲಕೆಂದು ಹೋಗುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಅವಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಪಾಸಾದ ಒಳಿಕೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಒಂದು ದಿನ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು:—ತಂಗೀ, ಎಮಲಾ, ನೀನು ಇನ್ನು ಎಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸನದು ಪಡೆಯುವದು? ಐದರದೋ, ಐನೂರರದೋ? ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸಿದ್ಧತೆಯಿದೆ.

ಎ:—ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಸಿದ್ಧತೆಯಿದ್ದೀತು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಸಿದ್ಧತೆಯಿರಬೇಕಷ್ಟೇ? ನಾನು ಯಾವ ಸನದನ್ನೂ ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸನದಿನ ಕಾಗದವಿರುವದೊಂದು ವೋಹಕ್ಕೆ ತಾಗಣವಾಗುವದು. ಸನದು ಸಿದ್ಧವಿದ್ದಿತೆಂದರೆ, ಊರಲ್ಲಿಯೇ ವಕೀಲಿ ಧಂದೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೆನಿಸಹತ್ತುವದು; ಆದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆದುರಿಗೆ ಹೋಗುವದೆಂದರೆ, ತನ್ನ ಅವಮಾನವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತಾಗುವದು. ಅಲ್ಲದೆ, ಬೆಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ತಿಕ್ಕಣವನ್ನೇ ನನ್ನ

ధ్యేయవేందు నానిట్టుకొండిదేనీ; ముత్తు అదక్కాగి దీకాగువ ధన సహాయవు నిమ్మింద ఆగుత్తలే ఇదే.

భా: - ఊగాదరే నిన్న కాయదేయ జ్ఞానద లుపయోగవేను?

వి: ప్రత్యక్ష లుపయోగద గురియన్నిట్టుకొళ్ళద హేరతు యావ జ్ఞానవన్న సడయబారదేను? జ్ఞానక్కాయే జ్ఞాన సంపాది సువదు హేళ్ళ ఒళితల్లవే?

భా: - తంగి, ఇవేల్ల నిమ్మ హేస యుగద విచారగళు. నమ్మ హళే పిళిగేయవర విచారగళందరే, ఒందు క్యేయింద జ్ఞాన సంపాదిస బేకా; ముత్తు ఎరడనే క్యేయింద అదర వ్యాపార మాడదేకా. కాయ దేయ జ్ఞానదింద దుడ్డు గళిసువ ఇజ్జేయిరదిద్ద రూ ఆ జ్ఞానద లుపయోగ గవు ఒడబగ్గరిగే ఆగదేదవే?

వి: - అప్పా, నీవిదన్న సరియాగి హేళిదిరి. ఒడబగ్గరిగే ఏకే, శ్రీమంతరిగూ అదర లుపయోగవు ఏకాగబారదు? అన్యాయాగుత్తి ద్దరే అదన్న నివారిసువదే కాయదేయ జ్ఞానద లుపయోగవు. అంద మేలే శ్రీమంతరిగూ అదర లుపయోగవాగువదే. తద్దిరుద్ధవాగి అన్యాయద కేలసదల్లి ఒడవరిగూ నేరవాగకూడదు!

అవళ ఈ మతద మేరేగే తన్న కాయదేయ జ్ఞానద లుపయోగవు అవళిగే ఇదు వరేగే మనేయ హేరగిల్లియూ ఆగువ సంధియూ దేరితరలిట్ట; అదరే బిన్-సనది వకీలియ కేలస మాడవ ప్రసంగగళు అవళిగే మనే యల్లె హలవు సారే బరుత్తిద్దవు. ఆ కాలక్యే అవళ తందేయే ఫియా దియూ; తాయీయూ ఆరేపియూ హిగిరుత్తిత్తు. మాయీసాహేబరింద ఒందిష్టు తప్పిదరూ, తమ్మ మనస్సంతాగదిద్ద రూ భావూసాహేబర సిట్టు సిద్ధవే! ఆగ తాయీయింద నడద సంగతియన్నెల్ల తిళకొండు, తందేయొ డనే యుక్తివాద మాడవ కేలసవు విమలేయ కడేగే బరుత్తిత్తు; ముత్తు అవళు తన్న వ్యవహార జాతుయోదల్లి, ఒద్దివంతికేయన్న ప్రేమద జీవాళవన్న దిరిసి తన్న వకీలియన్న హేగే ముత్తుగొళ్ళిసువళిం బదన్న వాళకరు ఈ వేదలిస ఒందు ప్రకాగల్లి కండుకొండిరుత్తారే. ఇరలి.

ఇందు అపరాహ్ణ కాలదల్ల మాయీసాహేబర కేరణేయల్లి కుళితు తాయీ-మగళల్లి గుజగొట్టిగళు నడదిద్దవు. భావూసాహేబ రేదనే ఈ వేదలు నడద మాతు-కథగళన్న అవళు తాయీగే ముత్తు

ಹೇಳಿ:—“ಹರಳು ಒಗೆದು ಅಪ್ಪನ ಅಂತಃಕರಣದ ನೆಲೆ ನೋಡಿದೆನು; ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸೊಮ್ಮೆ ಕಲುಷಿತವಾದದ್ದು ಇನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ.” ಈ ಬಗೆಯಾದ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವಳು:—“ಮುಂದುಕ ಮನುಷ್ಯರ ಮತ ಪರಿವರ್ತನಗೊಳಿಸುವುದು ಬಹು ಕಠಿಣವು. ವಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಅವರ ದುರಾಗ್ರಹವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರು ‘ನಾಫೇರ’ ಪಂಥದವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಫೇರ ಅಂದರೆ ತಿರುಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿವೇಚಕ ಶಕ್ತಿಯು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೋ, ಅದು ಅವರಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಟೀಕೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೂ ಈ ಅನುಭವವಿತ್ತು; ಆದರೆ ವಿಮಲೆಯ ಈ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ಕೊಡುವದರ ಹೊರತು ಅವರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿ ಗೇನೂ ಆಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರಭಾಕರನು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಇಂದು ಅಮಾಸಿಯಿದ್ದದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಆಗುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು. ಆತನು ಇಂದಿಗೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ದುದೈವದ ಮೂಲಕ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಮುಗಿದಂತಾಗುವುದು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಆಶೆಡೋರಿದನು; ಆದರೆ ಪೂರೈಸಲಿಲ್ಲವೆಂದಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗರೆದರೆ ಕೆಲಸ ತೀರುವುದು. ಅವನು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವದೆಂಬ ಪೇಜೇ ಬಹು ದೊಡ್ಡದಿದ್ದಿತು! ಆಶೆಯೇ ದುಃಖವು, ನಿರಾಶೆಯೇ ಸುಖವು, ಎನ್ನುವುದು ಈ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ನಿಜವಿದೆ. ಪ್ರಭಾಕರನು ಮರಳಿ ಬರಬೇಕೆಂಬುದು ಇಚ್ಛೆಯು; ಆದರೆ ಅದು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಮುಂದೊಂದು ಅಡಚಣೆಯು ಬಡಿಸಿಯೇ ಇಟ್ಟಿತ್ತು.

ಅಮಾಸಿಯ ಗುರ್ತು ಇಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಬಾಗಿಲವನ್ನಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೇಲಟ್ಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಳಗಿನ ನಡುಮನೆಯೊಳಗಿನ ವಿಮಲೆಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲೇ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಯಿತೆಂದರೆ, ವಿಮಲೆಯು ಯಾವುದೊಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಬೇಕು; ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ಚಿತ್ತಗೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು; ನಡುನಡುವೆ ತಮ್ಮ ಮಂದಬುದ್ಧಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಅಗತ್ಯ ಕೇಳಿ ವಿಮಲೆಯು ಶಿಕ್ಷಕರಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು; ಅನಂತರ ಸುಖದುಃಖದ ಮಾತು-ಕಥೆಗಳಾಗಬೇಕು; ಮೃದುಸ್ವರದಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ವಿಮಲೆಯೊಬ್ಬಳೇ

ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಕವಿತೆಗಳನ್ನನ್ನಬೇಕು. ಆಗ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಸ್ಯವಿನ್ನೋ ದವೂ ಆಗಬೇಕು; ಮತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸಹೋದರಿಯರಂತೆ ಒಬ್ಬರ ಬಳಿಯಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಪಲ್ಲಂಗಗಳನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡು ಮಲಗಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ತಾಯಿ-ಮಕ್ಕಳು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸುಖಸಮಾಧಾನಗಳೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅದರಂತೆಯೇ ಇಂದಿನ ಇಡಿ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದೂ, ನಿದ್ರೆ ಬರಹತ್ತಿದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಮಲಗಬೇಕೆಂದೂ ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಬಂದರೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಅವರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒರುವನು; ಅಂತೆಯೇ ಆತನ ಸದ್ವಿಹಾರ ಕೂಡಲೆ ಸಪ್ತಕಾಗದಂತೆ ಹಿತ್ತಲ ಇಲ್ಲವೆ ಮುಂಜೆಯ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಕೀಲಿ-ಚಿಲಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕು! ಆ ಎರಡೂ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಕೀಲಿಯು ಕೈಗಳು ನಡುಮನೆಯೊಳಗೆ ಮೊಳಿಗೆ ತೂಗಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಾಯಿಯು ಮಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಳು.

ಪ್ರಭಾಕರನು ಬಂದರೆ ಆತನನ್ನು ಮೊದಲು ಹಿತ್ತಲಕಡೆಯ ಹೂವಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿಯ ನೆಲಮನೆಯೊಳಗೇ ಇರಿಸಬೇಕಾಗುವದು; ಆದರೆ ಮುಂದೂ ಆತನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಬೇಕೋ ಹೇಗೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಆ ನೆಲಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಏನುಕೂಲತೆಯೋ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರತಿಕೂಲತೆಯೂ ಇದ್ದಿತು; ಅದರಿಂದ ಬೇಕಾದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಶಾರದಾ ಮಠದಲ್ಲಿಯೂ ಆತನಿಗಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬಲ್ಲೆನೆಂದು ವಿಮಲೆಯು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು; ಆದರೆ ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರು ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ:—“ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಏನಾಗುವದಾಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಶಾರದಾ ಮಠಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ತೊಂದರೆ ಬೇಡ. ಪರಕೀಯ ಪುರುಷನು ಈ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ, ಈ ತುಂಬಿದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಒಡೆದು ಕಾಣಲಾರನು. ಕಂಡರೂ ಅತಿಥಿ. ಅಭ್ಯಾಗತನಿರಬಹುದೆಂದೆನ್ನುವರು; ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಜನರ ತರ್ಕ-ವಿವರಣೆಗಳಿಗೆ ಕೊನೆ-ಮೊದಲುಗಳೇ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಹಜವಾಗಿ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಾನು. ಕಾರಣ ಅದೇನೂ ಬೇಡ. ಆತನ ವಸತಿಯು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಮಾಡೋಣ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಬಳಿಕ ವಿಮಲೆಯು ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ಆತನು ಪ್ರಕಟವಾಗುವದು ಉಚಿತವಾಗುವದೋ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಆತನು ಪ್ರಕಟನಾದನೆಂದರೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಏನಾಗುವದಿದೆಯೋ ಅದಾ

ಗಲಿ. ಆದರೆ ಆತನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಡಾವ ಅಡಚಣೆಯಾದರೂ ತೀರುವದು; ಆದರೆ ಆತನು ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಒಗೆಯ ಅಡಚಣೆಯಿದ್ದಿತು. ಅದೇನಂದರೆ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸರ ಸಂದೇಹದ ಹುಚ್ಚು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ವೃದ್ಧಿಂಗಳವಾಗುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದಿ ಮೂಲಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವವರು. ಅದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕು?

‘ಅದು ಹೇಗೆ? ಆಪ್ತನು ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಏನು?’ ಎಂದು ವಿಮಲೆಯು ಕೇಳಲು, ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರು:—‘ಅದರ ಒಂದೊಂದೇ ಬಗೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಪುರೋಹಿತರು ಉಪಾಕರ್ಮ ಮಾಡುವದೆಂದೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಅವರು ತಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒನಾತಿನ ಜೊಪ್ಪಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಅವರು ಆ ತಮ್ಮ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಲಾಂದರದ ತೀರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಮುಸುಡೆಯನ್ನು ಒಯ್ಯುವವರೆಗೂ ಇವರು ಅವರೊಡನೆ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ!

ಅದೊಂದಿರಲಿ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮ ಮುದಿ ತೊತ್ತಾದ ಸಾವಿಯ ಸಂಶಯವು ಇವರಿಗೇಕೆ ಒಂದಿತೋ ಅದಾಗು ಹೇಳಬೇಕು? ಅವಳು ಹಿತ್ತಲ ಕಡೆಯ ಗೊಡಬಿಯೊಳಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮರೆಗೆ ಮರ್ಸಾದೆಯಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕೂಡಲೆ ಇವರು ನೆಟ್ಟಗೆ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ಬೊಗ್ಗಿ, ಅದಳ ಮುಸುಡೆಯ ಬಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೊಯ್ದು, ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ಹುಳುಹುಳು ಎಂದು ನೋಡತೊಡಗಿದರು! ಅದರಿಂದ ಪಾಪ! ಅವಳು ಅಂಜಿದಳು; ಹಾಗೂ ನಾನು ಒಳಗೆ ಪಲ್ಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿ ಒಂದು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು! ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಲು, ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳಿಗೆಷ್ಟೋ ಗಡಜನಿಸಿತು. ಹೇಳಿದರೂ ಕಠಿಣ, ಬಿಟ್ಟರೂ ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ನಾನೇ ಕೆದರಿ ಕೆದರಿ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದಳು. ನಾನು ಅನುಮಾನವಿಂದಲೇ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದೆನು; ಹಾಗೂ ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸರ ಅಂಜಿಕೆಯ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಇವರು ನಡುವನುವೆ ಯಾವ ಉಂಟೆಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು, ಅವಳಿಗೆ ತುಸ ಹಾಯವೆನಿಸಿತು. ಮುಂದೆ ತುಸ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯೇ ಇವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ನಡುವನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ, ಆದರೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಂದಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ:—‘ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸರೇ ಅವರು! ಯಾವ ಯಾವ ವೇಷದಿಂದ : ರುವರೆಂದನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ!’ ಅಂದ ಆ ಶಬ್ದಗಳು ಸಾಯು ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲು, ಅವಳಿಗೆ ನನ್ನ ಮಾತಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ

ಖಾತ್ರಿಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದರಿಂದ ಈ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಾವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಬೇಕು.

ಮಗನಾದ ಪ್ರಭಾಕರನು ಫರಾರಿಯಾದಂದಿನಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾದುದು ನಿಜವೆ. ಅವನ ಮೇಲೆ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಖಬ್ಬಿಯಾದಂದಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸರ ದೃಷ್ಟಿಯಿದೆ, ಎಂಬ ಭ್ರಮವು ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಾರಣಸರತ್ತದಿಂದ ಅದು ನಡುನಡುವೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಆ ಭ್ರಮದ ಮೂಲಕ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ಗೋಡೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲು ಗಾಚ್ಚುಗಳಿಂದ ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿ, ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೀಲಿ ಹಾಕುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಮುಂಜೆಯ ಬಾಗಿಲದ ನಿಶ್ಚಿಂಚಿಕ್ಕ-ಕದವು ಮಾತ್ರ ತೆರೆದಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು. ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸರ ವಿಷಯದ ಅವರ ಹಳೇ ಸಂಶಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಅಚರಣ ವಿಷಯದ ಭ್ರಮವೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತು. ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಲೆಯೊಳಗೆ ಅನೇಕ ಭ್ರಮಗಳಾದರೆ, ಅವು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ತನ್ಮೂಲಕ ಒಂದು ಸಂಯುಕ್ತ ಭ್ರಮವೇ ನಿರ್ವಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಅನಿಸಿಹತ್ತಿದ್ದೇನಂದರೆ, ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸನೇ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಗೆ ವಶವಾಗಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ಪತ್ರ ಹಂಚುವ ನೆವವನ್ನು ಡಾಣಾಡಂಗುರವಾಗಿ ಮಾಡುವುದೆಂದೂ ಅವನು ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನ ವೇಷ ಧರಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು. ಅದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಪ್ರಿಯಕರನು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪಾಳತಿಯಿರುವ ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸನೇ ಆಗಿದ್ದು, ಆತನೇ ಈ ಓಣಿಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಚುವ ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನಾಗಿ ಒರುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬ ಶೃಂಖಲೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು! ಖುದ್ದ ಪೋಲೀಸ ಸಾಹೇಬನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ನೌಕರಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅವರ ಕಡೆಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸರ ಚರಿತ್ರವೂ ಚಮತ್ಕಾರಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಅವಗತವಾಗಿದ್ದವು. ಇಂತಿ.

ಕಡೆಗೆ ವಿಮಲೆಯು ನಕ್ಕು ನಿರ್ಧಾರದ ದನಿಯಿಂದ: -- "ಮಾಯೊ, ಅಡ ಚಣಿಗಳಿಗೇನು? ಬೇಕಾದಷ್ಟೆ. ಅವು ಎಂದಿಗೂ ತೀರಲಾರವು; ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಮಾಡಿಯಾದರೂ ಅದೆಷ್ಟು ಮಾಡುವವನು! ನಡೆ, ನಾವಿನ್ನು ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿ ನಮ್ಮ ಯೋಜನೆಗೆ ತೊಡಗೋಣ."

ಹೀಗೆಂದು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಒಮ್ಮೆ ಹೊಡೊಟದೊಳಗಿನ ನೆಲಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ತೊಡಗಿದರು.

೧೧ ಒಂದು ಬಾರಿನೋಳಗಿಂದ ಹೊರಟಿ ಗುಂಡುಗಳೆಷ್ಟು?

ರಾತ್ರಿಯ ಹನ್ನೆರಡು ಹೊಡೆದವು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ನಿಸ್ತಬ್ಧತೆಯಿತ್ತು. ಮಳೆಯು ಸಣ್ಣಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು. ತಾಯಿ-ಮಗಳು ನಡುಮನೆಯೊಳಗಿನ ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಯ ದೀಪವನ್ನು ಸಣ್ಣ ಮಾಡಿ ಆಗಲೆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಉರುಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ಎರಡು-ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬೇಕಂತ ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದಂತೆ ಘಟಿಸಿದವ!

ಮೊದಲು ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲ ಮೇಲೆ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆಯಂತೆ ನಡು ನಡುವೆ ತುಸು ಅಂತರದಿಂದ ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಬಡಿದಂತಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ “ಸಮರ್ಥಾಚಿಯಾ ಸೇವಕಾ ವಕ್ರಪಾಹೆ | ಅಸಾ ಸರ್ವ ಭೂಮಂಡಳೀ ಕೋಣ ಆಹೆ?” ಎಂಬೀ ಶ್ರೀಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸಾಧಾರಣ ಗಟ್ಟಿ ದನಿಯಿಂದ ಯಾರೋ ಅನ್ನುತ್ತಿರುವಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರೂ ವಿಮಲೆಯೂ ಇನ್ನೂ ಎಚ್ಚರ ವಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಷಯವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ನೆನಪಾಗಿ, ಇಬ್ಬರೂ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದರು. ವಿಮಲೆಯು ನಡುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲ ಕೀಲಿ ಕೈಯನ್ನು ತಂದಳು; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಾಯಿಸಾಹೇಬ ರೊಬ್ಬರೇ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲ ಕೀಲಿ ತೆಗೆಯಲಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಹೋಗುವಾಗ ಅವರು ವಿಮಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು:—“ತಂಗೀ, ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡು. ನಾನೇ ಮುಂದಾಗುವೆನು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ನಿನಗಿಂತ ನನ್ನ ಮುಖಚರ್ಯೆಯು ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗುರ್ತಿನದಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಆತನು ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಗುರಿಸಿ ಬಹಾದು; ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಗುರ್ತಿಸಲಾರದೆ ಸಂದೇಹಕ್ಕೊಳಗಾದಾನು” ಎಂದು ಅನ್ನಲು, ವಿಮಲೆಯು ಒಳ್ಳೆದೆಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಳು; ಆದರೂ ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೇ ಇದ್ದಿತು. ಮಾಯಿಸಾಹೇ ಬರು ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದು ಲಾಂದರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಲು, ಜಟಾಧಾರಿ ಯಾದೊಬ್ಬ ಗಡ್ಡದ ತರುಣನು ಒಳಗೆ ಒಂದನು. ಅವನನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ “ಯಾರು, ಪ್ರಭಾಕರನೇನು? ಸುಖವಾಗೊಮ್ಮೆ ಬಂದೆಯಾ?” ಎಂದು ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರು ಗುರ್ತುಕೊಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಆ ಮನುಷ್ಯನಾದರೂ:—“ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರು ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬಲದಿಂದ ಮರ- ಬಂದಿ. ವ್ಯಾ!” ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ಅವಳ ವಾದ ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಬಿಡು.

ಆದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನೆಯ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿನ ಸಂದಿಯೊಳಗಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇ ಬರು ಕೈಯಲಿ ಲಾಂದರವನ್ನೂ ಕೋಲನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಗುಪ್ತ

ಪೋಲೀಸನನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುವ ಅನಿರೀಕ್ಷೆ ಲಹರಿಯಿಂದ ಹಿತ್ತಲ ಜಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದರು. ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯು ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ; ಹಿತ್ತಲ ಜಾಗಿಲು ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಜಾಗಿಲದೊಳಗಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಜುಟಾ ಧಾರಿಯಾದ ಗಡ್ಡದ ತರುಣನು ಅವಳ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ; ಅವಳು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಆತನ ತಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬಯ್ಯಿದ್ದಾಳೆ! ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಅವರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಲಾಂದರವೂ ಕೋಲೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಳಚಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟವು. “ಘಾತವೋ-ಘಾತವು! ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸನೋ ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸನು! ಏನೇ ಜಂಡಾಲಿನಿಲೀ? ಇವನೇ ಏನು ಆ ನಿನ್ನ.....ನು? ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರಗಳು ಈತನವೇ ಅನ್ನು. ಅನ್ನು, ಈತನವೇ ಎಂದು. ಏನಂದಿ? ಇವನಲ್ಲವೆ? ಎಲವಲಾ! ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಈ ಲವಡಿಯ ಗೋಣು ಮುರಿಯಲೋ? ಆ ನೀಚನ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಚುಕಲೋ?” ಹೀಗೆಂದು ಗಟ್ಟಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಒದರಹತ್ತಿದರು; ಮತ್ತು ಅದರಂತೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಓಡಿಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಮಿದುಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಆಘಾತವಾದಂತಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬವಳಿ ಬಂದು ಎಚ್ಚರದಷ್ಟಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು!

ಆ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಮಲೆಯು ಕೋಣೆಯಿಂದ ಓಡುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು; ಮತ್ತು ತಂದೆಯ ಕೈಯಿಂದ ಬೊಕ್ಕಬೊಲಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಲಾಂದರವನ್ನು ಎತ್ತಿಟ್ಟು, ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು, ಅವರ ಗೋಣಿನ ಕೆಳಗೆ ಕೈಯಿಟ್ಟಳು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಎದ್ದು ನಿಂತನು; ಆದರೆ ಆತನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಂದ ಬೇಕಂತಲೇ ತುಸ ದೂರ ಸರಿದು ನಿಂತನು. ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತೀರ ಬವಳಿ ಬರದಿದ್ದ ರೂ ಯಾವದೆಂದು ಚಿತ್ರದೊಳಗಿನ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಅವರು ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಅಚಲರಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು! ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಆ ಪ್ರಸಂಗವು ನೀಗಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ದೈವಗತಿಯಿಂದಾಗುವದೆಲ್ಲ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ! ಯಾಕಂದರೆ, ಕೇವಲ ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದ ತಲೆಗೆ ಮುಂಡಾಸ ಸುತ್ತಿದಂಥ ಒಬ್ಬ ಗಡ್ಡದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಈ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ಇವರ ಆ ಹಿತ್ತಲು ಜಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆ ಜಾಗಿಲು ತೆರೆದೇ ಇತ್ತು. ತನ್ನ ಒಂದು ಕಾಲು ಜಾಗಿಲ ಒಳಗೆ, ಒಂದು ಕಾಲು ಜಾಗಿಲ ಹೊರಗೆ ಹೀಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು, ಆತನು ತನ್ನ ಗುಪ್ತ ಲಾಂದರವನ್ನು ಅಂದರೆ ಬ್ಯಾಟರಿಯನ್ನು ಹೊರಹೊರಡಿಸಿ, ಅದರ ಬೆಳಕು ಕೆಡವಿದನು. ಒಳಗಿದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಜನರ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆತನೂ ಸ್ತಬ್ಧನೂ ತಟಸ್ಥನೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು?

ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕಾಲವೇ ಕಳೆಯಲು, ವಿಮಲೆಯೇ ಎಲ್ಲರ

ಗಿಂತಲೂ ವೊದಲು ದೇಹಭಾನ ತಾಳಿ ಮುಂದುವರಿದಳು. ಪ್ರಭಾಕರನಾರಿಂ ಬದು ಅವಳಿಗೆ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಆಗಲೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವವನೇ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಪರಕೀಯನಾಗಿದ್ದನು. ಉಳಿದವರು ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮನೆಯವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಪರಕೀಯ ಗೃಹಸ್ಥನನ್ನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ವೊದಲು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿ, ಬಾಗಿಲವಿಕ್ಕಿ ಚಿಲಕ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಒಳಗಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಮುತ್ಸದ್ಧಿ ತನದಿಂದ ಅವಳು ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಳು; ಹಾಗೂ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಗೃಹಸ್ಥನನ್ನು ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆದರಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವಳು: "ನೀವು ಯಾರಿದ್ದೀರಿ? ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ. ಈ ಮನೆಯು ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲದಿಂದ ಇಂಥ ಅವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೇನು ಅಧಿಕಾರವಿದೆ? ಬೇಗನೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿರಿ ನೋಡೋಣ. ನಾನು ಬಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಚಿಲಕ ಹಾಕಬೇಕಾಗಿದೆ" ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಗಿಲೊಳಗಿನ ಗೃಹಸ್ಥನು ಚಕಿತನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು! ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವಳ ಮುಖಮಂಡಲದಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ನೆಟ್ಟದ್ದು ಹೊರಹೊರಡ ಲೊಲ್ಲದಾಯಿತು; ಆದರೂ ತೊದಲುತ್ತು ತೊದಲುತ್ತು ಆತನು:—“ನಾನು ಪಟ್ಟಣದ ಗಸ್ತಿಮಾಡುವ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಗಸ್ತಿತಿರುಗ ಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಈ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹತ್ತರ ಬಂದೆನು. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆ ದಿದ್ದ ಮೂಲಕ, ಓನಿಯೊಳಗಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಏನಾದರೊಂದು ಚಮತ್ಕಾರದ ಪ್ರಕಾರವು ಕಂಡಿತು; ಮತ್ತು ಕೇಳಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಮುಂದೆ ಬಂದೆನು. ಇಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದರಂತೆ ಏನೋ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಚಮತ್ಕಾರವು ನಡೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಬುವಾನವರಾರು? ಮತ್ತು ಈ ಮುದುಕರಿಗೆ ಬವಳಿ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ನಿಮಗೇನಾದರೂ ಸಹಾಯದ ಅವಶ್ಯ ಕತೆಯಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ನಾನು ಆನಂದದಿಂದ ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದು ನುಡಿದನು.

ಈ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಮಲೆಯು ವೊದಲಿನ ಸಿಟ್ಟಿನ ಮತ್ತು ಬೆದರಿ ಕೆಯ ದನಿಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿದಳು; ಹಾಗೂ ಕೊಂಚ ದುಃಖಿತ ದನಿಯಿಂದ ಅವಳು: “ಹಾಗಾದರೇನು ತಾವು ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಆಗಿರುವಿರಿ. ತಮಗೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು; ಆದರೆ ನಾನು ತಮಗೆ ಕಟ್ಟು-ನಿಟ್ಟಾಗಿ ತಿಳಿಸುವದೇನೆಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರೀ ಗಸ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೊಡತಕ್ಕಂಥ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಬುವಾನ ಸಹಿತ ವಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇದೇ ಮನೆಯು ಜನರರುತ್ತೇವೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯ

ರಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಒವಳಿ ಬಂದಿರುವದೇನೋ ನಿಜವು; ನಾವೇ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿರುವೆವು; ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವು. ತಾವು ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವದೊಂದೇ ತಡ, ನಾವು ಬಾಗಿಲವನ್ನಿಕ್ಕಿ ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವೆವು. ತಾವು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತೇವೆನ್ನುವದು ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡದಿಷ್ಟಿಕ್ಕೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ನಾವಾದರೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಮಗೆ ತುಂಬಾ ಆಭಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತೇವೆ; ಆದರೆ ತಾವು ಆ ತೊಂದರೆ ವಹಿಸುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನಾನಿದನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ತಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ.”

ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವರಣವನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಗಿಲೊಳಗಿನ ಗೃಹಸ್ಥನು ಬಾಗಿಲೊಳಗಿದ್ದ ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ಹೊರಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡನು. ಗುಪ್ತಲಾಂದರದ ಮುಖವನ್ನು ಓಣಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುವಿಕೊಂಡನು; ಮತ್ತು ಬಾಗಿಲವನ್ನಿಕ್ಕಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಿಮಲೆಯು ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ಟಕಮಕವೆಂದು ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಬಿದ್ದು, ತಾನೇ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಆ ಕದವನ್ನು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡನು. ಕೂಡಲೆ ವಿಮಲೆಯು ತಟ್ಟನೆ ಚಿಲಕ-ಕೀಲಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಕೀಲೀಕೈಯ ದಾರವನ್ನು ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಸಿಗಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಆ ಮೂವರೂ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತರು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ನಿಡಿಚಾಪಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಮೈಗೆ ಎಲ್ಲೆಯೂ ಹತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಮಲೆಯು ಅವರ ಮೈ ಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿದ ನಂತರ ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ವೋರೆ ಹಚ್ಚಿ: —“ಅಪ್ಪಾ, ಅಪ್ಪಾ, ಎಚ್ಚರಾಗಿರಿ. ಇಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸರಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಪರಕೀಯರೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮನೆಯ ಮಂದಿಯೇ ಆಗಿದ್ದೇವೆ. ಎದ್ದು ಮನೆಯೊಳಗೆ ತೆರಳುವಿರಷ್ಟೇ?” ಹೀಗೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಮೆಲ್ಲನೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅದಕ್ಕೂ ತುಸ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು; ಆದರೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಗಾಢವಾದ ಮೂಢ್ಛೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು:—“ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇನ್ನು ಒಳಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನನಗನಿಸುವದು” ಎನ್ನಲು, ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಮುಂದರಿದು ಒಂದು, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎತ್ತಿ ತನ್ನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ಒಂದು, ವಿಮಲೆಯು ಮತ್ತೊಂದು ಹೀಗೆ ಅವರು ಆ ಎರಡೂ ಲಾಂದರಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ತುಸ ಎರಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಡುಮನೆಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಜೀನೆಯವರ ಕೋಣೆಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲೊಂದು ಪಲ್ಲಂಗ ನೊಳ್ಳೆಯ ಪರದೆಗಳು ಅಭ್ಯಾಗತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ಅವಸರ

ದಿಂದ ಆ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡವಿ, ಗಂಜಿಯ ಹೊಸ ಚಾದರವನ್ನು ಹಾಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಪ್ರಭಾಕರನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರನ್ನು ಆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಸಿದನು. ವಿಮಲೆಯು ಪನ್ನೀರಿನ ಸೀಸೆ ತಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಿವೆಯನ್ನು ತೊಯ್ಯಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿದಳು; ಮತ್ತು ತಾನು ಅವರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಬೇರೆಯವರಿಬ್ಬರೂ ಸವಿೂಪದ ಎರಡು ಖುರ್ಚಿಗಳನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು. ಆಗ ಆ ಮೂವರ ಬಾಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ “ಎಂಥ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗವಿದು!” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಬಿದ್ದವು.

† † † † †

ಮರುದಿನ ಮನೋಹರ ಪಂತನು ತನ್ನ ರಾಜಮಿತ್ರನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಹೋದನು; ಆದರೆ ದಿನದಂತೆ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಆತನ ಸ್ವಾಗತವು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜರು ವಿವಾಣಖಾನೆಯ ಕಿಟಕಿಯ ಹತ್ತರ ತಮ್ಮ ಖುರ್ಚಿಯನ್ನೆಳೆದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಕಿಟಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗಿನ ದೂರದ ವರೆಗಿನ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೊರಗಿನ ದೃಶ್ಯವು ನೋಡತಕ್ಕಂತಹದಿತ್ತೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿರಲಿಲ್ಲ. ಊರ ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಗುಡ್ಡಗಳ ಬಿಲ್ಲಿನಾಕಾರದ ಸಾಲು ಇದ್ದು, ಮಳೆಯ ಸವ್ಯಸ್ಥಿಯ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹಜ್ಜನ್ನ ಹುಲ್ಲು ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಮುಖಮೂದ ಅರಿವೆಯಿಂದ ಆ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವರೋ ಏನೋ ಎಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹರಿಯುವ ನೀರಿನ ಕುಭ್ರ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಷ್ಟು ದೂರದಿಂದ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ನೀರಿನ ಚಲನವಲನವು ಹೇಗೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕು? ಅದರಿಂದ ಆನೆಯ ದೆನ್ನ ಮೇಲಿಂದ ಇಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ದೆಳೆಯ ಸರಪಳಿಗಳಂತೆ ಅವು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಸರ್ವತ್ರ್ಯಾಣಿಗಳೇಜೆಗೆ ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಭತ್ತದ ಹಜ್ಜನ್ನ ಗದ್ದೆಗಳೇ ಗದ್ದೆಗಳು! ಅವುಗಳ ಈಜೆಗೊಂದು ಸುಂದರವೂ ಸ್ವಚ್ಛವೂ ಆದ ಚಿಕ್ಕ ನದಿಯು ಅಡ್ಡ ತಿಡ್ಡಾಗಿ ಊರನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಊರೊಳಗಿನ ಹುಡುಗರು ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರೇ ಜೆಗೆ ಅರಮನೆಯ ಹೂದೊಳೆಟದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಕೊಂದು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಹಜ್ಜಿದ್ದ ಬಿದರ ಪೆಳೆಗಳೂ, ಅದರ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಅತ್ತಿ-ಅದ ಮರಗಳೂ ಉದ್ದ ಉದ್ದಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಸವಿೂಪದ ಗುಡ್ಡಗಳೊಡನೆ ನಿಲುವಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಗಿಡಗಳೊಳಗಿಂದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಎಡತಾಕುವಿಕೆಯೂ ಕಿಲಿಬಿಲಿಯೂ ಏಕೋಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಡೆದಿತ್ತು;

ಮತ್ತು ಯಾವುದೊಂದು ಸುಂದರ ಬಣ್ಣದ ಸಕ್ಷಿಯು ಅರಮನೆಯ ಮೇಲೆ ತೀರ ಮಹಾರಾಜರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತು ತನ್ನ ದಿಟ್ಟತನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕಿಟಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಬರುವ ಗಾಳಿಯು ತಂಪಾಗಿದ್ದು, ಕೆಳಗೆ ಹೂಡಿದೊಡಲಲ್ಲಿ ಧಯಗುಟ್ಟಿ ಹಾರುತ್ತಿರುವ ಕಾರಂಜಿಯೊಳಗಿನ ಒಂದಾನೊಂದು ತುಪಾರವು ಪ್ರವಹಿಸುವ ಆ ಗಾಳಿಯೊಡನೆ ಬಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಮೈಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ಕೇವಲ ಈ ಎಲ್ಲ ಬಹಿರಂಗದ ದೃಶ್ಯವನ್ನೇ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಗರ್ವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ಮನೋಹರಪಂತ್ರನು ತೀರ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಬಂದು “ಮಹಾರಾಜರೇ, ಮತ್ತೇನು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರೂ ಕೂಡ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಹೊರಳಲಿಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ಇಂದು ಅವರ ಮನಸ್ಸೇ ಸ್ಥಿರವಿದೆ, ಅದು ವ್ಯಗ್ರವಾಗಿರುವದೆಂದು ಅವರ ಮಿತ್ರನು ತರ್ಕಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಆತನ ಆ ತರ್ಕವೂ ನಿಜವಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಮನೋಹರನು ಆಗ ಮಿತ್ರತ್ವದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜನ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕೈಯಿಟ್ಟನು; ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ವೇಧಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ‘ಕುಟ್ಟಿಟ್ಟ ಕುರ್ರು’ ಎಂದು ಒದರುವಂತೆ ಒದವಿದನು. ಆಗ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ದೇಹಭಾನಕ್ಕೆ ಒಂದನು; ಬಳಿಕ ಅವರಿವರಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು:

ಮ:—ಎಕೆ, ಇಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಲಕ್ಷ್ಯವೆತ್ತೆ ಕಡೆಗಿದೆ? ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲಿದೆ?

ಜೋ:—ಎಲ್ಲಿರಬೇಕೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಳವು ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು. ಕೆಲವರು ಅದು ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಬೆನ್ನೆಲುಪಿನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಮ:—ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿವಾಸಸ್ಥಳವೆಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗೂಡು ಬಿಟ್ಟು ಸಕ್ಷಿಯು ಹೊರಗೆ ಹಾರಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆ ಗೂಡು ತೆರವೇ ಇರುವದಲ್ಲವೆ? ಅದರಂತೆಯೇ ನಾನೀಗ ಬಂದಾಗ ಮಹಾರಾಜರ ಮನೋರೂಪ ಸಕ್ಷಿಯು ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿತ್ತೆಂಬದು ಖಂಡಿತವು.

ಜೋ:—ನಿಜವೇ ಇದೆ. ಹಕ್ಕಿಗಳ ತತ್ತಿ ಮತ್ತು ಎಳೆ ಮರಿಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾವುಗಳಾಗಲಿ ಲಘಂಗ ಹುಡುಗರಾಗಲಿ ಸಕ್ಷಿಯು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ರದ್ದನ್ನು ಕಂಡೇ ಸದ್ದಾಗದಂತೆ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಮ:—ನಾನು ಬಂದಾಗ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಮರಿಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಂತೆಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಕಳವು ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಗ ಮರಿ

ಗಳ ಚಿಲಿಬಿಲಾಟವು ನಡೆದಿರುವಂತೆ ಕೇಳುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಯೂ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಿದೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ಆ ಮರಿಗಳು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಹೇಗೆ ಸಿಗಬೇಕು?

ಜೋ:— ಪಕ್ಷಿಯು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತಿತೆಂದು ಕೈಯಲ್ಲಾಡಿ ಸುತ್ತ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮರಹಿತವಾದ ಕಿಡಿಗೇಡಿ ಹುಡುಗರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ! ಪಕ್ಷಿ ಸಹಿತವಾಗಿ ಆ ಮರಿಗಳನ್ನೋಡಿಸಿಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಈರ್ಷೆಯನ್ನೇ ಅವು ತಾಳುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ನನ್ನ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಪಕ್ಷಿಯಂತೂ ಮರಿಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಯಾವ ನೊಬ್ಬ ಕಿಡಿಗೇಡಿ ಹುಡುಗನು ಯಾವಾಗ ಬಂದಾನೆಂದು ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿತ್ತು.

ಮ:— ಎಲವಳಿ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ತೊಂದರೆಗಿಂದು ಈ ಪಕ್ಷಿಯು ಈಡಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಹೀಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮರಿಗಳ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಇದು ಇಷ್ಟು ಉದಾಸವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪಕ್ಷಿಗೆ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಬೇಟೆಗಾರನ ಕವಣಿಯೊಳಗಿನ ಕಲ್ಲು ಮರ್ಮಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಡಿದಿದೆಯೋ ಏನೋ?

ಜೋ:— ಹಾಗೆಂದರೂ ಸಲ್ಲಬಹುದು; ಆದರೆ ಜೇಷ್ಠೆಯನ್ನು ಸಾಕು ಮಾಡು. ಮನೋಹರ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಮುಂಜಾನೆಯಿಂದ ನಿನೆಗೆ ಕೆಲ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸುವದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಮ:— ಅದೇನಪ್ಪಾ?

ಜೋ:— ನಿನ್ನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೋದಾಗ ನಾನು ಏನು ನೋಡಿದೆನೋ ಆ ಬಗ್ಗೆ!

ಮ:— ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಏನು ನೋಡಿರುವಿರೋ ಅದರಿಂದಲೇ ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಉದ್ವಿಗ್ನವಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಮೊದಲನೇ ಗಸ್ತಿಯೇ ನಿಮಗೆ ಒಡಕೊಂಡಿತೆನ್ನ ಬೇಕಾಯಿತು! ಅದಿರಲಿ. ಅದೇನಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ.

ಜೋ:— ಗಸ್ತಿಯು ಬಡಕೊಂಡಿತೆಂದೇಕೆ ಅನ್ನುವೆ?

ಮ:— ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅದು ಎಂದಿಲ್ಲದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೂಕಿ ಬಿಟ್ಟಿತೆಂದು. ಪ್ರಜೆಗಳ ದುಃಖ ತಿಳಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೋದಿರಿ; ಮತ್ತು ಮೊದಲನೇ ದಿನದ ಗಸ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಕಂಡ ದುಃಖದಿಂದ ಸ್ವತಃ ಚಿಂತಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಿರಿ. ಅದರಿಂದ ಇನ್ನುಳಿದ ಪ್ರಜೆಗಳ ದುಃಖದ ಚೌಕತೆಯನ್ನು ನೀವು ಅದೆಂತು ಮಾಡುವಿರಿ?

ಜೋ:— ಮನೋಹರ, ಜೇಷ್ಠೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುವೆ. ನಾನು ನೋಡಿ

ದ್ದನ್ನು ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ್ದರೆ, ನಿನಗಾದರೂ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಹಳಹಳೆಯನಿಸದಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಖಾತ್ರಿಯಿದೆ.

ಮ:—ಆದರೆ ನೀವು ನೋಡಿದ್ದಾದರೂ ಏನು? ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸುವಿರೋ ಇಲ್ಲವೋ?

ಜೋ:—ಕೇಳು ಹಾಗಾದರೆ. ನಿನ್ನ ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡು ಹೊಡೆದ ಕೂಡಲೆ ರಾಜಬೀದಿಯೊಳಗಿನ ವೋತೀಚೌಕನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬಲಗಡೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಓಣಿಯೊಳಗಿಂದ ನಾನು ಸಾಗಿದೆನು.

ಮ:—ನೀವು ದೊಡ್ಡ ದಾರಿ ಬಿಟ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ಓಣಿಗೆ ಹೋದದ್ದೇ ಮೊದಲನೆಯ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ರಾಜಮಹಾರಾಜರ ಗಸ್ತಿಯು ದೊಡ್ಡ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಸುಖ-ಸಮಾಧಾನ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ದುಃಖ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಕಟಗಳು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ.

ಜೋ:—ಮತ್ತೆ ಕೇಳು; ನಿನ್ನ ಟೀಕೆಯು ಆ ಮೇಲಾಗಲಿ. ಆ ಓಣಿಯೊಳಗಿಂದ ಕೆಲ ದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲು ಬಾಗಿಲು ಹತ್ತಿತು.

ಮ:—ಚಿಕ್ಕ ಓಣಿಗೆ ಹೊಂದಿ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯೇ? ಎಂಥ ಅಪ್ರಯೋಜಕ ತನವಿದು!

ಜೋ:—ಆ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗೆ ಹೊಂದಿಯೇ ಒಂದು ಸಂದಿಯು ಓಣಿಯಿದ್ದಿತು; ಮತ್ತು ಆ ಸಂದಿಯು ಮುಖಕ್ಕೆದ್ದ ಆ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲು ಆ ಕಡೆಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದರೊಳಗಿಂದ ಮೊದಲು ದೂರಿನಿಂದ ನೋಡಲಾಗಿ ಯಾವದೊಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೇಕಂತ ತೋರಿಸುವಂತಹ ದೃಶ್ಯವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡಿತು.

ಮ:—ಒಳ್ಳೇದು. ತಾವು ಹಗಲು ಹೊರಟಾಗ ನಾಟಕದ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆಂದು ರಾತ್ರಿ ಹೊರಟಿರಿ. ಆಗಲೂ ತಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ನಾಟಕದ ದೃಶ್ಯಗಳೇ ತಂದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವಲ್ಲವೆ? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ನಾಟಕದ ದೃಶ್ಯಗಳು ನಿಮ್ಮ ಬೆನ್ನೇ ಹತ್ತಿರುವವೆನ್ನಿರಿ. ಒಳ್ಳೇದು. ಆ ದೃಶ್ಯದ ಮುಂದಿನ ವರ್ಣನವನ್ನಾದರೂ ಕೇಳೋಣ.

ಜೋ:—ಆ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಒಳಗಿನಿಂದ ಯಾರೋ ತೆರೆದಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ ಮನುಷ್ಯನು ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲಾಂದರ-ಕೋಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದನು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗಡ್ಡ-ಮೊನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದಂತಹ ಒಂಟೆ ತರುಣನು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಒಳ

జ్ఞానము. అవనన్ను కంఠం సమీపమునకు యే నింతుకొంది, ఒక్క నడుమ
 కంటికి కనిపించు కలకలము గలను, అట్లు రిసిదకు. ఆ గడ్డ ద తరుణనన్న
 కండ కనిపించి ఆ ముందుకను “కళ్ళనీ కళ్ళను! గుప్తపూరిలీసనీ
 గుప్తపూరిలీస! ఇవనీ ఎను ఆ నిన్న పూరిలీసను? తడ, నిన్న కుత్తి
 గేయ రక్త కుడియించును” అని గేంద్రుని ఒడిదను; ఆదరే పరక్షణము
 యే ప్రజ్ఞా రహితనాగి నేలకే బిడ్డను. ఇష్టరల్ల మత్తుబ్బ స్త్రీయను
 మనోలీలగింద అత్తలిగి బందకు; మత్తు అవర్ణరణ నేరి ఆ ముందుక
 నన్ను ఎక్కరగేలొసలుద్యుక్తరాదరు.

మ:—ఒక్కోడు. నీవొక్కో గుప్తిగే జ్ఞానదవరు ఆ మేలేను
 మాదిరి?

జ్ఞా:—ఆ అకల్పిత ప్రసంగవన్ను కంఠం వేదలు నానంత
 ముఖాగిబిట్టను! ఆదరే తీవ్రవే అవరిగే సహాయ మాడబీకేందు నిర్ణ
 యిసికొండు ముందాగువన్నరల్ల మనోలీలగింద బందిద్ద ఆ సుందర
 తరుణ స్త్రీయను ముందే బందు ఒక్కోదిట్టతనదింద, ఆదరే మయాదే
 యింద ననగే ప్రతిబంధ మాడిదకు.

మ:—ఇత్త నీలొడిరి, తరుణ మత్తు సుందర ఈ విశేషణగకు
 ప్రస్తుతద సంగతిగే తీర అనవశ్యకవారిగుత్తవేంబదన్న నానిగలే నిమగి
 తిళిసిట్టరుత్తేనే. ఆకేయను అందళింబదన్నే పురావేయలి గ్రాహ్య
 వేందేనీసలాగువదు.

జ్ఞా:—నీవు యారు? ఎందు అవళు కేళదకు.

మ:—ఆ మేలే నీవు ఆ సుందర-తరుణ దిట్టస్త్రీయళిగి ఏనేందు
 జ్ఞానదిరి?

జ్ఞా:—వేదవేదలు నాను అవళిగే అత్తర కేడలిట్ట; ఆదరే
 ఆ మేలే మాత్ర అవళిగేనాదరణ అత్తర వేళలేబీకేందేనిసి, “గుప్తి
 తిరుగువ నానొట్ట సరకారి అధికారియిరుత్తేనే” ఎందు తిళిదేను.

మ:—అవళ అవళిగేందకు?

జ్ఞా:—నీవు యావ అధికారిగళి ఏకేరిలొల్లిరి; ఇదు నమ్మ
 ప్రపంచద మాతాగిదే, ఎందకు.

మ:—అందరే? నీవు ఇదరల్ల మనస్సు హాకబీడిరి; ఇల్లంద ఒమ్మిలే
 జ్ఞానరటు జ్ఞానగిరి, ఇదే అధికారిందల్లనే? ఆ మేలే నీవేను మాదిరి?

ಜೋ:—ಆ ಸಾಧಾ, ಆದರೆ ಗಂಭೀರ ಬೆದರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ನಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿರುಗಿದೆನು. ಮನೋಹರಾ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆದೇನೋ ಸಂದೇಹದ ಪ್ರಕರಣ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಏನೇ ಇರಲಿ, ಆಗಿನಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಅದರ ಕಾರಣವು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲದ್ದು.

ಮ:—ಅದರ ನಿಶ್ಚಿತ ಕಾರಣವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಸಲೇ?

ಜೋ:—ಹೇಳು ನೋಡೋಣ.

ಮ:—ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಆ ಸಂದೇಹಯುಕ್ತ ಪ್ರಕರಣವಲ್ಲ; ಆದರೆ ನೀವು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು! ಅಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ, ಆ ತರುಣ ದಿಟ್ಟ ಮತ್ತು ಸುಂದರಳಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು! ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಹೀಗೆ ದೇಹಭಾನವಿರಹಿತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೂ ಹೀಗೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವದೇನಂದರೆ, ಆ ಸಂದೇಹದ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕಿಂತ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಬಾಧೆಯೇ ನಿಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಏಕೆ, ಮಹಾರಾಜರೇ, ಹೀಗೆ ವೋರಿಯನ್ನು ಕೆಳಗೇಕೆ ಹಾಕುತ್ತೀರಿ? ಒಳ್ಳೇದು ಮಹಾರಾಜ! ತಮ್ಮ ವೊದಲನೇ ಗಸ್ತಿಯು ಕಟ್ಟು ಆಮಾಸಿಯ ದಿವಸವಾದರೂ, ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರಟೆನ್ನಬೇಕು.

ಜೋ:—ಮನೋಹರಾ, ನೀನು ಏನಾದರೊಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತೀ! ನಿನ್ನ ನಾನು ನೋಡಿದ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅವಿವಾಹಿತಳೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅವಳ ಮೇಲೆ ಹೋದೀತೇ?

ಮ:—ಏನಾದರೂ ಹೇಗೆ? ದುಷ್ಯಂತನು ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ವೊದಲು ಆಕೆಯ ವಾಸ್ತವ್ಯವನ್ನೆಂದಾದರೂ ವಿಚಾರಿಸಿದ್ದನೇನು? ಆದರೆ 'ಸತಾಂ ಹಿ ಸಂದೇಹ-ಪದೇಷು ವಸ್ತುಷು-ಪ್ರಮಾಣಮಂತಃಕರಪ್ರಣವೃತ್ತಯಃ' ಎಂಬೀ ನೀತಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಆತನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಅದು ಕಡೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿತಲ್ಲವೇ? ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಿ ರಾಜ-ಮಹಾರಾಜರ ಆದ್ಯ ಪೂರ್ವಜನು ದುಷ್ಯಂತನೇ. ನಿಮ್ಮ ಮನೆತನದ ನಡತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದರೆ, ತಪ್ಪೆಂದು ನಿಮಗಾರು ಅನ್ನುವರು?

ಜೋ:—ಸಾಕು ಮಾಡೋ, ನಿನ್ನೀ ಚರ್ವಣವನ್ನು! ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕರಣದ ನಿಕಾಲೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ನನಗೇನು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತೀಯೆಂಬುದನ್ನು ವೊದಲು ಹೇಳು.

ಮ:—ಏನಂದಿರದು? ವೊದಲು ಆ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚು

ತ್ತೇನೆ. ಒಳ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದನು-ಆ ಸುಂದರ, ತರುಣ ಹಾಗೂ ದಿಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚುತ್ತೇನೆ.

ಚೋ: --ಮನೋಹರ, ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲೊಂದು ಏಷಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿಟ್ಟುಕೊ. ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದಳೆಂದು ನೀನೂ ಅವಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರಮದದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬೆದರಿಸಬೇಡ, ಕಂಡೆಯಾ?

ಮ: --ಛೇ. ಛೇ. ಬೆದರಿಸ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟನೆ ಕೈಟರಿ ಕೂಡ ಆಗಿಲ್ಲ; ನಾನೊಬ್ಬ ನಿಮ್ಮ ಖಾಸಗೀ ಮಿತ್ರನಿರುವೆನು. ರಾಜಮಿತ್ರನಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಗಳಿರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ! ಅಲ್ಲದೆ, ನಾನು ಅವಳನ್ನು ಬೆದರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ನಾನೆಲ್ಲಿ ಅಂದೆನು! ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದ ಆ ತರುಣ ಸುಂದರ-ದಿಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯು ಯಾರಿಗೆ ಮಾರಾಗಬೇಕು? ಅವಳು ಇನ್ನೂ ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿರುವಳೋ ಹೇಗೆ? ಎಂಬದನ್ನಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಚೋ: --ಮನೋಹರ! ನಿನಗೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ನೀನು ಏನಾದರೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇ. ನಾನು ನೋಡಿದ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಶೋಧವೂ ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮ: --ಆಹುದು; ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲೇ ಭೇದವಿರುತ್ತದ್ದಿಲ್ಲವೇ? ನೀವು ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಮೊದಲನೇ ಬೇತು ಮಾಡಿದಾಗ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಖಲೀಫ ಹರೂನ ಅಲ್ ರಸೀದನೆಂದೂ ವಿಕ್ರಮರಾಜನೆಂದೂ ಉಪಮೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ಈಗ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಅದು ನಿಜವೆಂದು ತೋರ ಹತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ! ನನಗೆ ಆಗ ಆ ಉಪಮೆ ಕೊಡುವ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾದದ್ದು ಕೇವಲ ಮಂತ್ರಿದ್ರಷ್ಟರಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಗಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಂತೆ ದಿವ್ಯವೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ದಿನಾಲು ನಮ್ಮ ಗಡ್ಡ-ಏನಿಸೆಗಳನ್ನು ಹೆರೆಹೆರೆದು ಮುಖಮಂಡಲವನ್ನು ನುಣುಪಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಸ್ಮಾದಿಕ ಸುಧಾರಕರ ಶಬ್ದಗಳು ಗಡ್ಡ-ಏನಿಸೆಗಳ ಆಡವಿಯನ್ನೇ ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ವಚನಗಳಂತೆಯೇ ಈ ಕಲಿಯುಗದ ಲ್ಲಿಯೂ ಸಟಿಯಾಗುತ್ತವೆನ್ನಬೇಕು! ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಚೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಅರಬಿಯನ್ ನಾಯಿಬೆನ್ನನು ಆವೃತ್ತಿಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೊರಡುವದು! ಖಲೀಫನು ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಯಾರೋ ವ್ಯವರು ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯದ್ಭುತ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅವರಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಸಹೋದರಿಯಾದ ಜುವೇದಿಯು ಖಲೀಫನಿಗೆ ಬಜಾಯಿಸಿ ಹೇಳಿದಳೆಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಚಮತ್ಕೃತಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವದೋ, ಅದರ ಚಿ

ತನ್ನೆ ಯ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಮನುಷ್ಯನು ತೊಡಗುವದಕ್ಕೆ ಸಕ್ತ ಮನಾಯಿ ಇರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಗಸ್ತಿಯು ಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ ಆ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲದೊಳಗಿಂದ ನೀವು ಯಾವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡಿರೋ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾದರೂ ಆ ನಿಮ್ಮ ತರುಣ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ದಿಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯು ನಿಮಗೆ “ನಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯಿದು. ನೀವು ಯಾರಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕ ಕೂಡದು” ಎಂದು ಒಜಾಯಿಸಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಆ ಖಲೀಫನಿಂದ ನಿಮ ಗಿಂದು ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಲಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮರುದಿನ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನೀವು ನನಗೀಗ ಮಾಡಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿದನು! ಮತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಆ ಖಲೀಫನಿಗೂ ಆ ಮೂವರು ಸಹೋ ದರಿಯರೊಳಗಿನ ಜುವೇದಿಗೂ ಲಗ್ನವಾಗಿ ಹೋಯಿತು! ಅದರಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಘಟಿಸುವದೇನೆಂಬದನ್ನಷ್ಟೇ ಇನ್ನು ನೋಡತಕ್ಕದ್ದಿದೆ! ಏಕ್ರಮರಾಜನು ತನ್ನ ಗಸ್ತಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಶಿಕಲೆಯು ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು; ಹಾಗು ಮರುದಿನವೇ ಅವಳ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವ ನಿಶ್ಚಯ ಹಾಕಿ ದನು. ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮೇರೆಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಬೆದರಿಸಿ ಕಳಿಸಿದ ಆ ತರುಣ ಸುಂದರ ದಿಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿರುವಳೆಂದು ಚೌಕತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ಹಾಕುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೀವು ಈ ಚೌಕತಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಕೊಡುವಿರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನಷ್ಟು ಹೇಳಬಿಡಿರೆಂದರಾಯಿತು.

ಮನೋಹರನ ಈ ವಿನೋದಪ್ರಚಾರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಜೋಜಿಗ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ನಗೆಬಂತು. ಅವರ ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮಾಯವಾಯಿತು; ಅದರಿಂದ ಮನೋಹರನಿಗೆ ವಿನೋದದ ಮರುಮುಯ್ಯಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಅವರು: ಮನೋಹರ, ನನ್ನ ಲಗ್ನವು ಯಾವಾಗ ಆದೀತೋ, ಆಗ ನನ್ನ ಕಡೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಬೀಗನು ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರು ಆಗುವರು? ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ವಧುವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ, ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಆದೆಂತು ಕೊಟ್ಟೀನು? ಆದರೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯಳಿಗೆ ತರುಣ ಸುಂದರ ಮತ್ತು ದಿಟ್ಟ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವ ಬುದ್ಧಿಯು ನನಗೆಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೋ ಅದಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಆ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ತೆಯ್ದು ತೆಯ್ದು, ಪಲ್ಲವಿಗಳಂತೆ ಹೇಳಿ ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಜೇಷ್ಟ್ವ ಮಾಡುವ ಈ ಯಾವ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ ಯನ್ನು ನೀನು ಆಗಿನಿಂದ ನಡೆಸಿರುವೆಯೋ, ಅಣ್ಣಾ ದಯವಿಟ್ಟು ಇನ್ನು ಅದನ್ನು ಸಾಕು ಮಾಡು! ನಾನು ನಿನ್ನೆ ಗಸ್ತಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೋಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ

ಅದ್ಭುತವೇನೂ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಇಷ್ಟು ಅರಸಿಕನು ನೀನು ಎಂದಿನಿಂದಾದೆ? ಇರಲಿ. ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಾ. ನೀನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಏನೆಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದ ಹೊರತು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಚಹ ತರಿಸಿದರು; ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಲೆ ಅದನ್ನು ಕುಡಿದ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವ ದಕ್ಕಂತು ಅವರು ಮನೋಹರನನ್ನು ಪ್ರೇಮ ಭರದಿಂದ ತಮ್ಮ ದಿವಾಣಿ ಖಾನೆಯಿಂದ ಹೊರದಬ್ಬಿದರು.

೧೨ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದೊಳಗಿನ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರವು.

ಅಮಾಸಿಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಾದ ಆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ವೊಡಲು ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಸ್ಮೃತಿದಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ಕೆಲಕ್ಷಣಗಳ ನಂತರ ಅವರಿಗೆ ಅರೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಕೂಡುವ ಜ್ಯೋತನ್ಯ ಅವರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಕೇವಲ ಸ್ಮೃತಿದಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ನಡುನಡುವೆ ಭ್ರಮದ ಲಹರಿಗಳಿದ್ದು, ಆ ಲಹರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸ, ಪೋಷ್ಠಮನ್ನ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಭಾಯೇಯ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪ್ರಿಯಕರ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಏನಾದರೂ ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರಾದರೂ ಜೀರೆಯವರು ಅವರ ಹತ್ತರ ಕುಳಿತು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವರೊಡನೆ ಅವರು ಕೇಳದ್ದರ ಉತ್ತರಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಒಪ್ಪಿಂಟಿಗರಾಗಿದ್ದಾಗ ಭ್ರಮದೊಳಗಿನ ಅವರ ಒಡಬಡಿಕೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತಿತ್ತು!

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ವಿಮಲೆ ಹಾಗೂ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಪಥ್ಯಕರವಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಹಾಗೂ ಮನೆಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಭ್ರಮಣವು ಕಟ್ಟಾದುದರಿಂದ ಹಿತ್ತಲೊಳಗಿನ ಆ ಚಿಕ್ಕ ಮನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ನೆಲಮನೆಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿರಹತ್ತಿದನು; ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಕರನು ಯಾವಾಗ ಹಾಗೂ ಹೇಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ವೇಳೆ ದೊರೆಯಿತು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತೆಂದರೆ, ದೌತಲತನನ್ನು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಆ ಮೂವರೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತು ಸ್ಥಸ್ಥ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂದು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಔಷಧದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಯ ಔಷಧವನ್ನು ತುಸು ಬೆರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೇ ಒಳ್ಳೆ ಗಾಢವಾದ ನಿದ್ರೆಯು ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿತು. ದಾಲತನು ಆ ಕೋಣೆಯ ಹೊರಮಗ್ಗಲಿಗೆ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡನು. ಅದರಿಂದ ಹಿತ್ತಲದೊಳಗಿನ ಚಿಕ್ಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರಭಾಕರನೊಡನೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಲಕ್ಕೆ ಆ ತಾಯಿ-ಮಗಳಿಗೆ ಸಂಧಿಯು ಲಭಿಸಿತು. ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯದ ಛಿಟ್ಟಿಯು ಆನಂದದಾಯಕವೇ; ಆದರೆ ಗ್ರಸ್ತೋದಯದ ಅಂದರೆ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಕೊಂಡು ಉದಯಿಸಿದ ಚಂದ್ರನಂತೆ, ಆ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಂತೆಯು ಗ್ರಸ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಆ ಮೂವರ ಸಂಭಾಷಣೆಕೊಂದು ಒಗೆಯ ಗಾಂಭೀರ್ಯವು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು.

ಮಾಯಿ:— ಪ್ರಭಾಕರಾ, ತಮ್ಮಾ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಇಲ್ಲದಂತಾದವನು ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ನೀನೆಲ್ಲಿದ್ದೆ? ಹೊರಡುವಾಗ ಒಂದಿಷ್ಟು ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೂಡ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ನಾನು ವೊಡಲಿನ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಆಲೋಚನೆ-ಜಾಗರಣೆಗಳಲ್ಲೇ ಕಳೆದೆನು.

ಪ್ರ:— ಮಾಯಿ, ಅಷ್ಟು ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಚರಣಗಳಿಗೆರೆಗೆ, ನಿನ್ನ ಆಶೀರ್ವಾದ ಸಡೆಯದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ ನೇ? ಆದರೆ ಮಾಡಲೇನು? ಪೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಸ್ತಕರ ಸಮೂಹದೊಡನೆ ಇತ್ತಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅಟ್ಟದ ಮೇಲಿಂದ ದೃಷ್ಟಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಅವಸರವಸರದಿಂದ ಉಡುವುಧರಿಸಿ, ಈ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದೆನು. ಅಂದುರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಕಣವಾಡಿಯೊಳಗಿನ ನನ್ನೊಬ್ಬ ಗೆಳೆಯನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತೆನು. ಆತನು ಪೋಲೀಸ ನೌಕರಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದನು. ಅವನು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅಂದಿನ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಏನೇನು ನಡೆಯಿತೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಆತನ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಬೆಳಗಿನ ಬಾವದಲ್ಲೆದ್ದು ನಾನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮೊಗಲಾಯಿಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದೆನು! ಅಂದಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ರಾತ್ರಿಯೇ ನನಗೆ ಈ ಮನೆಯ ದರ್ಶನವಾದದ್ದು!

ಮಾ: ನೀನು ಹಾಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಟು ಹೋದೆಯೆಂದೇ ನೀನವರಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಪೋಲೀಸ ಸಿವಾಯಿಗಳು ಗುಂಪುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅವರು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಿಂದ ಮನೆಯನ್ನು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದರು. ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು. ಇವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಪೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು, ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದು ಕೇಳಿ

ದರು. ಅವನು 'ಸರಕಾರೀ ಹು.ಕುಮಿನ ಮೇರೆಗೆ ನಾವು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ನೆರೆ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಆಗ ಇವರು ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ದ್ದನ್ನು ಹೇಳಲಾಸಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ಅದೇಕೆ ನೆರೆ ಹಿಡಿಯಬಂದರು? ನೀನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧವೇನು? ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಆ ಶಿಪಾಯಿಗಳು ಬಂದಾಗ ನೀನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೂ ಆ ಶಾತ್ರಿಯಿಂದ ಮುಂದೆಂದೂ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂಬದೂ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅಂದಿನಿಂದ ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ಹೊರಟ ಕೂಡಲೆ ಇವರು ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳುತಾರೆ; ಸಂತಾಪದಿಂದ ಕುದಿಯಹತ್ತುತ್ತಾರೆ; ನನ್ನ ಮೇರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನಿಂದೂ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಅಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ವಿ:—ಅಣ್ಣಾ, ನೀನು ಓಡಿ ಹೋಗದೆ, ಸರಕಾರದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ನಿನ್ನ ನಿರಪರಾಧಿತನವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಅದರಿಂದ ನಿನಗೂ ಅಪ್ಪನಿಗೂ ಕೂಡಿಯೇ ಎಹಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರ:—ತಂಗೀ, ನಾನಾಗ ಹುಡುಗಬುಕ್ಕಿಯವನಿದ್ದೆ ನು; ಅಲ್ಲದೆ ಮೊದಲು ಗಂಧವಾತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ನೆರೆಹಿಡಿಯ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಗಾಬರಿಗೊಂಡಿದ್ದೆ ನು; ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳುವದೊಂದರೆ, ಅಪ್ಪನ ಖಂಜೀರವಾದ ಆಧಾರವಿದೆಯೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯು ನನಗನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಬಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಹಾಗೆ ಫರಾರಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಕರ್ಣವುಂಟಾಗುವ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೇ ಅಪ್ಪನ-ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಕೂಡಿಬಾರದ್ದರಿಂದ ಉಭಯತರಲ್ಲಿ ಜಗಳ ತಂಟೆಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ವಿ:—ಅದೇತರ ಬಗ್ಗೆ?

ಪ್ರ:—ಅವರಿಗೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ವರಿಸ್ತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದೂ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಏನು ಮಾಡುವರೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಯೋಗ್ಯವೆಂದೂ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಜನವಾತೆಯೂ ಕಿವಿಗೆ ಬಿಳುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಲೋಕಮತವು ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಲೋಕಪಕ್ಷವನ್ನು ಮಹಿಸಿ ದಿವಾಣರನ್ನು ಅಪ್ಪನ ಎದುರಿಗೂ ಕೂಡ ನಾನು ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರ ಮುಂದೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ ನು. ಅದರಿಂದ ಬರಬರುತ್ತ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪನಿಂದ ಆತಂಕವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಅಪ್ಪನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು:—“ನಿನಗೆ ಈ ರಾಜಕಾರಣದ ಹಾಗೂ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಇಲ್ಲದ ಚಟವು ಗಂಟು ಬಿದ್ದಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ

ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಬಿಟ್ಟೀನು. ನಿನ್ನ ವರ್ತನದ ಬಗ್ಗೆ ನಾಳೆ ಸರಕಾರವು ಜಾವೊನು ಕೇಳಿದರೆ, ನಿನಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವನೂ ಜಾವೊನು ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನ್ನಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಜಾವೊನು ವಹಿಸಲು ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ಈ ಬಗೆಯ ಉಗ್ರ ಮತ್ತು ಉಲೂಕೋಚಿತನದ್ದು. ನೀನು ನಿನ್ನ ಹುಟ್ಟು ಸ್ವಭಾವದಂತೆ ಯಾವಾಗ ಏನು ಮಾಡುವೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಿಯಮವೇ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ದಂಡವನ್ನು ನಾನು ತುಂಬಬೇಕಾದೀತು! ಬಹಳವಾದರೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ತೆತ್ತೇನು; ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ತೆರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ನಿನಗೆ ಜಾವೊನು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ, ನೀನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಬೇಕಾದೀತು. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ನೀನೇ ಮಾಡಿಕೋ." ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಏನೂ ಇಲ್ಲದಾಗ ಸುಮ್ಮ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೀಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ವಾದವಿವಾದ ನಡೆದಿರಲು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪೋಲೀಸರ ದಂಡು ಸಹಿತವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪನು ನನ್ನ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನೀವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಖುದ್ದ ಅಪ್ಪನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಶಯವಿರಲು, ನನ್ನ ನಿರ್ದೋಷಿತನದ ಸಾಬೀತು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ಯೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಮೋಚಿನ ಸಂಗತಿಯೊಂದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಒಮ್ಮೆ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಏನಾಯಿತೋ, ಮನುಷ್ಯನು ಅದನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವನು. ಆತನ ಹೆಜ್ಜೆಯು ಸಹಸಾ ಹಿಂದಿರುಗುವದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಪರಿಣಾಮವೇನಾದೀತೆಂಬದು ದೈವವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಮಾ:—ತಮ್ಮಾ, ನೀನು ಮಾಡಿದ್ದೇ ವಿಹಿತವಾಯಿತು. ನಾವಾದರೂ ನಿನಗೆ ದೋಷ ಹೇಗೆ ಕೊಡಬೇಕು? ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಜನರನ್ನು ಮೂರು-ಮೂರು ಸಾರೆ ಎಣಿಸಿದರೂ ನಾವು ಮೂವರೇ. ಅವರಲ್ಲಿಯು ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯರೇ ನಿನ್ನ ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳತಕ್ಕವರು. ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೀನೇ ನಿನ್ನ ಜಾಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೀ! ಮತ್ತು ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಿತು ಇನ್ನುಳಿದವರಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನವಳು; ಮತ್ತು ನಿನಗಿಂತಲೂ ಹುಡುಗಬುದ್ಧಿಯವಳು! ಮತ್ತು ಏಮಲೆಯಂತೂ ಹತ್ತುವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿ! ಅವಳಿಗೆ ಅವಾಗಲಿ-ಇದಾಗಲಿ ಏನೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವಿ:—ಇದಿಲ್ಲ ಆಗಿನ ಮಾತಾಯಿತು; ಆದರೆ ಆಣ್ಣಾ, ಈಗ ನಿನಗೆ ಮರಳಿ

ಬರಬೇಕೆಂದೇಕೆನಿಸಿತು?

ಪು:—ತಂಗೀ, ನೀನದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದು ವಿಹಿತವಾಯಿತು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಗತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬದಲಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಯುಗಾಂತರದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ನೀವು ಬೇಕಾದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಭೋಳೆಭಾವಿಕನೆಂದುಕೊಳ್ಳಿರಿ! ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವನವಾಸದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ರಾಮಚಂದ್ರನ ವನವಾಸವಾದರೂ ಹನ್ನೆರಡೇ ವರ್ಷದ್ದಾಯಿತು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷವೊಂದಿನಂತೆ ರವೇ ಆತನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ಫಲಪ್ರದವಾದವು; ಆದರೆ ದೇವರಂತೆ ಮನುಷ್ಯರುಗಳಿಗೂ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಯುಗಾಂತರದ ಅನುಭವ ಬರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ವನವಾಸದ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾತವಾಸದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಪೂರೈಸುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನನಗೆ “ನಾನು ಇನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬೇಕು, ಏನು ಆಗುವದೋ ಆಗಲಿ!” ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಕಾರಣವು ಘಟಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ಜೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರು ಕುಳಿತರು. ಅವರಿಗೆ ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವು ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು ನನಗೆ ಸಹವಾಗಿ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು “ನಾನು ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಕಾಲದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಚೌಕಿತೆ ಮಾಡುವೆನು; ಹಾಗೂ ಆ ಮೇಲೆಯೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸುವೆನು. ಅದುವರೆಗೆ ಈ ದಿವಾಣರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವರು” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಯಾವ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನ ಬಾಯಿಂದಾದರೂ ಇಂಥ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡಬಹುದೆಂದು ಅದಾರಿಗಾದರೂ ಅನಿಸಿದ್ದೀತೇನು? ಆದರೆ ಆ ಭಾಷಣವನ್ನು ಓದಿ “ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಜೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಆಡಳಿತದ ಚಕ್ರವು ಬದಲಿಸುವದು. ಈ ಸುಸಂಧಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನನಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆತರೆ ನೋಡಬೇಕು. ಲೆತ್ತದ ಘಾಸಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಜೆಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು, ಆ ಮೇಲೆ ಏನು ಬಿಳುವದೋ ಬೀಳಲಿ” ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮರಳಿ ಬರುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು; ಮತ್ತು ಆ ಕೂಡಲೆ ಮಾಯಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಟಪಾಲಿನಲ್ಲಿ ಜೆಲ್ಲಿ ದೆನು. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಘೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಆ ಪತ್ರವು ಯಾರ ಕೈಗೆ ಸೇರುವದೋ ಅದಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಅಷ್ಟು ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದೆನು. ಅದು ತ್ರಯಸ್ಥನ ಕೈಗೆ ಅಪ್ಪಿ

ತಪ್ಪಿ ಹೋದರೂ, ಯಾವನೊಬ್ಬ ಹುಚ್ಚು ಪೀರನು ಏನನ್ನಾದರೂ ಬರೆದು ಸುಮ್ಮನೆ ಪೋಸ್ಟಿಗೆ ದುಡ್ಡು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವನು ಅದನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಕಬಹುದು. ಆ ಪತ್ರವು ಅಪ್ಪನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಬಂಡಿತ ವಾಗಿ ಏನಾದೀತೆಂಬದರ ನಿಶ್ಚಯವು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮಾಯಿ, ಅದು ನಿನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿತೆಂದರೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರ್ತಿಸುವೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಖಾತ್ರಿಯಿದ್ದಿತು.

ಮಾ:—ಅಹುದು. ತಮ್ಮಾ, ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು; ಆದರೆ ತ್ರಯಸ್ಥರ ಕೈಗಂತೂ ನಿನ್ನ ಪತ್ರವು ಹೋಗಲೇ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇವರ ಕೈಗೆ ಅದು ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ತಪ್ಪದೆ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದೇ. ಹೀಗಿದ್ದೂ, ಎಂದೂ ಆಗದಂತಹ ರೀತಿಯಿಂದ ಅದು ನೆಟ್ಟಗೆ ನನ್ನ ಕೈಯೊಳಗೇ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿತು.

ವಿ:—ಆದರೆ ಅಣ್ಣಾ, ಅದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಯಿಯ ಕೈಗೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದದ್ದ ರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಭಾಗವೇನೋ ಆದಂತಾಯಿತು; ಆದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಬೇರೊಂದು ವಿಸರೀತ ಗುಣ ತೋರಿಸದ ಹೊರತು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರ:—ಅದೇನು?

ವಿ:—ಅದು ಹೀಗೆ. ಮಾಯಿಯ ಕೈಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪತ್ರ ಬಂದ ಬಗ್ಗೆ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಬಹು ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಮಾಯಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಬಾರದ ಸಂಶಯಗಳೆಲ್ಲ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟವು. ಆ ಸಂಶಯ ದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅರೆಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಿದೆಯೆಂದರೂ ಸಲ್ಲಬಹುದು. ನಿನ್ನ ವಿಷಯ ವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂತು; ಮತ್ತು ಮಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂತು. ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಾಲ್ವರೇ ಜನರು! ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರ ಸುಖದ ಚಿತ್ರವಿದು! ಧನ್ಯವಿದೆಯಲ್ಲವೆ ನಮ್ಮದು?

ಪ್ರ:—ತಂಗೀ, ಸಂಸಾರವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಆ ಮೊದಲು ಈ ಸಂಸಾರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಾರಣವಿದ್ದಿತೋ, ಅದಂತೂ ಇನ್ನೂ ಹೊರಟು ಹೋಗಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನಾನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಈ ಸಂಸಾರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಒಂದು ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ನಾನು ಅಪ್ಪನಿಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ತ್ರಾಸದಾ ಯಕನಾಗಿದ್ದರೆ, ಈಗ ಮಾಯಿ, ನಿನಗೂ ನಾನು ತ್ರಾಸದಾಯಕನಾದೆನಲ್ಲವೆ? ಮಾಯಿ, ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತ್ರ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಾ:—ತಮ್ಮಾ, ಪ್ರಭಾಕರಾ, ನೀನು ಹೀಗೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆಡಿ ಗೀಡಿದೆ

ಯೆಂದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲ ತಂದರೆ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಕೊರಳಾಣೆಯಿದೆ. ನಿನ್ನ ಪತ್ರದ ಮೂಲಕ ಇವರಿಗೆ ನಿರೀತ ಸಂಶಯ ಬಂದದ್ದೇನೋ ನಿಜವು; ಆದರೆ ನಿಜವಾದದ್ದನ್ನೇ ನುಡಿಯಬೇಕಾದರೆ, ನಾನು ಈಗಲೇ ಅಲ್ಲ; ನನ್ನ ಲಗ್ನವಾದಂದಿ ನಿಂದ ಒಳುತರ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಇಂಥ ಸಂಶಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದಿರುವೆನು. ತಿಳಿಯಿತೇ? ನನ್ನನ್ನು ಮೂರನೇ ಸಂಬಂಧಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು ಕೊಟ್ಟದ್ದೇ ನನ್ನ ದುರ್ಭವವು! ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯವರೇನು ಮಾಡುವರು?

ಪು:—ಅಣ್ಣಾ, ಮಾಯಿಯನ್ನು ವದೇ ನಿಜವು. ನೀನು ನಿನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಎಳೆಪ್ಪಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನಾವು ಮೂವರೂ ಒಂದೇ ಗುಟ್ಟಿನವರಿರುವ ದೇನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸುಖವೇ? ಈ ಸೌಖ್ಯದ ಬಲದಿಂದ ನಾವು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಕಟಗಳೊಳಗಿಂದ ಪಾರಾದೇವು. ನಾವೇನು ಇಲ್ಲಿ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೆವು. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ವನವಾಸದ ದುಃಖವನ್ನನು ಭೋಗಿಸಿದ. ಆ ನಿನ್ನ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ನೆರವಾಗಬಾರದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಒಳು ಕೆಡಕೆನಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಪು:—ತಂಗೀ, ನೀವು ಹೇಗೆ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಸುಖ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವರಿರುವರೆ, ನಾನಾದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಪರ್ಯಂತರ ಒಂದು ಒಗೆಯ ವನವಾಸವಿದ್ದಿತೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಅದರ ದುಃಖವು ನನಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಜಾ ತವಾಸದ ದುಃಖವು ಮಾತ್ರ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅನಿಸುತ್ತಿತು; ತಂಗೀ ಮತ್ತು ಮಾಯೂ, ನೀವು ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಓದಿರುತ್ತೀರಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ವನವಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಿರಾಟನಗರದಲ್ಲಿಯ ಅಜ್ಜಾ ತವಾಸದೊಳಗಿನ ದಿನಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾದವಲ್ಲವೇ?

ಮಾ:—ಅಜ್ಜಾ ತವಾಸವು ದುಃಖದ್ದಂತೂ ನಿಜವೇ; ಆದರೆ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ದುಃಖವೇಕಿರಲಿಲ್ಲ? ನೀನು ಆಗ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ? ಎಲ್ಲಿ ರುತ್ತಿದ್ದೆ? ನಿನ್ನ ಊಟಪಾಟಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇನಿದ್ದಿತು? ಅದೆಲ್ಲವೂ ಒಳ್ಳೇ ಜೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವದೇನೆಂದರೆ, ನೀನು ಹೋದಂದಿನಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನಾದರೂ ಅದೇಕೆ ಒರೆಯಲಿಲ್ಲ?

ಪು:—ಅದು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಅಪರಾಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಿಷ್ಟೆ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕಂಡುಬರುವ ನನ್ನ ಸರಿಜೋಡಿಯ ಭಾವನಾವತ ತರುಣರ ಪ್ರಮುಖ ಮಾದರಿಯೇ ನಾನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ಅನ್ನಬಹುದು! ನಾನು ಈ ಜೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಾಟುವಾಗ ಈ ದುಷ್ಟ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ

ಕೂಡ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲೆಂದು ಆಣೆ ಮಾಡಿದ್ದೆನು. ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಅರಸನಿರದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯದವನು! ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಈ ಊರು ಹಾಗೂ ಈ ಮನೆಯನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದೆನು; ಮತ್ತು ಆ ನನ್ನ ಹೆಚ್ಚಿನ ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಲಿಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಈ ವೊದಲು ಹೇಳಿದ ನನ್ನ ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರ ದರ್ಬಾರದೊಳಗಿನ ಭಾಷಣವು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟೀ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮರಳಿ ಬರುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದೆನು; ಮತ್ತು ಆ ಕೂಡಲೆ ಮಾಯಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆದನು. ಇನ್ನು ನನ್ನ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಷ್ಟವಹಿಸಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ; ಕೇಳಿರಿ. ನಾನು ಜೋಡ್ಯಪುರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೊಗಲಾಯಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಡ್ಡದಾರಿಯ ಹಿಡಿದು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಹದಿನೈದು ಇಪ್ಪತ್ತು ದಿನಗಳ ನಂತರ ವೊಗಲಾಯಿಯ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಸೇರಿದೆನು. ಆ ಮೇಲೆ ತುಸು ನಿರ್ಧಾರಸ್ತನಾದೆನು. ಆತ್ಮರಕ್ಷಣದ ಎರಡನೇ ಉಪಾಯವೆಂದು ನಾನು ಮೌನವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವೇಷ ತಾಳಿದ್ದೆನು. ತಾರುಣ್ಯದ ಉಮೇದೊಂದು ವೊದಲೇ ತಲೆಯ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿದ್ದೆನು. ಎಣ್ಣೆಯ ಸ್ಪರ್ಶವು ವಜ್ಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ಅವು ಬೆಚ್ಚು ಬೆಚ್ಚು ರೂಪಾಂತರಗೊಂಡವು! ಮತ್ತು ಗಡ್ಡ-ವಿಡುಕಿಗಳಾದರೂ ಕ್ರಮೇಣ ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದವು. ಈ ಬಗ್ಗೆಯಿಂದ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಬಾವಾಜಿಯಾದೆನು! ಮತ್ತು ಆಗ ಆ ಬಾವಾನ ವೇಷವು ನನಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಸಾಧಿಸಿತು. ನಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಲು ಕುಡಿಯುವದೇ ನನಗೆ ಸೇರುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದು ಮಾಯಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಆಗ ಸಂಜೆ-ಮುಂಜಾವುಗಳಲ್ಲಿ ತಾಲೀಮು ಮಾಡಿ ಬಂದೆನೆಂದರೆ, ಧಾರೋಷ್ಟ ಹಾಲನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಅರಿವೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಸಿ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಕಪಾಟಿನಲ್ಲಿ ಬೀಕಂತ ತೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿದ್ದ ಇಡಿ ಪಕ್ಕಾ ಸೇರಿನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಮುಂದಿರಿಸುವ ವೊದಲನೇ ಕೆಲಸವು ಮಾಯಿಯದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸುನ್ನೆವದಿಂದ ವೊಗಲಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಲು-ಹೈನುಗಳಿಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ವೊಗಲಾಯಿಯೊಳಗಿನ ಬಹು ಜನ ಸಮಾಜವು ವಿದ್ಯೆ-ಬುದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಳಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಅತಿಥಿ-ಅಭ್ಯಾಗತರ ಪರಾಮರ್ಷ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಅಗತ್ಯದವರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ನನಗೆ ಯಾವ ಊರಲ್ಲಾದರೂ ದಿನಾಲು ಎರಡು-ಮೂರು ಸೇರು ಹಾಲಿಗೆ ಕೊರತೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯ ಬುವಾಶಾಹಿಗೇ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವದು! ಕೆಲ ದಿನಗಳ ನಂತರ ನಾನು ಬೀದರ

ಸುಭಯ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆಕಳ ಇಲ್ಲವೆ ಎಮ್ಮೆಯ ಅಥವಾ ಆಡಿನ ಹಾಲು ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಏನಾದರೂ ಹಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೊರತೆಯಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಸಂಚರಿಸಿದ ಬಳಿಕ 'ಗಂಗನಾಥ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗುಡ್ಡದ ಹಿರೆಯೊಳಗಿನ ಊರ ಬಳಿಯ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿವಾಲಯವು ನನಗೆ ದೊರಕಿತು; ಮತ್ತು ನಾನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ವಾಸ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡುವ ವೊದಲು ನಾಲಾರು ತಿಂಗಳುಗಳ ವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಿತ್ತಲಿಲ್ಲ.

ವಿ:—ಆದರೆ ಅಣ್ಣಾ, ಬಾವಾಜಿಯವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಒರೆಯ ಹಾಲಿನ ಮೇಲೆಯೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿದವೇನು?

ಪ್ರ:—ನೀನು ಹುಚ್ಚು ಹುಡುಗಿ! ತಂಗೀ, ಬುವಾಶಾಹಿಯ ಪ್ರಸಂಗವೂ ವೈಭವವೂ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗಿಂತ ಹಳ್ಳಿಯೂರಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಿಯಿಗಿಂತ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವ ಪಡೆಯದ ಹೊರತು ತಿಳಿಯಲಾರದದು. ಆ ಗುಡಿಯು ಊರಿಂದ ತುಸು ದೂರ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತು; ಆದರೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹತ್ತು-ಹದಿನೈದು ಹರದಾರಿಗಳೊಳಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಅದೇ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ದೇವರ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಬಡವರಂತೆ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಇದ್ದರು. ನನ್ನೊಳಗಿನ ಕಿಂಚಿತ್ ವಿದ್ಯೆಯ ಒಲವಿಂದ ನಾನು ಅವರ ಗುರುವಾದೆನು. ನನ್ನ ಶರೀರ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಬಲದಿಂದ ನಾನು ಅವರುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಜಟ್ಟಿಯೂ, ನಿಷ್ಣಾತ ಶಿವಾಯಿಯೂ ಆದೆನು. ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಮೂಲಕ ನಾನು ಅವರ ಆಪ್ತನೂ, ಮಿತ್ರನೂ, ಮುಖಂಡನೂ ಆದೆನು. ಪವಿತ್ರವಾದ ಆಚರಣೆಯ ಮೂಲಕ ನಾನು ಋಷಿಯಾದೆನು; ಮತ್ತು ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥತೆಯಿಂದ ನಾನು ಅವರುಗಳಿಗೆ ದೇವರಾದೆನು! ಇತ್ತ ಕಡೆಯ ತಾಲೀಮು ಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಸಾಮು-ಬೈಠಕಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಾನು ದಿನಾಲು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಿ ಸೂರ್ಯನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹಾಕತೊಡಗಿದನು. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ನಾನು ಸ್ನಾನ-ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆವುಗಳನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿ ತುಸು ಜಿಗಿಸಿದೆನಷ್ಟೆ! ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿರದ್ದರಿಂದ ಜಪಾನುಷ್ಠಾನಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ನನ್ನೊಡನೆಯಾವ ಪುಸ್ತಕವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ನನಗೆ ಪುರಾಣ ಹೇಳಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪುರಾಣ ಹೇಳ ಹತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬದೊಂದು ಯೋಚನೆಯ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದೆ; ಆದರೆ ನನಗೆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ

ನನ್ನ ಕಥಾನಿರೂಪಣದ ಉಪಯೋಗವು ಅಲ್ಲಿ ನನಗೂ, ಅಲ್ಲಿಯವರಿಗೂ ಬಹು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಯಿತು. ಆ ಹದಿನೈದು-ಇಪ್ಪತ್ತು ಹರದಾರಿಯ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ಬಹು ಜನ ಹುಡುಗರನ್ನು ನಾನು ಜಟ್ಟಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆನು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಗಳೊಳಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಈಸುವವಿಗೆ ನಾನು ಇನಾಮು..ಬಕ್ಷೀಸು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ತರುಣ ಹುಡುಗರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರಕೊಂಡು ದೂರದ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಟೆಗೆಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಭಾರತ ಜನರು ನನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಧಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಮಿಠಾಯಿಗಳನ್ನೂ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೆರವರಿಗೆ ಹಂಚಿ ತೀರಿಸಬೇಕಾದರೆ ನನಗೆ ಸಾಕು ಸಾಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಸುಖ-ಸಮಾಧಾನಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೊಂಚವೂ ಕೊರತೆಯೆನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಕಟಕಟಿಯು ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಜಪಾನುಪ್ರಾಂತಗಳ ಏಕಾಂತವಾಸದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಶಪಥನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೊಳ್ಳೋ ಅಭಿಮಾನವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಖುಬೀರತೆಯೆನಿಸಿ ಮನದೊಳಗಿನ ಕಟಕಟಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವಿ:—ಅಣ್ಣಾ, ನಿಮ್ಮಂತಹ ಶಪಥದ ಜನರಿೊಡನೆ ನಡೆಯುವದೆಂದರೆ ಬಹು ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಸರಿ! ಇನ್ನು ಇತ್ತ ಮರಳಿ ಒರುವಾಗ ಅಂಥದೇ ಯಾವದೆಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಿ ಒಂದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಹಾಕದಂತಾದೀತು.

ಪ್ರ:—ಛೇ! ಛೇ! ಅಂತಹ ಅಂಜಿಕೆಯೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ಮಾಯಿಯು ಆಲೋಚನೆ ಕೂಡ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಅಶಕ್ತ ವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ನಾನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ನೀನಂತೂ ಆಗ ಕೇವಲ ಹತ್ತೇ ವರ್ಷದವಳಿದ್ದೆ. ನಾನು ಹಾಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುವಾಗ ನಿನಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ತೆಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳುತ್ತ “ಅಣ್ಣಾ, ನನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಕರದೊಯ್ಯೆ” ಎಂದು ಒದರಿ ಒದರಿ, ಇಡಿ ಒಣಿಯ ಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ನೆರಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ; ಆದರೆ ಈಗ....

ವಾ:—ತಮ್ಮಾ, ಪ್ರಭಾಕರಾ, ಈಗ ಅಂಥ ಹುಡುಗ ಬುದ್ಧಿಯು ಈ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯಿಲ್ಲುಳಿದಿಲ್ಲವ್ವಾ! ನಿನಗೇನು ಜೇಳಲಿ? ನಮ್ಮ ವಿಮಲೆಯೆಂದರೆ ಈ ಗೊಂದು ಪ್ರಕಣವೇ ಆಗಿ ಕುಳಿತಿದೆ! ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇವಳು ನಿನ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೂಡ ತಕ್ಕೊಂಡಾಳು. ವಾದದಲ್ಲಿ ಜೋದ್ಯಪುರ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಜೇಕಾದಂಥ ಪ್ರೌಢ ಬುದ್ಧಿವಂತನನ್ನು ಗೆದ್ದಾಳು. ಇವರೀಗ ಸ್ಕೂಲ ಮಿಸ್ಟ್ರಿ

ಸ್ನಾಗಿರುತ್ತಾರವ್ವಾ! ಇವರು ಚಿಕ್ಕ-ಬಾಲರಾ ಕೆನುರ ಸಾಲೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಮತ್ತು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಂದ ಉಲೋಳಗಿನವರಾಗಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಕೇಡುಂಟಾದರೆ, ಆದನ್ನು ಮನಜಿ ಜೊಳುವ ಸ್ಥಳವ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ತಂಗಿಯಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮನೆಯವರ ಸಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೇಗಾಯಿತೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಇವಳ ಮೇಲೂ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ಅದೀತೆಂದು ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಂಜಿಕೆಯನಿಸುತ್ತದಷ್ಟೇ; ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವಳ ಅಪರಾಧಗಳೆಲ್ಲ ಅವರಿಂದ ಮಾಘಿಯಾಗಿರಬಹುದಾಗಿವೆ.

ಪ್ರ:—ತಂಗೀ, ಮಾಯಿಯ ಬಾಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಈ ವರ್ಣನವನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆಷ್ಟು ಆನಂದವಾಗಿದೆಯೆನ್ನಲಿ! ತಂಗೀ, ನಿನಗಿಡೆಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಅದಾರು ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟರು? ಆದರೆ ನಾನೆಂಥ ದಡ್ಡನು? ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವವರಾದರೂ ಎಷ್ಟೆಂದು ಕಲಿಸುವರು? ಹಾಗೂ ಕಲಿಯುವವರಾದರೂ ಹೇಗೆ ಕಲಿಯುವರು? ಅದೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟುಗುಣವೇ ಆಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವರ ಕೃಪೆಯೇ ನಮ್ಮ ತಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗಿರಬಹುದು! ಮಾಯಿ, ಅಪ್ಪನು ಇವಳ ಎಲ್ಲ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಘಗೊಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆಂದು ನಿನಕೆಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪನಿಗಿಂತ ತಂಗಿಯ ಗುಣಗಳೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆಂದು ನಿಜವು. ಇವಳಿಂದ ಅಪರಾಧವೇ ಘಟಿಸುತ್ತಿರದಿದ್ದರೆ, ಅಪ್ಪನು ಇವಳನ್ನು ಮಾಘ ಮಾಡುವದೇನು?

ಮಾ:—ಪ್ರಭಾಕರಾ, ಆದರೆ ಅವರು ಹಾಗೆ ಬೆಂಕಿ ಕಾರಲಿಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲಾದರೂ ಅದೇನು ಅಪರಾಧವಾಗಿದ್ದಿತು? ಇನ್ನು ನೀನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಬಗ್ಗೆ ಬೊಬ್ಬಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಇವಳಾದರೂ ಕಡಿಮೆ ಬೊಬ್ಬಾಟ ಮಾಡುವಳೇನು? ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅವರಿಂದಿಗೆ ಇವಳು ತೀರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ.

ಪ್ರ:—ಮಾಯಿ, ನಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಭಾಗ್ಯವಂತನೇ! ಯಾಕೆಂದರೆ ನಾನು ಆಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲಸವ ಸತ್ಕೃತ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪುರಾವೆಯಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ತಂಗಿಯು ನನಗೆ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪುತ್ಥಳಿಯಂತೆ ತೋರುವಳು. ಇವಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸತ್ಕೃತ್ಯವೆಂದೂ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯಗಳ ತೇಜವು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾವು ಹುಡುಗರು ನಮ್ಮ ಜನಕರ ವೈರ ಇಲ್ಲವೆ ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಯಾವದು ಅವರಿಗೆ ನೇರುವದಿಲ್ಲವೋ ನಾವು ಅದನ್ನು ಮಾಡುವದಾದರೂ ಅವರ ಶತ್ರುತ್ವವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಲೋಕಗೊಳಗೆ ಸೇಡಿನದೆಂದು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ದೇವತೆ

ಯಿರುವೆಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂದೊಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅದು ತಂದೆಯ ಕೈಯಿಂದಾಗುವ ಕೆಟ್ಟ ಕೃತ್ಯಗಳ ನಿರೋಧವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅತನ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟುಗಳ; ಆದರೆ ತಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಅವನು ಸಿಟ್ಟಾಗದಿರುವದಕ್ಕೆ ಆ ದೇವತೆಯ ಯೋಜನೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ತಂಗಿಯ ಮೇಲಿನ ಅಪ್ಪನ ಪ್ರೇಮವು ಅವನಿಗೆ ಸುಖಪ್ರದವಾಗಿದ್ದರೂ, ಇವಳ ಮತಗಳು ಅವನಿಗೆ ಉಪೇಕ್ಷಣೀಯಗಳಾಗಿ ತೋರುವದೇ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಈಶ್ವರೀ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ!

ಪ:—ಆದರೆ ಅಣ್ಣಾ! ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲದ ಹರಟೆ ಕೊಚ್ಚುತ್ತ ಕೂಡುವ ಕಾಲವೇನಿದು? ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆಗೆ ಅಪ್ಪನು ಸ್ಮೃತಿ ಹೊಂದುವನು. ಆಗ, ಇಲ್ಲವೆ ಅವನು ಹೀಗೆಯೇ ಅರಿಯದಿದ್ದರೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮುಂದಿನ ಬೇತನೇನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತೀ?

ಪ್ರ:—ನನ್ನಂಥವನು ಬಿತ್ತಂದರೇನು, ಕಾಡುಹಂದಿಯ ಮುಸುಡಿಯೇ! ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಚಳವಳಿವನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದಾಗ ನಾನು ಎಡಬಿಡುಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ; ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೇ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹಿಡಿಹೋಗುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೂಡ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಿ ನೋಡದೆ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತೆಂದೆನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಇತ್ತ ಈ ಊರ ಕಡೆ ಹೊರಳಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ಶಪಥತೀರಿಸಿದೆನು; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಪಾಲಿಸಿದೆನೆಂಬನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿರುತ್ತೀರಿ. ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ನಾನು ಹೊರಟು ನೆಟ್ಟಗೆ ಇಲ್ಲಗೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಇನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತು ನನ್ನ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಬಗೆಬಗೆಯೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಮುಂಬನ್ನ ದೈವದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಆದೀತು. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹೊರತು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬೇರೆಯವರ ಯಾವ ಪಾಶಪೂ ಇಲ್ಲೆಂದದನ್ನು ನೀವೇ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೀರಿ. ತಮ್ಮಿಬ್ಬ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾವ ಕೃಪೆಯು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೋ, ಅದನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವದರ ಹೊರತು ನನಗೆ ಬೇರೊಂದು ಉಮೇದಿಲ್ಲ. ಮಾಯಾ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವು ಮತ್ತೆ ಆಯಿತು. ಚಿಕ್ಕವಳಿದ್ದ ತಂಗಿಯು ದೊಡ್ಡವಳಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಇನ್ನು ನನ್ನನ್ನು ನಾಳೆಯೇ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಂದಮಂಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರೂ ನನಗದರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಡಕೆನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಂಗಿಯು ಎಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿಮನಸ್ಸಿನವಳು, ಎಂಥ ಖಂಜೀರ

ಸ್ವಭಾವದವಳು ಹಾಗೂ ಎಷ್ಟು ಒಂಚಿ ಎಂತಳು ಇರುವಳೆಂಬದನ್ನು ನನಗೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಮೂಯಿ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತಡೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರದಂತಹ ಹುಚ್ಚಿಯು ನೀನೊಬ್ಬಳೇ ಆಗಿರುವೆಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖದ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಮುಳ್ಳು ಕೂಡ ನಡದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ದೈವವು ಇರಿಸಬೇಕೆಂಬಂತೆ ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿರುವದು; ಆದರೆ ದೈವವು ಇಷ್ಟು ವಿವೇಕಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯರತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಲೋಕದವರು ಅದಕ್ಕೆ ದೈವವೆಂದೆನ್ನದೆ, ಧರ್ಮವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇರಲಿ. ತಡವಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ನಡೆಯಿರನ್ನು. ನೀವು ಅಪ್ಪನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ನಾನೂ ನನ್ನ ನೆಲಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ.

ವಿ:—ಒಳ್ಳೇದು. ಅಣ್ಣಾ, ನೀನು ಯಾವಾಗ ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಗೆ ನಾಳೆ ನಾನೂ ತೊಡಗುತ್ತೇನೆ. ಯಾಕಂದರೆ, ನೀನು ಪ್ರಕಟನಾದೆಯೆಂದರೆ, ಮುಂದಿನ ದಾರಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ನಾವು ಈ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ನಿಕೆಯು ಆಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಲೇ ಬೇಕು.

೧೩ ಈ ಬೋಡಿಯನ್ನು ನನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಿರಾ?

ಅಪರಾಹ್ಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ವಾಮಕುಕ್ಷಿಯು ತೀರಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಮಲೆಯು ಅವರ ಹಾಸಿಗೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ:—“ಅಪ್ಪಾ, ಚಹ ಮಾಡಿ ತರಲೇ? ದಿನದ ಚಹದ ಹೊತ್ತೇ ಆದಂತಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನಿತ್ತರು. ಮುಂದೆ ಹತ್ತೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಚಹವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ಕುಡಿಯುವುದಾದ ಮೇಲೆ ಅವಳು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು: ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಪಲ್ಲಂಗವನ್ನು ಕಿಟಕಿಯ ಬೆಳಕಿಗೆ ತುಸ ಸರಿಸಲೇನು? ಅಂದರೆ ತಲೆಗಿಂದಿನ ಮೇಲೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟು ನಿಮಗೆ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದೀತು, ಎಂದಳು.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಆ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸಮ್ಮತವಾಯಿತು. ದೌಲತನ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿಮಲೆಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಪಲ್ಲಂಗವನ್ನು ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿಗೆ ಸರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಬಳಿಕ ವಿಮಲೆಯು ಬಗಲೊಳಗಿಂದ ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳ ಒಂದು ಹೊರೆಯನ್ನೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಉಪನೇತ್ರಗಳ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ ತಂದು ಪಲ್ಲಂಗದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಋಚೆಯನ್ನು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನಿರಿಸಿದಳು. ದೌಲತನು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿನದೊಂದು ಜಿರೊಟ ತೆಗೆದು ಯಜಮಾನರ ಕೈಗಿತ್ತು, ಕಡ್ಡಿ ಕೊರೆದು ಅವರ ಬಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹಿಡಿದನು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು

ಅದನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಎರಡು ಜುರುಕೆ ಸೇದಿ:—ತಂಗೀ, ವಿಮಲಾ, ಸನ್ನಿಂದ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನೊದುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹತ್ತರ ಕುಳಿತು ನೀನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ನನಗೆ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನಷ್ಟು ತಿಳಿಸು, ಅಂದರಾಯಿತು.

ವಿ:—ಆದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮಗೆ ವೊದಲಿಗಿಂತ ಈಗ ತುಸ ಗುಣವೆನಿಸುತ್ತದಷ್ಟೆ?

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ನನಗಿನ್ನು ಗುಣವೇನೆನಿಸುವದೋ ಹೇಳಲಾರೆನು. ನೀನು ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದೆ ಯೆಂದರೆ ತೀರಿತು.

ವಿ:—ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ಹೀಗೆ ಔಪಾಸೀನ್ಯದಿಂದ ನುಡಿಯುವದೇಕೆ? ದೇಹ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕೆಟ್ಟಿರುವದು ನನ್ನದಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮದು. ಅಂತೆಯೇ ಹಾಗೆ ಕೇಳಿದನು; ಆದರೆ ನೀವು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಏನೋ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಿರಿ.

ಭಾ:—ತಂಗಿ, ಹಾಗಲ್ಲ. ನನ್ನ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಯೇ ಕೆಟ್ಟಿರುವದು. ಈ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು ಅದು ಕೆಟ್ಟರೂ ಅಷ್ಟೇ, ಸುಧಾರಿಸಿದರೂ ಅಷ್ಟೇ. ತಂಗೀ, ನಿನಗೆ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲೋ? ನಾನಿನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬದುಕುವದಿಲ್ಲ. ಅದಂದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಳಲೋ?

ವಿ:—ಕೇಳಿರಿ; ಅದಕ್ಕೇಕೆ ಸಂಕೋಚವು?

ಭಾ:—ಅದೇನೆಂದರೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವವರಾರು?

ವಿ:—ನೀವಿರುತ್ತಿರಲು ಆ ಚಿಂತೆಯು ನನಗಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ; ನಿಮು ಗಾದರೂ ಅದೇಕೆನಿಸಬೇಕು?

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ನಾನು ಜೀವಿಸಿರುವವರೆಗಿನದನ್ನು ನಾನು ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲಿನದನ್ನೇ ಕೇಳುವೆನು?

ವಿ:—ಹೀಗಲ್ಲವೆ? ಅದೂ ವಿಹಿತವೇ. ಆ ಮೇಲಿನದು ಆ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳೋಣವಂತೆ.

ಭಾ:—ಆದರೆ ಆ ಮಾತಿಗಿನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ವಿಲಂಬವಿಲ್ಲ. ನಾನು ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದೇನೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾನಿರುವಾಗಲೆ ನಿನ್ನ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಜೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಇಂದು ಈ ಬೇರೆ ಮಾತು ತೆಗೆದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಮಲೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಸ್ತಬ್ಧಳಾದಳು; ಆದರೆ ಪರಕ್ಷಣದಷ್ಟೆಯೇ ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಅವಳು:—ಅಪ್ಪಾ, ನೀವಿಂದು

ಜೀರೆ ಮಾತೇ ತೆಗೆದಿರಿ. ನೀವು ಈ ಮೊದಲು ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ಇದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಯನ್ನು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಏನು ಹೇಳಿದ್ದೆನೋ, ಈಗ ಲೂ ಅದೇ ಉತ್ತರವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ.

ಭಾ:—ನೀನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವೆಯಾ? ಏನದು? ನನಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೆನಪಿಲ್ಲ. ಹೇಳು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ, ಅದೇನೆಂಬದನ್ನು. ತಂಗೀ, ಈ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ ದಲ್ಲಯ ನಮ್ಮಗಳ ನೆನಪೆಂದರೆ, ಉಣ್ಣೆಯ ಉಂಡೆಯೇ ಸರಿ! ಅದರಲ್ಲಿ ಡಬ್ಬಣ ಪೋಣಿಸಿಟ್ಟಿರುವವರೆಗೆ ಡಬ್ಬಣದ ಛಿದ್ರ ಉಳಿಯುವದು. ಡಬ್ಬಣ ಹಿರಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆ ಛಿದ್ರದ ಗುರುತು ಕೂಡ ಹತ್ತಲಾರದು.

ಪಿ:—ಜೀಕಾದರೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುವೆನು. ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಪ್ರಭಾಕರನು ನನ ಗಿಂತ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿರಿಯನಿರುವನು. ಆತನ ಲಗ್ನವಾಗದ ಹೊರತು ನನ್ನ ಲಗ್ನದ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಕೂಡದೆಂದು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿದೆ.

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ಆತನ ಲಗ್ನವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ಆತನು ಇಲ್ಲಂದ ಹೊರಟು ಹೋದಾಗ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ತರುಣನಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಯಾವಾಗ ನಾನು ಆತನ ಲಗ್ನದ ಮಾತನ್ನೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದೆನೋ, ಆಗ ಆತನು ಈಕೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೆಲ್ಲನೆ “ನನಗಿನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳಿರುವದರಿಂದ ನನ್ನ ಲಗ್ನದ ಮಾತೆತ್ತ ಬಾರದೆಂದು ಅಪ್ಪನಿಗೆ ತಿಳಿಸು” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಆತನು ಆ ಬಳಿಕ ಯಾವ ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನೆಂಬದು ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ನಾನು ಆಗ ಆತನ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಹೆಂಡತಿಯ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅಥವಾ ಆಕೆಯ ಯೋಚನೆಯಿಂದೆಂದರೂ ಸಲ್ಲಬಹುದು; ಅಂಥ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆತನು ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ದುರ್ಧರ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಒರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. “ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಆತನ ಯೋಚನೆಗಾಗಿ ಇಂಥ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ನನಗೆಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವಿರಿಸುತ್ತಿತ್ತು? ಆದರೆ ಈ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸುಖವು ಅದಾವ ತಂದೆಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕು? ಇಂಥ ಈ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಹುಡುಗಿರವರ!

ಪಿ:—“ಮತ್ತು ಹುಡುಗೆಯರಾದರೂ!” ಅಪ್ಪಾ, ನೀವು ಹೀಗೇ ಕನ್ನಲಿಟ್ಟೆಂ ಒದನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಯಲಾರೆನೇನು?

ಭಾ:—ನಾನು ಆದನ್ನೂ ಅಂದೇನು; ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳ ಪ್ರೇಮದ ಅನುಭವವು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಒಂದಿದೆಯೋ ಅದರಂತೆ ಗಂಡು ಹುಡುಗನ ಪ್ರೇಮದ ಅನುಭವವು ಒಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ನಾನು ಅವರಿಬ್ಬರ ಸರಿಜೋಡಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ?

ವಿ: —ಅಪ್ಪಾ, ಆಗ ನಾನು ಕೇವಲ ಹತ್ತೇ ವರ್ಷದವಳಿದ್ದೆನು; ಅದರಿಂದ ಆಗ ನೀವು ನನ್ನ ಲಗ್ನದ ಮಾತೇ ಎತ್ತುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಈಗ ಆಗಿನ ಅಣ್ಣನ ವಯಸ್ಸಿನವಳಾದೆನು; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಲಗ್ನದ ಮಾತನ್ನು ಇಂದು ನೀವು ತೆಗೆದಿರುತ್ತೀರಿ. ಅದರಿಂದಲೇ ಈಗಲೆ ಲಗ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ?

ಭಾ: —ಆದರೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಲಗ್ನದ ನೆವವನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿರುತ್ತೀ; ಆತನಿಗೆ ಇಂಥ ಯಾವ ನೆವವೂ ಇರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?

ವಿ: —ಹಾಗಾದರೆ ಅಪ್ಪಾ, ನನ್ನ ನೆವವಾದರೂ ಸರಿಯಾಗಿದೆಯಷ್ಟೇ?

ಭಾ: —ಭಲೇರೆ ಹುಡುಗಿ! ನನ್ನನ್ನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡವಬೇಕೆಂದಿರುತ್ತೀವನು? ನಿನಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನೆವವಾದರೂ ಇತ್ತು, ಎಂದಿಷ್ಟೇ ನಾನಂದೆನು. ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ನೆವವು ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ನಾನೆಲ್ಲಿ ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ? ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನು ತನ್ನ ಲಗ್ನ ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆತನ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಲಗ್ನವಾಗದ ಹಿರಿಯಣ್ಣನಿರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ವಿ: —ಅಪ್ಪಾ, ಹಿರಿಯಣ್ಣನೇನು? ಮತ್ತು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡ ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರೀತಿಯ ಕೆಲಸವೇನು? ಉಭಯತರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವೂ ಸುಸಮಾನವಾಗಿರಲಾರದೇನು? ನಿನಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪ್ರಾಣ-ಮರಣದಿಗಳು ಪ್ರಿಯವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನಿಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಪ್ರಿಯಕರವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನಿಮ್ಮ ಬೃರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೇ ಧೇದವು. ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯೇನು, ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯೇನು? ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಪ್ರೇಮದ ಇಂಥ ಏನಾದರೊಂದೊಂದು ಏಷಯವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಭಾ: —ಹಾಗೆಯೇ ಏಕಾಗಲೊಲ್ಲದು; ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ನಾನು ದೋಷ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆಂದೇ ಅನ್ನು; ಆದರೆ ಈಗ ಯಾವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು, ಯಾವದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಪ್ರಭಾಕರ ಮತ್ತು ನೀನು ಉಭಯತರ ಲಗ್ನ ಮಾಡುವದೂ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ; ಆದರೆ ಅವನು ಮರಳಿ ಒರುವ ಆಶೆಯಿನ್ನೆಲ್ಲಿದೆ? ಅಂತೆಯೇ ನೀನಾದರೂ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನೀಯು; ಅಂದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಯಾರೊಬ್ಬ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಮನೆತನವನ್ನು ನೋಡಿಸಿ, ಹೊಡಿಸಿ ಬಿಡುವೆನೊಮ್ಮೆ ನಿನ್ನ ಲಗ್ನವನ್ನು; ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಏಷಯದ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೇನೆ.

ಏ:—ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಸಂದೇಶವು ಮುಗಿಯಿತಷ್ಟೆ? ಇನ್ನು ನೀವು ನನ್ನ ಅಂಬೋಣವನ್ನಷ್ಟು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಯಾವನೆೊಬ್ಬ ಮಿತ್ರನು ನನಗಾಗಿ ವರಾನ್ಧೇಷಣ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನವಳು ನಾನಾಗಿರುತ್ತೇನೇನು? ನಾನು ಮಂದಿಯ ಲಗ್ನಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಡುವಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅದರಿಂದ ನೀವಿನ್ನು ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ. ನನಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನ ಬಾಲಿಕೆಯರು ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಮರಣದಿಂದ ಅನಾಥರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಚಿಂತೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ದೇವರೇ ವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ, ನನ್ನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಆ ಪರ ಮಾತನು ವಹಿಸಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲವೇ? ನನಗೆ ನಮ್ಮ ಮಾಯಿಯು ಪ್ರತಿ ದೇವತೆಯಂತೆ ಇರುತ್ತಾಳೆ. ನಿಮಗೆ ಅವಳ ಬೆಲೆಗಾಣದಿದ್ದರೂ, ನನಗೆ ಅವಳ ನಿಜವಾದ ಬೆಲೆಯು ತೋರುತ್ತದೆ. ಲೋಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಂತೆ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತವು ಕಳಚಿ ಬಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ಮಾಯಿಯಿರುವವರೆಗೆ ನನಗೇತರ ಚಿಂತೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನೀವು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದಿರಿ; ಮತ್ತು ನೀವು ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಸಂಶಯ ತಾಳಿ ಅವಳಿಗೆ ದುಃಖಕೊಟ್ಟು, ಅವಳ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಾಕು ಸಾಕೆನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ, ಸಾವ! ಆ ಒಡವೆಯು ನನಗೆ ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಹೆಚ್ಚು ಲಭಿಸುವಳು! ಇನ್ನುಳಿಯಿತು, ಅಣ್ಣನ ಸಂಗತಿಯು. ಹಿಂದಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಆತನು ಬಂದ ಸ್ವಪ್ನವು ನನಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲವೆ?

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ಅಹುದು; ಆದರೆ ಆದನ್ನೇನು ಮಾಡುವದು? ನೀನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಆತನ ಕೊಡ ಮಾತಾಡಿದೆಯೇನು?

ಏ:—ಅಹುದು. ಮಾತಾಡಿದೆನು! ಅಣ್ಣಾ, ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಮಾಯಾಪಾಶದಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವದರ ಬದಲು, ಪ್ರೈಕ್ಸ್‌ವಾಗಿಯೇ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಭಿಟ್ಟಿಯಾದರೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಎಲ್ಲ ಚಿಂತೆಯೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪರಿಹಾರವಾಗುವದೆಂದು ನಾನು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಿದೆನು.

ಭಾ:—ಅದಕ್ಕೆ ಅವನೇನೆಂದನು?

ಏ:—ನಾನು ಬಂದೇನು; ಆದರೆ ಅಪ್ಪನ ನಿಷ್ಕಾರಣದ ಸಿಟ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ! ನಾನು ಒಂದರೆ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾದರೆ ನನಗೂ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದೀತು. ಅಂತೆಯೇ ನೀನೇ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ನಾನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದರೆ ಅವರೇನು ಮಾಡುವರೆಂದನ್ನು? ಹೀಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನಿದ್ದಲ್ಲಿರುವದೇ ವಿಹಿತವಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಅಂದನು.

ಭಾ:—ಆತನು ಈ ಮೃತ್ಯುಲೋಕದವರು ಮಾತಾಡುವಂತೆ ಮಾತಾ

ದಿನನೋ, ಪರಲೋಕದವರಂತೆ ಮಾತಾಡಿದನೋ?

ವಿ:—ಅದೇಕರೇ? ಮೃತ್ಯುಲೋಕದವರಂತೆಯೇ ಆಡಿದನು. ಹೆಚ್ಚೇಕೆ? ನಾನೂ ನೀವೂ ಈಗ ಒಬ್ಬರ ಬಳಿಯಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಕುಳಿತು ಮಾತನಾಡುವಂತೆಯೇ, ಇಷ್ಟು ಸಮೀಪದಿಂದಲೇ ಮಾತಾಡಿದನು. ಅವನು ನನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪಾಪಾ ಹೇಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೋ, ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಹತ್ತರ ಬಂದು ನನ್ನ ಹಾಗೆ ಪಾಪಾ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡಂತೆ ನನಗೆ ಭಾಸವಾಸವಾಯಿತು. ಅಪ್ಪಾ, ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಾನೇನು? ನೀವೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೆ, ಅಪ್ಪಾ, ನಿಮಗೂ ಆತನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾನೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆ ಪ್ರೇಮಲ ವರ್ಣನದ ಪರಿಣಾಮವು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಕಠಿಣ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆಯೂ ಆಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಮಗನ ನೆನಪಾಗಿ ದುಃಖವೆನಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿತು; ಆದರೆ ಆತನು ಇನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬರುವದು ಅಶಕ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ ಮಗಳ ಲೋಭವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೆ ಮಾತನ್ನೇ ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಮರೆಸಿ ಬಿಡುವದಕ್ಕೆಂದು ಅವರು:— ತಂಗೀ, ಪ್ರಭಾಕರನು ಮರಳಿ ಬಂದರೆ, ಆತನು ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನನಗೂ ಬೇಕಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಜೀವಾ ವಧಿ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದ ಬಂದಿಗಳು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸಾಯುವದಕ್ಕೆಂತ, ದತ್ತಕ ಮಗನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಆ ಮೇಲೆಯೇ ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಸುಭೇದಾರರು ತಮ್ಮ ಮಗನಾದ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ನನಗೆ ದತ್ತಕ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ನಾನವರಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಮ್ಮತಿಯು ನಿತ್ತು ತೀವ್ರವೇ ದತ್ತವಿಧಾನವನ್ನೊಮ್ಮೆ ಮಾಡಿಸಿಬಿಡುವೆನೆಂದರಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಸ್ವಪ್ನವು ಅದೆಂತು ಸಖಿಯಾಗಬೇಕು? ಅಂದಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯು ಇದಕ್ಕಾದರೂ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ?

ತಂದೆ-ಮಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಂಭಾಷಣವು ಈ ಮೆಟ್ಟಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸುಭೇದಾರರೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಗಂಟೇ ಬಿದ್ದಿತು. ಇಂದು ಅವರು ತಮ್ಮೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಮಗನಾದ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆತಂದಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನೆಟ್ಟಗೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಕೋಣೆಯನ್ನೇ ಹೊಕ್ಕರು. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಋಚಿಗಳನ್ನು ದೌಲತನೇ ತಂದಿರಿಸಿದನು. ಅವರು ಕುಳಿತ ಮೇಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮೋರೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಮಗ್ಗಲಾಗಿ:—“ಬಂದಿರಾ? ಸುಭೇದಾರರೇ, ತಕ್ಕ ಸಮಯಕ್ಕೆ

ಬಂದಿರಿ' ಎಂದರು.

ಸುಭೇದಾರರು ತಮ್ಮ ಅನುಸರಣಿಯವಾದ ಹುಟ್ಟು ಸ್ವಭಾವದಂತೆ ನಕ್ಕು:—“ಭಾವೂಸಾಹೇಬ, ಅದು ಹೇಗೆ? ಇನ್ನು ಆಗುವದೇ ಇದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ಯೇ ಯೋಗಾಯೋಗವು ಕೂಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನಿರಿ.”

ಭಾ:—ನಿಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂದ ಮಂದವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರು ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಸುಳ್ಳಂತಾಗುವದು? ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನನ್ನ ದೇಹವೂ ಕ್ಷೇಣವಾಗುತ್ತ ನಡವಿದೆ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ನಿಮಲಕ್ಕನಿಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ತಿರುಗಿ ಬರುವನೆಂಬ ಒಗ್ಗು ಸ್ವಪ್ನವಿಳಹುತ್ತಿರುವಂತೆ. ಅವನು ಬಂದರೆ ವಿಹಿತವೇ ಆಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ದತ್ತಕವೇತಕ್ಕೆ?

ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಏಟು ಕೊಡುವಂತಹ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಸುಭೇದಾರರಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿಯೇ ಕೇಳಿಸಿತು. ವಿಮಲೆಯಾದರೂ ಹತ್ತರದಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಆದರಿಂದ ತಂದೆ-ಮಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವ ಸುಸಂಧಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಾಧಿಸಿತೆಂದು ಒಗೆದು, ಅವರು ವಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ: ತಮ್ಮ ಮಗನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದರೆ ದೇವರೇ ನಮ್ಮಗಳ ಹರಕೆ ಕೈಗೂಡಿಸಿದ ನೆನ್ನೋಣ! ನಮಗಾದರೂ ಅದೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾನು ದೇವರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅದನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾವೂ ನೀವೂ ಒಂದೇ ಮನೆತನದವರಲ್ಲವೆ? ಎರಡೂ ಶಾಖೆಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋದರೆ ಮನೆತನದ ಕಲ್ಯಾಣವೇ ಇದೆ; ಆದರೆ ದುದೈವದಿಂದ ಪ್ರಭಾಕರನ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನಕ್ಕೆ ಸ್ವಪ್ನದೇ ಆಧಾರವು! ನಿಮಲಕ್ಕನವರು ಇಷ್ಟು ಕಲಿತಂಥವರಿದ್ದು, ಇವರಿಗೆ ಸ್ವಪ್ನಗಳು ಹೇಗೆ ಬಿಳುತ್ತವೆಂಬದೇ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಮಲೆಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಅವಳು: ಸುಭೇದಾರರೇ, ನೀವು ಇಷ್ಟೇ ಅಂದು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ವಿಮಲೆಯು ಇಷ್ಟು ಕಲಿತವಳಿದ್ದು ಇವಳಿಗೆ ದಿನಾಲು ನಿದ್ರೆ ಏಕೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ದ್ದರೂ ಈ ವಿಮಲೆಗೆ ನಿದ್ರೆಯೂ ಬರುತ್ತದೆ, ಸ್ವಪ್ನಗಳೂ ಬೀಳುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಆ ಸ್ವಪ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು ಒಂದು ಮಾತನಾಡಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವದೂ ಖಂಡಿತವು. ನಾನು ಅಪ್ಪನೊಡನೆ ಸುಳ್ಳೇತಕ್ಕೆ ಹೇಳಲಿ? ನಿಮಗೆ ಸ್ವಪ್ನಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಕಂಡಾನು? ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು, ತಿರಸ್ತದಾರಸಾಹೇಬರು, ಏಜಂಟಸಾಹೇಬರಂತಹರೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವರು!

ಸು: —ತಂಗೀ, ವಿಮಲಕ್ಕಾ, ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಹಿತವು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರುವದೋ ಹಾಗೆ ನನಗೆಂತೂ ತೋರುವದು? ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ದತ್ತಕದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ಸ್ತ್ರೀಯರ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇರೆ; ಪುರುಷರ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡುವದು?

ವಿ: —ಅಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯೂ ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗೆ ದತ್ತಕ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಆ ಪುರುಷರ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೂ ಅದಕ್ಕೂ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ!

ಈ ನಂದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟು ತಗಲಿದ ಸೋಗು ತರುವದು ಸುಭೇದಾರರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವೇ ಆಯಿತು; ಅದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗನ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಋರ್ಷಿಯಿಂದ ವಿಳಿತೊಡಗಿ: “ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕರಳನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದರೂ ನನಗೆ ಈ ಸಂಭಾವನೆಯೇ! ಅಂದಮೇಲೆ ಇತ್ತೀಕಕ್ಕೆರಬೇಕು?”

ಕೇವಲ ತಂದೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಸುಭೇದಾರರನ್ನು ತುಸು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಮಲೆಯು: —“ಸುಭೇದಾರ ಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನು ಅಂದದ್ದು ಕೇವಲ ನಿಮ್ಮನ್ನದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ಅಲ್ಲ; ಲೋಕದ ರೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನಷ್ಟೇ. ಮಗನು ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗೆ ದತ್ತಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ದತ್ತಕ ಕೊಡವಿರುವ ತಂದೆಗಳನ್ನೂ, ದತ್ತಕ ಆಗುವದಿಲ್ಲೆಂದನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ನಾನು ನೋಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಾಗಿದ್ದು, ಕೇವಲ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆಂದೇ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತಕ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲೇನು? ದೈವದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಈ ದತ್ತಸಂಭವವು ಆಗಿಹೋದೀತು.

ಇಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಿ ವಿಮಲೆಯು ಸುಭೇದಾರರ ನೀರಿಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಳಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನು ಆತನ ಮಗನ ಶೋಭೆಯನ್ನುಷ್ಟು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಮತ್ತು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವಿಮಲೆಯು ತನ್ನ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಬೇಕೆಂತಲೇ ಬಿಳಿಸಿ: —ಅಪ್ಪಾ, ಸುಭೇದಾರಸಾಹೇಬರ ಈ ಬಾಬೇರಾಯನನ್ನು ನೀವು ಈ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದೀರೇನು? ಇಂದು ಈತನು ಒಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇತ್ತ ಹೂರಕೆ ನೋಡಿ; ಆದರೆ ಸುಭೇದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಬಾಬೇರಾಯನು ಈ ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬನೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಒಂದಿದ್ದಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಸು: — ಅದು ಯಾವಾಗ? ವಿ: — ಸರಾಸರಿ ಆರು ತಿಂಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

ಸು: — ಹೀಗೆಯೇ? ಆಗ ಈತನು ನಿನ್ನೊಡನೇ ನಾದರೂ ಮಾತನಾಡಿದ್ದನೇ?

ವಿ:—ಓಹೋ, ಮಾತಾದಿದನಲ್ಲ! ಇವನೊಳ್ಳೇ ಎಟ್ಟನಾಗಿರುತ್ತಾನರೀ. ಆಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಡಿಗ್ಗಿಷ್ಟವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಒಡಿಗನು ತಂಜಾಕ ಸೇದ ಲಿಕ್ಕೆಂದು ಪುಡಿಚೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆ ಬೆಂಕಿಯ ಹೊಗೆಯು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು, ಈ ನಿಮ್ಮ ಬಾಜೀ ರಾಯನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು: —“ಈ ಪುಡಿ ಚೆಕ್ಕೆಯ ಹೊಗೆಯೇ ಇಷ್ಟು ಎತ್ತರ ಹೋದರೆ, ಈ ನಿಮ್ಮ ಇಡೀ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರೆ ಆ ಹೊಗೆಯೆಷ್ಟು ಎತ್ತರ ಹೋದೀತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಸುಭೇದಾರನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಸಾಲಿಗೆ ಕಚ್ಚಿದನು! ಆದರೂ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆಂದು ಆತನು ಅನ್ನುತ್ತಾನೆ:—“ಇದ್ದೀ ತಿದ್ದೀತು. ಈತನು ನಿಮಗೆ ಹಾಗೆ ಕೂಡ ಅಂದಿದ್ದಾನು. ಈತನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿ ನಿಂದಲೂ ಗಣಿತದ ಚಟವಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಈತನು ತ್ರೈರಾ ಶಿಕ-ಪಂಚರಾಶಿಕಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ದೇವರು ಈತನಿಗೊಳ್ಳೇ ಬುದ್ಧಿ ಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ವಿಮಲೆಯು ಇನ್ನು ಖುದ್ದ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನೇ ಮಾತಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಬಾಜೀರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಹೋರಳಿ:—ತಮ್ಮಾ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?

ಬಾಜೀರಾಯನು ಮೋರೆ ಸೊಟ್ಟ ಮಾಡಿ: ಬ್ಯಾ-ಬ್ಯಾ-ಜೇ-ರಾವ.

ವಿ:—ನೀನು ಸಾಲೆಯಲ್ಲೇನು ಕಲಿಯುತ್ತಿರುತ್ತೀ?

ಬಾಜೀರಾಯನು ರೀ ಎಳೆಯತ್ತ; ನಾನೆಂದೂ ಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ ಹೋಗು.

ಕೂಡಲೆ ಸುಭೇದಾರರು ನಡುವೇ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿ:—ಈತನು ಖಂಡಿತ ವಾದಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಪರಂಪರೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿ ವೈರಿಯಾಗಿರುವನು. ಹಗಲು ಹನ್ನೆರಡು ತಾಸು ಹುಡುಗರು ಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವದೆಂದರೇನು? ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಮನೆಯೊಳಗೇ ಶಿಕ್ಷಣವು ಹೇಗಾದೀತೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಚಾಕಶಿ ಮಾಡಿ ರುತ್ತಾರೆನು? ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಈತನನ್ನು ಸಾಲೆಗೆ ಹಾಕಿರುವದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಯಾರಾದರೂ ಈತನಿಗೆ ಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗೆಂದು ಅಂದರೆ, ಈತನು: “ಹೋಗುವ ದಿಲ್ಲ ಹೋಗು” ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ,

ವಿ:—ಏನೋ, ಬಾಜೀರಾಯಾ, ನೀನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮಗನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೀಯಾ?

ಬಾಜೀರಾಯನು ಮತ್ತೆ ಮೋರೆ ಸೊಟ್ಟ ಸೊಟ್ಟ ಮಾಡುತ್ತ: “ನನಗೆ ಇಬ್ಬರು ತಂದೆಗಳು ಬೇಡಿರಪ್ಪಾ ಬೇಡ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಕೂಡಲೆ ಸುಭೇದಾರನು ಮತ್ತೆ ನಡುವೆ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ಕಣ್ಣು ಚಿವುಟುತ್ತ: "ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗ! ನೋಡಿರಿ, ಈ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವೆಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು?"

ವಿ:—ಕೇವಲ ತಂದೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿ ಗಿರುತ್ತದೆ; ಬರಿಯ ಗಣಿತದಲ್ಲಲ್ಲ!

ಸುಭೇದಾರನು ಅನುಸರಣ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ:--ತಮ್ಮಾ, ನಾಳೆಯಿಂದ ಈ ಭಾವೂಸಾಪೇಬರು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾಗುವರಪ್ಪಾ.

ಬುದ್ಧಿವಂತ ಬಾಜೀರಾಯನು:—ಅಪ್ಪಾ, ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಇಂದೆಯೇ ಸಾಯುತ್ತೀಯೇನು?

ಆದರೆ ಸುಭೇದಾರನ ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನವು ಆ ತೀರ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸೆಟೆದು ನಿಂತಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವನು:—ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿರೀತನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು! ಈ ವಯಸ್ಸಿನವನು ಸಾವಿನ ಮಾತಿತ್ತುವದೆಂದರೆ? ದೊಡ್ಡವರು ಕೂಡ ಅಂಜುತ್ತಾರೆ; ಅನುಮಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಬಾಜೀರಾಯನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ತೀರ ದಿಟ್ಟನಾಗಿರುವನು. ಈತನು ಗಂಡುಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದರೂ, 'ರಂಡೇ-ಮುಂಡೇ' ಮುಂತಾದ ಬೈಗಳುಗಳು ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿಯ ರಂತೆ ಈತನಿಗೊಳ್ಳೇ ಪ್ರಿಯಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮರಣವಿಷಯದ ಅಂಜಿಕೆಯು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇಲ್ಲದ ಬಳಿಕ ಗಂಡ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗುವ ಆ 'ರ' ಕಾರ 'ಮು'ಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈತನು ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧವನ್ನೇಕೆ ತಾಳಬೇಕು? ಈತನ ಜೋಡಿಯ ಬೇರೆ ಹುಡುಗರನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಮರಣ ವಿಷಯವಂತೂ ಇರಲಿ, ಬರಿಯ ಬಾವಾಜಿಯ ಹೆಸರು ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ಅವು ಪೆದರಿ ಹಿಕ್ಕಿ ಹಾಕುತ್ತಿರುತ್ತವೆ!

ವಿ:-- ಸುಭೇದಾರ ಸಾಪೇಬರೇ, ಈತನು ಈಗಲೆ ಇಷ್ಟು ದಿಟ್ಟನಿದ್ದ ಬಳಿಕ ನಾಳೆ ದೊಡ್ಡವನಾದನೆಂದರೆ, ಸಾಕಷ್ಟು ದರವಡೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹಾಕುವನು. ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಲ್ಲ; ದೇಶಹಿತಕ್ಕಿಂದಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈತನು ಅಂತಹ ದಿಟ್ಟನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸು:—ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಖೂನಿ ಕೂಡ ಮಾಡುವನು; ಪ್ರಭಾಕರನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕೊಲೆ ಕೂಡ ಮಾಡುವನು. ಇಲ್ಲಾ ಅಂದೆ ಪ್ರಭಾಕರನ ಮೇಲೆ ಆರೋಪ ಬಂದಂತೆ.

ಸುಭೇದಾರರು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಸರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರು. ವಿಮಲೆಯು ಅವರ ಮಗನ ಕುಡೇಷ್ಟೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರಲು, ಅವರು ಅವಳ ಮುಯ್ಯ ತೀರಿಸುವ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನದೇಕೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವರು? ಆ

ಭರದಲ್ಲು ಅವರು ದರವಡಗಾರನ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಮುಂದೆ ಜಗ್ಗಿ ಕೊಂಡು ಕೊಲೆಗಾರನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದು ಕೊಲೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವಿದ್ದಿತು; ಮತ್ತು ಅದಾದರೂ ಆರೋಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತೆಂದದು ಫಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆಯಲು, ಅವರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತರವನ್ನು ಸಾವರಿ ಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅವರು “ನಿಮ್ಮ ಎಲೆಯೊಳಗೆ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ವೊಡಲು ತೆಗೆದು, ಆ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಎಲೆಯ ಮೇಲಿನ ನೋಣ ಜಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಯಾವ ಆಘಾತವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರೋ, ಅದು ಎಮಲೆಯ ಮುರಕ್ಕೆ ತಾಕುವಷ್ಟು ಸಾಧಾರವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಸಮರ್ಪಕವಿದ್ದಿ ತೆಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹುರಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಆಘಾತವು ತಾಕಲೇ ಇಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ದಕ್ಕೆಂದು ಅವಳು ಮತ್ತೆ:—ಬಾಬೇರಾಯಾ, ನೀನು ಈ ಅಜ್ಜನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತೀಯಾ? ಎಂದು ಕೇಳಲು,

ಬಾಬಿ:—ನಾನೊಲ್ಲ ಹೋಗು. ಅಜ್ಜನೇ ಬೇಕಾದರೆ ನನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕೂಡು!

ಸುಭೇದಾರರು ಮತ್ತೆ:—ಕೇಳಿರಿ-ಕೇಳಿರಿ. ಈತನಿಗೆ ಸಾವಿನ ಅಂಜಕೆಯೇ ತೋರುವುದಿಲ್ಲೆಂದ ಬಳಿಕ, ಚಿಕ್ಕ-ದೊಡ್ಡವರ ಭೇದವಾದರೂ ಈತನಲ್ಲೆಂದ ಬರಬೇಕು? ಇವೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ದಿಟ್ಟತನದ ಸಾಕ್ಷಿಗಳೇ ಆಗಿರುವವು.

ಇತ್ತ ಈ ಸಂಭಾವಣವು ನಡೆದಿರಲು, ಬಾಬೇರಾಯನು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಮಂಗಳಂತೆ ನೋಟ್ಟು ನೋಟ್ಟಾಗಿ ಮುಸುಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನು ಆಗ ಬೇರೆಯವಂಗೆ ಅಣಕಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂತಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬಾಲಗ್ರಹ ಬಂದ ಮಕ್ಕಳು ಮಾಡುವಂತೆ ಸುಮ್ಮನುಮನೆ ನೋರಂ ನೋಟ್ಟ ಮಾಡಿ, ಕಣ್ಣು ತಿರುವಿ, ನಾಲಿಗೆ ನೋಟ್ಟ ನೋಟ್ಟ ಮಾಡಿ, ಆತ್ತಿತ್ತ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ನೆಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದನು! ಆವಸ್ಥಾರಿ ರೋಗಗ್ರಸ್ತನಾದ ಆ ಹುಡುಗನ ಬಾಯಿಯು ಒಂದಿಷ್ಟು ಬರಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಮೈಲಿಗಳೆದ್ದು, ಅವುಗಳ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಲೆಗಳು ತಾವ್ರದ ಕೊಡಗಳ ಮೇಲಿನ ಹೊಳಪಿನಂತೆ ಆತನ ಕೆಂಪು ಮುಸುಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲದೆ, ಆ ಮೈಲಿಗಳಿಂದ ಆತನ ಎಡ ಗಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೂವೂ ಬಿದ್ದಿತ್ತು.

ಎಮಲೆಯು ತನ್ನ ಏರಿಕೆಯ ದನಿಯಿಂದಲೇ:—ಎನರೇ, ಸುಭೇದಾರ ಸಾಯಬರೇ, ಈ ಹುಡುಗನು ವೋರೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ನೋಟ್ಟನೋಟ್ಟಿಕ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ?

ಅದಕ್ಕೆ ಸುಭೇದಾರನು:—“ಎಮಲಕ್ಕಾ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ

ತೋಳಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಈತನು ಯಾರನ್ನೂ ಅಣಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ! ದಿಟ್ಟತನ, ನಿಪ್ಪುಹತೆಗಳ ಬಾಲಗುಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಈತನಿಗೆ ಹಾಕಿದಂತಾಗಿದೆ' ಎಂದು ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಬಾಜೀರಾಯನು ತನ್ನ ಅಂಗಿಯ ತೋಳುಗಳಿಂದ ದೊಲ್ಲು-ಸುಂಬಗಳ ನೊರಿಸುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು, ವಿಮಲೆಯು: --ಇದರಿಂದ ಈತನ ಈ ಹೊಸ ಅಂಗಿಯು ಹೊಲಸಾಗುವದು. ವೋರೆ-ಮೂಗುಗಳನ್ನೊರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಈತನ ಚಣ್ಣದ ಕಿವೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬಾರದೆ?

ಕೂಡಲೆ ಸುಭೇದಾರನು: --ಕರವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೇನು ಕೊರತೆ? ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಈ ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಡೌಲು-ಜಂಬಗಳ ಒಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತಿರಸ್ಕಾರವಿರುತ್ತದೆಂದು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ.

ಇನ್ನು ಈ ಅಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಸಾಕಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸುಭೇದಾರರು ಮಗನ ಕೈಹಿಡಿದು ಎದ್ದು ನಿಂತು:-- "ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ನಾವಿನ್ನು ಹೊರಡುತ್ತೇವೆ. ವಿವರೀತ ವೇಳೆಯಾಯಿತು. ದತ್ತಕದ ಮುಹೂರ್ತವು ನಾಳೆ-ನಾಡದ ರಲ್ಲೇ ಇದೆಯೆಂದನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಸಹಜವಾಗಿ ಒಂದಿದ್ದೆನು. ಇಲ್ಲಿ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ವಿಮಲಕ್ಕೆ ನವರ ಭೇಟಿಯಾದದ್ದು ವಿಹಿತವೇ ಆಯಿತು." ಆದರೆ ವಿಮಲೆಯು ಅವರಿಗೆ ಕೈ ತೊಳಕೊಂಡು ಬಿನ್ನು ಹತ್ತುವದನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಅವಗುಣಗಳ ಭರತಿಗೆ ಬಾಜೀರಾಯನಲ್ಲಿ ತಿರಸುಬಾಕತನವೂ ಇದ್ದೇ ತೀರಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಾತ್ರಿಯಿಂದ ಅವಳು:--ತುಸ ತಡೆಯಬೇಕು. ಮುತ್ತಿನಂತಹ ನಿಮ್ಮ ಈ ಪುತ್ರರತ್ನವು ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು, ನಾಳೆ-ನಾಡದೇ ದತ್ತಕವಾದರೆ ಈತನು ನನ್ನ ತಮ್ಮನೇ ಆಗುವವನಲ್ಲವೆ? ಅದರಿಂದ ತುಸ ತಡೆಯಿರಿ; ಈತನಿಗೇನಾದರೂ ತಿರಿಸು ತಂದು ಕೊಡದ ಹೊರತು ನಾನಿವನನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೋಗಗೊಟ್ಟೀನು?

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವಳು ತಟ್ಟನೆ ನಡುಮನೆಗೆ ಹೋದಳು; ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಬಾಗಿಲು ಮಾಡದೊಳಗಿಂದ ಸಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಂತಹ ಒಂದು ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತಂದಳು. ಅದನ್ನು ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಾಜೀರಾಯನ ಕೈಗೆ ಕೊಡದೆ, ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಅವನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಳಷ್ಟೇ. ಕೂಡಲೆ ಆ ಹುಡುಗನು ತಂದೆಯ ಕೈಕೊಸರಿಕೊಂಡು ಓಡಿ ಬಂದು, ವಿಮಲೆಯ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಅದನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು:--"ಅಪ್ಪಾ, ಕತ್ತಿ! ಅಪ್ಪಾ, ಕತ್ತಿ!!" ಹೀಗೆಂದು ಆನಂದದಿಂದ ಜೀರಿ, ಆತನು ಆ ಸಕ್ಕರೆಯ ಕತ್ತಿಯ ಉದ್ದನ್ನು ಕಿವಿಯನ್ನು ಹಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಡಿಕಡಿದು ತಿಂದುಬಿಟ್ಟನು! ಕೂಡಲೆ ವಿಮಲೆಯು ಗಹ

ಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು:— ಸುಭೇದಾರ ಸಾಹೇಬರೇ, ನೀವು ಆಗಲೆ ಅಂದದ್ದೇ ನಿಜವು. ಈ ಹುಡುಗನೊಳ್ಳೇ ದಿಟ್ಟನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಏತಕ್ಕೂ ಅಂಬತಕ್ಕವನಲ್ಲ!

ಮಗನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಾಗ ಸುಭೇದಾರ ಸಾಹೇಬರು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಕುಗ್ಗಿರಬಹುದೆಂಬದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವದೇ ವಿಹಿತವು!

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಮಲಗಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಮಲೆಯು ಅವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ತುಸು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ:—ಅಪ್ಪಾ, ಇಂಥ ಈ ಖೋಡಿ ಹುಡುಗನನ್ನು ನನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಿರಾ? ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

೧೪ ಪ್ರಭಾಕರನ ನೈಸಿಂಹಾವತಾರ!

ವಿಮಲೆಯು ತೀವ್ರಭಾವನಾಪೂರ್ಣವಾದ ಹಾಗೂ ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದ ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಭಾವೂ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೇಳಿದಳೋ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರು:—ತಂಗೀ, ನಿನನ್ನುವುದೇ ನಿಜವು. ನನಗಾದರೂ ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದೇ ತಕ್ಕಬೇಕಾಗಿದೆ? ನೀನೇ ನನ್ನ ಮಗನಲ್ಲವೇನು? ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾನು ಇಂದು ನಾಳೆ ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನಿಸುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ನನಗೂ ಆತನ ಸಂಬಂಧದ ಸ್ವಪ್ನಬೀಳುತ್ತದೇನೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾನು ತಂದೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ತಿರುಗಿಸಿದನೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮಲೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿತು; ಆದರೆ ದುದೈವದ ಮೂಲಕ ಆ ಸಮಾಧಾನವು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸವಾರನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಜರೂರಿಯದೆಂದು ತಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನೋದುವ ಕೆಲಸವು ವಿಮಲೆಯ ಕಡೆಗೇ ಬಂದಿತು. ಅವಳು ಲಕ್ಕೋಟಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಒಳಗಿನ ಪತ್ರವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿದಳು. ಪತ್ರದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಾವೂ ಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ತಿರುಗಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ವಿಮಲೆಯನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ:—“ತಂಗೀ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಸ್ನೇಹ, ಸುಭೇದಾರರ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗದ ವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರ ಭವಿಷ್ಯ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೂ ದತ್ತಕಕ್ಕನುಕೂಲವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಎಷ್ಟು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆಯೆಂಬದು ಗೊತ್ತಾಯಿತೇ? ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯೇ ದತ್ತಕದ ಸಿದ್ಧತೆಗೊಳಿಸುವದು ವಿಹಿತವಲ್ಲವೆ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ತನ್ನ ತಂದೆಯ ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಲಹರಿಯು ಇನ್ನು ಏನು ಮಾಡಿ ದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲೆಂಬುದು ವಿಚಾರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಮಲೆಗೆ ತಿಳಿಯಿತು; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ರಹಿತಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಪ್ರಕಟನಾಗುವದೊಂದೇ ಖಾತ್ರಿದಾಯಕ ರಾಮಬಾಣ ಔಷಧವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಆ ಔಷಧವನ್ನೇ ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ಹೀಗೆ ಸಾವೋಪಚಾರದಿಂದ ಕೊಡ ಹೋಗದೆ, ಒಳ್ಳೇ ಗಾಂಧೀರೈ ದಿಂದಲೇ ಕೊಡುವುದುತ್ತಮವಲ್ಲವೆ? ಎಂಬ ಗುಪ್ತ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವಳು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು:--“ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಅಲೋಚನೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನು ಕೇವಲ ಸ್ವಸ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು; ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಕಟನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಮನೆತನದ ಮತ್ತು ತೈನಾತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೀವು ಯೋಚಿಸಿದುದು ವಿಹಿತವೇ ಸರಿ. ಅದರಂತೆ ನಾಳೆಯೇ ದತ್ತಕ ವಿಧಾನದ ಸಿದ್ಧತೆಯಿರುವದೆಂದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೂ ಸುಭೇದಾರರಿಗೂ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ”

ಇತ್ತ ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ಭಾವೋಸಾಹೇಬರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿದ ನಂತರ ಪ್ರಭಾಕರ, ಮಾಯೊಸಾಹೇಬ ಮತ್ತು ವಿಮಲೆ ಈ ತ್ರಿವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ತೀರ ಗಾಬರಿಗೊಂಡರು. ಪಾಪ! ಆ ಬಡವೆಯ ಕಣ್ಣೀರ ಪ್ರವಾಹವು ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೂ ಆಗ ಏನು ಸಲಹೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬದೂ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರನು ಪ್ರಕಟವಾಗದ ಹೊರತು ದತ್ತಕವು ರಹಿತವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಆತನು ಪ್ರಕಟವಾದನೆಂದರೆ ಸರಕಾರದವರು ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಅಂದಮಾನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುವವರು. ಈ ಬಗೆಯ ಅಡಚಣೆಗಳು ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇನ್ನು ಪ್ರಕಟವಾಗದಿದ್ದರೆ ಗುಪ್ತ ರೀತಿಯಿಂದಾದರೂ ಅದೆಷ್ಟು ದಿನವಿರಬೇಕು? ಪ್ರಭಾಕರ-ವಿಮಲೆಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಗೊಂದಲವೂ ಉಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೇ ಈ ಪ್ರಕರಣದ ನಿಕಾಲೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೆಂದು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ದತ್ತಕವಾಗುವ ವೊದಲು, ಆದರೆ ಆ ವಿಧಾನವು ನಡೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕು; ಅಂದರೆ ತುಸು ಮೋಜೂ ಅದೀತೆಂದು ಅವರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುವ ವೊದಲು ಶಕ್ಯವಾದರೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೊಮ್ಮೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವರಿಗೆ ಬರಿಯ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾದೀತೇ ಹೊರತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಘಾತವಾಗಲಾರದು; ಆದರೆ ಭಾವೋಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಆ ಬಗೆಯ ಅಘಾತ

ವಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಬೇರೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪುತ್ರದರ್ಶನೋತ್ಸುಕಗೊಳಿಸಿ, ಒಳಿಕ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುವದು ವಿಹಿತವೆಂದು ವಿಮಲೆಯು ಯೋಚಿಸಿದಳು.

ಮರುವಿನ ಅಪಕಾಕ್ಷ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೊಡ್ಡ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ದತ್ತಕ ವಿಧಾನದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ನಡೆಯಿತು; ಆ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಚಲಕ್ಕೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ಲೆಲ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೊಯ್ಯತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ವಿಮಲೆಯು ಅವರ ಪಲ್ಲಂಗವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಬೇಕಂತ ಸರಿಸಿ, ಅವರು ಮಲಗಿದಾಗ ಅವರ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಎದುರಿಗಿನ ಜೊಡ್ಡ ನಿಲುವುಗನ್ನಡಿಯು ಕಾಣಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದಳು. ಆ ಕನ್ನಡಿಯ ಎದುರಿಗೆ ನಡುಮನೆಯೊಳಗಿನ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿನ ಬಾಗಿಲವು ನೀಟಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಬಾಗಿಲೊಳಗಿಂದ ಬರುವ ಗಾಳಿಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಬಡಿಯದಾರದೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಪರದೆಯನ್ನಿಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆ ಬಾಗಿಲಕಡೆಗೆ ತಲೆಮಾಡಿ ಹಾಗು ಕನ್ನಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋರೆ ಮಾಡಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಡುನಡುವೆ ವಿಮಲೆಯು ಬಂದು ಅವರ ಹತ್ತರ ಕೂಡುವಳು; ಹಾಗು ಉಭಯತರಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣವಾಗುವದು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಬಾಯೊಳಗೆ ಚಿರೂಟ ಹಿಡಿದು ಹೊಗೆ ಬಿಡುವಾಗ ಅದು ನೊಟ್ಟೆಡೊಂಕಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತ, ಸಡಬಂತಿಯ ಹಲಿಗೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಬಾಯೊಳಗಿಂದ ಹೊಗೆ ಹೊರಟದ್ದನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅದು ನೊಟ್ಟೆಡೊಂಕಾಗಿ ಪಾರಿವಾಳದ ಭ್ರಮಣದಂತೆ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತಿರುವದನ್ನೂ ತಾವು ನೋಡದ ಹೊರತು ತಂಬಾಕ ಸೇದುವವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾವು ತಂಬಾಕ ಸೇದಿದವೆಂದು ಅನಿಸುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಹೊಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೇನು ಅಂಥ ವಿಚಿತ್ರ ತೋರುವದೋ ದೇವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಕೆಲವರಿಗೆ ಆ ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ಹೊಗೆಯಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಈಶ್ವರನು ಮೋಡ-ಮಂಜುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ; ತಾವೂ ತಮ್ಮ ತಂಬಾಕದಿಂದ ಮೋಡ-ಮಂಜುಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತೇವಾದ್ದರಿಂದ, ತಾವು ಈಶ್ವರನ ಪ್ರತಿ ಕಕ್ಷಿಗಳೆಂದು ತಂಬಾಕ ಸೇದುವವರೇಕೆ ಅಂದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು? ಇಂತಹ ಗೂಢ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಂಬಾಕ ಸೇದುವವರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲವೆ ಕೆಲ ಕಾಲ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಾಗ ಅವರ ಅಂತಃಕಷ್ಟಗಳಿಗೇನು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದು ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಂದು, ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಎದುರಿಗೆ ನೋಡಿದಾಗ ಮಾತ, ತಮ್ಮ ಬೊಡೆಗಾರನೊಡನೆ ನು ತಮ, ರಿತೆಯೇ ಚಿರೂಟ ಸೇದಿ ಹೊಗೆ

ಬಿಡುತ್ತ ಸಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದು ನಿಜವು. ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಅವರು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿಮಲೆಯು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು:—ತಂಗೀ, ನಿನ್ನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ನಾನು ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆತನು ನಿನ್ನಂತೆ ನನಗೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ವಿಮಲೆಯು:—“ಸ್ವಪ್ನಗಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆಂತಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಾ, ಅವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ತಂಬಾಕು ಸೇರಿದ ದವರಿಗಿಂತ ಸೇರುವವರಿಗೇ ಅವು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಂಭವವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪಾ, ತುಂಬಾಕದ ಪೊಗೆಯ ಬಾಳಿಗೆಯ ಸಹಾಯವು ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆಂದನ್ನು ವದು ನಿಜವೇ?” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ನಕ್ಕಳು; ಆದರೆ ಉತ್ತರದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡದೆ ಅವಳು ಲಗುಬಗನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿಬಂದು ಅಪ್ಪನ ಹತ್ತರ ಕುಳಿತು, ಮತ್ತೆ:—“ಅಪ್ಪಾ, ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನ ಮುಖಚರ್ಯೆಯು ನಿಮಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುವದೇ?”

ಭಾ:—ಸ್ಮರಿಸದೇನು? ಎಷ್ಟು ಕಾಲವಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಗನ ಗುರ್ತನ್ನು ಅದಾರು ಮರೆಯುವರು?

ವಿ:—ಅಪ್ಪಾ, ಆತನು ಇಲ್ಲದ ಹೊರಟು ಹೋದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಎಳೆವೊನೆಗಳಿದ್ದರಬೇಕು; ಆದರೆ ಈಗ ಆತನು ನಿಮಗೆ ಭಿಟ್ಟಿ ಕೊಡಬಂದಾಗ ಗಡ್ಡವೊನೆ-ಜಟಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ, ನೀವು ಅವನನ್ನು ಗುರ್ತಿಸುವದೇಂತು?

ಭಾ:—ಆದರೇನಾಯಿತು?

ಈ ಭಾವೋಸಾಹೇಬರ ಉತ್ತರದೊಡನೆಯೇ ಅವರ ಎದುರಿಗಿನ ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ನಡುಮನೆಯ ಬಾಗಿಲದ ಪರದೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಓರೆಗಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಒಟ್ಟು ಪ್ರಭಾಕರನಷ್ಟು ಎತ್ತರ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ಜಟಾಧಾರಿಯಾದ ಗಡ್ಡದ ತರುಣ ಮನುಷ್ಯನು ಆ ನಡುಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಭಾವೋಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಅವಾಸಿಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಿತೋ, ಅದೇ ಆಕೃತಿಯು ಇಂದು ನಡುಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು; ಆದರೆ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ತುಸು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದೆನ್ನುವಂತೆ ಭಾವೋಸಾಹೇಬರಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಆ ರಾತ್ರಿಯಂತೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒದರಾಡಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ

“ತಂಗೀ, ವಿಮಲೇ! ನಾನೇನು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು?” ಎಂದಂದು, ಅವರು ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರಲು, ಆ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯು ಬದಿಗಾಯಿತು.

ವಿಮಲೆಯಾದರೂ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಆ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯವಂತೂ ಅನಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವಳು ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ತುಸ ನಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಆಗ ಅವಳು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು:—“ಅಪ್ಪಾ, ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಬಮ್ಮಲೆ ಎದ್ದೀಳುವುದು ತಮ್ಮ ಹೃದಯ ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗದೆಂದು ಡಾಕ್ಟರರು ಹೇಳಿಲ್ಲವೇ? ನೀವು ಹೀಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಬಿದ್ದು ಎದ್ದೀಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿನು ಕಂಡಿತು?”

ಭಾ:—ತಂಗೀ, ನನ್ನಂತೆ ನಿನಗೂ ಆ ಎದುರಿಗಿನ ನಿಲುವುಗನ್ನಡಿಯು ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಇದೆ; ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಲೆಗಿಂಬಿನ ಬದಿಯಿಂದ ಬೀಳುವ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ನನ್ನಂತೆ ನಿನಗೂ ಕಂಡಿರಲೇ ಬೇಕು. ಅಂದಮೇಲೆ ಏನು ಕಂಡಿತೆಂದು ನನ್ನನ್ನೇನು ಕೇಳುತ್ತೀ?

ವಿ: .. ನನಗೆ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ನಾನು ಗುರ್ತಿಸಿರುತ್ತೇನೆ; ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಕಂಡದ್ದೇನು?

ಆ ಆಕೃತಿಯು ಅದೃಶ್ಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತೆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡರು; ಆಗ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ಪರದೆಯು ಬಾಗಿಲದಿಂದ ಓರೆಗಾಗಿ, ಆ ಆಕೃತಿಯು ಮತ್ತೆ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ಈಗ ಅವರು ಆ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಮೂರನೇ ಸಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ “ಇದೇನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದು?” ಎಂದು ಎರಡನೇ ಸಾರೆಯಂತೆ ಅವರ ಜಾಯಿಂದ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಅವರು ಎದ್ದೀಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವರು:—“ವಿಮಲೇ, ನೋಡು-ನೋಡು, ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡು. ನನಗೆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೋ ಅದು ನಿಜವೋ-ನನ್ನ ಭ್ರಮವೋ? ನನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ನನ್ನ ಭ್ರಮವೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಕೂಡಿಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಭ್ರಮವಾಗಿರದೆ, ನಡುವನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಯಾರೋ ನಿಂತಿರುತ್ತಾರೆ.”

ತಂದೆಯು ನಿರ್ಭಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ವಿಮಲೆಯು ಆತನಿಗೆ ಕೇಳಬರುವ ಹಾಗೆ ಗಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸಕ್ಕು:—“ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಕಂಡುತಿನ ಮುಂಜೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಜಟಿ-ಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಬಿಳಿಸಿಕೊಂಡಂಥ ಪ್ರಭಾಕರಣ್ಣನನ್ನು

ಗುರ್ತಿಸುವಿರೇನೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದು ನೆನಪಿದೆಯೋ? ನೀವು ಆಗ ಗುರ್ತಿಸುವೆ ವೆಂದು ಅಂದಿದ್ದೀರಿ; ಅಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದೆನು. ನಿಮಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಕಂಡವನಾರಂಬದನ್ನು ನೀವು ಗುರ್ತಿಸಲಿಲ್ಲವೆ? ಆತನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಭಾ ಕರಣ್ಣನೇ!’

ಭಾ:—ಅಹುದೇ ಹುಡುಗೀ! ಪ್ರಭಾಕರನಂತೆಯೇ ಆತನ ಮುಖಚರ್ಯ- ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಇದೇ ಆಕೃತಿಯು ಆ ಮೊನ್ನಿನ ಅಮಾ ಸಿಯು ರಾತ್ರಿಯಿಲ್ಲೂ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲವೆ?

ವಿ:—ಅಹುದು. ಹೀಗಿದ್ದು ನೀವು ಆತನಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸ ನೆಂದಿರಿ; ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮಾಯಿಯು ನಿಂದೆ ಮಾಡಿ, ನೀವು ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಏನೇನು ಅಂದಿರಬದರ ಪುನರುಚ್ಚಾರವೇ ಬೇಡ; ಆದರೆ ಆ ನಿಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿ ಕೆಯು ತೀರ ತಪ್ಪಾದದ್ದಿತ್ತು; ಅದನ್ನು ದೂರೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಾವು ಆಗಲೆ ಮಾಡತಕ್ಕವರಿದ್ದೆವು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ನೀವು ಒವಳಿ ಒಂದು ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿರಿ. ಬಳಿಕ ನಾವಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಭಾ:—ಹಾಗಾದರೆ ಈಗಲಾದರೂ ಹೇಳು; ನನಗೆ ಈಗ ಕಾಣಿಸುವವನು ಪ್ರಭಾಕರನೋ? ಅಥವಾ ಆತನ ವೇಷಪೋ? ಇಲ್ಲವೆ ವೇಷಾಂತರ ತಾಳಿರುವ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸನೋ?

ವಿ:—ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಮದಲ್ಲೇಕೆಡಲಿ? ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೇಳೆಯಲ್ಲೇ ನಿಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತು ಹತ್ತುವ ವಾಗೆ ಆತನು ನಿಮ್ಮ ಒಳಗೆ ಬಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಮಾತ್ರ ನಡೆವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಆಕೃತಿಯು ಮಾಯವಾಯಿತು. ಆಗ ನಿವೇಶನ:—“ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವದೇ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವದು” ಎಂಬದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ನಾನು ತುಸು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿರಿ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಯಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಕಳಿಸಿ ದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನು ತಾಸಿತ್ತ ಬರುವನೆಂದು ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅದು ದಿನದ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಮೊದಲು ನಿಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಬಂದು ಸೇರತಕ್ಕದ್ದು; ಆದರೆ ವಿಚಿತ್ರ ಯೋಗಾಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಅಂದೆ ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಒಣಿಯಿಂದಲೇ ಮೊದಲು ಪತ್ರ ಹಂಚುವ ಲಹಿಯು ಆ ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನಿಗುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಾಯಿಯು ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಪತ್ರವು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಅವನು ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದನು. ಆ ಸಂಗತಿ

యు నిమగ్న సహజవాగి తిళియితు. ఆ బగ్గే నీవు నిష్కారణవాగి బహు బీజబాబ్ల మాడిదిరి; ఆదరే ఆ పశ్యదంతే ఆ అమాసియ రాత్రియల్ల ప్రభా కరణ్ణను నిజవాగియొ నమ్మ మనీయ హిత్తల బాగిలనింద బందను. ఆతనన్న నావే బాగిల తరేదు ఒకగే బరమాదికేలండేవు; ఆదరే మత్తె యీగొగాయీగద ఘటనీయ మొలక నీవు అదే రాత్రి ఆగలే ఆకస్మిక వాగి కందిల-కొలలుగళన్ను హిదిదుకొండు గుప్త పోలీసనన్ను శోధిసలక్కేందు అల్లగే ఒందిరి ఒట్టినల్ల అణ్ణను నిమగ్న తిళియద హాగి మనగే బరువదర పరిణామవు హిగ విపరీతవాయితు. నిమ్మ మన స్సన్ను ఆతన విషయవాగి మల్లమల్లనే శుద్ధగోళిసదీకు; హాగు ఆ మోలే ఆతను నిమ్మ దృష్టిగే బిళిబీకు ఎందు నమ్మ బీతాగిత్తు. అదు హిగే ఈ మజలగే ఒందు ముట్టిరుత్తద; ఆదర ఇన్ను ముంద నావు మొళ్ళు మరయున్నేనొ మాడువల్ల. ఇత్త నోడిరి, ప్రభాకరణ్ణను తానొద్దంతయే నిమ్మ ఛట్టిగొ నిమ్మ ఆతీవోద పడీయలిక్కొ బరు త్తిరువను.

విమలీయు హిగేంద కలడలే ప్రభాకరను ఆ కలీణీయన్ను ప్రవే తిసిదను. ఆతన ముఖజయోయ కడగే మత్తె మత్తె నోడిదిరొల భావూ సాహుబరిగే ఖాత్రియాగలొల్లదు; ఆదరే ఆతన రొలపవనొ దనియనొ అవరు మరయువదెంతు? అల్లదే అదు స్వస్వ దశనవాగిరల్ల; కన్నడి యీళగిన దృశ్యపూ ఆగిరల్ల. తీర ప్రకృష్టే ఛట్టియాగిత్తు. కట్ట కడగే పితృపాల్నవు ఒత్తరసతు. అదరింద ప్రభాకరన క్యయన్ను తమ్మ క్య యిల్ల తక్కొండు, భావూసాహుబరు గద్ద దకంఠదింద:—“ప్రభాకరా, ఇదు నిన్న మాయయ పుణ్ణిద హాగు తంగియ ప్రేమద ప్రభావవాగిరు త్తదే. నీను ఒందయా! బా, ఆదరే నిన్నదు ముందేను ఆగువదెంబ బగ్గే ననగే జింతయేసిసత్తద. నీను ఒందదే నోడి నిజ; ఆదరే నీను మనీయల్ల నిరంతరవాగిరలక్కే ఒందేయీ ఇల్లవే కేవల జట్ట హజ్జి హోగబందిరువేయీ తిళియదు! నన్న మనస్సు భ్రమదింద మత్తె ఆవ రిసితు; నన్న తలీయ తీర హగురాయితు; ఇదరింద ననగే ఒందిమ్మ క్షోభదిందలీ బవళి బరుత్తదే.”

ప్ర:—అప్పా, నిమ్మ ఆతీవోదపద్దరే నాను హేగాదరొల వారా దీను. నీవు నిష్కారణవాగి మాయీయ సంబంధవాగి తాళిద్ద సంత

ಯವು ಈಗಲಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿಂದ ಹೋಯಿತೋ-ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ಮೊದಲು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ. ನಾನೇನು ಗಂಡನು. ಎರಡು ಎತ್ತು ತಿಂದೇನು,-ಕೊಟ್ಟೇನು; ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಾಯಿಯು ಸಭ್ಯ ಗೋವಿನಂತಿದ್ದಾಳೆ; ಪ್ರೇಮಲವಾಗಿದ್ದಾಳೆ; ಪಾಪಭೀರುವಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂದಿದೆಯೆಂಬುದು ತಿಳಿದಂದಿನಿಂದ ಅವಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೀರ ನೊಂದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಬಡವೆಗೆ ಅನ್ನ-ನೀರು ಕೂಡ ರುಚಿ ಹತ್ತುವ ದಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ನನ್ನ ವಿಷಯದ ಚಿಂತೆಯೊಂದು ಇದ್ದೇ ಇದೆಯಲ್ಲದೆ, ಇದೊಂದು ಹೊಸ ಚಿಂತೆಯು! ಅವಳೇನು ಮಾಡಬೇಕು, ನೀವೇ ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣ?

ಈ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹು ಕೆಡಕೆನಿಸಿತು. ಪ್ರೇಮವೆಂದು ಏತಕ್ಕೆ ಅನ್ನುವರೋ ಅದು ಆ ಪತಿ-ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ರದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಆದರವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರಿಂದ ತಾವು ಅವಳಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಮಗಳು ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಕಿವಿ ಹಿಂಡಿದಂತೆ, ಇಂದು ತಮ್ಮ ಮಗನೂ ಕೇವಲ ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹಿಂಚುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಡಕೆನಿಸಿತು; ಮತ್ತು ಆ ದುಃಖದಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಭ್ರಮದ ಲಹರಿಯು ಒತ್ತರಿಸಿತು!

ಆತ್ತ ಹೊರಗೆ ದತ್ತವಿಧಾನದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಒತ್ತರದಿಂದ ಸಾಗಿತ್ತು ಆ ಸಿದ್ಧತೆಯು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಹುಕುಮಿನ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಅಂದರೆ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಸಮ್ಮತಿಯ ಅನುರೋಧದಿಂದ ಸುಭೇದಾರನು ದತ್ತವಿಧಾನದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಆ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಡ್ಡಿಯ ನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಮಲೆಗೊಮ್ಮೆ ಅನಿಸಿತು; ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಭಾ ಕರನು ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ಹೊರಗಿನ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅಪ್ಪಣೆಯ ಹೊರತು ಒಳಗೆ ಕಾಲಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಆದಾರಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಆದರೆ ಪ್ರಕಟ ವಾಗುವಾಗ ತುಸ ಮೋಜು ಮಾಡಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕೆಂದು ಆ ಅಣ್ಣ-ತಂಗಿಯರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಆ ದತ್ತಕದ ಸಿದ್ಧ ತೆಯು ಹಾಗೆ ಮುಂದರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೊಂದು ಬಗೆಯ ನೋಜಿನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಆ ದತ್ತವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಕಡೆಯಿಂದ ಆದಾರಿಗೂ ನಿಮಂತ್ರಣ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಸುಭೇದಾರರು ಪೂರ ಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಂಕಿತದೊಳಗಿನ ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ವುಂಡ

ರನ್ನೂ ಬರವಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಖುದ್ದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಅತ್ಯಾಗತ್ಯದ ನಿಮಂತ್ರಣವಿದ್ದಿತು. ಅವರು ರತಕ್ಕವರಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಲೋಡು-ತೆಕ್ಕೆಗಳು ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಆ ಸಮಾಗಂಭಕ್ಕೆಂದು ಎಲೆ-ಅಡಿಕೆ, ಹಾರ-ತುರಾಯಿ, ಮಿಠಾಯಿ ಮುಂತಾದವುಗಳೊಂದೂ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸುಭೇದಾರರೇ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಯಾವನು ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನ ಸಿದ್ಧತೆಯೇನೂ ಇರದೆ, ಯಾವನು ದತ್ತಕ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನೇ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದ್ದನು! ಇದರ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಸುಭೇದಾರರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತಹದೇ ಇದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಸುಭೇದಾರರಲ್ಲಿಯ ಭಯಂಕರವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥವು ಆ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ತೊರೆದುಬಿಡಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಯಾವುದೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದರೆ, ಆಗ ಖುದ್ದ ಮನೆಯ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಹೊರಗಿನ ಜನರೇ ಪ್ರೇತದ ಮುಂದಿನ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಡಿಬಿಡಿಯಿಂದ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಭೇದಾರಾದಿಗಳ ಅಡ್ಡಾಡುವಿಕೆಯು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಇದೇ ಬಗೆಯದಾಗಿ ತೋರದಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ಆ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಇಲ್ಲವೆ ದತ್ತವಿಧಾನವನ್ನು ರಹಿತಪಡಿಸಿರುತ್ತೇವೆಂದು ಒಳಗಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿ, ಮನೆಯೊಳಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡಗೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಂದು ಅವರು ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯರಂತೆ ಕೇವಲ ಶರಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಭ್ರಮವು ಅವರನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಲೇ ದತ್ತವಿಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯವು ಬೇರೆ ಜನರಿಂದ ಅವರಿಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಮನೆಯ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆ ದತ್ತವಿಧಾನಕ್ಕೆ ವಿರೂಧ್ಧವಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಆ ಸಮಾಗಂಭದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಬೇರೆಂದು ಕಾರಣದ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು ನಡೆಯಗೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ನಿಶ್ಚಿತ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಸುಭೇದಾರರು ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿಯ ಇಬ್ಬರು ಎಲೆ-ಅಡಕಿಯ ತುಕ, ಹಾರ-ತುರಾಯಿಗಳನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿದರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಮಿಠಾಯಿಯ ಪುಡಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿದನು. ಊರಿೊಳಗಿನ ಫೋಟೋಗ್ರಾಫರನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಆಯುಧ ಸಹಿತವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದು, ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಸವಾರಿಯೂ ಸಾರಣಿಯೂ ಗಾಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ

ಬಂತು. ಅವರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಸುಘೋಷಾರಣಿ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಬೇನೆಯವರೆಂದು ಅವರನ್ನು ಆಯತ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರಂತೆ ಸುಘೋಷಾರಣಿ ಕಡೆಯವನೇ ಅವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಕೂಡಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಜೊಲಿ ಹೋಗದಂತೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಂಬಾಳಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ದೌಲತನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಓಣಿಯೊಳಗಿನ ಯಾವ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಆ ದತ್ತವಿಧಾನ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ನಿಮಂತ್ರಣವಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಂದಮೇಲೆ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಾದರೂ ದಿವಾಣಖಾನೆಯ ಮೇಲೇತಕ್ಕೆ ಬರುವರು? ಒಂದು ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಪರದೆಯನ್ನಿಳಿಸಿಟ್ಟು ಅವರು ಒಳಗಿನಿಂದಲೇ ದಿವಾಣಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಏನಾದರೂ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಬೇಕೆಂದು ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಭ್ರಮಿಷ್ಯರಂತೆ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಕೂಡ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಆ ದತ್ತವಿಧಾನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು: "ನಾನು ನಿಮಗೆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದನ್ನು ಕೇವಲ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಬರೆದಿದ್ದೆನು; ಮತ್ತು ನೀವು ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ದತ್ತವಿಧಾನದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ್ದು ಬಹು ಯೋಗ್ಯವಾಯಿತು. ಹೊಸ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ದತ್ತಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟಾಕ್ಷ ವೆಷ್ಟಿದೆಯೆಂಬುದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಕೂಡ ಈ ದತ್ತಕ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ನಂಬಿಗೆಯ ಫುರಾವೆಯಿರುವುದು ಇಷ್ಟವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಾನು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಡೆಯರ ಇಚ್ಛೆ-ವಿಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಕಾರಣ ಬೇಗನೆ ಸಮಾರಂಭವು ನೆರವೇರಲಿ."

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮುಖದಿಂದ ಭ್ರಮಿಷ್ಯರಂತೆ ಒಮ್ಮೆ 'ಹೂ' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ 'ಊಹೂ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಮಾತ್ರ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಯಾರ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಯು ಸ್ವರೂಪವಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಂದರೆ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ, ಹೋಮ, ಹವನ ಮುಂತಾದವುಗಳೊಂದೂ ಆಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆವಲ ಸುಘೋಷಾರಣಿ ಹುಡುಗನನ್ನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸುವ ಲೌಕಿಕ ಶರೀರ ದಾನ ಸಮಾರಂಭವು ಮಾತ್ರ ಆಗತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು. ಸುಘೋಷಾರಣಿ ಎದ್ದು ನಿಂತರು. ಅವರು ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಹಿಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿದರು; ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಹೊದೆಯುವ ದೋತರದ ಸೆರಗನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಳುವವರಂತೆ ನಟಿಸಿ ಹಾಗೂ ಕಂಠವು ಒತ್ತ

ರಿಸಿ ಬಂದಂತೆ ನೋಗು ಹಾಕಿ:—ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಈ ಡಬೀರ ಮನೆತನದ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಲೆಕ್ಕಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತೈನಾತ ಮುಂದ ರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ದುದ್ಯವದಿಂದ ಮಗನಿಲ್ಲ.—”

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಕೈ ಸನ್ನೆಯಿಂದಲೂ ಗೋಣು ಹೊರಹೊರಳಿಸಿಯೂ ಸುಭೇದಾರರ ಆ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇನ್‌ಕಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರ ಆ ಇನ್‌ಕಾರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಮಗೆ ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸುಭೇದಾರರು ಮತ್ತೆ:—“ಅತ್ತ ನೋಡಿರಿ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಾದರೂ ನನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ತೈನಾತ ಮುಂದಿರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಗನಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು.”

ಆಗ ನಡುಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಗಟ್ಟಿದನಿಯಿಂದ:— “ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಅಂದೋಣವು ಹಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತೈನಾತು ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮಗನಿಲ್ಲೆಂದು ಅನ್ನುವ ಸುಭೇದಾರರ ಮಾತು ನಿಜವಲ್ಲೆಂದೇ ಅವರ ಈಗಿನ ಇನ್‌ಕಾರದ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ. ತಿಳಿಯಿತೇ!” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಸುಭೇದಾರರು ತುಸ ಮೆಟ್ಟಿ ಬಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅವರು ಸುಮ್ಮನಾಗದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮತ್ತೆ:—“ಹೇಗೆಯೇ ಇರಲಿ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ದತ್ತಕ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಆ ಮೇರೆಗೆ ಈತನನ್ನು ಇವರಿಗೆ ದತ್ತಕ ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ನಾನು ಈ ಮೊದಲೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದೆನು; ಮತ್ತು ಈಗ ಎಲ್ಲರ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈತನನ್ನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ದತ್ತಕವೆಂದು ಅವರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸುತ್ತೇನೆ.”

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸುಭೇದಾರನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಳತೊಡಗಿದನು; ಆದರೆ ಆ ದುಃಖಪೂರ್ಣವಾದ ಆದರೂ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಅವನು ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ತೀರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋದನು; ಮತ್ತು ಆತನನ್ನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿತ್ತಿ ಕೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ತಟ್ಟನೆ ಹಾರಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆರಿ ಕೂಡುವಂತಹ ಚಪಲ ಹುಡುಗನು ಬಾಜೀರಾಯನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದತ್ತಕವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ವೈಧವ-ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆತನ ತಂದೆಗಿದ್ದಷ್ಟು ಸ್ವತಃ ಆ ಮೋರನಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಜಲನವಲನವೆಲ್ಲ ತಂದೆಯ ಕೈಸೂತ್ರದಿಂದಲೇ ನಡೆದಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಾದರೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕೈ ಇಲ್ಲವೆ ತೊಡೆಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು; ಆದರೂ ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡ

ದಾದರು. ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳೂ ಹೊರಡುತ್ತಿರದಿದ್ದರೂ ನಕಾರದರ್ಶಕವಾದ ಗೋಣು ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ನಡುಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮತ್ತೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ:—“ಬಬರದಾರ! ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿದರೆ! ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ಇನ್ನೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಜೀವಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮ ತೈನಾತದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮಗಾರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಯೋಚನೆ ಬೇಡ. ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುರಾಗಿರುವರು; ಆದರಿಂದ ಅವರ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರ ಮಗಳಾದ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವದೇನೆಂದರೆ, ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ!”

ಈಗ ಆ ಪ್ರಕರಣವು ಬಳೇ ರಂಗಿಗೆದ್ದಿತು. ಆಗ ಸುಭೇದಾರರು:—“ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ನಡುಮನೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನು ದತ್ತಕಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ; ಹಾಗೂ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಈತನ ವಾಗ್ಧಾನವನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಆದರಿಂದ ಈಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಈ ಶರೀರದಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು; ಮತ್ತು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಸಹಿತವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವರೆಲ್ಲರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.”

ಹೀಗೆಂದು ಸುಭೇದಾರನು ಮತ್ತೆ ಬಾಜೀರಾಯನನ್ನೆತ್ತಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ತೊಡೆಯ ಕೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಯಾವುದೊಂದು ಕೋಲುಮಿಂಚು ಹೊಳೆದು ‘ಬಟ-ಬಡಲ’ ಎಂದು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುವಂತೆ, ಯಾವನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಸಿಟ್ಟಿನ ದನಿಯು ಗರ್ಜಿಸಿತು. ಕೂಡಲೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ತೊಡೆಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡರು. ಆದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡಲಿರುವ ಬಾಜೀರಾಯನು ಮುಂಗಾಣಿ ಲಾಗ ಹೊಡೆದಂತೆ ದೊಪ್ಪನೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ನಡುಮನೆಯ ಬಾಗಿಲದ ಪರದೆಯನ್ನು ಒದಿಗೆ ಸರಿಸಿ ಪ್ರಭಾಕರನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಗೆ ಹಾರಿ ಬಂದು, ಷಡ್ಡು ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಕೂಡಿದ ಜನರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು:—“ಸುಭೇದಾರ ಸಾಹೇಬರೇ, ನೀವು ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ದನಿ ತೆಗೆದು ಅಳುತ್ತಿರುವರೇಕೆ? ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗನನ್ನು ದತ್ತಕ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವದೆಂಬ ದುಃಖದಿಂದ ಲ್ಲವೆ? ಇತ್ತ ನೋಡಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ಅಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕೆಂದೇ ನಾನು ಸ್ವತಃ ಆಕಾಶದೊಳಗಿಂದ ಹಾಂ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ! ನಾನೇ ಪ್ರಭಾಕರನು! ಭಾವೂಸಾ

ಹೇಬರ ಪರಿಸಪುತ್ರನು! ಸ್ತ್ರೀನಾತದ ಬಡಯನು! ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನನ್ನು ಮಾರಿ, ಬೇರೆಯವರ ದೌಲತ-ತ್ಯೇನಾತಗಳ ಅಧಿಲಾಸೆ ವಹಿಸಿ, ಸ್ವಂತದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರ ಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯೇ ನಿಮಗಿದ್ದರೆ, ಹೋಗಿರಿ, ಬೇರೊಬ್ಬ ನಿಪುತ್ರಿಕ-ಧನಿಕ ನನ್ನು ಹುಡುಕ ಹೋಗಿರಿ! ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿಪುತ್ರಿಕನಾಗಿಲ್ಲ; ನಾನು ಅಂದ ಮಾನಕ್ಕೂ ಹೋಗಿಲ್ಲ; ಕಾಲವಶನೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ದೇವರ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯದಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ತಪ್ಪತ್ತ ಯಾದ ನಂತರ ಈಗಲಾದರೂ ನೋಡಬೇಕೆಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಸುಭೇದಾರ ಸಾಹೇಬರಂತೆ ಈ ದುಷ್ಟ, ಹರಾಮಖೋರ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ ರಿಗೂ ನಾನು ಇದನ್ನೇ ಬಚಾಯಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಹೊರಡಿರಿ, ನನ್ನ ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರಿ; ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಂಗಳಾರತಿಯಾದೀತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಹೊರಗೆ ದಬ್ಬೇನು.”

ಈ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಸಭೆಯು ಚದರಿತು. ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳು ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡವು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ವೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೋಲು, ಕೂಡೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದರು. ಆ ದಿವಾಣಖಾನೆಯು ತೆರವಾದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಭಾಕರನು ತಂದೆಯ ಚರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಮುತ್ತಕುಂಪಿ: —“ಅವ್ವಾ, ನಿಮ್ಮ ಮಿದುಳಿಗೆ ಬಹಳ ತ್ರಾಸವಾಯಿತು. ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ!” ಎಂದಂದನು.

೧೫ ನ್ಯಾಯದೇವತೆಯ ನಿದ್ರಾಭಂಗ.

ದತ್ತಪಥಾನಕ್ಕೊಂದು ಎಂದಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಭಾಕರ-ವಿಮಲೆಯರು ಮನೆಯಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಆಗ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು: —“ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾಕರಾ, ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಈ ದತ್ತಕದ ಸಂಕಟವನ್ನು ನೀನು ನಿವ್ವರಿಸಿದೆ; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿನ್ನ ಗತಿಯೇನಾದೀತು?”

ಪ್ರಭಾಕರನು ನಕ್ಕು: —“ದತ್ತಕದ ಸಂಕಟವು ಅದೆಂತು ನಿವ್ವರಿಸಿತು? ಬಸಿರು-ಬಾಣಂತಿತನಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿನಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮಾತಾಡಿ-ನಡೆದಾಡುವ ಆಯತ ಮಗನನ್ನು ನಾನು ಸಿಗಗೊಡದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಮಾಯೊ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಹತ್ತರವಾದ ಅಪರಾಧವನ್ನೇ ಮಾಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?”

ವಿಮಲೆಯು ಬೊಬೊಕ್ಕೆಂದು ನಕ್ಕು:—“ಹೌದೋ-ಹೌದು! ಆ ಹುಡುಗನು ನಡೆಯುತ್ತಲೂ ಇದ್ದನು; ಮಾತಾಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದನು; ಆದರೆ ಆತನು ಹೇಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬದನ್ನು ಮಾಯಿ, ನೀನು ನೋಡಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಜನ್ಮದವರೆಗೆ ನಿನಗೆ ಆಯತ ಮಗನೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ನಲ್ಲದೆ, ಮೇಲೆ ನಗಲಿಕ್ಕೆ ಮನರಂಜನವೂ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು!”

ಮಾ:—ಅಹುದು; ನಾನು ಅವನಿಗೆ ನಗಲಿಕ್ಕೆ, ಜನರು ನನಗೆ ನಗಲಿಕ್ಕೆ.

ವಿ:—ಜನರಿಗೆ ನಗಲಿಕ್ಕೇನಾಯಿತು? ಆದರೆ ಆ ಹುಡುಗನಂತೂ ಶ್ರಮ ವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗು ಖರ್ಚಿಲ್ಲದೆ ಆಯತ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ನಮ್ಮ ಮಾಯಿಗೇನು ಒಬ್ಬನಲ್ಲ ಇಬ್ಬರು ಹುಡುಗರು!

ಮಾ:—ನೀನೂ ಒಬ್ಬ ಮೂರನೆಯವನಲ್ಲವೇನು? ನೀವು ಇನ್ನು ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಜೇಷ್ಟ್ವ ಮಾಡುತ್ತ ಕೂಡುವವರೋ, ಮುಂದಿನ ಯೋಡನೆಗೆ ತೊಡಗುವವರೋ!

ಪ್ರ:—ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರವೇನು, ಸೃಷ್ಟವೇ ಇದೆ. ಸರಕಾರವು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದೊಯ್ಯುವದೆಂಬದು ನನಗೆ ಇತ್ತ ಬರುವ ವೊದಲೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅವರು ಬೇಕಾದಾಗ ಹಿಡಿದೊಯ್ಯಲಿ; ನನ್ನ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ ಇದೆ.

ವಿ:—ಅಣ್ಣಾ, ಹಾಗಲ್ಲ. ಸರಕಾರವು ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದೊಯ್ಯುವದೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ನೀನು ಅವರು ಹಿಡಿದೊಯ್ಯುವ ದಾರಿ ನೋಡಬಾರದು. ನೀನಾಗಿ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದೇ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಅಂದರೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇ ಬೇರೆಯಾಗುವದು.

ಪ್ರ:—ಹಾಗಾದರೇನು, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲೋ-ಕೊತವಾಲ ಚಾವಡಿಗೆ ಹೋಗಲೋ? ನನಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೇನು ಅಮರ್ಯಾದೆ ಯೆನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ? ಆದರೆ ಕೊತವಾಲನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇ ನನ್ನ ಮೈಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚುವದು! ಮತ್ತು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡಕೂಡಲೆ ನನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಎಚ್ಚರವೇ ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಿ, ನಾನು ಅವರ ಮೈಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗುವಷ್ಟು ನೀಚರಾಗಿ ಅವರು ನನಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿ:—ನೀನಾಗಿಯೇ ಹಾಜರಾಗು; ಆದರೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಕಡೆಗೂ ಹೋಗಬೇಡ; ಕೊತವಾಲ ಚಾವಡಿಯನ್ನೂ ಹತ್ತಬೇಡ. ವೊದಲು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿರುವಂತೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರೆದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲು. ಹಾಗು “ಫರಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಭಾಕರನು ಖುದ್ದಾಗಿ ಒಂದು ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುತ್ತಾನೆ. ನನ್ನ ನ್ಯಾಯದ ತೀರ್ಪು ಕೊಡಿರಿ. ನನ್ನ ತೀರ್ಪು ಹೇಳುವ

ವರೆಗೆ ನಾನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳು.

ಪು: ಅಹುದಹುದು. ಈ ಯುಕ್ತಿಯೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಏ:—ಮತ್ತು ಆದ್ದಿಗೆ ಹೋಗಲಕ್ಕೆ ಈಗಿಂದೀಗಲೇ ಹೊರಡು. ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ಇಲ್ಲಿಂದ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಲೇ ಹೋದ್ದರಿಂದ ಅವರು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಹಾರಾಜರ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವರ ಕಿವಿಗಳನ್ನೂದಿ, ಅವರ ಹುಕುಮು ಪಡೆದು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವರು. ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ದರೂ ಅವಕಾಶವು ಬೇಕೇಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನೀನು ಈಗಲೆ ಹೋಗಿ ಮಹಾರಾಜರದುರಿಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರೆ ಯೆಡು ಬಳಿತ್ತಲ್ಲವೆ?

ಪು:-ಸಮ್ಮತವು, ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮ್ಮತವಿದೆ. ನಾನಿನ್ನು ಹೊರಡಲೇ?

ಏ:- ಆದರೆ ಪೊದಲು ಬಳಗೆ ನಡೆ. ಫಲಾಹಾರ ಮಾಡು. ಏನೆಂದ ರೂ ನಾನು ಹಿಗೆಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೋಗಗೊಡಲಾರನು. ಇಂಥ ಈ ಉಲು ಕೋಚಿತವೆಂದಲೇ ನಿನಗೆ ಸಂಕಟಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

ಮಾಯೂಸಾಹೇಬರ ಈ ಸೂಚನೆಯು ವಿಮಲೆಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವಳು:—“ಅಣ್ಣಾ, ಬಳಗೆ ನಡೆ. ನನಗೂ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿದಿದೆ. ನಾನೂ ನೀನೂ ಕುಳಿತು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಾ ಉಪಾಹಾರ ಮಾಡೋಣ. ಸುಭೇದಾರ ರಿಂದ ದತ್ತಸುಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಮುಠಾಯಿ-ವೇಢೆಗಳು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ತಪ್ಪಿಹೋದವು! ಅದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಾದರೂ ತಿಂದುಕೊಳ್ಳೋಣ.”

ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬಳಗೆ ಹೋದರು; ಹಾಗೂ ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಮಲೆ-ಪ್ರಭಾಕರರು ಭಾಪೂಸಾಹೇಬರ ಹಾಸಿಗೆಯ ಹತ್ತರ ಹೋದ ರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ನಿದ್ದೆ ಹತ್ತಿತ್ತು; ಅದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಬಾರ ದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಪುತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ತಂದೆಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಕೃಮುಟ್ಟು ನಮಿಸಿ:—“ತಂಗೀ, ನಾನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಹಾರಾಜರ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇನೆ; ಮುಂದೇನು ಆಗುವದೋ ಆಗಲಿ. ಮಾಯಿ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪನನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀನು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತೀ” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಆತನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು.

† † † † †

ಹೋಜಿಗೆಮಹಾರಾಜರು ಸಂತಿಯ ಮುಂದಿನ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಬಂದು ಅಲಿವೆಗಳನ್ನು ಒದಲಿಸಿ, ಹೊರಗಿನ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥ ವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಮಾದಾರನು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಬಂದು:— “ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಮಹಾರಾಜರ ಭೆಟ್ಟಿಗೆಂದು ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಮೇಲೆ ಕರೆತರುವೆನು” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಅಪ್ಪಣೆ ದೊರೆತ ಕೂಡಲೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಭಾಕರನು ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ಯಲ್ಲೇ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆತನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೊಮ್ಮೆ ಬೊಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಮಹಾರಾಜರಾದರೂ ಅದನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಬೊಗ್ಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ:— “ಅಲ್ಲೇಕೆ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರಿ? ಅಗೋ, ಅತ್ತ ಕಾಣುವ ಆ ಋರ್ಷಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ.”

ಪ್ರ:— ನನಗೆ ಋರ್ಷಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತಿಶಯೇ ಆಗಿದೆ; ಆದರೆ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ದುರಿಗೆ ಋರ್ಷಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಅಪಾತ್ರನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಜೋ:— ಅದೇಕೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ವಾಗಿ ಯಾವನೊಬ್ಬನು ನನ್ನ ಭೇಟಿ ಗೆಂದು ಬಂದಿರಲು, ನಾನು ಅತ್ತಗೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಋರ್ಷಿ ಕೂಡದೆ ನಾನೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರೆ, ನಾನು ಅತ್ತನ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತ ದಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ‘ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ’ ನಾನು ಋರ್ಷಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಪಾತ್ರನಿರುವೆನೆಂದು ನೀವು ಅನ್ನುವದರ ಅರ್ಥವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರ:— ಮಹಾರಾಜರಿನುರಿಗೆ ಎಂದು ನಿಂತಿರುವ ನಾನು ಸರಕಾರವು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಆರೋಪ ಹೊಂದುವದೋ ಅಂಥ ಬಟ್ಟು ಗುಟ್ಟುಗಾರನು, ಅಲ್ಲಲ್ಲ ಆರೋಪಿಯು ಆಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಜೋ:— ನನಗೆ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರ:— ಸರಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ಯಾವುದೊಂದು ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದವನಿರುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನದನ್ನು ಮಾಡಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಜೋ:— ಹಾಗಾದರೆ ಇಂಥ ಮತಭೇದಗಳ ನಿಕಾಲೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ನ್ಯಾಯಕೋರ್ಟುಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ಆ ಮತಭೇದದ ಒಗ್ಗಿ ನನಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನೀವೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ?

ಪ್ರ:— ನ್ಯಾಯದಾನವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಜೋ:— ನ್ಯಾಯವನ್ನೇ ಕೇಳಬಂದಿರುವೆನೆಂದ ಬಳಿಕ ಆ ಋರ್ಷಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವನು ತನ್ನನ್ನು ನಿರಸರಾಧಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವನೋ, ಅವನು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಯಾವ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿರುವರೋ, ಅವರು ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಹಕ್ಕಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಸುಸಮಾನಸ್ಕಂದರೆಂದು ನಾನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಿಮಗೆ ಋರ್ಷಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವುದು ಹೇಳು

ತ್ತೇನೆ; ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ಡಿರಿ; ಮತ್ತು ಏತರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ನ್ಯಾಯದಾನವನ್ನು ಕೇಳು ತ್ತೀರೆಂಬದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಚಿತ್ತದಿಂದ ತಿಳಿಸಿರಿ.

ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರೂ ಪ್ರಭಾಕರನು ಋಚೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರಲೊಲ್ಲನು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು:—ನಿಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವು ಋಚೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರುವದಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ನನಗೂ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ನಾನೂ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು ನಿಲ್ಲುತ್ತೇನೆ; ಆ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ಎದ್ದು ನಿಂತೇ ಮಾತಾಡೋಣವಂತೆ.

ಆ ಮಾತು ಇಷ್ಟು ನಿಕರಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಭಾಕರನು ಋಚೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆ ಮೇಲೆ ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿ, ಪ್ರಭಾಕರನು:—ನನ್ನ ಸಂಗತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ. ನಾನು ತಮ್ಮ ಈ ರಾಜಧಾನಿಯ ರಹಿವಾಸಿಯೇ ಆಗಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಪ್ರಭಾಕರನೆಂದು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರೆಂಬವರು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಒಬ್ಬ ತೈನಾತದಾರರಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಅವರ ಮಗನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಚೆ ಸರಕಾರದವರು ನನ್ನ ಮೇಲೊಂದು ಖಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದರು.

ಜೋಡ:— ಆ ಖಟ್ಟಿಯ ಸ್ವರೂಪವೇನಿದ್ದಿತು?

ಪ್ರ: - ರಾಜದ್ರೋಹ ಹಾಗೂ ಕೊಲೆಯ ಆರೋಪ. ಈ ಉಭಯ ಆರೋಪಗಳೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆಂದು ಆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಜೋಡ:—ರಾಜದ್ರೋಹದ ಕೃತ್ಯವೇನು?

ಪ್ರ:—ಸಂಸ್ಥಾನ ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರ ಈ ಉಭಯ ಸರಕಾರಗಳ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕವುಂಟಾಗುವಂತಹ ಜಾಹೀರನಾಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಬರೆದು ಗೋಡೆಗೆ ಅಂಟಿಸಿದನೆಂದು ಸರಕಾರದ ಅಂಬೋಣವು.

ಜೋಡ:— ಮತ್ತು ಕೊಲೆಯು ಯಾರದು?

ಪ್ರ: - ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರದು; ಹಾಗೂ ಪೋಲೀಬಿಕಲ್ ಏಜೆಂಟರದು.

ಜೋಡ:— ಈ ಎರಡೂ ಆರೋಪಗಳು ಖೊಟ್ಟಿ ಇದ್ದವೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಅಂಬೋಣವಿದೆಯೇ? ಒಳ್ಳೆದು. ಆ ಆರೋಪಗಳದೇನಾಯಿತು?

ಪ್ರ:—ನನ್ನ ಗೃಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಆರೋಪಗಳ ಚೌಕಶಿಯಾಯಿತು; ಮತ್ತು ನನಗೆ ಜನ್ಮಾವಧಿ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯು ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಜೋಡ:— ಆ ಚೌಕಶಿಯು ನಿಮ್ಮ ಪಶ್ಚಾತ್ತದಲ್ಲೇಕಾಯಿತು? ಅಲ್ಲದೆ ನಿಮಗೆ ಜನ್ಮಾವಧಿ ಕರಿನೀರಿನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ನೀವು ಹೀಗೆ ಮುಕ್ತರೇಕೆ?

ಪ್ರ:—ನಾನು ಆಗ ಇಲ್ಲಿಂದ ಫರಾರಿಯಾಗಿ ವೊಗಲಾಯಿ ಸೀಮೆಯನ್ನು

ನೇರಿದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಪಶ್ಚಾತ್ತದಲ್ಲೇ ಚೌಕಶಿಯಾಯಿತು.

ಜೋ:—ನೀವು ಈ ಗುಹ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರದಿದ್ದರೆ, ನೀವು ನಿರ್ದೋಷಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಆರೋಪಗಳು ಖೊಟ್ಟಿ ಇದ್ದವೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಅಂದೋಣವಿದ್ದರೆ ನೀವು ಫರಾರಿಯಾದುದೇಕೆ? ನ್ಯಾಯಾಸನದೊಳಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪುರಾವೆಯನ್ನೇಕೆ ಸಾಧರಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ? ನಿಮ್ಮ ನಿರ್ದೋಷಿತನವನ್ನೇಕೆ ಸಮರ್ಥಿಸಲಿಲ್ಲ? ಫರಾರಿಯಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಆರೋಪ-ಗುಹ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೇ?

ಪ್ರ:—ಅದು ನಿಜವಿದೆ; ಆದರೆ ತಮಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಾದರೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ, ಆ ನ್ಯಾಯಾಸನದಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯುವ ಆತೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕೊಂದು ಫರಾರಿಯಾದೆನು.

ಜೋ:—ಅದಿರಲಿ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಫರಾರಿಯಾದ ನಿಮಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕೆಂಬದು ಯಾವಾಗ ಹಾಗು ಏಕೆ ಅನಿಸಿತು?

ಪ್ರ:—ನಾನು ವೊಲಗಲಾಯಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ತಾವು ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವಹಿಸಿದಾಗ ಯಾವ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿರೋ ಅದು ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದನ್ನು ಓದಿದ ದಿನವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮರಳಿ ಬರಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿತು.

ಜೋ:—ನಾನು ಆ ನನ್ನ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಏನೆಂದಿದ್ದೆನು?

ಪ್ರ:—ಕಳೆದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾರಭಾರದ ಚೌಕಶಿ ಮಾಡುವೆನೆಂದು.

ಜೋ:—ನುಡಿದಂತೆಯೇ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಡೆಯುವನೆಂದು ನೀವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಿ?

ಪ್ರ:—ಮನುಷ್ಯನು ಮಾತಾಡಿದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡುವದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲೆಂದು ತಾವೂ ಒಪ್ಪಬಹುದು. ಆದರೆ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತವಾದರೆ, ದೈವದ ಕಡೆಯ ಮಾತು. ತಾವು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಪತಿಗಳಿರುತ್ತೀರಿ. ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು.

ಜೋ:—ಒಳ್ಳೇದು. ನೀವಾಗಿ ಹಾಜರಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಮನದೊಂದು, ನಾನು ಪುನರ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಬೀಳದೆ, ಮತ್ತೆ ಫರಾರಿಯಾಗುವ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ನೀವದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದು ಹೆಚ್ಚು ಒಳಿತಲ್ಲವೇ?

ಪ್ರ:—ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವದು-ಬಂಧಿಸದಿರುವದು ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರದ್ದಿದೆಯೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿರದೆ ಪ್ರಕಟ

ರೀತಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನದಾಗಿದೆ. ಫರಾರಿಯೇ ಆಗಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಮೊಗಲಾಯಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗೇಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನು? ನನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಗೊಟ್ಟರೂ ನನಗದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸುಖ-ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ನನ್ನ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿ, ನಾನು ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದೆನೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾದರೇ ನನಗೆ ಸುಖವಾದೀತು.

ಜೋಡ್ಯ:—ಆದರೆ ಪುನರ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡದೆ, ಕೇವಲ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆಯೇ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಚೌಕತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದು ಇವೆರಡರ ಫಲಶ್ರುತಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದೇ ಆಗಿಲ್ಲವೆ?

ಪು:—ಹಾಗಲ್ಲ. ಪುನರ್ವಿಚಾರಣೆಯಾಗದೆ ನಾನು ಮುಕ್ತನಾದರೆ, ನಾನು ದಯೆಯ ಯಾಚನೆ ಮಾಡಿ, ಮಾಫಿ ಪಡೆದು ಮುಕ್ತನಾದೆನೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳುವರು; ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ಇದರ ಅರ್ಥವು ನಾನು ಹೇಗೆ ನಿರಪರಾಧಿಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಗಳಾದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಅಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ನಾನು ನನ್ನ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದ್ರಾವಿಡಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆನಿಸುವದೇನೋ ನಿಜವು; ಆದರೆ ಯಾರೊಬ್ಬರು ನೆಟ್ಟಗೆ ತುತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಗೊಡದಿದ್ದರೆ, ದ್ರಾವಿಡಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೆಲ್ಲಿದೆ? ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆಷ್ಟೋ ಮಾಹಿತಿಯಿದೆ; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ತಮಗಿದ್ದರೆ ನಾನದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು.

ಜೋಡ್ಯ:—ಜೇಡ. ಯಾರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಏಕ ತರ್ಫಿಯ ಬೊಬ್ಬಾಟ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವಿಹಿತವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನಾನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೂ ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ಎಚ್ಚರಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದಿರಲಿ. ನಾನು ನಾಳೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಕರೆಕಳುಹಿದಾಗ ಮತ್ತೆ ಬರಿ. ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಕೊನೆಯ ನಿರ್ಣಯವಾಗುವ ವರೆಗೆ ನೀವು ಈ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆಲ್ಲೆಯೂ ಹೋಗಲಾರರೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಖಾತ್ರಿಯಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಸೂಚಿಸಿ, ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟು ಮಾತು-ಕಥೆಗಳಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಗವಿಯ ಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಜಮಾದಾರನು ಉಜ್ಜಲ ಸ್ವಕಾಶದ ದೀಪವನು. ಅಲಿ ತಂದಿರಿಸಿದನು.

ಆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರೂ ಪ್ರಭಾಕರನೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮೆಟ್ಟಿ ಬಿದ್ದರು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಎದ್ದು ಹೊರಟುದನ್ನು ಕಂಡು ಮಹಾರಾಜರು:—ಇನ್ನೆಂದು ಮಿನೀಟು ತಡೆಯಿರಿ. ನಾನು ನಿಮಗೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಪ್ರ:—ಮಹಾರಾಜರು ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು; ನಿಜವಿದ್ದದ್ದನ್ನೇ ನಾನು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಜೋ:—ಈ ಮೊದಲೆಂದಾದರೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದಂತಿದೆ. ಇದು ನಿಜವೆ?

ಪ್ರ:—ನಾನಾದರೂ ಅದನ್ನೇ ಹೇಗೆನ್ನಬೇಕು? ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಈ ಮೊದಲೆಯೇ ನೋಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಂದ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

ಜೋ:—ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ವೇಷದಲ್ಲಿ ತುಸ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರ:—ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ನಾನು ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದಂತಿದೆ ಯೋ ಆಗ ಮಹಾರಾಜರ ವೇಷವೂ ತುಸ ಬದಲಾಗಿತ್ತು.

ಜೋ:—ನಾನು ನೋಡಿದಾಗ ನಿಮಗೆ ಗಡ್ಡ ಗಳಿದ್ದವು.

ಪ್ರ:—ಅಹುದು; ಆದರೆ ಅವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದ್ದವು; ಆದರೆ ಕ್ಷಮಿಸುವುದಾದರೆ ನುಡಿಯುವೆನು.....

ಜೋ:—ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಿರಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯ ಕಾರಣ ವೇನು? ಬಹಳವಾದರೆ ನಾವು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಗುರ್ತು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಪ್ರ:—ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರು ಕೃತ್ರಿಮ ಗಡ್ಡಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು; ಅಂದರೆ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ನಾನು ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇ ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೆ!

ಜೋ:—ಅದಾವ ದಿವಸ?

ಪ್ರ:—ಕಳೆದ ಅಮಾಸಿಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ.

ಜೋ:—ಅಹುದು. ನೀವು ಹೇಳಿದ ಗುರ್ತು ನಿಜವಿದೆ. ಅದು ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೊರಟ ನನ್ನ ಮೊದಲನೇ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ವೇಷಾಂತರವು ನನಗೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದಿರಲಿ. ಇನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸರತಿಯು ನನಗೆ ಬಂದಿದೆ.

ಪ್ರ:—ಅದೇಕೆ?

ಜೋ:—ಯಾಕೆಂದರೆ, ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಮಾತು ಮಾತಾಡ

ಬೇಕಾದುದರಿಂದ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪ್ರಕಾರವು ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಯೇ ತೋರಿತು. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕ ಗೃಹಸ್ಥನೂ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಇದ್ದರು.

ಪ್ರ: —ಅಹುದು. ಆ ಮುದುಕರೇ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು; ಮತ್ತು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ತರುಣಿಯಾದವಳೊಬ್ಬಳು ನನ್ನ ತಂಗಿಯು; ತುಸು ಪ್ರೌಢಳಾದವಳು ನನ್ನ ಮಲತಾಯಿಯು. ತಾವು ನೋಡಿದ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ವಯೋಮಾನದಿಂದ ಭ್ರಮೆಯಾಗಿದೆ. ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಬೆನ್ನೆಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಅವರಿಗನಿಸುತ್ತಿದೆ; ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಶೋಧಿಸುವದಕ್ಕೆಂದೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಲಾಂದರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹಿತ್ತಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ನೊದಲೇ ತಾಯಿಗೆ ಪತ್ರ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿ ಯೋಗಾಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ನಾನು ಬಂದದ್ದೂ ಆವಾಗಲೆ! ತಂದೆಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನದ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ ನನ್ನ ಆ ದಾವಾನ ವೇಷವು! ಅದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನೇ ಅವರು ಗುಪ್ತಪೋಲೀಸನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರು. ಕಾರಣ ಅವರ ಮಿಡುಳಿಗೆ ಆಘಾತವಾದಂತಾಗಿ, ಅವರು ಬವಳಿ ಬಂದು ಬಿದ್ದರು!

ಜೋ: —ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿಯು ಮಾತ್ರ ಆಗ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು. ವಸ್ತಾದಿಯನ್ನೆ ಬೇಕು ಅವಳಿಗೇ! ಅವಳು ನನಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂತು? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೊಳ್ಳೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಕೆಯ ಆಗಿನ ಆವಿರ್ಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಬೆರಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟೆನು.

ಪ್ರ: —ಅವಳು ಅಂಥ ದಿಟ್ಟಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಶಿಕ್ಷಣ, ಸದ್ಗುಣ ಮತ್ತು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಇವುಗಳು ಅವಳನ್ನು ಅಷ್ಟು ದಿಟ್ಟಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಅವಳು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಹಕ್ಕನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸತಕ್ಕವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳ ಹೆಸರೇ ಹೊರಟದ್ದರಿಂದ ಪರಕೀಯರೆದುರಿಗಾದರೂ ನಾನು ಅವಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸದೆ ಇರಲಾರೆನು. ನನ್ನ ಭ್ರಾತೃಪ್ರೇಮದ ಮೂಲಕ ಅವಳು ಇದುವರೆಗೂ ಅವಿವಾಹಿತಳಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ನಾನಿಲ್ಲದಾಗ ನನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು, ಅಂದರೆ ಮಗನಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಶುಕ್ರೋಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಪ್ರೇಮಲಳಿರುವಷ್ಟು ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯೂ ಆಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಅನುಮತಿಯಿಂದಲೇ ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು

ಸಮಕ್ಷಮ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ನನಗೆ ಖಾತ್ರಿಯಿರುವದೇ ನಂದರೆ, ನನಗೆ ನ್ಯಾಯದಾನ ಸಿಗುವ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರಿಗಿಂತಲೂ ನನ್ನ ತಂಗಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ತತ್ಪರತೆ ವಹಿಸುವಳು.

ಜೋ:—ಅದಿರಲಿ. ನೀವಿನ್ನು ಹೋಗಿರಿ. ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪುನರ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನೀವೇನು ಅರ್ಜಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಇಲ್ಲವೆ ಸರಕಾರೀ ಹುಕುಮು ಆದ ಮೇರೆಗೆ ಬಂದು ಹಾಜರಾಗಿರಿ.

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಬೊಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನಿಳಿದು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಪ್ರಭಾಕರನು ಹೊರಟು ಹೋದ ಕೆಲ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯೇ ಮನೋಹರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು; ಇಂದು ಆತನೊಳ್ಳೇ ಮುಷಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಒಳಗೆ ಬಂದವನೇ ಯಾವುದೊಂದು ಬೇಟೆಮಾಡಿ ಬಂದವನಂತೆ ಒಳ್ಳೇ ಹಾಲಿನಿಂದ: ಮಹಾರಾಜರೇ, ತಾವು ವೊನ್ನೆ ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರಕರಣದ ಶೋಧ ಹೆಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಿರಷ್ಟೇ? ಆ ಮೇರೆಗೆ ನಾನು ಆ ಸುಂದರ ದಿಟ್ಟ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲ, ಈ ಋಸಗೀ ಕಾರಭಾರಿಯು!

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ಏನಾದರೂ ಅದು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲದು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅವರು:—“ಹೋಗೋ-ಹೋಗು! ಕಾರಭಾರಿಯು ಕಡೆಗೂ ಕಾರಭಾರಿಯೇ; ರಾಜನು ರಾಜನೇ. ರಾಜನೆಂದರೆ ದೇವತಾಂಶವು; ಮತ್ತು ದೇವರೆಂದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ನಿನ್ನ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಹಿತಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಒರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದೆನಷ್ಟೇ. ನಿನ್ನ ಆ ತಂಗಳ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನನಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೋಹರನು ಚಕಿತನಾದನು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ತಂಗಳದ್ದು ಹೇಗೆ? ತನ್ನ ಮಿತ್ರನು ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನ ಜೊಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಬಗೆದು ಆತನು ಆ ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರಸಂಗದ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರ ಎಲ್ಲ ಕುಟುಂಬದ, ಪ್ರಭಾಕರ-ಮಮಲೆಯರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ಮನೋಹರನು ಹೇಳಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜನು ಅದರ ಮುಂದಿನ ನಿಜಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಹೀಗಾಗ ಹತ್ತಿತು. ಕಡೆಗೆ ಮನೋಹರನು:—“ಪ್ರಭಾಕರನು ಬೇಗನೆ ನಿಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳ....” ಎಂದೆನ್ನಲು ಜೋಜಿಗ ಮಹಾರಾಜನು ಮನೋಹರನ ಬೆನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ನಕ್ಕು:—“ಅಪ್ಪಾ ಮನೋ

ಹರಾ, ಅರಸರುಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನಿನಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿದೆಯೆ? ಅವರು ಭವಿಷ್ಯಕಾಲವನ್ನು ಭೂತಕಾಲವನ್ನಾಗಿ ಕೂಡ ಮಾಡಬಲ್ಲರು' ಮನೋಹರನು ಆಶ್ಚರ್ಯಭರದಿಂದ: —“ಅಂದರೇನು? ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ” ಎಂದೆನ್ನಲು, ಮಹಾರಾಜರು “ಎಲಾ, ಯಾವನು ಬೇಗನೆ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುವನೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದೆಯೋ, ಆ ಗುಹ್ಯಗಾರನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದಲೇ ಬಂದು, ನನಗೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಭಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ!”

ಮು:—ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಆತನಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ! ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಭರದಿಂದ ಕೇಳಲು,

ಜೋ:—ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಮು:— ನೀವು ಆತನನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಹೋಗಗೊಟ್ಟಿರಾ? ಆತನು ತಿಕ್ಕೆಯಾದ ಗುಹ್ಯಗಾರನೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರಾ?

ಜೋ:—ಅದೇಕೆ? ಯಾವನು ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ತಾನಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದನೋ, ಅವನೇನು ಮರಳಿ ಫರಾರಿಯಾಗುವನೋ? ಓಡಿ ಹೋಗುವನೋ? ಅವನು ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲ ಸುಸಂಗತ ಸಂಭಾವಿತನದ್ದಾಗಿ ತೋರಿತು. ಅಂತೆಯೇ ನಾನಾತನನ್ನು ಹೋಗಗೊಟ್ಟೆನು. ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ನಡೆದು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ಬೇಡಲು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಬಂದನೋ, ಆತನ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತ ಮಾಡಿ, ನಾನು ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿಡುವದು ಯೋಗ್ಯವಾದೀತೇನು?

ಮು:—ಬಂಧನವೇ ಏಕೆ? ಆದರೆ ಆತನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದು, ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಡಿ ಹಾಕಿಸಿ, ಬಿಡುಕಕ್ಕೆ ಹಗ್ಗ ಬಿಗಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಯ ಕೋಣೆಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತೆನ್ನುವಷ್ಟು ಆತನ ಗುಹ್ಯಯುಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಅದು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲ್ಲ, ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ.

ಜೋ:—ಬರಿಯ ಗುಹ್ಯಯು ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೀಡಿ ತೊಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಗುದ್ದುತ್ತ ಒದೆಯುತ್ತ ಚಬಕದಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಒಯ್ಯಬೇಕೆಂದೇಕೆ ಅನ್ನಲಿಲ್ಲ? ಜನರೀತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಂದರೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಸರಕಾರೀ ರೀತಿಯಂತೆ ಅದು ಒಪ್ಪಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥನೇ, ಆತನಿಗೆ ಓಡಿಯೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಆತನು ಸ್ವತಃ ನನ್ನ ತನಕ ಬಂದು ತನ್ನ ಸಂಗತಿಯನ್ನಾದರೂ ಏಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು? ಇದರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಡವೇ?

ಮು:—ಅದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಆತಂಕವಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ?

ಜೋ: —ನನ್ನ ಆತಂಕವುಂಟಾಗುವ ಕಾರಣವೇನು? ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಬಂಧಿಸಿರಿ; ಆದರೆ ಜಾವೊನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಆತನನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನು?

ಮ:—ಇದೆ; ಅದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿಯಿದೆ. ನನಗಾವ ಭವಿಷ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯು ಲಭಿಸಿರುವದೋ ಅದು ನಿಮಗೆ ಲಭಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಸಂಬಂಧದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ನನ್ನ ಧೋರಣದಿಂದಲೇ ನಡೆಯಲಿ. ಈ ತರುಣ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನು ಕೇವಲ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದರೆ, ಈತನನ್ನು ಜಾವೊನಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡಿರೆಂದು ನಿಮಗೆ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಈತನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಅಣ್ಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ಈತನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಬೇಕು!

ಜೋ: .. ಭಲೆ! ನೀನಂತೂ ಇಂದು ಬರಿಯ ಒಡಪಿನಿಂದಲೇ ಮಾತನಾಡ ಹತ್ತಿರುತ್ತೀ!

ಮ: — ನಾನು ಒಡಪಿನಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಭವಿಷ್ಯದೃಷ್ಟಿಯ ಸಮರ್ಥನವೇ ಆದಂತಾಯಿತು. ಮುಂದಾಗುವ ಸಂಗತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವೊಡಲೇ ಜಾಯಿ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಅನ್ನುವ ಜನ ರೂಢಿಯು ತೀರ ಸುಳ್ಳಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ! ಮಹಾರಾಜರೇ, ಒಡಪು ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಗಳು ಕದಾಚಿತ್ ಇದೇ ಪ್ರಕರಣದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದಾವು; ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆ ಗಿನ ಪ್ರಾಥ ವಧುಗಳಿಗೂ ಮುಂದಿ ವರಗಳಿಗೂ ಒಡಪು ಹಾಕಿ ಹೆಸರು ಹೇಳುವದು ಅಷ್ಟು ರುಚಿಸದಿರುವದೊಂದು ಪಂಚಾಯತಿಯೇ— ಅಡ್ಡಿಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಜೋ:—ಮನೋಹರಾ, ನೀನಿದೇನನ್ನು ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ಇದು ನಿನ್ನದು ನಿನಗೇ ಗೊತ್ತು. ಭವಿಷ್ಯವಾದಿಗಳ ಮಾತುಗಳೆಂದರೆ, ಬಡಬಡಿಕೆಯೆಂದೇ ಅನ್ನುತ್ತಲಿರುವರು! ಆದರೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ಗುಹ್ಯೆಗಾರ ತರುಣನನ್ನು ಯಾವಾಗ ಶಾಗು ಹೇಗೆ ಒಂಧಿಸಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳು.

ಮ:—ಆತನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದಾಗಲೇ ನೀವು ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ ಒಳ ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬಹುಶಃ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ ಈ ಪ್ರಕರಣ ದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಫರ್ಸಾ ಕ್ವಾಸ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಹುದ್ದೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರೇ ಆತನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ಹುಕುಮು ಮಾಡುವದೇ ವಿಹಿತವು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ನಿಮ್ಮ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದರೆ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರಿ. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಪ್ರಭಾಕರ ಡಬೀರನನ್ನು ಬಂಧನಗೊಳಿಸುವ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಮಾತು ತೆಗೆದಾಗ, ಆತನು ಈ ವೊಡಲು ಬಂದು ನಿಮಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಂಡವೂ ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚುಗೊಡಬೇಡಿರಿ; ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ ಎಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ

ಅವರದವರೇ ಬಿಡುಕಾಡ ಹಾಗೆನಿಕಾಲೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಝೋಕನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಡಿರಿ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರಕಣದಲ್ಲಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಗುಪ್ತ ರಿಪೋರ್ಟುಗಳು ಪೋಲೀಸರ ಏಜೆಂಟರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಿರಿ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅವಹೇಲನೆಗೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗತಕ್ಕದ್ದಿದೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಭಾವೀ ವಧುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು ನ್ಯಾಯದಾನದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಗೊಂದಲವನ್ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತೀರೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಸೂಚನೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಮ:— ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಿನ್ನವು ನೀನೇ ಸಂಜಾಳಿಸು ನೋಡೋಣ! ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಬಂದರೆಂದರೆ ಅವರೊಡನೆ ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ನೀನೇ ಮಾತಾಡು. ನಾನು ನಡುನಡುವೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಹೂಂಕಾರ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹೂಂಕಾರ ಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ಅಂದರಾಯಿತಲ್ಲವೆ?

ಜೋ:— ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೊಪ್ಪಬಹುದಾದ ವರ್ತನವೇ ಅದಾದೀತು.

ಜೋ: — ಮತ್ತು ಕಾಯಿದೆಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಅಜ್ಞಾನ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆಂದ ರೂ ಸಲ್ಲಬಹುದು.

ಮ: ನಿಮ್ಮ ನಿಂದೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾದರೆ, ಆ ವರ್ಣನವೂ ಸಾಕಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಯಾವ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರಗಳು ದೊರೆಯತಕ್ಕವಿವೆಯೋ, ಅಂಥವನಿಗೆ ಘೌಜದಾರೀ ಕಾಯಿದೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅದಿರಲಿ.

೧೬ ಮೀನ ನುಂಗಿದ ಮಾಣಿಕವು.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯ ದತ್ತವಿಧಾನವು ಹಾಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಾಡ್ದರಿಂದ ಕರ್ತೃಮಕರ್ತೃಮ ಸತ್ತಾಧಾರಿಗಳಾದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಅಲ್ಲಿ ಆಗ ಹಾಜರಿದ್ದರೂ, ತಮ್ಮ ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಲ್ಡೆಗೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಸುಭೇದಾರರು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನಿಗಳೂ, ಯುಕ್ತಿಕೋವಿದರೂ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಭಾಕರನೇ ಪ್ರಕಟನಾದ್ದರಿಂದ ದತ್ತಕದ ವ್ಯೂಹವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದು, ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಅವರ ಚುರುಕು ಬುದ್ಧಿಯೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚುಗೊಂಡಿತು. ಅದರಿಂದ ವೋರಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಸಿಕೊಂಡವರಂತೆ ಅವರು ಆ ಡಬೀರರ ಮನೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಲ್ಡೆಗೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದಲ್ಲೇ ಅದರ ನೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆಂದು ಗೊಂದಲ

ವೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ, ಅದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೇ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಫರ್ವ್ ಕ್ಲಾಸ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಆಗಿಂದಾಗಲೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಮುಂಗೋಪದ ಜೀವದ ಪರಿವೆ ಬಿಟ್ಟು ಪೈಲವಾನನು! ಅವನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರನ್ನೊದ್ದು ಅವರ ಹೆಣ್ಣುಮುರಿಯತಕ್ಕವನು; ಹಾಗೂ ಆ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಎದೆಗೊಟ್ಟು ನಿಲ್ಲತಕ್ಕವನು! ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲೇ ಅರ್ಧಮರ್ಧ ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರದ ಅಹಂಕಾರವು ಪ್ರಭಾಕರನೆದುರಿಗೆ ನಿನ್ನೇಜವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಗುಹ್ಯೆಗಾರನೆಂದು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಮೊದಲು, ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವತಃ ಅವರನ್ನೇ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಹೆರವರ ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಅವರನ್ನು ಜಗ್ಗಿಕೊಂಡೊಯ್ದಿತು! ಎಲೆ-ಅಡಕಿ, ಹಾರ-ತುರಾಯಿಗಳ ತಬಕಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದ ಇತರೇ ಜನರ ಮನಸ್ಸು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಇಲ್ಲವೆ ಸುಭೇದಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಷ್ಟು ವ್ಯಗ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರೇನು, ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ನೋಡು ನೋಡುವವರೇ! ಅದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಫಜೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರನ್ನು ಜೊಪ್ಪೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಪ್ರಭಾಕರನು ಪ್ರಕಟವಾದ ಬಗ್ಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

ಆಗ ಸುಭೇದಾರರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗದೆ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ಅವರ ಮನೆಗೇ ಹೋದರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಆರಾಧನಾ ಋಚಿಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ಕಂಡು ಕುಳಿತರು. ಅರ್ಧತಾನಾದರೂ ಒಬ್ಬರ ಬಾಯಿಂದಲೂ ಪಿಟ್ಟಿಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಬ್ಬರ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯವೂ ಪ್ರಭಾಕರನ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಳಿತ್ತು; ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರದೂ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ದತ್ತವಿಧಾನವು ರಹಿತವಾದದ್ದರ ಚಮತ್ಕಾರವೆನಿಸುವ ಕಾರಣವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಪ್ರಕಟನಾದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಹೇಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಗ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಸುಭೇದಾರನು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನಿಂತಲೂ ತನ್ನ ವೈರಿಯೇ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಅಲ್ಲದೆ ದತ್ತವಿಧಾನವು ಕಟ್ಟಾದರೂ ಆಗಲಿ; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಮಾರವಾಡಿಗೆ ಪ್ರೊಮಿಸರಿ ನೋಟು ಬರಕೊಟ್ಟು ಸಾಲವಾಗಿ ತಂದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಗತಿಯೇನಾಗುವದೋ

ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವನ್ನೆ ಬ್ರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಕಡೆಗೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಮೌನವನ್ನು ಮೊದಲು ಭಂಗ ಗೊಳಿಸಿದರು. ಸ್ವಂತದ ಫಜೀತಿಯದೇನೂ ದೊಡ್ಡ ಮಾತಲ್ಲ; ಇನ್ನು ತುಸು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಸುಭೇದಾರರಿಗೇ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಡೌಲಿನಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು:—ಸುಭೇದಾರರೇ, ಹೋಗಲಿ ಬಿಡಿರಿ. ಯೋಚನೆಯನ್ನೇನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿರಿ? ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ. ಧೈರ್ಯವಿರಲಿ. ನಾನು ದಿವಾಣನಾಗಿರುವವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಈ ದತ್ತವಿಧಾನವು ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗುವದು. ಇನ್ನು ಆ ಪ್ರಭಾಕರನ ಭೂತವು ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತತೊಡಗಿದೆ. ನಾನು ಅವನನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾಗಿ ಹುಗಿದು ಬಿಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತೇನೆ. ಆತನಿಗಾದ ತಿಕ್ಕೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿತೆಂದರೆ ತೀರಿತು; ಇನ್ನು ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಆತನು ಅಂದಮಾನ ದ್ವೀಪದ ಕತ್ತಲೆ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೋಡಿರಿ. ನಾನು ಈಗ ಮೊದಲು ಯಜಮಾನರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಯ ಸೋಬತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನೆಂದರೆ ಮುಗಿಯಿತು.

ಆದರೆ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಸುಭೇದಾರರಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಮ್ಮತಿ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಯೋಚಿಸಿರುವಂತೆಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೂ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅದಾಗುವ ಮೊದಲು ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇನೆಂದರೆ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ರೂ. ಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಇಸಕೊಳ್ಳುವದು. ಅದರಿಂದ ಅವರು:—“ಆದೀತು. ಹೀಗೆಯೇ ಆದೀತು; ತಮ್ಮಂತಹ ಸರ್ವ ಸತ್ತಾಧೀಶರೇ ಮಾಡಹತ್ತಿದ ಬಳಿಕ ಆಗುದಿರುವದೇನಿದೆ? ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕಂತೂ ದತ್ತವಿಧಾನವು ರಹಿತವಾದದ್ದು ನಿಜವು. ಅಂತೆಯೇ ಆ ಯೋಗವು ಮತ್ತೆ ಕೂಡಿ ಬರುವ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೇ?”

ದಿ:—ಸುಭೇದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಸು:—ಅರ್ಥವಿಷ್ಟೇ, ದತ್ತವಿಧಾನಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಡುವ ಮೊದಲು ನಾನು ಮಾರವಾಡಿಗೆ ಪ್ರೋ. ನೋಟು ಬರಕೊಟ್ಟು ತಂದು ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಐದು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಆ ಮಾರವಾಡಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಆ ಪ್ರೋ.

ನೋಟನ್ನು ಇಸಕೊಂಡರೆ ಎಲ್ಲವೂ ವೊದಲಿನಂತಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ಪ್ರಭಾಕರನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರದಂತೆ ಅಂದಮಾನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟಲ್ಪಡಬೇಕು; ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮೈ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ವೊದಲಿನಂತೆ ಎಚ್ಚರವಿರಬೇಕು; ಬಳಿಕ ತಾವು ಮತ್ತೆ ವೊದಲಿನಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಮತ್ತೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೆಂದು ಅವರ ಕರೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಾವು ದತ್ತವಿಧಾನಕ್ಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳಬೇಕಾದಾಗ ಹೊಸಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು; ಮತ್ತು ಆಗ ನಾನು ವೊದಲಿನಂತೆ ಮಾರವಾಡಿಯಿಂದ ಐದುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ತಂದು ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟೇನು; ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತೆಂದು ತರಾ ಬರೆದು ಬಿಡುವದೇ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುತ್ತದೆ.

ದಿ:—ಛೇ, ಛೇ. ಸುಭೇದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮಂತಹರಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ನಿರಾಶೆಯು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಕೇವಲ ಧೈರ್ಯಸ್ಥರು ಹೀಗೆ ಹತಾಶರಾಗುವದೆಂದರೇನು?

ಸು:—ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ದೊಡ್ಡ ಆಶೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದೆನು; ಮತ್ತು ಆ ಆಶೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರೊ. ನೋಟು ಬರಕೊಟ್ಟು ಐದು ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಮಾರವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೈಸಿಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಅಂಥದೇ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಹಾಗೂ ಅಂತಹ ಆಶೆಯೇ ತೋರಿದರೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಹಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಂದಿಗೆ ದತ್ತವಿಧಾನವು ಕೇವಲ ಅನುಮಾನದ್ದಾಗಿ, ರೂಪಾಯಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಹೋದವೆಂಬಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?

ದಿ:—ದತ್ತವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅನುಮಾನವೇಕೆ? ಬೇಕಾದರೆ ಮುಂದರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಂದೆನ್ನಿರಿ! ಮತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಹೋದವೆಂದೇಕೆನ್ನುತ್ತೀರಿ? ಅವು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವೆಂತಲೇ ಅನ್ನಿರಿ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ನಾನೊಳ್ಳೇ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಪತ್ರ ಬರೆದೆನೆಂತಲೇ ಪ್ರಭಾಕರನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅವರು ದತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ನಿಮ್ಮಿಂದ ಹಣ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಪತ್ರಬರೆದಿದ್ದೆ ನಲ್ಲವೆ? ವೊದಲು ಹಣವೆಣಿಸಿರಿ; ಆ ಮೇಲೆ ಬರೆಯುವೆನೆಂದು ನಾನು ಆಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಾಡಿದನೇನೆಂಬದನ್ನು ನೀವೇ ಹೇಳಿರಿ ನೋಡೋಣ? ನಾನು ಆಗ ಹಾಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಎತ್ವಾಸವಿಟ್ಟಿದ್ದೆನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಅಂದಮೇಲೆ ಈಗ ನೀವೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆ ಬಗೆಯ ಎತ್ವಾಸವನ್ನೇಕೆ ಇಡಬಾರದು? ಇನ್ನು ಮತ್ತೆ ವೊದಲಿನಂತೆ ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಬರ ಕಡೆಗೇನಾದರೂ ಕಂಪೌಟ ನಡಿಸ

ಬೇಕಾದರೆ, ನಾನು ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಕೇಳಿ ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಬೇಕಾದರೆ ನಿಮಗೆ ಆಶ್ವಾಸವನ್ನೀಯುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಆ ಮೊದಲಿನ ಐದು ಸಹಸ್ರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕೆಲಸವಾಗಲಿಲ್ಲ; ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಫಲವು ನಿಮಗೆ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀವು ಅದಾವ ಬಾಯಿಂದ ಅನ್ನುತ್ತಿರುವಿರಿ?

ಸು: — ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ತಿಳಿಯದವರ ಹಾಗೆ ಹೀಗೇಕೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೀರಿ? ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಉಪಕಾರ ಸ್ಮರಿಸುವವನೇ; ಆದರೆ ಇಂದಿ ನಿಂದ ಹಣ ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾರವಾಡಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಪೀಡಿಸತೊಡಗುವವನು. ದತ್ತವಿಧಾನವಾದ ಬಳಿಕ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿ, ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆಂದು ನೆವಮಾಡಿ, ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿಯ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಎತ್ತಿಹಾಕಿ ಮಾರವಾಡಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸೇನೆಂಬ ಆಶೆಯೆನಿಸಿದ್ದಿತು. ಅದು ಇಂದು ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ಮನೆತನದ ಬಡತನವು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಆ ಐದುಸಾವಿರದ ಋಣ ತೀರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಕೂದಲುಗಳು ಕೂಡ ತಾಂಬ್ರದ ತಂಬಿಗೆಯಂತಹ ನನ್ನ ಬೋಳದಲೆಯ ಮೇಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರೊ. ನೋಟಿಗೆ ಮುದ್ದತು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ದತ್ತಕದ ಕೆಲಸವು ಮತ್ತೆ ಸಾಧಿಸಿದರೂ ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳು ಬೇಕಾದಾವು! ಪ್ರಭಾಕರನು ಕೂಡಲೆ ಅಂದಮಾನಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲ್ಪಡುವೆಂಬದನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದರೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದತ್ತವಿಧಾನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳು ಹಿಡಿದಾವೆಂಬದನ್ನು ಅದಾರು ಹೇಳಬೇಕು? ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಮಾರವಾಡಿಯು ಹಣದ ತಗಾವಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ನನ್ನ ಗತಿಯೇನಾಗಬೇಕು? ಇನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ತಾವನ್ನು ವಂತೆ ಹದಿನೈದೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರನು ಅಂದಮಾನದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದನೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೂ, ಭಾವೂ ಸಾಹೇಬರ ಜೀವಿತದ ಶಾಶ್ವತೆಯನ್ನು ಅದೆಂತು ಹೇಳಬೇಕು? ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಗನ ಮುಖವನ್ನು ಕಂಡ ಆ ಮುಂದುಕರು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ದತ್ತಕವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲೆಂದರೆ ಮುಂದೇನು ಗತಿ! ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಅವರು ಗತಿಸಿದರಂತೂ ಮಾತೇ ಎತ್ತುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹೆಂಡತಿಯು ಕೇವಲ ಅವರ ಆ ಹೊಯ್ಯಾಲೆಯಾದ ಮಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆಯು! ಅವಳೇನು ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಡುವಳು? ರಾಶಿಚಕ್ರವು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿತೆಂದರೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಗ್ರಹಗಳ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳೂ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಚದುರಂಗದೊಳಗಿನ ಯಾವುದೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಚದುರಂಗವು ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಮುಂದಾಯಿತೆಂದರೆ, ಆ ಆಟದೊಳಗಿನ ಮೊದಲಿನ ಎಲ್ಲ ಬಲಾಬಲಗಳೂ ನಿರೂಪಯುಕ್ತಗಳಾಗಿ, ಇಡೀ ಆಟದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಘಟನೆಯು ಹೇಗಾಗುವದೋ, ಹಾಗೆಯೇ

ಈ ದತ್ತಕ ಪ್ರಕರಣವಾಗುವದೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನನಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದಯವಿಟ್ಟು ಇನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವ ಆ ನನ್ನ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನನಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕೆಂಬದಿಷ್ಟೇ ತಮ್ಮ ಅಡಿದಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯು.

ದಿ: — ಸುಭೇದಾರರೇ, ನಿಮ್ಮಂತಹ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಪಷ್ಟೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇರೆಯವರು ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಅದೇನು ಕಷ್ಟ ವಹಿಸಿದರೆಂಬದು ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ನೀವು ನನಗೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಅವು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಎತ್ತಿತ್ತ ದಾರಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದವೆಂಬದು ನಿಮಗೇನು ಗೊತ್ತಿದೆ? ಮೊದಲು ಅಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನಾನೇ ನನ್ನ ತಿಜೋರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದು ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟ್ ಸಾಹೇಬರ ವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ? ಗುಪ್ತ ದರಬಾರ ಖರ್ಚಿನ ರೀತಿಯು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು? ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಾರವಾಡಿಯು ಹಣ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಆತನಿಗೆ ಎರಡುವರ್ಷಗಳ ಮುಂಗಡದ ಬಡ್ಡಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಹಾರದ ಕಮಿಷನ್ ಇವುಗಳನ್ನು ನಾನೇ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆಂಬದು ನಿಮಗೆಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿದೆ? ಅವುಗಳನ್ನು ನನಗಾರು ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವವರು? ಮತ್ತು ನೀವೀಗ ನಿಮ್ಮ ಪೂರಾ ಐದು ಸಾವಿರಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬೇಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತೀರೇನು? ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಪದವಿಯ ಹಾಗೂ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ! ನಿಮ್ಮ ಮಗನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ದತ್ತಕಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನದೇನು ಕೆಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು? ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಮರ್ಯಾದೆಯಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ನಾನು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಚೇರಿಯೊಳಗಿನ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನಿಮಗನುಕೂಲವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದೆನು; ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸ್ವದಸ್ತುರದ ಪತ್ರಬರೆದೆನು. ನಾನು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಚಾಕರನೆಂದು ಮಾಡಿದನೇನು? ಮತ್ತು ದತ್ತವಿಧಾನವು ಸಾಂಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಹಾಗೂ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಸಂಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಬಾಜೀರಾಯನೂ ನೀವೂ ಮೊಳಕೈವರೆಗೆ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ಸೇರಿಸಿದರೆ, ನೀವು ಅದರೊಳಗಿನದೇನನ್ನು ನನಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಡುವವರು? ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಆ ಹಣವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೇಳುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ನೀವನ್ನು ತೊಡಗದಿರುಗುವದೇ ವಿಹಿತವು. ರಹಿತವಾದ ದತ್ತಕವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಯಾವ ಶ್ರಮವಹಿಸಬೇಕಾಗುವದೋ, ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ನಿಮಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಅದಿರಲಿ. ನಾವೂ ನೀವೂ

ಕೂಡಿಯೇ ಇನ್ನು ಪ್ರಭಾಕರನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಬೇಕು. ಇಗೋ ನೋಡಿರಿ, ನಾನು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಯಜಮಾನರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಅಪ್ಪಣೆಯೆಂದರೇನು? ಸುಮ್ಮನೆ ಅವರ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವದಿಷ್ಟೆ! ಆತನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಕಡೆಗೇ ಇದೆ.

ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಆ ಐದುಸಾವಿರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ತೀರ್ಪಿನಂತೆ ನಿವೇದಿಸಿಬಿಟ್ಟರು; ಆದರೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಸುಭೇದಾರರು:—ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ನೀವು ಹೀಗೇಕೆ ಅನ್ನುತ್ತಿರುವಿರಿ? ದತ್ತಕ ವಿಧಾನವು ಪೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಅದರ ದಾಖಲೆಯು ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಆ ಹಣವನ್ನು ತಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವೊಟ್ಟಿವೊಡಲಿನ ಕರಾರಿತ್ತು; ಆದರೆ ತಾವು ನಡುವೇ ತಡೆದು ನಿಂತಿರಿ; ಕೈಕಾಲು ಅಲ್ಲಾಡಿಸದಾದಿರಿ; ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆನು. ಅದು ನನ್ನ ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪೇ ಆಯಿತೆನ್ನಬೇಕು! ನಾನು ಬಡವನೆಂದು ತಾವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸ ತಾಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ನಾನು ಇಷ್ಟು ಗಂಟು ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ತಾಳಿದ್ದನ್ನು ತಾವು ಘಾತಪಡಿಸಬೇಕು, ಇದು ಯೋಗ್ಯವೇ?

ಸುಭೇದಾರರು ಕೆದರಿ ಕೆದರಿ ತೆಗೆದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರತಿಕೂಲವೆನಿಸಿತು. “ಇನ್ನು ಹವಿನ್ನೆದೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ದತ್ತವಿಧಾನದ ಯೋಗವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೊಡಿಸಿಕೊಡುವೆನು” ಎಂದು ಅವರು ಬಾಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಒದಲಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದಷ್ಟು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರಿಂದ ಮೈಗೆ ಅಡರುವ ಈ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಡವಬೇಕೆಂಬದರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಿದರು; ಮತ್ತು ತೀಕ್ಷ್ಣ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವೊಡಲು ಅಷ್ಟು ತೀವ್ರ ಕೋಪದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೇ ತಾಳಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತ, ಆರಾವಿಡಿ ಖುರ್ಚಿಯಿಂದಿದ್ದು ಆ ತಮ್ಮ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಇತ್ತಿಂದತ್ತ-ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಒತ್ತರದಿಂದ ಪದಚಾಲನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು; ಹಾಗೂ ಸ್ವಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ಸುಭೇದಾರರ ಮೈಮೇಲೆರ ಹೋಗಿ: “ಎನಂದಿರಿ? ನಾನು ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತಮಾಡಿದೆನಲ್ಲವೆ? ನಿಮ್ಮಂತಹರ ರೀತಿ-ರಿವಾಜುಗಳು ನಮಗೆ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾವು ಹೀಗೆ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದತ್ತಕವು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿಯೆ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ನಂಬಿಗೆ ಪಡೆದು,

ಅವರ ತಿಜೋರಿಯ ಕೀಲಿ ಕೈಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅವರ ದುಡ್ಡನ್ನು ನೀವು ಮೆಯ್ಯಹತ್ತಿದ್ದರೆ, ನೀವು ಆ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿ ಒನಪಿನಿಂದ ಮೋರೆ ತಪ್ಪಿಸಿ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಗದಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ? ನನಗಿದು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆಯೆಂದೇ ನಾನು ಮುಂಗಡವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಹಣ ವಸೂಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆನು. ಈ ಕೆಲಸವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಗುಪ್ತವೂ ಆದದ್ದು. ಗೊತ್ತಾದ ಹಣದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನಾಗಲಿ, ಏಜಂಟರ ಶಿರಸ್ತೆದಾರರಾಗಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಫಿರ್ಯಾದು ಮಾಡಬರುತ್ತೀರೇ? ವಕೀಲನೂ ವಕೀಲ ಪತ್ರದ ಬಕ್ಷೀಸಿನ ಹಣದ ಫಿರ್ಯಾದು ಮಾಡುವದು ಎಪ ರೀತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂದಬಳಿಕ ನಾವಂತೂ ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ವರಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳು. ಇನ್ನು ನೀವು ಕೊಟ್ಟ ಹಣವಾದರೂ ಮಾರವಾಡಿಯದೇ ಅಲ್ಲವೆ? ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ದೇರೆ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಒಂದುವೇಳೆ ಮನೆಯಿಂದ ತಂದೆವೆಂದು ನೀವೆಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಐದುಸಾವಿರ ಹಂಚುಗಳಾದರೂ ಇನೆಯೇನು? ಮಾರವಾಡಿಯು ಹಣ ಬೇಡಿದಾಗ ನಿಮ್ಮ ಬಗಲುಗಳು ಎತ್ತಿದವೇ ಇರುತ್ತವೆ! ಅವನು ನಿಮ್ಮದು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೂ ಏನು? ದಿವಾಣೇ ತುರಂಗೆಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲಿತ್ತಿಸಬೇಕಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಖರ್ಚನ್ನು ಕೂಡ ತಾನೇ ವಹಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀವು ನಾದಾರನೆಂದು ಅರ್ಜಿ ಬರಕೊಂಡರೆ ತೀರಿತು. ಅದಕ್ಕೂ ನಿಮ್ಮ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ ಇದೆ. ಇದುವರೆಗೆ ನಿಮಗಾಗಿ ಗಂಟು ಕಳಕೊಂಡವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರಿರುವರೇ? ದತ್ತವಿಧಾನದಿಂದ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿಯು ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ನೀವು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಎಡತಾಕುತ್ತಿದ್ದಿರಿ. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮಂತಹರಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವೇನು? ನಿಮಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಹಣ ನಿಮಗೆ ತಿರುಗಿ ದೊರೆಯಲಾರದು. ನಿಮಗೆ ಸರಿದೋರಿದಂತೆ ನೀವು ಮಾಡಬಹುದು.

ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಮಾಡಿದ ಈ ಮಾನಹಾನಿಯಿಂದ ಸುಭೇದಾರನಿಗೆ ಬಹು ಕೆಡಕೆನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಆ ಬಡವನು ಮಾಡುವದೇನು? ಆಗ ಆತನು ದವಡೆ ಕಚ್ಚುತ್ತ: - ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ತಾವು ಇದನ್ನು ಇಷ್ಟು ದೂರ ಬಯ್ಯಿರೆಂದು ನನಗನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಲಿ. ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ! ಆದರೆ ಇದರ ಪರಿಣಾಮವು ಮಾತ್ರ ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿಡುತ್ತೇನೆ.

ಇಂಥ ಧಮಕಿಯಿಂದರೆ, ಯುದ್ಧದ ಆಹ್ವಾನವೇ ಅದು! ಸುಭೇದಾರ ನನ್ನು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸಿ ಹೊರಗಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಆ ಸಂಧಿಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ದೊರೆತುತಾಯಿತು. ಅದೇ ನೆವ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದಿವಾಣರು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ:

ಒಳ್ಳೇದು! ನೋಡಿಕೊಳ್ಳೋಣವಂತೆ ಪರಿಣಾಮವೇನಾಗುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು! ನನ್ನಂಥವನಿಗೆ ಧರ್ಮಕೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆ? ಮೊದಲು ನನ್ನ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋಗಿರಿ! ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ, ಹೊರದಬ್ಬಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ನಮ್ಮ ಪಹರೆಯವನನ್ನು ಕರೆಯಬೇಕಾದೀತು?

ಬಡ ಪಾಯಿ ಸುಭೇದಾರನು ಅಲ್ಲಿಂದೆದ್ದು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನಿಳಿದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮನೆಯ ದೋರ ಹಿಡಿದನು!

೦೦೦

೦೦೦

೦೦೦

೦೦೦

ಸುಭೇದಾರನು ಹೊರಟು ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ದಿವಾಣನು ಬೇರೆ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸಿ ಜೋಡೆಗಮಹಾರಾಜರ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ನಡೆದನು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಅಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಜೋಡೆಗಮಹಾರಾಜನೇ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ದಿವಾಣರೂ ಬೊಗ್ಗಿ ಬೊಗ್ಗಿ ನಮಿಸಿದರು.

ಯಜಮಾನರು ಪಕ್ಕದ ಕುರ್ಚಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟು ತೋರಿಸಿ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ನಾಲ್ಕಾರು ಮೊಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರೂ, ದರ್ಬಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಮೋರೆಗೆ ದೋತರದ ನೆರಗು ಹಚ್ಚಿ ಒಳ್ಳೇ ನಮ್ರವಾಣಿಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ:—“ಇಂದು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೊಂದು ಚಮತ್ಕಾರದ ಸಂಗತಿಯು ಘಟಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಹುಕುಮು ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈಗ ಮುದ್ದಾಮು ಬಂದು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.”

ಜೋ: - ಅಂದಬಳಿಕ ಇದರಲ್ಲೇನು ತೊಂದರೆಯು? ಅಂಥ ಜರೂರಿಯ ಕೆಲಸವಿದ್ದೀತೆಂದೇ ಹೇಳ-ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದಿರುತ್ತೀರಿ. ಮನೋಹರಸಂತರೇ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಂದದನ್ನು ಹೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ಮಹಾರಾಜರು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ-ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟೆ ನೆಕ್ಕಿಟರಿ ಸಾಹೇಬ ಇವರ ತಳಕು ಹಾಕಿ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಮುಂದೇನು ಹೇಳುವರೋ ಎಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆಂದು ಏನೂ ಅರಿಯದವರ ಹಾಗೆ ಕುಳಿತರು.

ದಿ:—ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಜೆ ಭಯಂಕರ ಗುಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಫರಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಗುಹ್ನೆಗಾರನೊಬ್ಬನು ಇಂದು ಈ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಗೈರಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಆತನ ಅಪರಾಧಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಆದರೆ ಆತನು ಆಗ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದ ನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ನೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸುವದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮನೋಹರ:—ಹಾಗಾದರೆ ಈಗ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತೀರಿ?

ದಿ:—ಕೂಡಲೆ ಆತನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ ನೆರೆಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆ....

ಮ:—ಛೇ, ಛೇ. ಇದಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇಕೆ? ತಾವು ಫರ್ವ್ವೆ ಕ್ಲಾಸ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರೇ ಆಗಿರುತ್ತೀರಿ. ಗುಹ್ಯೆಗಾರನನ್ನು ಹಿಡ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಕೂಡವಾಲನಿಗೆ ಹುಕುಮು ಕಳಿಸಬಿಡಿರಿ; ಆದರೆ ಆ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನು ತುಸ ಭಯಂಕರ ತೋರುವನಲ್ಲವೆ? ಅಂದಬಳಿಕ ಆತನ ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಿಸಿದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ನೀವು ಆತನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿಡುವದಿಲ್ಲ?

ದಿ: - ಪೋಲೀಸ ಹೆಡ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ಸ್‌ನೊಳಗಿನ ಕಚ್ಚಾ ಕೈದಿಗಳ ಕೊಠಡಿಗಳಲ್ಲಿ.

ಮ:—ಛೇ, ಛೇ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಆತನ ಸಹಕಾರಿಗಳಾದ ಕೆಲ ಜನರು ಈ ಊರಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅವರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಅವನನ್ನು ಓಡಿಸಿದರೂ ಓಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದಿ:—ಹಾಗಾದರೆ ಆತನನ್ನೆಲ್ಲಿಡಬೇಕು?

ಮ:—ನಾವು ಕುಳಿತಿರುವ ಈ ದಿವಾಣಖಾನೆಯ ಎದುರಿಗಿನ ಕುದುರೆಯ ಲಾಯದಲ್ಲಿ ಕಡೆಪಾಟಿನ ಬಂದೋಬಸ್ತದ ಕೋಣೆಯೊಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ರಿಸಬೇಕು; ಯಾಕಂದರೆ, ಪೋಲೀಸ ಹೆಡ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ಸ್‌ನಿಂತಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಕಾವಲು ಗಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಸವಿೂಪದಲ್ಲೇ ಅರಮನೆಯ ಕಾವಲು ಗಾರರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸಂಗ ಬಿದ್ದರೆ, ಭರದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ದುಡು ಕಿನ ಸವಾರರು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ಅರಮನೆಯ ನಗಾರಖಾನೆಯ ಕೆಳಗೆ ಗುಂಡು-ಮದ್ದುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೂ ಇದೆ.

ಈ ಸ್ಥಳವು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನಡಲಿಕ್ಕೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ಆತನು ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆತನನ್ನು ಪಿಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪೋಲೀಸ ಕಚೇರಿಯ ಸ್ಥಳವೇ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಅಲ್ಲಿ ಆತನು ಒದರಾಡ-ಬೇ ರಾಡ ಹತ್ತಿದರೂ ಅದು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸದು. ರಾತ್ರಿ ಅಪರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಹಸ್ತಕರಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶದೊರೆಯುವ ಸ್ಥಳವು ಅದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಮನೋಹರನು ಹೇಳಿದ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ದಿವಾಣಸಾಹೇ ಬರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯಿರದಿದ್ದರೂ ಅರಮನೆಯ ಬಳಿಯ ಸ್ಥಳವನ್ನೇ ಆತನ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ್ಕೊಂದು ಅವರು ಸಮ್ಮತಿಸಬೇಕಾಯಿತು. “ಬಂದಿಯನ್ನು ಪಿಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲ

ವಾದ ಸ್ಥಳ"ಕ್ಕಿಂತಲೂ "ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಕೂಲ ವಾದ ಸ್ಥಳ"ವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮಹತ್ವ ಬಂದಿತು.

ಮ:—ಒಳ್ಳೇದು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ಆ ಗುಹ್ಯಗಾರನನ್ನು ಪ್ರತಿ ಬಂಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತೀರಿ?

ದಿ:—ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸವು ತೀರ ಸುಲಭವಿದೆ. ನ್ಯಾಯಕೋರ್ಟಿನವರು ಕೊಟ್ಟ ನಿಕಾಲೆಯನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಓದಿ ತೋರಿಸಬೇಕು; ಹಾಗೂ ತುರಂಗವಾರಂಟೆ ಕೊಟ್ಟು, ಆತನನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಕಾವಲಿನೊಡನೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಹೊರಟಿನವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂಬಯಿಗೆ; ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಅಂದಮಾನಕ್ಕೆ!

ಮ:—ಹಾಗಾದರೆ ದಾರಿಯೇನೋ ಸರಳವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆ ಮೇಲೆ ಮಾತಾಡೋಣ. ಕಾಯಿದೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಅಗಿಯೇ ಆಗುವದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆತನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ, ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಗಿನ ಕಚ್ಚಾ ಕೈದಿಯಂತೆ ಇರಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು.

"ಆದರೆ ಆ ಭಯಂಕರಗುಹ್ಯಗಾರನು ಯಾವ ಗುಹ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದನೆಂಬ ಮಾಹಿತಿಯೇನಾದರೂ ತಿಳಿದೀಸೀನು?" ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರು ಸಹಜ ಕೇಳು ವವರ ಹಾಗೆ ಅಡ್ಡ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು.

ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ತುಸ ಗಾಬರಿಗೊಂಡಂತೆ ಕಂಡು ಬಂತು. ಆ ಗುಹ್ಯಗಾರನಿಗೆ ಭಯಂಕರನೆನ್ನಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನ ಗುಹ್ಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಭಯವೆನಿಸುವಹಾಗಿರಬೇಕಾಗುವದು! ಆದರೆ ರಾಜ ದ್ರೋಹಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಭಯಂಕರವದೇನಿರಬೇಕು? ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಒಳ್ಳೇ ತಾರ ದನಿಯಿಂದ ಗಂಭೀರವಾಗಿ:—ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರಾಜದ್ರೋಹ ಹಾಗೂ ಕೊಲೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ! ಆತನ ಜಾಹೀರನಾಮೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಮತದ ಪುರಸ್ಕಾರವೇ ಇದ್ದಿತು.

ಜೋ:—ಮತ್ತು ಯಾರ ಕೊಲೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿದ್ದಿತು?

ದಿ:—ನನ್ನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸತ್ತಾಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟೆ ಸಾಹೇಬರ.

ಜೋ:—ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ಆ ಜಾಹೀರನಾಮೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಗಳ ಕೊಲೆಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದರ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವೇನು?

ದಿ:—ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಿಷಯದ ಎಷ್ಟೋ ಖೊಟ್ಟಿ ಆರೋಪಗಳಿದ್ದವು.

ಜೋ:—ಆದರೆ ಗುಹ್ಯಗಾರನು ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಆರೋಪಗಳ ನಿಜತ್ವದ

ಪುರಾವೆಯನ್ನೇನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು?

ದಿ:— ಪುರಾವೆಯನ್ನೇನು ಕೊಡುವನು? ಏಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ವಾರಂಟು ಕಳಿಸಲು, ಪೋಲೀಸನ್ನು ಕಂಡು ಹಿತ್ತಲಬಾಗಿಲದಿಂದಲೇ ಫರಾರಿಯಾದನು!

ಜೋ:— ಏಟ್ಟಿನಲ್ಲೇನು? ಆತನು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಆರೋಪಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನೀವು ಆತನ ಮೇಲೆ ಹೂರಿಸಿದ ಆರೋಪಗಳ ಚೌಕಶಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ದಿ:— ಆತನ ಮೇಲಿನ ಆರೋಪಗಳ ಚೌಕಶಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆತನ ಸಹಕಾರಿ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನ ಕಬೂಲಿ ಜವಾಬಾಗಿ, ಕೋರ್ಟಿನವರು ಕೊಲೆಯ ಕಟ್ಟನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದರು.

ಜೋ:— ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಸಹಕಾರಿ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನಿನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಅಥವಾ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರದ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ದಿ:— ಇಲ್ಲ. ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಬಂದಿವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಆತನು ಮಾಫಿ ಬಿಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಜೋ:— ಏಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಈ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನ ಫರಾರಿಯೊಂದೇ ನಿಜವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಆತನ ಯಾವ ಗುಹ್ಯೆಗಳ ಪಕ್ಕಾ ಚೌಕಶಿಯೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ! ಅದೇನೇ ಇರಲಿ. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಗುಹ್ಯೆಗಾರನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೇಳಬರುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದೇ ಇವೆ; ಆದರೂ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವದೇನೆಂದರೆ, ಅವರು ಆ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಬೇಕು; ಹಾಗೂ ಮನೋಹರಪಂತರು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಮೇರೆಗೆ ಆತನನ್ನು ತಂದು ಈ ಅರಮನೆಯ ಎದುರಿಗಿನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಿಡಬೇಕು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ಬೇಗನೆ ಹೋಗಿ ವಾರಂಟು ಒರೆದು ಘೌಜದಾರರೊಡನೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಿರಿ.

ದಿ:— “ಆ ಗುಹ್ಯೆಗಾರನು ಇದೇ ಊರಿನವನಿದ್ದು, ತೈನಾತದಾರ ಭಾವೂ ಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರ ಮಗನಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂಬದು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಅರಿಕೆಯಿರಲಿ” ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ತಾವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೇಕೆ ತಿಳಿಸಿದರೋ ಹೇಳಬರುವಂತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಮಾತನ್ನೆತ್ತಲು ಮಹಾರಾಜರು ಅವಸರದಿಂದ:— “ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ಅದೆಲ್ಲ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಈಗಲೇ ಹೇಳುವದೇಕೆ? ಗುಹ್ಯೆಗಾರನು ಗುಹ್ಯೆಗಾರನೇ! ಆ ಮೇಲೆ ಆತನು ಯಾವನೇ ಆಗಿರಲಿ; ಯಾರ ಸಂಬಂಧಿಕನೇ ಆಗಿರಲಿ. ತಾನಿನ್ನು ಸಮಯ ಕಳೆಯಬಾರದು ಆತನು

ಮತ್ತೆ ಓಡಿಹೋದನೆಂದರೆ? ನ್ಯಾಯದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ತಡಬೇಡ” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಜರೇ ಅಲ್ಲಿಂದಿದ್ದರು. ಅವರೊಡನೆ ಮನೋ ಹರನೂ ದಿವಾಣರೂ ಎದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು.

ತುಸ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಸಿ ಆತನು ಭಯಂಕರ ಗುಹ್ಯಗಾರನೆಂದೂ ಆತನ ಗುಹ್ಯ ಗಳ ಭಯಂಕರಶ್ವವನ್ನೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ದಿವಾಣಸಾಹೇ ಬರಿಗಿತ್ತು; ಮಹಾರಾಜರು ಎದ್ದು ಕೂಡಲೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ ಮೂಲಕ, ಅವರು ಸುಮ್ಮನೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು; ಮತ್ತು ಹೊರಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಘೌಜದಾರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗ ಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದರು.

೧೭ ಅಣ್ಣನ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ.

ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಪಟ್ಟಣದ ಕೊತವಾಲನು ಐದಾರು ಜನ ಪೋಲೀಸ ಶಿಪಾಯಿಗಳೊಡನೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು; ಹಾಗೂ ತುಸ ಕರ್ಕಶ ದನಿಯಿಂದಲೇ: ‘ಪ್ರಭಾಕರಪಂತ ಡಬೀರರು ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವರೇ?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು; ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆದರಿಂದ ಬೇಗನೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಂದ ಪ್ರತಿಬಂಧದ ವಾರಂಟು ಬರುವದೆಂದು ಅವರು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಘೌಜದಾರನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ತಡ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರನು ನಡುಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗಿನ ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಬರುವಾಗ ತನ್ನ ಅರಿವೆ-ಅಂಚಡಿಗಳ ಗಂಟನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡೇ ಬಂದು: “ನಾನೇ ಪ್ರಭಾಕರ ಡಬೀರನು. ಇಗೋ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಜರಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವ ಲೇಖಿ ಹುಕುಮಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿನೋಡೋಣ” ಕೂಡಲೆ ಘೌಜದಾರನು ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ವಾರಂಟು ತೋರಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಶಿಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಸಂಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಶಿಪಾಯಿಗಳು ಮುಂದಾಗಿ ಪ್ರಭಾಕರನ ಕೈಹಿಡಿದು, ಅವನಿಗಾಗಿ ತಂದಿದ್ದ ಬೇಡಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆಗ ಪ್ರಭಾಕರನು ಗಟ್ಟಿ ದನಿಯಿಂದ:—“ಘೌಜದಾರಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನೇನು ಕಳ್ಳನೋ ದರವಡೆಗಾರನೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಿಸುತ್ತೀರಿ? ನಾನು ಈ ವೊಡಲು ಫರಾರಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಕೈಲಾಸದೊಳಗಿನ ನಿಮ್ಮ ಪಿತರರಿಗೂ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೂ ಮುಂದಾದರೂ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನ್ಯಾಯ ದೊರಕಿಸುವದಕ್ಕೆಂದು ನಾನಾಗಿಯೇ ಹಾಜರಾದವನು ಮತ್ತೆ ಫರಾರಿ

ಯಾಗಲಿಕ್ಕೇ?" ಎಂದೆನ್ನಲು, ಫೌಜದಾರರು ತುಸ ಒಗರಿನಿಂದಲೇ: — "ಬುದರ ದಾರ! ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಹುಕುಮಿನಂತೆ ನಾವು ನಡೆಯಲೇ ಬೇಕು. ನಿಮಗೇನಾದರೂ ತಕರಾರು ಮಾಡುವದಿದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರಿ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನೀವು ಕೇಳಲೇಬೇಕು."

"ಆದರೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಈ ವಾರಂಟಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವದಿಲ್ಲ?"

"ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ನಮಗೆ ಹಾಗೆ ಬಾಯಿಮಾತಿನಿಂದ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಬದನ್ನು ಬಜಾಯಿಸತಕ್ಕವರೇ."

ಇಷ್ಟ ರೊಳಗೆ ವಿಮಲೆಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಮುಂದರಿದು ಬಂದು: — "ಅಣ್ಣಾ, ಸುಮ್ಮನೆ ಇವರ ಬಾಯಿಗೇಕೆ ಹತ್ತುತ್ತೀ? ಇವರು ಶಸ್ತ್ರ ಧಾರಿಗಳಾದ ಐದಾರು ಜನರಾಗಿರುವರು; ನೀನೊಬ್ಬ ನೀಶಸ್ತ್ರನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಸಾಕಾಗಿ ಉಳಿದೀಯೆಂದೆನಿಸಿ, ಇವರು ಅಷ್ಟು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿರಬಹುದು! ಇವರಿಗೆ ಇವರ ಹುಕುಮು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ನನಗೂ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಯಿದೆಯು ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಬೇಗನೆ ಅದರ ನಿಕಾಲೆಯಾಗುವದು. ನೀನು ಮರುಮಾತನಾಡದೆ ಇವರ ವಶವಾಗುಮ್ಮೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಅಪ್ಪನ ಕಿವಿಗೆ ಈ ವಾದವಿವಾದವು ಕೇಳಿಸಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಭ್ರಮದ ವೇಗ ಬಂದೀತು.

ವಿಮಲೆಯಾದಿದ ಮಾತಿನ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಪೋಲೀಸರೂ ಮಾತಾಡದಾದರು; ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಕರನಾದರೂ ಶಾಂತನಾಗಿ ತನ್ನವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನು ನಗುತ್ತ ಮತ್ತು ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕುಚ್ಚಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದನು. ವಿಮಲೆಯು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಆ ಚೋದ್ಯವುರದಲ್ಲೆಷ್ಟಿದ ಯೆಂಬದು ಆ ಫೌಜದಾರನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಆಕೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಆತನೇನೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಬೇಡಿ ತೊಡಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರೂ ಬಳಗಿನಿಂದ ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಭಾಕರನು ಬೇಡಿಗಳ ಕೈಯಿಂದಲೇ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ. "ಮಾಯಿ, ಯೇ ಚಿಸಬೇಡ. ಅಲ್ಪವಧಿಯಲ್ಲೇ ನಾನು ಅಂಥಮುಕ್ತನಾಗಿ ನಿಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಬರುವೆನು. ನಾನು ನೋಡು-ವೋಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಅಳಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇಲ್ಲಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೀನೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಅದು ಬೇಗನೆ ತರೀಕು. ಎಕೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಸಾಡೇ ಸಾತಿಯು ತೀರಿತು; ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಅದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಬೆನ್ನಹತ್ತಿತೆಂದು ತಿಳಿ" ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆತನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಅಲೆಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದನು. ಅದರಿಂದ ಪೋಲೀಸರೂ ಫೌಜದಾರನೂ ಆತನನ್ನು ನುಸರಿಸಿ ನಡೆದರು.

ಪ್ರಭಾಕರನು ಮಾಯಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಾಸನದಿಂದಲೂ ಹೇಳಿದರೂ, ಬೀಡಿಗಳ ಕೈಯಿಂದ ಮಗನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವಳ ದುಃಖವು ತಡೆಯದಾಯಿತು. ಅವಳು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳತೊಡಗಿದಳು; ಆದರೆ ವಿಮಲೆಯು ಅವಳ ಕೈಹಿಡಿದು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು:—
 “ಮಾಯಿ, ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಯೋಚಿಸಬೇಡ. ಅಣ್ಣನು ಬೇಗನೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ತಿರುಗಿ ಒರುವನು; ಆತನು ಒರುವ ವರೆಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಾವು ಅಪ್ಪನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಬೇಕು. ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸ್ವತಃ ನೀನೇ ನಿಂತು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು; ಯಾಕಂದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಣ್ಣನ ಬಿಡುಗಡೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಗಾಗಿ ನಾನೂ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು.

೦೦೦   ೦೦೦   ೦೦೦   ೦೦೦

ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ಸರಾಸರಿ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬ ಶಿವಾಯಿಯು ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಗೆ ತಂದು, ಅದನ್ನು ವಿಮಲೆಯ ಕೈಗಿತ್ತನು. ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯಿತ್ತು:

“ಶ್ರೀ. ವಿಮಲಾಬಾಯಿ ಡಬ್ಲಿಂಗ್ ಇವರಿಗೆ—ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ವಂದನೆಗಳು. ತರುವಾಯ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನನ್ನು ವಿವಾಹಸಾಹೇಬರ ವಾರಂಟಿನ ಮೂಲಕ ಈ ವೊಂದಲು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅವರ ನ್ಯಾಯದ ನಿಕಾಲೆಯು ಏನಾಗಬೇಕೋ ಅದು ಸರಕಾರೀ ವಿವೇಚನಂತೆ ಮುಂದೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗುವದು; ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ಒಗ್ಗಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನಿಮಗೆ ಯೋಚನೆಯುಂಟಾಗಬಾರದೆಂದು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಬಾಸಗೀ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಸುವದೇನಂದರೆ, ಅವರನ್ನು ಅರಮನೆಯ ಎದುರಿಗಿನ ಕುದುರೆಯ ಲಾಯದ ಬಳಿಯ ಒಂದು ಚರೋ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿಟ್ಟಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮುಖಾಂತು ಗಂಟೆಗೆ ಕಾಣಬಹುದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಿಗಾಗಿ ಏನಾದರೂ ಅರಿವೆ-ಅರಿವಿಡಿ ಕೊಡುವದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರ ತಂದಿರುವ ಶಿವಾಯಿಯು ಕಡೆಗೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಅವು ಅವರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಲಾಗುವವು. ಅವರಿಗಾಗಿ ಹಾನಿಗೆ-ಮಂಚಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಅದನ್ನು ಕಳುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಏನು ಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಛಿಟ್ಟಿಯಿಲ್ಲ ಸಮಕ್ಷ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತಿಳಿಯುವದು.   ಮನೋಹರವಂತ,

(ನಿಜವುಳ್ಳ ಶ್ರೀಮಂತ ಜೋಡಿಗಮಾಯಾಬ, ಸಂಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿ,
 ಜೋಡ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನ.)

೧. ಸೂ:—ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಖಾಸಗಿ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸಬಾರದು. ನನ್ನ ಸುಖವು ಕೆಳಗೆ ನಾನು ಯಾವ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಒರೆದಿರುವೆನೋ ಅದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ನಾನಾರಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ನಿಮಗೆ ಮತ್ತೆ ಏನಾದರೂ ಮಾಹಿತಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ತಿಳಿಸುವಂತಹದನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು. ಮು.

ಆ ಪತ್ರದಿಂದ ವಿಮಲೆಗೆ ಬಹು ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿತು; ಯಾಕಂದರೆ, ಆಗ ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಘೌಜದಾರನು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನೆಲ್ಲೊಯ್ದು ಇಡುವನೆಂಬದರ ಮಾಹಿತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಕಂಠ ಪೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೀತಿಯಿಂದ ಅದಾರಿಗೂ ಕೇಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಪತ್ರವು ಅದೊಂದು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಪರಿಹರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮುಂದಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ವಿಮಲೆಯು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಓದಿ ತೋರಿಸಿದಳು. ಒಂದು ಹೊದೆಯುವ ಶಾಲನ್ನೂ ಫಿಲ್ಟರದಿಂದ ನೋಸಿ ತುಂಬಿದ ನೀರಿನ ತಂಬಿಗೆಯನ್ನೂ ಅವಳು ಆ ಶಿವಾಯಿಯ ಕೈಗೆತ್ತಿ, ಮನೋಹರಪಂತರು ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಯಾವಾಗ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗುವರೆಂಬ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು, ಆ ಶಿವಾಯಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು.

ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಗಂಟೆಗೆ ವಿಮಲೆಯು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಸಾರೋಟ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮನೋಹರಪಂತರನಿಗೆ ಹೊದಳು. ಅವಳ ಕೈಯೆಲ್ಲೊಂದು ತೊಗಲಿನ ಹ್ಯಾಂಡಲ್ಯಾಗ್ ಇದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳ ಪುಡಿಕೆಗಳಿದ್ದವು. ಬಳಿಕ ಅವರೀವರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸಂಭಾಷಣವು ನಡೆಯಿತು:

ವಿಮಲೆ:—ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನಾವಾಗಿಯೇ ಪತ್ರ ಕಳಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ಸಂಬಂಧದ ಮಾಹಿತಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಚಿಂತೆಯೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ, ನಮಗೆಷ್ಟು ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತೆಂಬದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪನೆಯು ನಿಮಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ನೋಟ್ಟನೊದಲು ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಆಭಾರ ಮನ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮು: ಕಲ್ಪನೆಯಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದೇ ಕನ್ನುತ್ತೀರಿ? ಆ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಕೂಡ ನನಗಿಲ್ಲೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಚಿಟ್ಟೆ ಕಳಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಆಭಾರ ಮನ್ನಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ. ನ್ಯಾಯದ ಕೆಲಸವೆಂದೆಯೇ ಅದು ರಿವಾಜಿನಂತೆ ಆದೇ ಆದೀತು. ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಒರುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದರ ಮಾಹಿತಿಯು ಇಲ್ಲವೆ

ಅಗುವಾನವ ನನಗಿಂತ ನಮಗೇ ಹೆಚ್ಚಿ ರಹಿತು. ನಿವೃತ್ತಾಯಾಕೋರೈ ಪ್ಪೀಡರ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದುದೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿರುವೆನು ನಿಜವೇ?

ಮಿ: — ಅಹುದು. ಅದು ನಿಜವೆಂದೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಸನದು ಪಡೆದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಇದುವರೆಗೆ ಕೋರ್ಟಿನ ಒಂದೂ ಕೇಸನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ಖಟ್ಟಿಯಲ್ಲೇ ನನ್ನ ವೊದಲನೇ ವಕೀಲ ಪತ್ರವು ದಾಖಲಾಗುವ ಈಶ್ವರೀ ಸಂಕೇತವಿದ್ದರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆನೀತು.

ಮ: — ನಿವೃತ್ತ ಇನ್ನೂ ಸನದು ಪಡೆದಿರದಿದ್ದರೆ ಅದು ಒಂದೆರಡೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ದೊರಕುವ ಒಗೆ ಹೇಗೆ? ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ವಕೀಲರಾದರೂ ನಿಮಗೆ ದೊರೆತೇ ದೊರೆಯಬಹುದು. ಇಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಸನದು ಪಡೆಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಯಾದರೂ ಏನಿದೆ?

ಮಿ: — ಕಾರಣವಿಷ್ಟೇ, ಈ ಜೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಯಾವ ವಕೀಲನೂ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ವಕೀಲ ಪತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನೆಂದು ನನಗನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಖಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜದ್ರೋಹದ ಸ್ವರೂಪವಿದ್ದು, ಪ್ರತಿವಕ್ಷಿಗಳೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಕೀಲರೆಂದರೆ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಸಾಕಿದ ಬೆಕ್ಕುಗಳೇ! ಎಲೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೆಕ್ಕಿ, ಅತ್ಯಾಶೆಯಿಂದ ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಸಿಗುವದೇನೆಂದು ಉಣ್ಣುತ್ತಿರುವವರ ಮೋರೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವವರು. ಇನ್ನು ನಾನು ಸನದು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ, ಅದು ನನಗೆ ಇಂದಿನದಿಂದೆಯೇ ಸಿಗಬೇಕು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರ್ಮ್ ತಿಕೀಟುಗಳ ಯಂತ್ರದ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಒಂದಾಣೆಯ ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಜೆಲ್ಲಿದೊಡನೆಯೇ ತಿಕೀಟು ಹೇಗೆ ಸಿಧ್ಧವಿರುವದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ನಾನು ಐದನೂರು ರೂಪಾಯಿ ತುಂಬಿದೊಡನೆ, ಕುಳಿತ ಬೈಠಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಕೆಂಪು ಚಂದ್ರನೆಂತಹ ಕಾಗದ ಹಚ್ಚಿದ, ಸುಖ ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿದ ಸನದಿನ ಕಾಗದವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಆ ಒಗ್ಗು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇನಾಗುವದೋ ಅದನ್ನು ನೋಡಲೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ಪರೀಕ್ಷೆಯೇ ಆಗತಕ್ಕದ್ದಿದೆ.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮನೋಹರಪಂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂಥದೋ ಒಂದು ಯೋಚನೆಯು ಕುಟ್ಟಲು, ಆತನು ಸಹಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಎರಡೂ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಒತ್ತಿಕೊಂಡು: — “ಆದರೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಕಾಯಿದೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದರೆ, ಅವರ ಮೇಲೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮುದ್ದ ಯಜಮಾನಸಾಹೇಬರೇ ಇರುವರಲ್ಲ?”

ವಿಮಲೆಯು ನಮನಕ್ಕು:—ಅಯ್ಯೋ; ಆದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಸಂ-
ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ಇವರು ಅನುಷ್ಠಾನ ಅಧಿಕಾರ
ಗಳನ್ನೇ ಸಾಕೆಂದರು; ಅದರಿಂದ ಇವರ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯಾದರೂ
ಎಷ್ಟಿರಬೇಕೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು?

ಅವಳು ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಟೀಕೆ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇದು
ಪ್ರಸಂಗವಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವಳು ಬೇಕೆಂತಲೇ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಗಿ ಹಿಡಿದಳು;
ಮತ್ತು ಆ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆಭಾರ ಮನ್ನಿಸಿ,
ಎದ್ದು ನಿಂತು, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಹೊರಡುವುದಾದಳು. ಆಗ ಮನೋ
ಹರನು:—ತಾವು ನನ್ನ ಆಭಾರಮನ್ನಿಸಲಿಕ್ಕೆನೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕೇವಲ
ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ; ಮುಂದಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಾನು
ಡಾಕ್ಟರನಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟಾ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಕಾ ಕೈದಿಗಳ
ಜೀವುಗಳ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮುಜಮಾನಸಾಪೇಬರು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿ-
ರುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ನಿನ್ನಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಮಗದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂ-
ದರೆ ಆ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ನಿಮಗೆ ನಾನಾಗಿ ಆ
ಬಗೆಯ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅರಸನ ಮಿತ್ರನೆಂದರೆ, ಆತನ
ಎಲ್ಲ ಸರ್ಕಾರೀ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಖಾಸಗೀ ಮಿತ್ರನೆಂದೆನಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆಗ ವಿಮಲೆಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕು: ಆದರೂ ಏನಾಯಿತು? ನೀವು ನನ್ನ
ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನಾದರೂ ಖಾಸಗಿಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬಂದರಾಯಿತು; ಅಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ
ನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ್ತೆ ಬಿನ್ನಿಯಿಸುವೆನೇನೆಂದರೆ, ಈ ಪ್ರಕರಣದ ನಿಕಾಲೆಯಾಗುವ
ವರೆಗೆ ನೀವು ನನ್ನೊಡನೆ ಜಿಲ್ಲಿನ ಡಾಕ್ಟರರಿಂದೂ ವರ್ತಿಸಬೇಕು; ಅಂದರೆ
ನಾನು ನಾಗರಿಕ ಸ್ತ್ರೀ ಇಲ್ಲದೆ ವಕೀಲ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಸಂಬಂಧದ ನನ್ನ
ಅಣ್ಣನ ಬಗ್ಗೆ ಹಕ್ಕಿನಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಸಲಹೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ
ಬಂದೀತು; ಆದರೂ ಕೇವಲ ನ್ಯಾಯವಾದ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ನೀವು ಯಾವ
ಸಹಾಯವನ್ನೊದಗಿಸ ಬಲ್ಲರೋ ಅದನ್ನೇ ಒದಗಿಸಬೇಕು.

ಒಳ್ಳೆದೆಂದು ಹೇಳಿ, ವಿಮಲೆಯೊಡನೆ ಆತನೂ ಹೊರಗಿನ ವರೆಗೆ ಬಂದು
ಅವಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು; ಆದರೆ ಆತನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಾಗ
ತನ್ನ ಜೀವಿನೊಳಗಿನದೊಂದು ಪಾಕೀಟನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವಳ ಕೈಗಿತ್ತನು. ಅದ
ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರನ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪರವಾನಿಗೆಯ ಪಾಪೂ, ಪ್ರಭಾ
ಕರನ ಕಾವಲಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನ ಭೆಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಸಬಹುದೆಂಬ

ಅನುಚ್ಛಾ ಪತ್ರವೂ ಇದ್ದವು.

“ಹೌದಲ್ಲ; ನಾನು ಮರತೀ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು!” ಎಂದು ನಾಚಿಕೊಂಡವ ರಂತಹ ಮುಖಚರ್ಯೆಯಿಂದ ವಿಮಲೆಯು ನುಡಿದು: “ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾತ ನಾಡುವಾಗ ನಾನು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು! ನೀವು ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಮಂಜಾಗ್ರತೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಯನ್ನು ವಹಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ?” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವಳು ಸಾರ್ಕೋಟೆ ಗಾಡಿಯನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತು: “ಸರಕಾರೀ ಕುದುರೆಯ ಲಾಯದ ಕಡೆಗೆ ಬಿಡು” ಎಂದು ಗಾಡಿಯವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು.

ವಿಮಲೆಯು ಅ ಲಾಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾವಲುಗಾರರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಿಗೆ ಮನೋಹರಪಂತನ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಅವಳನ್ನು ಪ್ರಭಾ ಕರನ ಬಳಿಗೆಯ್ದು ಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಒಂಟತ್ತು ಹೊಡೆದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಪ್ರಭಾ ಕರನು ಮೋರೆ ತೊಳಕೊಂಡು, ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆತನಿಗೇ ನೇನು ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಅವಳು:—“ಅಣ್ಣಾ, ನಾನಿನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ತೊಡಗತಕ್ಕವಳು; ಅದರಿಂದ ನಿನಗೇನಾದರೂ ಸೂಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಿದ್ದರೆ ಸೂಚಿಸು.” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಏನು ಸೂಚಿಸಬೇಕು? ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳುವದೆಂದರೆ, ಕಾಯಿದೆಯ ಹಾಗೂ ದರಬಾರದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಕೆಲವಲ ಶುಂಭನಾಗಿದ್ದ ನು! ಆತನ ಮನಸ್ಸಾದರೂ ವಿಮಲೆಯಂತೆಯೇ ದೊಡ್ಡದೂ ಮಶುದ್ದವೂ ಆಗಿ ತ್ತು; ಆದರೆ ಆತನಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಒದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಅದ ನ್ನು ಆತನ ಬೆನ್ನಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯ ಒದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಆತನು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು:—“ತಂಗೀ, ಸರಕಾರೀ ಕೆಲಸವೆಂದ ರೇನೆಂಬದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರಳಿರುವೆಯಂತೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನೇನು ಕೇಳುತ್ತಿರುನೆ? ವಕೀಲಪತ್ರವನ್ನು ಒರಕೊಂಡು ಬಾ. ಅಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದಲ್ಲ ನಾಲ್ಕು ಸಹಿಗಳನ್ನಿಕ್ಕುತ್ತೇನೆ. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತರೆ ಒಮ್ಮೆಯಲ್ಲ ನಾಲ್ಕು ಸಾರಿ ಅವರ ಕೆನ್ನೆಯ ಮೇಲಿಕ್ಕುತ್ತೇನೆ; ಹಾಗೂ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಹಾಗೆ ಅವರಿಗೆ ಬೈಯುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ನನ್ನನ್ನು ಜವಾಬಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆಯೆಂದರೆ ನಾನು ಯಾರ ಅಪ್ಪನಿಗೂ ಂಪದೆ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಯಲ್ಲ ಹತ್ತುಸಾರಿ ಬೇಕಾದರೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಇದರ ಮೇಲೆಯೂ ನಾನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆ ಭೋಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಈಶ್ವರೀ ಸಂಕೇತವಿದ್ದರೆ, ಒಮ್ಮೆಯೇ ಅಲ್ಲ, ನಾಲ್ಕು ಸಾರಿ ಗಲ್ಲಗೇರುತ್ತೇನೆ!”

ಇಂಥ ಅಡಮುಟ್ಟನೆದುರಿಗೆ ನಿಮಲೆಯೇನು ಮಾತಾಡುವಳು? ಹೂ, ಹೂ, ಅನ್ನುವಾಗ ಅವಳಿಗೆ ನಾಕುಸಾಕೆನಿಸಿತು. ಆತನು ಬಿಡುಗಡೆಯ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನೇನಾದರೂ ಹೇಳುವನೆಂಬ ಆಶೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಹತ್ತರ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ನಿಮಲೆಯು ಆತನ ಸಂಬಂಧದ ಸಮಗ್ರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವನಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಬಳಿಕ ಅವಳು:—“ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರಬೇಕೆಂದು ನಿನಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸರಕಾರ ತರ್ಪೆಯವರಾದರೂ ಜವಾಬು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಬೇರೆ ವಿಧದಿಂದ ಏನಾದರೂ ಮಾಹಿತಿ ಕೇಳ ಬಂದರೆ, ನೀನು ಯಾರ ಸಂಗಡಲೂ ಏನನ್ನೂ ಮಾತಾಡಬೇಡ. ಏನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆಂದು ಅನ್ನು. ಇಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ವಹಿಸು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನೇ ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬಜಾಯಿಸಿ, ನಿಮಲೆಯು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋದಳು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಕಚೇರಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಅವಳೂ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋದಳು. ಅವಳು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ವಿಜಿಟಿಂಗ್ ಕಾರ್ಡನ್ನು ಒಳಗೆ ಕಳಿಸಿದಳು. ಒಳಗಿನಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಉತ್ತರವೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವಳು ನೆನಪಿಗೆಂದು ಮತ್ತೆ ಎರಡನೇ ಕಾರ್ಡು ಕಳಿಸಿದಳು. ಆಗ ಅವಳನ್ನು ಒಳಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಕೆಯು ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೋದವಳೇ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆದರೂ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಮೋರೆಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಕದ್ದು ನೋಡುವವರ ಹಾಗೆ ನಡುನಡುವೆ ಅವಳ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಅವಳು:—“ಸರಕಾರೀ ಕೆಲಸಕ್ಕೊಂದು ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಕಾಣಬಂದಿದ್ದೇನೆ” ಎನ್ನಲು,

ದಿ:—ಏನು? ಸರಕಾರೀ ಕೆಲಸವೇ? ನನ್ನ ಕಡೆಗೇ? ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸವೇ?

ವಿ:—ಹೌದು. ನಾನು ವಕೀಲರ ಸನದಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅರ್ಜಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ; ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಸನದಿನ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಫೀಯ ಏನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ತಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಜಮಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನನಗೆ ಸನದು ದೊರೆಯುವ ಹುಕ್ಕುಮು ಅಗಬೇಕು.

ಆದರೆ ನಿಮಲೆಯು ಹೇಳುವ ಸಂಗತಿಯು ತಮಗೆ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲೆಂಬ ತೀವಿಯಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು:—“ಏನಂದಿರಿ, ವಕೀಲಿಯ ಸನದೇ? ಮತ್ತು

ಅದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೇ?

ವಿ:--ಹೌದು. ನಾನು ವಕೀಲೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣಳಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ದಿ: — ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಕೀಲೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲೇನು?

ವಿ:— ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಕೀಲೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ

ಇದೆ. ನಾನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಹಾಯ್ಕೋರ್ಟ್‌ಪೀಠದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ದಿ:—ಹಾಗಾದರೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮುಲುಖಿನಲ್ಯೆಯೇ ಸನದು ಪಡಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ವಿ:—ಆದರೆ ಅದೇ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸನದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ದಿ:—ಅಹುದು; ಕೊಟ್ಟರೆ ಸಿಕ್ಕೀತಲ್ಲ!

ವಿ:—ಹಾಗಾದರೆ ನನಗದನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನು?

ದಿ:—ನೀವು ಸ್ತ್ರೀಯರಿರುತ್ತೀರಿ; ಹಾಗೂ ಇದು ಸಂಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತದೆ!

ಇದೇ ಅಡ್ಡಿಯು.

ವಿ: —ಹಾಗಾದರೇನು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮುಲುಖಿನೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗದವರೇನು?

ದಿ: — ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಒಂದೇ.....

ವಿ:—ಅಂದರೆ 'ಹರಾಮಖೋರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನಷ್ಟೇ ನೀವು ಉಚ್ಚರಿಸಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಒಲವು.....

ದಿ:—ಛೇ. ಛೇ. ಸ್ತ್ರೀಯರೆದುರಿಗೆ ಹಾಗೇಕೆನ್ನಬೇಕು?

ವಿ: —ಹಾಗಾದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲವೆಂತಲಿಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯ ಒಪ್ಪಾಯಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಏನೇ ಅನಿಸಲಿ, ನನ್ನ ಸನದಿನದೇನು?

ದಿ: —ನಾನು ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವವನಿದ್ದೆನು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ನೀವು ಮಾತನಾಡಿದಿರಿ! ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಯೂ ಒಂದೇ! ಆದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸನದು ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ನಾಲಕ್ಕಾರು ಪೀಳಿಗೆಗಳು ಗತಿಸಬೇಕು.

ವಿ:—ಅದನ್ನು ಕೊಡಕೊಡದೆಂಬ ನಿಯಮ ಬೇರೆ ಈ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ದಿ: — ನಿಯಮವೇ?.....ಹೂ. ನಿ-ಯ-ಮ! ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿಯಮ-ಗಿಯಮಗಳಿರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ವಿ:—ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಇಂತೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಒಳಗೆ ಸನದು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

ದಿ: — ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿದರೆ ಕೊಟ್ಟು! ನ್ಯಾಯದಾನದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ತಲೆಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಆಪ್ತದ ಕೊಟ್ಟು, ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಕಲೆಸಬೇಕೋ ಏನು?

ಎ:-ಆ ಮಣ್ಣು ಬೆರಿಸುವ ಕಂತ್ರಾಟವನ್ನು ಕೇವಲ ಪುರುಷರಿಗೇ ಕಾದಿದ ಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ! ಜಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಣ್ಣಾಟವು ರುಚಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗಾದರೂ ಅದೆಷ್ಟು ಆಡಗೊಡಬೇಕೆಂಬದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಿತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರುವದು! ನೀವು ನನಗೆ ಸನದು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಬಿಡಿರಿ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಅರ್ಜಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಶರಾ ಬರೆದಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ದಿ:—ಯಾವದೊಂದು ಸಂಗತಿಗೆ ನಕಾರದ ಉತ್ತರ ಹೇಳುವ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡದಿರುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.

“ವಿದಿತವಾಯಿತು. ಒಳ್ಳೇದು” ಹೀಗೆಂದವಳೇ ವಿಮಲೆಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಎದ್ದಳು; ಹಾಗೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಮನೋಹರಪಂತನ ಹೆಸರಿಗೆ ಅವಳು ಹೀಗೆಂದು ಪತ್ರವರೆದಳು:

“ಸ. ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ನಿಮ್ಮ ಭೆಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದನು. ಸನದಿನ ಫೀಯು ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಸ್ತ್ರೀಯಿರುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಸನದು ಕೊಡಲಾಗದೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಅದರಿಂದ ವರಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ನಾನಿನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೇ ಭೇಟಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಅಪ್ಪಣೆ ದೊರಕಿಸಿ, ಭೆಟ್ಟಿಯ ವೇಳೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಕೃಪೆಯಾಗಬೇಕು. ಬೆಳಗಿನ ಭೆಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಖಾಸಗೀ ನಾತೆಯಿಂದ ನಾನೀ ಪತ್ರವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ.”

ಆ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಒಂದೊಂದೆ ತಾಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರ ಬಂತು: “ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಯಜಮಾನ ಸಾಹೇಬರು ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡಾರು”

ಅದರಂತೆ ಮರುದಿನ ಮುಂಚಾನೆ ವಿಮಲೆಯು ತನ್ನ ದೈನಿಕ ತಿಸ್ತಿನಂತೆ ಸಾದಾಉಡುಪಿನಿಂದ ಅರಮನೆಗೆ ಹೊರಬಳು.

* * * * *

ವಿಮಲೆಯು ಆ ಜೋಡ್ಯವುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಖುದ್ದ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲೇ ಇಷ್ಟು ಪರ್ಷ ವಾಸಿಸಿದವಳು; ಆದರೂ ತನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದಾಗಿಂದ ಇಂದೇ ಅವಳು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಅವಳು ತನ್ನ ತಂದೆಯೊಡನೆ ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟಸಾಹೇಬರ ಗಾರ್ಡನ ಪಾಟಿ ಗಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೆ ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಬಕ್ಷೀಸ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಲಿ ಹೋಗಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಗತಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜರು ಜೀವದಿಂದಿರುವವರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು

ಜೋಜಿಗಮಹಾಜರನ್ನೇ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗದೇಕಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರ ಭಿಟ್ಟಿಯ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ವೇಳೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಮಲೆಯಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಚೀಟಿ ಬಂದುದರಿಂದ, ಮನೋಹರನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಭರತಿಯುಂಟಾಯಿತು.

“ದೇವಾ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಕುಳಿತು ಲೋಕದೊಳಗಿನ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ(ಮತ್ತು ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದದಿನಿಂದ ಫೌಡಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ಹೆಸರುಗಳ ಹುಲ್ಲಿನ ಸಿವುಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿ ಜೆಲ್ಲುತ್ತೀ; ಹಾಗೂ ಅವರ ಲಗ್ನ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೀ. ಅದರಂಥದೇ ಒಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯ-ವಿಮಲೆಯರ ಹೆಸರಿನ ಸಿವುಡನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಒಗೆದರೆ ಮತ್ತು ಇವರುಗಳ ಲಗ್ನ ಪತ್ರ ವನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ‘ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದರೆ ನಾನು ನಿನಗೆ....” ಎಂದು ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಹರಕೆ ಕೂಡ ಕಟ್ಟಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಪದಾರ್ಥವಾವುದೆಂಬ ದರ ಮಾಹಿತಿಯು ನಮಗಿದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಹರಕೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ತೀರಿಸಿದನೆಂಬದನ್ನು ನಾವು ಹೇಳಲಾರೆವು; ಆದರೂ ವಿತ್ರಪ್ರೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಸ್ವಂತದ ದೇಹದೊಳಗಿನ ನಾಲ್ಕು ತೊಲೆ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕೂಡ ತೆಗೆದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇರಲಿ.

ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ವಿತ್ರ ಜೋಜಿಗರಾಯ ಮತ್ತು ತಾನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಾಗಿ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಧುವಾದ ವಿಮಲೆ ಇವರ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗುವದು; ಹಾಗೂ ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿರಲಿಕ್ಕೆ ತನಗೆ ಲಭಿಸುವದು ಎಂಬೀ ಆನಂದದಿಂದ ಮನೋಹರನಿಗೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಯೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ಎಂಟಕ್ಕೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿ ಮಾಡಿ ಹಿಂದಿರುಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮನೋಹರನ ಸವಾರಿಯು ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತಿತು; ಮತ್ತು ಇಂದು ಆತನು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ದಿನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದನು. ಇದರಂತೆಯೇ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯು ಇಂದೊಂದು ಅಕಲ್ಪಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೇ ಬಂದು ತನಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗುವಳೆಂಬ ಮಾಹಿತಿಯು ಮನೋಹರನಿಂದ ಮುನ್ನಾದಿನವೇ ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲನೇ ದಿನದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತುವ ಮೊದಲು ಯಾವ ಯಾವ ವಿಚಾರಗಳು ಬಂದಿರಬಹುದೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಾಚಕವೃಂದವು ಸಹಜವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಂಧಿಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದಂತೆ, ಲಾಂದರದ ಮಸಮಸಕಾದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಮಲೆಯು ಆ ಛಾಯಾ ಚಿತ್ರವು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಒಡೆದು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆಂದು ಆತನು ತನ್ನ

ಸ್ವೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ರಸಾಯನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ 'ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿಕ್ ಪ್ಲೇಟಿ'ಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸವರುತ್ತಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಬೆಳಗ್ಗೆದ್ದು ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರೊಡನೆಯೇ ಆತನ ಆ ಅಮೂರ್ತ ಮನೋರಥವೂ ಓಡುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಕುದುರೇ ಸವಾರಿಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿ, ಕ್ಷಣಕಾಲ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದ ನಂತರ ಹೊರಗೆ ದಿವಾಣಖಾನೆಗೆ ಬಂದು ಕೂಡುವ ವರೆಗಿನ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆತನವೇ ಎರಡು ಮನಸ್ಸುಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಸಂಭಾಷಿಸಿದವು:

೧ನೇ ಮನಸ್ಸು:—ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸಿಂಹ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಅವಳು ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ, ನಿರ್ಭಯಿಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗ ಹಚ್ಚಿದ್ದರ ಸೇಡನ್ನು ನಾನಿಂದು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರೆ? ಇಂದು ಅವಳು ಬಂದಾಗ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸಮಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿ ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿದರೆ?

೨ನೇ ಮನಸ್ಸು:—ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇ ಅದು? ಅವಳು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಏಕೆ, ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಸಿಂಹಣಿಯೇ ಆದಾಳು. ಅವಳಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗ ಹತ್ತಿದರೆ, ಯುಕ್ತಿ-ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನೀನೇ ಅವಳನ್ನು ತಡೆದಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀ.

೧ನೇ ಮನಸ್ಸು:—ಒಳ್ಳೇದು; ಬಂದರೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವೆನು; ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಸನದು ಕೊಡದೆ ಅವಳ ನೀರಿಳಿಸಿದರೆ?

೨ ಮನಸ್ಸು:—ಅದು ಅವಾನ್ಮವಾದೀತು. ಅವಳು ಸನದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ. ರಕ್ತದ ನೀರು ಮಾಡಿ, ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ವಕೀಲೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ರೋಖ ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೆಣಿಸಿ, ಸಂಕಟ ಗ್ರಸ್ತನಾದ ಅಣ್ಣನ ಬಿಡುಗಡೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆಂದು ಸನದು ಕೇಳುವವಳಿಗೆ ನೀನು ಆದಾವ ಮೋರೆಯಿಂದ ಸನದು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆನ್ನುತ್ತೀ?

೧ ಮನಸ್ಸು:—ಅವಳು ಬಂದು ಕುಳಿತರೂ ನಾನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ನೋಡದಿದ್ದರೆ?

೨ ಮನಸ್ಸು:—ವಧು-ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಭೆಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಮೋರೆ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣಿತ್ತಿ ನೋಡದವಳೇ ವಧುವು! ಇದೇ ಏನು ನಿನ್ನ ಪುರುಷಧರ್ಮವು? ದೇವರು ತಾನಾಗಿ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದರೆ, ಅಭಾಗ್ಯನೇ, ಕಣ್ಣುಂಬ ದರ್ಶನಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನೀನದೇನನ್ನು ದೊರಕಿಸುವೆ? ಏನಯಕ್ಕಾದರೂ ಕೆಲ ಮೇರೆಯಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ?

೧ ಮನಸ್ಸು:—ಅದಿರಲಿ. ಹಾಗಾದರೆ ಅವಳೊಡನೆ ಮಾತು-ಕಥಿಯಾಡುವ

ದೇ ಸಂಭಾವಿತನದೊಡ್ಡ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದೊಡ್ಡ ಅಗಿದ್ದರೆ, ಅವಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಾತಾಡಿಸಿಕೊಂಡೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

೨ ಮು:—ತಂಬೂರಿಯ ಜೋಡತಂತಿಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ನುಡಿಸುಡಿಯುತ್ತ ಏಕರೂಪವಾಗುತ್ತವೆ! ಕೂಡಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ! ಅಪ್ಪಾ, ಇದು ದೇವರ ಘಟನೆಯಿದೆ; ಮತ್ತು ಹುಚ್ಚಾ, ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಜನ್ಮದ ಕಲ್ಯಾಣವಿರುತ್ತದೆ.....

ಆದರೆ ಒಳಗಂಟಿನ ಜನರು, ಕೆಲಕೆಲವು ತರುಣರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಗೊಡುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಮನೋಹರನು ಮಾಡಿದ ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾಗತವು ಸಹೇತುಕವಾಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ಗುರ್ತಿಸಿ, ಜೋಜಿಗರಾಯನಾದರೂ ದಿನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಧಾರಣತೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಉಪೇಕ್ಷಿತ ದನಿಯಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತರವಿತ್ತನು. ಬಳಿಕ ಚಹ ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾತಿನ ಸಂದರ್ಭವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ತಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವಂತೆ ಹೇಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಮನೋಹರನು: ಮಹಾರಾಜರೇ, ಕೇವಲ ಅಡಿಗೆಯವರು ಮಾಡುವ ಈ ಚಹವನ್ನೇ ಕುಡಿಯುವ ನಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಈ ಸಂಕಟವು ಯಾವಾಗ ಪರಿಹಾರವಾದೀತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವರೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಲು,

ಜೋ:—ಏನು? ಮನೋಹರಾ, ಅಡಿಗೆಯವನು ಮಾಡಿದ ಚಹ ಕುಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಸಂಕಟವೆನ್ನುತ್ತೀಯಾ?

ಮು:—ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರೇ, ಅದಲ್ಲದೇನು? ಚಹದಲ್ಲಿ ಹಾಲು ಸಕ್ಕರೆಗಳೊಡನೆ ಮತ್ತೇನು ಬೆರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ, ಅದು ಅಡಿಗೆಯವನು ಮಾಡುವ ಚಹದಲ್ಲಿ ಬೆರಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ!

ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಹುಚ್ಚು ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು:—ಅಂದರೆ? ಒಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಇಲ್ಲಾಣಗಳೇನು? ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳುಳ್ಳ ಲಗ್ನದ ಹೆಂಡತಿಯು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹೊರತು, ಆ ಇಲ್ಲಾಣಗಳು ಚಹದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬೀಳಬೇಕು? ಅವಳು ಚಹವನ್ನು ಒಲೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಬೇಕು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೂಸು ಅಳಹತ್ತಲು ಚಹದ ಮೇಲೆ ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಮರೆಯಬೇಕು! ಎರಡನೇ ಹುಡುಗನ ಅಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಚಹ ಸೋಸುವದನ್ನೇ ಮರೆತು ಬಿಡಬೇಕು! ಹೀಗಾಯಿತೆಂದರೆ, ಮನೋಹರಾ, ಹಾಲು-ಸಕ್ಕರೆಗಳ ಹೊರತು ಆ ಚಹದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇನು ಬೀಳಬೇಕೋ ಅದು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಬೀಳುತ್ತದಲ್ಲ! ಪಾಪ! ಅಡಿಗೆಯವನು ಚಹ ಮಾಡುವದೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಚಹವನ್ನೇ ಮಾಡುವನು. ಅದರ ಹೊರತು ಆತನಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ವ್ಯವಧಾನವೂ ಇರದ್ದರಿಂದ, ಆತನು ಮಾಡಿದ

ಚಹದಲ್ಲಿ ಒಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಇಲ್ಲಾಣಗಳೆಲ್ಲ ಸಿಗಬೇಕು? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿ ಅವು ಬಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅವನದು ಅವನಿಗೇ ಮರಣಪ್ರಾಯವಾದ ದುಃಖವಾಗಿ, ಆತನು ಆಗಿಂದಾಗಲೇ ಬೇರೆ ಚಹ ಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಡಿಗಿಯವನ ಚಹದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಾಣಾದಿಗಳು ಸಿಗುವದು ನಿರಾಶೆಯೆಂದೇ ಅನ್ನು! ಆದರೆ ಮನೋಹರಾ, ನಿನಗೆ ಅವುಗಳ ಹೊರತು ಸಾಗದಂತಿದ್ದರೆ, ಅಂದರೆ ನಿನ್ನ ಡಾಕ್ಟರೀ ಚಹದ ಪ್ರಿಸ್ಕ್ರಿಪ್ಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಒಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಇಲ್ಲಾಣಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದ್ದರೆ, ನೀನು ಬೇಗನೆ ಲಗ್ನವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳ ತಂದೆಯಾಗು ನೋಡೋಣ!

ಆಗ ಮನೋಹರನು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ:—ಮಹಾರಾಜರೇ, ನಿಮ್ಮಂತೆ ನನಗೂ ಚಹದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಾಣ ಬಿದ್ದಿರುವದು ನೇರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಗಂಡಸರೇ ಮಾಡಿದ ಚಹವನ್ನು ನೀವು ಇನ್ನು ಅದೆಷ್ಟು ದಿನ ಕುಡಿಯುವವರು?

ಜೋ:—ಭಲೆ! ಭಲೆ! ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಪುರುಷ ನೌಕರರನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ಅಡಿಗಿಯವಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಅವಳಿಂದಲೇ ಚಹ ಮಾಡಿಸಿ ತರಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿರುವೆಯೇನು? ಒಳ್ಳೇದು. ನಾನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಆ ಅಡಿಗಿಯವರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನನಗೇನೆಂದಾರು? ನೀನೇನೆಂದೀ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಯೋಚಿಸಬೇಡವೇ?

ಮನೋಹರನು ಇನ್ನು ಮೈಮೇಲೇರಿ ಹೋಗಿಯೇ:-ಮಹಾರಾಜರೇ, ಅಡಿಗಿಯವಳ ಚಹದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನನ್ನೆಲ್ಲ. ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ಖಾಸ ಅತ್ತಿಗಿಯವರು ಮಾಡಿದ ಚಹವನ್ನೇ ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿದೆ.

ಜೋ:—ಹೀಗೆಯೋ! ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಡನುಡಿ! ಆಪ್ತಾ, ನಿನ್ನ ಅತ್ತಿಗಿಯೆಂದರೆ, ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಣಿಯು! ಅವಳು ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಎದ್ದು ಚಹಮಾಡಿ ಕೊಡುವಳೇ? ಮತ್ತು ಅವಳು ಮಾಡಿ ತಂದರೂ ನನಗೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ತಂದಾಳು. ರಾಜನ ರಾಣಿಯು ಘೋಷಾದೊಳಗಿನ ಸನಾತನೀ ಸ್ತ್ರೀಯಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಅವಳು ಜನರಿಗೆ ತನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನು-ನಿನ್ನಂತಹ ನನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನಿಗೂ ಕೂಡ-ಘೋಷಾದ ಹೊರಗೆಕೊಟ್ಟು, ಮರ್ಯಾದೆಗೇಡಾಗಬೇಕೇನು? ಇನ್ನು ಅವಳು ಘೋಷೆಯಲ್ಲದೇನನ್ನೇ ಮಾಡಲಿ! ನಮ್ಮಂತಹ ರಾಜಮಿತ್ರರ ಲಗ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ 'ಅತ್ತಿ'ಗೆಯ ಕೈಯು ಚಹ ಕುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ನಿಮ್ಮ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ವ್ಯರ್ಥವೇ ಆಗುವದು! ನೀವು ಬಡಬಗ್ಗ ಜನರು. ನಿಮ್ಮಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಒವೊಮ್ಮೆ ಅತ್ತಿಗಿಯವರ ಕೈಯು ಚಹ ಕುಡಿಯುವ ನಮ್ಮಂತಹ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಇಚ್ಛೆಯು ಈಡೇರೀತು; ಆದರೆ ಆ ವಿಷ

ಯದ ಅಲೋಚನೆಯೇನಾದರೂ ಈ ಸಾರಿಯು ಲಗ್ನದ ಹಂಗಾಮಿನಲ್ಲಿ ದೆಯೇನು? ಅಲ್ಲದೆ, ಸಿರಿವಂತ-ಒಡವ, ಸಂಸ್ಥಾನಿಕ-ನಾಗರಿಕ ಈ ನನ್ನ-ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೂ, ನೀನು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನು; ನಾನು ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆ ಅವಳು ಮೊದಲು ಯಾರ ಲಗ್ನವನ್ನು ಹಮ್ಮುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದನ್ನು ನೀನೇ ಹೇಳು ನೋಡೋಣ?

ಮ: ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನೇ ಎತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನಾನು ಹಿರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಳು ನಿನ್ನ ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಹೂಡುವ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು! ಯಾಕಂದರೆ, ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯಪದವು ಲಭಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ-ನಿನ್ನೊಳಗಿನ ಹಿರಿಯತನವು ವ್ಯಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ನೀನೇ ಅಣ್ಣನು, ನಾನೇ ತಮ್ಮನು! ಅದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಯುಜಮಾನಸಾಹೇಬರೇ, ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮೊದಲನೇ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಿಡಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸುವದೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ಜೋ:—ಎಲ್ಲರಿಗಿಂದರೆ ಯಾರು ಯಾರಿಗೊಬ್ಬವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಬಿಡು! ನನ್ನ ವಿವಾಹವಾಗುವದು ಕೇವಲ ನನ್ನ ಸುಖ-ಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿಯೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಜನರ ಸಂಬಂಧವೇನು?

ಮ:—ಅದೇಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ? ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಯಾವ ಗೃಹಸ್ಥನ ಮಗಳು ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯಾಗುವಳೋ, ಆ ತಂದೆಯೊಬ್ಬನಾದರೂ ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ....

ಜೋ:—ಆಧವಾ ದುಃಖಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವವನೋ, ಗುಟುಕು ನೀರು ಕುಡಿಯುವವನೋ, ಈಸುವವನೋ ಇವೆ ದಡದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವವನೋ, ಇದನ್ನೇಕೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ? ಅದನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು! ಯಾಕಂದರೆ, ಮಗಳು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಣಿಯಾದಳೆಂದರೆ, ಅವಳ ತಂದೆಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು! ಇನ್ನು ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆಯೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಈ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಐದನೆಯ ಪ್ರಕಾರವುಳಿದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹೇಳಲೇನು?

ಮ:—ಅದಾವುದು?

ಜೋ:—ರಾಜಜಾಮಾತೃವನ ಸಂಬಂಧವು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಂತೆ ಕಹಿ-ಉಪ್ಪು. ಕಾರಣ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡದೆ, ಕೇವಲ ದೂರದಿಂದಲೇ ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು! ಯಾವ ತಂದೆಗಳು ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವರೋ, ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಇದೇ ಅನುಭವ ಬಂದಿದೆ. ಯಾವನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಜನ್ಮದ ಪಾಂಡ್ರ್ಯವು ಹಿಂಗಿದ ಆನಂದವಾಗಿದ್ದರೆ, ಬೀರೊಬ್ಬನಿಗೆ ಆಜೀವ ಅಮ

ಯಾರದೆಯುಂಟಾಯಿತೆಂಬ ದುಃಖದಿಂದ ದೇಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಮು:—ಆದರೆ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾವನ ಸಂಬಂಧವುಂಟಾಗುವ ಸುದ್ದಿಯಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಸಂತೋಷ-ಸಮಾಧಾನಗಳು ಜನ್ಮ ತುಂಬ ಲಭಿಸುವವೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯಿದೆಯೆಂದೇ ನಾನನ್ನುತ್ತೇನೆ.

ಜೋ:—ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನು ನನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತಿಕೆಯ ಸರ್ತಿಫಿರೇಟನ್ನು ಕೊಡ ದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯರಾರು ಕೊಡಬೇಕು? ಆದರೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹೇಗೆ ಇದ್ದಾಳೆಂಬ ದರ ಖಾತ್ರಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದರೂ ಅದಿಂತು ಹೇಳುವವನು? ಅವಳು ಸದ್ಗುಣಿಯಾದರೆ ಏಕೆತವೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ? ನಾನು ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಬೇಕಾ ದಷ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಮೇಲೆ ಕೆಡಕಾಗುತ್ತಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಯಾಗು ಹೇಳಬೇಕು? ಮಾವನು ಬಂದರೇನು, ಎರಡು ದಿನದ ಅಭ್ಯಾಗತನು! ಮತ್ತು ಆತನು ಎಂದೂ ಬರದಿದ್ದರೂ ನಡೆಯುವಂತಿದೆ; ಆದರೆ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೇ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯ ಇಲ್ಲವೆ ದುರ್ಗುಣಿಯವಳಿದ್ದರೆ? ಆ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ.

ಮು:—ಅವೇನೆಂಬದನ್ನು ನೀವೇ ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣ?

ಜೋ:—ಒಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಅರಸು-ಅರಸಿಯರ ಪಾರಿವಾಳದ ಜೊತೆಯು! ಆದರೆ ಅಂತಸ್ಥ ಪ್ರಕಾರವು ಹುಟ್ಟಿ ವೈರಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಪಾದರಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗವೆ! ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ನಿಮಂತ್ರಣವಿದ್ದಿತೆಂದರೆ, ನಿರು ಪಾಯವು! ಅಂತೆಯೇ ಅರಮನೆಯ ಮಹಾದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಮೋಟರು ಒಂದಿತೆಂದರೆ, ಒಂದು ಕಡೆಯ ದಿವಾಣಖಾನೆಯೊಳಗಿಂದ ಮಹಾರಾಜರೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯ ಅಂತಃಪುರದೊಳಗಿಂದ ಮಹಾರಾಣಿಯವರೂ ರಂಗಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಬರುವ ನಟ-ನಟಿಯ ರಂತೆ ಶೃಂಗಾರಗೊಂಡು ಬಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಒಳಿಯಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಕೂಡುವರು. ಸಮಾರಂಭದೊಳಗಿನ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ “ನಾವೂ ನಮ್ಮ ರಾಣಿ-ಸಾಹೇ ಬರೂ” ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಮಹಾರಾಜರ ಮುಖದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಸಾರಿ ಹೊರಡತಕ್ಕವೇ! ಆದರೆ ಆ ಮೋಟರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ಅರಮನೆಯ ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯ ಪರದೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಭಯತರ ನಿಷ್ಕ್ರಮಣವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಮತ್ತೆ ಅಂಥ ಎರಡನೇ ಯೋಗವುಂಟಾಗುವ ವರೆಗೆ ಅವರೀವರಲ್ಲಿ ಅದೇತಕ್ಕು ಗಂಟು ಬೀಳುವದು?

ಮು:—ಇದೊಂದು ಒಗೆಯಾಯಿತು; ಇದರಲ್ಲಿ ಒಹಿರಂಗದಲ್ಲಾದರೂ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದವರ ಜಾಹೀರ ರೀತಿಯಿಂದ ಮರ್ಯಾದೆ ಕಾಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ.

ಜೋ:— ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾತ್ರರ ಸುಖವು? ರಾಣಿ-ಸಾಹೇಬರು ಎಂದಾ

ದರೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಸದಾಧರಗಳನ್ನು ನಾಡಿ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಉಣಬಡಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದೇ ಸಂಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತು ಹಾಸ್ಯವಿನೋದ ಮಾಡುತ್ತ ಉಣ್ಣುವರೋ ಅಥವಾ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕುಳಿತು ಸುಖ-ದುಃಖದ ಮಾತು-ಕಥೆಗಳನ್ನಾಡುವರೋ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯಪ್ರಸಂಚದೊಳಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯನಿರುವರೋ? ಅವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನೇ ಎತ್ತುವಂತಿಲ್ಲ! ವೊದಲು ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವದೇ ಕಡಿಮೆ! ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ ಗಂಟೀಬಿದ್ದರೆ, ಪರಸ್ಪರರು ಪರಸ್ಪರರ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಕಿತ್ತಬೀಕು; ಹುಚ್ಚು ಹುಳುಕುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಬೀಕು; ಸ್ವತಃ ಅಳಬೀಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಅಳಹಚ್ಚ ಬೀಕು; ಮತ್ತು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಂಡು ದಾಸ-ದಾಸಿಯರು ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಬೊಳ್ಳನೆ ನಗಬೀಕು! ತಮ್ಮ ಅಂತಃಪುರವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಕೋಟಿಯನ್ನಾಗಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಭಟ-ಭಿಕ್ಷು ಕರು ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಶಿಪಾಯಿ-ಪ್ರಾಡೆಗಳು ಅಥವಾ ಪ್ರೇಮದ ಡಾಕ್ಟರರು ಇವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಹಾಡು-ಬಾರಿಸುವವರ ಮೇಳಗಳನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೂಡ್ರಬೀಕು! ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರಾದರೂ ತಮ್ಮ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಜೊತೆಗಳೊಡನೆ ವೋಜಿನಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯಬೀಕು! ರಾಜರಾಣಿಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಾಲಿಗೆಗಳದೇ ಅಲ್ಲ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕುದುರೆಯ ಹಂಟರಗಳ ಕಲಕಲಾಟವೂ ಆಗಬೀಕು! ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಮಧ್ಯದ ಗ್ಲಾಸುಗಳಂತೆ ನೆತ್ತರ ಸುರಿಯುವ ಗಾಯಗಳೂ ಆಗುತ್ತಿರಬೀಕು! ಪ್ರೇಮಲ ಸದ್ಗುಣಿ ಅರಸು-ಅರಸಿಯರ ಗಂಟು ಬೀಳುವದೆಂದರೆ, ಅದೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಯೋಗವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನೀನು ನನ್ನ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಅದೆಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ, ಅಂಥದೇ ಸ್ತುತಿಗೆಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾದಂತಹ ನನ್ನ ವಧುವು ನಿನಗೆ ಅದೆಲ್ಲಿ ಖಾತ್ರಿಯಿಂದ ದೊರಕುವಳು? ಅಂತೆಯೇ ಲಗ್ನವಾಗದಿರುವದು ಒಳಿತಲ್ಲವೆ?

ಮು: —“ಎಂಥ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತ ಮಾತಿದು?” ಮನೆಯನ್ನೇಕೆ ಕಟ್ಟುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಯಾವುದೊಂದು ಮಂಗ-ಮುಸುವನಿಗೆ ಕೇಳಿದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಇಲಿ-ಹೆಗ್ಗಣಿಗಳು ಮನೆಮಾಡುವವೆಂದು ಅದು ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರವಿದು!

ಜೋ: —ಅಹುದು. ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾನು ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳತಕ್ಕವನು. ನಾಲ್ಕು ಕಾಲಿನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಉಗುರುಗಳ ಇಲಿ-ಹೆಗ್ಗಣಿಗಳು ಮನೆಗೊಳಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆದರಿ ಡೊಗರು ಕೆಡವಿ ಮಣ್ಣು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ದುರಾಚರಣೆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪೀಡನವು ಇಡಿ ಸಂಸಾರವನ್ನೇ ಮಣ್ಣು ಗೊಡಿಸಿ ಬಿಡುವದಲ್ಲ! ಆ ಮೇಲೆ ನಾನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಲೋ, ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಲೋ?

ಎಂಬ ಪ್ರಸಂಗವುಂಟಾಯಿತೆಂದರೆ, ಕಡೆಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವೆರಡನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಗಾಗಿ ಯಾವುದೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಚ್ಚಿಂತ ಸ್ವಂತದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸುಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸುಖವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೊದಗಿಸಿ ಕೊಡುವದೇ ಮೇಲಲ್ಲವೆ?

ಮ:—ಲಗ್ನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಶ ದೊರೆಯುವದು ಹೇಗೆ ದೈವಾಧೀನವೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಯಶ ದೊರೆಯುವದಾದರೂ ದೈವಾಧೀನವೇ ಅಲ್ಲವೇನು? ಗಂಡನು ದುರ್ಗುಣ ಇಲ್ಲವೆ ಷಂಡನೆಂದೇ ರಾಜರ ರಾಣಿಯರು ಕೆಡುತ್ತಿರುವರೇನು? ನಾನು ಸದ್ಗುಣಿ ಹಾಗು ಪುರುಷಾರ್ಥಸಂಪನ್ನರಾದ ಕೆಲ ರಾಜರನ್ನು ನೋಡಿರುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಅಂಥ ಪುರುಷರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯೂ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಲಭಿಸಿಯೂ ಅವರ ಲಗ್ನಗಳು ಕುಲಕ್ಷಣದ ಕುಲಟಿಯರ ಕೂಡ ಆಗಿ ಹೋಗಿವೆ! ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ದೇವರ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿಯೇ ನ್ಯಾಯವಿಲ್ಲೆಂದೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ರಾಜನು ಎಷ್ಟೋ ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ನಿಸ್ವಾರ್ಥತೆಯಿಂದಲೂ ನಡೆದರೂ ಆತನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಡುವ ಜನರು ಸವಾ ತತ್ಪರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದನೆಂದರೆ ಆತನ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತವೂ ನೆಟ್ಟಗೆಂದೆನಿಸಿ, ಕೀರ್ತಿ ಲಭಿಸುವದೆಂದು ನಿಮಗೆ ಭ್ರಮೆಯಿರಬಹುದು! “ಯಥಾ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ತಥಾ ವಾಚಾಂ ಸಾಧುಶ್ಚೇ ದುರ್ಜನೋ ಜನಃ” ಎಂಬ ನ್ಯಾಯವೇ ಇದೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಪರವಾಗಿರುವದೇ ಪುರುಷಾರ್ಥವು. ಸದ್ಭಾಯೇ ಹಾಗು ಸತ್ಕೀರ್ತಿ ಇವೆರಡನ್ನೂ ದೊರಕಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಆಶೆಗಳನ್ನು ನೀವು ತಾಳದಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಜನ್ಮವೇ ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ನಾನಂದೇನು. ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಅದರೊಡನೆ ಸ್ವಂತದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ನೀವು ಮಾಡುತ್ತೀರೆಂದು ನಾನಂತೂ ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ.

ಜೋ:—ಆಗಲೆಪ್ಪಾ, ನೀನಂದದ್ದೇ ನಿಜವು; ಆದರೆ ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾದ ನಾನೆಂದರೆ, ಅನಾಥ ಹುಡುಗನು! ನನ್ನ ವಧುವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವು ನನಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟಿನಿಂದ ಬರೆದು ಬರತಕ್ಕದ್ದು. ನಾವು ಅರಸರುಗಳು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು. ನಮ್ಮ ವಿವಾಹಾದಿಗಳಿಗೆ ಎನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗತಕ್ಕದ್ದೇ. ನಾಳೆ ಒಬ್ಬ ಒಡವನ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶತ್ರುವನ, ಬ್ರಿಟಿಶ ಮುಲುಖಿನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವ ದೇಶಭಕ್ತನ ಮಗಳು, ಆಕೆಯ ಗುಣಗಳ

ಗಾಗಿ ಅವಳು ನನಗೆ ಅನುರೂಪಳೆಂದು ತೋರಿದರೆ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಪೋ. ಎ. ನು ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವವನೇ! ನಾಳೆ ನಾನು ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದರೆ, ನಾನದಿ ಯಿಡುವ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪೋ. ಎ. ನೇ ಕೊಡಬೇಕು! ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿ ಕಾರದಲ್ಲಿ ಲಗ್ನದ ಖರ್ಚನ್ನು ಕೂಡ ಆತನೇ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬೇಕು! ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾ ನಿಕರ ಪರತಂತ್ರದ ಬಾಳಿದು! ಅಂತೆಯೇ ಈ ಲಗ್ನದ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳದಿರುವದೇ ಏಕತವೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಮ: — ನೀನು ಏನಾದರೂ ನುಡಿಯುತ್ತೀ? ಯಾವ ಸಂಸ್ಥಾ ನಿಕನ ಲಗ್ನವು ಆತನು ಅಲ್ಪ ವಯದವನು ಅಂದರೆ, ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕವನಿರು ವೆನೋ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ದೊರೆಯುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಗುವದೋ, ಆತನ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಇವೆಲ್ಲ ಅಡಚಣೆಗಳಿರುತ್ತಿರುವದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡಚಣೆಗಳೂ ಬರಲಾರವು. ಸುಮ್ಮನೆ ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲದ ಗೊಂದಲಕ್ಕೇಕೆ ಕೆಡವುತ್ತೀರಿ?

ಜೋ:— ಅದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಕನ್ನೆಯೆಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ? ನಾನಾಗಲಿ ನೀನಾಗಲಿ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೂ ಯಾವಳೊಬ್ಬ ಕನ್ನೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ರುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಸುಮ್ಮನೆ ಈ ವಾದ-ವಿವಾದವೇಕೆ?

ಮ: — ಹಾಗಿರದಿದ್ದರೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಲಗ್ನದ ಮಾತೆತ್ತಿ ನಿವ್ವೊಡನೆ ವಾದ ಹೂಡಿ ವೇಳೆಗಳೆದುಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಹುಚ್ಚನೋ? ನಿಮ್ಮ ಭಾವೀ ವಧುವನ್ನು ನಾನಂತೂ ನೋಡಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ನನಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಅವಳನ್ನು ನೀವೂ ನೋಡಿರುತ್ತೀರೆಂಬದು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರಲಿ!

ಜೋ:— ಎಂದು ಹಾಗು ಯಾರವಳು?

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾವಲುಗಾರನು ಕೆಳಗಿನಿಂದೊಂದು ಛಾಪಿಸಿದ ವ್ವಿಜಿಟಿಂಗ ಕಾರ್ಡನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಚಿಕ್ಕ ತಬಕದಲ್ಲಿ ರಿಸಿ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟವನೇ ಒಂದ ದಾರಿಯಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು. ಮಹಾರಾಜರು ಆ ಕಾರ್ಡನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಚಾಗಲೇ ಎದುರಿಗಿನ ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ಠಕ್ ಠಕ್ ಎಂದು ಒಂಬತ್ತು ಹೊಡೆಯಿತು. ಆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಮನೋಹರನು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದೆದ್ದು ಪುಟನೆಗೆದು “ಸತ್ಯ ಸತ್ಯ, ಮೂರು ಮೂರು ಸಾರೆ ಸತ್ಯ! ಮಹಾರಾಜ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವು ಈ ವ್ವಿಜಿಟಿಂಗ ಕಾರ್ಡಿಯೇ ಇದೆ!”

“ಎಂಥವನೋ ನೀನು?” ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಮನೋಹರನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಚಪ್ಪರಿಸಿ ನುಡಿದರು.

ಮ:— ಮೂರ್ಖ ಇಲ್ಲವೆ ಬುದ್ಧಿ ವಂತನೆನ್ನು ವದನ್ನಷ್ಟೇ ಬಾಕಿಯುಳಿಸಿದುದು

ವಿಹಿತವಾಯಿತು; ಯಾಕಂದರೆ, ಅದು ಬೇಗನೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಯುವದು.

ಮನೋಹರನು ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಹಿಪೋಟಾಯರ್ಯುರ ನಂತೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ತೋರಿಸಿದನು. ವಿಮಲೆಯು ತನ್ನ ರಾಜಮಿತ್ರನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆ ಯಿಂದಲೂ ಯೋಗ್ಯ ವಧುವಾಗಿರುತ್ತಾಳೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಿಸಿದ್ದು ದು ಏನಾದರೂ ಅಲುಗಲೊಲ್ಲದು; ಬರಬರುತ್ತ ಅದು ದೃಢವೇ ಆಗ ಹತ್ತಿತ್ತು. ಸಲಿಗೆಯ ಗೆಳೆಯರಲ್ಲ ಲಗ್ನವಿಷಯದ ಇಂಥ ಮಾತು-ಕಥೆಗಳು ಹಗ ಲೆಲ್ಲ ಆಗುತ್ತಿರುವದೇನೂ ವಿಶೇಷವಲ್ಲ; ಆದರೆ ಮನೋಹರನು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದು ದು ಏನೋದವನ್ನು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರದಿಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿ ನೊಳಗಿನ ನಿಜವಾದ ಇಚ್ಛೆ ಮತ್ತು ಸಂಭವನೀಯತೆಯು ಜೊತೆಗೆ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸ ಇವುಗಳ ಇಮ್ಮಡಿ ಬಲದಿಂದಲೇ ಆತನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಆ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು. ಹಿಪೋಟಾಯರ್ಯುರನು ತನ್ನ ಎದುರಿಗಿನ ವಶವಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವೊದಲು ಕುಗ್ಗುತ್ತ ಮುಗ್ಗುತ್ತ, ಆದರೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಒತ್ತೊತ್ತಿ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡು ವಂತೆ, ಅಂದರೆ "ನೀನು ಇಂಥವನಿರುತ್ತೀ" ಮತ್ತು "ನೀನು ಇಂಥಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಡು" ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ, ಮನೋಹರನು ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಅದೇ ಕ್ರಮದಿಂದ ಜೋಜಿಗಮಹಾ ರಾಜರ ಮನಸ್ಸಿನ ಬಿಗುವೂ ಸಡಿಲಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಯೋಗದ ಮುಗಿತಾಯುವು ಇನ್ನೂ ಆಗತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು.

೧೯ "ಕಥೆ ಕಥೆ ಕಬ್ಬಿಣ, ಕಾಕಾ ದೇವಿ...."

ಚೋಜಿಗಮಹಾರಾಜ ಮತ್ತು ವಿಮಲೆಯರ ಈ ಭೆಟ್ಟಿಯು ಕೆಲ ಸಹಜ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಮನೋಹರನ ಕೆಲ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಆಗಿತ್ತು. ಆ ಭೆಟ್ಟಿಯು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಮೂವರ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಪರಸ್ಪರರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಗಿತ್ತೆಂಬದು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ವಾಚಕರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತಿದೆ. ವಿಮಲೆಯ ಸ್ವಂತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರು ತನ್ನ ಸನದಿನ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಮಂಜೂರ ಮಾಡುವ ವರಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿದ್ದಿತೇ ಹೊರತು, ಬೇರೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಅಮಾಸಿಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲದಲ್ಲಿ ವೇಷಾಂತರ ದಿಂದ ಒಂದ ಹಾಗೂ ತಾನು ಬೆದರಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆಟ್ಟಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇದೇ ಎಂಬ ಗುರ್ತು ಜೋಜಿಗರಾಯನನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿದರೂ ಅವಳಿಗೆ ಬಹುಶಃ ಹತ್ತಿರ ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಗುರ್ತಾದದ್ದಾದರೂ ಜೋಜಿಗರಾಯನೇ ಆ ದಿನದ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಗುರ್ತು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಜೋ-

ಜಿಗರಾಯನೊಡನೆ ವಿಮಲೆಯ ಸಂಭಾಷಣವು ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪಾಗಿತ್ತು; ಅದರಂತೆ ಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಹಜ ಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಮಲೆಯು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಮುಖಮಂಡಲದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನಪ್ಪಾದರೂ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುವದಕ್ಕೈವು.

ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿ ತಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿಪರೀತವಾಗಿತ್ತು. ವಿಮಲೆಯು ವೇಷಾಂತರ ತಾಳಿರದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಮುಖಚರ್ಯದ ಗುರುತು ಆತನಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಇತ್ತು. ವೊಟ್ಟವೊದಲು ನೋಡಿದಾಗಿನಿಂದ ಆ ಮುಖ ಚರ್ಯೆಯು ಆತನ ಮನಃಚಕ್ಷುಗಳ ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಬಂದು ಹೋಗಿ ತ್ತು; ಮತ್ತು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಭಾವನೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದವೆಂಬದರ ದಿಗ್ಗರ್ಶನವನ್ನು ನಾವು ಈ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ; ಅದರ ಹುಟ್ಟು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಯ ಹಾಗೂ ವ್ರಸಂಗವರಿತು ನಡೆಯತಕ್ಕವನವ ನಾದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನ ಭಿಟ್ಟಿಗೆಂದು ಬಂದ ವಿಮಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಾನು ಒಬ್ಬ ಅರ್ಜಿ ದಾರನ ಕಡೆಗೆ, ಹೆಜ್ಜೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಅರ್ಜಿದಾರರ ಕಡೆಗೆ, ಆದರೆ ಸಭ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬದಕ್ಕಿಂತ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಆಗ ವಿಶೇಷ ವೇನೂ ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಮನೋಹರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮಿತ್ರ ಸಂಬಂ ಧದ ಕಾರಸ್ಥಾನವು ನಡದೇ ಇತ್ತು. ವಿಮಲೆಯು ವಕೀಲೀ ಸನದಿನ ಅರ್ಜಿ ತಂದಿದ್ದಳೆಂಬದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನು ಅದನ್ನು ಮರತೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಿತ್ರಪ್ರೇಮದ ಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾದೀತೇನೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಆತನು ಆ ಉಭಯತರ ಚಲನ-ವಲನಗಳ ಕಡೆಗೂ ಮುಖಚರ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೂ ಕಾತುಕ ದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು! ಆದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವೂ ಇನ್ನೊ ಒಬ್ಬರದು ಸಾವಧವೂ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರಿಬ್ಬರಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಮನೋರಥಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ವೇಗ ದೊರೆಯುವ ಸಹಾಯವು ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಚಿತ್ರಕಾರನು ತಾನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ ದೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕೃತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸಾಪೇಕ್ಷ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ; ಇಲ್ಲವೆ ಶಿಲ್ಪಿಗನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸುಂದರ ವಾದ ಇವಾರತಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ನಮೂನೆಗಳ ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಬಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಸಿ ನೋಡಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಶರೀರ ಗಳಿಂದ ದೂರ ದೂರವಿದ್ದ ಆ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರನ್ನು ಮನೋಹರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸೆಂಬ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು “ಅವರ ವಿವಾಹ ಸಮಾ ರಂಭವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನೋ ಏನೋ?” ಎಂಬಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗರ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಹಳೇ ಬಾಲವಿವಾಹಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಲಗ್ನವೆಂದರೆ ಏನೆಂಬದರ

ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಂತಹ ಬಾಲ ವಧು-ವರಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ತಂದು, ಋದ್ಧ ಅವರದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತಹ ಕೌತುಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತದ ಒಂದು ಒಗೆಯ ಆತ್ಮೋಪಮ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬೆರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರೌಢ ಜನರು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೋಹರನ ಆಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೇ ತರದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ವಕೀಲೀ ಸನದಿನ ವಿಷಯವು ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಕ್ಕೆ ಅಪೂರ್ಣವೆಂದು ಕಂಡರೆ, ಬೇರೆ ಅವಾಂತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುರೂಪವಾದ ಶಿಷ್ಯಚಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಪಾಲಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಹರಕೆಯ ಇಲ್ಲವೆ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಾದ ಸನಾತನೀ ಪ್ರೌಢ ಜನರ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಧೂರ್ತ ಮತ್ತು ಸಮಯಜ್ಞನಾದ ಖಾಸಗೀ ಕಾರಭಾರಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನೇ ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮನೋಹರನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಭೂಮಿಕೆಯೆಂದರೆ: “ಯಜಮಾನರನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೇ ಬಂದರೂ ಆ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ತೀವ್ರ ಮುಗಿಸುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಒತ್ತರದಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು! ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವಿರದಿದ್ದರೂ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದ ಮನುಷ್ಯರೊಡನೆ ಇದು ವರೆಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದೇ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವಾಯಿತು! ಈ ಸಂಭಾಷಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳು ಕೆಡುವವರಿಂದ ಯಾವ ಘಾತ-ವಾತಗಳಾದವೋ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸದಂತಾಯಿತು! ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸಲೇ ಬೇಕು! ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನರು ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಾಲದ ಅಪವ್ಯಯ ಮಾಡುವ ಬೆದಾರ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಕೆಲ ಮೇರೆಯು ಬೇಕಾಗುವದಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಪಾಪವು ಆತನಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗದಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವು ತಮ್ಮ ದೈವದಲ್ಲಿ ತಾವು ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಾದಾಗಲೇ ಬಂದಿದೆ!” ಈ ಒಗೆಯ ತಳುವಳಿಯಿದ್ದ ಸೋಗಿನಿಂದ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅತಿಕ್ರಮಣವಾದ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬದು ನೌಕರನದೊಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಕೆಲಸವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತರಂಗದಿಂದ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವು ಜೋಜಿಗರಾಯನೊಡನೆ ಮಿತ್ರನ ಇಲ್ಲವೆ ಅಣ್ಣನದಿದ್ದರೂ, ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ನೌಕರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವದೇ ಯೋಗ್ಯವೆಂಬದನ್ನು ಆತನು ಹೇಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂಬದನ್ನು ನಾವು ಈ ಮೊದಲೊಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಅದರಿಂದ ಅದೇ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಿತ್ರಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತ ದರಬಾರೀ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಅವನು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾವತೀಲ

ವಾಗಿ ಮಾಡಗೊಟ್ಟನು; ಮತ್ತು ಸನದಿನ ಹಾಗೂ ಅತ್ತಿತ್ತಣದ ತುಸ ಸಂಭಾಷಣವಾಗಲು, ಇನ್ನು ಇದು ಸಾಕೆಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಾಸರಿ ಹತ್ತೇ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಸ್ವಂತದ ಖುಜಿಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತನು.

ಆ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಸಂಭಾಷಣವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ನಾವು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತ ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಮಲೆಯು ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಮನೋಹರನು ಹೊರಗೆದ್ದು ಹೋಗತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಅವಳೇ ಆತನಿಗೆ ಕೂಡಲಿಕೂಡು, ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕೂಡು ಸೂಚಿಸಿದಳು. ಆಗ ಮನೋಹರನು “ವಕೀಲರಿಗೆ ಒಳವಕೀಲನೇ ತಕ್ಕೇ ಬೇಕು?” ಎನ್ನಲು, “ವೊಡಲು ವಕೀಲಳಂತು ಆಗಲಿ; ಬಳಿಕ ಒಳವಕೀಲ ಶಬ್ದದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಮಾಡಬಂದೀತು” ಎಂದು ವಿಮಲೆಯು ಹೇಳಿದಳು. ಒಳಕ ವಕೀಲೀಪರೀಕ್ಷೆ, ಸನದಿನ ವಹಿವಾಟು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತುಸ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಆ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಕಾರಭಾರವು ಖಾಲಿಸಾದ ಕಾರಭಾರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಡಿಲು ಹಾಗೂ ಆಗ್ರಹದೊಂದನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವದು ವಿಮಲೆಗೆ ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವೇ ಆಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಇದುವರೆಗೆ ಸನದನ್ನೇಕೆ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೂರಬೇಕು. ತಾನು ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳ ನೇವೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಊರಲ್ಲೆಯೇ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದು, ಬೇರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಪೇದಿಗಾಗಿಯೂ ಪರೀಕ್ಷೆ ವಾಸಾಗುವೆನೇ ಹೊರತು, ದ್ರವ್ಯಲೋಭವಿಲ್ಲ; ಮುಲ್ತು ಈ ದಿನವಾದಂಥ ಅಣ್ಣನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೇ ಸನದು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ, ಮುಂತಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಮಲೆಯು ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಆಕೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಎಂತಾಗಿರಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ತರ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಇರಲಿ. ದರ್ಬಾರೇ ಪದ್ಧತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅರ್ಜಿದಾರರ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಮಂಜೂರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಮಕ್ಷ ಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲ ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಅದರಿಂದ ಅರ್ಜಿದಾರರಿಗೆ ಹರ್ಷವಾಯುವಾಗಿ ಅಲ್ಲಂದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದು ಸತ್ತಗಿತ್ತರೆ? ಅಂತೆಯೇ ‘ಹಿಂದಿನಿಂದ ತಿಳಿಸಲಾಗುವುದು’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಉತ್ತರವನ್ನು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ವಿಮಲೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು; ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಮನೋಹರನು ಬರಿಯ ಹೂಂಕಾರವಿತ್ತನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವಾಂತರದ ಯಾವುದೊಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡದಿರುವುದು ಸ್ತೀದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಸಹಜವಾಗಿ:- “ನಿಮ್ಮ ವಕೀಲೀ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವು ಎಷ್ಟು ದಿನದಲ್ಲಾಯಿತು?” ಎನ್ನಲು,

“ಒಂದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ” ಎಂದು ವಿಮಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಲೆ, ತಾನು ತನಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಹೆಂಗಳೆಯೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬ ಖಾತ್ರಿಯುಂಟಾಗಿ, ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆದರಿದನು; ಯಾಕಂದರೆ, ಮೊದಲು ರಾಜಕುಮಾರ ಕಾಲೇಜದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಕಾಯಿದೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆಯೆಂದರ ಅನುಭವವು ಆತನಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. “ನೀವು ಸದಾ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೀರಿ?” ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಆ ಮೇಲೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆತನಿಂದ ಹೊರಟಿತು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರದಿಂದ ವಿಮಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಸುಸಂಕೃತಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಪರೋಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿಗಳು ಬಾಯಿಂದ ಒಸನುಡಿಯದಿದ್ದರೂ ತಿಳಿದು ಹೋದವು. ಆದರಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಮುಖದಿಂದ:- “ಈ ಊರ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರು ಬಹು ದೈವಶಾಲಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ!” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೋಹರನ ಮನಸ್ಸು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು: “ನೋಡಿದಿಯಾ? ನಿನ್ನ ಗಾಣಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸಿಕ್ಕಿತೋ-ಇಲ್ಲವೋ?” ಎಂದಂದಿತು. ಆ ವಿಚಾರದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತೊತ್ತವದಕ್ಕೊಂದು ಅವನು ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೋ ಅಪೂರ್ವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವವರಂತೆ ನಟಿಸಿ, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ತನ್ನ ಋರ್ಜಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಇನ್ನು ವಿಮಲೆಯ ಒಕ್ಕಣಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸರಕಾರದಿಂದೇನಾದರೂ ಗ್ರಾಂಟು ಸಿಗುವದೇನೆಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ “ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸರಕಾರೀ ಸಹಾಯವೆಂದರೆ, ಸುಶೀಲೆಯಾದ ಶಿಕ್ಷಕಿಯ ಮೇಲೆ ಅದೆೊಂದು ಕಠಿಣ ಆಪತ್ತಿಯೇ ಸರಿ! ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಸಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಹುಡುಗರನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಸರಕಾರವು ತನ್ನವೆಂದು ಅಂದರೂ ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವೇ ಆದೀತು” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು; ಆದರೆ ಈ ಸಂಭಾಷಣವು ನಡೆದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಆ ಉಭಯತರೂ ಪರಸ್ಪರರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವದರ ಪ್ರಸಂಗವರಿತು ಮನೋಹರನು “ತನ್ನವೆಂಬದರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಎರಡಾದರೂ, ದೃಷ್ಟಿಯೊಂದಾದಾಗಲೇ ಅದಾಗತಕ್ಕದ್ದು” ಎಂದಂದನು; ಆದರೆ ಆ ಕೂಡಲೆ ಆ ಕೂಟದೊಳಗಿನ ಗರ್ಭಿತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನಡಗಿಸುವದಕ್ಕೊಂದು, ಆತನು ತೊದಲುತ್ತು “ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ವಿಷಯದ ಯೋಚನೆಯು ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳುಳ್ಳ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿವಾಹಿತರಿಗೇ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತಿರುವದು ಮೋಚಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಬಾಯಿ ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತ ನುಡಿದನು; ಆದರೆ ಮನೋಹರನ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ: “ಅವಿವಾಹಿತರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣಸಂಬಂಧದ

ಯಾವ ಪ್ರೇಮವಿರುವದೋ, ಅದು ವಿವಾಹಿತರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಆಪತ್ಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಹಾಗೆಯೂ ಒದ್ದಿತು.” ಎಂದು ಜೋಜಿಗರಾ ಯನು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಮೇಲೆ ತಾನು ಘಜೇತಿಗೊಳ್ಳಲೆಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕೆಂದು ಮನೋಹರನು ಬೇರೊಂದು ಹೊಸ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ತೆಗೆದನು: “ಈ ಊರ ಲೊಂದು ಗರ್ಲ್ಸ್‌ಸ್ಕೂಲಿದೆ; ಆದರೆ ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದಲೂ ಅದು ಹಾಳು ಬಿದ್ದಂ ತಿದೆ! ಆ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಕಿಯರು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಹಾಗಾಗಿದೆಯೆ? ಸಂಸ್ಥಾ ನದ ಬಜೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆ ಸ್ಕೂಲಿನ ಮಿಸ್ಟ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸಂಬಳವು ಖರ್ಚುಬಿದ್ದಿದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಹೀಗೆಯೂ ಇದ್ದೀತು; ಆ ಮಿಸ್ಟ್ರೆಸ್ಸು ಸಂಬಳವನ್ನು ಪಡೆಯು ತ್ತದ್ದು, ಮತ್ತು ಅವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು.” ವಿಮಲೆಗೆ ಮನೋಹರನ ಈ ಮಾತು ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಅವಳು--“ಇದರ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣ ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸುತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ ತಕ್ಕ ಸಂಬಳ ಕೊಟ್ಟರೂ ಶಿಕ್ಷಕಿಯರು ತಳವೂರಿ ನಿಲ್ಲದಿರುವದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯೇ ಕಾರಣವಿದೆ. ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೊ ಬ್ಬರಂತೆ ಇಬ್ಬರು ಸ್ಕೂಲ ಮಿಸ್ಟ್ರೆಸ್ಸು ಗಳು ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ರಜೆಯ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಕಳಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆಂದು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಊರುಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವರು; ಮತ್ತು ತಾವು ಹೋದಲ್ಲೆಂದಲೇ ಅವರು ರಾಜೀ ನಾಮೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವರು! ಹಾಗೂ ಆ ತೆರವಾದ ಸ್ಥಳ ತುಂಬುವ ಸಲು ವಾಗಿ ಮೊನ್ನೆ ಶಿಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗಳು ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಪ್ರಕಟನೆ ಯಲ್ಲಿ “ಅರ್ಜಿಯೊಡನೆ ಅರ್ಜಿದಾರಳು ತನ್ನ ವಿಳಾಸ ಹಾಗೂ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ಕಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು” ಎಂದು ಒರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೂ ಇದ್ದೀತು; ಆದರೆ ಬಡ ಸುಶೀಲ ಮಿಸ್ಟ್ರೆಸ್ಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಇವರು ಮಾಡಿ ರುವ ನಿರಾಧಾರದ ಆರೋಪಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದೆಂತು?

ಆಯಿತು! ಮನೋಹರನು ಅವರೀರ್ವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಡುವೇ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ತಪರಾಕೆ ಹೊಡೆದಂತೆ ಪರಿಣಾಮವಾಯಿತು! ಮನೋಹರನು ಅದನ್ನು ಸಹಜವೆಂದು ನುಡಿದಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಆದರಿಂದ ವಿಮಲೆಯ ಅಂತರಂಗ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಗದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಆ ತೇಜದಲ್ಲಿ ಆ ಉಭಯ ಮಿತ್ರರ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಕುಕ್ಕುಹತ್ತಿದ್ದ ರಿಂದ, ಅವರ ಬಾಯಿಯು ಕಟ್ಟಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ವಿಮಲೆಯು “ನಾನಿನ್ನು ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ” ಎಂದವಳೇ, ಎದ್ದು ನಿಂತಳು; ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ನಮಸ್ಕಾರ ಗಳಾದ ಬಳಿಕ, ಅವಳನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಮನೋಹರನೂ ಕೆಳಗೆ ಬಂದನು.

ಅದು ಚಿಕ್ಕ ಸಂಭಾಷಣದ ಪ್ರಸಂಗವೇ! ಆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಮಲೆಯ ಹಲವು ಗುಣಗಳು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದುದರಿಂದ, ಅವಳ ವಿಷಯದ ಪ್ರೇಮಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಆದರ ಬುದ್ಧಿಯು ಭರತಿಯಾಗಿ, ತಾನು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯ ಈ ನಾತೆಯಿಂದ ಅವಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಯೋಗ್ಯತೆಯವನಿರುವೆಂಬದೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿತು! ಮನೋಹರನು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಆತನು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳಬಿಟ್ಟು ಕದಲಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಪಡಜಂತಿಗಳ ಮೇಲೆ ನೆಟ್ಟ ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಚಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಆತನಿಗಾವ ಗೊಂದಲ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತೋ ಅದಾರು ಹೇಳಬೇಕು?

ಅಂದೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಕೀಲೀ ಸನದಿನ ಕಾಗದವನ್ನು ಬಂದು ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಲಕ್ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ವಿಮಲೆಗೆ ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಆ ಪ್ರಭಾಕರನ ಪ್ರಕರಣದ ನಿಕಾಲೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆರಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು; ಅದರಿಂದ ವಿಮಲೆಯ ಸನದಿನ ಬಗ್ಗೆ ದಿವಾಣ-ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಕಾಯಿದೆಯ ಮಾತನೆತ್ತಲು “ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸನದು ಕೊಡುವ ಪರಿಪಾಠವೆಂದಿದ್ದರೂ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಕಾಯಿದೆಯಿದೆಯೋ?” ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿ ಅವರ ಮುಖಭಂಗಗೊಳಿಸಿದರು! “ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಕೀಲೀ ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆಂದರೆ ನ್ಯಾಯದಾನದಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತೆಯುಂಟಾಗದಿರದು.” ಎಂಬ ದಿವಾಣರ ಅಡ್ಡಿಗೆ “ನ್ಯಾಯಕೊರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಕೀಲರೆಂದು ಇದುವರೆಗೆ ಬರದಿದ್ದರೂ ಫಿರ್ಯಾದಿ, ಆರೋಪಿ, ವಾದಿ, ಪ್ರತಿವಾದಿ, ಸಾಕ್ಷಿ ದಾರರ ನಾತೆಯಿಂದ ಬರಬಹುದೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀದರ್ಶನದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪುರಾವೆ-ಸಾಕ್ಷಿಗಳೇ ನಿಜವೆಂದು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನೆಂದರೆ, ಗೊಂದಲವೇ ಆದೀತು! ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಗೊಂದಲವು ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಗಸರು ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಪುರಾವೆ-ಸಾಕ್ಷಿ ಕೊಡುವವರು ಬಂದರೆ ಉಂಟಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೇನು? ಯಾಕಂದರೆ, ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಸುರೂಪಿಯೂ ಲೋಭವಶವಾಗುವವಳೂ ಆಗಿರುವಳೋ, ಅವಳಂತೆಯೇ ನ್ಯಾಯದ ನಿಕಾಲೆಯಾಗುವದು!” ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರು ಜೊಕ್ಕು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದಕ್ಕೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇನು ಹೇಳುವರು? ಮತ್ತೆ ಮಹಾರಾಜರೇ: “ನ್ಯಾಯದಾನದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವೇ ಆಗುವದೆಂದರೆ, ಸ್ತ್ರೀದರ್ಶನದಂತೆಯೇ ಲಂಚ-ರೂಸುವತ್ತು, ಮಿತ್ರರ ಭಿಡೆ-ಮುರುವತ್ತು, ಆಪ್ತೇಷ್ಟರ ಋಣಾನುಬಂಧುತ್ವ ಇವು ಪ್ರಭಾವ

ಶಾಲಿಗಳಾದ ವೋಹನಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲವೇನು? ನನಗೆ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಇನ್ನೂ ಅನುಭವವಿರದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿದೆನಿಷ್ಟೇ?” ಮಹಾರಾಜರ ಈ ಮಾತಿನ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭವು “ಈ ವೋಹನಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಸಾರೆ ಆಗಿದ್ದೀತು; ಆದಮೇಲೆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಕೀಲರಾಗುವ ದಕ್ಕೇ ನಿಮ್ಮ ಕಟಾಕ್ಷವೇಕೆ” ಎಂದಿತ್ತು; ಆದರೆ ಮಹತ್ವದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ, ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ತಿಳಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಭಾರವೆಲ್ಲ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಇದೆಯನ್ನುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವದೊಂದು ಜೇಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಕಾರವೇ ಆಗಿರುವದು. ಅದರಂತೆ ಮಹಾರಾಜರು ಕಡೆಗೆ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು: “ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯಳಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮೂಲವಿನಲ್ಲಿ ಸನದು ಸಿಗುವದೋ, ಅವಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ದರಬಾರದವರು ಸನದು ಕೊಡುವ ದಿಲ್ಲಿನ್ನುವದು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರದ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದಂತಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ?” ಈ ಕಾರಣವನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಹೃದಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡದಿದ್ದರೂ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವು ವಿಶೇಷವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ನಕ್ಕು ಜೆಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆಯುವಾಗ ಯಾವ ದನಿಯುಂಟಾಗುವದೋ, ಆ ದನಿಯಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು: “ಏನಿರಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೇ, ಸನದಿನ ಫೀಯ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅದೇಕೆ ಕಳಕೊಳ್ಳಬೇಕು?” ಎಂದು ಅಂದರು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆದಾಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದೆಂಬದಕ್ಕೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಬಹು ದಕ್ಷರಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿಯ ಉಡುಗರೆ ಯನ್ನು ಈ ವೊದಲೊಮ್ಮೆ ಮಹಾರಾಜರು ದಿವಾಣರಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಹತ್ತು ಸಾವಿರದ ಒಡವೆಯನ್ನು ಫೊ ಏ. ಮಡಮ್ಮನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದರು; ಆದರೆ ಆ ಒಡವೆಯನ್ನುಟ್ಟುಕೊಡುವ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಬಕವು ಮಾತ್ರ ಸಣ್ಣದಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆಧಾರಧೂತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಆ ಚಿಕ್ಕ ತಬಕ ಸಹಿತವಾಗಿ ಆ ದೊಡ್ಡ ಒಡವೆ ಕೊಡುವದನ್ನೇ ರಹಿತಪಡಿಸಿ, ಅವರು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಜೇಷ್ಟಿಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿದ್ದರು. ವಿಮಲೆಯು ಸ್ತ್ರೀಯಾದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಸನದು ಕೊಡದಾರದೆಂಬ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ದೊಡ್ಡ ಮುತ್ತದಿಲ್ಲಿ ತನದ ಧೋರಣದ ಫಜೀತಿಯನ್ನು ಈಗ ಐನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಅಮಿಷದೋರಿ ಮಾಡಿದರು.

ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಯಿರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಗತಿಯಿಂದಲೇ ಉಭಯತರಲ್ಲಿ ಮತಭೇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ವಕೀಲೀ ಸನದು ಅದರ ಎರಡನೇ ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಆ ಮತಭೇದದ ಮೂರನೇ ಮೆಟ್ಟಿಲು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಯೋಗವು ಕೂಡ ಅಂದೇ ಕೂಡಿಬಂದಿತು. ಅದಂತೆಂದರೆ:

ದತ್ತವಿಧಾನವು ರಹಿತವಾದ ಕ್ಷಣದಿಂದ ಪ್ರಭಾಕರನು ತಿರುಗಿ ಬಂದ ಬೊಬ್ಬಾಟವು ಊರ ತುಂಬ ಆಯಿತು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ದತ್ತವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗಲೆ, ಇಂದು ಏನೋ ಅಪೂರ್ವವಿದೆಯೆಂದು ಜನರಿಗನಿಸಿದ್ದಿತು. ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ರಣಗಂಟಿಯನ್ನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಆನೆಯು ರಾಜಮಾರ್ಗದೊಳಗಿಂದ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಬಹುದು; ಆದರೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಸವಾರಿಯು ಹೊರಟೆಂತೆಂದರೆ ಆ ಮಾರ್ಗವು ಕಕ್ಕಿರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು! ದತ್ತವಿಧಾನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಡಬೀರರ ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಜನರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಲೆತಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಆ ಜನಸಮೂಹವು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿತ್ತು; ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವೋರೆಯುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ ವೊದಲಾದವರನ್ನು ಅವರು ನೋಡಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅರ್ಧ ತಾಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಊರ ತುಂಬ ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿ ದತ್ತಕವು ರಹಿತವಾಯಿತೆಂಬುದು ಜೇಷ್ಠಿಯು ಏಷಯವಾದರೂ, ಪ್ರಭಾಕರನು ಮರಳಿ ಬಂದನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಇಡೀ ಊರ ಜನರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆತನು ಅಂಥ ಲೋಕಪ್ರಿಯನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಹುಂಬನಾಗಿದ್ದನು; ಪರೋಪಕಾರನಿರತನಾಗಿದ್ದನು; ಸತ್ಯವೃತ್ತಿಯವನಾಗಿದ್ದನು; ನ್ಯಾಯದಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು; ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹುಳುಕನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುವವನಾಗಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಹಂಡಿರು-ಮಕ್ಕಳ ಮರ್ಯಾದೆ ಕಾಯುವ ಹುಂಬನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಆತನ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಿತ್ತು. ಪ್ರಭಾಕರನ ಸ್ವಾರಿಯು ದಾಂಬುಡಿದು ನಡೆದರೆ, ಆತನೊಡನೆ ಆತನ ಗರಡಿಯೊಳಗಿನ ನಾಲಕಾರು ಜನ ಪೈಲವಾನರು ಇರತಕ್ಕವರೇ! ಅವರೆಲ್ಲರ ಮೈಯಲ್ಲೂ ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಮೆತ್ತಿದ್ದ ಲಂಡದೋಳಿನ ಅಂಗಿ, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅದೇ-ಕೇಶರೀ-ಬಣ್ಣದ ತಿರುಪಾಗಿಟ್ಟಿದ್ದ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ, ಕೈಯಲ್ಲ ಸೀರ ಬೆತ್ತ ಮತ್ತು ಎಣನ ಗಂಡಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ ಉಟ್ಟ ದೂತರ ಈ ವೇಷದ ಆ ಹುಂಬರ ಗುಂಪು ದಾರಿಹಿಡಿದು ಹೊರಟೆಂತೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಆದರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಹಾಗೂ ಮನಸ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕೂಡ ಆಗದಷ್ಟು ಸಲಾಮು-ನಮಸ್ಕಾರಗಳು ಅವರಿಗಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಬ್ಯಾಂಡ ಬಾರಿಸುತ್ತ ಹಾಗೂ ಬೊಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆಂದು ಸರ್ಪಳ ಮಾಡಿ ತುಳಿಯುತ್ತ ಇಡಿ ಪೋಲೀಸರ ದಂಡು ದಾರಿಯಲ್ಲ ನಡೆದರೂ ಅವರ ಬೆದರಿಕೆಯು ಜನರಿಗೆಷ್ಟು ಆಗುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಜಿಕೆಯು ಪ್ರಭಾಕರಾದಿಗಳ ಸಣ್ಣ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನು ಘರಾಬಿಯಾದಾಗ ವೊದಲು ನಾಲ್ಕೆಂಟು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಲೋಕ

ಮತವು ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಕಲುಷಿತವಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಬದಲಾಯಿತು. ಮೊದಲನೇ ಚೌಕಶಿಯು ಪ್ರಭಾಕರನ ಗೈರಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ 'ಬೆಲ್ಲದ ಗಣಪತಿ-ಬೆಲ್ಲದ ಸೈವೇದ್ಯ' ಈ ನ್ಯಾಯದಿಂದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಆತನ ಸಹಕಾರಿಯೆಂದು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದ ಭಾನುವು ಮಾಘ ಬೇಡಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ನಿಜ ಸಂಗತಿಯು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಹೊರಬೀಳಹತ್ತಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಊರ ಜನರು ಪ್ರಭಾಕರನ ದಾರಿಯನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಈಗ ಆತನು ಹೀಗೆ ಅಭಾವಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಹು ದಿನಗಳ ತರುವಾಯ ಪ್ರಕಟನಾದ್ದರಿಂದ, ಆತನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಜನರು ಬಹು ಮೋದಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಬಾಯಿಲ್ಲೂ ಇನ್ನು ಆತನದೇನಾಗುವದೆಂಬ ವಿಷಯವೇ! ಜೋದ್ಯಪುರದ ಭಾನುವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತನ್ನ ನೌಕರಿಯ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಜೋದ್ಯಪುರಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿದಂದಿನಿಂದ; ಅವನಿಗೆ ಸಶ್ಚಾಪದ ಹೃದ್ರೋಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಹತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಭಾಕರನು ಮರಳಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ನೆರೆಹಿಡಿದರೆಂಬದು ತಿಳಿಯಲು, ಆ ಭಾನುವು ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ದೊರಕಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದನು! ನ್ಯಾಯದ ಕೆಲಸವು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಖುದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರನ್ನು ಕಾಣುವದೇ ಅವಶ್ಯವು; ಆದರೆ ಆ ಭಾನುವನ್ನು ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಿಸುವವರಾರು? ಅದರಿಂದ ಆತನು ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಮುಲುವಿನಂತೆ ಮತಪ್ರಸಾರಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಊರಲ್ಲಿ ಡಂಗುರ ಸಾರಿ ಜಾಹೀರಸಭೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದನು. ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿಯಾದ ಧೀರಜಲಾಲನನ್ನು ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಮುಂಚಿನ ತನ್ನ ಖೊಟ್ಟಿ ಸಾಕ್ಷಿಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು; ಮತ್ತು ಜೋಬಿಗಮಹಾರಾಜರ ಕಡೆಗೆ ಶಿಷ್ಟಮಂಡಲವನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಗೊತ್ತುವಳಿ ಪಾಸು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು.

ವಿಮಲೆಯ ಸನದಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಿವಾಣ-ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ಶಿಷ್ಟಮಂಡಳಿಯು ಮಹಾರಾಜರ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದ ವರ್ತಮಾನವು ಬಂತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲಿನ ಚರ್ಚೆಯು ಮುಗಿದಿದ್ದರೂ ಈ ಹೊಸ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ಮಹಾರಾಜರು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಶಿಷ್ಟಮಂಡಳದವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿಯಾದ ಧೀರಜಲಾಲನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಅಂದಿನ ಜಾಹೀರ ಸಭೆಯ ಗೊತ್ತುವಳಿಯನ್ನು ಓದಿ ತೋರಿಸಿ: "ಪ್ರಭಾಕರನ ಈ ಪ್ರಕರಣವು ತಂಗಲವಾಗಿ ಹಳಸಿ ಹೋಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಿಸುಟಿ ಬಿಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸರಿದೋರು

ವದು." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಯಾರಿಗೆ ಕಾಯಿದೆಯ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಗಡಜನಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಕಾಯಿದೆಯಾದರೂ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನೇ ರಾಜಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಆತನಿಗೆ ಅದ್ವಿ ಮಾಡುವ ದೆಂತು? ಹೀಗೆಂದು ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ತಿಳುವಳಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರ ಭಾವನೆಯು ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಕೆಲ ವೇಳೆಯ ವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಮಾಹಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲದವರಂತೆ ನಟಿಸಿ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಂದ ಅದನ್ನು ಆ ಜನರ ಸಮಕ್ಷಮ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಅದರಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಹುರುಪುಂಟಾಗಿ ತಾವಾಗಿಯೇ: "ಒಮ್ಮೆ ನಿಕಾಲೆಯಾದ ಪ್ರಕರಣವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಿಕಾಲೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದಾನದ ಇಂಥ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಹುಗಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಬರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ." ಎನ್ನಲು, ಆ ಕೂಡಲೆ ಭಾನುವು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತ: "ನಿಕಾಲೆಯಾದದ್ದೇನು? ಅದು ನ್ಯಾಯದೇವತೆಯ ವಿಡಂಬನೆಯೇ ಸರಿ!" ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ಸಹಜವಾಗಿ: "ಇವರಾರು?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು, ಆಗ ಭಾನುವೇ: "ಪ್ರಭಾಕರನ ಸಹಕಾರಿಯೆಂದು ಶಿಕ್ಷೆಯಾದವನೂ ಮಾಘಿ ಬೇಡಿದ ನೆವದಿಂದ ಬಂಧಮುಕ್ತನಾದವನೂ ಆದ ಬಂದಿಯು ನಾನೇ." ಆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಹಾರಾಜರು: "ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಗೆಯಿಟ್ಟು ಡಬೀರರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತೋ, ಆ ಸಾಕ್ಷಿಯೇ ಖೊಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಕೃತ್ರಿಮವಿದ್ದಿತೇ? ಮತ್ತು ಆ ಸಾಕ್ಷಿ ದಾರನೇ ನಾನು ಆಗ ಖೊಟ್ಟಿ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿದೆನೆಂದು ತನ್ನ ಜಾಯಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವನೇ?" ಭಾನುವು: "ಅಹುದು. ಮಹಾರಾಜರೆ, ದುದೈವದ ಮೂಲಕ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯು ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ." ಮಹಾರಾಜ: "ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ಆ ಕಟ್ಟಿನ ಖಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಘಿ ಬೇಡಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಖೊಟ್ಟಿ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಈಗ ಮತ್ತೆ ಖಟ್ಟಿಯಾಗುವದಲ್ಲ! ಆದರೆ ಗತಿಯೇನು?" ಭಾನುವು: "ಖೊಟ್ಟಿ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿದ ಬಗ್ಗೆ ಖಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದರೆ ಅದೇ ನನಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು! ಆದರೆ ಖೊಟ್ಟಿವೊದಲು ಪ್ರಭಾಕರನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲೇ ಬೇಕು!"

ಆ ಮೇಲೆ ಗುಹ್ಯಗಾರನ ಅಂದರೆ, ಯಾರ ಮೇಲೆ ಘಾಜದಾರಿ ಖಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಆತನ ಗೌರವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಖಟ್ಟಿಯ ವಿಚಾರಣೆ-ನಿಕಾಲೆಗಳು ಆಗುವದೇ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲೆಂಬ ಮುದ್ದೆಯನ್ನು ಭಾನುವು ಮುಂದಿಟ್ಟನು; ಯಾಕಂದರೆ, ಆ ಭಾನುವು ಬಿ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾದ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪದರೂ ಕಾಯಿದೆಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದನು; ಆದರೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಂದರೆ, ಅನುಭವಿಕರಾದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು! ಅವರು ತಮ್ಮ "ಅನುಕೂಲ ಸಿಂಧು" ವಿನೋದಗಳಿಗನ ವಿರುದ್ಧ

ಆಧಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದರು; ಆದರೆ ಇಂಥ ಕಟಕಟಿಯು ಪ್ರಕರಣಗಳ ನಿಕಾಲೆಯನ್ನು ಈ ಬಗೆಯು ಖಾಸಗೀ ಸಂಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲೆಂದು, ಮಹಾರಾಜರು ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ "ಅಜ್ಞಾನ ಸಿಂಧು" ಎನ ಆಧಾರಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿ: "ಒಳ್ಳೇದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ವಿಚಾರಿಸುವೆನು" ಎಂಬ ಲೀಲಿಯು, ಆದರೆ ಪೊಳ್ಳು ಆಶ್ವಾಸನದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು ಮಹಾರಾಜರು ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಆತನ ಸಂಗಡಿಗರನ್ನು ದಾರಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದರು. ಬಳಿಕ ಅವರು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರನ್ನು ಕುರಿತು: "ಏನಿರಿ, ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರೇ, ನೀವಂತೂ ಈ ಬಟ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಫರ್ಯಾದಿಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತೀರಿ. ನನಗೆ ನ್ಯಾಯಕೋರ್ಟಿನ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಯಿದೆಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಊರವರ ಹಿತಸಂಬಂಧವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದಾರಿಯೆಂದರೆ, ಪೋ. ಎ. ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಬರೆದು ಖಾಲಸಾ ಇಲಾಖೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿವಂತ ವಕೀಲನನ್ನು ಸ್ಪೆಶಲ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಪ್ರಾಸಿಕ್ಯೂಟರನೆಂದು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆತನು ಇದರ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಈ ವೊದಲಾಗಿದ್ದ ನಿಕಾಲೆಯೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ, ಕೆಲಸವೇ ತೀರಿತು. ಪುನರ್ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅತ್ತಣ ದಿಂದಲೇ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಸ್ಪೆಶಲ್ ನಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಕರೆಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಆಯಿತು.

ಕಾಯಿದೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯುವ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಷ್ಟವಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ನುಡಿದದ್ದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಇದ್ದದರಿಂದ "ತಮಗಿಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುವಂತೆಯೇ ಮಾಡಬಹುದೆ" ಎಂದು ಒಣಗಿದ ಸೊಂಟೆಯಿಂದ ಹೇಳಿ, ಅಟ್ಟದಿಂದಿಳಿದರು.

ಮನೆಗೆ ತಲುಪಿದ ಕೂಡಲೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಪೋ. ಎ. ಶಿರಸ್ತೆದಾರರ ಹೆಸರಿಗೆ ವಿಸ್ತೃತವಾದೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಸ್ವದಸ್ತೂರ ಬರೆದರು; ಮತ್ತು ಆ ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ನಂಬಿಗೆಯ ಜಮಾದಾರನನ್ನು ಕರೆದು ಆತನಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೇಜಿನ ಡ್ರಾವರಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಆ ಜಮಾದಾರನಿಗೆ ಬಾಯಿಮಾತಿನಿಂದ: — "ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹತ್ತರ ಗಾಡಿಗೆ ನೀನು ಬೆಲ್ಲಿಯ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪೋ. ಎ. ಶಿರಸ್ತೆದಾರರ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ನೀನನ್ನು ನಾಳೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗು" ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದರು.

ಬರೆದು ರವಾನಿಸಿದ ಪತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಹೋಗತಕ್ಕಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಲುಪುವವರಿಗೇ ತಲುಪುತ್ತವೆಂದು ಅದಾರು ಹೇಳಬೇಕು? ಟಪಾಲ ಖಾತೆಯವರು "ಇಡೆ"

ಲೆಟರ್ ಆಫೀಸ್' ಎಂಬದೊಂದು ಕಚೇರಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸತ್ತ ಪತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಜೀವಗಳೆದುಂಬಿದ ಪತ್ರಗಳು ತಲುಪಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಲುಪುತ್ತವೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವು ಸತ್ತದ್ದೇ ನಿಜವೆಂದು ನಾಶಗೊಳಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ! ಆ ಕಚೇರಿಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕಣ್ಣುಟ್ಟ ನೋಡಿದವರು "ಡೆಡ್ ಲೆಟರ್ ಗಳ ಇತಿಹಾಸವು ಬಹು ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಕ್ಕಾದರೂ ಸಾವಿರುತ್ತದೆ! ಆ ಸಾವಿನ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯ ಹೋದರೆ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರರಲ್ಲಿಯೇ ಆನವಧಾನ, ಮೂರ್ಖತನ, ಎಚ್ಚರಗೇಡಿತನ, ತಪ್ಪುತಿಳುವಳಿಕೆ, ದುರಹಂಕಾರ ಹಾಗೂ ಕಡೆಗೆ ಅಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳ ಪ್ರಕಾರಗಳೆಷ್ಟಿರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನೇ ಮಾಡಿಡಬೇಕಾದೀತು. ಆ ಎಲ್ಲ ಉಪಾಧಿಗಳು ಆ ಪತ್ರರೂಪೀ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವವಾದ ವೋಕ್ಸ ದೊರೆಯುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತವೆ. ಎಂಬತ್ತಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಜೀವರಾಶಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿದ ಬಳಿಕಾದರೂ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಖಾತ್ರಿಯಿಂದ ಲಭಿಸುವದು; ಆದರೆ ಎಂಬತ್ತಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಪತ್ತೆಬದಲಿಸಿಯೂ ನಿರಾಶೆಯು, ಅಸ್ವೀಕಾರದ ಅಸಮಾನ ಇವುಗಳ ದುಃಖದ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಮೈತುಂಬ ಬತ್ತಿಸಿ ಕೊಂಡು, ದಣಿದು ಬಾಯಾರಿದ ಆ ಪತ್ರವು ಯಾವಾಗ ಡೆಡ್ ಲೆಟರ್ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗುವದೋ, ಆಗ ಅದು ಮೃತಪ್ರಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ನಿಯಮಿತ ಅವಧಿಯ ನಂತರ ಅದು ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿ ಸತ್ತಿತೆಂದು ತಿಳಿದು, ಜೀವವಿರಲಿಕ್ಕೇ ಅದರ ದಹನವಿಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ! (ಯವನರು ಯವನರಿಗೆ ಉದ್ಧಾರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರದ ದಹನವಿಧಿಯು ಅವರ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾಗುವದರಿಂದ, ಅದರ ದಫನವಿಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಗೊತ್ತುವಳಿಯು ಜೀಗನೆ ಅಸೆಂಬ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರಲಿರುವದಂತೆ; ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆಂತೂ ಅದರದೂ ದಹನವಿಧಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ) ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವುದೊಂದು ಕಾಗದ ತಯಾರಿಸುವ ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಅದು ಹೋದರೆ, ಸಮಂತ್ರಕ ಶುದ್ಧೋದಕದ ಸಿಂಚನದಿಂದ ಅದನ್ನು ದೇಹಾಂತರಗೊಳಿಸಬರುತ್ತದೆ."

ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಕೆಲ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ರೀತೀಪ್ರಕಾರ ಯಥಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾವುಂಟಾಗುತ್ತದಾದರೂ ಕೆಲ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಮೃತ್ಯುನೋದಗದೆ, ಏನಾದರೂ ಅಪಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಲಕರ ವಿಳಾಸ ಒರೆದು ಪೋಷ್ಠಿನ ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಚಲ್ಲಿದ ಪತ್ರವು ಯೋಗ್ಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯದೆ, ಎತ್ತಿಂದ ಎತ್ತೋ ಹೋಗಿ ಯಾವನೊಬ್ಬ ತ್ರಯಸ್ಥನ ಕೈಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ! ಮತ್ತು ಗಂಡಾಂತರವು ದಾಟಿತೆಂದರೆ, ಜೀವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಯುಷ್ಯ ಲಭಿಸುತ್ತದೆಂಬ ಜನಪ್ರವಾದದಂತೆ ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಹಾದಿಯ ಹಾವಣ್ಣಿನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಆ ಪತ್ರವು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ! ಅದಕ್ಕೆ ಕಾದಿಡುವ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳ ಗಂಟಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕೇವಲ ಖಾಸಗಿಯು

ಕಪಾಟು. ತಿಜೋರಿಗಳ ಗುಪ್ತ ಗಂಹ್ಯರಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಸ್ಥಳವು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಎಂದಾದರೂ ಅಪಹರಿಸಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೆ ನಾಶಗೊಳಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವರ ಲಿಂಗದೇಹದ-ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರದ-ಭಾಷಾಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯಿಸಿ ಸುರಕ್ಷಿತ ಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಪ! ಆ ದುದ್ಧಿವೇ ಪತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ತಿರುವು-ಮುರುವುಗಳ ಎಷ್ಟೋ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳಾಗುತ್ತವೆ! ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕಥೆ ಹೇಳಿ ದೇಸರಿಗೆ ಬಂದಿತೆಂದರೆ, "ಕಥೆ ಕಥೆ ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾ ಕಾ ದೇವಿ, ದೀಸಾ ತಂದು ದೇವರ ಮುಂದಿಟ್ಟು...." ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

೨೦ ಮೊನದ ಹೊಟ್ಟೆ ತೀಳುವ ಚೂರಿ!

ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಪೊ. ಎ. ಸಾ. ಶಿರಸ್ತಿದಾರರಿಗೆ ತಲುಪಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವ ಪತ್ರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಜಮಾದಾರನ ಕಡೆಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆಯೋ, ಆ ಪತ್ರಕ್ಕೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅಪಘಾತವುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಜಮಾದಾರನಿಗೆ ಪ್ರವಾಸದ ಖರ್ಚು ಕೊಟ್ಟು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು: "ಪತ್ರವನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸು; ಮತ್ತು ಶಿರಸ್ತಿದಾರರ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಕೊಡು" ಎಂದು ಒಜಾಯಿಸಿ ಹೇಳಿ ರವಾನಿಸಿದರು. ಆತನು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಅಂಗಿಯ ಒಳಗಿನ ಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಿರಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರವಾಸ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು-ಮೂರು ದಿನಗಳಾದರೂ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಕೆಲ ಉಪಾಹಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ದೋತರ-ಕಂಬಳಗಳನ್ನೂ ತರಲಿಕ್ಕೆಂದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ನಡೆದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಸುಭೇದಾರರ ಮನೆಯು ಹತ್ತಿತು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಸುಭೇದಾರರೇ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಜಮಾದಾರನು ರಾಮ ರಾಮ ಮಾಡಿದನು ಸುಭೇದಾರರು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮನೆಗೆ ದಿನಾಲು ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆಯಾದರೂ ಹೋಗುವವರೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ತಿಂಡಿ. ತೀರ್ಥ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವವರೂ, ನಗೆದಾಟ-ಕೆಲೆದಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸುವವರೂ ಆದ ದಿವಾಣರ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರು! ತನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನರು ಒಳ್ಳೇ ಮಹತ್ವದ ಹಾಗು ನಂದಿಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವರೆಂಬ ಗರ್ವವನ್ನು ಆಡಿ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮನೆಯವರಂತಿದ್ದ ಹಾಗು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಪರಮಮಿತ್ರರಾದವರು ಗಂಟುಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಅವರೊಡನೆ ಕೆಲ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅನಿಸಿತು.

ಸುಭೇದಾರನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹಜವಾಗಿ: — ಏನೋ ಸುಭಾನಾ?

ನೀನಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿರುತ್ತೀ? ತುಸ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ದ್ದಂತೆ ಕಂಡದ್ದರಿಂದ ಕೇಳಿದೆನು.

ಸುಭಾನನು:—ಒಳ್ಳೇ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದ್ದೀನೆ! ಇಗೋ, ಈ ಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ದಪ್ಪನ್ನ ಅರಗು ಹಾಕಿ ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿ ದಿರೇನು? ನಾನು ಈಗಿಂದೀಗಲೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಏಜಂಟಸಾಹೇಬರ ತಿರಸ್ತೆದಾರರಿಗೆ ಈ ಪತ್ರ ತಲುಪಿಸುವ ಹುಕುಮನ್ನು ಧನಿಯರು ಮಾಡಿರು ತ್ತಾರ್ರೀಪ, ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಸುಭಾನನು ತಾನಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಅಂಗಿಯ ಒಳಗಿಸೆಯೊಳಗಿನ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಸುಭೇದಾರರ ಕೈಗಿತ್ತನು. ಅದನ್ನು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಿಸಿ ನೋಡಿದ ಬಳಿಕ ಸುಭೇದಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂಥದೋ ಕಲ್ಪನೆ ಬಂತು; ಮತ್ತು ಅದು ಆಕಲ್ಪಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ್ದರಿಂದ, ವಿಧ್ವಂಸ ತ್ತಿನ ಸಂಚಾರವಾದಂತಾಗಿ ಅವರ ಮೈ ನಡುಗಿತು. ಆ ಲಕ್ಕೋಟಿಯನ್ನು ಕೈ ಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದೇ ಅವರು: “ಏನೋ, ರೈಲಿಗಿನ್ನೂ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ನಾನಾದರೂ ಕೆಲ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡು ಸಿಗತಕ್ಕದ್ದಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಪಕ್ಷಕಾರನನ್ನು ಒಬ್ಬ ವಕೀಲನಿಗೆ ಭಿಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಸಿ ಆ ವಕೀಲನಿಗೆ ಇವನಿಂದ ದಾವೆಯ ಕೆಲಸ ಕೊಡಿಸುವುದಿದೆ. ನೀನೂ ನನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಸೆಕಂಡ ಕ್ಲಾಸಿನ ಟಿಕೇಟಿನೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಸಿನ ಟಿಕೇಟನ್ನೂ ಕೊಂಡುಕೊಟ್ಟೀನು. ಈ ಯೋಗವು ಸಹಜ ವಾಗಿ ಕೊಡಿತನ್ನದೇಕಲ್ಲವೆ? ನೀನು ಬಡವ. ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಆ ಶ್ರೀಮಂತ ನಿಂದಲೂ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿ ದೊರೆತರೆ? ನಿನ್ನ ಊಟಪಾಟಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾನೇ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ, ಎಂದಂದರು.

ಸುಭಾನನ ಬಾಯಿಗೆ ನೀರೊಡೆಯಿತು! ಸುಭೇದಾರರು ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಟಿಕೇಟು ಕೊಂಡುಕೊಟ್ಟರೆ ದಿವಾಣರು ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹಣದೊಳ ಗಿನ ೨-೩ ರೂ. ಗಳು ಉಳಿದಂತಾದವೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಆತನು ಉತ್ಸಾಹ ಗೊಂಡು “ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ. ತಾವು ಈ ಬಡವನ ಹಿತ ಮಾಡ ಲಕ್ಕೆ ತತ್ಪರರೇ ಆಗಿರುತ್ತೀರಿ; ಆದರೆ ನಾನು ಮನೆಗೆ ಲಗುಬಗನೆ ಹೋಗಿ ಬರು ವೆನು ಹೋದವನೇ, ನಾಲ್ಕು ತುತ್ತು ಉಂಡು, ಕಂಬಳಿ-ದೋತರಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅದೇ ಕಾಲಿನಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತೇನೆ ನೋಡಿರಿ.”

“ಊಟವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಾದರೆ, ಮನೆಗೇತಕ್ಕೇ ಹೋಗಬೇಕು? ನಾನು ಇನ್ನು ಊಟಕ್ಕೇ ಕೂಡ್ರತಕ್ಕವನಿದ್ದೀನೆ. ನಿನ್ನ ಎಲೆಯನ್ನಾದರೂ ಹೊರಗೆ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಬಡಿಸ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಅಂದರೆ ಇವ್ವರಲ್ಲೇ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವ ಟಾಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತು ಹೋಗಿ ಬಿಡೋಣ, ರೈಲಿಗೆ.”

“ಇಲ್ಲಿಯೇ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದೆ ನು; ಆದರೆ ಎರಡು-ಮೂರು ದಿನ ಪರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಮನೆಯ ಹಿರಿಯಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬರಬೇಡವೇ? ಮತ್ತು ಹಾಸಿಗೆ-ಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನು ತರಬೇಡವೇ? ಎತಕ್ಕೆಂದರೂ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲೇಬೇಕು. ಅಂದಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಾಲ್ಕು ತುತ್ತು ಉಂಡೇ ಬರುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮ ಊಟ ವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಗುಬಗನೆ ಬಂದೇ ಬಿಡುವೆನು.”

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸುಭೇದಾರರ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಪತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಇಸಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಂದು ಆತನು ಎರಡೂ ಕೈಗಳ ದೊಗಸೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದನು; ಆದರೆ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಕೊಡುವದು ಸುಭೇದಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಅದನ್ನು ಆತನಿಗಿಂತ ತಮ್ಮ ಶಾರ್ಟ್ ಕೋಟಿನ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ರಿಸುತ್ತ: “ಹುಚ್ಚಾ! ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಪತ್ರವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ದರೂ ಮರೆತು ಬಂದೆಯೆಂದರೆ, ಕೆಲಸವೇ ಕೆಟ್ಟೀತು. ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಹುಡುಗರು ನಿನ್ನ ಜೇಬಿನೊಳಗೆ ಕೈಹಾಕಿ ಈ ಕೆಂಪು ಅರಗಿನ ಚಂದ್ರದ ಆಶೆಯಿಂದ ಹರಿದು, ಆಟಕ್ಕೆಂದು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡೆಯ್ಯರೆ? ಹಾಗೆ ಒಯ್ಯದಿದ್ದರೂ, ಇದು ಅಲ್ಲಿ ಹೊಲಸಾದರೂ ಆದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ರಲಿ. ನಾವೀವರೂ ರೈಲಿನಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಓದಿ ವೆಂದರೆ, ಮೊದಲು ಟಾಂಗಿ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ತೆದಾರ ಸಾಹೇಬರಡೆಗೆ ಈ ಪತ್ರದೊಡನೆ ಕಳಿಸಿ, ಬಳಿಕ ನಾನು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತುತ್ತೇನೆ; ಅಥವಾ ನಾನೂ ಈ ಸಾರೆ ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗೆಲ್ಲ ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಪಾಠವಿದೆ.” ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ಅವರು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿ ಸವಿವದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರದ್ದನ್ನು ಖಾತ್ರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮೆಲ್ಲನೆ: “ಮಗನೇ, ಇದು ನನ್ನ ಕೆಲಸದ ಕಾಗದವೇ ಇದೆ. ತಿಳಿಯಿತೇ? ಅಂದು ನಮ್ಮ ದತ್ತವಿಧಾನವು ರಹಿತವಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಅದರ ಸಂಬಂಧದ ಕಾಗದವೇ ತಿರಸ್ತೆದಾರರಿಗಿದೆಯಿದು! ಮತ್ತು ಆ ಸಂಬಂಧದ ತುಸ ಕೆಲಸವೂ ಅಲ್ಲಿ ನನಗಿದೆ. ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಒಳಗೆ ಹೋದವನೇ ನನ್ನ ಪ್ರವಾಸದ ಬ್ಯಾಗಿನೊಳಗಿನ ಗುಪ್ತ ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ತಿಳಿ. ಹೋಗು; ಬೇಗನೆ ಹೋಗಿ ಉಂಡುಟ್ಟು, ದೊತರ-ಕಂಬಳಗಳೊಡನೆ ಹೊರಳಿ ಬಾ. ನೀನು ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಟಾಂಗಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ತಡಮಾಡಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ? ರೈಲು ತಪ್ಪೀತು?” ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಉತ್ತರದ ದಾರಿ ನೋಡದೆ, ಅವರು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟರು. ಬಡ ಸುಭಾನನು ಇಂಥ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಧನಿಯರ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನಲ್ಲಿ ಅವಿ

ಶ್ವಾಸ ಪಡುವದೆಂತು? ಸುಫೇದಾರನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಕೆಲ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಲಾಭವಾಗುವದೆಂಬ ಆಶೆಯು ಆತನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಅದಕ್ಕೆ ಬಲಿಬಿದ್ದು, ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದಿರುಗಿ, ಉಂಡುಟ್ಟು ಮನೆಯ ಹಿರಿಯಳ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆಂದು ಮನೆಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದನು.

ಸುಫೇದಾರನು ಚಾಣಾಕ್ಷನಿದ್ದನು. ಈ ಮುದ್ರೆ ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ವದ ಲಕ್ಷೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕಾಗದವೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಆಗಲೆ ತರ್ಕಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಗದವು ದತ್ತಕದ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಭಾಕರನ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಅವೆರಡರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇರಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿತು. ಅದೇನಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಲೇ ಬೇಕು; ಮುದ್ರೆ ತೆಗೆದು ಲಕ್ಷೋಟಿ ಹರಿಯಬೇಕು; ಹಾಗೂ ನೋಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಬೇರೆ ಲಕ್ಷೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನಿರಿಸಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಅಕ್ಷರದಂತೆ ತಾನೇ ಅಕ್ಷರ ಬರೆದು, ಲಕ್ಷೋಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಅರಗಿನ ಚಂದ್ರ ಮನ್ನಿಸಿ, ಅದನ್ನು ತಾನೇ ತಿರಸ್ತಿದಾರರಿಗೊಯ್ದು ಕೊಡಬೇಕು. ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರಿಗೂ ತನಗೂ ಎಷ್ಟು ಸ್ನೇಹವಿದೆಯೆಂಬದು ತಿರಸ್ತಿದಾರರಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವವರು. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬರಲಾರದು; ಮತ್ತು ಅವಸರದಿಂದ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಬೇಕಂತ ಕಳಿಸಿದ ರೆಂದೂ ಅವರು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ತಮ್ಮ ಖಾಸ ಜಮಾದಾರನನ್ನು ಕಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆಂದೂ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಹೋಗುವದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯೋಚಿಸಿ, ಅವನು ಬ್ಯಾಗನ್ನು ತುಂಬಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು. ಹಾಸಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದನು. ಮನೆಯೊಳಗೆ ಅಡಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಆತನು ಸುಭಾನನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಯು ತೀರ ಸುಳ್ಳು; ಆದರೆ ಅಂಥ ಅವಸರ-ಮಹತ್ಯ-ದಕೆಲಸವನ್ನು ಊಟಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವ ನಲ್ಲ. ಅವನು ತಮ್ಮ ಆಳು ಕಳಿಸಿ ಟಾಂಗಿ ತರಿಸಿದನು; ಮತ್ತು ಬಕ್ಕಣದೊಳ ಗಿನ ಲಕ್ಷೋಟಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಟ್ಟವನ್ನೇರಿದನು.

ಟಾಂಗಿಯನ್ನೇರಲಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅರ್ಧತಾಸಿತ್ತು. ಸುಫೇದಾರನು ಅಟ್ಟ ವೇರಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಾಗಿಲವನ್ನಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು, ಒಂದು ಖಾಲಿ ಕವ್ವರು, ಅರಗು, ದೀಪ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು; ಹಾಗೂ ಕತ್ತರಿಯಿಂದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಆ ಕವ್ವರನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಒಳಗಿನ ಪತ್ರತೆಗೆದು ಓದಿಕೊಂಡನು. ಅದನ್ನೊದಿ ಆತನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಸ್ತಂಭಿತನಾದನು. ವಿಶೇಷ ವಾಗಿ ಅದರೊಳಗಿನ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂ. ಗಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನೊದಿ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ನ್ನು ಬೈದು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. ಕೂಡಲೆ ಸ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರಿಯಿಂದಲೂ ಸೇಡಿನ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೂ ಆತನ ದಾ-

ಯಿಂದ ಈ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಂತೆ ಸ್ವಗತಭಾಷಣನಾಯಿತು: “ದತ್ತಕವು ರಹಿತವಾದದ್ದು ನನ್ನ ದುದೈವವೇ ಸರಿ! ಆದರೆ ಅದರ ದುಃಖವು ಈ ಚಾಂಡಾಲನಿಗೇನೂ ಇಲ್ಲ; ಮತ್ತು ತಮ್ಮಪ್ಪನ ಗಂಟೆಂದು ಆ ಐದು ಸಾವಿರವನ್ನೆತ್ತಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಈತನ ಸಿದ್ಧತೆಯು! ನಾಳೆ ಮಾರವಾಡಿಯು ತನ್ನ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಒಂದರೆ? ಒಳ್ಳೇದು. ದತ್ತಕವು ರಹಿತವಾದರೆ ಆಗಲಿ; ಈ ಸತ್ರದ ಆಧಾರದಿಂದ....ಮಗನೇ ಇನ್ನು ನಿನಗಾ ಹರಾಮದ ಐದು ಸಾವಿರದ ಗಂಟನ್ನು ಕಾರಹಚ್ಚದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಸುಭೇದಾರನೇ ಅಲ್ಲ.”

ಇತ್ತ ಕಡೆಯಿಂದ ಟಾಂಗೆಯೂ ಅತ್ತ ಕಡೆಯಿಂದ ಸುಭಾನನೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸುಭೇದಾರರ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಕೂಡಲೆ ಸುಭೇದಾರರು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತರಿಸಿ ಟಾಂಗೆಯಲ್ಲಿ ರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಾವು ಸ್ವತಃ ಹತ್ತಿ ಹಿಂಬದಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು; ಹಾಗೂ ಮುಂಬದಿಗೆ ಸುಭಾನನನ್ನು ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡರು. ರೈಲ ಸ್ವಿಶನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬುಕ್ಕಿಂಗ್ ಆಫೀಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಮಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕೇ ಮೈಲಿನಂತರದ ಮುಂದಿನ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಸೆಕಂಡ್ ಕ್ಲಾಸಿನ ಟಿಕೇಟನ್ನೂ ಸುಭಾನನಿಗಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಳದ ಥರ್ಡ್ ಕ್ಲಾಸಿನ ತಿಕೇಟನ್ನೂ ತಂದರು. ಆ ಸುಭಾನನ ಮೇಲೆಯೇ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೋರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ಲ್ಯಾಟ್ ಫಾರ್ಮಿನಲ್ಲೆಯೂ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದಿದ್ದ ಸೆಕಂಡ್ ಕ್ಲಾಸ ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿದರು; ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳ ವಿಶಾಲತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಭಾನನನ್ನು ಎಕ್ಸಕ್ಯೂಟಿವ್ ಹಿಂದಿನ ೩ನೇ ವರ್ಗದ ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದರು; ಮತ್ತು: “ಇನ್ನು ನೀನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ನಿಡ್ಲೆ ಮಾಡು; ನಾನೂ ನನ್ನ ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಬಳಿಕ ರೈಲು ಬಿಡಲು ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷವಿರಲು, ಹಮಾಲರಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನನ್ನಿಳಿಸಿ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿ, ತಾವು ಎಂಜಿನ್ನಿನ ಬಳಿಯ ಪ್ಲ್ಯಾಟ್ ಫಾರ್ಮಿನೊಳಗಿನ ಕಿಂಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರು; ಹಾಗೂ ರೈಲು ಹೊರಡುವ ದಾರಿನೋಡುತ್ತ ಮರೆಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ರೈಲು ಹೊರಟಿತು. ಸುಭಾನನು ತಂಬಾಕು ನೆದುತ್ತ ಕಿಟಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಿನ್ನು ಮಾಡಿ ಕುಳಿತದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕರು; ಮತ್ತು ಟಾಂಗೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮಾನು ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು.

ಸುಭೇದಾರರು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ತಾಸಿನ ವರೆಗೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತು ಆಗಾವಿೂ ದೀತು ಹಾಕಿದರು; ಮತ್ತು ಆ ನಿಶ್ಚಿತ ಬೇತಿನಂತೆ ಕೂಡಲೆ ಎದ್ದು ಅಂಗಿ-ರೂಮಾಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಆ ಸತ್ರವನ್ನು ಬಕ್ಕಣದಲ್ಲಿ ರಿಸಿ, ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಾದ ಮನೋಹರಪಂತರಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆದರು.

ಆಗ ಮನೋಹರಸಂತರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಅರಮನೆಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಭೇದಾರರು ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದರು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಇದೇ ಪ್ರಥಮ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸುಭೇದಾರರು ಬೊಗ್ಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೈಹಚ್ಚಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು ಕೊಂಡು: “ಕೃತಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಗೊಂಡ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ತಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾವು ಈತನನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.”

ಮ:-ನಿಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲು ನೀವು ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ ವಿಹಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರು ತಿಳಿಯದ ಹೊರತು ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸಂಗತಿಯ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದೆಂತು?

ಮ:-ಅಹುದು. ಅದು ನನ್ನ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ನನ್ನ ಭಾವನೆಗಳ ಭರದಲ್ಲಿ ನಾನದನ್ನು ಮರೆತೇ ಬಿಟ್ಟೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಸುಭೇದಾರನೆನ್ನುವರು. ನಾನು ಈ ಪಟ್ಟಣದ ರಹಿವಾಸಿಯೂ ಸಂಸ್ಥಾನದ ತೈನಾತದಾರ ಸುಭೇದಾರರಾದ ಡಬೀರರ ಮನೆತನದವನೂ-ಅಲ್ಲಲ ಗೋತ್ರಜನೂ-ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಕೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಬಹುದು.

ದತ್ತಕದ ಸಂಗತಿಯು ಊರ ತುಂಬ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಮನೋಹರಸಂತರಿಗೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಾದ ಸುಭೇದಾರರ ಹೆಸರು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ನೋಜಿಗವೇನು? ಆ ಸಂಗತಿಯೂ ಆ ಹೆಸರೂ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತಿಕ್ತಿಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ವಿಶೇಷ ಅರವಿನ ಗುರ್ತು ಕೊಡದೆ, ನಸುನಕ್ಕು ಮನೋಹರಸಂತರು:- ಹೀಗೆಯೋ? ಸುಭೇದಾರರೆಂದರೆ ನೀವೇ ಅಂದಂತಾಯಿತು! ಆದರೆ ನೀವು ಕೃತಕರ್ಮವೆಂದದಿರಲ್ಲ! ಅದೇನು? ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೆಷ್ಟರವನು? ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೇನೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆ ಒಳಿತಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ?

ಮ:- ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರಿಗೆ ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತಕ ಕೊಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ನನಗಾಯಿತು; ಆದರೆ ಹಾಗೆಮಾಡುವದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗಿಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮ:-ಅದೇಕೆ? ಹಿಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ದತ್ತಕ ಕೊಡ. ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು ಸದ್ಧರ್ಮವಲ್ಲವೆ? ಸದ್ಧರ್ಮದ ಕೆಲಸವು ದೇವರಿಗೇಕೆ ಒಪ್ಪಬಾರದು?

ಮ:- ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮಗನು ಜೀವಿಸಿದ್ದರೂ ದತ್ತಕಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ನನ್ನಿಂದಾಯಿತು!

ಮ:-ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಾನು ಪರಭಾರೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗನನ್ನು ದತ್ತಕವೆಂದು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ

ಕೂಡಿಸಲಿಕ್ಕೇಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವವರೆಗೂ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮಗನು ಜೀವಿಸಿರುವನೋ-ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನೂ ನಾನು ಕೇಳಿರುತ್ತೇನೆ.

ಸು: —ಅಹುದು. ಖುದ್ದ ಪ್ರಭಾಕರನು ನಡುವನೆಯೊಳಗಿಂದ ಪಡನಾ ಲೆಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಆತನಿಲ್ಲಿರುವನೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆ ಕೂಡ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲೆಂಬದು ನಿಜವು; ಆದರೂ ಕೂಡ ನಾಯದಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯನ ಬಗ್ಗೆ ಆತನು ಸತ್ತಿರುವ ನೆಂದೂ, ಮನೆಗೆ ಎಂದೂ ಹಿಂದಿರುಗನೆಂದೂ ಅಜ್ಜಾನದ ತಪ್ಪುಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ, ಗುಪ್ತೆಯೇ ಆಯಿತೆಂದೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಯಾಕೆಂದರೆ, ಆತನು ಸತ್ತನೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಜೀವಿಸಿರುವನೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೇ ಆತನು ಯಾವಾಗ ಲಾದರೂ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಒಂದು ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನಾಗುವನೆಂದು ದತ್ತಕದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದಿರುವದು ಮನುಷ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ದೇವರು ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ನನ್ನ ಕೊರಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ತಲೆಕಳಗೆ ಹಾಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ದತ್ತಕವು ದೇವರಿಗಿಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಐದುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಮುಣುಗಿ ಹೋದವು. ದೇವರು ನನಗೀ ದಂಡವನ್ನೇ ವಿಧಿಸಿರುತ್ತಾನೆ!
ಮ: —ಅವು ಹೇಗೆ ಮುಣುಗಿದವು?

ಸು: —ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿ ಸುವದಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಈ ದತ್ತಕದ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಪೋ. ಎ. ಶಿರಸ್ತೆದಾರರನ್ನು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಫೀ ಎಂದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಆ ಹಣವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಇಸಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮ: —ಈ ದತ್ತಕ ರಹಿತವಾದ ಒಳಕಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮನದಂದು, ಆ ದುಡ್ಡನ್ನು ಅವರು ನಿಮಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು.

ಸು: —ಆದರೆ ಏನು ನುಂಗಿದ ಮಾಣಿಕವು ತಿರುಗಿ ಸಿಗುವದುಂಟೆ?

ಮ: —ಅಹುದು. ಆದೂ ನಿಜವೇ; ಆದರೆ ಮಾಣಿಕವನ್ನು ನುಂಗುವ ಏನವು ಖುದ್ದಾಗಿ ಏನನಗಾರನ ಗಾಣಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಿಕ್ಕುಬೀಳುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಆ ಏನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ದರೆಂದರೆ, ಆ ಮಾಣಿಕವೂ ತಿರುಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

ಸು: ತಾವು ಮಾತಾಡಿದುದು ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ನ್ಯಾಯವೆಂದು ನುಡಿದಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಈ ತ್ವಣಕ್ಕೆ ಅದು ದೇವರ ಸ್ಥೂರ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದೆನ್ನಬೇಕಾಗುವದು. ಏನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿಂದ ಮಾಣಿಕವು ಹೊರಬಿದ್ದೀತು ; ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಏನವನ್ನು

ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹಿಡಿದತ್ತಿ ಹೊರಗೆ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡರ ಬದಲು ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಾ ದರೂ ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾರಣ ತಮ್ಮ ಸಕಾಯವು ಗವಸ್ಯಾದರೂ ದೊರೆತರೆ, ನುಂಗಿದ ಮಾಣಿಕವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂದೀತು. “ಎೊನ ಹಿಡಿಯುವ ಗಾಣ ಹಾಗೂ ಎೊನ ಹೆಚ್ಚುವ ಚೂರಿ ಇವೆರಡೂ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಕವ್ವರಿನಲ್ಲಿವೆ. ಹೇಗೆಂದನ್ನು ನೀವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ; ಅಂದರೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಎೊನಗಾರನ ಕಸಬು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆವಿಮಗೂ ಹುರುಪುಬಂದೀತು.” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಸುಭೇದಾರನು ಒಕ್ಕೂಡೊಳಗಿನ ಪತ್ರ ತೆಗೆದು ಮನೋಹರವಂತರ ಕೈ ಗಿತ್ತನು. ಅವನಿಗೆ ವೊದವೊದಲು ಎನೂ ತೋಳಿಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕವ್ವರನ್ನು ತಿರುವಿ ನೋಡಲು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಪೊ. ಎ. ತಿರಸ್ತೆಪಾರರ ವಿಳಾಸವಿದ್ದು, ಕಳಿಸುವವರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದಿವಾಣಸಾಕೇಬರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಹಿಯಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡ ಆತನು: “ಈ ಪತ್ರವು ನನ್ನದಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹತ್ವವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದರೆ, ಈ ಪತ್ರವು ನಿಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂತು?”

ಸು: —ಅದನ್ನು ನಾನೇ ಏತಕ್ಕೆ ಹೇಳಲಿ? ಬಾಯಿ ಹರಿದ ಈ ಕವ್ವರಿನೊಳಗಿನ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿಕೊಳ್ಳಿ; ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯೂ ತಮಗೆ ತಿಳಿದೀತು.

ಕೂಡಲೆ ಮನೋಹರನು ಕವ್ವರಿನೊಳಗಿನ ಪತ್ರ ತೆಗೆದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಓದತೊಡಗಿದನು:

“ಸಾ. ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ತಾವು ಚೊಂದ್ಯಪುರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೋದಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಹಲವು ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಉದ್ಯೋಗ ಜನಕ ಸಂಗತಿಗಳುಂಟಾದವು; ಇನ್ನೂ ಆಗತಕ್ಕ ಸಂಭವವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ತಮ್ಮ ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರಗಳ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಭಾವೂಸಾಹೇಬ ಡಬೀರರಿಗೆ ಸುಭೇದಾರರ ಮಗನನ್ನು ದತ್ತಕಕೊಡುವದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಇನ್ನು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆ ಕಾರ್ಯಭಾಗವು ನೆರವೇರುವಷ್ಟರೊಳಗೇ ನಾಯಿತೆಂದು ನಿಮಗನಿಸುತ್ತದೆ? ಖುದ್ದ ಪ್ರಭಾಕರನೇ ಅನಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಆತನು ನಿಮ್ಮ ನನ್ನ ಸಹಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೈದು, ದತ್ತವಿಧಾನವನ್ನು ಜದರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು; ಅದರಿಂದ ಸುಭೇದಾರನು ಐದು ಸಾವಿರಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಕೇಳತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಕೊಡುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೇ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ನೀವೇ ಯೋಚಿಸಿರಿ. ದತ್ತಕವನ್ನು ಅಂದರೆ, ಅದು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾಯಿದೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಹೊಸ ಯಜಮಾನರು ಮಾಡತಕ್ಕ ಆಲೋಚನೆಯು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆವೊದಲೇ

ಈ ದತ್ತವಿಧಾನ ಮಾಡಿಬಿಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನೂ ನೀವೂ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಿವೆಂದನ್ನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಸುಭೇದಾರ..... ಮಗನ ದೈವವೇ ಅಂಥದಾದ್ದರಿಂದ ಯಾರೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಈಗಲಂತೂ ಪ್ರಭಾಕರ ಡಬೀರನು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತಾನೆಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆತನ ಪುನರ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಒಹರಂಗವಾಗಿ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೂ ನಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ನಾನು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಪ್ರತಿಒಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿರಿದ್ದೇನೆ; ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಶುರಂಗವಾರಂಟು ಕೊಟ್ಟು ಆತನನ್ನು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಂದಮಾನಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಯೋಜನೆಯಿತ್ತು; ಆದರೆ ಮೊದಲಿನ ಖಟ್ಟಿ ಯೋಚನಿನ ಸಹಕಾರಿ ಆರೋಪಿ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷಿ ದಾರನಾದ ಭಾನುವು ಈಗ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಮುಂಚಿನ ಎಲ್ಲ ಕೃತ್ರಿಮ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಆತನು ಒಳ್ಳೇ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಬೈಲಿಗೆಳೆಯುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಈ ಹೊಸ ಕೃತ್ರಿಮವೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂಬದನ್ನು ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ: ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಯಾರೋ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಭಾರಕನಿಗೆ ಆ ದತ್ತವಿಧಾನದ ಸಂಗತಿಯು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಮತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಟ್ಟಿ ಫರಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಆತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಆ ದತ್ತಕದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭೂಮಿಭಂಗಗೊಳಿಸಿ ಬಂದಂತೆ ಬರುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಈ ಎಲ್ಲ ಕಟ್ಟು ಹೊಸದಾಗಿ ಒಂದಿರುವ ಆ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟೆ ನೆಕ್ರೆಟಿಯದಿದೆ. ಮಹಾರಾಜರೂ ಆತನೂ ಬಾಲಮಿತ್ರರೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆತನ ತಾಯಿಯು ಗುಪ್ತ ಹೋಟಲನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದಳಂತೆ! ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಈ ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರು ಆ ಹೋಟಲಿನಲ್ಲಿ ಉಂಡುಸಂಬಳದ ಎಂಜಲ-ಗೋಮದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರಂತೆ! ಅಂಥ ಹೋಟಲಿನ ನೌಕರ-ಪೋರನೇ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನಾದ ಬಳಿಕ, ಆತನ ಸೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಯಜಮಾನನು ಅವನ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟೆ ನೆಕ್ರೆಟಿಯಾದರೂ ಆಗಲೇಬೇಕು; ನಾಳೆ ನನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆತನು ದಿವಾಣನಾದರೂ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ! ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕಂತೂ ಅಂತಸ್ಥ, ಅತ್ಯಂತ ಅಂತಸ್ಥ ಸಂಗತಿಗಳ ಮಾಲಕನಂತೂ ಆತನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಸೂತ್ರದ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಕುಣಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ನಗಿದಾಡಿ-ಕೆಲೆದಾಡುವ ಜೀವಂತ ಗೊಂಬೆಯು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಬುಡಕ್ಕೆ. ಅವಳು ಪ್ರಭಾಕರ ಡಬೀರನ ತಂಗಿಯಾದ ವಿಮಲೆಯು! ನೀವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಔತಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅವಿವಾಹಿತರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೆ-ಮುದಿ ವರನಿಗೆ, ಯಾವ ಊರಬಸವಯನ್ನು ವಧುವೆಂದು ಅಂದಿನ ಸಂಭಾಷಣದಲ್ಲಿ

ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ್ದೆ ವೋ ಆಕೆಯು! ಅಂದಿನ ನಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯವೇ ಇಂದು ನಿಜವಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರೂ ಪ್ರಾ. ಸಿ. ಗಳೂ ಇಬ್ಬರೂ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಸುಧಾರಕ ವೀರರು! ಇಂಗ್ಲಂಡ ಅಮೇರಿಕಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ನವಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು! ಅಂದ ಬಳಿಕ ಲಗ್ನವಿಧಿ, ಏಕ ಪತಿತ್ವದ ರೀತಿಯು ಹುಚ್ಚ ತನದ್ದು, ಕೇವಲ ಹಿಂದು ಹಾಗೂ ಕಾಡು ಸ್ಥಿತಿಯವರದು! ಅದರಿಂದ ವಿಮಲೆಯೊಡನೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಲಗ್ನದ ಕರಾರಿನಿಂದ ಉಭಯತರೂ ಬದ್ಧರಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಆ ವಿಮಲೆಯು ವಕೀಲೀ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾಗಿರುವಳು. ಅವಳಿಗೆ ವಕೀಲಿಯ ಸನದು ಕೊಟ್ಟು ಮಹಾರಾಜರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪ್ರಾಘಾತ ಕೆಡಹಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವಳೇ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಖಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಯ ಕಡೆಯ ಕೆಲಸ ನಡೆಸುವವಳಂತೆ! ಇನ್ನು ಒಂದೇ ಕೆಲಸವುಳಿಯಿತು; ಅದೇನಂದರೆ, ಪ್ರಾ. ಸಿ. ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಈ ಖಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರೀ ವಕೀಲರನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸುವದು. ಅವರು ಡಾಕ್ಟರರಾಗಿರುತ್ತಾರಂತೆ; ಆದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದವರು ಮಾಡಿರುವ ಅದಾವ ಕೆಲಸವಿದೆ? ಅಥವಾ ನೇಮಿಸಿದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ನೋಗು ಹಾಕಲಿಕ್ಕಾದರೂ? ನಮ್ಮ ಕಡೆಯದೊಂದು ದೇಶೀ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಲಿತುಬಂದ-ಹಾಗನ್ನ ಲಿಲ್ಲರೀ-ಸಾಹೇಬೀ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಹಾಕುವ-ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ನೌಕರಿ ಕೊಡುವ ಹುಚ್ಚು ಹೇಗೆ ಹಾಗು ಎಷ್ಟಿದೆಯೆಂಬದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಇದೆ; ಹಾಗು ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪದವೀಧರರಾದ ಡಾಕ್ಟರರು ಆಕೌಂಟೆಂಟ್ ಜನರಲ್ಲರ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನಂದರೆ, ಡಾಕ್ಟರ ಮನೋಹರನು ಪ್ರಾ. ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಾದಂತೆ, ಸರಕಾರೀ ವಕೀಲನಾದರೂ ಏಕಾಗಬಾರದು? ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾಕರನ ಆ ಖಬ್ಬಿಗೆ ಕಾಟುಂಬಿಕ ಸ್ವರೂಪವು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಂದಿತ್ತೆಂಬದನ್ನೂ, ಆ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಯು ಮನೆಯವರಿಂದಲೇ ಹೇಗಾದಿತ್ತೆಂಬದನ್ನೂ ನೋಡುವಿರಂತೆ! ಒಬ್ಬ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರನು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು, ಎರಡನೇ ಪ್ರೇಮ ಪಾತ್ರನು ಸರಕಾರೀ ವಕೀಲನು; ಮತ್ತು ಮೂರನೇ ಪ್ರೇಮಪಾತ್ರಳು ಆರೋಪಿಯ ವಕೀಲಳು; ಹಾಗು ರಾಜಶಾಲಕನೇ ಆರೋಪಿಯು! ಪ್ರಭಾಕರನು ಯಾವ ದಿವಸ ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವನೋ, ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿ ನಾನೀ ಜೋಡ್ಯವುರದಿಂದ ಹೊರಹೊರಡ ಬೇಕಾದಿತ್ತೆಂಬದು ನಿಶ್ಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಥಾನವೂ, ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಸಾಯಲಿ; ಇಲ್ಲವೆ ಬೇಕಾದ ಗೊಂದಲ ಹಾಕಲಿ; ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಬೇಡವೆ?

ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಷ್ಟೇ; ನಿಮ್ಮ ಶಿರಸ್ತೆದಾರಿಕೆ

ಯ ಎಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯವೂ ಈ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಧಾವಿಸಿ ಬರುವವೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಪೋ. ಏ. ಸಾಹೇಬರು ಆಯರಿತಮನ್ನರಿರುವದರಿಂದ ಲಹರೀ ಸ್ವಭಾವದವರು; ಮತ್ತು ಅವರ ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿರುವದರಿಂದ ಧೂತರ್ಪಣ! ಏಜಂಟಸಾಹೇಬರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಸಾಹೇಬರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಗೆಯ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸರಿಣಾಮವು ಬಹು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗಿರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಮಡಮ್ಮ ಸಾಹೇಬರು ಮಹಾರಾಜರ ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದರ ಸ್ತೃತಿಜಿಹ್ವವೆಂದು ಅವರು ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಯಾವ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಈ ದಿವಾಣಗಿರಿಯ ಕೆಲಸವು ನನ್ನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಕಳಚಿ ಬೀಳುವ ರಂಗು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈಗಿನ ವೊ. ಏ. ರ ಬದಲಿಯಾಗತಕ್ಕದ್ದು ಆಗಿ ಹೋಗಿ, ಬೇರೆಯವರು ಬಂದಿದ್ದರೆ ವಿಹಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಖಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪುನಃ ನಡೆಸುವದೇ ಆದರೆ, ಸ್ಪೆಶಲ್ ಜಜ್ಜರನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿರಿ; ಹಾಗೂ ಯಾವನೊಬ್ಬನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಬಹುದೋ ಅಂಥ ಉತ್ತಮೋಚ್ಚವೂ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿಯೂ ಆದ ಮಂತ್ರ ತಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಹೆಸರನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಸರಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಸೂಚಿಸಿರಿ. ನಾನಿದನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆಂದು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಶಿರಸ್ತಿದಾರರೆಂದರೆ, ಪೋ. ಏಜಂಟರು ಎಂದು ಇದುವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ವಿಷಯದ ಯಾವ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಿದೆಯೋ, ಅದನ್ನೀಗ ನಿಜವೆಂದು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿರಿ. ಇಷ್ಟೇ ಸಂಕಟಗ್ರಸ್ತನಾದ ಈ ಸೇವಕನು ತಮ್ಮ ಅಡಿದಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ.”

ಈ ಪತ್ರವನ್ನೊದ್ದುತಿರುವಾಗ ಮನೋಹರನಿಗಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಆತನ ಕಣ್ಣು ಹಾಗೂ ಹುಬ್ಬುಗಳ ಜಲನ ವಲನದಿಂದ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಪತ್ರವೋದುವದಾದಕೂಡಲೆ ‘ಅದಾವನೀ ಅಧಮನು? ಅಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸನು?’ ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಆತನ ಬಾಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಟವು. ಒಳಿಕೆ ಆತನು ಸುಭೇದಾರನನ್ನು ಕುರಿತು: -“ಸುಭೇದಾರರೇ, ನೀವು ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದಿರಿ?”

ಆ ಮೇಲೆ ಸುಭೇದಾರನು ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಮನೋಹರನು: -“ಒಳ್ಳೆದಾಯಿತು. ಮನುಷ್ಯರು ಸಂಕಟಗ್ರಸ್ತರಾದಾಗ, ಎಷ್ಟೋ ಜನರ ಬುದ್ಧಿಯು ಮನಸಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಬೇರೆ ಕೆಲ ಜನರ ಮತಿಯು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ನೀವು ಈ ಎರಡನೇ ವರ್ಗದವರಾಗಿ

ತೋರುತ್ತೀರಿ. ಇರಲಿ. ಇನ್ನು ನೀವು ಈ ಸತ್ರದ್ದೇನು ಮಾಡಲಿರುವಿರಿ?

“ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.”

ಮನೋಹರನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಆಲೋಚಿಸಿ “ಈ ಸತ್ರದ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶವಿದೆ. ನಾನಿದರ ಫೋಟೋ ತೆಗೆಯುತ್ತೇನೆ. ಅದು ವರೆಗೆ ನೀವು ನಿಶ್ರಮಿಸಿ” ಎಂದಂದು, ಆತನು ಹೊರ ಮಾರ್ಗವೇ ಮೇಲೆ ಕ್ಯಾಮರಾ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಆ ಸತ್ರವನ್ನು ಎದುರಿಗಿನ ಫಲಕಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ, ಅದರ ಫೋಟೋ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು; ಹಾಗೂ ಆ ಕೂಡಲೆ ಕಾಜಿಗೆ ರಸಾಯನದ ಮಿಶ್ರಣ ಹಚ್ಚಿ ಅದರ ದೊಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಅದನ್ನು ಸುಭೇದಾರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಆತನು:- “ಸುಭೇದಾರರೇ, ಏನನದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಮಾಣಿಕವನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಜೊರಿಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೊರಕಿತು;” ಆದರೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅರ್ಥ ಪಾಲೆಂದು ಮೂಲಪತ್ರವನ್ನು ನಾನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಫೋಟೋದ ಈ ಪ್ರತಿಯು ನಿಮ್ಮಲ್ಲರಲ್ಲಿ. ಈ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಬೆದರಿಸಿದರೆಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಎದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊರನುಗ್ಗಿ, ಓಡಿ ಬಂದವೆಂತಲೇ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಈ ಸತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ನಮ್ಮಗಳ ವಿಷಯ ವಾಗಿಯೂ ಸಂಗತಿಯಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ನೀವೂ ಓದಿರುತ್ತೀರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೂಲ ಪತ್ರವನ್ನು ನಾನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ನಡೆಯಿರಿನ್ನು, ನಾವೀವರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಏನನದ ಹೊಟ್ಟೆ ಹರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ, ನಡೆಯಿರಿ.

೨೧ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇರಿಯ ನಿರೋಧ.

ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ತಿರಸ್ತೆದಾರರಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದ ಸತ್ರದ ಗತಿಯೇನಾಯಿ ತೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ; ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಸತ್ರಗಳಿಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅವಘಾತಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಖುದ್ದ ಎಜಂಟರಾದ ರಾಬರ್ಟ್ ಮೆಕಸ್ವಿನೀ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ ಸತ್ರವು ಅವರಿಗೆ ತಪ್ಪದೆ ತಲುಪಿತು; ಮತ್ತು ಅದರ ಯೋಗ್ಯ ಪರಿಣಾಮವೂ ಆಯಿತು. ಆ ಸತ್ರದ ಸಂಗತಿಯು ಹೀಗಿದ್ದಿತು:

“ನರ, ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಳೆ ಪ್ರಕರಣವು ಹೊಸ ವೇಷದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜದ್ರೋಹ ಮತ್ತು ಕೊಲೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಇವೆರಡೂ ಸ್ವರೂಪಗಳಿವೆ. ಎರಾಸು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಚೆ ನನ್ನ ದತ್ತಕ ಮಹಾರಾಜರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಕರಣವು ಉದ್ಭವಿಸಿತು. ಪ್ರಸ್ತುತದ ದಿವಾಣರೇ ಆಗಲೂ ದಿವಾಣರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಕರಣದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಂಗತಿಯು ಹೀಗಿದೆ: ನನ್ನ

ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿನವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಭಾಕರ ಡಬೀರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ತರಾಣನು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎರುದ್ಧವಾಗಿ ಜಾಹೀರನಾಮೆ ಬರೆದು ಹಚ್ಚಿದನು; ಮತ್ತು ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಕೊಲೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಆತನ ಮೇಲೆ ಆರೋಪವಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಆತನನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವ ವೇದಲೇ ಆತನು ಫರಾರಿಯಾದನು; ಮತ್ತು ಆತನ ಸಹಕಾರಿಯೊಬ್ಬನು ತಮ್ಮ ಗುಹೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿ, ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಂದು ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದನು. ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ನ್ಯಾಯಕೋರ್ಟಿನವರು ಖಟ್ಟಿಯು ಸಾಬೀತಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ೧೨-೧೨ ವರ್ಷಗಳ ಕಠಿಣೀರನ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಮೂಲ ಆರೋಪಿಯು ಗೈರಹಾಜರಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಖಟ್ಟಿಯ ವಿಚಾರಣೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಮಕ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ಹೇಳಿ, ಕಠಿಣೀರಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ಆರೋಪಿಗೆ ಕಠಿಣೀರನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲ ದಿನ ಆತನನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟು, ಮುಂದೆ ಆತನಿಂದ ಮಾಫಿ ಬರೆಯಿಸಿ ಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಆಗ ಆ ಪ್ರಕರ್ಣ ವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಅವರ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳೂ ರಿಕಾರ್ಡಿಗೆ ಕಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು; ಆದರೆ ಮುಖ್ಯ ಆರೋಪಿಯಾದ ಪ್ರಭಾಕರ ಡಬೀರನು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ವೊನ್ನೆ ಆಕಸ್ಮಿಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಜೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟನಾದನು. ಅದರಿಂದ ರಿವಾಜಿ ನಂತೆ ವಾರಂಟು ತೆಗೆದು, ಆತನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆತನ ನಿಕಾಲೆಯು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಾಗಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉಪಸ್ಥಿತ ವಾಗಿದ್ದು, ಕಾಯಿದೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ವಿಶೇಷ ವಿವಾದಿತವಾಗಿ ತೋರು ತ್ತದೆ. ಸ್ವಂತ ನನಗೆ ಸೆತನ್ನ ಜಜ್ಜನ ಅಧಿಕಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಆದರೂ ಈ ಖಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಿಶೇಷದಿಂದ ನಾನು ಜಜ್ಜನೆಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದಕಾರಣ ತಾವು ಬ್ರಿಟಿಶ ಮುಲುವಿನೊಳಗಿನ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಯಿದೆ ಪಂಡಿತನೊ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಪಕ್ಷ ಪಾತಿಯೊ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗೊಂಡ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ವರಿಷ್ಠ ಸರಕಾರದ ಅಪ್ಪಣೆಸಡೆದು ಕಳಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯ ಸೆತನ್ನ ಜಜ್ಜನ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಆತನನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆತನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ; ಅಲ್ಲದೆ ತಾವು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿ ಸೂಚಿಸಿದ ತಲಬನ್ನೂ ಕೊಡುವೆನು. ಅದರಂತೆಯೇ ಅದಕ್ಕೂ ವೊದಲು ಸರಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ವಕೀಲನನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕು. ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರೀ ವಕೀಲನಿರುವನು; ಆದರೆ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಆತನ ಉಪಯೋಗವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಭಿಡೆ ಮುರುವತ್ತಿನಿಂದ ಆತನು ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿದನು ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದನು; ಮಾಡಲಿಲ್ಲೆಂಬ

ಸಂತಯವಾದರೂ ಜನರಿಗೆ ಬರಹಾರದೆಂದೇ ನನಗೆ ಖಾಲಸಾಇಲಾಖೆಯೊಳಗಿನ ಸ್ವತಂತ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಕೀಲನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಿಂದ ನನಗೆ ಸಹಾಯ ದೊರಕೇತೆಂದು ನನಗೆ ನಂಬಿಗಿಯಿದೆ.

ಅರ್ಪಣಾಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸುವ ಕಾಲಕ್ಕೆಯಾವ ಚೌಕಶಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಲಿಲ್ಲವೋ, ಅದನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪೂರೈಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಒಂದ ಕೂಡಲೆ ತಾವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಮುಖತ್ಯಾರನಾಯ ಔಪಚಾರಿಕ ಕಾಗದವನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಆ ಮುಖತ್ಯಾರಿಯ ಸಮಾರಂಭವು ರಿವಾಜಿನಂತೆ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲೇ ಆದೀತು; ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಪ್ರಸಂಗದಂತೆ ತಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಕೃಪೆಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ನಂಬಿಗಿಯಿದೆ. ತಾವು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಪರಜಿಲ್ಲೆಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗತಕ್ಕವರು ಇಷ್ಟು ದಿನ ಹೋಗದಿರುವೆವೆಂದು ಸುಯೋಗವೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಕೆಲಸಗಳು ತಮ್ಮಿಂದ ಕೈಗೊಡುವ ವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ವರ್ಗದ ಅವಧಿಯು ಹೆಚ್ಚೇತೆಂಬ ನಂಬಿಗಿಯನ್ನು ನಾನೇಕೆ ವಹಿಸಬಾರದು?"

ಈ ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ ಏಜಂಟೆ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಹಳೇ ಖಟ್ಟಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ನೆನಪೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬದು ಮೊದಲನೇ ಕಾರಣವು. ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಸೆಶನ್ ಜಜ್ಜನ ಅಧಿಕಾರಗಳಿರಲು ಅವುಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸದೆ, ಸ್ವೆತಲ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರದ ವತಿಯಿಂದ ಫಿಯಾದಿಯ ಕೆಲಸ ನಡೆಸುವ ವಕೀಲರನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಂಸಾ ನಿಕನು ಬೇಡುವ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಆತನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರದ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡನೇ ಕಾರಣವುಂಟಾಗಿತ್ತು! ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರ ಸುಬಂಧವಾಗಿ ಏಜಂಟೆನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆಯದಾಗಿತ್ತೆಂಬದು ಈ ಮೊದಲಿನ ಒಂದು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಆತನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದ ಪತ್ರದಿಂದ ವಾಚಕರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ; ಆದರ ಈಗಿನ ಈ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಕೃತಿಯಿಂದ ಆತನ ಗ್ರಹವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ನ್ಯಾಯದಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸದಿರುವದರಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಆತ್ಮನಿಯಮನಿರುವದು ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಏಜಂಟೆಸಾಹೇಬನು ಆಯರಿಶ್ ಗೃಹಸ್ಥನಿದ್ದದರಿಂದ ರಾಜಕೀಯ ಕಾಮಿಲೆಯ ರೋಗವಾಗಿ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಮಾತುಗಳು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆತನಿಗೆ ಅದೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯು ಸೋಜಿಗದ್ದೆ ನಿಸಲು, ಆತನು ತನ್ನ ಮಡಮ್ಮಳನ್ನು ಒಳಗಿ

ನಿಂದ ಕೂಗಿ ಕರೆದು, ಅವಳಿಗೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ, ನಮ್ಮ ಶಿರಸ್ತೆದಾರಸಾಹೇಬರ ಸ್ವಭಾವದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾದರಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ತುಸ ಹೊತ್ತು ಕೂಡು, ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಶಿವಾಯಿ ಕಳಿಸಿ ಶಿರಸ್ತೆದಾರರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಬಳಿಕ ಅವರೀವರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣವು:—

ಪೊ ಏ:—ಶಿರಸ್ತೆದಾರರೇ, ಜೋದ್ಯಪುರದ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದಿರೇನು? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸಲಹೆಯೇನಿದೆ?

ಶಿ:—ತಮಗಿಷ್ಟದೋರಿದಂತೆಯೇ ಮಾಡಬಹುದು.

ಏ:—ನಾನು ನಿಮಗೆ ಸಲಹೆ ಕೇಳಿರುವೆನು; ಅಪ್ಪಣೆ ಕೇಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರದು ಇದರಲ್ಲೇನಾದರೂ ಕಪಟನಾಟಕವಿರಬೇಕು; ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಂತದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನು?

ಶಿ:—ನನಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವಂತದ ಕಾಯಿದೆಯ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ತೋರಗೊಡಬಾರದೆಂದು ಒಂದುವೇಳೆ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನವಿದ್ದರೂ ಇದ್ದೀತು; ಆದರೂ ಸರಕಾರೀ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಕಳಿಸಕೂಡದು; ಅಂದರೆ ಅವರ ಕಾಯಿದೆಯ ಅಜ್ಞಾನವು ನಿರರ್ಥನಕ್ಕೆ ಒಂದಿರುತ್ತೆ; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಳುವಾಗ ಆ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದೀತು.

ಏ:—ಆದರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಪಯೋಗಿಸದಂತಹ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನೇ ವೊದಲನೆಯವನೆಂದು ನಿಮಗನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಶಿ:—ಅದೂ ನಿಜವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಸರೀತವಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಡಚಣೆಯನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೇನು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವರೇ?

ಏ:—ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿರುವ ಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನೀವೇನೆನ್ನುತ್ತೀರಿ?

ಶಿ:—ಕೈಲಾಗದ, ಅಜ್ಞಾನದ ಇಲ್ಲವೆ ಕಪಟದ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನುವೆನು.

ಏ:—ಕೇವಲ ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಯ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೀಗಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಲೆಂದು ನಿಮಗನಿಸುವುದೇ?

ಶಿ:—ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೂ ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಯೂ ಇವೆರಡೂ ಕೂಡಿದ್ದನ್ನು ಎಂದಾದರೂ ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕೇಳಿರುತ್ತಾರೇನು?

ಏ:—ಆದರೆ ಶಿರಸ್ತೆದಾರರೇ, ಈ ಖಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೇ ಸ್ವತಃ ನಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಾಜಿಯಿರದಿದ್ದರೆ, ಸೆಶನ್ಸ್ ಬಜ್ಜಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯೇನು? ಅವರಿಗೆ ಕಾಯಿದೆಯ ಜ್ಞಾನವು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ.

ಶಿ:—ಅಹುದು. ಈ ಯೋಜನೆಯು ಒಳ್ಳೆಯದಾದೀತು.

వి:—మత్తు అవరు న్యాయదానవనన్న జేన్నాగి మాడబల్లరు.

శి:—సంశయంబిల్ల.

వి:—ఆదరే అవరిందాదరణ యోగ్యన్యాయవు డేగే ఆదిత? సంస్కానగళణ న్యాయదానవు ఒట్టాగిరువదిల్లందు ఆగలే నీవే డేగలిల్లవే?

శిరస్తేదారను ఒళగిందొళగి నాలిగే కజ్జి కేండు: “అడుదు. అదంతల నిజవే! ఆదరే నానందదు సంస్కానద సంస్కానికరన్ను కురితు.

వి:—ఠాగాదరేను, సంస్కానగళొళగిన సంస్కానికరప్పే కేడకరు; మత్తు దివాణరు మాత్ర ఒళ్యేవరు; నిమ్మ అభిప్రాయవు హిగేయో?

శి:—అడుదు; మనుష్యర మేలీ ఎల్లి యాదరణ తుస అవలంబనవు ఇదే ఇరుత్తది.

వి:—అందరే, దివాణరేందరే మనుష్యరు; మత్తు సంస్కానికరారు? జోడ్యపురద ఈగిన సంస్కానికరింద అన్యాయవద బొబ్బాటవేనా దరణ నమ్మ కడిగే ఒందదు నిమగే స్మరిసువదేను?

శి:—సంస్కానద ప్రజిగళే అంజుబురుకరారిరుత్తారే. అంథవరింద మేలిని వరగొ బొబ్బాటమాడువదెంతాగబికు? అవరు హిగే యో అన్యాయదల్లి తొళలాడుత్తిరువవరు.

ఈ శుత్తరవన్ను కేళి ఎజంటసాహేబరు గట్టియాగి నక్కరు; మత్తు అవరు తమ్మ టేబల్లిన బలగడయ ప్రావరనేళిదు “గుప్త మాహితి గాగి” ఎందు యావ ఫ్యేలిని మేలీ కేంపు లీబల్లు డక్కుల్పట్టిత్తో, అదన్ను తేగేదు శిరస్తేదారర క్కేగిత్తు: —“ఇదరల్లి దివాణసాహేబర విరుద్ధవాగి జోడ్యపురద ప్రజిగళింద ఒంద ఎల్లి ప్రకారద ఆరొస గళుళ్ళ ఇప్పత్తేదు అడిగళిరుత్తవే. ఇవగళ ఒగ్గే ఏసు మాడబికు?”

శిరస్తేదారసాహేబరు మత్తే నాలిగే కడకొళ్యబికాయితు; ఆదరణ అవరు:—“సంస్కాని ప్రజిగళు తమ్మల్లిగే యావ దివాణను ఒరువనో అతను ఠొరటు ఠొగెను ఇల్లవే సాయువ ఒగ్గే గళిగేబట్టలవన్నే ఠాకి కుళితిరుత్తారే.”

వి:—ఆదరే నీవు ఈ వొదలు సంస్కానద ప్రజిగళు అంజుబురుక రేందేన్న లిల్లవే?

శిరస్తేదారరు మత్తే నాలిగే కడకొళ్యబికాయితు. ఆగ అవరు:— సంస్కానద ప్రజిగళు అంజుబురుకరేందరేను? మత్తు దిట్టరేందరేను?

ಆದರೆ ಅವರು ಮೂರ್ಖರಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ನಿಜವು; ಸದ್ಯದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಟ್ಟಿ ದಿವಾಣರೇ ಆಗಿರುವರಲ್ಲವೆ? ಯೋಗ್ಯರಿರದ ಹೊರತು ಅವರು ಇಷ್ಟು ವರ್ಷ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉಳಿದಾರು?

ಏ:—ಆದರೆ ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ವರ್ಷಗತಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅವರ ಪರಮಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಅರಸನೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದಿರಲಿ; ಆದರೆ ಶಿರಸ್ತಿದಾರರೇ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೂ ನಿಮಗೂ ಸ್ನೇಹವೆಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಿದೆ?

ಶಿ:—ನಮ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವೆಂತಹದು? ಸಂಸ್ಥಾನದ ವಾರ್ಷಿಕ ತಪಾಸಣೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಚೇರಿಯೊಡನೆ ಜೋದ್ಯಪುರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿರುವದೋ, ಅದೇ ಅವರ-ನನ್ನೊಳಗಿನ ಸಂಬಂಧವು.

ಏ:—ಆದರೆ ಜೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ಆದ ದತ್ತಕ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ನಿಮ್ಮದೂ ಕೆಲ ಸಂಬಂಧವಿದೆಯೆನ್ನುವರಲ್ಲ? ಹೀಗೆಂದು ಕೇಳಿ, ಏಜಂಟಸಾಹೇಬರು ಆ ಘೈಲಿನೊಳಗಿನ ಕಡೆಯ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಶಿರಸ್ತಿದಾರರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಶಿರಸ್ತಿದಾರರು ತಲೆಬಿಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಏಜಂಟಸಾಹೇಬರು:—“ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೊಡನೆ ನಿಮಗೂ ಒಡತರ್ಥಾಗದಿದ್ದರೆ ಪಾರಾದಿರೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಸೈಶಲ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ-ವಕೀಲರನ್ನು ನಾನಂತೂ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಆ ಇಡಿ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಹೊರಬೀಳುತ್ತದೆಂಬದರ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಇದ್ದೀತು. ನಿಮ್ಮ ಸಲಹೆಯು ತಿಳಿಯಿತು. ನಡೆಯಿರನ್ನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿರಸ್ತಿದಾರರನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಇದಿಲ್ಲ ಸಂಭಾಷಣ ನಡೆದಿರುವಾಗ ಮೇರೀ ಮೆಕ್ಕಸಿನಿಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಸಾಹೇಬನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲೆಂಬ ನೋಗಿನಿಂದ ಉಣ್ಣೆಯ ನೂಲನ್ನೂ ಆನೆಯ ಕೋರೆಯ ಹೆಣಕೆಯ ಸೂಜಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಕೊಂಡು ಕಾಲು ಚೀಲ ಹೆಣೆಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಶಿರಸ್ತಿದಾರನು ಹೊರಟು ಹೋಗಲು, ಏಜಂಟನು ಮಡಮ್ಮಳನ್ನು ಕರೆದನು. ಅವಳು ಸಮೀಪದ ಋಚಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತ ಮೇಲೆ ಅವನು:—ಮೇರೀ, ಕೇಳಿಕೊಂಡೆಯಾ, ನಮ್ಮ ಶಿರಸ್ತಿದಾರನು ನಿಳಿಯಂತೆ ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬದನ್ನು?

ಮೇರಿ:—ಛೇ. ಛೇ. ರಾಬರ್ಟ್, ನನಗೇನೂ ಕೇಳಿಸಲಿಲ್ಲ!

ರಾಬರ್ಟ್:—ಹಾಗಲ್ಲವೆ? ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟು, ಅಲ್ಲದೆ ಶರೀರ

ದೊಳಗಿನ ದೇರೆ ಎರಡು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಕಡತಕ್ಕೊಂಡು ನೀನು ನಮ್ಮ ಸಂಭಾಷಣ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆಯೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇನು? ಮತ್ತು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳದಂತಹ ನೋಗು ಮಾತ್ರ ಆಗ ನೀನು ಬಹು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಕಿದ್ದೆ!

ಮೇ:—ಅಂದಮೇಲೆ ನಿನ್ನಂತಹ ಪೊ. ಎ. ನೆ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಸಹಜವಾದ ಕಪಟವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಕಲಿಯಬಾರದೆಂದು ನೀನನ್ನು ತಿರುವೆಯೇನು?

ರಾ:—ಒಳ್ಳೇದು. ಕೇಳಿಕೊಂಡರೆ ಕೇಳಿಕೋ; ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನೇನು ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತೀ?

ಮೇ:—ನಾನೇನು ನಿನ್ನ ಸಂಬಳದ ಶರನ್ನೆ ದಾರಳಿರುವೆನೇ, ಸತ್ತೆಯ ಸಲಹೆ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ? ನಾನು ಹೇಳಿದರೂ ಅದನ್ನು ಕೇಳದಿರಲಿಕ್ಕೆ; ಹಾಗೂ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಅನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ?

ರಾ: ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅನ್ನಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಇಂಥವರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವವನೆಂದು ನಿನಗನಿಸುತ್ತಿದೆಯೆ? ಆದರೆ ಜೋಡ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಮೊನ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಆ ದತ್ತಕ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ದಿವಾಣನೊಡನೆ ಈತನೂ ಲಂಚ ತಂದಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವದಿತ್ತು; ಅಂತೆಯೇ ಆತನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಆತನ ಹೊಸ ಮೋಜನ್ನು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿಯ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಹೇಗಿರುತ್ತಾರೆಂಬದಂತೂ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ.

ಮೇ:—ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಡ ಎತ್ತಬೇಡ! ಆತನು ತೀರ ಕೈಲಾಗದ ಹೇಡಿಯಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅಲ್ಲಿಯ ಸಮಾರಂಭದ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ.

ರಾ:—ಇನ್ನುಳಿದವನು ಋದ್ಧ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು. ಆತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನಿದೆ?

ಮೇ:—ನಿನ್ನ ಮತವಂತೂ ಮೊದಲು ಗೊತ್ತಾಗಲಿ.

ರಾ:—ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಂಟಾಗಿದೆ. ಆತನಷ್ಟು ನ್ಯಾಯಿಯೂ, ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದವನೂ ಆಗಿರುವನೆಂಬುದು ಪ್ರಸ್ತುತದ ಘಾಜದಾರಿ ಕಟ್ಟಿಯಿಂದ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ; ಮತ್ತು ಆತನು ಬೇಗನೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೀಯುತ್ತಾನೆಂದು ಸುದ್ದಿಯಿದೆ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಈ ಹೊಸ ಮನ್ವಂತರವೇ ಅವತರಿಸುವದೆಂದೆನ್ನಬಹುದು.

ಮೇ:—ಏನಂದಿ ರಾಜಿ? ಸ್ವರಾಜ್ಯ-ಸುವ್ರವೋ? ಅಹುದಹುದು. ಸುವ್ರ

ರಾಜ್ಯವೇನೋ ನಿಜ! ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮುಖತ್ತಾರಿಯು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ಚೋದ್ಯಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ನಮ್ಮ ವೋಟರಿನದುರಿಗೆ ಪಟ್ಟಣದ ಅಗಸೆಯ ಹತ್ತರ ಎರಡು ಮೂರು ಹಂದಿಗಳು-ಸುವ್ರರಗಳು ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಉಳಕೊಂಡವು. ಸುವ್ರರರ ರಾಜ್ಯವೆಂದರೂ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂಬ ಸುವ್ರರಗಳ ಮರಣವೇ ಸರಿ! ಅಂತೆಯೇ ಆ ಸುವ್ರರರನ್ನು ನೀನು ಆ ಸುವ್ರರರಾಜ್ಯದಿಂದಾದರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾ:—ಮೇರೀ, ಯಾವ ಅನ್ನವನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನುಣ್ಣುವನೋ, ಅದರ ಹೆಸರು ಆತನ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿರುವದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ನೀನು ಹೀಗೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ! ಆದರೆ ನನಗಂತೂ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ, -ಬರಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೇ ಏಕೆ-ಇಡಿ ಹಿಂದು ಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಹಕ್ಕು ದೊರೆಯುವ ದೃಶ್ಯವು ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ರಮ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದೊಡನೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದೊಳಗಿಂದ ಆನಂದದ ಲಹರಿಗಳೇ ಎಳುತ್ತವೆ!

ಮೇರಿಯು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕು:-ಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ. ಆನಂದಲಹರಿಗಳು ನಿನಗೇಕೆ ಉಂಟಾಗಬಾರದವು?

ರಾ:— ಹೀಗೇಕನ್ನುತ್ತೀ? ನನ್ನನ್ನೇನಾದರೂ ಕಣಕಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮೇ:— ನೀನಿರುವೆ ಆಯುರ್ಲಂಡದ ಸುಪುತ್ರನು! ನಿನಗೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ದ್ರಿಟಿಶ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಧ್ವಂಸಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಕಾಣಿಸತಕ್ಕದ್ದು! ನನಗಂತೂ ಆ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರು ಕೇಳಿ ಸಿಟ್ಟೇ ಬರುತ್ತದೆ.

ರಾ:—ಯೋಗ್ಯವೇ ಇದೆ. ಅದೇಕೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವ್ಯಾ ನಿನಗೆ?

ಮೇ:—ಹೀಗೇಕನ್ನುತ್ತೀ? ನೀನೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಣಕಲಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತಾಡು ಎನೆಂಬದನ್ನು!

ರಾ:—ಎಲೇ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರತಕ್ಕದ್ದೇ! ಯಾಕಂದರೆ, ನೀನಿರುವೆ ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಸುಪುತ್ರಿಯು! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮಂಟಪದ ಕೀಲವು! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕೊಡುವ ಮಾತು ಹೊರಬರೆ, ನಿಮ್ಮ ಶುಭ ನೀಲೀ ರಕ್ತದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ದೇಹದೊಳಗಿನ ಪ್ರಾಣವೇ ಹೊರಹೊರಟಂತಾಗುವದು!

ಮೇ:—ಅದೇಕೆ ಹೊರಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ನಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ಕರಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು, ಎಷ್ಟು ಜೀವಗಳನ್ನು ಕಳಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ?

ರಾ:—ನನಗಿಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕಾಳಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗಿಂತಲೂ ಆಯರಿತ ಶಿವಾಯಿಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಇನ್ನು ಖರ್ಚಿನ ಹಣದೊಂದರೆ, ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಸಂಬಂಧದ ಎಲ್ಲ ಖರ್ಚನ್ನು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಮೇಲೆಯೇ ಹೇರಲಿಲ್ಲೇನು? ಯಾವನನ್ನು ಗುಂಡು ಹಾಕಿ ಕೊಲ್ಲುವ ದೋಷ, ಆತನಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನು ಹುಗಿಯುವದಕ್ಕೊಂದು ವೊದಲು ತೆಗ್ಗು ತೋರಿಸಿಡುವದೇ ನಿಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯನೀತಿಯು! ನಿಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಹಾಗು ನಮ್ಮ ಆಯರಿತರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವಿಷಯದ ಕಾಮಗಾರಿಯು ಮೇರೇ ಹೇಗಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಲೋ?

ಮೇ:—ರಾಜಿ, ಹೇಳು ನೋಡೋಣ.

ರಾ:—“ಕೇಳಿಕೋ ಹಾಗಾದರೆ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಠಾವಕಾಲದ ಒಂದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಧ್ವಂಸವಾದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ನೇನಾಪತಿಯು ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಯುದ್ಧದ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ, ಸ್ಯಾಚ್ ಮತ್ತು ಆಯರಿಶ್ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಕಂಪನಿಗಳಿದ್ದವು. ಅದರೊಳಗಿನ ಆಯರಿಶ್ ಕಂಪನಿಯು ಮುಂದರದು ಹೋಗಿ ಕೋಟೆಗೆ ತೂತು ಕೆಡಹಿ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿತು; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಕಂಪನಿಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಶಿವಾಯಿಗಳೂ ರಣದೇವತೆಗೆ ಬಲಿಬಿದ್ದರು! ಆದರ ಅದರಿಂದ ಸ್ಯಾಚ್ ಕಂಪನಿಗೆ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯಿತು. ಅವರು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದರು. ಎಲ್ಲ ಕಡ್ಡು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಕಂಪನಿಯು ಒಳನುಗ್ಗಿತು. ಅದರೊಳಗಿನ ಶಿವಾಯಿಗಳು ಆ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಜನರ ಬಕ್ಕಣಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಹಣ-ಕಾಸುಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಹಾಕಿದರು!”

ತಮ್ಮ ಚಾತಿಯ ಈ ವರ್ಣನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೇರಿಯು ಕ್ರೋಧಗೊಂಡಂತೆ ನಟಿಸಿದಳು. ಕೊಡಲೆ ಅವಳು ಗಂಡನ ಮುಸುಡಿಗೆ ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬೀಸಣಿಕೆಯಿಂದ ಒಂದು ಏಟು ಕೊಟ್ಟು ಆತನ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡಹಿದಳು! ಆ ದಂಪತಿಗಳ ಜಗಳವು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದರಿಯಿತು; ಆದರೆ ಅವರು ಪ್ರೇಮಲ ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿರಿದ್ದರು. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗೆ ನೌಕರಿಯಲ್ಲೇ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಜನರಿಗೆ ಸಮವಯಸ್ಸಿನ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಿತ್ತ ಉತ್ಸಾಹದ ಗೃಹಿಣಿಯು ಈ ಭೂಲೋಕದೊಳ

ಕೋಟಿಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅದಾರು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವವರು? ಕಾಯಿದೆ. ಕಾನಿಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಮತದ ಮೇಲೆ ಭಾರವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ನಿಮಗೆ ಅದಾರು ಜಯದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡುವವರು? ನಿಮ್ಮಗಳ ಒಂದೇ ದಿನದ ಭಿಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ಮಯ ಸಭೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಲೋಕಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮುಂದೆ ಆದೀತೇ? ನಿಮ್ಮಗಳ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆಂದು ಈಗಿನ ಹಾಗೆ ಆನೆಯ ಒಪ್ಪೆಯ ಪುಷ್ಪಹಾರಗಳಂತಿರಲಿ; ಆದರೆ ಒಣಗಿದ ಹೂವಿನ ಒಂದು ರೆಂಬಿಯಾದರೂ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ರಾ:—ಮೇರಿ, ನಮ್ಮ ಸಾಕೇಬ ಜನರ ಹಾನಿಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮಡಮ್ಮಗಳ ಹಾನಿಯೂ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಅವತರಿಸಿತೆಂದರೆ ಅಷ್ಟೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೇ? ನೀನು ನಿನ್ನೀ ಭಯಪ್ರದ ಸಂಕಟಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಸಾಕು ಮಾಡು. ನಮ್ಮ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೆಂಟ್ಸ್‌ರಿಗೆ-ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಕೆಲ ಜನರಿಗಾದರೂ-ಹೊಸ ಲೋಕವು ಕಾಣಿಸತೊಡಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕೊಪ್ಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಬಾಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ಕಂಡಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸುತ್ತಿಗೈಯಿಂದ ಕುಟ್ಟಿಬಾರದಾದ್ದರೆ, ಕೇವಲ ಅಂತರ್ಗತ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದಂತಹ ಯೋಗ್ಯ ಉಪಾಯವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗಿನ ಆರೇಳುನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಬೇಜವಾಬುದಾರ ರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹೋಗಿವೆ! ಈ ದೇಶದ ಸುಂದರ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಈ ಆಗ್ರಹೀ ಸತ್ತೆಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಹುಣ್ಣಿನ ಕಲೆಗಳ ತೆಗ್ಗುಗಳು ವಿದ್ರೂಪವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಬೇಕು; ಮತ್ತು ಆ ಕುರೂಪವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕು.

ಮೆ:—ರಾಜೀ, ನೀನು ಕೊಟ್ಟ ಉಪಮೆಯೇ ವಿನಗೆ ಬಾಧಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಣ್ಣಿನ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ತೆಗ್ಗುಗಳು ಹುಚ್ಚಾ, ಎಂದಾದರೂ ಮುಚ್ಚುಬರುತ್ತವೇನು? ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆ ಕುರೂಪದ ಕಲೆಗಳಿರುತ್ತವೆಂದೇ ಅವುಗಳ ತುಲನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಖಾಲಿಸಾಇಲಾಖೆಯೊಳಗಿನ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಸುರೂಪವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಕ್ಕೆ ಅವರ ತಾಯಿಯೇನು ಹಡದಾಳು?

ರಾ:—ಅದೇಕೆ? ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಮೆ:—ಒಪ್ಪಂದದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇಕೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತೀ? ಒಪ್ಪಂದವೆಂದರೆ ಕಾಗದದ ಹಾಳೆ! ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆ ಎ. ಪಿ. ನಿಕಲಸನ್ನನ ಹೊಸ

ವುಸ್ತು ಕವಾದ "Scraps of Papar" ಇದನ್ನೊಳಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲೆಂಡದ ರಾಣಿಯಿದ್ದವಳು ಬಾದಶಾಹಿನಿಯಾದಳು! ಆದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ Dynasty (ರಾಜವನೇತನ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅಳಿದು, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ Family (ಕುಟುಂಬ) ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಬಂದಿದೆ! ಇದರಂತೆಯೇ ಇನ್ನುಳಿದದ್ದೆಲ್ಲ. ತಿಳಿಯಿತೇ?

ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಗುತ್ತ ಎದ್ದರು. ಮೇರಿಯು:—
ರಾಜಿ, ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು. ಮಂದಿಯ ಒಗ್ಗೆ ನಾವೇಕೆ ಜಗಳಾಡಬೇಕು? ನಾನಿನ್ನು ಕ್ಲಬ್ಬಿಗೆ ಟೀನಿಸನ್ನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಬಟ್ಟು, ಶಾಲು, ಬ್ಯಾಟು ಹಾಗೂ ನೈಲ್ಡಿಂಗ ಸಾಲ್ವಿನ ಪಾಟ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ನನ್ನೊಡನೆ ನಡೆ. ಇನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯು ಅಳಿಯದಿರುವ ವರೆಗೆ ನಮ್ಮ ಆಯರಿಶ್ ಪ್ರಜೆಯನ್ನು ದುಡಿಸಿಯಾದರೂ ದುಡಿಸೋಣ!

ಅದಕ್ಕೆ ಮೊ. ಎ. ನಾದ ರಾಬರ್ಟನು: ಒಳ್ಳೆದು. ಇಹಜನ್ಮದ ತಪ್ಪನ್ನು ಇಹಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಿವ್ವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಾನನ್ನು ಹೊರುತ್ತೇನೆ. ಅವನವರೇ, ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ನಡೆಯಿರಿ, ಎಂದಂದನು.

೨೨ ಕ್ರೌರಿಗನ ಹಡಪದೊಳಗಿನ ಶಕುನವಂತಿ.

ಮನೋಹರನು ಸುಘೋಷಾರನೊಡನೆ ಜಿಗನೆ ದಿವಾಣರ ಮನೆ ಸೇರಿದನು. ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೊಬ್ಬರೇ ಕುಳಿತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಮತ್ತು "ಇನ್ನು ತಮಗೆ ಏಕಾಂತಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲೆ"ಂದೆನಿಸಿ, ಅವನು ದ್ವಾರರಕ್ಷನನ್ನು ಕರೆದನು. ಆತನು ಬಂದೊಡನೆ "ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಒರುವವರೆಗೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿಯೆಂದರೆ, ಖಬರದಾರ!" ಎಂದಂದನು.

ಈ ಅಧಿಕ-ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕಂಡು ದಿವಾಣರು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ: "ಎನರೀ, ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ನನ್ನ ನೌಕರರಿಗೆ ಹುಕುಮು ಮಾಡುವದರ ಅರ್ಥವೇನು?"

ಮನೋಹರ:—ಅರ್ಥವು ಬೇಗನೆ ತಿಳಿದೀತು. ಸೋಕ್ಷ-ವೋಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ತಿಪ್ಪಾಚಾರವನ್ನಾರು ನೋಡುವರು?

ದಿ:—ಸೋಕ್ಷ-ವೋಕ್ಷ ವೇತರದು?

ಮ:—ನಿಮ್ಮ ದಿವಾಣಗಿರಿಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ದುಃಖದ! ಇಗೋ, ಇತ್ತ ನೋಡಿರಿ. ಈ ನಿಮ್ಮ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರಾದ ಸುಘೋಷಾರರಿಂದ ನೀವು ಐದು ಸಾವಿರ ಲಂಚ ತಿಂದಿರುತ್ತೀರಿ; ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಈಗಲೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ ನೋಡೋಣ!

ದಿ:—ನಾನು ಐದುಸಾವಿರ ತಕ್ಕೊಂಡೆನೆಂದು ಅದಾರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ?

ಕೂಡಲೆ ಮನೋಹರನು ಕಾಗದದ ಫೋಟೋ ಮುಂದೆ ಹಿಡಿದು, ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ: — ಇವು ನಿಮ್ಮ ಶಬ್ದ ಗಳು; ಹಾಗೂ ನಿಮ್ಮ ಅಕ್ಷರಗಳು!

ತಾವು ತಿರಸ್ತೆದಾರರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೆ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರ ಮುಸುಡಿಯು ಕಪ್ಪಿಟ್ಟಿತು; ಆದರೆ ಬೇರೆ ಅವಸಾನವನ್ನು ತಂದು ಕೊಂಡು: ನಾನೂ ಸುಭೇದಾರರೂ ಏನಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವೇನು?

ಮ:—ಈ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಐದುಸಾವಿರ ತಿರುಗಿ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನೀವು ಲಂಚ-ರುಸು ಮತ್ತು ತಕ್ಕೊಂಡ ಘೌಜದಾರನ ಸರಕಾರೀ ಫಿರ್ಯಾದಿಯು ನನ್ನ ಜೀವಿನಲ್ಲಿದೆ; ಮತ್ತು ಅದರೊಡನೆ ಮಹಾರಾಜರ ಸಹಿಯ ಜಾವೊನು ಸ್ವೀಕರಿಸದ ವಾರಂಟೂ ಇದೆ. ಕೈಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿ ಬಂದಾವು! ಊರ ತುಂಬ ಮೆರವಣಿಗೆಯಾದೀತು!

ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಬೆದರಿದರು ಸ್ತಂಭಿತರಾದರು. ಕೂಡಲೆ ಅವರು ಕೀಲಿ ತೆಗೆದು ಸೇಫಿನೊಳಗಿನ ಐದುಸಾವಿರದ ನೋಟುಗಳ ಪುಡಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಸುಭೇದಾರರ ಕಡೆಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು! ಆ ಕೂಡಲೆ ಮನೋಹರನು:—“ಸುಭೇದಾರರೇ, ಓನ ನುಂಗಿದ ಮಾಣಿಕವು ನಿಮ್ಮದು ನಿಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತಲ್ಲವೆ?” ಎಂದಂದು, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿ: “ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಪ್ರಕರ್ಣವು. ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನೀವು ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಒಗ್ಗಿ ಏನೇನು ಬರೆದಿರುತ್ತೀರಿ?

ದಿ:—ನನ್ನ ಆ ಪತ್ರವು ಖಾಸಗಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೀವು ಕದ್ದು ಬಡೆ ದಿರುತ್ತೀರಿ. ಅದರೊಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮಗಳ ಹೆಸರು ಕೆಟ್ಟರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ನೀವೇ ಹೊಣೆಗಾರರು.

ಈ ಶಬ್ದ ಗಳು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಮನೋಹರನು ಬಕ್ಕಣದೊಳಗಿಂದ ಆರುಬಾರಿನ ಪಿಸ್ತೂಲನ್ನು ಹೊರ ಹೊರಡಿಸಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ:—ಹೀಗಲ್ಲವೆ? ಅಧಮತನವನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಮಾಡಿ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಪ್ರಸಂಗಿತನವೇ? ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೆ, ನಾನು ನನ್ನ ಜವಾಬುದಾರಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನೀಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಮಹಾರಾಜರ ಅಪಮಾನದ ಸೇಡನ್ನು ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಆದೀತು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ಸಜ್ಜನರು. ದಯಾಳುಗಳು. ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಈಗ ಅವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ನನ್ನ ಪಿಸ್ತೂಲಿನ ಕೈಯನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಹೇಳುವಂತೆ ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಣಾಮವು ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಮನೋಹರನ ಬೆದರಿಕೆಯು ಶಬ್ದ ಗಳನ್ನೂ ಆತನ ಕೈಯೊಳಗಿರುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ

ಪಿಸ್ತೂಲನ್ನೂ ಕಂಡು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಹೊರಜೀವವು ಹಾರಿತು. ಆಗ ಅವರು ಅಂಜಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು:—“ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದೆನ್ನಲು, “ಒಳ್ಳೇದು ಮಹಾರಾಜರ ಸರವಾಗಿ ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಹುಕುಮು ಹೀಗೆ ಇದೆ. ನೀವು ಈಗಿಂದೀಗಲೇ ದಿವಾಣಗಿರಿಯ ರಾಜೀನಾಮೆಗೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು; ಹಾಗೂ ಇಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯ ರೈಲಿನಿಂದ ಉಟ್ಟ ದೋ-ತರ-ತೊಟ್ಟ ಅರಿವೆಗಳೊಡನೆ ನೀವು ಜೋಡ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೊಗಲಾಯಿಯೊಳಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತು-ಒಡವೆಗಳು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿವೆ. ಇಂದು ರಾತ್ರಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರೀ ಪಹರೆಯು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದಿರಿಸಲಾಗುವದು; ಮತ್ತು ನೀವು ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಲುಗಾಡಿದರೆ, ಈ ಪಿಸ್ತೂಲು ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡದಿರದು. ನಿಮ್ಮ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ದುಷ್ಟ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡುವದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ನೀವು ಈ ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಹೋದಾಗಲೇ ನಾನೀ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದೇನು!”

ಮರುದಿನ ಬೆಳಗಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮನೆಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಕೀಲಿ ಬಿದ್ದಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಸಂಗಿನಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಪಹರೆಯವರು ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಪಟ್ಟಣದ ಜನರೆಲ್ಲ ಬೆರಗಾಗಿ ಹೋದರು. ಬೇಕಾದವರು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ತರ್ಕಿಸತೊಡಗಿದರು; ಆದರೆ ಜನರ ಎಲ್ಲ ತಪ್ಪುತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ದೂರಾಗಬೇಕೆಂದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಫರಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನಷ್ಟೇ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಹಸ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮನೋಹರನು ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಂಚಿಸಿದನು.

ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಿಂದಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮನೋಹರನಿಗೆ ಏನೂ ಶ್ರಮವಾಗಲಿಲ್ಲ. “ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಖಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಜಿ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಫರಾರಿಯಾದರು. ಅದರಂದ ಸೈಲಲ್ ಪ್ರಾಸ್ಸಿ ಕ್ಯೂಟರ ಅಥವಾ ಸೈಲಲ್ ಜಜ್ಜರನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯ ತಂತಿಯು ಪೊ. ಎ. ಕಡೆಗೆ ಆ ಕೂಡಲೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ಸರಕಾರೀ ಕಚೇರಿ ಗೊಯ್ಯಲಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಾಯಿತು.

ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ಮನೋಹರನನ್ನು ಕಂಡು:—“ಮನೋಹರಾ, ನೀನು ಅಮೇರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಸಾಹಸೀ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಕಲಿತು ಬಂದೆಯೆನಬೇಕು.”

ಅದಕ್ಕೆ ಮನೋಹರನು:-ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿಯೂ ಅವಮಾನದ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಬುದ್ಧಿಯು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಲಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಮೇರಿಕೆಗೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯೊಳಗೇನಾದರೂ ಅಮೇರಿಕೆಯ ಸಾಹಸದ್ದರೆ, ಅದು ಕೇವಲ ನನ್ನ ಬಳಿಯ ಆರುಬಾರಿನ ಪಿಸ್ತೂಲೇ. ಎಂಥ ದೇವರೋ ಅಂಥವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ-ನೈವೇದ್ಯಗಳು. ನನ್ನ ಆ ಪಿಸ್ತೂಲಿನಲ್ಲಿ ಗುಂಡುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತುಂಬಿರಲಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಬರಿಯ ಬೆದರಿಕೆಯೇ ನನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು. ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕುಣಿಕುಣಿಸಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಆರೆಂಟು ತಿಂಗಳುಗಳಾದರೂ ಸಾಲುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ಬಾಯು ಉಸಿರಿನಿಂದ ಹತ್ತು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೆ?"

ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಎರಡು ತಂತಿಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಜೋಡಿಸಿದೊಡನೆ ಕೈಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ 'ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು' ಮತ್ತು 'ಓಡಿಹೋದರು' ಇವೆರಡು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಧಕ್ಕೆ ಹತ್ತದಿರುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ದಿವಾಣಸಾಹೇಬ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಅಂಥ ದುರ್ದಮ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ ರಾಜನು ಅಧಿಕಾರಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಮೂರ್ಖನಿದ್ದನೆಂದರೆ, ಆತನು ಆ ರಾಜನ ಋಷಿ-ವೋಜು ಮಾಡಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಅಜ್ಞಾನನಿದ್ದರೆ ಪೂ. ಎ. ಸಾಹೇಬರ ಋಷಿ-ವೋಜು ಮಾಡಿ ಆ ರಾಜನನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಯೇ ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಸುಜ್ಞಾನಿ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಾತ್ಮಿಯ ಪಡೆದವನಿದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಬುದ್ಧಿಯವನಿದ್ದರೆ, ಆತನ ವಿಷಯದ ಖೊಟ್ಟಿ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿ, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ವಂತದ ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆ, ದೊಡ್ಡ ಸಂಬಳ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲರ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನವಹರಿಸುವುದು ಸುಲಭ; ಆದರೆ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನೊಲಿಸಿ ಅವರ ಹಿತಮಾಡುವುದೂ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥವಾಗುವುದೂ ಕಠಿಣವಿದೆ.

ಜೋದ್ಯಪುರದ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಯಾವುದೊಂದು ಗಿಡದ ಮೇಲಿನ ಭೂತ ಪಿಶಾಚಿ-ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಾಗಿದ್ದರು! ಇಂಥ ಒಂದು ಆಲದ ಮರದ ಮೇಲಿನ ದೆವ್ವವು ಒಂದಾನೊಂದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋದರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಸದ್ಗತಿ ಹೊಂದಿತೆಂದು ಊರವರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ, ಅವರಿಗೆಷ್ಟು ಆನಂದವಾದೀತು! ಆ ಪಿಶಾಚಿಯು ಏನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಆ ಗಿಡದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಡ್ಡಾಡುವ ಜನರು ಅಂಜುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ

ಗೊತ್ತಾದ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲೇ ಬೇಕು; ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದರೆ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಜನರ ಗೋಣನ್ನು ಮುರಿಯತಕ್ಕದ್ದೇ! ಆದರೆ ದಿನಾಲು ನೈವೇದ್ಯ ತಿನ್ನುವ ಆ ಭೂತವು ಆ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸಂಕಟದಿಂದಲಾದರೂ ಕಾಪಾಡಿತೆಂಬದನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ರೋಗ-ರುಜಿಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿತೆಂಬದನ್ನು ಅಥವಾ ದರವಡೆ-ಕಳವುಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿತೆಂಬದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿರುವ ರೇನು? ಅದೇ ಉದಾಹರಣೆಯು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ! ಇರಲಿ.

ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಯುಗಾಂತರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಚೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ಫರಾರಿಯಾಗಿ ಯಾವ ಅಂಜಿಕೆಯ ಹಾಗು ಬೆದರಾಸೀನೆಯದ ಯುಗವು ಅಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದಿತೋ, ಅದು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಫರಾರಿಯಿಂದ ಸವಾಪ್ತಿಗೊಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಆತೆ ಮತ್ತು ಉಲ್ಲಾಸಗಳ ಯುಗವು ಅವತರಿಸಿತು. ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಮುಸುಡಿಗೆ ಮಸಿ ಒಳ ಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮುಖಗಳು ಪ್ರಸನ್ನ ಹಾಗು ತೇಜಃಪುಂಜಗಳಾದವು. ಹೊಲದೊಳಗಿಟ್ಟ ಸುಣ್ಣ ಬಳಿದ ಬೆದರಿನ ಕರೇ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದೊಗೆದರೆ, ಹಕ್ಕಿ-ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಬಂದು ಸವಿಸದ ಗಿಡ-ಮರಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತವೆ; ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಭೆಟ್ಟಿ ಪ್ರತಿಭೆಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ; ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಆನಂದಗೀತಗಳನ್ನು ನ್ನುತ್ತವೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಅಭದ್ರವಾದ ಬೆದರು ಇಲ್ಲದಂತಾದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಬಹು ದಿನಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನಿರ್ಭಯರಾದೆವೆಂದು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗನಿಸಿತು; ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಸ ಯಜಮಾನನ ವಿಷಯವಾಗಿ ತೋರುವ ಅನನುಭೂತ ಪ್ರೇಮದ ಮೂಲಕ ಉಲ್ಲಾಸವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು. ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನವ ಜೈತನ್ಯವು ತಲೆದೋರಹತ್ತಿತು.

ಮರುದಿನ ಜೋದ್ಯಪುರ ಪಟ್ಟಣದ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಅದೇ ವಿಷಯವು! ಆ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಹುಗಿದುಬಿಟ್ಟ ಮಾಂತ್ರಿಕನಾರೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರದಂತೆ ತರ್ಕಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲವರು ಆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು; ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು; ಆದರೆ ನಾಳೆ ತಲೆಯೆತ್ತಲಿರುವ ಪ್ರಭಾಕರನ ಖಿಟ್ಟು, ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಸಾಕ್ಷಿ, ಅದರಿಂದ ಆಗಬಹುದಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಅವಮಾನ ಇವುಗಳೇ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಓಡಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣಗಳಿರುತ್ತವೆಂದು ಕೆಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಾಜ್ಞ ಜನರ ತರ್ಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ.

ಹೇಗೆಯೇ ಆದರೂ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ರಜೆ

ದೊರಕಿತೆಂದರೆ ಅವರ ಆನಂದವು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗುವಂತೆ, ಜೋದ್ಯಪುರದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಭರತಿಯುಂಟಾಯಿತು; ಉಸಿರು ಕಟ್ಟಿ ನೆತ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಹಾರುವದೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಬಾಯಿಗೆ ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕೈಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತೆಗೆದಂತಾಯಿತು! ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಬೈಲುಹವೆಯಲ್ಲ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ಮಾಡಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮೋರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಪ್ರಸ್ಮತೆಯು ಬಂದಿತು.

ಆದರೆ ಸುಖವಾದರೂ ದುಃಖದಂತೆ ಒಂದೇ ಎಂದೂ ಬರುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಸಂಗಡ ತನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಜೋಜಿಗ ಮಹಾರಾಜರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು; ಆದರೆ ಆ ಮುಖತ್ತಾಯಿಯು ಹೇಗೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರದಿಂದ ತಮಗೆ ದೊರೆಯುವದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವದು ಹೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರ ಅವರ ಅರ್ಥವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳವು. ಅವರು ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಬೇರೆ ಕೆಲವುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿ ನಿಧಿಯೆಂದೆಂದುಕೊಂಡು ನಡಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯರ ಉಪಪತ್ತಿಯಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಾರುಗಾಣಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮನೋಹರನ ಸಲಹೆ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಆತನನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಿ, ಆತನ ಮಾರ್ಗನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

ಸ್ವಸ್ಥತೆಯ ಮೂಲಕ ಇಂದು ಮಹಾರಾಜರು ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರು. ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರು ಸ್ವಂತದ ಚಾಕರಿಯನ್ನು ಶಕ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ತಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಮತದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅಾಯತಿ ಯಿಂದ ಬರುವಾಗ ಅವರು ಮುಖಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು; ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನಿಲುವುಗನ್ನಡಿಗಳನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಕ್ರಾಂತಿನ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಹದವರಿತು ತಾವೇ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷ ಕೆಲಸವಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಕ್ಷೌರಿಗನನ್ನು ಕರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಆ ಯೋಗವೇ ಒದಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಂದು ಅವರ ಅಂಗೈಗೆ ಹುಣ್ಣಾದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮುಖಕ್ಷೌರವನ್ನು ತಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಕ್ಷೌರಿಗನನ್ನು ಕರೆಕಳುಹಿದರು. ಆತನು ಬಂದಾಗ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಭೂಮಿ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಮನೋಹರನೊಡನೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಕ್ಷೌರಿಗನು ಬಂದದ್ದ

ರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಘೋಷವಾಯಿತು; ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವ, ಇಂದು ದಿನ ಕ್ಷಿಂತ್ರ ಬೀರಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಲಕ್ಷ್ಮಿವೂ ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲಿ ತ್ರೈನಾತದ ಕ್ಷೌರಿಗರು ಚಾಕರಿಗಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಶಂಭುವು ಅಂಥ ತ್ರೈನಾತದ ಚಾಕರನೇ ಆಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರು ಅಸೂಜಾ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದವನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆತನು ಯಾವ ಸಾದಾ ಡ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಕ್ಷೌರಿಕೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನೋ ಅಂದು ಹಾಗೆ ಬರಬೇಡಿ, ತ್ರೈನಾತ ದಾರನ ಡ್ರೆಸ್ಸನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಬೆಲೆಗಳುಳ್ಳ ಸರಂಜಾಮಡೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದನು! ಮೊದಲಿನ ಆತನ ಕಷ್ಟದ ಹಡವವು ಸಾಮಾನ್ಯತರದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಜರಿತಾರದು ಹೊದಿಕೆಯನ್ನು ಹೊದಿಸಿದ್ದಿತು. ಅವನು ತೆಗೆದ ನೀರು ಹಚ್ಚುವ ಒಟ್ಟಲವು ಹಳೆಯದಾದರೂ ಬೆಳ್ಳಿಯದಿತ್ತು. ಮಹಾರಾಜರ ಮೈಮೇಲೆ ಕೂದಲು ಬಿಳಿಬಾರದೆಯೆಂದು ಹಾಕಿದ ಹಳೆ ಝೂಲವು ಕಿರಮಂಜೀ ಬಣ್ಣದ ರೇಶ್ಮಿಯದಾಗಿತ್ತು. ದಿನದ ಬಂದ ಮುಜುರೆಯ ಬದಲು ಇಂದು ಆತನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಮೂರು ಮೂರು ಸಾಲೆ ಮುಜುರೆ ಮಾಡಿದನು!

ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತುಸ ನೋಜಿಗೆವೆನಿಸಿತು. ಆದರಿಂದ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು "ಏನೋ ಶಂಭೂ! ಅಂದು ನಿನ್ನ ಹೆಸರಾದರೂ ಶಂಭುವೆಂದಿ ದೆಯೋ ಬೀರಿಯಿದೆಯೋ?" ಶಂಭು: ಸರಕಾರ! ತದು ಯೇಗೆ?

ಜೋ: ... "ನೀನಿಂದು ಕ್ಷೌರಿಕೆಗೆ ತಂದ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಸವೆಂದು ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಕೇಳಿದೆನು"

ಶಂ: ಸರಕಾರ! ಹೂಸ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಹಳೆಯದು. ಇದು ಏನಿಲ್ಲೆಂದ ರೂ ಮೂರನೇ ಏಳಿಗಿಯಾಗಿದೆ. ತಮಗೆ ಸಾಹುಬನು ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರೂ ತಮ್ಮ ಸೆಸರು ಬೆರೆ ಬದಲಿಸಿಲ್ಲವೆ? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಬಡವನ ಹೆಸರನ್ನಾದರೂ ಅವರು ಬದಲಿಸುವವರು? ಅಂದರೆ ನಾನು ಹಳೇ ತ್ರೈನಾತದ ಚಾಕರಿ ಮಾಡುವವನೇ! ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವು ಹೇಗೆ ಆವಿಡವೋ ಹಾಗೆ ಯೇ ನನ್ನ ತ್ರೈನಾತವೂ ಆವಿಡವೇ! ಇನ್ನು ಏಳಿಗಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರದೇ ಇರಲಿ- ಯಜಮಾನನದಾಗಲಿ, ತ್ರೈನಾತವಾರನದಾಗಲಿ-ರಾಜ್ಯವು ರಾಜ್ಯವೇ; ಮತ್ತು ತ್ರೈನಾತವು ತ್ರೈನಾತವೇ!

ಜೋ: ಆದರೆ ನೀನು ತಂದಿರುವ ಕ್ಷೌರಿಕದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೊಸದಾಗಿ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಶಂ: ಸರಕಾರ, ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ನಾನು ಇಂದು ತಂದೆನೆಂದು ಇವು ಹೊಸವಾದವು; ಆದರೆ ಇವು ಹಳೆಯವೇ ಇವೆ. ಈ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಪಟ್ಟದ

ಹಿಂದಿನ ಮಹಾರಾಜರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದವನ್ನು ನಾನು ಹಾಗೆಯೇ ಜತನದಿಂದ ಕಾದಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ತಮ್ಮನ್ನು ಸರಿಯು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೌರಕ್ಕೆಂದು ನಾನಿವನ್ನು ಹೊರಹೊರಡಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ತಮಗೆ ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ದೊರೆತಂದಿನಿಂದ ಸರಕಾರವು ವೊಟ್ಟವೊಬ್ಬರು ಇಂದೇ ಈ ಕತ್ತೀಮಗನನ್ನು ಕ್ಷೌರಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿದುದು. ತಮಗೆ ಪೂರ್ಣ ಮುಖತ್ತಾರಿ ದೊರೆತದ್ದರಿಂದ ಈ ಹಳೇ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತರಬೇಡವೇ?

ಜೋ: ... ಹಾಗಾದರೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಹಳೇ ಕತ್ತಿಗಳೇ ಇದ್ದಿದ್ದಾವು; ಆದರೆ ಅವು ಜಂಗು ಹಿಡಿದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಇಲ್ಲವಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮುಸುಡೆ-ಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತಿ ರಕ್ತ ತೆಗೆದೀ! ನನ್ನ ಮುಖತ್ತಾರಿಯು ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವೋರೆಗೆ ಹತ್ತಲಿರುವ ಗುಲಾಲು ಇಂದು ರಕ್ತದ ರೂಪದಿಂದ ಹತ್ತಿತು!

ಶಂ: ... ಸರಕಾರ! ಹಾಗೆ ಹೇಗಾದಿ ತು? ನಾನು ಈ ಹಳೇ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ತೆಗೆದು ಸಾಣೆ ಹಜ್ಜಿ ಎಣ್ಣೆ ತೊಡೆದಿಟ್ಟು, ನಿಮ್ಮ ಮುಖತ್ತಾರಿಯು ಮಾರ್ಗ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ?

ಜೋ: ಆದರೇನೋ ಶಂಭೂ! ಕತ್ತಿಯ ಅಲಗುಗಳು ಸಾಣೆ ಹಿಡಿ ಹಿಡಿದು ಎಂದಾದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸವೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ?

ಶಂ: ಸರಕಾರ, ಅಹುದು. ಹಾಗೆ ಸವೆದವೆಂದರೆ, ತೆಗೆದು ತಿಪ್ಪಿಗೆ ಎಸೆದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಹೊಸ ಅಲಗು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಹಳೇ ಹಿಡಿಕೆಗೇ ಕೂಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಜೋ: ... ಆದರೆ ತ್ರೈನಾತದಾರ ತಂದೆಯು ಗತಿಸಿ ಮಗನು ಕ್ಷೌರ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರೂ ಹಳೆಯ ತ್ರೈನಾತದಾರ ಹಿಡಿಕೆಯು ಕಾಯಮುಮಾಗಿರುತ್ತದಲ್ಲವೆ?

ಶಂಭುವು ನಕ್ಕು: ... ಅಹುದು ಸರಕಾರ, ನನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ನಾನೂ, ನನ್ನಂತೆ ನನ್ನ ಕತ್ತಿಯೂ ತ್ರೈನಾತದಾರವೇ ಆಗಿವೆ. ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪಟ್ಟದ ಚಾಕರ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಮನೆತನದ ದೇವರು! ಅಂತೆಯೇ ನಾನಿದರ ಮೇಲೆ ಖಂಡೇನವಮಿಯ ದಿವಸ ಗಂಧಾಕ್ಷಿ ತೆಗಳನ್ನೇರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.

ಜೋ: ... ಆದರೆ ಕತ್ತಿಯು ಒಂದು ಅಲಗಿನೊಳಗಿಂದ ಬೇರೆ ಅಲಗು ತಾನಾಗಿಯೇ ಹೊರಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಬೇರೆ ಕಡೆಯ ಅಲಗನ್ನೇ ತಂದು, ನಿಪುತ್ರಿಕ ಅರಸರಿಗೆ ದತ್ತು ಮಾಡುವಂತೆ ಆಡಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಶಂಭೂ, ನಿಮ್ಮ ತ್ರೈನಾತದಾರ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿರಸ ಮಗನಿರದಿದ್ದರೆ ನಡುನಡುವೆ ಹೀಗೆ ದತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೆ?

ಶಂ: ... ಛೇ. ಛೇ. ಬಡವರಲ್ಲ ಸರಕಾರ, ಸಂತತಿಗೆ ಕೊರತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಡವರಿಗೇ ಮಿತ್ರಿಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಮಕ್ಕಳು. ದೇವರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಒಗೆಯ ನ್ಯಾಯವಿದೆ. ದೇವರು ಯಾವ ಒಗೆಯಿಂದಾದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಬಡವನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಾನೆ! ಸರಕಾರ, ಸಿರಿವಂತರ ಮಾತೇ ಬೀರೆ. ದತ್ತಕ-ಗಿತ್ತಕಗಳನ್ನು ಅವರೇ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದಾದರೂ ಸರಕಾರ, ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ.

ಜೋಜಿಗರಾಯನು ನಕ್ಕು:-ಶಂಭೂ, ಅದು ಹೇಗೆ? ಹೇಳು ನೋಡೋಣ.

ಶಂ:--ಸರಕಾರ, ಸಿರಿವಂತರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳೇ ಆದರೆ, ಅವರ ಶ್ರಮಂತಿಕೆಯು ಸದಾ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಉಳಿಯುವದಲ್ಲವೆ? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅದು ಬಡವರಿಗೆಂದೂ ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಸಿರಿವಂತರಿಗೆ ದೇವರು ಬಹುಶಃ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ದತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸರಕಾರ, ಎರಡನೆಯವರ ಪೋರನು ಮನೆಯ ಭರತಿಗಾಗಿ ದೊಂದರೂ ಮನೆಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವದೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಮಾಡುತ್ತ ದತ್ತಕದ ವಿಷಮಾಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ತಾನು ಯಾರ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನೋ ಆ ತಮ್ಮ ಹೊಸ ಯಜಮಾನನಾದರೂ ಬಡವರ ಮನೆಯ ಪೋರನೆಂಬದೂ, ಆ ಪೋರನು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭರತಿಯಾಗಿ ಬಂದು, ದಿಟ್ಟಿಯ ಸಿವಂತಿಕೆಯು ಬಡೆಯನಾಗಿರುವನೆಂಬದೂ ಆ ದಡ್ಡನಿಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಆ ವಿಷಮಾಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಬಡವನ ಕುಂದು-ಕೊರತೆಯು ಬದಲು, ದೇವರ ನ್ಯಾಯ ಬುದ್ಧಿಯ ಕೌತುಕ ಮಾಡುವದೆ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಾದರೂ-ಶ್ರೀಮಂತ-ಬಡವರೊಳಗೆ ಒಂದೇಕುಲದಲ್ಲಾದರೂ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಯೋಗ್ಯ ವಿಭಾಗಣೆಯು ಒಂದು ದತ್ತಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದಲೇ ಆಗುವದೆಂಬ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅಷ್ಟು ನಾದ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕ್ಷೌರಿಗರು ಒಬ್ಬ ಹರಟೆ ಕೊಚ್ಚುತ್ತಾರೆಂಬದು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳೊಳಗಿನವರ ಅನುಭವವಿರುತ್ತದೆ; ಅದರಂತೆಯೇ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳನ್ನೊದುವದಕ್ಕಿಂತ ಕ್ಷೌರಿಗಳ ಕೂಡ ಹರಟೆ ಕೊಚ್ಚುವದರಿಂದ ತಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನರಂಜನೆಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಎಲ್ಲ ದೇಶದ ಜನರ ಅನುಭವವೂ ಇದೆ. ಅರೇಬಿಯನ್ ನಾಯಿಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷೌರಿಗನು ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಡುವೇ ತಡೆದು, ತನ್ನ ಯಂತ್ರವನ್ನು

ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಸೂರ್ಯನ ವೌಧ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಬಹು ಜನ ವಾಚಕರು ಓದಿ ತಿಳಿದಿರುವರು; ಆದರೆ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಆ ಬತ ಶಂಭುವು ಅಷ್ಟು ಶಾಸ್ತ್ರಕೋವಿದನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆತನು ಅಜ್ಜ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದುದು ನಿಜ. ಹರಟೆಗನಾದ ಶಂಭುವನ್ನು ಕಂಡು ಈತನನ್ನು ಹರಟೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದರೆ, ಈತನು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮನೋಹರನು ಜೋಜಿಗರಾಯನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂಗ್ಲಿಷ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ:—ಮಹಾರಾಜರೇ, ಈತನಿಗೆ ಸೂರ್ವ ಕಾಲದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ಗೊತ್ತಿರಬೇಕು; ಇವನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಎಂದೆನ್ನಲು,

ಜೋ:—ಶಂಭೂ, ನೀನು ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಪ್ರೀತಿಯ ಕ್ಷೌರಿಗನಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಶಂ:—ಸರಕಾರ, ನಾನದನ್ನು ನನ್ನ ಜಾಯಿಂದಲೇ ಹೇಳುವದೆಂತು? ಮಹಾರಾಜರೇ ಏಕೆ, ಆದರೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರೂ ಕೂಡ ಒಂದು ದಿನವಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿರೆಯುವರಂದ ಕ್ಷೌರಿ ವಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂತರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ತಾವು ಕ್ಷೌರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಒಡವರ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಲುಕೊಡುವ ಕೆಟ್ಟ ದಿನಗಳು ಸರಕಾರ, ಇತ್ತೀಚೆಗೇ ಬಂದಿರುತ್ತವೆ.

ಶಂಭುವು ಹೊಸ ಯೂಗವನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದನು; ಆದರೆ ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜೋಜಿಗರಾಯ. ಮನೋಹರನು ಉದ್ದೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು; ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಗೆ ಚಾಟಿಕೆಯಿಂದ ಮನೋಹರನು: ಏನಪ್ಪಾ ಶಂಭೂ! ಹೊಸ ಸುಧಾರಕ-ಶ್ರೀಮಂತರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ತಾವು ಕ್ಷೌರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ನಿಮ್ಮ ತೈನಾತದ ರಕಮು ಬೀರೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಹಳೆಯಕಾಲದ ಶ್ರೀಮಂತ ಜನರು ಅದೇ ತೈನಾತನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ದಿನಾಂಕದಿಂದ ಕ್ಷೌರಿವನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಮೈಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಲಿಶ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ದುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲವೇ? ಅದಲ್ಲದೆ ಮಹಾರಾಜರ ಕ್ಷೌರಿಗನು ಬಿರೆಯುವ ಕ್ಷೌರಿಮಾಡಕೂಡವೆಂಬ ನಿಜಂಧವೂ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿದ್ದಿತು! ಈಗ ತಾವು ನಿಮ್ಮ ಬಡುಕಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದವರ ಕ್ಷೌರಿ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸಲೂನನ್ನಿಟ್ಟರೆ, ನಿಮ್ಮ ತೈನಾತದ ಹೊರತು ನಿಮಗೆ ಅದರಿಂದ ಲೂ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದೀತು; ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರು ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸಿನವರಿದ್ದದರಿಂದ, ರಾಜ-ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನೆಣಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇವರಿಗಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಖಾಸಗಿ ಸಲೂನನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಿರೆಯುವ ಕ್ಷೌರಿಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಇವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರರು. ಒಂದೇ ಕತ್ತಿಯು ರಾಜ-ಪ್ರಜೆಗಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡಾಡಿತೆಂದರೆ, ರಾಜ-ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸಮತೆಯಾಯಿತೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರು ಅಂದಾರು; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ತೈನಾತದಾರ ಕ್ಷೌರಿ

ಗರ ತೈನಾತದ ಕತ್ತಿಯು ಬರಿಯ ರಾಜಮನೆತನದವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಅಡ್ಡಾಡಬೇಕೆಂದು ನೀವೇ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ ನಿರುಪಾಯವಾಗಿದೆ!” ಮನೋಹರನು ಆಡಿದ ಮಾತಿನ ಮೂರ್ಛಾ ಶಂಭುವಿಗೆ ತಿಳಿಯದಷ್ಟು ಗಡಬಿ ದ್ದಿತು. ಇರಲಿ.

ಹೀಗೆ ಶಂಭುವನ್ನು ಹರಬೆಗೆ ಹಚ್ಚಿದ ಲೌಕ ಆತನು ಹಳೇ ಮಹಾರಾಜರ ಕಾಲದೊಳಗಿನ ಸ್ವಂತದ ಅನುಭವದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೋಹರನೂ ಜೋಜಿಗರಾಯನೂ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಂಭುವು ಮಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ತಾನು ಹೇಳುವ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಮಹಾರಾಜರ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪರಿವಾರದವರ ಅವಾನುಷ ಕೃತ್ಯ, ದುಶ್ಚಟ, ದುರ್ವ್ಯಾಸನ ಇವುಗಳನ್ನು ತಾನು ಹೇಗೆ ಹೊರಗೆಡಹುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬದರ ಅವು ಆತನಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಹೇಳುವ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರ ನಿಂದೆ-ಹಾವಿಗಳಿರದೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಥಿಯಷ್ಟೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಆತನು ಹಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಕೌಳಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವರು ವಿಶೇಷ ಮೂರ್ಛಾರಾಗಿದ್ದರು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಸಂಭಾಷಣಾವು ಮುಗಿಯಲು, ಶಂಭುವು ತನ್ನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಯ ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಹೋಮ, ಹವನ, ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನಾದಿ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಶ್ರಮ ವಹಿಸಬೇಕಾಗುವದೋ, ಅಷ್ಟೇ ಶ್ರಮವನ್ನು ಸುಸ್ಥಾನಿಕರ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುವಾಗ ಕ್ಷೌರಿಗನು ವಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವು ತನ್ನ ಹಡವವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಮೂರು ಮೂರು ಸಾರೆ ಮುಬುರೆ ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ, ಕರವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕೊಡವಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿ ಮಹಾರಾಜರು: ಮನೋಹರಾ, ನೋಡಿಬಿಡಾ ನನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ತೈನಾತದಾರ ಕ್ಷೌರಿಗನು ಹೇಗಿರುವನೆಂದನ್ನು? ಇತರಾಸ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ಆತನಿಗವಗತವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಮ:-ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ಆತನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ದಿವಾಣನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿಹುದಲ್ಲವೆ? ಹಳೆಯ ದಿವಾಣರು ಹೊರಟು ಹೋದ್ದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳವು ಅನಾಯಾಸ ತೆರೆವಾಗಿರುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ಆತನನ್ನು ದಿವಾನಾ ಎಂದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಾ. ಸೆ. ಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕಾದರೂ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು.

ಮನೋಹರನ ಮನೋದಪ್ರಚುರ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರತೆಯನ್ನು ನೇರಿಸಿ

ಜೋಜಿಗ ಮಹಾರಾಜನು: ಈತನನ್ನು ದಿವಾಣನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಯವ್ವೇಟ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯೆಂದು ನಿಯಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಮ:—ಹೇಗದು?

ಜೋ:—ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಾ. ಸ. ಯಾದಂದಿನಿಂದ ನನ್ನ ಯಾವ ಮತಗಳು ವಿಕೃಷ್ಟವೆಂದು ನಿನಗೆ ತೋರುತ್ತಿರುವವೋ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ನನ್ನ ಎದಿರು ಕಷ್ಟವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ? ಅದರಲ್ಲಿ ಭೇದವಿದ್ದರೆ, ನೀನು ನನ್ನ ತಲೆಯ ಒಳಮಗ್ಗಲ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೀ; ಆತನು ಮೇಲ್ಮೈಯ ಕ್ಷೌರ ಮಾಡುವನು. ಇನ್ನೇ.

ಮ: ಹೀಗೆಯೇ? ಆಗಲೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸಮತೆಯ ಹುಚ್ಚಿನ ಬಗ್ಗೆ ಟೀಕೆ ಮಾಡಿದುದರ ಬದಲು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷೌರಿಗನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಿರಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳುವದೆಂದರೆ, ಶಂಭುವಿನ ಕತ್ತಿಯ ಪುರಾಣದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯದ ಇತ್ತೀಚೆಗಿನ ನನ್ನ ಟೀಕೆಯ ಸಮರ್ಥನವೇ ಆಗಿದೆ.

ಜೋ:—ಇರಲಿ ಬಿಡು, ಆ ಹರಟೆಗಳು. ನನಗೆ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವಿನ ಆ ಹಡಪದೊಳಗೆ ರಾಜಕಾರಣದೊಳಗಿನ ನ್ಯಾಟವೇ (ಶಕುನವಂತಿಯೇ) ದೊರಕಿತು.

ಮ:—ಅದು ಹೇಗೆ?

ಜೋ:—ಕತ್ತಿಯ ಅಲಗು ಸವೆದು ಹೋಯಿತೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಬೇರೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಂದು ಶಂಭುವು ಅನ್ನಲಿಲ್ಲವೆ? ಅಂದರಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಥಾನೀ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದ ಪದ್ಧತಿಯು ಹಳೆಯದೂ, ನಿರುಪಯುಕ್ತವೂ ಆಯಿತೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಅದರ ಬದಲು ಬೇರೆ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿನಗೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನೋ ಅದನ್ನೇ ಆ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವು ಹೇಳಿದನು.

ಮ:—ಆದರೆ ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ನನಗೂ ಆ ಕ್ಷೌರಿಗರ ಹಡಪದೊಳಗಿನ ಶಕುನವಂತಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಉತ್ತರವೂ ದೊರೆತಿದೆ. ಜೋ:—ಅದೇನು?

ಮ:—ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒದಲಿಸುವದೆಂದರೆ, ರಾಜ್ಯಪದದ ವಿಧ್ಯಂಸ ಗೊಳಿಸುವದೆಂದು ನೀವನ್ನುತ್ತೀರಿ; ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ಕಾಯಮವಾಗಿಟ್ಟು, ಕಾರಭಾರವನ್ನಷ್ಟೇ ಸುಧಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನನ್ನುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ! ಕ್ಷೌರಿಗರ ಶಂಭುವು ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯ ಅಲಗು ಬದಲಿಸುವನಲ್ಲದೆ, ಹಿಡಿಕೆಯನ್ನು ಕಾಯಮವಾಗಿಯೇ ಇಡುತ್ತೇನೆಂದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆ? ಅಂದರಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯೆಂದರೆ, ತ್ರೈನಾತದಾರ ರಾಜಕ್ಷೌರಿಗನ ಕತ್ತಿಯ ಹಿಡಿಕೆಯು; ಮತ್ತು ಕಾರಭಾರದ ಪದ್ಧತಿಯೆಂದರೆ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿತಃ ಕಾರಭಾರಿಯೆ ಆ ಹಿಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸತಕ್ಕ ಹೊಸ ಅಲಗು.

ಈ ಮೇಲೆಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ತಿರುವು ಮುರುವಾದ ಸಂಭಾಷಣವು ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗಾದ ಮೇಲೆ "ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರು ಒಂದು ಜಾಹೀರನಾಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು; ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಭೆ ಕೂಡಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮತ-ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು" ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಮನೋಹರನು ಅಮೇರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಲೋಕಶಾಹಿಯ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಸಿಗೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನು. ಚೋಜಿಗರಾಯನು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಚರಿತ್ರ ಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕೇಳಿ ಹೇಸಿಗೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತವಾಗಿ ಬೇಕೆಂದು ಉಭಯತರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಜವಾದ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದದರಿಂದ, ತಾವು ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಗೊಯ್ಯುವದಕ್ಕೊಂದು ಏನಾದರೂ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುವೆವೆಂದು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಂಬಿಗೆಯೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

೨೩ ಚೋಜಿಗರಾಯನ ಚೋಜಿಗದ ಜಾಹೀರನಾಮೆ.

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ಚೋಜಿಗಮಹಾ ರಾಜರು ಜಾಹೀರನಾಮೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅದು ಹೀಗಿದ್ದಿತು:—

"ಸರಮುಪ್ಪಿಯರಾದ ನಾಗರಿಕ ಪ್ರಜಾಜನ ಬಂಧುಗಳೇ, ಪ್ರಿಟಿತ ಸರಕಾರವು ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಮುಂಚೆ ನನಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮುಖತ್ವಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿರುವದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ; ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ನಾನಾಗಿಯೇ ಅದರ ವರ್ಣನವನ್ನು 'ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕಾರ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದೆನು; ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸುವ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ; ಆದರೆ ಅದು ನನಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರದಿಂದ ದೊರೆಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದಲೇ ನನಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮಾಲಕರೋ, ಅವರೇ ನನಗೆ ಆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತರು. ಆದರಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರದ ಸಂಬಂಧವೇ ಒರುವದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನಾನು ಅದನ್ನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಜನರಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಗ್ಗೆ ಸರಕಾರದ ಅಡ್ಡಿಯೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಪೋ. ಎ. ಸಾಹೇಬರಿಂದಲೂ ಬರೆದು ಬಂದಿದೆ.

ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ಮೂಲ ಸಂಪಾದಕನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನೋ, ಅದನ್ನು ಆತನು ಯಾವ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ

ತನಗಿಂತ ವರಿಷ್ಠರಾದ ತತ್ಕಾಲದ ರಾಜರ ಯುಪಿ-ವೋಜು ಮಾಡಿ ಹಾಗೂ ಅವರ ದುರ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗಭೂತನಾಗಿ, ಸಹಾಯಕನಾಗಿ, ಗಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ! ಆ ವ್ಯಸನಪರಂಪರೆಯು ಗತಿಸಿದ ಸನ್ನಿಹಿತ ತಂದೆಯವರ ವರಿಗೂ ಅಖಂಡವಾಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಕಳೆದ ಏಳು ಪೀಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಎಷ್ಟು ಮನೆತನಗಳ ಹೆಂಗಸರ ಮರ್ಯಾದೆಯು ನಮ್ಮ ರಾಜಪುರುಷರಿಂದ ಮಲಿನವಾಗಿ ರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವಾಗ ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅಜ್ಜಾ ನದೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ, ನಾನು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಬಿಟ್ಟು ಗೋತ್ರಜನಂದೇ ನನ್ನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದತ್ತವಿಧಾನದ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಜನಕ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳಿಲ್ಲದ ಮೃತರಾದ್ದರಿಂದ ಕಾಯಿದೆ ಗನುಸಾರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ದತ್ತಕ ಕೊಡುವವರಾದ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಡೆದ ದತ್ತವಿಧಾನವು ಕೇವಲ ಔಪಚಾರದ್ದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಸ್ವಂತದ ಅಜ್ಜಾ ನಾವನ್ನೆ ಯೊಳಗಿನ ಬೀರಿಯವರ ತಪ್ಪನ್ನು ಈಗ ಸಜ್ಜಾನನಾದ ಬಳಿಕ ತಿದ್ದುವದನ್ನು ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಆ ತಪ್ಪು ತಿದ್ದುವದಿಲ್ಲದರೆ, ಇಡಿ ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಪಿಳಿಸಿ, ಅವರು ತಾವಾಗಿ ನನಗಾವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವರೋ ಅವುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವದು.

ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು ದೇವ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಬೆಂದೆನ್ನುವ ಪರಿಪಾಠವಿತ್ತು. ಅದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಕ್ಕಿ ಸದ್ದರಿಂದ ಹಲವು ಏಕರೀತಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ರಾಜ್ಯವು ದೇವರನೇನೋ ನಿಜವು. ಅಂದರೆ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಿತಿ-ಲಯ ಈ ಮೂರೂ ದೇವಾಧೀನವೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ. ರಾಜನು ಸುವಿನೀತನಾಗಿರಬೇಕು; ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಾಯದೊಳಗಿನ ಕೆಲವಂಶವನ್ನು ಯಥಾನಿಯವಾಗಿ ಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ನೀತಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಒಳಗೂ ಮಾರ್ಗಾಂತಿರಬೇಕು. ಇನ್ನು ರಾಜ್ಯವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರದೆಂಬದರ ಅರ್ಥವೇನೆಂದರೆ, ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ನಿರಾಪಾರ್ಥಿಗಳು ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇವರ ಸಲಹೆಯಿಂದ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರ ಸಾಗಿಸಬೇಕು. ಈ ಅರ್ಥಗಳಂತೆಯೇ ನಾನಾದರೂ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ದೇವ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರದಿರುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.

ರಾಜ್ಯವು ದೇವರದೆಂದರೂ ಆ ದೇವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅದರ ಉಪಭೋಗ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯದ ಸಾಧಾ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಯಾವ ದೇವರು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ತಾನು ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂಥವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಮತ್ತು ಉಪಭೋಗಿಸುವದೆಂತು? ನೈವೇದ್ಯವು ಹೆಸರಿಗೆ ದೇವರ

ದಾದರೂ ಉಪಭೋಗವು ಭಕ್ತರದೇ! ದೇವರಿಗೆ ಜೇನುತುಪ್ಪ-ಸಕ್ಕರೆಗಳ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರೆ, ತಮ್ಮ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ತೀರ್ಥವೇ ಸಿಹಿ-ಮಧುರವಾಗುತ್ತದೆ! ದೇವರಿಗೇರಿಸಿದ ಹೂವುಗಳ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಆತನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ; ನಾನೇ ಆಘ್ರಾಣಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದೇ ಬಗೆಯಾಗಿ ದೇವರಿಗೆಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟರೂ ಅದರ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಜನರೇ ಪಡೆಯತಕ್ಕವರು! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ರಾಜ್ಯವೆಂದರೂ ಅದೇ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಡುವ ದಾನಗಳು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಾನವು ಹೇಳಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅಂಥ ದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೆ ಪಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀ ಶಿವಭಕ್ತಪತಿಯು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಸನದನ್ನು ಬರೆದು ಶ್ರೀ ಸಮರ್ಥ ರಾಮದಾಸರ ಜೋಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದನು; ಮತ್ತು ಸಮರ್ಥರು ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಅದೇ ಸನದನ್ನು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ದೇವ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳೇ ಉಪಭೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದಿದೆ. ಆ ಉಪಭೋಗವು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯುವದೆಂಬ ಬಗ್ಗೆಯಾರು ಜಾವೊನದಾರಾಗುವರೋ, ಅವರೇ ರಾಜರು.

ರಾಜಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಧರ್ಮ ಇವುಗಳ ಸಮೀಕರಣವು ಅಪಾಧಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮವೆಂಬದರ ಅರ್ಥವು ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತಿಕವಾದ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯನ್ನಿಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ರಾಜಧರ್ಮದ ಅರ್ಥವು ರಾಜನು ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅನಿಯಂತ್ರಿತವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬದಲಿಸತಕ್ಕವನು.

ನಾನು ಸ್ವತಃ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಮನೆತನದ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೆಂಬದಕ್ಕಿಂತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಯಾವ ಹೆಚ್ಚು ಹಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರೂ ಸಚ್ಛೇಲರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ತೀರ ಬಡತನದಲ್ಲಿ, ಆದರೆ ವಿಶೇಷ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಬಾಳಿದ್ದರು. ಅವರ ವಾರಸದಾರನೆಂದು ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿಯು ಗುಣಗಳೊಡನೆ ಅವರ ನಿರ್ಧನತೆಯನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು; ಅಂತೆಯೇ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಯಾವ ಖರ್ಚಿನ ಹಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಕೊಡುವರೋ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಸಮಾಧಾನಪಟ್ಟೇನು; ಮತ್ತು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ನಾನದರ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಋಣಮುಕ್ತನಾದೇನು.

ಅದರಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದೇನೆಂದರೆ, ನಾನನ್ನು ಬೇಗನೆ
 ಒಂದು ದರಬಾರು ಕೂಡಿಸತಕ್ಕವನ್ನಿಡ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿರುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಜೆ
 ಗಳು ತಮಗೆ ಸರಿದೋರುವ ಸ್ವತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ. ಅವರ ಮುಖಾಂ
 ತರವಾಗಿ ನನ್ನ ಮುಖತ್ತಾಯ ಕೆಲವುಗಳಾವವೆಂಬದನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸ
 ಬೇಕು; ಅಂದರೆ ನಾನು ಅದರಂತೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸೇನು.”

+ + + + +

ಆ ಜಾಹೀರನಾಂವೆಯನ್ನು ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಬರೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೆಂದು
 ಅಲಂಕಾರ ಭಾಷೆಯಿಂದೊಂದು ಯೋಜನೆ ಬಂದೇ ಬರುವದು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜರ
 ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸೋನೇರೀ ಮಸಿಯಿಂದ (Golden
 Ink)ಲೇ ಛಾಪಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಲಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನೋದಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ವಿಸ್ಮಯ
 ವೆನಿಸಿತು. ಆ ಜಾಹೀರನಾಂವೆಯೆಂದರೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯವೆಂದರೇನು? ಅದು ಏಕೆ
 ಬೇಕು? ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥವೆಂದು ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಿದ್ಧತೆಯೇ
 ಆಗಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರಾಜನಿಂದಲೇ!

ಶ್ರೀ ಗುರುಜಿಯವರ ದತ್ತ ಮಹಾರಾಜರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಒಂ
 ವರ್ಷದ ಬಂದಿಗೆ ಗರ್ಭಾಂತರವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಅವಳು ನೂತ್ನ ಪೇಚಿಗೆ ಬಿದ್ದಳು.
 ಅವಳು ಗರ್ಭಾಂತರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು ಪೇಶ್ವೆಯರ ಸಂಪಂಧವಾಗಿ ನೋಡಿ
 ದ್ದಳು; ಆದರೂ ತಾನು ಸ್ವತಃ ಒಸಿರಿರುವೆನೋ ಇಲ್ಲವೆ ತನಗೆ ಯಾವುದೊಂದು
 ರೋಗವಾಗಿದೆಯೋ ಎಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವು. ಬೇರೆ ಗೆಳತಿಯರನ್ನು
 ಕೇಳುವ ಒಗ್ಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಾಚೆಕೆಯೆನಿಸಿತು; ಯಾಕಂದರೆ ಅವರು ಆ ಒಗ್ಗೆ ಸಲಹೆ
 ಹೇಳುವದೊತ್ತಟ್ಟಿಗೇ ಉಳಿದು, ಅವರಿಗಳಿಗಿನ ಕೆಲವರು ಜೇಷ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ
 ಸಾಕೆನೆ ಅವರವರು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು “ಒಸಿರಿನ ಸೇವೆಗೂ ಹಾಕಿದಾಳೆ” ಎಂದು ತನ್ನ
 ನಿಂದೆ ಮೂಕುವರೆಯೆಂದಳು! ಆದರೆ ಅವಳು ಮುನ್ನಾದರೂ ಪುತ್ರವತಿ
 ಯಾಗುವ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಒನ್ನಿಸಿದವಾದ ಹಕ್ಕು ಹಾಗೆ ಹೋಗುವದು? ಆದರೆ ಯಾವು
 ದೊಂದು ಚಿಲೋ ಸಂಗತಿಯು ಸಂಭವಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವೂ ಉಚಿತವೂ ಅದ
 ಕೆಲವೊಂದು ನಿಷ್ಕವಿತ್ತವಾದ ಉಂಟುತ್ತುವೆ. ಅದು ಒಂದು ಹೋದ ಮೇಲೆ
 ಅದೇಳೆ ಎಲ್ಲೆ ಆ ಸಂಗತಿಯು ಸಂಭವಿಸಿತೆಂದರೆ, ಆ ಒಗ್ಗೆ ಕೆಲಸವುಂಟಾಗುವದ
 ಕ್ಕಿಂತ ಜೇಷ್ಟಿಯವರ ಸಂಭವವೇ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ‘ಮುದುಕೆ’ಗೆ ಬಯಕೆಗಳಾಗಿ
 ಕಾರುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅವಳಿಗೆ ಬೇಸಧೋಪಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಅವಳು ಹೊಟ್ಟೆ
 ಯು ಮೇಲೆ ಅಂವೆಯ ಮಡಿಗಳನ್ನೇನಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವಳೆಂಬದರ

ಬಗ್ಗೆ ಅವಳ ಗೆಳತಿಯರು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಹತ್ತೊತ್ತಿಕ್ಕಿ ನೋಡ ತಕ್ಕವರೇ!

ಜೋದ್ಯವುರದ ಮಹಾರಾಜರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದ ಬಾಹೀರನಾನೆಯನ್ನೋದಿ ಕೆಲ ಸರಳವೃತ್ತಿಯ ಧ್ಯೇಯವಾದೀ ಜನರಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು! ಆದರೆ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸೂ ಹಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಶಯದ ಜನರಿಗೆ ಮಹಾರಾಜರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನ ಕಾರುವುದಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಅವರು ಸುಮ್ಮನೆ ಜೇಷ್ಟನಡಿಸಿರುವರೋ? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲನೇ ಸಂಶಯ ಬಂದಿತು; ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯದೀಕೋ ಸನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಗೃಹಿಸಿರುವುದಾದರೂ ನಿಜವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬ ಎರಡನೇ ಸಂಶಯವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ದಾಂಯಲ್ಲಿ ಬೃಷ್ಟನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದರೆ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಂತೆ ತಿರುವುನುರುವ ಉದ್ಧಾರಗಳು ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗಿದವು:

“ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆನೋ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕೊಡುವಂತೆ! ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸೂರ್ಯನು ದಯಿಸುವನೋ ಹೇಗೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಬೇಕೇ?”

“ಅಸಂಭವದ ಸಂಗತಿಯೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ಅದು ಎಂದಿಗೂ ಸಂಭವಿಸ ಕೂಡದೆಂದಾದರೂ ಅದೇಕೆ ಹೇಳಬೇಕು?”

“ಎನರೇ, ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕಣ್ಣು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವಾಗೆ, ಬಾಳೆಯ ಎಲೆಯ ಜೀಲ ಗಳು ಹೊಲಿದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವವೋ?”

“ಬಾಳೆಯ ಎಲೆಯ ಜೀಲಗಳೇತಕ್ಕೇ? ಕಬ್ಬಣದ ತಿಂಡಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಿಕ್ಕ ಕೂಡಲೆ ಒಮ್ಮೇಲೆ ಸೌಫಿನೋಳಗೇ ಬಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನಾರು ಕಸಕೊಳ್ಳುವರಂದದನ್ನು ನೋಡೋಣ!”

“ಎಷ್ಟು ಸಬಕಾರ ಹೆಚ್ಚಿ ತೊಳೆದರೂ ಗಾಧ-ಭವು ಕುದುರೆಯಾಗಬಲ್ಲದೆ? ಪ್ರಜೆಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳೇ; ರಾಜನು ರಾಜನೇ!”

“ಎನು ಹೇಳುತ್ತಿರಿದನ್ನು? ಎನಾಯಕ-ವಾನರಗಳು ಒಂದೇ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಎರಡು ಗೊಂಬೆಗಳು! ಅದರೊಳಗಿನ ಯಾವುದೊಂದನ್ನು ಮುರಿದು, ಅದರಿಂದಲೇ ಬೇರೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬರುತ್ತದೆ.”

“ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜನು ಒಂದು ಮೇಳೆ ಕೊಟ್ಟರೂ ಕೊಟ್ಟಾನು; ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಜಾಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಜ್ಞಾನ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥದ ಉದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸಾಹ ಇವುಗಳನ್ನಿಟ್ಟಿಂದ ತರಬೇಕು?”

“ಅವಶ್ಯಕತೆಯ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎದ್ದ ಕೂಡಲೆ

ಶುಚಿಭೂತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಹಲವು ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದೋ, ಅವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಮಾಡುವೆವೋ ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದು ಮಾಡುವರೋ? ನಮ್ಮ ಹಲ್ಲು ತಿಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಆತನ ಹಲ್ಲು ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಕೈಯು ಮುಂದಾಗದಿದ್ದೀತೇ? ಯಾವುದೆಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮರ್ಯಾದೆಯಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಇದ್ದೇ ಇದೆ!" ಇತ್ಯಾದಿ. ಇತ್ಯಾದಿ.

ಭಾನುವು ತನ್ನ ರಜೆಯನ್ನು ಪುಕ್ಕಟೆ ಕಳೆಯದೆ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತದ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಆಲೋಚನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಿತವು ಏತರಲ್ಲಿದೆಯೆಂಬದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ತಿಳಿದರೂ ಅದನ್ನು ಆಡಿ ತೋರಿಸುವ ಧೈರ್ಯವು ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲೆಂಬದು ಆತನ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯ ಉಜ್ವಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸದ್ಯಃಫಲದ ಕ್ಷುದ್ರ ಶಾಭಕ್ಕೆ ಬಲಿಬೀಳುವ ಹೀನ ಸ್ವಾರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಯವರಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮಿಂದ ತಾವೇ ಪ್ರಗತಿಗೆ ವೈರಿಗಳು! ಸಂಸ್ಥಾನ ಸುಧಾರಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲೋಕ ಮತ ತಿಳಿಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭಾನುವು ತನ್ನ ಗುರುತಿನ ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನ ರೊಡನೆ ಯಾವಾಗ ಹೋಗಿ ಮಾತೆತ್ತಿದನೋ, ಆಗ ಆತನಿಗೆ ಆ ವೈರದ ಹಲವು ನಮೂನೆಗಳು ಕಂಡು ಬಂದವು; ಮತ್ತು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನರೊಡನೆ ಮಾತಾಡ ಹೋದಾಗ, ಕಮ್ಯುನಿಷ್ಠರಾದ ಯಾವುದೆಂದು ಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನೋದಿದಂತೆ ಸಂಸ್ಥಾನ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಘಾತುಕ ಅಂದರೆ, ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಹೊರತು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣವೇ ಇಲ್ಲೆಂಬ ತಲುತಿರುಕ ತರುಣರ ನಮೂನೆಗಳು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದವು! ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ನಿರುಪಯುಕ್ತ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ಮೂಲಕ ಸುಧಾರಣೆ ಬೇಡ! ಮತ್ತು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯವರಿಗೆ ಅರಸು ಬೇಡ, ಸಂಸ್ಥಾನ ಬೇಡ; ಅಂತೆಯೇ ಸುಧಾರಣೆಯೂ ಬೇಡ!

ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಸೂಚಿಸುವದೆಂದರೆ, ದೇವರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಜೋಡು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಉನ್ನತತನದ್ದಾದೀತು. ರಾಜನು ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ದೇವರ ಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಆತನಿಗಾಗಬೇಕು. ಗಂಗೆೋತ್ರಿಯ ಕುಂಡದೊಳಗಿಂದ ತಾನಾಗಿ ಹರಿದು ಬರುವದೇ ಗಂಗೆಯು! ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ತೀರ್ಥದ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗುವದೆಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪು ಹೆಚ್ಚು ನೀರಿನ ಭರಿತಿ ಮಾಡುವದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ತರುವರೇನು? ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿದದ್ದನ್ನು ತಾಯಿಯೇ ಗುರ್ತಿಸ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ; ಮಗುವು ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜನನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳೇನೂ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ! ಆತನು ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮ ದಿಂದಲೇ ಆ ಪದವಿಗೇರಿರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ಪರಾಕ್ರಮವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವದು ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ದೇವರೇ ಆತ ನಿಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಿದನೆನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಡಳಿತ ಅಧಿ ಕಾರಗಳನ್ನು ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ಕೇಳುವದೆಂದರೆ, ರಾಜನ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅವಹರಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ಮಾಡಿದಂತಾಗುವದು ಖಂಡಿತವು! ಇನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡ ಬೇಕೆಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಅನಿಸಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಾತ್ವಿಕದಾನವೆನ್ನಬಹುದು; ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವೂ ಲಭಿಸೀತು; ಆದರೆ ದಾನವನ್ನು ದಾತ್ರವು ಆತ್ಮಸಂಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ತಾನಾಗಿ ತನಗೆ ಇಂಥ ದಾನ ಸಿಗ ವನು ಕಳ್ಳನು; ದರವಡೆಗಾರನು! ನಿಜವಾದ ಪ್ರಜಾಧರ್ಮವೆಂದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ರಾಜನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಅದನ್ನು ದೇವರು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವದೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನರಿಗನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಭಾನುವು ಒಬ್ಬ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯವನಿಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಲು, ಆತನು ಸಂಸ್ಥಾನ ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಮತಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದನು! ಆತನ ಹೆಸರು ಕಾಮ್ರೆಡ್ ಡಂಬಿಯೆಂನು. ಆತನಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ, ಡಂಬಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಹಳೇ ರಾಜ್ಯಗಳು, ಜನನಿದಾರರು, ತ್ರೈನಾತದಾರರು, ಸಾವುಕಾರರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತ ಜನರು ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಗ್ಗಾಲು ಕೊಟ್ಟು ಕೆಡವುವಂತೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಬಿಡುವನು. ಅಂಥ ಜೇಳಿನ ಕೊಂಡಿಯಂತಹ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಜನರು 'ಡಂಬಿ' ಎಂದೆನ್ನ ಹತ್ತಿದರು. ಆ ಗೃಹಸ್ಥನು ಜೋಡ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಹಿವಾಸಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಅವನು ಆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಯೆಂತಿರಬೇಕು? ವಾಂಡರಿಂಗ್ ಜ್ಯೂಜನರಂತೆ ಆತನೆೊಬ್ಬ ಮಾರ್ಗಸ್ಥನಾಗಿರಲಾಗಿದ್ದನು! ಆತನ ಮೈಮೇಲಿನ ದ್ರೆಸ್ಸು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಿದೇಶೀ ಉಣ್ಣೆಯದಿದ್ದು, ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ನರಿಯು ಕೊಡಲಿನಂತಹ ಟೊಪ್ಪಿಯು ದಂಡಿನವರ ಟೊಪ್ಪಿಯಂತೆ ತಿರುಪಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನಿಗೆ ಯಾವನೆೊಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನ ಉಡಾಳ ಹುಡುಗನೆಂದು ಜನರು ತಪ್ಪಿ ಅನ್ನುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ರಶಿಯನ್ ಕಮ್ಯುನಿಷ್ಚಮ್ನದ ಚಿಹ್ನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಬಿರುದಾಗಿದ್ದ ಕೆಂಪು

ನಿಶಾನಿಯನ್ನು ಯಾವುದೊಂದು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ಸದಕದಂತೆ ಆತನು ಪಿನ್ನಿನಿಂದ ತನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೋಟಿನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಚುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾ. ಡಂಖಿಯ ಸಾಮಾನು-ಸಟ್ಟುಗಳು ಜೇಳಿನ ಕೊಂಡಿಯಂತೆ ಆತನ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇರಲಿ.

ಪ್ರಜೆಗಳು ಕೂಡಿಸಲಿರುವ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರು ಹಾಜರಿರ ಬೇಕೋ-ಬಾರದೋ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೊರಟಿತು; ಆ ಸಭೆಗೆ ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಜರು ಹಾಜರಿರಕೂಡದೆಂದು ಮನೋಹರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಮಹಾ ರಾಜರು: “ಅದೇಕೆ? ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಹಕ್ಕು ಸ್ವತಃ ರಾಜನಿಲ್ಲವೋ?”

ಮು:—ನಿಮಗೆ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಆದಾರು ಅನ್ನುವರು? ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಭಿಡ- ಮುರವತ್ತುಗಳ ಮೂಲಕ ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಜೋ:—ಯಾರಿಗೆ ರಾಜನೆದುರಿಗೆ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒರುವದಿಲ್ಲ ವೋ, ಅವರು ರಾಜನ ರಾಜ್ಯ ಅಂದರೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪಡೆಯುವ ಮಹಾತ್ಮಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಯನ್ನಾದರೂ ಏಕೆ ತಾಳಬೇಕು?

ಮು:—ಛಲೆ! ನಿಮ್ಮ ಅಮರ್ಯಾದೆಯಾಗಬಾರದೆಂದೇ ಅವರಿಚ್ಛೆಯಿದೆ. ನೀವು ಸಮಕ್ಷಮ ಇದ್ದರೆ ಒಂದುನೇಳೆ ಅಪಾದೀತು?

ಜೋ:—ಹಾಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಅಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ತಿಳಿತು.

ಮು:—ಆದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ-ನಮ್ಮಂತೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದವರಲ್ಲ.

ಜೋ:—ಮಾನ ಕಾಯಬಿಳುಕು; ಅಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಬಾರದು, ಇದಕ್ಕೆ ತಿಕ್ಷಣವು ಬೇಕಿಲ್ಲ; ಸೌಜನ್ಯವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾವನ ಇಲ್ಲವೆ ಗಂಡನ ಅಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡದೆ ಬಾಳಿಸಿಮಾಡುವ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೇನು? ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಜನರು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದರೆಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ರಿಗೊಬ್ಬರ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೆಷ್ಟು ಕಾಯುತ್ತಿರುವರೆಂಬದು ವೃತ್ತಪತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ! ಇನ್ನು ನಾನಿಲ್ಲದಾಗ ಅವರು ನನ್ನ ಅಮ ರ್ಯಾದೆ ಮಾಡುವದು ವಿಹಿತವೇ? ಅಪ್ರಿಯ ಮಾತನಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿದೆ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿನಾದವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಧೈರ್ಯಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ಜನರು ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸತಕ್ಕವರು? ಹಾಗೂ ನಡಿಸುವವರು? ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿರುವ “ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕು” ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಸ್ವಾಯಂವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲ ಭೂತ ಹಕ್ಕು ಹೇಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಿದೆಯೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಅಮ

ಯಾದೇಯಾಗದಂತಹ ಮೂಲ ಭೂತ ಹಕ್ಕು ರಾಜನಿಗಾದರೂ ಇದೆ! ಅದರಿಂದ ಸತ್ಯಮಾತಾಡಬೇಕು, ಅವಶ್ಯವಿದ್ದರೆ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾತನಾಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಯಾರ ಅನುಯಾದೇಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಮಾತಾಡಬೇಕು. ಔಚಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸದಭಿರುಚಿಗಳ ಯೋಗ್ಯ ಮುಯಾದೇಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಾತಾಡಬೇಕು; ಇದನ್ನೇ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ನೋಡಲು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಅದೇ ಮೂಲ ಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯವು. ನಮ್ಮ ದಿವಾಣ ಸಾಯೇಬರು ನನ್ನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ವೇಳ ದೂರದಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪೋರಗೆ ದೋತರದ ಸೆರಗು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?

ಮು:—ಆದರೆ ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡುವಾಗ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಏನವು ಎಷ್ಟು ಕುದಿಯುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದೂ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆ!

ಜೋ:—ಗೊತ್ತಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾನನ್ನು ವದೇನಂದರೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವಿರಕೂಡದು; ಮತ್ತು ಉಗುಳು ಸಿಡಿಯಬಾರದೆಂಬ ಮಿಷದಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಸೆರಗು ಹಿಡಿದು ಮುಯಾದೇ ಕಾಯುವ ವೇಷವನ್ನು ಯಾರೂ ಹಾಕಬಾರದು! ಪ್ರಜೆಗಳು ನನ್ನೆದುರಿಗೆ ಬಾಯಿಬಿಚ್ಚಿ ಯಾವುದನ್ನು ಕೇಳಲಾರರೋ, ಅವರಿಗೆ ನಾನದನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕೊಡಲಾರನು.

ಈ ಉತ್ತರದಿಂದ ಮನೋಹರನು ಕುಂತಿನಾದನು; ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಜೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದ ಒಳಕ ಮಹಾರಾಜರು ಆತನಿಗೆ: “ನಾನು ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಹೊರಟು ಹೋಗುವೆನು; ಆ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಸಭೆಯನ್ನು ನೀವೇ ಸಾಗಿಸಿರಿ” ಎಂದು ಆಶ್ವಸನೆ ಕೊಟ್ಟರು.

ಗೊತ್ತಾದ ಮೇರೆಗೆ ಸಭೆಯು ಕೂಡಿತು. ದೊಡ್ಡ ದರ್ಬಾರ ಹಾಲಿನಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲರ ಆಸನಗಳು ಮಂಡಿಸಿದ್ದವು. ಮಹಾರಾಜರ ಸಲುವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗಾದಿತೆಕ್ಕ-ಲೋಡುಗಳಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮಹಿವಾಟಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜರ ಎಡಕ್ಕೆ ದರಬಾರದ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ, ತೈನಾತದಾರರೂ, ನೌಕರರೂ, ಸನದೀ ವಕೀಲರೂ ಕುಳಿತಿದ್ದರು; ಮತ್ತು ಬಲಗಡೆಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಮಹಿವಾಟಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಈ ತಿರುವು-ಮುರುವುಗಳು ಮಹಾರಾಜರ ಅಷ್ಟಿಯು ಮೇರೆಗೆ ಬೇಕಂತ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿಯು ಕುಳಿತಿದ್ದು, ಆತನ ಒಳಿಯಲ್ಲೇ ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಿಮಲೆಯು ಆಸನವು ಮಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ಮಹಿಯರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಜನರು ಆರಿಸಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಆತನು ದರಬಾರದ

ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾವಿನ ತೋಪಿನ ಬಳಿಯ ಗರಡೀ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೊತೆಗಾರ ರೊಡನೆ ಹಾಸ್ಯ-ವಿನೋದ ಮಾಡುತ್ತ, ಕೆಮ್ಮಣ್ಣು ಹತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರ ಬೆನ್ನು ಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. “ಅಣ್ಣಾ, ಸಭೆಗೆ ಬರುತ್ತೀಯೇನು?” ಎಂದು ವಿಮಲೆಯು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗ ಆತನನ್ನು ಕೇಳಲು, “ಆ ಸಭೆ-ಗಿಭೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿನ್ನದು ನೀನೇ ನೋಡಿಕೋ. ನಾನೇನು, ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ಹುಂಬನು! ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲೇನು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬದು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅದ ರಂತೆಯೇ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಗೆ ಕೂಡ್ರಬೇಕೆಂಬದೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಜರಂಗಬಲಿಯ ಸೇವೆಯೇ ನಮ್ಮ ಸಭೆಯು; ಮತ್ತು ಅದೇ ನಮ್ಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು. ಯಾರಾದರೂ ರಾಜ್ಯ ಕೊಟ್ಟರೂ ನನಗದು ಬೇಡ. ನಾನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಂಬಳದ ಕೊತವಾಲನಾಗಲಿಚ್ಛಿಸ್ತೇನೆ. ರಾಜನ ಸಂಬಳದ ಕೊತವಾಲನಿಂದ ಯಾವ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಪ್ರತೀಕಾರವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅದರ ಪ್ರತೀಕಾರವೇ ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದ ಇತಿಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ನಾನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದನ್ನು ನಾನೂ ನನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರೂ ಕಡತನಕ ಮಾಡುತ್ತ ಲಿರುವೆವು! ನೀನು ಸಭೆಗೆ ಹೋಗು; ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಯಾವ ವಕೀಲಿಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿದೆಯೋ, ಮಾಡು! ಹೊಸ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೊತವಾಲಿಯ ಅವಶ್ಯ ಕತೆಯನಿಸದಿದ್ದರೆ, ನನಗೆ ದೇವರೇ ಒಲಿದನೆನ್ನ ಬೇಕು.”

ಸಭೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಾಗ ಮಹಾರಾಜರು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿದರು; ಬರೆಯಿಸಿ ತರಿಸಿ ಓದಲಿಲ್ಲ. ಅವರು: “ಸಜ್ಜನರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳೇ! ನನ್ನ ಅಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕಾರದ ಸಮಾರಂಭವು ಈ ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿರುತ್ತೀರಿ. ಇಂದು ನನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸುವ ಮುಖತ್ತಾರಿಯ ಸಮಾರಂಭವಿದೆಯೆಂದೇ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸುವದಂದರೆ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನಮಾಡುವದು ಎಂಬ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಯೇ ನಾನು ಈ ಸಭೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನಿಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕು ಹೀಗೆ ಅಧಿಕಾರ ನಿರ್ದೇಶಗೊಳಿಸಿದರೂ, ಆ ಕೇಳುವ ಕೊಡುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಎತೇಷ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ನನ್ನ ಅಚ್ಚೆಯಿದೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಜಾಣತನದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸೌಜನ್ಯದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯಿದೆ.”

ಇಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಿ ಮಹಾರಾಜರು ಸಭಾಮಂಟಪದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದರು; ಬಳಿಕ ಚರ್ಚೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಬಹುಮತದಿಂದ

ವಿಮಲೆಯನ್ನೇ ಆ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಿದರು. ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಬೇಕು ಅಂದರೇನು? ಹಾಗು ಹೇಗೆ ಬೇಕು? ಇದನ್ನು ಹೇಳುವ ವೊಡಲನೇ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಲಭಿಸಿತು. ಆಗ ಆತನು “ಈಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವೇ ಅಲ್ಲವೇನು? ಸುಖ-ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ತಂತಮ್ಮ ಕಸುಬುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು; ಇದರ ಹೊರತು ಇನ್ನೇನಿದೆ? ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೇರಿರುವ ಅಂಗಡಿಯ ಕಂದಾಯವನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕು; ಅಂಗಡಿಕಾರರು ತಮ್ಮ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ರಾಡುಗಳನ್ನಿಳಿಸಿ ಮಾಲು ಹಚ್ಚುವರು; ಹಾಗು ಅಂಗಡಿಯೊಳಗೆ ಗದ್ದಲ ಕೂಡಿತೆಂದರೆ ಆ ಹೊರಗಿನ ರಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಮಾಲರಿಗೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತುಸ ಅನುವಾಗುತ್ತದೆ! ಆ ರಾಡುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದೆಂದು ಆಗಿರುವ ಹುಕುಮು ರದ್ದಾಗಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮಂತಹ ನಾಲ್ಕಾರು ಜನರೇ ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವವರು. ಅದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಊರು ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಆ ಮಾಲಿನ ಮೇಲಿನ ಜಕಾತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ವಸೂಲ ಮಾಡುವದೆಂದರೆ, ಷಡವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತೊಂದೇನಂದರೆ, ಕೋಟುಗಳಲ್ಲಿಯ ದರಖಾಸ್ತು ಹುಕುಮು ನಾಮಗಳ ಅಮಲ್‌ಬಜಾವಣಿಯು ತೀವ್ರವಾಗಬೇಕು. ಇದೇ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು. ಇದರ ಹೊರತು ಸ್ವರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ, ಮತ್ತೇನಿದೆ?”

ಕೂಡಲೆ ಕಾಮ್ರೆಡ್ ಡಂಬಿಯು ಉರಿವೋರೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು, ತನ್ನ ಬೇಬಿನೊಳಗಿನ ಕೈಗಳನ್ನು ಹೊರಹೊರಡಿಸಿ, ಕೈಗಳಿಂದ ಅಭಿನಯ ಮಾಡುತ್ತ ಬೆಳ್ಳಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ-ಮೂರನೇ ಸಪ್ತಕದಲ್ಲಿ-ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು: “ಇದೆಂಥ ದರ್ವಾರು? ಹಾಗು ಇದೆಂಥ ಸಭೆಯು? ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಚರ್ಚೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಕೇವಲ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯೇ ಆಗಿದೆ! ಬಡ, ದರಿದ್ರ, ಕೈಲಾಗದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಎರಕೊಂಡ ಈ ಪಾಪಮಯ ಭೂಮಿಯಿಂದ, ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯ-ಬಂಡವಲುಶಾಹಿಯ ಈ ಮೂಲ ಸೀತದ ಅಂದರೆ ರಾಜಧಾನಿಯ ಹದ್ದಿನೊಳಗಿಂದ ವೊಡಲು ಹೊರಬೀಳಿರಿ; ಮತ್ತು ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಯಾವ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆಯ ನೀರಿಗೆ ಸಂಯಾಗಿ ರೈತರ ಮೈಯೊಳಗಿನ ಬೆವರು ಹಾಗು ಕಣ್ಣೊಳಗಿನ ನೀರು ಬಿದ್ದು ನೆಲವು ತೊಯ್ದಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂಡಿರಿ; ಮತ್ತು ಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚಿರಿ. ಅಂದರೆ ಆ ಅಭಾಗ್ಯ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಡುವ ಉಷ್ಣ ಉಗೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ

ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವು ಹೊರಹೊರಟಿತು. ರೈತರ ಯಾವ ರಂಟಿ-ಕುಂಟೆಗಳು ಬಂಜೆರೆಯಾದ ಒಣ ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಗೆಯ್ದು ಸಾವುಕಾರ.. ಇನಾಮುದಾರರುಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಮೇವಿನ ದಂಟುಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವವೋ, ಆ ರಂಟಿ-ಕುಂಟೆಗಳು ಈ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿಯ ಮನೆ-ಮಹಾಲುಗಳ ಮೇಲೂ ಮಹಾರಾಜರ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸ್ಥಳದ ಮೇಲೂ ಗೆಯ್ಯಹತ್ತಿ ದಾಗಲೇ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಲಭಿಸಿತು. ಯಾವ ಅಜ್ಜ-ಮುತ್ತಜ್ಜನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದನೋ, ಅದನ್ನು ವಂಶಪರಂಪರವಾಗಿ ಅವರ ಮಂಗಳುಗೇಡಿ ವಂಶಜರು ಬರಿಯ ಖುಷಿ-ವೋಜಿನಲ್ಲಿದ್ದು, ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಕೊಲೆಯಾಗುವಂತೆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಉಪಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸುಖದಿಂದ ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಿ ರಬೇಕೇ? ನಿಮ್ಮ ರಾಜಭಕ್ತಿಯಿಂದರೆ, ಅದು ಕೇವಲ ನಗ್ನಸ್ವಾರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ! ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವದದ ಮೇಲೆ ವಿಲಾಸದಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಗೊಂದಲಿಯು ಕುಣಿಯುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾ-ಯುವ, ಸೊರಸೊರಗಿ ಸಾಯಲಾಗಿದ್ದ, ಹಕ್ಕೆಯೊಳಗಿನ ದನಗಳ ಡಾವಣಿಗೆ ತಮ್ಮ ಗೋಣುಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಜನರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವದೆಂದ ರೆ, ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆಗಳೇ ಒಡೆದು ಹೋಗುತ್ತವೆ! ರಾಜನೊಡನೆ ರಾಜನಿಷ್ಠ ಭಾಟೆ-ಹೊಗಳಬಂಟೆ-ರಿಗೂ ಕಂದಿ-ಕೊಡ್ಡಿಗಳಿಗೂ ಗಂಟುಬಿದ್ದಾಗಲೆ ನಿಜ ವಾದ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಸಿಕ್ಕಿತು!" ಇಷ್ಟು ಮಾತಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದನಿ ಕುಗ್ಗಿತು; ಹಾಗು ಕೆಮ್ಮು ನಿಲ್ಲಲೊಲ್ಲದೆಂದು ಕಾಮ್ರೆಡ್ ಡಂಬಿಯು ತನ್ನ ಬಕ್ಕಣದೊಳ ಗಿನ ಸಿಗರೇಟುಗಳ ಬಿಳ್ಳಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅದರೊಳಗಿನದೊಂದು ಸಿಗ ರೇಟು ಹಿರಿದು, ಕಡ್ಡಿ ಕರೆದು ಅದನ್ನು ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು.

ಆತನ ಆ ಅದ್ಭುತ ತಾಂಡನ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸಭೆಯೂ ಗದಗುಟ್ಟಿ ನಡು ಗಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಎರಡನೆಯವರ ಮೋರೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ದಕ್ಷಯಜ್ಞವನ್ನು ವಿಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿದ ನೀರಭದ್ರನು ಇಂದು ಜೋದ್ಯಪುರದಲ್ಲಿ ಯೇ ಅವತರಿಸಿದನೆಂದು ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ಭಾವಿಕ ಜನರಿಗನಿಸಿತು. ಕೆಲ ವರು ತುಟಿ-ನಾಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿದರು. ಕೆಲವರ ಮುಷ್ಟಿಗಳು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಜೇತರಿಸಿದವು! ಅಸ್ಫುಟ ಶಬ್ದಗಳ ಗಲಿಬಿಲಿಯುಂಟಾಯಿತು; ಆದರೆ ಅಷ್ಟ ರಲ್ಲಿ ವಿಮಲೆಯು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು; ಹಾಗು ಶಾಂತ-ಗಂಭೀರ ದನಿ ಯಿಂದ:—“ಈಗ ಮಾತನಾಡಿದ ಗೃಹಸ್ಥರು ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ನಂದಿಸಿ ಬೇಬಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅಂದರೇ ಸಭೆಯ ಕೆಲಸವು ಮುಂದುವರಿ ಯಲಾದೀತು.”

ಆದರೆ ಬರಿಯ ಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಕಾಲಹರಣವಾಗಬಾರ

ದೆಂದು ಮನೋಹರನು ಮುಂದೆ ಒಂದು ಮಹಾರಾಜರ ವತಿಯಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸಭೆಯವರ ಅನುಮತಿಗಾಗಿ ಇಡಹತ್ತಿದನು:

ಮು:—ಮಹಾರಾಜರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನಂದರೆ, “ನಾನು ಬೇಗನೆ ನದೀ ತೀರದ ಮಾವಿನ ತೋಪಿನೊಳಗಿನ ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಡಿಸಲದಂತಹ ಸುಂದರವಾದ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ವಾಸಿಸತಕ್ಕವನಿದ್ದೇನೆ; ಅದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳು ನನ್ನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಬೇಕಾದ್ದಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.”

ಕಾ. ಡಂಬಿ:—ಅದನ್ನು ಕೆಡಹಿ ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಒಡ ಜನರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸಿತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಹೂತಿದ ರೆಂಟಿಯನ್ನು ಹೊಡಿಸಬೇಕು!

ಭಾನು:—ಆ ಬಗೆಯ ರೆಂಟಿಹೊಡೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ತಾನೇ ಹೊಡೆಯುವಿರಂತೆ; ಅಂದರೆ ಅದನ್ನೆಳೆಯುವ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಹೋದರನೇ ತಮ್ಮನ್ನು ಹೂಡಿರುವನೆಂದು ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡಾವು. ಅದುವರೆಗೆ ಅರಮನೆಯು ಇದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಲಿ; ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷಸುಣ್ಣು-ಬಣ್ಣ ಗಳನ್ನು ಈಗಿನಂತೆಯೇ ಹಚ್ಚಿಸಿ ದುರಸ್ತಿಪಡಬೇಕು. ‘ರಾಜನ ತ್ಯಾಗವೇ ಪ್ರಜೆಗಳ ಫೋಗವು’ ಈ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅರಮನೆಯು ಪ್ರಜೆಗಳ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಇದ್ದರೆ ತೀರತು; ಆ ಉಪಭೋಗವೆಂದರೆ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ-ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆಯ ಯಾವ ಹಳೇ ಗುರ್ತುಗಳಿರುವವೋ ಅಭಿವಾ ಯಾವುಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾದೀತೋ ಅವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರು ವಾರದಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ದರ್ಬಾರದ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೊಡನೆ ಕುಳಿತು, ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಇಷ್ಟಾದ ಬಳಿಕ ಆ ಸಭೆಯು ಕೆಲಸವು ಮುಠ್ಯಾಹ್ನದ ಎರಡು ಗಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತು.

೨೪ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದ ನಜರಾಣಿಯು.

ಮುಠ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗಂಟೆಗೆ ಮತ್ತೆ ದರಬಾರು ಕೂಡಿ ಸಂಸ್ಥಾನ ಸುಧಾರಣೆಯ ಚರ್ಚೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ದೂರದ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು; ಆದರೂ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಘೋಷಿಸಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಮನೋಹರನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಕಾಗದವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ವಿಮು

ಲೆಯ ಅನುಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವಾತಾಡಹತ್ತಿದನು: “ಮಹಾರಾಜರ ಅಂದೋಣವು ಹೀಗೆ ಇದೆ. ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಮುತ್ತು-ರತ್ನ-ಬಂಗಾರದ ಒಡವೆಗಳು, ರಾಜಧೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಜಾಹೀರಲಿಲಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಾರಿ, ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಬಡ್ಡಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ, ಆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಕ್ಷಣಗೃಹ, ಆರೋಗ್ಯಗೃಹ ಮತ್ತು ಪ್ರಸೂತಿಗೃಹಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.”

ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ:— ಆ ಹರಳು-ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಲಿಲಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಾರುವುದಾದರೆ ಎರಡು ಶತಕಗಳನ್ನಿಡಬೇಕು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗಿನ ಯಾವನಿಗೂ ಲಿಲಾವಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಲಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಿರಕೂಡದು; ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಯಾವ ನಿರಾಕಿಯಿಂದ ತೀರ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ಬಂದೀತೋ ಅದೇ ಮಂಜೂರಾಗಬೇಕು. ಲಿಲಾವಿನ ಮೂರು ಸವಾಲುಗಳೂ ಒಂದೇ ಬೈತಕಿನಲ್ಲಾಗಬೇಕು.

ಭಾನು:— ಈ ಸೂಚನೆಗೆ ನನ್ನ ಅಡ್ಡಿಯಿದೆ. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗಿನವರನ್ನು ಲಿಲಾವಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಗೊಡಲೇಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ಜಿಂದಿಗೆಯು ಅಲ್ಪಬೆಲೆಯಲ್ಲೇ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟರ ವಶವಾದೀತು.

ಡಂಖಿ:— ಹರಳು-ಕಲ್ಲುಗಳ ಲಿಲಾವು ಮಾಡಿ, ಆ ಹಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಬಂಧದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗೃಹಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಡಿಸಬೇಕು; ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಮ ಸ್ಥಿತಿಯವರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮನಾಯಿಯಾಗಬೇಕು.

ಭಾನು:— ಆ ಜಿಂದಿಗೆಯನ್ನು ಮಾರಿ ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಂತ ಹಾಗೂ ಮಧ್ಯಮ ಸ್ಥಿತಿಯ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮನಾಯಿ ಮಾಡದೆ, ಅದರೊಳಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಬಡವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಮ:— “ಮಹಾರಾಜರ ಸೂಚನೆಯೇನಂದರೆ, ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ದೇವರ ದರ್ಶನವು ಸಭಾಮಂಟಪದೊಳಗೆ ತುಸ ಅಂತರದ ಮೇಲಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಸರಿಸಮಾನ ಹಕ್ಕಿನಿಂದ ಆಗಬೇಕು; ಕಥೆ-ಕೀರ್ತನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು; ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದೇವರ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಅಧಿಕೃತ ಹಾಗೂ ಶುಭಭೂತ ಪೂಜಾರಿಯ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಕೂಡದು. ದೇವರಿಗೆ ಪುಷ್ಪಾದಿ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಪೂಜಾರಿಯ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು.”

ಡಂಖಿ:— ದೇವರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತೊಯ್ದು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಜೆಲ್ಲಿ ಬಿಡಬೇಕು; ಹಾಗೂ ದೇವರ ಮನೆ-ಗುಡಿಗಳನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿ, ಧರ್ಮೋಪಾಸನೆಯ

ಗುರ್ತು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ರಗೊಡಬಾರದು. ಧರ್ಮವೆಂಬದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕಲಂಕ ಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಬಡವರಿಗೆ ಧರ್ಮವೇ ಅಡ್ಡ ಬರುತ್ತದೆ!

ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ: — ದೇವರು, ದೇವರ ಗುಡಿ ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯ-ನೈಮಿತ್ಯಕ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ವೊದಲಿನಂತೆಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಮೇಲಿನ ಬಹಿಷ್ಕಾರವು ವೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಇರಬೇಕು. ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಇದಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾನು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಖರ್ಚು-ಕಂದಾಯಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಿರುತ್ತೇನೆ.

ಭಾನು: — ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿಗಳಿಗೆ ತುಸು ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಖರ್ಚು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದುಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಹಾರಾಜರ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸ್ಪೃಶ್ಯಾಸ್ಪೃಶ್ಯ ಭೇದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಅಡ್ಡಿಯಿದೆ.

ಮ: — ಮಹಾರಾಜರ ಮತವೇನಂದರೆ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಸೂರ್ವಜರ ಶ್ರಾದ್ಧ-ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಉತ್ಸವಗಳಿಗೂ ಅಳತೆ ಎಂದಿರ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬಾರದು.

ಡಂಖಿ: — ವಿಹಿತವು! ಅತ್ಯಂತ ವಿಹಿತವು!! ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಯ ಜನರು ಗಾಂಧೀಭರಾಗಿದ್ದರು; ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದವಾಲುಶಾಹಿಯ ಉಪಾಸಕರೇ ಆಗಿದ್ದರು.

ಭಾನು: — ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಕತ್ತಿಗಳಿಂದ ಡಂಖಿಯಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ?

ವಿಮಲೆ: — ಈ ಉತ್ತರ-ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳು ಸಭ್ಯತೆಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕವಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜರ ಸೂಚನೆಯು ತತ್ತ್ವತಃ ಯೋಗ್ಯವಿದೆ; ಆದರೆ ರಾಜಮನೆತನ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಜನ ಇವರ ಹಳೇ ಪೀಳಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜನರು ಯೋಗ್ಯರೂ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯರೂ ಆಗಿ ಹೋದರೋ, ಅವರೆಲ್ಲರ ಸ್ಮರಣವಾಗುವದಕ್ಕಿಂದು ವರ್ಷದೊಳಗಿನ ಒಂದು ದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ, ಅವರ ಉತ್ಸವಕ್ಕಿಂದು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಖರ್ಚಿನ ಹಣವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರರೊಳಗಿನ ದೊಡ್ಡ ಗುಣವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಪಾಸನೀಯವಾದದ್ದೇ. ಆ ದೊಡ್ಡ ಗುಣವು ಶ್ರೀಮಂತರಂತೆ ಬಡವರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಸಂಸ್ಥಾನ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ರಾಜಮನೆತನದ ಪುರುಷರಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳೊಳಗಿನ ಶೂರ, ವೀರ, ಮುತ್ತದಿಗಳ ಉಪಯೋಗವೂ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.

ಮ: — ಮಹಾರಾಜರು “ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಸಂಬಳವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳೇ

ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಯಾವ ಸಂಬಳವು ಗೊತ್ತಾದೀತೋ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ನೌಕರರಂತೆ ದಿನದ ಕೆಲಸದ ಎಲ್ಲ ವೇಳೆಯನ್ನು ನಾನು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಲಿಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡೇನು.”

ಪಟ್ಟಣಶಬ್ದಿ:—ಮನೆಯ ಮಾಲಕನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂಬಳ ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವದೆಂಬುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವದೇ ಇಲ್ಲ! ನಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಅಟವಿಯ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೂಡ ಉಣ್ಣುವದಿಲ್ಲ. ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ರಗಟೆಗೆ ಜರತಾರಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನೆಂದೂ ಆಗಗೊಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನನಗೆ ಇಂತಿಷ್ಟೇ ಖರ್ಚು ಮಾಡೆಂದು ಅದಾರು ಅನ್ನುವವರು?

ಡಂಬಿ:—ಯಾರು ಅಂದಾರೆಯೇ? ಪ್ರಜೆಗಳಂದಾರು. ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ, ಲೋಕಶಾಹಿಯಂದೀತು. ಹಳೇ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಭರಪಾಯಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಖುದ್ದ ಮಹಾರಾಜರೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಲಿಕೆ-ಗುದ್ದಲಿಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೂಲಿ ದೊರಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಹೊರಡಬೇಕು.

ಭಾನು:—ಭಲೆ! ಭಲೆ! ಎಂಥ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿದು! ಖುದ್ದ ಡಂಬಿಯವರ ಕೈ ನೋಡಿರಿ! ಆ ಕೈಗಳಿಗೆ ಸಲಿಕೆ-ಗುದ್ದಲಿಗಳವಂತೂ ಇರಲಿ, ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯದಡ್ಡು ಕೂಡ ಬಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇವರ ಕೈ ನೋಡಿ, ಬಳಿತೊಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ನಾಜೂಕಾಗಿಯೆಂದೆಂದು ಬಳಿಗಾರನು ಮಾತ್ರ ಮೋದಗೊಂಡಾನು.

ಎಮಲೆ:—ಈ ಶಬ್ದಗಳಾದರೂ ಅಸಭ್ಯತನದವೇ! ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಮಹಾರಾಜರು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಂಬಳ ಗೊತ್ತು ಮಾಡುವದಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಡೆಗೂ ಒಬ್ಬರ ಮತವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮತಕ್ಕೆ ಕೂಡದಾಯಿತು. ಒಬ್ಬನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಕುದುರೆಯ ೨-೩ ರಥ ಕೊಡಬೇಕೆಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾ. ಡಂಬಿಯ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬನು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದನೇನೆಂದರೆ, “ಅದೇನೂ ಬೇಡ. ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಮೋಟರನ್ನೇ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡುವ ನಾವು ಮೋಟರನೆದುರಿಗೆ ಅಡ್ಡಬೀಳುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ?”

ಎನಾದರೂ ಅಂಕಿಯು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಎಮಲೆಯು: ಯಾರು ತಾವಾಗಿ ಅರಮನೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮಾವಿನ ತೋಪಿನೊಳಗಿನ ಗುಡಿಸಲವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಳವೆಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೋ, ಯಾರು ಅರಮನೆಯ ಭಾಂಡಾರದೊಳಗಿನ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ತೆಗೆದರೋ, ಅವರ ಸೂಚಿತನದ ಮೇಲೆಯೇ ನಾವು ಈ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ, ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಂಬಳವನ್ನು ಅವರೇ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ?

ಮ:—ಮಹಾರಾಜರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು: “ಪ್ರಜೆಗಳು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿಯೇ

ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸತೊಡಗಿದರೆ ಪೋಲೀಸರ ಖರ್ಚನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿಸಬಂದೀತು.”

ಆದರೆ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರೆ ತಮ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಹೇಗಾಗುವದೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಗಾಬರಿಗೊಂಡು:—ಈ ಖರ್ಚನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬಾರದು.

ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಖಾತೆಯ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೊರಟಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಭಾನುವು: ಮಹಾರಾಜರ ಉದಾರ ಧೋರಣವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಖಾತೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅವನ ಕಡೆಯಿಂದ ಆಡಳಿತ ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅವನು ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಾಗ ಅವನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದು ಬಿಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡಲಾದೀತು; ಹಾಗೂ ಕೇಳಲಾದೀತು? ಆದರೆ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಇವನವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿರಿಸಿ ನಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ, ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವೆಂದರೇನು? ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಇವುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯು ಇವರಿಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಖಾತೆಯ ಆಡಳಿತ ನಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾರೆ ಜವಾಬುದಾರನನ್ನು ನೇಮಿಸುವದು ಹಾಗೂ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವದು ಈ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೂ, ಇವರು ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು.

ಮು:—ಹಾಗಾದರೆ ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗವು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಜವಾಬುದಾರರಿರಬಾರದೇನು?

ಭಾನು: ಅದೇಕೆ? ರಾಜ್ಯಪದದ ಮೇಲಿರುವ ಮಹಾರಾಜರೂಪೀ ಕುಲ ಮುಖತ್ತಾರನಿಗೆ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಬಂದರೆ ತೀರಿತು. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಲೋಕಸತ್ತಾತ್ಮಕ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಳದ ‘ಜವಾಬುದಾರಿ’ ಎನ್ನುವೆನೋ ಅದು ಸುಮ್ಮನೆ ಇದೆ! ಪ್ರಧಾನ ಪದವು ಯಾವನಿಗೆ ದೊರಕುವದೋ ಅವನಿಗೆ ಅದೊಂದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಗುತ್ತಿಗೆಯೇ ಎನಿಸುವದು. ಆ ಗುತ್ತಿಗೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ತನ್ನ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ಎಷ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರೂ, ಸರ್ಕಾರದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ದುಡ್ಡನ್ನು ಸ್ವಹಸ್ತ-ಪರಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಎತ್ತಿಹಾಕಿದರೂ ಆತನನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದ ಅವಧಿಯ ಮುಂಚೆ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಹತ್ವಯಾಸಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಒಂದು ವೇಳೆ ತೆಗೆದರೂ ಆತನು: “ಇದರಿಂದೇನಾಯಿತು? ನನಗೂ ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ಮತಭೇದವಾಯಿತೆನ್ನ ಬಹುದಷ್ಟೇ?” ಹೀಗೆನ್ನುವನು. ಆ ಮತಭೇದದ ಪಾಠ

ಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಡತನಕ್ಕೆ ಸೌಮ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಂದಾದರೂ ಕೆಲಸದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದೇ ಎಂದಂದು, ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಸಾಧಿಸಿದ ಬಗೆಯಿಂದ ಆತನು ಸಂಬಳ, ಲಂಚ, ರುಸುವತ್ತು ಮುಂತಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ಗಳಿಸುವನು. ಆ ಹಣದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಶೇಷಾಯುಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಖದಿಂದ ಕಳೆಯ ಬರದಿದ್ದರೂ, ಸ್ವತಂತ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ಬೇರೊಂದು ಉದ್ಯೋಗ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದೆಂಥ ಜವಾಬುದಾರಿಯು? “ಹೆಸರು ಅಮೃತಪ್ಪು; ಮೈತುಂಬ ವಿಷ!”

ವಿಮಲೆ: --ಹಾಗಾದರೆ ಜವಾಬುದಾರಿಯು ಮೈಗಡರುವಂತಹ ದೀರೆಯಾವುದೆಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೀವು ಸೂಚಿಸುವಿರೇನು?

ಭಾನು:--ನನಗೆ ತೋರುವ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾನು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಧೋರಣವು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮ್ಮತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಆದೂ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನದಲ್ಲೆಂದು ಗೊತ್ತಾದರೆ ಆತನಿಗೆ ನೂತನ ಶಾಸನವಾಗಬಾರದೆಂಬದು ಯೋಗ್ಯವೇ; ಆದರೆ ಆಡಳಿತದ ಧೋರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚೌಕಸು ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಾಧಿಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮನೋಗತ ನೈತಿಕ ದೋಷಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವರ ಧೋರಣವು ದ್ರವ್ಯಲೋಭದಿಂದ, ಕೆಲವರದು ದ್ವೇಷದಿಂದ, ಕೆಲವರದು ಜಾತಿಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ, ಕೆಲವರದು ಸ್ತ್ರೀ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆವರಿಸಿದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಅಳತೆ ತಪ್ಪಿದ ಅಹಂಕಾರ, ಗರ್ವ, ನೈತಿಕ ದೋಷಗಳೂ ಆ ಧೋರಣದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಈ ದೋಷಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಪಕೃತ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಹೆಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ, ಆತನು ಘೌಜದಾರಿ-ದಿವಾಣಿ ಖಿಟ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಿರಲು, ಇಂಥ ಗುಹೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯು—ಆತನು ಎಂಥ ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಿಯೇ ಇರಲೊಲ್ಲನೇಕೆ—ಆದರೆ ಅವನು ರಾಜನಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೇ ಇರಲಿ, ಲೋಕನಿಯುಕ್ತನೇ ಇರಲಿ ಗುಹೆಗಾರನೆಂದು ಚೌಕಶಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರಬೇಕು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಈ ಅಂಜಿಕೆಯು ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರವೆಂದರೆ, ಅದೆಂದು ವಜ್ರಕವಚವೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿದೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿರುವದೆಂದು ಅವುಗಳ ಅಂಜಿಕೆಯು ಹೇಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಜನರ ಭೀತಿಯು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಖಾಲಸಾ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ಅಧಿಕಾರಗಳ ಬಡತನವು ಆಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನೈತಿಕ ದೋಷಗಳಿಂದ ಅಪಕೃತ್ಯಗಳಾಗುವ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಎಷ್ಟು ಜನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯವು ಇದುವರೆಗಾಗಿದೆ? ಅಂಥ

ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಸಶ್ರಮಶಿಕ್ಷೆ ಯಾದರೆ ಮಿಕ್ಕ ಹತ್ತು ಜನರು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಾರು. ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮತದಿಂದ ನೇಮಿಸುವ ಬಡತರ್ಫ ಮಾಡುವ ಹಕ್ಕಿಗಿಂತ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಾಧಾರಣ ಫಿರಾದಿಯಿಂದಲೂ ಅಧಿಕಾರಿಯ ನ್ಯಾಯನಿರ್ಣಯವಾಗದೇಕೆಂಬ ಅಧಿಕಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಹಕ್ಕು ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಹಳೇ ದಿವಾಣಿಗೆ ಬಡತರ್ಫ ಆದದ್ದು ಶಿಕ್ಷೆಯಂತಹದು! ಅವರು ಓಡಿ ಹೋಗಿರದಿದ್ದರೆ ಅವರದೇನಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಹಳೇ ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಮಹಾಜರು ಸ್ವತಃ ಆಗ್ರಹದ ಸ್ವಭಾವದವರೂ ಸ್ವತಂತ್ರರೂ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಘಾಜದಾರೀ ಖಟ್ಟಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು; ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಶಿರಚ್ಛೇದದಂತಹ ಪ್ರಖರತಮ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದಿಗೆ ಸೊವ್ವಿ ಎಟರಶಿಯಾದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಿದ್ದು, ಅದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಭಾನುವಿನ ಈ ಮಾತು ಕಾಮ್ರೆಡ್ ಡಂಖಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ರುಚಿಸಿತು. ಆಗ ಆತನು ಕೂಗಿ:-ಯೋಗ್ಯವು-ಯೋಗ್ಯವು-ತೀರ ಯೋಗ್ಯವು! ಈ ಶತಕದೊಳಗಿನ ರಶಿಯನ್ನರು ಗಲನೇ ಶತಕದೊಳಗಿನ ಫ್ರೆಂಚ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ರಕ್ತದ ಹೊಳೆ ಹರಿಸಿದರು; ಹಾಗೂ ಕತ್ತರಿಸಿದ ತಲೆಗಳ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನೊಟ್ಟಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಸೊವ್ವಿ ಎಟರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಂದಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಫ್ರೆಂಚರ ಲೋಕಶಾಹಿಯೊಳಗಿನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಳದ ಜವಾಬುದಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ನಿಲ್ಲುಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿದ್ದ ಉದ್ದನ್ನ ಹಲಿಗೆಯ ಎರಡೂ ತುದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು: “ನೀನು ಕೆಳಗೆ ನಾನು ಮೇಲೆ-ನಾನು ಕೆಳಗೆ ನೀನು ಮೇಲೆ” ಎಂದು ಆಟವಾಡುವ ಹುಡುಗರಂತೆ, ಫ್ರೆಂಚ ಲೋಕಸಭೆಯೊಳಗಿನ ಮಂತ್ರಿಪದದ ಆಟವು ಇಂದಿಗೂ ಸಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಆ ದರಬಾರದ ಇಂಥ ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಕೂಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೇಳೆ ಚರ್ಚೆಯಾಗಿ ಸಭೆಯ ಕೆಲಸವು ಕೊನೆಗಂಡಿತು. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನುದರೆ, “ನನ್ನ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಔದಾರ್ಯ ತೋರುವ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳು ತೋರಿಸಬಹುದೆ”ಂಬ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಈಡೇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ದರಬಾರದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಕೇವಲ ಎರಡು-ಮೂರು ಜನರ ಸಂಭಾಷಣದ ಸ್ವರೂಪ ಒತ್ತು; ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ನಮ್ಮಗಳ ಸರ್ವ ಸಕ್ಷೀಯ ಸರಿಷದ-ಸಮ್ಮೇಲನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲೇನು? ಯೋಜನೆ ಹಾಗೂ ವಾದವಿವಾದಗಳ ತಾಲೀಮುಗಳನ್ನು ೪೦-೫೦ ವರ್ಷಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿರುವ ಖಾಲಸಾ ಇಲಾಖೆಯೊಳಗಿನವರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಜ

ವಾದ ತಜ್ಞರ ಅಭಾವವಿರುತ್ತಿರಲು, ಆ ಜೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅದು ಭಾಸವಾದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಮನೋಹರನು ಮಹಾರಾಜರದೆಂದು ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಸಭೆಯ ಮುಂದಿಡಬೇಕು; ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ನಕಾರ ಹೇಳದೆ ಒಬ್ಬ ಭಾನುವೇ ಏನಾದರೊಂದು ಉಪಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಡಂಬಿಯೊಬ್ಬನೇ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತಾಡಬೇಕು; ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಚರ್ಚೆಗಳ ಸೂಚನೆಯ ಯಾದಿಯು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿದು ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಕೀಲಿ ತೀರಿದ ಘೋನೋಗ್ರಾಫಿನಂತಿದ್ದ ಆ ಸಭೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ವಿಮಲೆಯು ಮುಂಚಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಸಭೆಯು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ಜನರು ತಂತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು; ಆದರೆ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಯೊಳಗಿಂದ ಏನು ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತೆಂಬದರ ಯೋಗ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿದ್ದ ರಾಜಕಾರಣ ಪಟುಗಳು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲದೆಷ್ಟು ಜನರಿದ್ದರು? ಹಿತ್ತಲ ದೊಳಗಿನ ಜಾತಿಯ ಹೊಲಸು ನೀರನ್ನು ಪರಟೆಯಲ್ಲ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮೈಮೇಲೆ ಉಗುಳಿ ಉಗುಳಿಕೊಂಡು ಜಳಕ ಮಾಡುವ ಚಾಂಡಾಲನನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹರಿದ್ವಾರದ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಲ್ಲೊಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಆತನಿಗೆ ಏನೆನಿಸಿತು? ಇದುವರೆಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಐಶ್ವರ್ಯದ, ಅಧಿಕಾರ ಮದದ ಮತ್ತು ಸುಖೋಪಭೋಗದ ಹಳಿ ಬಂಡಿಗಳನ್ನು ಎಳೆಯುವ ದುಃಖವನ್ನೇ ಯಾವ ಪ್ರಜೆಗಳು ಭೋಗಿಸಿದರೋ, ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿನ ನೊಗವು ತಪ್ಪಿದ್ದರ ಆನಂದವೇ ಮಿಗಿಲಾದ್ದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ದೊರೆಯುವ ಸ್ವರಾಜ್ಯರೂಪೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಯಾವ ಕಡೆಯ ಹುಲ್ಲನ್ನು ನುಯ್ಯಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಣಯವು ಅವರಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಮಾಡಬರಲಿಲ್ಲ.

ಸಭೆಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಮನೋಹರನು ಮಹಾರಾಜರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಗಹತ್ತಲು, ಮಹಾರಾಜರು:—ಯಾಕೋಪಾ, ನಗುತ್ತಿರುವೆ?

ಮ:—ನಗದಿದ್ದರೇನು ಮಾಡಲಿ? ಕಾಗದದ ಕುದುರೆಯು ಥಯಗುಟ್ಟಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದರೆ ಯಾರಾಗಾದರೂ ನಗೆ ಬರುವದೇ! ದರಬಾರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ನಿಮಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದೇನು? ನೀವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದಿರಿ; ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಚೆಕ್ಕನ್ನು ಅಂಕಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮುಂದೊಗೆದಿರಿ; ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಆ ಚೆಕ್ಕಿನ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಅಂಕಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಬರಿಯಬೇಕೆಂಬದು ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲ ಬರೆಯುವ ಇಚ್ಛೆ ಅಂಕಿಯ ಉಚ್ಚಾರವು ಕೂಡ ಅವರ ಜಾಯಿಂದ ಹೊರಡಲೊಲ್ಲದು. ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳ ದಡ್ಡತನವನ್ನು ಬೈಲಿಗಳೆಂದು ನೀವು ಅವರ ಘಜೀತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದಿರಿ. 'ವರ ಕೊಡುವ ದೇವರು ಸಿದ್ಧನಾದರೂ ವರವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಬೇಡವೆ?'

ಆ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಕಡತರಬೇಕು? ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕೊಡುವ ಮೊದಲು ಸ್ವರಾಜ್ಯವೆಂದರೇನು? ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುವದು? ಇದನ್ನು ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಈ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲೆಗಳನ್ನೇ ಹಾಕಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಮಾಡದೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರೆ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರು ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಹಸಿವಾಗದ ಮುಂಚೆಯೇ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಎಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರೆ, ಹೀಗೆಯೇ ಆಗತಕ್ಕದ್ದು.

ಜೋ:—ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಹಸಿವು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮಿ:—ಸರಿ. ಸರಿ. ಅಂದಮೇಲೆ ಅವರೆದುರಿಗೆ ಎಲೆ ಮಾತ್ರ ಬಡಿಸಿದ ಬೇಕು; ಆದರೆ ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕೆ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದರೆ ಅವರು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾಗುವರು. ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಉಣ್ಣುವದೇ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು! ಅದರಂತೆಯೇ ಉಣ್ಣುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯಾದರೂ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೇ ಏಕೆ, ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಕೂಡ ಇಂದೇನು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲಿ? ಎಂದು ಯಾರೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅಂದಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ? ಎಂಬದನ್ನಂತೂ ಕೇಳರೇ ಕೇಳರು!

ಜೋ:—ಹಾಗಾದರೆ ಇಚ್ಛಾಭೋಜನವೆಂದದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲೆಂದೆನ್ನುತ್ತೀಯೇನು?

ಮಿ:—ಇಚ್ಛಾಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವದು ಅಧ್ಯತೆಯ, ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ, ಗರ್ವದ ಒಂದು ಲಹರಿಯ ಬಗೆಯಾಗಿದೆಯಷ್ಟೇ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಯಜಮಾನನ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನ ಮಾಂಸದ ಅಡಿಗೆ ಕೇಳುವ ವರೆಗೆ ಇಚ್ಛಾಭೋಜನದ ಬೇಡಿಕೆಯಾದದ್ದನ್ನು ಶಿವಶಿಲಾಮೃತ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಗೊತ್ತೇ ಆಗುವದು. 'ನನ್ನಂತಹ ದಾತೃವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ಗರ್ವದ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಇಚ್ಛಾಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವವನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತು ತಿನಿಸುಗೂಳಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಯಾರು ನುರಿತ ಜಟ್ಟಿಗಳಾಗಿರುವರೋ, ಅವರೇ ಆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟೇ, ಆ ಅಹಂಕಾರದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕಭಾವವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಚಾಹಿರನಾಮೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಯಾವ ಹಕ್ಕು ಬೇಕು, ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳರೆಂದು ಸಭೆ ಕೂಡಿಸಿದುದು ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಹೋಲುವದಿಲ್ಲವೆ? ಆ ಆಹ್ವಾನ ಕೊಡುವಾಗ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸತ್ಪ್ರಾಪ್ತತೆಯನ್ನೇನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಿರಿ? ತಮಗೆ ತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರಗಳಾವವು ಬೇಕೆಂದದನ್ನು ಕೇಳುವ ಜ್ಞಾನವು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಿಲ್ಲೆಂಬದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹೋಯಿತು; ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಮ್ರೇಡ್ ಡಂಬಿಯ ಪ್ರಲಾಪಗಳನ್ನು ನೀವು

ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಇಚ್ಛಾಭೋಜನದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಹಿಂದೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗಾದರೂ ಅನಿಸದಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜರೇ, ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಈ ಲಹರಿಗಳು ಸಾಕಾದವು.

ಜೋ: —ಅದಿರಲಿ. ಲಹರಿಯೆಂಬ ಸೌಮ್ಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿಯೇ ನೀನು ನನ್ನ ನಂದೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದುದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೆಂದೆನ್ನಬೇಕು; ಆದರೆ ಮನೋಹರಾ, ಧನ್ಯವಿದೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ! ನಾನು ಇಷ್ಟು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಲಹರಿಯ ಸ್ವಭಾವದವನೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಿರಿ! ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವ ಲಹರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದನ್ನು ಹೇಳು ನೋಡೋಣ? ನಾನು ಇನ್ನೂ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನೇನೂ ವಿಚಾರಿಯ ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಗಳ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಸಿ ಮಿಶ್ರಪ್ರಜೆಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ! ನಾನು ಸ್ವತಃ ಸಾದಾ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಕತ್ತಿಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ನವರತ್ನಗಳ ಮಾಲೆ ಹಾಗೂ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಜರತಾರಿಯ ರೂಲಹಾಕಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬತ್ತಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಸಿ ಅವರ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಬೊಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನನ್ನ ಋಷಿ-ವೋಜಿನವರಿಂದ ನನ್ನ ಸಮಕ್ಷ ಅವರ ತಾಯಿ-ತಂಗಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಅವರ ವಿಷಯದ ಶಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ಯಾರ ಮೈಮೇಲೆಯೂ ಏರಿ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲೆನ್ನುವದು ಅರಸರಿಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ಮಾತಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿಜ; ಆದರೆ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚುವ ನಾಯಿ ಇಲ್ಲವೆ ಹುಲಿಯ ಮರಿಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಿಸಿ ಗಾಯ ದೇರೆ ಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ನಾನು ಸ್ವತಃ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡದಿರುವುದು ಒಂದು ವೇಳೆ ನನ್ನ ಅರಸುತನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಮೋಟರನಲ್ಲಿ ಪುಂಡರನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ-ಬರುವ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡೆಯ್ಯೂ, ಅವರನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಕಟ್ಟಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸ್ವಂತ ಕ್ಯಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹೆಚ್ಚು ದುಡ್ಡನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಪಾರಿವಾಳಗಳ ವಿವಾಹ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಿ ಹಣವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸ್ವತಃ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು; ಆದರೆ ಸಜ್ಜನ ಶಾಕಾಹಾರಿಗಳಾದ ಅಭ್ಯಾಗತರನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದು, ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಗೋಮಾಂಸವನ್ನು ಉಣಬಡಿಸಿ, ದುಷ್ಟತನದಿಂದ ಅದನ್ನು ಬೈಲಿಗೆಳೆದು, ಮೇಲೆ ಖೊಖೊ ಕೈಕೆಂದು

ನಗುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನ ಚಾಕರನು ಶ್ರಮವಹಿಸಿದರೂ ನಾನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ನಾನು ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೋಡಿಸಿ, ಬಿಡುಬಿಡು ಬಿಡುವಾಯಿತೆಂದರೆ “ಅವಳ ಬಿಡೆಯನ್ನೆಷ್ಟು ಕಳಿಸಲಿ?” ಎಂಬ ಅವಮಾನಕಾರಕ ನಿರೂಪವನ್ನುಂತೂ ಆತನಿಗೆ ಕಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ನನ್ನಲ್ಲಿಯ ಲಹರಿಗಳ ಆರೋಪಗಳಿಗೆ ಈ ಉತ್ತರವು ಸಾಕಾದೀತು. ಇರಲಿ.

ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯವು ಹೇಗೆ ಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳ ಬರದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ದೋಷಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೇಳುವ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಲಹರಿಯವನೆಂದೆನ್ನಬೇಡ. ಅವರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೈಲಿ ಗೆಳೆಯುವ ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ನಾಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ನನ್ನದಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲದೆ ‘ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಿ’ ಎಂದು ಆಹ್ವಾನ ಮಾಡುವಾಗ ನನ್ನ ಅಹಂಕಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಆಧ್ಯತೆಗಳು ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗಿದ್ದವೆಂಬ ನಿನ್ನ ಅಂಬೋಣವೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಸ್ವತ್ವಬುದ್ಧಿಯ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಪುರಾವೆಯನ್ನು ನಾನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಬರುತ್ತಿತ್ತು? ಯಾವ ನೊಬ್ಬ ಸತ್ತಾಧೀಶನು ಈ ಸ್ವತ್ವನಿವೃತ್ತಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಿದ್ಧನಾದನೆಂದರೆ, ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯವು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಅರಸರುಗಳು, ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಇವರಿಗೆ ತಾವು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದೆಂದರೆ ಪದಭ್ರಷ್ಟವಾಗದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಜಾಂನಾಗಿಯೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನಂತೂ ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ನಿಷ್ಪಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧನಿರುತ್ತೇನೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತೇಇದೆ. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಅದನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಡಳಿತ ಚನ್ನಾಗಿ ನಡಿಸುವದೇ ಕಠಿಣವಿದೆ. ಸ್ವರಾಜ್ಯವಿರದಿರುವ ವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗುವದೋ, ಅದು ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಸುರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜನರು ಅಷ್ಟು ಶ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ನಂದನವನವಾದೀತು! ಆದರೆ ಇಲ್ಲದ ಜೀನಿಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆತಾಳುವದು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನುಷ್ಯ ಧರ್ಮವು ಹೇಗಿದೆಯೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಸ್ವಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದೇ ನಾನು ರಾಜಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.

ತಾವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಫಲದೊಪ್ಪ ಗೊಳಿಸುವದು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವೇ ಆಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಉತ್ಸಾಹದೊಡನೆ ಆಗಿತ್ತು. ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ನಜರಾಣೆ ಕೊಡಬೇಕು; ರಾಜನು ಅದಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆ ನಜರಾಣೆ ತಂದವನಿಗೆ ದೇಕಾರವೆಂದು ಅದನ್ನೇ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಬೇಕು.

ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಆ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೇ ರಾಜನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮಹಾರಾಜರು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ನಜರಾಣಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು; ಆದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅದನ್ನೇ ರಾಜನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟರು! ಅದರಿಂದ ಏನು ಕೊಡಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ಕಾದಿಡಬೇಕು? ಎಂಬದರ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವ ಜವಾಬುದಾರಿಯು ತಿರುಗಿ ಮಹಾರಾಜರ ಮೇಲೆಯೇ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆಂದು ಆತನು ಮನೋಹರನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು; ಆದರೆ ಆತನು: “ಈ ನಿರ್ಣಯದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಳೇ ಬೇಕು” ಎಂದೆನ್ನಲು, ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ, ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಆ ಕೂಡಲೆ ಮನ್ನಿಸಿದರು; ಮತ್ತು: “ನಾಳೆ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಗಂಟೆಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನೊಡನೆ ವಿಮಲಾಬಾಯಿ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆತರುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವತಃ ನನ್ನ ಸ್ವಂತದ ರಥವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗು” ಎಂದು ಮನೋಹರನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

೦೦೦   ೦೦೦   ೦೦೦   ೦೦೦

ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮನೋಹರನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಬಲಗಡೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ವಿಮಲೆಯು ಕಿತ್ತಳೆ ಹಣ್ಣಿನ ಹೊಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಸುಲಿ ಸುಲಿದು ಅವರ ಕೈಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪ್ರಭಾಕರನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮೈಮೇಲೆ ಹಣ್ಣಿನ ರಸ ಬಿದ್ದರೆ ಒರಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಎಡಗಡೆಗೆ ಸಜ್ಜಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಮಾಯಿ ಸಾಹೇಬರಾದರೂ ಮಡಿಯಿಂದಿದ್ದ ಮೂಲಕ, ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ನಡು ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ಘಡಕಿನ ಮರೆಗೆ ನಿಂತು, ಪತಿರಾಜರ ಆ ಕುಟುಂಬವತ್ಸಲತೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು!

ಮನೋಹರನು ಒಳಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಆ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಪಟವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ತುಸ ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮಾಯಿ ಸಾಹೇಬರು ಒಳಗೆ ಹೋದರು. ವಿಮಲೆ-ಪ್ರಭಾಕರರಿಬ್ಬರೂ ಎದ್ದು ನಿಂತರು; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಕೆಲ ಕ್ಷಣ ಮಾತಾಡೋಣವೆಂದು ಮನೋಹರನು ಅನ್ನಲು, ಅವರು ಮುರ್ಚೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಸರಿಸಿದರು. ಮನೋಹರನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಮೇಲೆ, ವಿಮಲೆಯು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಆತನ ಗುರ್ತು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಪ್ರಭಾಕರನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿರಪರಾಧಿಯು; ಅದರಿಂದ ನಿದೋಷಿಯೆಂದು ಆತನನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬಂಧಮುಕ್ತ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಚಾಕಿತಿಗೆ ಅಂಜಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಇರುಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ವೋರೆಗೆ ಮಸಿ ಬಡ

ಕೊಂಡು ಓಡಿ ಹೋಗಿದ್ದರೆಂಬ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ವೊದಲೇ ವಿಮಲೆಯ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಪ್ರೇಮಲ ಭಾಷಣದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ವೃದ್ಧನು ಧೃಮವಿಕಾರ ದಿಂದ ಅರ್ಧ-ಮರ್ಧ ಗುಣಹೊಂದಿದ್ದನು; ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾರಣೀಭೂತನಾದವನು ತನ್ನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮನೋಹರಪಂತನೇ ಆಗಿರುವನೆಂಬ ಮಾಹಿತಿಯು ದೊರೆಯಲು, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖ ದಿಂದ ಎರಡೆರಡು ಸಾರೆ ಕೈಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಆತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದರು.

ಮ: — ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ತಾವು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳಿರುತ್ತೀರಿ. ಪ್ರಭಾಕರ ಪಂತ ಹಾಗೂ ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯರಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಎರಡು ರತ್ನಗಳು ನಿಮ್ಮ ಉದರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ನೀವು ಧನ್ಯರಾಗಿರುತ್ತೀರಿ.

ಭಾ: ನಿಜವಿದೆ; ಆದರೆ ರತ್ನಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯ ಉಸುಕು-ಮಣ್ಣುಗಳ ಖಣಿಗೆ ಅದರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಸ್ವಂತಕ್ಕೆಲ್ಲ ರುತ್ತುದೆ? ರತ್ನಗಳ ಶೋಧವನ್ನು ಬೇರೆಯವರೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ತೇಜವನ್ನೂ ಬೇರೆಯವರೇ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮ: — ಆ ಮೇಲಾದರೂ ಆ ಖಣಿಯು ಕೀರ್ತಿಯು 'ವಜ್ರದ ಖಣಿ' ಎಂದಾಗುವದಾದರೂ ಯಥಾರ್ಥವಿರುವದಲ್ಲವೇ?

ಮನೋಹರನ ಆ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕ್ಕೆ ನಾಚಿ ವಿಮಲೆಯು: "ಅಪ್ಪಾ ಇವರು ದರಬಾರದ ಜನರು! ಜನರನ್ನು ಕಡ್ಡಿಯ ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಎರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೇ ಕುಶಲ ರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ" ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ತಮ್ಮಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡಿ, ವಿಷಯ ಬದಲಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದು ಅವಳು ಮತ್ತೆ:—"ಆದರೆ ಪ್ರಾಯವೆಟ್ಟ ನೆಕ್ರೆಟಿರಿ ಸಾಹೇಬರ ಆಗಮನವೇಕಾಯಿತೆಂಬದು ಇನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?"

ಮ: — ಸುದ್ದಿ ಹೇಳುವವನು ತಂದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ನಡೆಯುವದೆಂತು? ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆತರಲಿಕ್ಕೊಂದು ಮಹಾರಾಜರೇ ತಮ್ಮ ರಥ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವರು.

"ಅದೇ ತಕ್ಕ?" ಎಂದು ವಿಮಲೆಯು ಒಳ್ಳೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಭರದಿಂದ ಕೇಳಲು,

ಮ: — ಪ್ರಭಾಕರಪಂತರ ಸಂಬಂಧದ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ, ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಂದ ಫರಾರಿಯಾಗಿ ಹೋದಂದಿನಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆಯಂತೆ; ಹಾಗೂ ನಿನ್ನಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಭಾಷಣ-ಸೂಚನೆಗಳ ನಿಷ್ಕರ್ಷ ತೆಗೆದು, ಮುಂದಿನ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಕೆಲ ರೂಪ-ರೇಷೆಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಸಲಹೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಇಚ್ಛೆಯಿದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಬರಬೇಕು.

ಅವೆರಡೂ ಹೇತುಗಳು ಸರಳ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗಳಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲೆನ್ನುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ಮನೋಹರನು ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ಚಹ ಕೊಟ್ಟನಂತರ ಅವರು ಮೂವರೂ ರಥವನ್ನಾ ರೋಹಿಸಿ ಅರಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು.

೨೫ ಸಾಕಿದ ಗಿಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಾನ.

ದರಬಾರು ಮುಗಿದ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಳೆ ಬಿದ್ದು ಹವೆಯು ತಂಪಾಗಿತ್ತು. ಮರುದಿನ ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ರವ್ಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯೇ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿರಭ್ರವಾದ ಆಕಾಶದೊಳಗಿನ ಬಾಲರವಿಯ ಸೌಮ್ಯ ತೇಜವು ಪ್ರಾಣಿ ಮಾತ್ರರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನೂ ಆನಂದವನ್ನೂ ಬೀರುತ್ತಿತ್ತು. ಅರಮನೆಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪುಷ್ಪವಾಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಗಿಡ-ಮರಗಳ ದಟ್ಟಣೆಯೊಳಗಿಂದ ಹಾಗೂ ಬಳ್ಳಿಗಳ ಗುಂಪಿನೊಳಗಿಂದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮನಃಪೂತವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಅಸ್ಫುಟ ಸಂಭಾಷಣಗಳೂ ಪ್ರಶೋತ್ತರಗಳೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಪ್ರೇಮಪಾಶದೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಅವುಗಳೊಳಗಿನ ಯಾವುದೊಂದು ಪಕ್ಷಿಯು ಭಾವಗೀತವನ್ನೂ, ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿಯು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗೀತವನ್ನೂ ಹಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.

ಎಂಟು-ಎಂಟೂಕಾಲು ಗಂಟೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಜೋಜಿಗರಾಯನು ತನ್ನ ಖಾಸ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಪದಚಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನಡುನಡುವೆ ಏನಾದರೂ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ನೆನಪಾದಂತೆ ಆಗಿ, ಆತನು ಇತ್ತಣ ಜೇನಸನ್ನು ಅತ್ತ, ಅತ್ತಣದನ್ನು ಇತ್ತ ಇಡುತ್ತಿದ್ದನು. ದಿವಾಣಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಆದರ ಒಂದು ತುದಿಗೆ ನಿಂತು, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇನ್ನೊಂದು ತುದಿಗೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತದ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೊಂದು ನೋಡುತ್ತಿರದೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾರೊಬ್ಬರು ನೋಡಿದರೆ, ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅವು ಹೇಗೆ ಕಂಡಾವೆಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚನೆ ನಡೆದಿತ್ತು; ಅಂತೆಯೇ ಅವನು ಅವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗೋಣು ತಿರುತಿರುವ ಬೇರೆಯವರ ತೀಕ್ಷ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸ್ವಂತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ಆರಾಸ ಮಾಡುವದು ಸುಲಭವು; ಆದರೆ ಬೇರೆಯವರ ಅಭಿರುಚಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮನದಲ್ಲ ತಂದು, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಆರಾಸವಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವದು ತುಸ ಕಠಿಣ ಕೆಲಸವಲ್ಲವೆ? ಆ ದಿವಾಣಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಆಗಿನ ಆರಾಸವು ಈ ಬಗೆಯದಾಗಿತ್ತು:

ದಿವಾಣಖಾನೆಯ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಿವಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ದುಂಡು ಮೇಜು ಇದ್ದಿತು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದ ಹುರಿಕಟ್ಟಿನ ಚಾದರಿತ್ತು. ಅದು ಅತ್ತಿತ್ತ ಸರಿದಾಡಬಾರದೆಂದು ಅದರ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತೂಗ ವಿಟ್ಟಿದ್ದ ಭಾರವುಳ್ಳ ಸುಂದರ ಕಾಜಿನ ಗುಂಡುಗಳಿದ್ದವು, ಮೇಜಿನ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಹು ಮೂಲ್ಯವಾದ ಕಲಾಕುಸರಿಯ ದಾತಿ-ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಗಳೂ, ಸವಿೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದ್ದವು. ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸುಂದರವಾದ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರವಿತ್ತು. ಟೀಬಲ್ಲಿನ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗ ತಾನೆ ಅರಳಿದ ಕೆಂಡಸಂಪಿಗೆಯ ಗುಚ್ಚಗಳನ್ನು ಚುಚ್ಚಿದ್ದ ಸುಗಂಧಪೂರ್ಣವಾದ ಹಳೇ ಮಾದರಿಯ ಭಾರವುಳ್ಳ ಚೀನೀ ಫಾವರ ಪಾಟಿ ವಿತ್ತು. ಮೇಜಿನ ಒಂದು ಕಡೆಯ ಗೋಡೆಯ ನಟ್ಟನಡುವೆ ತೂಗವಿಟ್ಟಿದ್ದ 'ತಾಯಿ'ಯ ಫೋಟೋದ ಮೇಲೆ ದೇಶೀ ಗುಲಾಬೀ ಹೂವಿನ ಉದ್ದನ್ನ ಮಾಲೆಯು. ಫೋಟೋದ ಕಾಲ್ಕಡೆಗೆ ಚಂದನದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಸೂಲಿನ ಮೇಲೆ ಚಿನ್ನದ ಮುಲಾಮಿನ ಕಮಲದ ಛಿದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮೊಳಮೊಳ ಉದ್ದನ್ನ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಸೀರಾದ ಸೌಗಂಧಿಕ ಊದಿನ ಕಡ್ಡಿಗಳು. ಆ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಮುಖಮಲದ ಗಾದಿಯ ಐದು ಖುರ್ಚಿಗಳು. ದಿವಾಣಖಾನೆಯ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿನ ಕಿಟಕಿಗಳು ತೆರವಿದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳೊಳಗಿಂದ ಬರುವ ತಂಪು ಗಾಳಿ; ಮತ್ತು ಕಿಟಕಿಗಳ ಜಾಯಿಗೇ ಇದ್ದಂತಿದ್ದು, ಒಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದಲೇದರ್ಶನವಾಗುವ ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯವು.

ಆ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ಐದು ಖುರ್ಚಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದರ ಮೇಲೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಇನ್ನೊಂದರ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಐದೂ ಖುರ್ಚಿಗಳ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕುಳಿತು, ಎದುರಿಗಿನ ದೃಶ್ಯವು ಹೇಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆಂಬದನ್ನು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದನು. ಈ ಖುರ್ಚಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರತಕ್ಕವರು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಯಾರನ್ನು ಯಾವ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡ್ರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಆಗ ಆತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯು ಸಾಮಾನುಗಳ ಮೇಲೆ ಧೂಳವು ಇರಲಿಲ್ಲೆಂದೂ ಅನ್ನಬಹುದು; ಆದರೂ ಆಳನ್ನು ಬೇಕಂತ ಕೂಗಿ ಕರೆದು ಅವನು ಆತನಿಗೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಒರೆಸ ಹೇಳಿದನು. ಜೋಜಿಗರಾಯನಿಗೆ ಉಡುವು-ತೊಡವುಗಳ ಡೌಲು ಇಲ್ಲವೆ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ವೋರೆ ನೋಡಿ ತೀಡಿ ಬರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಟವಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇಂದು ಆತನು ಅತ್ತಿತ್ತ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ ವೈಯೋಳಗಿನ ಶರ್ಟನ್ನು ಕೊಡವಿ, ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಟೊಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿರಿಸಿ, ಒಮ್ಮೆಯೇ ಕನ್ನಡಿ

ಯಲ್ಲ ಹಣಕೆ ಹಾಕಿದನು.

ಇಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಯಾರು ಬರಲಿರುವರೆಂಬದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ವಾಚಕರಿಗಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಈ ವೊದಲೊಮ್ಮೆ ವಿಮಲೆಯು ಹೊರಗಿನ ದಿವಾಣಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಳು; ಆದರೆ ಆಗ ಅವಳು ವಕೀಲಿಯ ಸನದು ಕೇಳ ಬಂದ ಅರ್ಜಿದಾರಳೆಂದು ಬಂದಿದ್ದಳು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ಘಟಿಸಿದವು. ಇಂದು ಅವಳು ಪುನಃ ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಅವಳ ದರ್ಜೆಯೂ ಮರಾಠೆಯೂ ಎಷ್ಟೋ ವಾಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. 'ಅರ್ಜಿದಾರಳೆತ್ತ, ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಳೆತ್ತ? ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಅವಳ ಯೋಗ್ಯತೆಯು! ಹಲವು ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಎಮಲೆಯು ಉಚ್ಛೇಷಜವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಅದು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕುಕ್ಕಿಸುವಷ್ಟು ಪ್ರಖರವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಅಹಂಕಾರವು ಆತನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು; ಆದರೆ ಪ್ರೇಮದ ದೀಪವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸಿತೆಂದರೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರೇಮವೃಕ್ಷದ ಬೀರುಗಳು ಆ ಅಹಂಕಾರದ ಎಲ್ಲ ಹಸಿಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ, ವಿಮಲೆಯು ಎಂಬಂಧದಲ್ಲಂತೂ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಅಂಕಾರವು ಕೆಂಬಹುನಾ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ನಷ್ಟವಾಗಿ, ಆತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶೆಯ ಆಧೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಅಂಥ ಆ ತನ್ನ ಪ್ರಣಯದೇವತೆಯು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ತನ್ನ ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಒರುವದರಿಂದ, ಆ ಭಿಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಕೆಯೊಡನೆ ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕು, ಹೇಗೆ ಮಾತಾಡಬೇಕು? ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ಆತನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಗೊಂದಲಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದನು.

ಆದರೆ ಆ ಭಿಟ್ಟಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾತನಾಡುವ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯವು ವೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹರಿ-ಟೊಂಗಗಳು ಜಿಗಿಯುವವೋ ಎಂಬುದು ಜೀರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಎಂಟೊಮ್ಮಕ್ಕಾಲು ಗಂಟೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಮುನ್ನಾದಿನದ ಪ್ರ. ಪ್ರ. ಸಭೆಯ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ತಿರುತಿರುವ ನೋಡುತ್ತ, ಆ ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಬಳಿಯ ಒಂದು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು; ಆದರೆ ಆತನ ಲಕ್ಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಕಾಗದಗಳ ಮೇಲಿನ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತ ವಿಮಲೆಯು ಯಾವ ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರತಕ್ಕವಳಿದ್ದಳೋ ಅದರ ಗಾಲಗಳ ಶಬ್ದದ ಕಡೆಗೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು. ಒಂಬತ್ತಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆ ರಥವು ಅರಮನೆಯ ಮಹಾದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿಂತಿತು. ಅದರೊಳಗಿಂದಿಳಿದ ಮನೋಹರ, ವಿಮಲೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಕರರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನೇರಿ ಮೇಲೆ ಬಂದರು. ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಅವರೆಲ್ಲರ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಋರ್ಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವಾಗ ಜೋಜಿಗರಾಯನೆದುರಿಗೆ ವಿಮ

ಲೆಯೂ, ಮನೋಹರನೆದುರಿಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮನೋಹರನು ಒಳ್ಳೇ ಚಾಪಲ್ಯದಿಂದ, ಆದರೆ ಯಾರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬರದಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಇಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನು: “ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ಪ್ರಭಾಕರಪಂತರೇ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಈ ಮೊದಲು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ನನಗೆ ಮನಬಿಟ್ಟ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೋ ಇಂದು ಅದು ಶಕ್ಯವಾಗಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಕಾರದ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂಜೆ ನ್ಯಾಯ ವಿಷಯಕ ರಾಜಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ನನ್ನ ಹಲ್ಲು ಗಿಟಕರದಿದ್ದವೆಂದರೂ ಅನ್ನಬಹುದು! ನಾನು ನನ್ನ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಗುತ್ತ ಚೌಕಶಿ ಮಾಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರಪಂತರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಆರೋಪಗಳು ಬೊಟ್ಟಿಹಾಗು ಕೃತ್ರಿಮಗಳಿದ್ದವೆಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕರ್ಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಕಾಲೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ, ಅದು ನೀವು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಜೋದ್ಧಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಯಿತು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಿಸುವ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವು ಕಾಯಿದೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಪುನರ್ ಚಾರಣೆಯ ಆಗ್ರಹವು ಬರಿಯು ನ್ಯಾಯದಾನದ್ದೇ ಇದ್ದಿತೆಂತಲ್ಲ; ಆದರೆ ದಿವಾಣ ಸಾಹೇಬರು ಫಿಯಾದಿಯ ಸಾಕ್ಷಿ ದಾರರೆಂದು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆದೊಡನೆಯೇ, ಅವರ ಹಲ್ಲು ಅವರ ಗಂಟಲಿಗೇ ಗಾಣವಾಗುವ ಯೋಗವು ಆದರಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಅಂತೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ತುರಂಗವಾಸವು ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಹೆಚ್ಚಿದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದೆನು; ಆದರೆ ಆ ಅಗ್ನಿ ದಿವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ತಳವೂರಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ; ಓಡಿಹೋದರು. ಮೊಗಲಾಯಿಗೆ ಓಡಿಹೋದರಾದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ನ್ಯಾಯವು ಹೇಗಿದ್ದಿತೆಂದರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ-ನನ್ನ ವೈರಿಗಳಿಗೂ ಅನುಮಾನವುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಗರಿಕರೆಂದು ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಗತವನ್ನಂತೂ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ನಾಗರಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಕಾಯುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಿರವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಡಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ ಇದೆ.”

ಆ ಮೇಲೆ ಮನೋಹರನು ಪ್ರಭಾಕರನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲನೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಅದನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಹಗುರ ಜಾಯಿ-ಮನಸ್ಸುಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಭಾಕರನು ಹಳೇ ಕಾಲದ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಭವ್ಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ನಡುನಡುವೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು

ಉದ್ದೇಗದಿಂದಲೂ, ವಿಮಲೆಯು ಸ್ತ್ರೀಲಜ್ಜೆಯಿಂದಲೂ ತಲೆಕೆಳಗೆ ಹಾಕಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೆ ಫರಾರಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಭಾಕರನು ತನ್ನ ವೊಗಲಾಯಿಯೊಳಗಿನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದ್ಭುತ ರಸವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿತು; ಮತ್ತು ಜೋಜಿಗರಾಯ-ಮನೋಹರರೊಡನೆ ವಿಮಲೆಯೂ ಸಂಕೋಚವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಪ್ರಭಾಕರನ ಪೃತ್ತಾಂತವು ಹೇಳಿ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಮಹಾರಾಜರು ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳದಿಂದಿದ್ದು ಪ್ರಭಾಕರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು:— ರಾಜಸತ್ತೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಧಾರಸ್ತಂಭಗಳಿರುತ್ತವೆ; ಕೇವಲ ದುಡ್ಡಿನಿಂದಲೂ ಆ ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ರಾಜನ ವಿರುದ್ಧ, ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಸಂಜಾಳಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆತ್ಮಸಂಧಿ ಯಿಂದಲೂ, ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಮೈಮೇಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳೇನು ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕು?

“ಕಾಣಿಕೆಯೇ!” ಪ್ರಭಾಕರನು ನಕ್ಕು:—“ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಾವ ಮಗನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ? ಆದರೆ ನನ್ನಂತಹ ಒಬ್ಬ ಪರಕೀಯ ಮನುಷ್ಯನು ಇವರು ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ನಾಗರಿಕ ಭಗಿನಿಯರೆಂದು ಅವರ ಮಾನ ಕಾಯುವದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುವನೋ, ಅಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗವನ್ನು ಸ್ವಂತದ ಹೆಂಡಿರು-ಮಕ್ಕಳ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ನಾಗರಿಕರು ಸಿದ್ಧರಾಗದಿರುವದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆರೋಪ ಮಾಡಿದುದು ಖೊಟ್ಟಿಯಿತ್ತಾದರೂ, ಮಹಾರಾಜ, ನಾನು ಬಹು ಕೆಡಕು ಮನುಷ್ಯನಿರುವದರಿಂದ, ಯಾವ ಳೊಬ್ಬ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯ ಅವಮರ್ಯಾದೆಮಾಡುವಾಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಜಾಧಿಕಾರಿಯು ಕಂಡರೂ ಆತನ ಕೊಲೆಯು ನನ್ನಿಂದಾಗಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಾರೆನು.”

ಕಡೆಗೆ ಆತನು ತಾಲೀಮಿನ ವೇಳೆಯಾಯಿತೆಂದು ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೇಳಿದನು; ಆದರೆ ಮಹಾರಾರಾಜರು ಆತನನ್ನು ಆಗ ಹೋಗಗೊಡದೆ: “ಹಾಗಾದರೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಘಟನೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನೀವು ನಮಗೇನೂ ನೆರವಾಗಲಾರಿರಾ?”

ಆದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾಕರನು ನಕ್ಕು:— “ಆ ಘಟನೆ-ಗಿಟನೆಗಳು ನನಗೇನೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಇತ್ತ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ!” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಿಡುತ್ತಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದನು; ಹಾಗೂ “ಇವಳನ್ನು ಗಂಡನನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಈಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದೇವರು ಯಾವುದೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಇವಳು ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಸುರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡಿಯೇ ಸಂಜಾಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮನೋಹರನು ಆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವನೇ? ಅವನು: “ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತವು ಕೈನೇರಲಿಕ್ಕೆ ಗಂಡಸರ ಜನ್ಮವೇ ಏತಕ್ಕೆ ಬೇಕು? ಇದುವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನಾಳಿ ಕೀರ್ತಿಗಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥವಿದೆಯೆಂದೆನಿಸಿದರೆ, ಅವರು ಆ ಕೀರ್ತಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯಾವ ನೊಬ್ಬ ಭಾಗ್ಯವಂತ ಪುರುಷನನ್ನು ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಅಂಶಭಾಗಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡರೆ ತೀರಿತು.”

ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತನದ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಯುವ ಆ ಸಂಭಾಷಣದ ಮೂರ್ತವು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವಷ್ಟು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನು ಮಾರ್ಮಿಕನಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ಮನದಂದು, ವಿಮಲೆಯು ತುಸು ಖೇದಗೊಂಡಳು!

ಮತ್ತೆ ಏನಾದರೂ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಹಾರಾಜರು:—“ವಿಮಲಾ ಬಾಯಿ, ಪ್ರಭಾಕರನಂತಹ ಅಣ್ಣನು ಲಭಿಸಿದ ನಿಮ್ಮ ಸದ್ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಯಾರು ಎಷ್ಟೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವರು? ಇಂಥ ಬಗೆಯ ಸುಶಿಕ್ಷಣ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಮಾತಾ-ಪಿತೃ ಪ್ರೇಮ, ಬಂಧುಪ್ರೇಮ ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ನನಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಈ ವೊದಲು ನಾನು ಹೆಚ್ಚು ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತನಾಡದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಈ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಪ್ರಕರ್ಣವೇ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬಹುದಲ್ಲವೇ?”

ಮಹಾರಾಜರ ಆ ವಿನಯದಿಂದ ವಿಮಲೆಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವಾದಂತಾಗಿ, ಏನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬದು ಅವಳಿಗೆ ಸೂಚಿಸದಾಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಅವಳು: “ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯು ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯ ಅಡಚಣೆಗಳೂ ಅನನುಕೂಲತೆಗಳೂ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಬಿಟ್ಟದ್ದೆಂಟೇ? ‘ಯಾರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಹಲವು ಕಠಿಣ ಯಾತನೆಗಳು’ ಎಂದು ಸಂತ ತುಕಾರಾಮನು ಹೇಳಿರುವನು; ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಿಸಿಯರನಾದರೂ ‘Uneasy lies the head that wears a crown’ ಹೀಗೆಂದು ಅಂದಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೂ ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ತಿಜೋರಿಯೊಳಗಿನ ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ಎಂದೂ ತಲೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ! ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳಗೊಟ್ಟಿಲ್ಲ.”

ಜೋ:—ಮತ್ತು ಈ ದಿನ ನೀವೀವರೂ ನನ್ನ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪಾಸು ಮಾಡಿದಿರಂದರೆ, ಆ ಮುಕುಟವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರ ತೆಗೆದು, ನಾನು ಅದನ್ನು ಹರಳು-ಕಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ತರ ಕಡೆಗೆ ಮುರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡುವವನಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದು ಕೇವಲ ತಲೆತೂಲಿಯನ್ನೆ ಬಿಟ್ಟು ಸುವಷ್ಟು ಭಾರವಾಗಿದೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ತನ್ನೊಳಗಿನ ರಾಜಕೀಯ ಪಾಪಗಳ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿವಂತ

ಅರಸನಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಕೂಡ ಹಿಡಿಸಿತು!

ಮ:—ಮಹಾರಾಜರೆ, ನಿಮಗೆ ಬರ್ಕನ “What is majesty but a jest when deprived of its externals” ಸುಭಾಷಿತವು ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ? Majesty ಈ ಶಬ್ದದೊಳಗಿನ M and Y ಈ ಆದ್ಯಂತ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಟ್ಟಿತೆಂದರೆ, ರಾಜಪದವಿ ಕೇವಲ ಜೇಷ್ಠತೆಯುಳ್ಳುದು!

ಜೋ:—ಬರ್ಕನ ಅಂಜೋಣವು ಸರಿಯಿದೆ; ಆದರೆ ಯಾವ ರಾಜರು ಹಾಗಿದ್ದಾರೆಂದೇ ಅವರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆದು. ನಾನು ಹೆಸರಿಂದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ಆ ಪದದ ಬಲದಿಂದ ವಿಭೂತಿವಂತ್ಯದ ಹಕ್ಕು ಹೇಳುವವನಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆಯಿದ್ದರೆ, ಆ ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟರೂ ಅದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಂಡೇ ಕಾಣುವದು.

ವಿಮಲೆ:—ಮಹಾರಾಜರು ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ಹರಳುಕಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ತರ ಕಡೆಗೆ ಮುರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವ ಹೇತುವನ್ನು ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಜಾಹೀರ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಅದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ! ಬರ್ಕನ ಸುಭಾಷಿತವನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ಈ ಮೊದಲೇ ಸುಳ್ಳುಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜರ ಮುಕುಟಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಮಿದುಳಿನ ಬೆಲೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿರಬೇಕು. ನೆಪೊಲಿಯನ್ ಜೋನಾಪಾರ್ಟನ ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ಕಾಲಿಲೆ ತುಳಿಯುವ ಆತನ ಶತ್ರುಗಳು, ಆತನ ಮಿದುಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ವಸ್ತುವೆಂದು ಮ್ಯೂಸಿಯಮ್‌ನಲ್ಲಿ ರಿಸಿದರೆಂದು ನಾನು ಮೊನ್ನೆ ಯಾತರಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿರುತ್ತೇನೆ.

ಮ:—ಆದರೆ ರಾಜಮುಕುಟವು ರಾಜಚಿಹ್ನವಾಗಿದೆ; ಅದನ್ನು ಮುರಿಸುವದೆಂದರೆ ರಾಜಪದವನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ನಾಶಪಡಿಸುವಂತಲ್ಲವೆ?

ಜೋ:—ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಅಷ್ಟು ಆಗದ ಹೊರತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಕೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವ ಜಾಹೀರನಾಮೆಯೊಳಗಿನ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸಫಲವೆಂತಾಗಬೇಕು?

ವಿ:—ಮಹಾರಾಜರೆನ್ನುವದೇ ಸರಿಯಿದೆ. ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯ ರೀತಿಯಾದರೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ. ಅತಿಥಿ ಅಭ್ಯಾಗತರನ್ನು ಉಟಕ್ಕೆ ಕರೆದಾಗ ಅವರು ಸಾಕುಸಾಕೆನ್ನುವ ವರೆಗೆ ಉಣ ಬಡಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಸುಗೃಹೀಣೆಯದಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕೇ ತುತ್ತಿನಷ್ಟು ನೀಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಬಹುಶಃ ಸಾಕುಸಾಕೆನ್ನ ಹತ್ತುವದುಂಟು; ಆದರೆ ಬಡಿಸುವವಳು ಕೈಯೊಳಗಿನ ವಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸೂಸಮುಟ ತುಂಬಿಯೇ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಡಿಸಬೇಕು. “ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಡಿಸಿರಿ” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಗತರಿಗೆ ಉಚ್ಚರಿಸ

ಹಚ್ಚುವವಳು ಗೃಹಿಣಿಯೆಂಥವಳು? ಅಂಥವಳಿಗೆ ಹೋಟಲಿನವಳೆನ್ನಬಹುದು.

ಮ:—ಆದರೆ ರಾಜಸದನವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ರಾಜನಿಗೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಆ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಜೋ:—ಅದೇಕಂತೆ? ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವ ಹಕ್ಕಿರದಿದ್ದರೆ ಅದರ ಮೇಲಿನ ಸ್ವಾಮಿತ್ವದ ಹಕ್ಕಿನ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಯೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

ಮ: ಆದರೆ ರಾಜಸದನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬೇರೆ ಇದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳು ಅದನ್ನು ಕಾಯಬೇಕೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲುಕೈ ರಾಜನಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವಿರುವದಿಲ್ಲ.

ಜೋ:—ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅದನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಿ; ಆದರೆ ಆ ಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ರಾಜನೆಂದು ಆಂಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೇ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಮ:—ಆದಿರಲಿ. ಯಾವುದರ ರುಚಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ಕಾದಿಡಬೇಕು ಇವುಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಷ್ಟು ಗಂಡಸರಿಗಿರುತ್ತಿರುವ ದಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನನಗೆ ಮಾನ್ಯವಿದೆ. ಉಣ್ಣುವವರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವದಲ್ಲದೆ, ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನೂ ಅಡಿಗೆಯಮನೆಗೊಯ್ಯುವ ಗೃಹಿಣಿಯರಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಏನು ಕೊಡಬೇಕು, ರಾಜನು ಏನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇವುಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯವರೇ ಮಾಡಬೇಕು! ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಳೆಂದು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮುಖವಾಗುವ ಮಾನವು ಅವರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದ್ದೇ ಇದೆ; ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಜರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮುಖವನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ವತಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಇವರೇ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲರು.

ಜೋ:—ಈ ಕಲ್ಪನೆಯು ನನಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಮುಖದಂತೆ ನನ್ನ ಮುಖವೂ ಅಂದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೂ ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯವರಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಮ:—ಅದೇನಿರಬ್ಬಾ? ಇಂದು ನಿಮಗೆ ಬಹಳ ಸಂಗತಿಗಳು ನೆನಪಾಗ ಹತ್ತಿದವೆನ್ನಬೇಕು!

ಜೋ:—ಸ್ವರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಇಂದು ಇದು ವಸಂತಾಗಮನವೇ ಸರಿ; ಮತ್ತು ವಸಂತಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಅರುಣೋದಯವನ್ನು ಚಾಹೀರ ಪಡಿಸುವ ಕೆಲಸವು ಹುಂಜದಿಂದ.

ಗಂಡು ಕೋಳಿಯಿಂದ-ಹೋಗಿ ಅದು ಹ್ಯಾಟಿಗೆ-ಹೆಣ್ಣು ಕೋಳಿಗೆ-ಬರುತ್ತದೆಂಬ ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿಲ್ಲವೆ?

ಮು:—ಭಲೆ! ಭಲೆ! ನಿಮ್ಮ ಜಾಹೀರನಾಮೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಕೊಡುವ ಉದಾರತನವೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮದು; ಮತ್ತು ನಾಳಿನ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಕಾಡಿದುವ ಕೃಪಣತನವು ಮಾತ್ರ ವಿಮಲಾಜಾಯಿಯವರದು. ಮಹಾರಾಜ, ಇದು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥೀ ಧೂರ್ತತನದ ಆಟವಿದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಜೋ:—ಮನೋಹರ! ನನಗೆ ಯಾರೂ ಉದಾರನೆನ್ನದಿದ್ದರೂ ನಡೆದೀತು; ಆದರೆ ಉದಾರತನದ ವೇಷ ಧರಿಸುವ ಕೃಪಣ ಇಲ್ಲವೆ ಅಪ್ರಮಾಣಿಕನೆಂದು ನನಗಾರೂ ಅನ್ನಬಾರದೆಂಬದಿಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ತ್ಯಾಗದ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಬಂದರೆ ನಾನದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸೇನು. ರಾಜಮುಕುಟವನ್ನು ಮುರಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಆಗಲೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಈ ಬೈಠಕಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನೋಹರ, ನೀನಾಗಲಿ ವಿಮಲಾಜಾಯಿಯವರಾಗಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದ ಯಾವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಇಚ್ಛೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬರೆಯುವಿರೋ, ಅದರ ಮೇಲೆ ನಾನು ನನ್ನ ಸಹಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಮನೋಹರಾ, ನೀನು ಕೃಪಣಶಿರೋಮಣಿಯು! ಅದರಿಂದ ನೀನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೇನನ್ನೂ ಕೊಡದೆ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಡುತ್ತೀ ಎಂಬದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದೀ ಇದೆ.ವಿಮಲಾಜಾಯಿಯವರು ನಿನಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಹೆಚ್ಚು ಉದಾರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕೊಡುವರು. ನಿಮ್ಮಗಳ ಅಂಚೆಕೆಯೆನಿಸುವದೆಂದು ನಾನೇ ಆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ನನಗೆ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತರೆ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಏನು ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂಬದು ಈಗಿಂದೀಗಲೇ ನಿಮ್ಮ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು; ಮತ್ತು ಅದರ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಆದರೆ ದೃಶ್ಯಕಲ್ಪನೆಯು ನಿಮಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು....

ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ಮಹಾರಾಜರು ಋರ್ಷಿಯಿಂದ ಎದ್ದರು. ಕಿಟಕಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗಗಟ್ಟಿದ್ದ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಪಂಜರದ ಕದವನ್ನು ಅವರು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು. ಅದರೊಳಗಿನ ಪಂಚರಂಗಿಯ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಹೂವಿನ ಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದ 'ತಾಯಿ'ಯು ಫೋಟೋದ ಕಡೆಗೆ ಬಮ್ಮಿ ನೋಡಿದರು; ಹಾಗೂ ಆ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕಿಟಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಾರಿ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಗೆ ಬೀಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಅಭಾವಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಘಟಿಸಿ

ದ್ದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬೀರೆಯವರು ಕೌತುಕಾಸ್ಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವದರ ಹೊರತು ಬೀರೆ ಏನು ಮಾಡಬರುವಂತಿತ್ತು? ಆದರೆ ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಇಷ್ಟೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ಬಂದಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಬಲಗೈಯಿಂದ ಎಡಗೈಯ ಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಚಪ್ಪಾಳೆ ಬಡಿದು, ಆನಂದದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿ:—“ವಾಹವ್ವಾ, ವಾಹವ್ವಾ! ಬಹದ್ದರ ಮಹಾರಾಜ! ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣವು ನಿಜವಾದ ಅರಸನಿಗೆ ಒಪ್ಪಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರೀತಿಯದೆಂದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಿರಿಸುವದು ಕೃತ್ರಿಮತನದ ಪುರಾವೆಯೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾವನು ಯಾಕೆ ತ್ವಿತವಾದ ಗಿಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಆತನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೇನು ಕೊಟ್ಟಾನೆಂಬದು ತಿಳಿದದ್ದೇ ಇದೆಯೆಂದು ನಾನಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ನದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.”

ಮು:—ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ನಮ್ಮ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಅವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಿಯತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ಒಳ್ಳೇ ಜೊತೆಗಾರನಾಗಿರುವದು ನಿಜ!

ಜೋ:—‘ವಿಕ್ಷಿಪ್ತತನದಲ್ಲಿ’ ಎಂದು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ನುವದಿದ್ದೀತು; ಆದರೆ ಮಾತಿಗೆ ತುಸ ಗಿಲಿಟು ಹಚ್ಚಿರುವದೇ ನಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯು!

ಆದರೆ ಆ ಇಬ್ಬರು ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಸಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಂದು ವಿಮಲೆಯು: “ಈ ಸ್ವಭಾವಭೇದವು ಗೆಳೆಯ-ಗೆಳೆಯರಲ್ಲಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಯಾರಾದರೂ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತನೆಂದರೆ, ನಾನು ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ‘ಲೋಕೋತ್ತರ’ವೆಂದು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಲೋಕೋತ್ತರವಾದಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಗಳು ಘಟಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತತನವು ಇರದಿದ್ದರೆ ಸಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ತೀರ ಸರಳ ರೇಷಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ವಕ್ರ [ಕರ್ವ್] ರೇಷಿಯೇ ಸಾಂದರ್ಭ ಪ್ರಕಟಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ!

ಮನೋಹರನು ತುಸ ಖೇದಜನಕ ಸ್ಮರದಿಂದ:—ನಮ್ಮ ‘ತಾಯಿ’ಯು ಬಹು ದಿವಸದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿದ್ದ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜ, ನೀವು ಇಂದು ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೀರೆಂದು ನನಗನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜೋ:—ಏನೋ ಮನೋಹರ, ಪ್ರೇಮವೇ ನೋಹವೆಂದೆನ್ನುವರಲ್ಲ! ಅದೇ ಇದು. ಇದುವರೆಗೆ ಆ ಗಿಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನನಗೆ ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದೇ ನಾನದನ್ನಿಟ್ಟಿದುದು ನಿಜವು; ಆದರೆ ಇಂದೇ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಪಂಜರದೊಳಗಿನ ಗಿಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ತಾಯಿಯ ನೆನಪಾದೀತೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಪಂಜರವನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಏಕಾಗಬಾರದೆಂದು

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನಿಸಿತು. ಭೋಗದಂತೆ ಯೋಗವೂ ಸತ್ಕಲ್ಪಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯೂ ತ್ಯಾಗವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಪ್ರೇಮವು ಆ ಗಿಳಿಯು ಮೇಲಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಯಾವ ಬಾಯಿಂದ ಅಂದೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ಹಣ್ಣು-ಕಾಳು-ನೀರು-ಕೊಡದ ಹೊರತು ಅವಳೆಂದೂ ಅನ್ನಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ ಅವಳು ಆದರೆ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಅದನ್ನು ಬಂದಿವಾಸದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವೇನು? ಸಾಕಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಬೇಕು; ಹಾಗೂ ನಾನು ಅದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಆ ಪ್ರಾಣಿ-ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಭೇದವಿದ್ದೇ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ? ಕಾಲಿನಿಂದ ದೂಡಿದರೂ ಬೆಕ್ಕು ಕಡಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಅಂದರೆ ಅಂಥ ಚರ್ಮಗೆಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಪಂಜರವನ್ನು ಅದಾರು ಕೊಡುವರು? ಅದೂ ಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಓಡಿ ಹೋಗುವ ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಗಿಳಿಯು ಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಾವು ಅದನ್ನು ಪಂಜರದಲ್ಲಿರಿಸುವದಿಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಇದೆಂಥ ನ್ಯಾಯವು?

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವೋಜೇನಾಯಿತೆಂದರೆ, ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಕಿಟಕಿಯ ಹೊರಗೆ ಹಾರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಗಿಳಿಯು ಕಿಟಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಮರಳಿ ಬಂತು; ಆದರೆ ಅದು ಮತ್ತೆ ಪಂಜರದೊಳಗೆ ಹೂಗದೆ, ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಫೋಟೋದ ಕಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತಿತು; ಮತ್ತು 'ಜೋಜಿಗಾ, ಜೋಜಿಗಾ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಗತೊಡಗಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತರಾದರು. ಅದನ್ನು ಕಿಟಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಾರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಅದು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ದೂರದ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಗಾದರೂ ಹೋದೀತು; ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಲಾರದೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನ ಖಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯ ಅರ್ಥವೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಆಗ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿಯೇ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಫೋಟೋದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಕೈಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅದನ್ನು ಚುಂಬಿಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ತೆರದ ಬಾಗಿಲದೊಳಗಿಂದ ಅದನ್ನು ಪಂಜರದೊಳಗಿರಿಸಿದರೆ ಅದು ಇರುವದೇನೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ, ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಪಂಜರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದನು; ಆದರೆ ಗಿಳಿಯು ಸರ್ಕಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಶ್ವಾಪದಗಳಂತೆ ಒಳಗಂತೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ; ಮತ್ತು ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕಸುವಿನಿಂದ ಘಡಘಡಿಸುತ್ತ ಜೊಂಚ

ನಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಕೈಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯಿತಷ್ಟೇ; ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಡ್ಡಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಕೌತುಕದಿಂದ ನಗಹತ್ತಿದರು. ಪ್ರಭಾಕರನ ನಗೆಯು ತಡೆಯದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಜೆನ್ನಾಳೆ ಹೊಡೆದು:—ಜೀತೇ ರಹೋ ಸತ್ಮೆ! ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮ, ಋಣಾನುಬಂಧುತ್ವ, ಕೃತಜ್ಞತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ನೀನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ.

ಮನೋಹರನು ನಕ್ಕು:—ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರ ಸಹವಾಸವು ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಇದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿರುವದೇ ಇಷ್ಟವಾಗಿದೆ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇದನ್ನು ಬೆಕ್ಕು ತಿಂದು ಬಿಟ್ಟೇತಲ್ಲ! ಅದರ ಗತಿಯೇನು? ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಗಿಳಿಯನ್ನಿಡುವದು ಸೆರೆಯಿರಿಸುವದೆಂದೆನಿಸಿದರೂ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದೇ ಆಗುವದು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಪ್ರೀತಿಯ ಬೆಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಬಂತು. ಆ ಕೂಡಲೆ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಕ್ಕೂ, ಬೆಕ್ಕನ್ನು ಕಂಡು ಗಿಳಿಯೂ ಎರಡೂ ಕಕ್ಕಾಎಕ್ಕಿಯಾದವು! ಇನ್ನು ಮುಂದೇನಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರು. ಎಂದೂ ಕೈಗೆ ಸಿಗದ ಗಿಳಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಬೆಕ್ಕು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಮುಂಗೈ ಮೇಲೆ ಹಾರುವ ಸಿದ್ಧತೆಗೆ ತೊಡಗಿತು; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಗಂಡು ಗಿಳಿಯೂ ಮುಂಗೈಯಿಂದ ಹಾರಿ ದಿವಾಣಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಎತ್ತರವಾದ ಗೂಟದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು. “ಜೋಜಿಗಾ, ಜೋಜಿಗಾ!” ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಗಹತ್ತಿತು. ತಾನು ಬೆಕ್ಕಿನ ಫಜೀತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಆನಂದದಿಂದಲೇ ಅದು ಹಾಗೆ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದೆಂದು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಅನಿಸುವಂತಿತ್ತು! ಬೆಕ್ಕು ಫಜೀತಿಗೊಂದು ಹತಾಶವಾಗಿ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ವೋರೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿತು. ಆ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಎದ್ದು, ಆ ಹಿತ್ತಾಳಿಯ ಪಂಜರವನ್ನೇ ತೆಗೆದು, ಕಿಟಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬೀಸಿ ಬಿಟ್ಟು:—ಮನೋಹರ, ವೊದಲು ನಾನು ಗಿಳಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲೆಂಬ ಖೊಟ್ಟೆಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿತ್ತು; ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪಂಜರದೊಳಗಿರಿಸಬೇಕೆಂಬ ವೋಹವು ನನಗುಂಟಾಯಿತು. ಈಗ ಆ ಪಂಜರವನ್ನೇ ತೆಗೆದೊಗೆದದ್ದರಿಂದ ಈ ಗಿಳಿಯು ಹಾಗು ನನ್ನ ವೋಹಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳವೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ? ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕೊಡುವ ನನ್ನ ಮಾತು ಮನಮುಟ್ಟಿ ನಿಜವಾದದ್ದಿದೆಯೋ, ತೋರಿಕೆಯ ಕೃತ್ರಿಮತನದ್ದಿದೆಯೋ ನೀನೇ ಹೇಳು.” ಅನ್ನಲು, ಮನೋಹರನು ನಿರುತ್ತರನಾದನು.

೨೬ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪ!

ಮಹಾರಾಜರು ವಿಮಲೆಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ: --ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ನಾನು ಸ್ವರಾಜ್ಯವಾನದ ಜಾಹೀರನಾಮೆ ತೆಗೆದ ಬಗ್ಗೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆಂದು ಸಭೆ ಕೂಡಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸಭೆಯ ಮುಖಾಂತರ ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗಳ ಚರ್ಚೆಮಾಡಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಕೇವಲ ಲಹರಿಯ ಆಟಗಳೇ! ಎಂದು ನಮ್ಮ ಮನೋಹರರಾಯನಿಗೆ ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದಕ್ಕೆ ಕಪಟ ಇಲ್ಲವೆ ಕೃತ್ರಿಮವೆಂಬ ಕಠೋರ ಹೆಸರು ಇಡದಿರುವುದು ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಆತನ ಕೇವಲ ಮಿತ್ರ ಪ್ರೇಮದ ಉಪಕಾರವೆಂದೇ ಅನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ನಿಮಗಂತೂ ಹಾಗೆನಿಸುವ ದಿವ್ಯವಷ್ಟೇ? ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ-ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದನು- ಪ್ರಾಂಜಲ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದೇನೆ,”

ಮ: --“ನಾನು ಹಾಗೇ ಕನ್ನಬಾರದು? ಈಗ ಕುಳಿತರಲಿಕ್ಕೇ ನೋಡಿರಿ, ಪ್ರಾಂಜಲ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮ ಶಬ್ದಗಳ ಅದಲು-ಬದಲುಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಜರೇ, ನೀವು ಎಷ್ಟು ಚಾಲಾಕಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದಿರೆಂಬದನ್ನು! ನಿಮ್ಮ ಅರಸರುಗಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಬೇಕು?”

ವಿಮಲೆಯು ಪ್ರೌಢತನದಿಂದ ನಕ್ಕು: -- ಮನೋಹರಪಂತರ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂಜಲತನವಿರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನಿಗೆ ಆಕಳಿಕೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಕಾರಣವು ತನಗೆ ತಿಳಿಯತೆಂಬದನ್ನು ಭಾಸಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮನೋಹರನು ಕೈಯಿಂದ ಚಿಟುಕು ಬಾರಿಸಿ, ಬಾಯಿಂದ ಗಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ‘ಕೃಷ್ಣಕೃಷ್ಣ’ ಎಂದಂದನು! ಬಳಿಕ ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಆತನು “ಪ್ರಭಾಕರಪಂತರೇ, ತಾಲೀಮಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನೀವು ಆಗಲೇ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೀರಿ. ನಡೆಯಿರಿ. ನಾನೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಮಹಾರಾಜರು ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯರು. ಅವರು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡುವವರು; ಮತ್ತು ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯವರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದು ಇವರು ಅದನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವವರು! ಈ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧವೇನಿದೆ? ಪ್ರಜೆಗಳ ಕೊತವಾಲಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆಂದು ಮಾಡುವ ಬಿಟ್ಟು ಘೌಜರಾದರರು ನೀವು; ಮತ್ತು ರಾಜಮಿತ್ರನ ಖಾಸಗೀ ಚಿಟ್ಟೀಸಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆಂದು ಮಾಡುವ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಯವೆ ಟಿ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯು ನಾನು! ನಮ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇಮದ ಆನಂದದ ಹೊರತು ಈ ರಾಜ್ಯ ಹಂಚುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಸ್ವಾರ್ಥವೇನೂ ಇರದ್ದರಿಂದ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ನಡೆಯಿರಿನ್ನು, ನಾವು ನಮ್ಮ ಕಾಲವನ್ನು ಈ ರುಕ್ಕ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ವುಕ್ಕಟಿ

ಯೇಕೆ ಕಳೆಯಬೇಕು? ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಾಲೀಮುಖಾನೆಗೆ ಕಳಿಸಿ, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಹಾಗೆಯೇ ತಂತಿಯು ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಅರ್ಜಿ ತಂತಿಯನ್ನು ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟರಿಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬರುವೆನು.”

ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಖುದ್ದ ಮನೋಹರನೂ ಆತನ ಸೂಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನೂ ಎದ್ದರು; ಹಾಗೂ ಅಟ್ಟವನ್ನಿಳಿಯಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ನಕ್ಕು:-ಅಯತಕಾಲಕ್ಕೆ ವೋಸಪಡಿಸುವದೇ ಪ್ರಾಯವೆಟ್ಟ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯ ಕೆಲಸವು! ಅದನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ನೀನೆಂಥ ಪ್ರಾ. ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯು? ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ನೆರವಾಗುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನೀನು ಹೊರಟೆಯಲ್ಲಿಗೆ?

ಮನೋಹರನು ಮೋರೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿ ನಕ್ಕು:-“ಯಾರ ಕೆಲಸವೋ ಅವರಿಗೇ ಅದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿರಿ. ನಾನು ತಕ್ಕ ವೇಳೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತೇನೆ.”

ಮನೋಹರನು ಎಂಥ ಖೋಡಿ ಮುಠಾಳನವನು! ಜೋಜಿಗರಾಯ-ವಿಮಲೆ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನು ಬೊತೆಗೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೊರಟೇ ಹೋದನು; ಮತ್ತು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯೆಂದರೆ ಆತನು ಮುಕ್ಕಾಲು ತಾಸಾದರೂ ಬರುವ ಸಂಭವವಿರಲಿಲ್ಲ; ಯಾಕಂದರೆ, ತಂತಿಯು ಕಚೇರಿಯು ೧೦|| ವರೆಯ ಹೊರತು ತೆರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದಂತಹ ವ್ಯಾಪಕ ವಿಷಯವು ಚರ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕಿತ್ತೆಂದು ವಿಹಿತವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಆಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ಪರಸ್ಪರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆದರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮರವಾದರೂ ಪ್ರಣಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆದ್ರಗೊಂಡ ಯಾವುದೊಂದು ಉದ್ಗಾರವು ಇಲ್ಲವೆ ಶಬ್ದವು ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳತಕ್ಕದ್ದು; ಹಾಗೂ ಈ ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕೆಲಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಮೌನವು ನೆಲೆಸಿದ್ದಿತು. ಇನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಮಾತನಾಡದೆ ಅವರು ಪರಸ್ಪರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದರೂ ತೊಂದರೆ; ನೋಡದಿದ್ದರೂ ತೊಂದರೆ! ನೋಡ ಹತ್ತಿದರೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಾಲಿಗೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತಾಡುವಂಥವು; ನೋಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇಕಂತಲೇ ದೃಷ್ಟಿ ತಪ್ಪಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ನೋಡ ಬೇಕೆಂದರೆ, ಅಂತಃಕರಣವು ಬೈಲಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ತಲೆತಿಗ್ಗಿಸಿ ಕುಳಿತರೆ ಅಂಜು ಬುರುಕತನವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಯಾವ ಚಿತ್ರ-ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಇರದ್ದರಿಂದ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರ ಹೊರಳಿಸಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂದು ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಬೇರೆ ಕಡೆಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೂ

ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಎರಡನೆಯವರೇ ವೊಂದಲು ಏನಾದರೂ ಮಾತಾಡಬೇಕು; ಆ ಮೇಲೆ ತಾನು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು; ಆದರೆ ಇಬ್ಬರೇ ಹಾಜರಿರುವಾಗ ಇಬ್ಬರೂ ಅದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಬೇಕು? ವಿಮಲೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಎಷ್ಟು ಅಡಚಣೆಯುಂಟಾದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ತಪ್ಪು-ಒಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಸಂಭಾಷಣಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂಬದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಡೆಗೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು:— ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ಇನ್ನು ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಿರಷ್ಟೇ?

ವಿ:—ನನಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ರಾಜಕಾರಣದ ಅನುಭವವು ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸೂಚಿಸುವದು ಯೋಗ್ಯವಿದ್ದೀತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮಾತೇ ಬೇರೆ.

ಜೋ:—ಅದು ಹೇಗೆ?

ವಿ:—ಎನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ನನಗಿಂತ ಮೂರು-

ನಾಲ್ಕು ಹೆಚ್ಚು ಮಳೆಗಾಲಗಳನ್ನು ತಾವು ಕಂಡಿರುತ್ತೀರೆನ್ನಲು, “ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯು ವಯಸ್ಸನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ್ದರೆ ವಯಸ್ಸಿನ ವರ್ಷ ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಗಳ ಕೋಷ್ಟಕವನ್ನು ಬಾಲಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ?” ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಅಂದನು. “ಆದರೆ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ರಾಜ್ಯಸದದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂಬ ನಾತೆಯಿಂದ ನನಗಿಂತ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ?” ವಿಮಲೆಯು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ “ನನಗೆ ಅದೂ ಮಾನ್ಯವಿಲ್ಲ; ಯಾಕೆಂದರೆ ರಾಜಸದದ ಮೇಲಿನ ಜೀವನವು ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದ ಚಿತ್ರದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಲೂಕು ಕಡೆಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಿಗುವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಚಲನವಲನದ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಜೀವನವು ಕಸು ಎನ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳಂತಿದೆ. ಒಳಗೆ ಬುದ್ಧಿಗೂ ಭಾವನೆಗೂ ಜೀವನದ ಹಸಿಯು ಎತ್ತ ದೊರೆತೀತೋ, ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದ ಬೇರುಗಳು ಹಬ್ಬುವವು; ಮತ್ತು ಹೊರಗೆ ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ರೋಗರಹಿತವಾದ ಬಿಸಿಲಿನ ಉಣ್ಣೆಯು ಹತ್ತಿತೋ ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಅಂಕುರಗಳು ಹರಿಬಿದ್ದಾವು. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಾರದು; ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ-ತಂದೆ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣ ಆ ಮೂರು ಸ್ವಭಾವದ ಮೂರು ಜನರ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ನೀವು ಯಾವ ಸುಂದರ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಯಶಸ್ವೀ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿರುವಿರೋ, ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅದರೊಳಗಿನ ಹಲವು ಸರಸ್ವರ ವಿರೋಧೀ ವರ್ಗಗಳ ಹಿತ

ಗಳ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮುತ್ಸದ್ಧಿ ತನವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಅಂದಾರು.”

ವಿ: — ಬೇರೆಯವರು ಬೇಕಾದರೆ ಹಾಗನ್ನಲಿ; ಆದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಆ ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಯಾಕಂದರೆ, ನನ್ನ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಮೂರು ಜನರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪರಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆಂಬದರ ಘರ್ಷಣೆ ಕಲ್ಪನೆಯು ತಮಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರೇಮದ ಮೂಲಕವೇ ನನಗೆ ಅವರ ಮಧುರ ಏಕೀಕರಣಗೊಳಿಸಬರುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ತಮ್ಮೆದುರಿಗಿರುವ ರಾಜಕಾರಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಾದರೂ ಅದೊಂದೇ ಮುರವಿದೆ. ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರ ಪ್ರೇಮವು ಇಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನುಗುಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೋಸ್ಕರ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತಾವೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತೀರಿ. ಈ ಬಗೆಯ ಇಬ್ಬಣದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಕಾಯಮವಾಗಿದ್ದರೆ, ತಮ್ಮ ಜೋಡ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ-ಸುರಾಜ್ಯಗಳ ಸುಂದರವಾದ ಏಕೀಕರಣವಾದೀತು. ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯಲ್ಲೇನಿದೆ? ಸ್ವಿಗ್ಧವಾದ ಸುಗಂಧದ ಮೇಣದ ಉಂಡಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಚ್ಚು ಪಡೆಗಳೊಳಗಿಂದ ವಿಧವಿಧದ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು ಬಹು ಸುಲಭವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ರುಚಿವೈಚಿತ್ರ್ಯದ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೇಂದೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಚ್ಚು ಪಡೆ ಮಾಡುವದಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬದಲಿಸಲೂ ಶಕ್ಯವಿದೆ!

ಜೋ: — ಹಾಗಾದರೆ ಇಂದಿನ ಹೊಸ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆಂದು ತಾವು ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದ ಯಾವ ಮಾದರಿಯ ಶಿಫಾರಸನ್ನು ನನಗೆ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತೀರಿ?

ವಿ: — ಆ ಮಾದರಿಯ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತೇ ಅಂಗಳಿರುತ್ತವೆ; ನಾನು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿಯೂ ತಮಗೆ ಹೇಳುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

“ಹಾಗಾದರೆ ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣ” ಎಂದು ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಅಂದ ಕೂಡಲೆ, ವಿಮಲೆಯು ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳ ಹತ್ತಿದಳು. ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದನು. ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರತಿಭಾಮಂಡಿತರಾದ ವ್ಯಾಸರ ಎದುರಿಗೆ ಗಣಪತಿಯು ಲಘುಲೇಖನದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ಕುಳಿತದ್ದನ್ನು ನಾವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಓದುವೆವು; ಆದರೆ ಇಂದು ಸರಸ್ವತಿಯ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಹೊರಹೊರಡುವ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಗಣ-ಪತಿ (ರಾಜನು) ಯು ಲಘುಲೇಖಕನಾಗಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಅನ್ನಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತು ನಿಜ

ವಾಗಿಯೂ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೂಡಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ದ್ದಾಗ ಹೇಳುವವನಿಗಿಂತ ಒರೆಯುವವನ ಕೆಲಸವು ಒಹು ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದ ರಿಂದ ನಡುವಡುವೆ ಸಿಗುವ ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮಲೆಯು ತನ್ನ ಕಣ್ಣ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಜೋಜಿಗರಾಯನಿಗೆ ಆಕೆಯ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಸ್ಥ ವಾಗಿ ಕುಳಿತು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು; ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರು ವಾಗ ಅವಳ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯ ಕೌತುಕವನ್ನು ವಿಶೇಷ ಮಾಡಬೇಕೋ, ಅವಳ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕ ಸುರೂಪದ ಕೌತುಕವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡಬೇಕೋ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇರಲಿ. ಟಿಪ್ಪಣಿ ಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವುದಾದ ಬಳಿಕ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಓದಿ ತೋರಿಸಿದನು. ಅದು ಸರಾಸರಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಕಲಮುಗಳ ಯಾದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಲಮುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದ ಬಳಿಕ ವಿಮಲೆಯು ಕಣ್ಣ ಮೇಲಿನ ಕೈ ತೆಗೆ ದಳು; ಆದರೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಮಾತ್ರ ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ಯನ್ನು ಈಗ ಹೊರಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ನಗುವನ್ನು ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಆತನು ಕೊಂಚ ಅಚ್ಚೆಯಿಂದಲೇ: “ನಿಮಗೆ ಇದೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಸೂಚಿಸಿತು? ಹಾಗೂ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದ ರಂತೆ ಕೂಡಿಸಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂಬದು ದೇವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು!” ಎಂದಂ ದನು; ಆದರೆ ಸಕಾರಣತೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೂ ಅದ್ಭುತದ ಬುದ್ಧಿಗೂ ರಾಮ ಬಾಣ ಔಷಧವಾಗುತ್ತದೆಂಬದು ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮೂಲಕ, ವಿಮಲೆಯಾದರೂ ತುಸ ಅಚ್ಚೆಯ ನುಡಿಯಿಂದಲೇ: “ಇಶ್! ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವರೇತಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು? ಆತನಿಂದ ಆಯತ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನನಗೇನೂ ಸಂದೇಶ ಬರಲಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲವೆ ದಿವ್ಯಪ್ರೇರಣೆಯಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ಓದಿ ನೆನಪಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಅತ್ತಿತ್ತಣದಿಂದ ಕೂಡಿಸಿ ಹೇಳಿದೆನಿಷ್ಟೇ; ಆದರೆ ತಮ್ಮ ರಾಜಕುಮಾರ ಕಾಲೇಜದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ವಿಷಯ ವಿಟ್ಟರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕೆಂದು ನಾನನ್ನುತ್ತೇನೆ.”

“ವಿಮಲಾಬಾಯಿ!” ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಖೇದದರ್ಶಕ ದನಿಯಿಂದ:-
 “ನಿಮಗೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ? ರಾಜಕಾರಣದ ಕಾಲೇಜದಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣವನ್ನು ಕಲಿ ಸುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಆ ಅಭ್ಯಾಸದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥವು ಮ್ಯಾಕವ್ವೇಲಿಯ ‘ಪ್ರಿನ್ಸ್’ ಎಂಬದು. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಾವು ಹುಡುಗರೆಂ- ದರೆ, ರಾಜಕುಮಾರರು! ನಮಗೆ ನಿಜವಾದ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನೂ ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯ ತೆಯನ್ನೂ ಯಾರು ಮತ್ತು ಏಕೆ ಕಲಿಸುವರು? ನಿಮ್ಮ ಮಾತೇ ಬೇರೆ. ನೀವು ಓದಿ ಕೊಂಡಿರುವ ರಾಜಕಾರಣವು ಸ್ವಂತದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ,

ಜನರ ವಿಷಯದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆದಾರ್ಯಾದಿಂದ! 'ಪ್ರಜೆ'ಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿಯೇ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನೀವು ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಲ್ಯಾಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿದಿರಿ; ಮತ್ತು ಓದಿಕೊಂಡದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಜಾಹಿತವರವಾದಂತಹ ಯೋಗ್ಯ ರಾಜಧರ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದಿರಿ; ಆದರೆ ನೀವು ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಯಾವ ಕಲಮುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಿರೋ ಅವು "ಲೋಕಶಾಹಿಯ ವಿಷಯ!" ಎಂದೂ ಯಾವ ಆಧುನಿಕ ನವಜವಾನನೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂಬದನ್ನು ನೆನಪಿಡಿರಿ."

ವಿ: ನವಜವಾನರ ವಿಚಾರಸರಣಿಯು ನನಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆವರ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಕಾಮ್ರೇಡ ಡಂಬಿಯು ದರಬಾರದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದನಲ್ಲ! ಅವನು ಏನೇನು ಪ್ರಲಾಪ ನಡಿಸಿದ್ದನೆಂಬದು ತಮ್ಮ ಕಿವಿಯ ವರೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದೀತು ಅವಿಚಾರದಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೋಗಳುವ ಚಟವೇ ಆ ನವಜವಾನರಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿದೆ! ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ಬೆದಾರ್ಯದ ಹಾರಿಕೆ, ಅವರ ದಿಟ್ಟತನ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಕೌತುಕವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ; ಆದರೆ ಅವರು ತುಸ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಜನರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರವಾದೀತು. ಸದ್ಭಾವನೆಯ ಮದ್ದಿನ ಸ್ಫೋಟವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದಂತೆ ಅವರು ಮಾತಾಡುವದೇನೋ ನಿಜವು; ಆದರೆ ಸೆರೆಯ ಗಡಂಗಡೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುವಂತಹ ಶಬ್ದಗಳೇ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವವೆಂಬದೂ ನಿಜವೇ. ಪ್ರತಿಭೆಯ ರತ್ನವಾದರೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಾಣೀಕಲ್ಲ ಮೇಲೆ ತಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ರಮ್ಯವಾದ ತೇಜವುಂಟಾಗುತ್ತದೆಂಬದು ನವಜವಾನರಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತೆಂದರೆ ಏಕೆತವಾದೀತು. ಅರಸರುಗಳಲ್ಲಿಯ ಹೇಡಿತನವು ಅವರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಅದು ನಿಜವೂ ಆಗಿದೆ; ಆದರೆ ಲೋಕಶಾಹಿಯೂ ತನ್ನ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ಯುರೋಪ-ಅಮೇರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಗಜ್ಜಾಹೀರ ಪಡಿಸಿರುವದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಈ ಘಾತುಕ ಆಟವನ್ನು ಸಾಕುವುದೇಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಇದಕ್ಕೆ ಆತಂಕವನ್ನಾದರೂ ಉಂಟು ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂದು ಅತ್ತ ಕಡೆಯ ಸೂಜ್ಜರಿಗೆ ಅನಿಸಹತ್ತಿದೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ತಾವು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕಲಮುಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಶಾಹಿಯ ಉತ್ತಮವಾದ ಹಾಗೂ ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಪೆಟಿಂಟ್'ವೆಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಸ್ವರೂಪವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ರಾಜಧರ್ಮದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಹಿತದ ಏಕೀಕರಣವು ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಅಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಗಂತೂ ಅನಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಜೋ:—ಅಂದಮೇಲೆ ನನಗಾದರೂ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಏನು ಬೇಕಾಗಿದೆ? ಅದಿ.

ರಲಿ. ಇನ್ನು ನೀವು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಧಿಕೃತ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದು ಈ ಯಾವಿಯ ಮೇಲೆ ಸಹಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಲ್ಲ!

‘ಹೋ, ಅದಕ್ಕೇನು ಪ್ರತಿಬಂಧ?’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿಮಲೆಯು ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಜೋಜಿಗರಾಯನಿಂದ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿದಳು. ಕೂಡಲೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನೂ ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿ ಇಸಕೊಂಡು ವಿಮಲೆಯ ಸಹಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಹಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು! ಈಗ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಹರ್ಷವು ಆತನ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಬಡೆದು ಕಾಣಹತ್ತಿತು. ಅದೇ ಭರದಲ್ಲಿ ಆತನು:—
 “ಆದರೆ ಈ ಒಪ್ಪಂದದ ಕಲಮುಗಳನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ನಾವೂ ನೀವೂ ಕೂಡಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿಶಃ ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಜಾಮಿನದಾರರೆಂದು ಬದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ! ಅದರಿಂದ ಈ ಕಾಗದದ ಮೇಲಿನ ಸಹಿಗಳಂತೆ ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮಗಳ ಸಹಜಯವೂ ಅಖಂಡವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕಾರಭಾರಿಯೂ ಎಂದು ಜೋದ್ಯಪುರ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಹೊರಡುವಂತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಮಗಾದರೂ ಅದೇ ಬಂಧನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದೀತು. ತಿಳಿಯಿತೆ? ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯದಲ್ಲಿಡಿರಿ. ಜಾಮಿನುದಾರನು ಯೋಗ್ಯನು; ಆದರೆ ಹಾಜರಿರದಿದ್ದರೆ ಆತನ ಜಾಮಿನನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡಕೊಳ್ಳುವದು! ನಾನು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನದೀ ತೀರದ ಮಾವಿನ ತೋಪಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಗುಡಸಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇರತಕ್ಕವನಿದ್ದೇನೆ. ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದರೆ ನಿಮಗೂ ಅಂಥದೇ ಒಂದು ಗುಡಸಲು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡಲಾದೀತು.”

ಈಗ ಮಾತ್ರ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಅಂತಸ್ಕ ಗೂಡಭಾವನೆಯು ವಿಮಲೆಗೆ ಮಸಕುಮಸಕಾಗಿ ಕಾಣತೊಡಗಿತು; ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳುವದೇನೆಂದರೆ, ರಾಜಪದಸ್ಥ, ಸುಂದರ, ಉದಾರ, ಸುವಿಚಾರ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾದ ಆ ತರುಣನನ್ನು ಕಂಡು ವಿಮಲೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಭಾವನೆಯು ಹುಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಬೇರೆಯವರಾದರೂ ಅದೇಕೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು?

ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜಪದಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸಿ ಲೋಭಿಸುವಂತಹ ಪ್ರಾಕೃತ ಸ್ತ್ರಿಯು ಅವಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗಿನ ಪ್ರಭಾಕರನ ಪ್ರಕರ್ಣವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಯಾವ ಉತ್ಸಾಹವರ್ಧಕ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಜಪದವು ಲಭಿಸಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಅವಳು ನೋಡಿದ್ದಳೋ, ಅದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಜೋಜಿಗವೇನು? ವಿಮಲೆಯು ಮರ್ಯಾದೀಲಳಾಗಿದ್ದರೂ ಸೌಭಾಗ್ಯಕಾಂಕ್ಷಿಣಿಯಾಗಿದ್ದಳು.

ಪ್ರಣಯಭಾವನೆಗಳನ್ನಡಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಯಾರೂ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟ

ಲಾರರೆಂಬಂತೆ, ಮಾವಿನ ತೋಪಿನೊಳಗಿನ ಗುಡಸಲದ ಬಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಗುಡಸಲು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯ ಆಟವನ್ನು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಳಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ವಿಮಲೆಯು ನಕ್ಕು: “ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯು ತುಸ ತಪ್ಪಿತೆನ್ನ ಬೇಕು! ಪರರಾಷ್ಟ್ರದ ವಕೀಲರ ನಾತೆಯಿಂದ ನಾನೀ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇಲೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಪರರಾಷ್ಟ್ರದ ವಕೀಲರು ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರ ಬಳಿಯೆಲ್ಲೊ ಬ್ಬರೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ವಾಸಿಸಿರುವುದುಂಟೇ? ಮಿತ್ರರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೈರ, ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಂತಯಗ್ರಸ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾವಧ ವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದ ವಕೀಲನ ನಿವಾಸದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಂತ್ರಾಟಗಳು ಬೇರೆಯವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂದು ವಕೀಲರ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳು ದೂರ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ; ಹಾಗೂ ಪಹರೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲವೆ?”

ಈ ಉತ್ತರದಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ತುಸ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದನು; ಆದರೆ ಈಗೀಗ ಆತನು ತುಸ ದಿಟ್ಟನಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ವಿಮಲೆಯು ಮಾತಿನ ಮುಯ್ಯಕ್ಕೆಮುಯ್ಯ ತೀರಿಸುವದಕ್ಕೆಂದು ಆತನು:—“ಛೇ, ಛೇ! ಪರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಾಜಕಾರಣದ ನಿಜವಾದ ರಹಸ್ಯವು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾವಧತನವಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶತ್ರುತ್ವವಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಾಶಂಕೆಯೂ ಇಲ್ಲೆಂಬ ವೇಷ ತೋರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗೆ ಪರರಾಷ್ಟ್ರದ ವಕೀಲರೂ ಅಂದಿನೆಡರ ಕಾಂಸಲರೂ ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವಾಸಿಸದೆ, ಒಂದೇ ನಿವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದು, ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೇ ಊಟ-ಪಾಟಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಗುಡಸಲದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಗುಡಸಲ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದರೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಒಂದೇ ಗುಡಸಲನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ವಕೀಲರು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ರಾಷ್ಟ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಾದರೂ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೇ ವಿಶ್ವಾಸವೂ, ಸ್ನೇಹದಿಂದಲೇ ಸ್ನೇಹವೂ, ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ಪ್ರೇಮವೂ ಬಿಳಿಯುವವಲ್ಲವೆ? ಜೋಡ್ಯವುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆ ಹಾಗೂ ರಾಜ ಇವರುಗಳ ಒಪ್ಪಂದದ ಕಲಮುಗಳು ಅಜಾಧಿತವಾಗಿ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ರಬೇಕು, ಪರಸ್ಪರರ ಜಾವಿಾನು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ದೊರಕಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸೂಚಿಸಿರುವ ಮಾರ್ಗವು ಇಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲೇನು? ದೇವಾ, ನನ್ನ ಹೆಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದೇ ಅಕಲ್ಪಿತವಾಗಿ ಘಟಿಸುತ್ತದೇನು?”

ಈ ಸ್ಪಷ್ಟಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಉತ್ತರವು ವಿಮಲೆಗೆ ಸೂಚಿಸಲೊಲ್ಲದು. ಮೊದಲು

ಅವಳು ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಾಚಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿದಳು; ಆದರೆ ಆಕೆಯು ಒಳ್ಳೆ ಬುದ್ಧಿ ಶಾಲಿನಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಕಡೆಯ ಶಬ್ದಗಳೊಳಗಿಂದಲೇ ಏರುದ್ಧ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ತುಸ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಬೀರಿ, ಅವಳು:—“ಮಹಾರಾಜರೇ, ತಾವಂದಂತೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸವು ಹಣೆಬರಹದಲ್ಲಿ ದೆಯೇ? ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಬರೆದಿದೆಯೆಂಬದನ್ನಾದರೂ ತುಸ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳೋಣ! ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಜೋದ್ಯದ ಮಾದರಿಯೆಂದು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯಾಗುವ ಯೋಗವು ತಮ್ಮ ಜನ್ಮಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಮಾತ್ರ ಸಖಿಯಾದ ಯೋಗವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಕಾರಣ ಪ್ರಜಾಪ್ರೇಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಜೋಜಿಗದವರಾಗಿ ತೋರುತ್ತೀರಿ. ಈ ಸಟ್ಟಣದ ಹೆಸರನ್ನು ಜೋದ್ಯಪುರವೆಂದು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯಾರು ಮತ್ತು ಏಕೆ ಇಟ್ಟರೆಂಬದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೆ ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಗುಣಗಳೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪತ್ತೆಯೇ ಇಲ್ಲದಾಗ ಕೇವಲ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತೊಟ್ಟಿಲದೊಳಗಿನ ಕೂಸೆಂದು ಇಟ್ಟ ಅವನ ಹೆಸರೂ ಇವುಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಆದರಂತೆಯೇ ಈ ಸಟ್ಟಣದಾದರೂ ಆದೀತು.”

ಅದಕ್ಕೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಒಳ್ಳೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ:—ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ಜನ್ಮಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಬ್ದಿಕ ಕೋಟಿಗಳಿರುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಯೋಗಗಳು ಮಾತ್ರ ದಿಗ್ಧಾರ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡಂತೂ ಕೇವಲ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದುದರಿಂದ, ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ಈ ಕ್ರಮದಂತೆಯೇ ಏಕಾಗಲೆಲ್ಲದೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಮೂರನೇ ಯೋಗವಾದರೂ ನಿಜವಾದೀತೆಂದೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಹೇಗೆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದೀತೆಂದದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ನನಗೆ ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆಯವರೆಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾಕರಸಂತರು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಗುಪ್ತವೇಷದಿಂದ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾನೂ ಗುಪ್ತವೇಷದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದೆನು. ‘ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಟು ಹೋಗು’ ಎಂದು ನೀವು ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಹೇಳಿದುದು ನಿಮಗೆ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದೆಯೇ? ಆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನದಿಂದಲೂ ತೇಜಸ್ವೀ ವರ್ತನದಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಮೂರನೇ ಯೋಗವೂ ಒದಗಿ ಬರುವದೆಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸಹತ್ತಿತು. ಇತ್ತ ನೋಡಿರಿ; ನಾನು ನನ್ನ ಜನ್ಮಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೇ ನಿಮಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೈವಲಿಖಿತದ ಮೇಲಿನ ನನ್ನ ವಿಶ್ವಾಸವು ಯೋಗ್ಯವೋ-ಅಯೋಗ್ಯವೋ ಎಂಬುದು

తిళిదితు, హిగేందు హేళి, జ్ఞానేజీగరాయను బిరిన కిలి తేగేదు అద రేణిళగిన తన్న జన్మ పత్రికేయన్ను తందు విమలీయ ఎదురిగే మడికే బిజ్జి ఇట్టను. అదన్ను ఓదదీకేణి-ఓదబారదేణి ఎంబ సంశయవు అవళి గుంటాయితను; ఆదరే ఓదదిరువదు లుద్దా మతనద్దాదితేందు తుస కౌతుక బుద్ధియిందలీ అవళు అదన్నొదిదళు. ఆ పత్రికేయిళగిన సంగతియు హిగిద్దితు: “జిక్కందినల్లి మాత్యవియేణిగవాదితు; ఆదరే ఆ దుఃఖివు ఒబ్బ మాత్య సమాన స్త్రీయింద నివారణవాదితు. రంక నాదవను రాజనాగువంతక బలిష్ఠయేణిగవిదే; ఆదరే భిణిగక్కింత త్యాగద వృత్తియు ప్రబలవాదితు. మాత్య-పిత్య ప్రేమవుళ్ళ విమల జారిత్యద విదుషి స్త్రీయళిణిడనే అద్దుత రితియింద భిట్టియ యేణిగవుంటాగి అవ ళిణిడనే వివాహవాదితు; మత్తు ఇడి జన్మదల్లి అవళింద ఒక్కో సౌఖ్యి వుంటాగి, క్యేకేణిండ కేలసదల్లి సహాయవాదితు.”

పత్రికేయిళగిన ఫలవన్ను విశేషవాగి ‘విమల’వేంబ శబ్ద వన్నొది విమలీయు నిజవాగియొ బిదరిదళు. కాగద, మసిగళ మేలింద ఆ పత్రికేయు ఇప్పత్త్యదు వక్షణగళ ముంజే బరేదంతే హళియదాగి కాణి సుత్తిత్తు. ఇందిన అకల్పిత ప్రసంగక్కాగి అదన్ను బీకంత కృత్రిమ వాగి మాడిదేయిందు తిళియలిక్కే యావ కారణవుణి ఇరలిల్ల. ఇన్ను ఆ పత్రికేయు నిజవేందరే, అదరేణిళగిన లుల్లీఖివు డసరన్ను బిట్టుబిట్టరణ వణణన మత్తు పరిస్థితిగళ ములక తన్నన్నీ అడరువంతిత్తు! అదన్ను కేణిడవిబిడలిక్కే ఒందరే నేణిడిబిడబీకేందు విమలీయు నక్క, బీకంత తుస ముణగు తిరువిదంతే మురుక మాడి: “లాక్కణిక ద్వయాధణద భాష యేణిజిసువదే జ్యోతిషద ముఖ్యి మంత్రవాగిదే. ఫలజ్యోతి షద లేణికభ్రమద బాధియన్ను నాను తమగే సహసా ఆగగేణిడువదిల్ల. ఆదరణి కణిడ విషయవే డేణిరటిద్ద రింద నానేణిందు మాతు కేళిదీ- కేందిరుత్తేనే!”

లుత్సు కతేయింద జ్ఞానేజీగరాయను:—అవశ్యవాగి కేళిరి; నానా దరణి ప్రాయశః జ్యోతిషక్కింత తక్షణబుద్ధి యన్నీ డేజ్జాగి మన్నిసు త్తేనే; ఆదరే న్యాయాధిశను తన్న ఎదురిగే బందిరువ ఎల్ల పురావేయి బగ్గి విచార మాడలీబీకల్లవే?

వి:—నాను కేళువదిష్టే, “రంకను రాజనాగువ బలిష్ఠయేణి

ಗವು; ಆದರೆ ಭೋಗಕ್ಕಿಂತ ತ್ಯಾಗದ ವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರಬಲ” ಎಂಬ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನ ಭವಿಷ್ಯವು ತಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಯಿತೆಂಬ ಸ್ವರ್ಘಿಕೀಟನ್ನು ನಾನು ಬಹುಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟೇನು; ಆದರೆ ಮಾತೃವಿಯೋಗವಾದೀತು; ಹಾಗೂ ಆ ದುಃಖವು ಒಬ್ಬ ಮಾತ್ರತುಲ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಪರಿಹಾರವಾದೀತೆಂಬ ಈ ಭವಿಷ್ಯದ ಗತಿಯೇನು? ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿಗೆ ಆ ಹೂವಾಲೆ ಹಾಕಿದ ಫೋಟೋ ಯಾರದದು? ತಮ್ಮ ಜನಕ ತಾಯಿಯದೋ? ಇಲ್ಲವೆ ಅವಳ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವ ಆ ಎರಡನೇ ಸ್ತ್ರೀಯಳದೋ? ಈ ಫೋಟೋದ ಮುಖಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ತೇಜಸ್ವಿತೆಯೂ ಸದ್ಗುಣಗಳೂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿರುತ್ತವೆ.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದರ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಹುರುಪು ಉಂಟಾಯಿತು, ವಿಮಲೆಯು ಫೋಟೋ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಆ ಫೋಟೋದ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಫೋಟೋದ ಕಟ್ಟಿನ ಕೆಳದಿಗೆ ತಲೆಹಚ್ಚಿ ಮೂರುಸಾರಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ವಿಮಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಮಾಡಿ ನಿಂತು: “ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ನನ್ನ ರಾಜಯೋಗದಂತೆಯೇ ಮಾತೃಸುಖದ ಯೋಗವಾದರೂ ಶಬ್ದಶಃ ಸಭಿಯಾಯಿತು. ನನ್ನ ಹಡದವನು ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗತಿಸಿದಳು. ಅವಳ ನೆನಪೆಂದರೆ ನನಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಅಭಿಮಾನಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಬೇಗನೆ ಅವಳಿಗೆ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು, ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಈ ಫೋಟೋದೊಳಗಿನ ಈ ಸಾಕು ತಾಯಿಯ ಉಡಲಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಮಹಿಮಳು ನನ್ನನ್ನು ಕೇವಲ ಹೊಟ್ಟಿಯ ಮಗನಂತೆ ಪಾಲನೆ-ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಿದಳಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಭಾವೀ ರಾಜ್ಯಪದದ ಸ್ವಪ್ನವು ಅವಳಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಬಿದ್ದಿತ್ತೆಂಬಂತೆ ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯ ತ್ಯಾಗ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಉಪಭೋಗ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಅವಳು ನನಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಳು. ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ರಾಜಕುಮಾರ ಕಾಲೇಜದ ಕೋರ್ಸ್‌ನಿಂದರೆ ನಾನು ಈ ಮಹಾಮಹಿಮಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ದಿನಗಳೇ. ಇವಳೇ ಮನೋಹರನ ಹಡದವನು. ಆತನು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಪ್ರಾ. ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯ ನಾತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮನೋಮನವಾಗಿ ಆತನು ನನ್ನ ಅಣ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜನ್ಮಕೊಡದಿದ್ದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮೇಲೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಾಯಿಯಂತೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬರುತ್ತದೆಂಬದರ ಅನುಭವವು ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ಖುದ್ದ ನಿಮಗಿರುವಂತೆ ನನಗೂ ಇದೆ. ನೀವೂ ನಾನೂ ಸಹಾನುಭವಿಗಳಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಡೀ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಹಾನುಭವಿಗಳಾಗಿಯೇ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿದೆ” ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ಆತನು ಮತ್ತೆ

ಮೊದಲಿನಂತೆ ವಿಮಲೆಯು ಎದುರಿಗಿನ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತನು.

ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿದ್ದ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಜನ್ಮಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ವಿಮಲೆಯು ಪುನಃ ಪುನಃ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಓದುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಜೋಜಿಗರಾಯನು: -“ವಿಮಲಾಬಾಯಿ, ಪತ್ರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಎರಡು ಭವಿಷ್ಯ ಗಳು ನಿಜವಾದ ಬಳಿಕ ಮೂರನೆಯದಾದರೂ ಸಟಿಯಾಗುವದೋ- ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳಿ ರಿನ್ನು! ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮಾಡುವದು ಕೇವಲ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಇದೆ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ನಂಬಿಗೆಯು ಕೆಲಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಹುಟ್ಟಿದಂದಿ ನಿಂದ ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯಿರುವದೇನಂದರೆ, ನನ್ನ ಜೀವನ ನೌಕೆಯು ಯಾವಳೊಬ್ಬ ಸತ್ಯವೃತ್ತ ಪ್ರೇಮಲ ನಿಸ್ವಾರ್ಥಿ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಅನುಕೂಲ ಗಾಳಿ ಯಿಂದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಯುಷ್ಯದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆ ಮಹಾನು ಭಾವಳು ಈ ನನ್ನ ನಂಬಿಗೆಯನ್ನು ಸಟಿಯಾಗ ಮಾಡಿದಳು; ಮತ್ತು....” ಇಷ್ಟು ಶಬ್ದ ಗಳು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಕಂಬನಿಗಳು ಹರಿಯು ಹತ್ತಿದವು. ಅದೇ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿದ್ದ ವಿಮಲೆಯ ಡಬ್ಬುಗೈಯ ಮೇಲಿಟ್ಟನು; ಮತ್ತು ಆತನ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಅವಳ ಕೈಯೂ ಅದರ ಕೆಳಗಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲೆಯೂ ಹಸಿಯಾದವು.

ಪ್ರೇಮಲ ಕೃತಜ್ಞತೆಯ ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ವಿಮಲೆಯ ಅಂತಃಕರ ಣವು ಉಕ್ಕಿಬಂದಿತು. ಅವಳ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದಲೂ ನೀರು ಹರಿಯತೊಡಗಿದವು. ಅವಳು ಜೋಜಿಗರಾಯನ ತಲೆಯ ಕೆಳಗಿನ ತನ್ನ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲನೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು: -“ಮಹಾರಾಜ, ಪತ್ರಿಕೆಯು ತೊಯ್ಲಿ ತಲ್ಲ?” ಎಂದೆನ್ನಲು, ಜೋ ಜಿಗರಾಯನು ತಲೆಯನ್ನೆತ್ತಿ: “ನನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಪೂಜೆಗೆ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಂಗಲಕರವಾದ ಬೇರೆ ಯಾವ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡೇನು?” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆಕೆಯ ಗಲ್ಲಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಶ್ರುಪ್ರವಾಹದ ಗುರುತನ್ನೂ ನೋಡಿ “ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದಲೂ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಮಂಗಲಾಭಿಷೇಕದ ನಾಲ್ಕು ಹನಿಗಳು ಬಿದ್ದಿ ರುತ್ತವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣವು ತನ್ನ ಗುಪ್ತಸಂದೇಶವನ್ನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಖಾತ್ರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತೆಂಬಂತೆ ತೋ ರುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗಾದರನ್ನು ನನ್ನ ಮೂರನೇ ಭವಿಷ್ಯವೂ ನಿಜವಾಗುವದೆನ್ನಿರಿ. ಇನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಧನ್ಯನಾದುದು ನಿಜವು!”

ಈ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಸಂಭಾಷಣನವು ನಡೆದಿರುವಾಗಲೇ ಮನೋಹರನು ಯಾ ವಾಗ ಅಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಬಂದಿದ್ದನೆಂಬುದು ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಮ ಲೆಯ ಕೈ ಮೇಲೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ತಲೆಯೂರಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಆತನು ತುಸ

ಮರೆಗಾಗಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಜೋಜಿಗರಾಯನ ಧನ್ಯತೆಯ ಉದ್ಗಾರದಿಂದ ಸಂಭಾಷಣವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆತನು ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಚಪ್ಪಾಳೆ ಬಡಿದು: “ಮಹಾರಾಜರೇ, ಇನ್ನೂ ಅಪೂರ್ಣವೋ-ಸಂಪೂರ್ಣವೋ?” ಎಂದಂದನು.

ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮರ್ಮವು ಜೋಜಿಗರಾಯ-ವಿಮಲೆಯರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಹೊಳೆಯಿತು. ವಿಮಲೆಯು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತುಸ ನಾಚಿಕೊಂಡಳು. ಜೋಜಿಗರಾಯನು:—“ಅಣ್ಣಾ, ಇದೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಯವೆಟ್ಟ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಗಳ ಕಂತ್ರಾಟವು! ಅಣ್ಣನು ತಮ್ಮನ ಹಿತವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹಾಗೂ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದಕ್ಕೆ ಅಳತೆಯಿರುವದೇ?”

೨೭ ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ನೊದಲನೇ ಮುಕ್ಕಾಮು.

ವಿಮಲೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರೇಮಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಸಫಲವಾದದ್ದರಿಂದ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಸ್ವಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಧನ್ಯತೆಯ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನಂತೂ ಹೊರಡಿಸಿದನು; ಆದರೆ ಮನೋಹರನಿಗಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಯಥಾರ್ಥತೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಧನ್ಯತೆಯೆನಿಸುವಂಥ ಯಾವ ಕೆಲ ಸಂಗತಿಗಳಿರುತ್ತವೆಯೋ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತಕ್ಕನುರೂಪವಾದ ವಧುವು ದೊರಕುವದರಿಂದನೆಯೇ, ತುಲ್ಯಗುಣರಾದಂಥ ಬೇರೆ ವಧು-ವರರ ವಿವಾಹಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಡುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ದೊರಕುವ ಸಮಾವೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡಬರುತ್ತದೆ. “ಸಮಾನಯನ್ ತುಲ್ಯಗುಣಂ ವಧುವರಂ ಚಿರಸ್ಯ ವಾಚ್ಯಂ ನ ಗತಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ” ಹೀಗೆಂದು ಕಾಲಿದಾಸನು ಅಂದೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಕೆಲಸವು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೇ ಗಡಚಾಗಿರಲು, ಮನುಷ್ಯರ ಪಾಡೇನು? ಇರಲಿ. ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕೊಡುವ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿರಲು, ವಿಮಲೆಯಂತಹ ವಧುವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಆತನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ತಾನೂ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಮನೋಹರನಿಗನಿಸಿತು; ಆದರೆ ಈ ಅರಿವನ್ನು ತೋರಗೊಡದೆ, ಆತನು ಜೋಜಿಗರಾಯನನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ: “ಮಹಾರಾಜರೇ, ಇನ್ನು ನೀವು ನನ್ನ ಬಂಧುಪ್ರೇಮದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಲಾರಿರಿ? ಆದರೆ ಅದು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಾರ್ಥ ಮೂಲಕವೇ ಆಗಿದೆ; ಅದಿರಲಿ. ನೀವು ಪ್ರಜಾಪ್ರೇಮದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸತಕ್ಕವರಿದ್ದೀರಿ! ಅದರದೇ ನಾಯಿತು? ಅಥವಾ ಸ್ವಂತದ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಮರೆತೇ ಬಿಟ್ಟಿತೋ?”

ಜೋ:— ಭಲೆ! ಭಲೆ! ಅದೇಕಂತೆ. ನಾನು ಆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡೆಂದರೆ

ಗೊತ್ತಾದೀತು. ಇದನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಓದಿ ಕೊನೆಯ ನಿಷ್ಕರ್ಷವೆಂದು ಇದರ ಕೆಳಗೆ ನಾನು ರಾಜನೆಂದೂ ವಿಮಲಾದಾಯಿಯವರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳೆಂದೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸಹಿಗಳೂ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ನೀನು ಈ ಕಾಗದವನ್ನೊಮ್ಮೆ ಓದಿಯೇ ಬಿಡು; ಅಂದರೆ ನಿನಗೂ ನಮ್ಮ ಯೋಜನೆಯು ತಿಳಿದೀತು.” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಘಟನೆಯ ಆ ಯಾವಿಯನ್ನು ಮನೋಹರನ ಕೈಗಿತ್ತನು. ಮನೋಹರನು ಅದನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಓದಿದನು. ಆ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಒರೆದ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯ ಕಲಮುಗಳು ಹೀಗಿದ್ದವು:-

೧) ಸಂಸ್ಥಾನ ಸಂರಕ್ಷಣೆದ ಜವಾಬುದಾರಿಯು ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಜರ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಜವಾಬುದಾರಿಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಾಜನ ಕಡೆಗೇ ಇರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿಯ ಜವಾಬುದಾರಿಯನ್ನು ರಾಜನು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಿಸಬೇಕು.

೨) ಈ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ರಾಜನೇ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನೇಮಿಸಬೇಕು. ಮಾತ್ರ ಅವರು ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕುಶಲರಾಗಿರಬೇಕು; ಆದರೆ ಮೇಲಿನ ಗುಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅವರಲ್ಲಿಯ ನಿಸ್ವಾರ್ಥತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ.

೩) ಈ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ವೊದವೊದಲು ಸಂಬಳಿಲ್ಲದೆ ನೇಮಿಸಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನೇ ಕೊಡುವುದಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಅವರು ಸೇವಾ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯಬಾಹುಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಿಷಯದ ಲೋಕಮತ ಇವುಗಳನ್ನು ಮನದುದು ಇನಾಮು ಎಂದು ಕೊಡಬೇಕು.

೪) ಪ್ರಜೆಗಳೊಳಗಿನ ಯಾವನೊಬ್ಬನು ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತದ ಯಾವುದೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮೈಮೇಲೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಾಡತೋರಿಸುತ್ತೇನೆಂದರೆ, ಆತನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಕು; ಆದರೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಂಬಳಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವದೇ ಆತನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಬುದ್ಧಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು.

೫) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಖಾತೆಯ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ತಜ್ಞ ಹಾಗೂ ಅನುಭವಸ್ಥ ರಾದಂಥ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಎರಡು-ಮೂರು ಜನ ಗುಮಾಸ್ತರನ್ನಾದರೂ ದಿನದ ವ್ಯವಹಾರ ಸಂಬಾಳಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದಿಡಬೇಕು.

೬) ಲಂಚ-ರೂಸುವತ್ತಿನ, ಜುಲುಮೆ-ಜಬರಿಗಳ ಚೌಕಶಿಗಳನ್ನು ಸಾವಾಧಾರಣದಿಯಿಂದಲೂ ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಗುಹ್ಯಗಾರನಿಗೆ ನೆನಪು ಉಳಿಯುವ

ಹಾಗೆ ಹಾಗೂ ಜನರಿಗೆ ದಿದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಕಠಿಣ ಶಾಸನವನ್ನೀಯಬೇಕು.

೭) ನ್ಯಾಯದಾನದ ಕೆಲಸದೊಳಗಿನ ಕೊನೆಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ರಾಜನೇ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಆದರೆ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಂತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಬಜಾಯಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಚವೂ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಕೂಡದು.

೮) ಪ್ರತಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನ ದರಬಾರು ಕೂಡಿಸಿ, ರಾಜನು ಜಾಹೀರ ನಿಮಂತ್ರಣ ಕೊಟ್ಟು ಯಾರಿಗೇನಾದರೂ ತಕರಾರು ಕೊಡುವ ದಿದ್ದರೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಕರೆಯಬೇಕು; ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಖಾತೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹಾಜರಿರಿಸಿ, ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಕಾಗದ-ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಚೌಕತಿ ಮಾಡಬೇಕು.

೯) ಕಾಯಿದೆಯ ಆಧಾರದ ಹೊರತು ಯಾರ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಧರ್ಮ, ರೂಢಿ, ಖಾಸಗೀ ವ್ಯವಹಾರ, ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಕೈಹಾಕಬಾರದು.

೧೦) ಕಾಯಿದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಕರ ಕೂಡಿಸುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಲೋಕಮತವನ್ನು ಅಜನಾಯಿಸದ ಹೊರತು ಮಾಡಬಾರದು.

೧೧) ಪಂಚಾಯತಿ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಣಯಗೊಳಿಸಬರುವಷ್ಟು ಆಡಳಿತ ವನ್ನೆಲ್ಲ ಆ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದಲೇ ಸಾಗಿಸಬೇಕು.

೧೨) ಸರಕಾರೀ ಹಣವಿಂದ ಯಾವ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಕೃತ್ಯಗಳಿಗೂ ಉತ್ಸವಗಳಿಗೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಾರದು. ಶಕ್ಯವಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ದುಡ್ಡನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು.

೧೩) ಪ್ರತಿ ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗಿನ ಯಾವ ನೊಬ್ಬ ತಜ್ಞ, ವಿದ್ವಾನ್ ಲೆಕ್ಕ-ಪತ್ರ ಬಲ್ಲ ಅನುಭವಸ್ಥ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಆತನಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಲೆಕ್ಕ-ಪತ್ರ ಜಮಾಖರ್ಚು ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧೪) ರಾಜನು ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನೌಕರನೇ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಖರ್ಚಿಗಿಂದು ಸಂಬಳ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕಾಟುಂಬಿಕ ಹಾಗೂ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಖರ್ಚುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕು.

೧೫) ರಾಜನ ಹಿರಿಯ ಮಗನ ಹೊರತು ರಾಜಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಇತರ ರಾರಿಗೂ ಸಂಬಳ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಕೊಡಬಾರದು.

೧೬) ದರಬಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಸ್ಥಾನ ಇವುಗಳು ರಾಜವ್ಯಕ್ತಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ

ವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನಿತ್ಯದ ರಾಜ್ಯದಾಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಖರ್ಚಿನ ಹಣವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಬೇಕು.

೧೭) ರಾಜನು ಪ್ರತಿ ಏಕ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ರಾಜಪದದ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಆತನನ್ನು ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಆತನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಬೇಕು.

೧೮) ಈ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಐವತ್ತೇ ಜನ ಸಂಭಾವಿತ ಜನರ ಹೆಸರಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪಂಚಾಯತಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೧೯) ಆ ಐವತ್ತು ಜನರಿಗೇ ಲೋಕಮತ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿರಬೇಕು; ಹೊಸ ಕಾಯಿದೆ, ಕರಪಟ್ಟಿ, ಲೋಕಹಿತದ ಯೋಜನೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಷದಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಂಡಳದ ಮುಖಾಂತರ ಲೋಕಮತವನ್ನು ಅಜಮಾಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

೨೦) ರಾಜನು ರಾಜ್ಯಪದದ ಮೇಲಿರುವಾಗ ಖಾಸಗೀ ವ್ಯಾಪಾರೋದ್ಯೋಗ ಇಲ್ಲವೆ ಹಣಗಳಿಸುವ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಇದರಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕನು ಲೋಕ ಸಭೆಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಹೊರತು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸೀಮೆಯ ಹೊರಗೆ ಸ್ವಂತದ ಖಾಸಗೀ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಆಸ್ತಿ-ಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಕೂಡದು.'

ಆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನೋದಿ ಮನೋಹರನು ತಲೆಯನ್ನಲ್ಲಾಡಿಸಿ:-ಇದೆ; ಈ ಯೋಜನೆಯು ನಿಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಉದಾರವಾದದ್ದೇ ಇದೆ! ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡು ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನನುಭೋಗಿಸುವ ಜಾಣತನವನ್ನೂ ಪಾತ್ರತೆಯನ್ನೂ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೀಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಜೋ:- ಮನೋಹರಾ, ನನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾತ್ರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆ ಶಂಕಿಸುತ್ತಿರುವುದೇಕೆ?

ಮ:- ಯುರೋಪ-ಅಮೇರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಅನುಭವ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು. ಮಹಾರಾಜ, ನೀವು ಸ್ವಂತದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಸ್ವಾರ್ಥದ ಹೊಣೆ ಕೊಟ್ಟೀರಿ; ಆದರೆ, ನಾಳೆ ನಿಮ್ಮ ಮಗನೇ ರಾಜನಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ; ಆದರೆ ಆತನ ನಿಸ್ವಾರ್ಥದ ಹೊಣೆಗಾರರು ನೀವಾಗಬಲ್ಲರಾ? ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಬೇಡಿಕೆಯು ಸ್ವಾರ್ಥಪರ

ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಪಡೆಯುವವಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಗೆ; ಅದನ್ನು ಇಹಲೋಕದ ಅಭ್ಯುದಯ-ಉತ್ಕರ್ಷಗಳಾಗಿಯೇ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ರಾಜಸತ್ತೆಯು ಯಾವಾತನಿಗೆ ಅಲ್ಪವಾದರೂ ಲಭಿಸುವದೋ, ಅದರಿಂದ ತಾನೊಬ್ಬ ಪ್ರತಿರಾಜನೇ ಆದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜಾಜನರು ಸ್ವಾರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ; ಹಾಗೂ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಲೋಭಗಳು ರಾಜನ ರೂಪದಿಂದ ಒಂದೇ ಮುಖದಿಂದ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ತಿನ್ನಹತ್ತುತ್ತವೆ. ಆದರಿಂದ ಒಂದೇ ಮುಖದಿಂದ ತಿನ್ನುವದೇ ವಿಹಿತವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಜೋಡ್ಯ:—ಇಲ್ಲ; ನನಗೆ ಹಾಗೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜೆಗಳು ನೂರು ಮುಖಗಳಿಂದ ತಿಂದರೂ ಸ್ವತಃ ಯಾವ ಧನ-ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಕರಗಳ ರೂಪದಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡುವರೋ ಅದರೊಳಗಿಂದಲೇ ಅವರು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ; ಆವರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ರಾಜನು ತನ್ನ ಶ್ರಮದಿಂದ ಅದೆಷ್ಟು ಹಣ ಗಳಿಸುತ್ತಾನೆ? ಕರಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಮತಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಟ್ಟರೆ, ಆ ಮತದಾರರ ಲಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವೇ ಆದೀತು. ನನ್ನ ಅಂಬೋಣವಿಷ್ಟೇ, ಪ್ರಜೆಗಳೇ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಗಳಿಸಬೇಕು; ರಾಜನಾಗಿ ಕೂಡುವವನು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನೊಬ್ಬನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ತಿಂದು ಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ಶ್ರಮವಿಭಾಗವು ಅನ್ಯಾಯದ್ದೇ ಅಲ್ಲವೇನು?

ವಿ: “ಒಬ್ಬನ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೂ ನ್ಯಾಯವೇ ಆದೀತು; ಆದರೆ ಆ ಒಬ್ಬನು ಸ್ವಂತದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೀಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಿರಬೇಕು” ಮನುಷ್ಯನ ಕೈಯಿಂದ ತವು ಆಗತಕ್ಕದ್ದೇ. ರಾಜಶಾಹಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಂದ ತಪ್ಪಾಗುವಂತೆ, ಲೋಕಶಾಹಿಯಲ್ಲಿ ಲೋಕಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಂದಲೂ ತಪ್ಪಾದಾವು; ಆದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಡಳಿತವು ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದಲೇ ಕೆಡುವಂತೆ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೆಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದುವರೆಗೆ ಅರಸರಿಗೆ ದೂರತ ಸಂಧಿಯು ಜನರಿಗಾದರೂ ದೊರೆಯಬೇಡವೇ? ಸ್ವಾರ್ಥವಿರಹಿತವಾದ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವನ್ನು ರಾಜರು ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಜನರು ಅದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೊಟ್ಟಾರು. ಆಡಳಿತದ ಇಲ್ಲದ ಉಸಾಬರಿಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ? ನೀಸ್ವಾರ್ಥಿಯೂ ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠನೂ ಆದ ರೈಲಿನ ಡ್ರಾಯವ್ವರನ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಉಗೆಹಡಗದ ಕಪ್ಪಾನನ ಮೇಲೆ ಭರವಸೆಯಿಟ್ಟು, ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ ಆಟವಾಡುತ್ತ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡು

తూరే. ఆ నిఃస్వార్థతయేనన్నో, ఆ కర్తవ్యదక్షతయేనన్నో అరసరుగళు ఇదువరేగే తోలరిసిద్దరే, తోలకశాహియ బండిన నిశానేయుం ఎండల తలె ఎత్తుత్తిరలిల్ల! ఆదరే మహారాజరు నిఃస్వార్థరాద్దరింద నాను ఈ రాజ్య ఘటనేయల్లి సంపూర్ణ తోలకశాహియన్ను నిమిసదే, మయోధిత రాజ సత్తయ యోజనేయన్నిట్టేద్దేనే. తోలకశాహియ బగ్గే మహారాజరమ్మ దుదరమ విత్వాసవు నన్న మనస్సినల్లరదిద్దరల మనోహరపంతరే, నిమ్మమ్మ అవిత్వాసవు నన్నల్లరువదిల్ల.

మ:—అందరే నిమ్మట్టర బోతయింద ఈ రాజ్యదాడళితవు ఒలిశ్మ వాద బ్రీక్కుగళుళ్ళ వోలెటిరినంతాగువదెన్న బేకు! వోలెటిరినల్లి మలగి స్వస్థ జిత్తదింద మలగలిక్కి ననగే అనాయాసవాగి అనుకలతయాయెతు.

జోబ్:—నాను నిన్నన్ను సుమ్మనే కలద్ర గొట్టుగల్లవే నీను నిద్దే మాడువదు? తేరవారిరువ దివాణపదవన్ను ఇన్ను మేలే నీనే సంబాళిన బేకు. నాసిట్టరల రాజ్యఘటనే నిమిసమవ శ్రమవహిసిరుత్తేవే; ఆదర అమలు నడిసువ శ్రమవన్ను నీనే వహిసబేకు. హన్నేరడు వక్షగళ ఆగ్రహద ఆళికెయ సంతర నాను నేమిసిద హేస దివాణను ఎమ్మ దొడ్డ మనుష్యనాగిరుత్తానేంబడు జనరిగే తిళిదు హోగలి! ఆదరే మనోహర, నీను సంబళవన్నమ్మ తక్కొళ్ళుత్తిరే?

మ:—రాజనిగేమ్మ సంబళవోలె ఆ మానదిందలే దివాణనిగే. రాజనే ఘకీరనాద బళిక దివాణనిగాదరల సంబళద జరలరియేకే? నీవు బేగనే లగ్నవాగి సంసార హుడువవరాద్దరింద నిమగేనాదరల బేకా దిరెతు. నాను ఆజన్మ లగ్నవాగదిరువ నిశ్చయ మాడిరువనాద్దరింద, నన గొట్టనిగే ఏను హిడియబేకాగిదే? అత్తిగేయవర క్షేయ సుగ్రాస భోలెజన వన్ను దినాలు టుణ్ణువేసేందరే ఆయెతు. నన్నన్ను అణ్ణునేన్నువ మహారా జరు, భావనేన్నువ రాణీసాహేబరు మత్తు ఆవర కృపే హాగు ప్రేమ ఈ సంబళగళే ననగే అఖండవాగి దలరేయహత్తిదరే, నాను సంతోలక్షదింద దివాణనాదేను; ఆదరే ననగల ఒప్పు ఖాస సహాయకను బేకు. భాను వన్నే ఆ కేలసక్కే సేరిసికొళ్ళువ అప్పణికొడిరిందరే తిరెతు. ఆతనా దరల తన్న జనతాప్రేమవన్ను జెన్నాగియే వ్యక్తపడిసిరుత్తానే. ఆతను మనీయింద టుండుట్టు సుఖపురుషనాగిద్దానే. అదరింద ఆతను ప్రజిగళ కేలసవన్ను పుక్కటియాగియల టుత్సాహదిందలల మాడువను. దివాణనిగే

ಘಾಜದಾರನಾದರೂ ಅಂಥವನೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಬಲ ಭೀಮನೇವಕರಾದ ಪ್ರಭಾಕರಪಂತರು ತಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನುಳಿಯಿತು, ಸುಭೇದಾರನ ಪ್ರಶ್ನೆಯು?

ಅದಕ್ಕೆ ವಿಮಲೆಯು ನಕ್ಕು:—“ದತ್ತಕದ ಪ್ರಕರ್ಣದಲ್ಲಿ ಆ ಬಡವನ ಘಜೇತಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿರುವ ಮಾಜಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಟ್ರಂಕು-ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಸರಕಾರೀ ಪಹರಿಯಲ್ಲಿ ಆರಮನೆಯೊಳಗೆ ತಂದಿರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಸುಭೇದಾರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಗಿಯಿತು; ಆದರೆ ಆತನು ಲಘುಗನೂ ಜಗಳಗಂಟನೂ ಆಗಿ ರುವದರಿಂದ, ಕೆಲ ದಿನ ಸಂಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುವ ಕಿವಿಮಂತ್ರವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಆತನು ಸುಖ-ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ” ಇಷ್ಟು ಆಂದು ನಕ್ಕು, ಅವಳು ಮತ್ತೆ “ಸುಭೇದಾರ ಸಾಹೇಬರು ನನ್ನ ಆಪ್ತಕೋಟಿಯೊಳಗಿನವರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರ ಹಿತದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಎಚ್ಚರಪಡಲೇ ಬೇಕು.”

“ಅಲ್ಲ” ಎಂದಂದು, ಮನೋಹರನು:—ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರು ಶಿರಸ್ತೆದಾರರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿ ಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಪತ್ರವಿಂದ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಹು ಉಪಯೋಗವಾಯಿತು. ಹೆರವರು ಬಾಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಲವು ಆರೋಪಗಳಿಗಿಂತ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆದ ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಆತನನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತವೆ! ನಾನು ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಪಿಸ್ತೂಲು ತೋರಿಸಿ ಅಂಜಿಸದಿದ್ದರೂ, ಆ ತಮ್ಮ ಪತ್ರವು ನಮ್ಮ ಕೈನೇರಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರು ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ತಾವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳದಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಜೋ: ಮನೋಹರಾ, ಎಲ್ಲವೂ ವಿಹಿತವಾಗಿ ಅವರವರ ಮನಸ್ಸಿನಂತಾಯಿತು.

ಮ:—ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜ, ನಿಮ್ಮ ಈ ಹೊಸ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಹಾಗು ಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ ಬಾಲಸಾ ಇಲಾಖೆಯೊಳಗಿನ ಹಾಗು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಳಗಿನ ಲಬ್ಧ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮುದುಕ ಜನರು ಏನು ಹೆಸರಿಟ್ಟಾರೆಂಬದು ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ?

ಜೋ:—ಅವರಿಡುವ ಹೆಸರನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಾವೇನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ? ಆದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ ಏನಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಮ:—ಅವರಿಡುವ ಹೆಸರು ಜೋಜಿಗಡೆ ಇದ್ದೀತು. ಇದೆಂದು

ಜೋದ್ಯಪುರದೊಳಗಿನ 'ಗದ್ದೇ ಪಂಚವಿಂಶತಿಯರ ಆಟವು' ಎಂದಂದಾರು.

ಜೋ:— ಹಾಗಂದರೇನೋ?

ಮ:— ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು, ಹೊಸ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರು, ಹೊಸ ದಿವಾಣರು, ಹೊಸ ನಾಯಬ ದಿವಾಣರು, ಹೊಸ ಪೋಲೀಸ ಸಾಹೇಬರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ೨೫-೩೦ವರ್ಷಗಳ ನವಜವಾನ ಉಡಾಳ ಟಪ್ಪುಗಳೇ! ಇವರು ಮಾಡಿದ ಲೋಕ ಶಾಹಿಯ ಆಟವಿದು! ವೊಡಲಿನ ಇಪ್ಪತ್ತೈದರ ವಯಸ್ಸಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕೃತ್ಯಗಳು ಕತ್ತಿಯಂಥವೇ ಇರತಕ್ಕವು! ಅಂತೆಯೇ 'ಗದ್ದೇ ಪಂಚವಿಂಶತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಿದ್ದಿದೆ.

ಜೋ:— ನೀನೂ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕತ್ತಿಯು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಜೊತೆಗಿರುವ ದೊಂದು ವಿಹಿತವೇ; ಆದರೆ ಸದ್ಭಯಕ್ಕೂ, ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿಂದಕರ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಹಾಗೆ ನುಡಿಯುವೆಯಲ್ಲ? ಅದಿರಲಿ. ಬೆಳೆದ ಗಡ್ಡಗಳಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಕಾರಣದ ಜಾಣತನವಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಕೃತ್ರಿಮ ಗಡ್ಡ-ವಿೂನೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ರಹತ್ತುವೆನೆಂದರೆ ತೀರಿತು.

ಮ:— ಆದರೆ ಬಿಳಿಯ ಗಡ್ಡಗಳು ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಗುರ್ತೆಂದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಸೇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲಲ್ಲ! ಅದರ ಗತಿಯೇನು? ಒಂದು ವೇಳೆ ಕರಿಯ ಗಡ್ಡಗಳಿದ್ದರೆ ನಡೆದೀತು; ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗುವ ಲಹರಿಯು ನಿಮಗೆ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕಂತೆಂದರೆ, ರಾಣಿಯರ ತರುವಾಯ ರಾಣಿಯರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಮನೆಗೆ ತಂದೀರಿ! ಅದಂತೂ ಆದ್ಯ ರಾಣೀಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಂಚವೂ ರುಚಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ನೀವು ಆ ಗಡ್ಡ-ವಿೂನೆಗಳ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬೀಳದಿರುವದೇ ಯೋಗ್ಯವು. ತರುಣರಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು ವೃದ್ಧರಿಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡು ಅವರನ್ನೇಕೆ ದುಃಖಿಗಳನ್ನಾಗ ಮಾಡಬೇಕು? ಈ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ದಾನಕ್ಕೆ ಅವರು 'ಗದ್ದೇ ಪಂಚವಿಂಶತಿಯ ಆಟ'ವೆಂದನ್ನೆಲ್ಲರೇಕೆ? ನೀವು ಯೋಚಿಸಿರುವ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ದಾನದ ಆಟಕ್ಕೆ ವೋಸವಿಂದ ಕದಾಚಿತ್ ತಡೆಯುಂಟಾಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದರೂ, ಅದು ಉಬ್ಬಿನ ಆಟವಾಗಿದೆ. ಅದು ನಮಗೂ ನಿಮಗೂ ಕೂಡಿಯೇ ಭೂಷಣಪ್ರದವಾಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ಪ್ರಾಂಜಲತನದಿಂದ ನಾನೂ ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ; ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಲಿನ್ನು ಆ ಆಟಕ್ಕೆ?

ಜೋ— ನಾನಾದರೂ ಅದನ್ನೇ ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ ನೀನು ಈ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಘಟನೆಯನ್ನು ಚಾಹೀರನಾಮೆಯ ಮೂಲಕ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಕಟ

ಗೊಳಿಸು. ನಾನು ಬೇಗನೆ ನನ್ನ ಹೊಸ ಗುಡುಸಲಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕವನಿರುತ್ತೇನೆಂಬುದು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದದ್ದೇ ಇದೆ; ಮತ್ತು ನಾನು ನನ್ನ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಬಳ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಬೇಗನೆ ತಿಳಿದೀತು. ನನ್ನ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಯಶಸ್ವೀಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಹಾಗು ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯ ಸಹಾಯವು ಕಾರಣವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಚಿರಬುಣಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಇಷ್ಟು ಮಾತು-ಕಥೆಗಳಾದ ನಂತರ ಜೋಜಿಗರಾಯನು ವಿಮಲಾಬಾಯಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟನು; ಹಾಗು ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತದ ರಥದಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆಯ ವರೆಗೆ ತಲುಪಿಸಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಮನೋಹರನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದನು. ವಿಮಲೆಯಾದರೂ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಓರನೋಟದಿಂದೊಮ್ಮೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದಳು.

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಮನೋಹರನು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆ ಹೊಂದಿ, ಇಂದು ಅವರು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಪ್ರಭಾಕರ-ವಿಮಲೆಯರನ್ನು ಕೂಡಿ ಮನೋಹರಪಂತರು ಬಂದುದು ಹೇಳಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರ ನೊಬ್ಬನೇ ಬಂದನು; ವಿಮಲೆಯು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲಕ್ಷಣಗಳ ನಂತರ ಮನೋಹರನು:—ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ನಾನು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಭಾ:—ಅದೇನು? ಮ:—ವೊದಲು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಜಿ ಪಡೆದು ನಾನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳತಕ್ಕವನಿದ್ದೇನೆ. ಕೇಳಲೋ?

ಭಾ:—ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳಿ; ಅದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯೇತಕ್ಕೇ?

ಮ:-ನೀವು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅತ್ಯಂತ ರಾಜನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜೆಗಳೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಿದೆ!

ಭಾ:—ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯೇತರದು? ಆದಂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ರಾಜನಿಷ್ಠನಿರುತ್ತೇನೆಂದು ನನಗನಿಸುವದು ನಿಜ!

ಮ:—ಮಾಜಿ ದಿವಾಣಸಾಹೇಬರ ಹಾಗು ಗತಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನೀವು ವಂದ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿರೆಂದು ಜನರಾಡುವ ಮಾತು ನೀಜವೇ? ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯು ಭೂಷಣಾಸ್ಪದವಾದ ಗುಣವು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ನಾನು ಕೇಳುವುದಾದರೂ ಚಲೋ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಕಿಂಜಹುನಾ ಕೌತುಕಬುದ್ಧಿಯಿಂದೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ.

ಭಾ:—ನಿಜ ಸಂಗತಿಯು ಹೀಗಿದೆ. ಮನೋಹರಪಂತರೇ, ನಾವು ಪೂರ್ವ ಕಾಲದ ಜನರು! ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗದವರು! ರಾಜನು ನಮಗೆ ದೇವರಂತೆ

ಶೋರತಕ್ಕವನು; ಮತ್ತು ದಿವಾಣರೆಂದರೆ ಉಪದೇವರು; ಆದರೂ ದೇವರ ಕೋಟಿಯೊಳಗಿನವರೇ! ಅದರಿಂದ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಗಳನ್ನು ನಿಸ್ತೆಯಿಂದ ಪಾಲಿಸುವದು ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಎಂದು ನಾವು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಲ್ಲವೆ?

ಮ:—ಆ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕೊಂಚವೂ ದೋಷಕೊಡುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪಶ್ಚಿಯೇನಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯು ಕೇವಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿರದೆ, ತತ್ತ್ವತಃ ಪಟ್ಟಕ್ಕೂ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕು:—ಅದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೇತಕ್ಕೆ? ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವವನೇ ರಾಜನು! ಒಂದು ರಾಜವ್ಯಕ್ತಿಯು ಗತಿಸಿದರೆ ಪಟ್ಟವು ಹೇಗೆ ಲೋಪವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯು!

ಮ:—ಹಾಗಾದರೆ ಜೋದ್ಯಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಗತಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನೀವು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಹೊಸ ಜೋಜಿಗಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವವರೇ!

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಗತ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ:—ಓಹೋ! ಅದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೇತಕ್ಕೆ?

ಮ:—ಹಾಗಾದರೆ ಹೊಸ ಮಹಾರಾಜರು ನೇಮಿಸಿದ ಹೊಸ ದಿವಾಣನೆಂಬ ನಾತೆಯಿಂದ ಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಬಿನ್ನಹವೆಂದು ನಾನು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸುವದೇನಂದರೆ, ರಾಜಪದದ ಅರ್ಥ ಪಾಲನ್ನು ಮಹಾರಾಜರು ನಿಮ್ಮ ಸುರೂಪ, ಸದ್ಗುಣಸಂಪನ್ನ ಕನ್ಯೆಯಾದ ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ಕೊಡುವದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನೀವು ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನೀಯಬೇಕು.

ಮುದುಕನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದನು. ಈ ಕೂಟ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಆತನ ಮಠ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸೇರದಾಯಿತು. ಆಗ ಆತನು:—ಮನೋಹರಸಂತರೇ, ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ; ಆದರೆ ನೀವು ಇದನ್ನು ತುಸು ಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದರೆ ಈ ಮುದುಕನ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರವಾದೀತು.

ಮ:—ಒಳ್ಳೇದು. ವಿವರಿಸಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದು, ನಿಮ್ಮ ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಞೀಪದವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ವರಪಕ್ಷದವರೇ ಹೋಗಿ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೇಳುವ ಪರಿಪಾಠವು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ; ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡುವದೆಂದರೆ,

ಸಾಹಸದ ಹಾಗೂ ಯೋಗ್ಯತೆ ವಿೂರಿದ ಕೆಲಸವಾಗುವದು; ಆದರೆ ಇವೆರಡೂ ಅಡಚಣೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವಿಟ್ಟಾಗಿ ಸಂಬಾಳಿಸ ಹತ್ತಿದರೆ, ಅರಸರುಗಳಿಗೆ ಅವಿವಾಹಿತ ರಾಗಿರುವ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬಂದೀತು; ಅಂತೆಯೇ ಮಹಾರಾಜರು ಈ ರೂಢಿ ತಪ್ಪಿಸುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯವರ ತಂದೆ ಈ ನಾತೆಯಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ರಾಣೀಪದ ದೊರಕು ವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮತ್ತಾವ ಸದ್ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ತಾವಾದರೂ ಚಿಂತಿಸತಕ್ಕವರು? ಅಂತೆಯೇ ತಾವು ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನಿತ್ತರೆ ತೀರಿತು. ಮಿಕ್ಕ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲ ಇದ್ದೇ ಇದೆ.

ಆ ಮುದುಕನಿಗೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯ ಅರ್ಥವು ಈಗ ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಆತನ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯು ಜೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಫಲದ್ರೂಪಗೊಂಡಿತು! ಆತನ ಅಂತಃಕರಣವು ಉಕ್ಕಿ ಬಂತು. ಕೂಡಲೆ ಆತನು ವಿಮಲೆಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿ ಕರೆದನು. ಇದುವರೆಗೆ ತಂದೆಯ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳದೊಡನೆಯೇ ಅವಳು ಓ ಕೂಡದ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಹುಶಃ ಇಂದೇ ವೊದಲಿಸದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಇಂದು ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೊರಗೆ ಬರುವದೆಂತು? ಮನೋಹರಸಂತರ ಸವಾರಿಯು ಬಂದದ್ದರ ಗೂಢವನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅವಳು ನೆಟ್ಟಗೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರ ಕೊಠಳಿಗೆ ತೆಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಹತ್ತಿದ್ದಳು: “ತಂಗೀ, ವಿಮಲಕ್ಕಾ! ನಿನಗೇನಾ ಯಿತೇ, ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ? ನೀನು ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಇಂದೇ ನೋಡಿದ್ದು!” ಎಂದು ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರು ಕೇಳಿದರು.

ಹೆಣ್ಣು ಹುಡುಗಿಗೆ ತನ್ನ ದುಃಖದಂತೆ ಸುಖವನ್ನೂ ಮನಬಿಚ್ಚಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ ತಾಯಿಯು. ಅದರಿಂದ ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಮಲೆಯು ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರಿಗೂ ಭರತಿಯುಂಟಾಗಿ, ಅವರ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದಲೂ ನೀರು ಹರಿಯಹತ್ತಿತು. ಅವರು ಸನಾತನೀ ಸ್ತ್ರೀ ಬುದ್ಧಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಹುಡುಗಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಲಟಕು ಮುರಿದು, ದೃಷ್ಟಿ ಕೂಡ ತೆಗೆದರು!

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಆಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕರೆದರು; ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾಕರನೂ ಅವಳನ್ನು ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆಂದು ನಡುಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ವಿಮಲೆ-ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರಿಬ್ಬರೂ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ವಿಮಲೆಯನ್ನು ಹತ್ತರ ಕರೆದು ಸವಿೂಪದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು:—“ತಂಗೀ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಮಾಡಿರುವ ಸಂಗತಿಯು ಇಂದೇ ವೊದಲಿಸದು” ಎಂದರು.

ವಿಮಲೆ:—ಅಪ್ಪಾ, ಅಂಥದೇನನ್ನು ಮಾಡಿದಿರಿ?

ಭಾ:—ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ವರಾನ್ವೇಷಣ ಮಾಡುವ ನನ್ನ ಶ್ರಮಗಳು ಉಳಿ

ದವು. ಖುದ್ಧ ಮಹಾರಾಜರೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರ್ಧಭಾಗಿದಾರರನ್ನಾಗ ಮಾಡುವದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ, ನನಗೆ ಹಾಗೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳದೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನಿತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಸಮ್ಮತಿ ದೊರೆತೊಡನೆಯೇ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ; ಅಂದರೆ ಅವರೇ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಚಹಕ್ಕೆ ಬಂದಾರು. ದೇವರು ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದನ್ನೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ, ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ: "ಕೇಳತೇನು? ನಿಮ್ಮ ಹುಡುಗಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿ ದೇಕಾಗಿದ್ದೀತೆಂದು ಇವಳು ಮಾತಾಡಲೊಲ್ಲಳು"

ಗಂಡನ ಮುಖದ ಇಷ್ಟು ಪ್ರೇಮದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಒಹು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ಪಡಸಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡದಿರುವ ಕಟ್ಟನ್ನು ಇಡೀ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಂದೇ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಮುರಿದರು; ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಬರುವಷ್ಟು ಗಟ್ಟಿದನಿಯಿಂದ: "ತಾವು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಮ್ಮತಿಯೇ ನನ್ನ ಹಾಗೂ ಈಕೆಯ ಸಮ್ಮತಿಯಾಗಿದೆ. ಇವಳು ಅಂಥ ಗುಣ ಮಂಜಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳು ರಾಜನ ರಾಣಿಯಾಗುವಳೆಂಬ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಲೇ ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು."

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ನಕ್ಕು: "ನಿನ್ನ ಭವಿಷ್ಯವು ನಿಜವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ನೀನೊಳ್ಳೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜ್ಯೋತಿಷಳೇ ಆದೆಯೇನು?"

ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ತುಸ ಜೇಷ್ಠೆಯ ದನಿಯಿಂದ: "ನಾನು ಅಂಥ ಹುಚ್ಚು ಜ್ಯೋತಿಷಳೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ತಮಗೆ ದತ್ತಕದ ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳುವ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯನಿಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಮೇಲಾಗಿರುತ್ತೇನೆ! ಆದರೆ ಇನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಕೂಡದು. ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆತರುವ ದಕ್ಕೆಂದು ಅರಮನೆಗೆ ಪ್ರಭಾಕರನನ್ನೇ ಕಳಿಸಬೇಕು."

ಪ್ರಭಾಕರನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪೋಷಾಕು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನೋಹರನೊಡನೆ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಕರೆತರಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಅವರು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಗಡಿಬಡಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದೀತೆಂಬದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಅದಾರು ಸಮರ್ಥರಾದಾರು? ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟೀಳು ವಂತಿರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಮಾಯೊಸಾಹೇಬರು ದಾಸ-ದಾಸಿಯರನ್ನು ಕರೆದು ದೊಡ್ಡ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ್ರಲಿಕ್ಕೆ ರತ್ನಗಂಬಳಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಸಿಸಿದರು. ಲೋಡು ತೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನಿಡಿಸಿದರು. ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಗಂಜಿಯ ಚಾದರಗಳನ್ನು ಹಾಸಿಸಿದರು; ಹಾಗೂ ಫೋಟೋ-ಕನ್ನಡಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಬೀರುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ

ಅರಿವೆಯಿಂದ ಒರಸಿಸಿದರು. ಊದಿನ ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸಿ, ಹೂವಿನ ಗುಚ್ಚಗಳನ್ನಿರಿಸಿಸಿದರು. ಆಗ ವಿಮಲೆಯು ಎಲ್ಲೆಯೂ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಮಾಯಿಯನ್ನು ಕುರಿತು: -“ಮಾಯೀ, ಇಷ್ಟೇಕೆ ಸಿದ್ಧತೆಗೊಳಿಸುವೆ? ಅವರಿಗೆ ಒಣ ಡೌಲು ಅಷ್ಟೊಂದು ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪನು ಹಾಗೂ ನೀನು ಇಬ್ಬರೂ ಮನೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಳ್ಳೇ ಜೋಕ್ಕವಾಗಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೋಡು.” ಎನ್ನಲು, ಮಾಯೀಸಾಹೇಬರು ಮೆಲ್ಲನೆ ವಿಮಲೆಯ ಗಲ್ಲ ಹಿಂದಿ: -“ಸಾಕು-ಸಾಕು. ಈಗಲೇ ಅಳಿಯಂದಿರ ತಿಫಾರಸು ಹೇಳಹತ್ತಿದಳು! ತಂಗೀ, ನೀನು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ನಡೆದೀತು; ಆದರೆ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯ ಬೇರೆಯವರ ವ್ಯಂಗ ತೆಗೆಯುವವರ ಕಡೆಗೇ ಅಳಿಯಂದಿರ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುತ್ತದೆ ನಡೆ, ಹೋಗೋಣ. ಅವರು ಇಷ್ಟ ರಲ್ಲಿಯೇ ಒರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಹಾರಾಜರ ಚಹ, ಉಪಾಹಾರದ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಬೇಕು.”

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮಾಸಿದ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟು, ಗಂಜಿಯ ವಸ್ತ್ರ-ಪ್ರಾವರಣಗನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಮೈಮೇಲೆ ಶಾಲು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡರು. ವಿಮಲೆಯು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛತೆ-ಸಿದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ, ತಾನು ಸ್ವತಃ ಲಗುಬಗನೆ ಒಚ್ಚಲಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮೈತೊಳಕೊಂಡು, ಹೊಸ ಸೀರೆಯನ್ನುಟ್ಟು, ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಂಡು, ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರಮನಂತೆ ಕುಂಕುಮವನ್ನಿಟ್ಟು, ಗಂಜಿಯ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಸಿಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಕೊರಳೊಳಗಿನ ಒಂಟಿಳಿ ಸರ ವೊಡಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಒಂದು ವೃತ್ತಪತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಕೊಂಡು ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮಂಚದ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಅವಳು ಓದುತ್ತಿದ್ದಳೋ, ಮಾನಸಿಕ ಗೌರೀಹರನ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಎಂಬದನ್ನು ಆ ಹರನೇ ಬಲ್ಲನು!

ಮುಂದೆ ಅರ್ಧ ತಾಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿಗೆ ರಥವು ಬಂತು. ಮಹಾರಾಜರು ಅದರೊಳಗಿಂದಿಳಿದು ಮನೋಹರ-ಪ್ರಭಾಕರರೊಡನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಮಂಚದ ಎದುರಿಗಿನ ಖುರ್ಚಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರು. ವಿಮಲೆಯು ಖುರ್ಚಿಯು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧದಿವೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಮಾಯೀಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ನಡುಮನೆಯ ಬಾಗಿಲ ಮರೆಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು.

ಆಗ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು: -“ಎದ್ದು ನಿಂತು ಮಹಾರಾಜರ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯು ನನಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಮಹಾರಾಜರು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು”

ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಹೇಳಿದರು.

ಜೋ:— ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು? ನೀವು ಬಹಳ ಅತಕ್ತ ರಾಗಿದ್ದಿರಂತೆ. ಎದ್ದು ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿದುದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸುಧಾರಣೆಯ ಲಕ್ಷಣವೇ ಆಗಿದೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಜೋಜಿಗರಾಯನು ಸೂಕ್ಷ್ಮನೀರಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆಂದು ಕುಳಿತಲ್ಲೊಂದಲೇ ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಿ ನೋಡಿದನು; ಮತ್ತು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ-ಸ್ವಚ್ಛತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲಾದ ಅನುಕೂಲ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಮುಖಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಹತ್ತಿತು.

ಆ ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಮನೋಹರನು:—“ಮಹಾರಾಜರು ಈ ಮನೆಯ ಮುಂಭಾಗವನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಿತ್ತಲ ಕಡೆಯ ದಾಗಿಲು ಹಾಗೂ ಅದರೊಳಗಿಂದ ತುಳಸೀಕಟ್ಟಿಯ ಅಂಗಳ ಇವುಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ್ದರು.”

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ನಗಹತ್ತಿದರು; ಯಾಕಂದರೆ ಶ್ರಾವಣ ಬಹಳ ಅಮಾಸಿಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವು ಉಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ವಿವರವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ:—“ಅದು ಯಾವಾಗ ಹಾಗೂ ಹೇಗೆ ಘಟಿಸಿತೆಂಬದನ್ನು ನನಗೆ ನೆನಪಾಗಲೊಲ್ಲದಲ್ಲ!” ಆಗ ಪ್ರಭಾಕರನು ಮುಂದುವರಿದು ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅದ್ಭುತ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದನು.

ಬಳಿಕ ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು:—“ಹೀಗೆಯೇ! ವೇಷಾಂತರ ಧರಿಸಿ ಬಂದ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ನಾನು ಆಗ ಗುರ್ತಿಸದಿದ್ದದ್ದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ತಪ್ಪು; ಆ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.”

ಅದಕ್ಕೆ ಮನೋಹರನು ನಕ್ಕು:—“ನಿಜವಿದೆ. ಧಾತುವಿನ ಪಾತ್ರೆಯೂ ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಯೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಕಲಾದಿದರೆ, ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆಯೇ ಒಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ! ಒಬ್ಬ ಅಳಿಯನ ಮಾವನಾಗುವುದೆಂದರೆ, ಮಾಡದಿದ್ದನೂರು ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಪದರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು, ಆದರೆ ಇನ್ನು ಆ ಅಪ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡೋಣ. ಪ್ರಭಾಕರಪಂತರೇ, ಇನ್ನು ಚಹದ-ಮಧುಪರ್ಕದ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಲಿ!”

ಭಾ:— ಏನೆಂದರಿ? ಬರಿಯ ಚಹದ ಮಧುಪರ್ಕವೇನು?

ಮ:— ಈ ಹೊಸ ಮನ್ವಂತರದ ಅಳಿಯಂದಿರಿಗೆ ಚಹದ ಮಧುಪರ್ಕದ ಹೊರತು ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ! ಅದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಇಂದು ಇವರು ಮುಂಜೆಯ ಜಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಬಂದರೆಂದು ಭಾವೀ ಜಾನಾತರಿಗೆ ಈ ಚಹದ ಮಧುಪರ್ಕವಾದರೂ ದೊರಕಿತು; ಆದರೆ ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಕರಪಂತರು

ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಅವರಿಗೂ ವೇಷಾಂತರ ತಾಳಿದ್ದ ಮಹಾರಾಜರಿಗೂ ಅನವೇಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅಂದು ಇವರಿಗೆ ಯಾವ ಮಧುಸರ್ಕ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ಅದಾರು ಹೇಳಬೇಕು? ಆದರೆ ಸಾಹಸದ ಹೊರತು ಶ್ರೀಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲೆಂಬದು ಗೊತ್ತಿದ್ದದ್ದೇ ಇದೆ! ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಹಾರಾಜರು ವೇಷಾಂತರ ತಾಳಿ ರಾತ್ರಿ-ಅಪರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗೆ ಸಂಚರಿಸದಂತೆ ವಿಮಲಾಬಾಯಿಯವರು ಎಚ್ಚರಪಟ್ಟಾರು. ಅದನ್ನು ನಾವೇಕೆ ಹೇಳಬೇಕು?

ಜೋಡ್ಯ: — ಸರಿ-ಸರಿ. ಇನ್ನು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ದಾಸ ಮಾಡಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯನ್ನು ನಾನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಆ ಸಭೆಯ ಮುಖಾಂತರ ಹಗಲಲ್ಲೇ ನನಗೆ ಕಂಡುಬರುವವು. ಅಂದಬಳಿಕ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಗಸ್ತಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು? ಆ ದಿನವಾದರೂ ಅಂಥ ಚಮತ್ಕಾರದ ಪ್ರಸಂಗವುಂಟಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕದಾಚಿತ್ ಆ ಅಮಾಸಿಯ ಮುಹೂರ್ತವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಬೇಕು?

ಮ: — ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ನಾನಂತೂ ಆ ಅಮಾಸಿಯ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಡಲಾರೆನು. ಹುಣ್ಣಿವೆಗಿಂತ ಅಮಾಸಿಗೇ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಭರತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದಂತೆ ಅಮಾಸಿಗೇ ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿನ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರ ಆಕರ್ಷಣವು ಪರವೇಚ್ಚ ಕೋಟಿಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ವಿಮಲೆಯು ಆ ವಾಕ್ಯಗಳುಗಳ ಬಾಯಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವದಕ್ಕೊಂದೋ ಎನೋ ಚೆಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ಬಂದು ಕಿಟ್ಟಲಿಯೊಳಗಿನ ಚಹವನ್ನು ಸುರುವಿ ಎಲ್ಲರ ಮುಂದೆಯೂ ಇಟ್ಟಳು. ಮಾಯಿಸಾಹೇಬರು ಉಪಾಹಾರದ ಜೀನಸಿನ ತಾಟುಗಳನ್ನಿಟ್ಟರು. ಎಲ್ಲರೂ ತಿಂದು, ಕುಡಿದು, ಅತ್ತರ ಗುಲಾಬುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಾರಮನ್ನನು ಮಹಾರಾಜರ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ತಂತಿಯ ಕಾಗದವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ಒಡೆದು ನೋಡಲು, ಪೋಲೀಟಿಕಲ್ ಎಜಂಟರಾದ ಮಿಸ್ಟರ ಮೆಕಸ್ವಿನೀಸಾಹೇಬರು ಅದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದರು:

“Congratulations to you on your double success. Wonder Prince must indeed be called the first Indian Raja who nobly conceived and courageously carried out the plan of giving an honest constitution to the government of his state people. God’s blessings on your chosen partner, who will remain, I hope, a perpetual inspiration for good to you throughout your self-denying administration.”

“ನಿಮ್ಮ ಇಬ್ಬಗೆಯ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಭಿವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವುಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರುವ ನೀವೇ ಮೊದಲನೇ ಹಿಂದೀ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೆಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಜೋಜಿಗರಾಯ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತದೆ. ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯರಿಗೆ ದೇವರ ಅನೇಕ ಧನ್ಯವಾದಗಳಿರಲಿ. ಅವರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತವಾದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಸನ್ಮಾನಗಳ ಪ್ರೀತಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿ!”

ಮನೋಹರ:--ವೋ. ಎ. ರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಮಹಾರಾಜರ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಾನವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಕೃತವಾದಂತಾಯಿತು. ಭಾವೂಸಾಹೇಬರೇ, ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕನ್ಯಾದಾನವಷ್ಟು ವೇದೋಕ್ತ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳಿಂದ ಸಶಾಸ್ತ್ರವಾಗುದುಳಿಯಿತು.

ಭಾವೂಸಾಹೇಬರು:--ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಬೇಗನೆ ಅದೂ ಆದೀತು! ದೇವರ ಮಹಾಪೂಜೆಗಾಗಿ ‘ಭೋಗ’ವನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ದೇವರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಸಂಸ್ಥಾನೀ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ‘ಜನತಾಜನಾರ್ದನ’ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಬಹು ಮೂಲ್ಯ ಭೋಗವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ಜನತಾಜನಾರ್ದನನ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ನಾನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಕನ್ಯೆಯಾದ ವಿಮಲೆಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೇವರು ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೀರ್ತಿ, ಯಶ ಹಾಗೂ ಅಖಂಡವಾದ ಆಯುಷ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ದಯವಾಲಿಸಲಿ!

